

**SUOMALAISEN
LAKIMIESTEN YHDISTYKSEN
JULKAISUJA
N:o 12**

SUOMALAISEN LAKIMIESTEN
YHDISTYKSEN JULKAISUJA
N:o 12

TAUNO TIRKKONEN

TUOMIONPURKU

PROSESSIOIKEUDELLINEN TUTKIMUS

DIE RESTITUTION

EINE PROZESSRECHTLICHE UNTERSUCHUNG

ZUSAMMENFASSUNG

JAKAJA AKATEEMINEN KIRJAKAUPPA

TUOMIONPURKU

PROSESSIOIKEUDELLINEN TUTKIMUS

KIRJOITTANUT

TAUNO TIRKKONEN

LAKIT. TOHTORI, DOSENTTI

SUOMALAINEN LAKIMIESTEN YHDISTYS

V A M M A L A 1 9 3 7
TYRVÄÄN KIRJAPAINO
OY

ISBN 978-951-855-780-0 (PDF)

SISÄLLYSLUETTELO

<i>Kirjallisuushuettelo</i>	XIX
<i>Lyhennyksiä</i>	XXX

I. MUUTOKSENHAKUKEINOISTA YLEENSÄ.

Muutoksenhakukeinojen oikeuspoliittinen perusta	1
Muutoksenhakukeinon käsitteen tarkempi sisällys	3
Käsitteen kielellinen erittely	3
Lähtökohtana voimassaoleva siviili- ja rikosprosessioikeus	4
Eri käsitetunnusmerkit	4
OK 31 luvun säännösten erikoisasema	8
Ruotsalais-suomalaisessa tieteisopissa annetut määritelmät	9
Eräiden erikoissäännösten tarkastelu	11
Alistussäännöstö	11
Kirjoitus- ja laskuvirheiden korjaaminen	12
Tuomion selittäminen	12
Rangaistusmääräys	13
Varsinaiset ja ylimääräiset muutoksenhakukeinot	15
Tämän jaotuksen positiivisoikeudellinen perusta	16
Erilaiset erokriteerit ja niiden arvostelu	16
Varsinaiset muutoksenhakukeinot positiivisessa oikeudessa	21
Ylimääräiset muutoksenhakukeinot positiivisessa oikeudessa	24
Eräitä terminologista laatua olevia huomautuksia	26
Tuomioistuinratkaisujen lainvoimaiseksitulohetki	26
Tehtävän rajoittaminen	26
Alioikeuden ratkaisujen lainvoimaiseksitulohetkestä	27
HO:n ratkaisujen lainvoimaiseksitulohetkestä	29
Yksipuolisen tuomion lainvoimaiseksitulohetkestä	29
Voidaanko muutoksenhakukeinojen käyttämisestä luopua?	32
Eräs erikoistilanne	35
Yksipuolisesta lainvoimaisuudesta	36

II. RESTITUUTIO-KÄSITTEESTÄ.

Käsitteen alkuperä	38
In integrum restitutio-säännöstö roomalaisessa oikeudessa	38

Sisällys	38
Erilaiset restitutioperusteet	40
Asianosaiset restitutiomenettelyssä	40
Restitutiomenettely	41
Restituution vaikutukset	41
Prosessuaalinen restitutio Saksan yleisoikeudessa	41
Johdanto	41
Prosessuaalisen restituution oikeudellinen luonne	42
Erilaiset restitutioperusteet	42
Eräitä täydentäviä huomautuksia	42
Saksan positiivinen oikeus	43
Restitutio-kanne	43
Wiedereinsetzung in den vorigen Stand	43
Restitutio-käsite nykyisessä juridisessa kielenkäytössä	44
Kirjallisuuden antamat viitteet	44
Oma kantamme	45
Restituution suhde armahdukseen	45
Restituution suhde erivapauteen	48

III. TUOMIONPURKUSÄÄNNÖSTÖN HISTORIAALLINEN KEHITYS RUOTSI—SUOMESSA.

Tämän kehityksen selvittämisen merkitys positiivisen oikeuden kannalta...	50
Tuomionpurkusäännöstön historian suhde kuninkaan tuomiovallan kehitykseen	50
Kuninkaan tuomiovallan kehityksen pääpiirteet	50
Varhaisimmat lähteet	50
Uudemmat maakuntalait ja maanlait	50
Tuomiovallan harjoittamisen muodot keskiajalla	51
Uudelleenjärjestely 1600-luvun alussa	52
Valtakunnanneuvoston asema kuninkaan tuomiovaltaa käytettäessä ...	53
Högsta Domstolen	54
Tuomionpurkusäännöstön historiallinen kehitys (yleistä)	54
Milloin esiintyi tuomionpurkuasioita?	54
Tuomionpurkusäännöstön historiallinen perusta	55
Restitutio-käsitteestä 1600-luvulla	55
Tuomionpurkumenettelyä koskevat säännökset 1600-luvulla	56
Eräät knk. kirjeet ja päätökset	56
Vuoden 1669 täytäntöönpanosääntö	57
Asetus 6. 6. 1692	58
Knk. kirje Götan hovioikeudelle 26. 11. 1696	60
Tuomionpurkumenettelyä koskevat säännökset 1700-luvun alussa	61
Knk. kirje 31. 3. 1704	61
Asetus 13. 10. 1731	62
1734 vuoden lain esityöt	62

Yleistä	62
Lainvoiman saaneen tuomion purkaminen	63
Menetetyn ajan palauttaminen	64
1755 vuoden ehdotus	65
Syytetyn vahingoksi tapahtuvan tuomionpurun historia	66
Knk. kirje 1. 3. 1750	66
Kirjeen johdanto	66
Oikeusrevisionin pöytäkirja 1. 3. 1750 ja Svean hovioikeuden kirjoitus 7. 2. 1750	66
Kirjeen nojalla tehtävät johtopäätökset	67
Asetus 20. 1. 1779	69
Sen syntyhistoria	69
Asetuksen sisältö ja asetuksen suhde knk. kirjeeseen 1. 3. 1750	70
Eräitä yleislaatuksia seikkoja, jotka ilmenevät knk. kirjeestä 1. 3. 1750 ja asetuksesta 20. 1. 1779	73
Tuomionpurkusäännösten historiallinen kehitys (yleistä)	74
Eräät 1700-luvulla annetut säännökset	74
1700-luvun terminologia	75
Hallituskonseljin ohjesääntö 6. (18.) 8. 1809 ja senaatin ohjesääntö 13. 9. 1892	76
Laki korkeimmasta oikeudesta 22. 7. 1918	76
Oikeushistoriallinen silmäys tuomionpurkusäännösten ja eräiden muiden säännösten välisiin suhteisiin.	76
Tuomionpurun suhde armahdukseen	77
Eräitä yleislaatuksia huomautuksia	77
Ns. leuteraatio-oikeus	77
Tuomionpurku armonosoituksena	78
Tuomionpurku instanssijärjestyksen ulkopuolella tapahtuvana menettelynä	79
Eräät 1700-luvun lainsäädännön määräykset	79
Käsiteltiinkö tuomionpurkuasioita oikeusrevisionissa?	80
Eräitä armahdukselle ja tuomionpurulle yhteisiä erikoispiirteitä	82
Tuomionpurun suhde mitättömyyskanteluun	82
Tuomionpurun suhde nostoon	83
Seuraavan esityksen jaoittelu	84

IV. MENETETYN AJAN PALAUTTAMINEN.

1. Käsite	85
OK 31: 2:n sisältö	85
KKO purkuinstanssina	86
Minkäläisten aikojen palauttaminen on kysymyksessä?	86
»Laillinen aika» tarkoittaa myös määräpäivää	86
Prosessuaalisen määräajan tarkempi sisältö	87

Kasuistiikkaa	90
Takaisinsaantikanne OK 12:4:ssä	91
Takaisinsaantikanne UL 2:21:ssä	91
MVA 68 §:n 2 kappaleen säännökset	92
Hallinnollisen viranomaisen ratkaisu, johon haetaan muutosta yleisessä tuomioistuimessa	92
VML 23 §:n säännökset	93
OK 31:3:n ja 2:n luomat tilanteet	94
Laillisen esteen tehokkaaksi tekemistä tarkoittavan menettelyn suhde menetetytyn ajan palauttamiseen	94
Laiminlyödyn prosessuaalisen määräpäivän palauttamisesta	100
Menetetyn ajan palauttamisen suhde lainvoiman saaneen tuomion purkamiseen	101
Menetetyn ajan palauttamisen suhde analogiseen restituu-tioon	104
 2. Menetetyn ajan palauttamista tarkoittavan anomuksen käsittelyn muodolliset edellytykset	104
Mitä näillä edellytyksillä tarkoitetaan?	104
Niiden ryhmittely	105
a. Millaisissa tilanteissa voidaan tähän muutoksenhakukeinoon turvautua?	105
Määräaikaan sidottujen muutoksenhakukeinojen käyttämisen laiminlyönti	105
Yleistä	105
Eräitä erikoistilanteita	106
b. Kenellä on oikeus tämän muutoksenhakukeinoon käyttämiseen?	108
Asianosainen, joka on laiminlyönyt varsinaisen muutoksenhakukeinoon käyttämiselle säädetyn määräajan	108
Siviiliprosessuaaliset varsinaiset muutoksenhakukeinot	109
Asianosaisseuraantotapaukset	109
Yksityisoikeudellinen seuraanto post rem iudicatam	109
Sivuväliintulijat ym.	111
Siviiliprosessuaaliset ylimääräiset muutoksenhakukeinot	113
Eräiden viranomaisten oikeudesta tehdä esityksiä tuomionpurun aikaan-saamiseksi	113
Oikeuskanslerin toimivallasta	113
Eduskunnan oikeusasiamiehen toimivallasta	116
Vankeinhoitoviraston ja maaherran toimivallasta	117
Tuomioistuinten toimivallasta	118
Kuka voi anoa rikosprosessuaalisen määräajan palauttamista?	118
Asianosaiset	118
Asianosaisseuraantotapaukset	119
Sivuväliintulijat ym.	120
Eräät viranomaiset	120
Kuka voi anoa menetetytyn määräpäivän palauttamista?	120
c. Muut muodolliset palauttamisedellytykset	121
OK 31:2:n säännökset puutteellisia; myös oikeuskäyttö huomioitava	121
Kirjallinen hakemus, asianomainen tuomioistuinratkaisu	121

Muodollisena palauttamisedellytyksenä ei voida pitää sitä, että anomus tehdään mahdollisimman pian	122
Tuomion täyttämismuodollisuus	123
Riita-asioissa	123
Rikosasioissa	125
Täyttämismuodollisuuden oikeudellinen luonne	126
Takauksen asettamismuodollisuus	126
Mihin ajankohtaan mennessä on hakijan prestaatiovelvollisuus täytettävä?	128
Seuraukset muodollisen palauttamisedellytyksen puuttumisesta	128
3. Yleiset prosessiedellytykset palauttamismenettelyssä	129
4. Menetetyn ajan palauttamista tarkoittavan anomuksen hyväksymisen asialliset edellytykset	129
Anomus on tehtävä niin pian kuin mahdollista	129
OK 31:2:n määräys »erinomaisista syistä ja perusteista»	130
»Erinomaisia syitä ja perusteita»-sanonnan tulkintaa	130
Eräiden oikeushistoriallisten seikkojen antamat viitteet	130
»Laillisten esteiden» suhde »erinomaisiin syihin ja perusteisiin»	131
Missä kulkee »erinomaisten syiden ja perusteiden» alaraja?	132
Oikeuskäytössä ilmenevä vapaamielinen tendenssi, etenkin pääasian erityisen laadun huomioonottaminen	132
Tämän tendenssin soveltuvaisuus OK 31:2:n säännöksiin	134
Poikkeuksellisia erikoissäännöksiä	135
Tuomioistuinpraksiksen tarjoamaa kasuistiikkaa	135
Hakijan on näytettävä »erinomaisten syiden ja perusteiden» olemassaolo	138
5. Menetetyn ajan palauttamista tarkoittavan anomuksen vaikutukset	139
Anomuksen vireilletulo ja vireilläolon vaikutukset	139
Voiko muutoksenhakija peruuttaa anomuksensa?	140
Anomuksen täydentämisestä	140
Anomuksen vireilläolon lakkaaminen	141
Onko anomuksen tekemisellä vaikutuksia itse pääjuttuun nähden?	141
6. Menettelystä korkeimmassa oikeudessa	142
OK 31:2:n määräysten niukkuus; oikeuskäytön merkitys	142
Yleisiä huomautuksia	142
a. Anomuksen vireillepano	143
b. Anomuksen esittelyn valmistaminen ja itse esittely	143
c. Kommunisointi (tiedoksianto)	144
Riita-asioissa	144
Rikosasioissa	144
d. Anomuksen lopullinen ratkaiseminen	145
Yleisiä huomautuksia	145

Päätöksen tarkemmasta muodosta, kun anomus on jätetty käsiteltäväksi ottamatta tai hylätty	145
Päätöksestä, jolla hakemus on hyväksytty	146
7. Korkeimman oikeuden päätöksen vaikutukset	146
Päätös, jolla anomus on jätetty käsiteltäväksi ottamatta	146
Anomuksen hylkäävä päätös	146
Voiko hakija uudistaa anomuksensa?	146
OK 31:2:ssa oleva rangaistusmääräys	147
Vastapuolen kulujen ja vahingon korvaamisvelvollisuus	147
Anomuksen hyväksyvä päätös	148
Päävaikutus: Hakijalla on oikeus ryhtyä laiminlyötyyn prosessitoimintaan	148
Tapauksia, jolloin pääjutussa annettu ratkaisu menettää lainvoimansa restitutiion johdosta	149
Tapauksia, jolloin pääjutussa annetun ratkaisun lainvoima säilyy restitutiosta huolimatta	150
Restitutiion seuraukset eräissä poikkeuksellisissa tilanteissa	151
Määräpäivän palauttamisen seuraukset pääjuttuun nähden	151
8. Oikeudenkäynnistä menetetyn ajan palauttamisen jälkeen	152
Tämän oikeudenkäynnin suhde palauttamismenettelyyn	152
Oikeudenkäynnistä, kun hakijalle on palautettu varsinaisten muutoshakukeinojen käyttämiselle säädetty määräaika	152

V. LAINVOIMAN SAANEEN TUOMION PURKAMINEN.

1. Käsite	154
Puheenalaisen oikeusturvakeinon karakteristiikka pohjautuu OK 31:3:een	154
Eräs kirjallisuudessa annettu määritelmä ja sen arvostelu	154
Purkuanomuksen välitön ja välillinen tarkoitus	157
Purkuanomuksen lopullinen päämäärä	157
Lainvoiman saaneen tuomion purkamista tarkoittavan menettelyn jakautumisesta kahteen osaan	158
Lainvoiman saaneen tuomion purkamisen suhde menetetyn ajan palauttamiseen ja analogiseen restitutiioon	159
Lainvoiman saaneen tuomion purkamisen suhde oikeusvoimavaikutukseen ja tuomionselityssäännöstöön	160
Purkuedellytykset; seuraavan esityksen jaoittelu	162
2. Purkuedellytykset siviiliprosessissa	162
Muodolliset ja asialliset purkuedellytykset	162
Muodollisten purkuedellytysten ryhmittely	163

a.	<i>Minkälaiset ratkaisut ovat tämän muutoksenhakukeinon kohteena?</i>	163
	Siviiliprosessuaaliset tuomiot yleensä	163
	Jakolainsäädännön piiriin kuuluvat jakotoimitukset	164
	KKO:n omat tuomiot	164
	Vakuutusneuvoston päätökset	165
	Eräät interlokutoriset tuomioistuinratkaisut	165
	Eräitä erikoistilanteita	166
	Oikeuden vahvistama sovinto	166
	Tuomionselityspäätös	167
	Välitystuomio	167
	Tuomioistuinratkaisun täytyy olla lainvoimainen	168
	Lainvoiman saaneen tuomion purkaminen tarjoaa välikappaleen oikeusvoimavaikutuksen kumoamiseksi	169
	Eräs yksipuolista lainvoimaisuutta valaiseva tapaus	169
b.	<i>Kenellä on oikeus tämän muutoksenhakukeinon käyttämiseen?</i>	170
	Tehtävän rajoittaminen	170
	Asianosaiset	170
	Yleisseuraaja post rem iudicatam	170
	Erikoisseuraaja post rem iudicatam	171
	Minkälainen on sen kolmannen miehen asema, johon tuomion oikeusvoima ulottuu?	171
	Eräiden oikeudenkäyntiin osallistuneiden ei-asianosaisten asema	172
	Pari positiivisoikeudellista erikoissäännöstä	172
	Sivuväliintulija	173
	Viranomaisten mahdollisuudesta tehdä tuomiopurkua tarkoittavia esityksiä	173
c.	<i>Muut muodolliset purkuedellytykset</i>	174
	OK 31:3:n säännökset ja oikeuskäytön merkitys	174
	Anomuksen muoto; pöytäkirjojen oheistaminen	174
	Hakijan prestaatiovelvollisuus	175
	Se ei kuulu muodollisiin purkuedellytyksiin	175
	Eräitä erikoiskysymyksiä	175
	Muodollisena purkuedellytyksenä ei voida pitää sitä, että anomus tehdään mahdollisimman pian	176
	Muodollisen purkuedellytyksen puuttumisen vaikutukset	176
d.	<i>Asialliset purkuedellytykset</i>	176
	Niiden sisällys ja merkitys; OK 31:3:ssa olevien säännösten niukkuus	176
	»Uusia perusteita»-sanonnan tulkintaa	176
	Uusien perusteiden suhde muuttuneisiin olosuhteisiin; eräiden erikoissäännösten tulkintaa	178
	OK 31:3:ssa olevien purkuperusteiden yksityiskohtainen tarkastelu kirjallisuuden ja oikeuskäytön valossa	179
	Purkuperusteista, jotka koskevat jutussa esitettyä todistelua	180
	Todistelun ulkopuolelle lankeavista purkuperusteista	180
	Minkälainen objektiivinen vakuuttavuus tulee purkuperusteilla olla ja minkälainen selvitys on esitettävä siitä, että perusteet ovat uusia?	182
	OK 31:3:n säännökset	182

Wreden mielipide	183
Oma kantamme	183
3. Purkuedellytykset rikosprosessissa	184
A. OK 17:32 ja sen suhde OK 31:3:een	184
Tämän kysymyksen tärkeys	184
OK 17:32:n sisälllys	184
Onko tässä lainpaikassa säännöstelty oikeusturvakeino muutoksenhaku- keino?	186
Tieteisopin kanta	186
Oma kantamme ja sen perustelut	186
Absolutio ab instantia-säännöstö ja sen suhde OK 17:32:ssa olevaan muutoksenhakukeinoon	187
Mikä on OK 17:32:ssa säännöstellyn muutoksenhakukeinon tarkempi suhde OK 31:3:ssa olevaan muutoksenhakukeinoon?	189
Seuraavan esityksen jaoittelu	194
SYO:n purkuvallasta	194
B. Purkuedellytykset hovioikeudessa tapahtuvassa pur- kumenettelyssä	195
a. Minkälaiset ratkaisut ovat OK 17:32:ssa säännöstellyn muutoksenhaku- keinoon kohteena?	195
Tuomiot, jotka tahdotaan saada puretuksi syytetyn vahingoksi	195
Minkä instanssin antaman tuomion HO voi purkaa?	195
Mitä tarkoitetaan »asioilla, joissa on rahasakko»?	196
Henkeä tai kunniaa koskevat asiat	198
Käsitteestä »varkauksia»	199
Ns. valtiorikokset	199
Huomio kiinnitettävä siihen, minkälaisena rikos purkumenettelyssä esiintyy	201
Rikoksen syytteeseenpanon vanhentumisesta	203
Purkumenettelyn tarkoituksena on saada syytetty tuomituksi rangaistukseen	203
Liian lievä rangaistus ei saa olla täydelleen kärsitty	204
Mitä tarkoitetaan sanonnalla »vähempään — — — rangaistukseen, kuin hän sittemmin ansainnut on»?	204
b. Kenellä on oikeus tämän muutoksenhakukeinon käyttämiseen?	205
c. Muut mahdolliset purkuedellytykset	206
d. Asialliset purkuedellytykset	207
Se, ettei rikoksen syytteeseenpano ole vanhentunut, on asiallinen purku- edellytys	207
Purkua on anottava mahdollisimman pian	207
OK 17:32:n sanonnasta »uusia syitä ja seikkoja»	207
Minkälainen objektiivinen vakuuttavuus on vaadittava purkuperusteilta?	210
OK 31:3:ssa olevia purkuperusteita koskeva esitys valaisee myöskin OK 17:32:n »uusien syiden ja seikkojen» tarkempaa sisällystä	210
C. Purkuedellytykset korkeimmassa oikeudessa tapah- tuvassa purkumenettelyssä	211

a.	<i>Minkälaiset ratkaisut ovat OK 31:3:ssa säännöstellyn muutoksenhakuei-</i> <i>non kohteena?</i>	211
	Viittaus vastaavaan siviiliprosessuaalista tuomionpurkua koskevaan esityk-	
	seen	211
	Päätös, jolla asia on jätetty vastaiseksi	211
	Rangaistusmääräys	211
	Kuka purkaa valtakunnanoikeuden tuomion?	212
	Vankilaoikeuden päätös	212
	Kysymys syytteenpanon vanhentumisesta ei kuulu muodollisiin purku-	
	edellytyksiin	212
	Tuomionpurku OK 31:3:n mukaan on aina riippumaton siitä, onko syy-	
	tetty kärsinyt loppuun hänelle tuomitun rangaistuksen	213
	Armahduksen vaikutus tuomionpurun mahdollisuuteen	213
	Asianomistajan korvausvaatimusten käsittelystä	214
b.	<i>Kenellä on oikeus tämän muutoksenhakukeinon käyttämiseen?</i>	214
	Asianosaiset	214
	Ylemmät syyttäjäviranomaiset	214
	Eräät muut viranomaiset	215
	Erityisesti virallisen syyttäjän asemasta	215
	Erityisesti asianomistajan asemasta	216
	Onko syytetyt oikeudenomistajilla valta anoa purkua?	218
	Muiden prosessimenettelyyn osallistuvien asema	219
c.	<i>Muut muodolliset purkuedellytykset</i>	220
d.	<i>Asialliset purkuedellytykset</i>	220
	Viittaus aikaisempaan esitykseen	220
	Anomus on tehtävä mahdollisimman pian	220
	Rikoksen syytteenpanon vanhentumisesta	220
	Purkuperusteiden sisällyksen tarkempi erittely	221
	Väärä rubrisointi ei riitä purkuperusteeksi	221
	OK 31:3:n nojalla voidaan toimittaa purku syytetyt vahingoksikin ...	221
	Minkälaisina purkuperusteet käytännössä ilmenevät	222
	Minkälainen objektiivinen vakuuttavuus on vaadittava purkuperusteilta?	223
	Onko selvítettävä, ovatko perusteet uusia?	223
4.	<i>Lainvoimansaaneen tuomion purkamista tar-</i> <i>koittavan anomuksen vaikutukset</i>	224
A.	<i>Korkeimmassa oikeudessa</i>	224
	Asian vireilletulo ja vireilläolon vaikutukset	224
	Etenkin litis pendens-vaikutuksesta	225
	Purkuanomuksen peruuttaminen	225
	Anomuksen täydentäminen	226
	Asian vireilläolon lakkaaminen	226
	Purkuanomuksen tekemisellä ei ole lakkauttavaa eikä lykkäävää vaiku-	
	tusta	226
B.	<i>Hovioikeudessa</i>	227
	Vaikutukset samat kuin KKO:ssa tehdyn purkuanomuksen vaikutukset ...	227
	Erään OK 17:32:ssa olevan säännöksen tulkinta	227

5.	Purkuinstanssissa tapahtuvasta menettelystä	227
A.	Menettelystä korkeimmassa oikeudessa	227
	Menettely suunnilleen samanlainen kuin menetetyn ajan palauttamisessa ...	227
a.	Anomuksen vireillepano	227
b.	Anomuksen esittelyn valmistaminen ja itse esittely	227
c.	Kommunisointi (tiedoksianto)	228
d.	Anomuksen lopullinen ratkaiseminen	229
	Tiedoksiannon tapahduttua anomus yleensä hyväksytään	229
	Anomuksen johdosta annetun ratkaisun muoto	229
	Anomuksen hyväksyvän päätöksen tarkemmasta sisällyksestä	230
	Riita-asioissa	230
	Rikosasioissa	231
	Eräitä poikkeuksellisia tilanteita	232
	Viittaus myöhempään esitykseen	233
B.	Menettelystä hovioikeudessa	233
	Eräitä menettelyä koskevia yleisiä huomautuksia	233
	Ratkaisun muodosta	233
	Voidaanko ratkaisuun hakea muutosta?	234
	Eräitä periaatteellista laatua olevia huomautuksia	234
	Praksiksen kanta ja sen arvostelu	235
	Kun purkuanomus on hyväksytty, estää OK 30:4,3 valitusmahdollisuuden	236
	Menettelyn muut erikoisuudet	237
6.	Purkuanomuksen johdosta annetun päätöksen vaikutukset	238
	Kun anomus on jätetty käsiteltäväksi ottamatta, voidaan se uudistaa	238
	Voidaanko hylätty anomus uudistaa?	238
	Vastapuolen kulujen korvaamisvelvollisuudesta	239
	Purkuanomuksen hyväksyvän päätöksen vaikutukset OK 31:3:n valossa ...	240
	OK 31:3:n säännösten sisällys	240
	Lainpaikassa omaksuttu järjestely ei sovellu syytetyn eduksi tapahtuneeseen tuomionpurkuun	241
	Tilanteet, joissa OK 31:3:n säännökset voivat tulla kysymykseen	241
	Tulos OK 31:3:n tulkinnasta	242
	Purkuanomuksen hyväksyvän päätöksen vaikutukset oikeuskäytön valossa	242
	Kysymyksen selvittämisen vaikeus	242
	Siviiliprosessuaalisessa tuomionpurussa tulee alkuperäinen tuomio mahdollisesti kumotuksi	243
	Rikosprosessuaalisessa tuomionpurussa tapahtuu alkuperäisen tuomion ehdoton kumoaminen	243
	Oikeuskäytön kannan ja OK 31:3:n omaksunan järjestelyn vertailu	245
	Purkuanomuksen hyväksyvän päätöksen vaikutukset HO:n oikeuskäytön valossa	245

Purkuanomuksen hyväksyvän päätöksen vaikutus tuomion täytäntöönpanokelpoisuuteen	245
7. Oikeudenkäynnistä tuomionpurun jälkeen	248
A. Menettelystä OK 31:3:n nojalla	248
OK 31:3:n säännökset; praksiksen huomioimisen välttämättömyys	248
a. Uuden oikeudenkäynnin vireilletulo ja asian vireilläolon vaikutukset	248
Käytännössä tehdään poikkeuksia siitä säännöstä, että asia on osoitettava jutussa viimeksi tuominneeseen oikeuteen	248
Milloin uusi oikeudenkäynti tulee vireille?	248
Riita-asiat	249
Rikosasiat	250
Jutun vireilläolon vaikutukset	250
b. OK 31:3:ssa säädetty prestaatiovelvollisuus	251
OK 31:3:n säännösten sisältö	251
Prestaatiovelvollisuuden täyttämisen laiminlyönnin seuraukset	251
Prestaatiovelvollisuuden tarkempi sisältö	251
Eräitä yleisiä huomautuksia	251
Tuomion täyttämisvelvollisuudesta riita-asioissa	251
Tuomion täyttämisvelvollisuudesta rikosasioissa	251
Takuksen asettamisvelvollisuus	252
Prestaatiovelvollisuuden täyttämisen ajankohta	252
c. Purkuperusteiden asemasta uudessa oikeudenkäynnissä	253
OK 31:3:n säännösten sisältö	253
Missä määrin OK 31:3:n säännöksiä voidaan noudattaa	253
Oikeuskäytön kanta ja sen aiheuttamat johtopäätökset	253
OK 31:3:n säännösten soveltaminen purkuinstanssissa tapahtuvaan menettelyyn	255
Etenkin syytetyn eduksi tapahtuvasta tuomionpurusta	256
Eräs loppuhuomautus	256
d. Muut uudessa oikeudenkäynnissä ehkä ilmenevät erikoisuudet	256
Vastapuolen kuuleminen	256
Eräs positiiviseen oikeuteen sisältyvä erikoissäännös	256
e. Uudessa oikeudenkäynnissä annetun tuomion sisällyksestä ja vaikutuksista	256
Päätöksestä, jolla kanne on jätetty käsiteltäväksi ottamatta	256
Kanteen hylkäävästä tuomiosta	257
OK 31:3:n määräysten tulkintaa	257
Oikeuskäytön omaksuman kannan aiheuttamat johtopäätökset	258
Velvollisuudesta korvata vastapuolen kulut	259
OK 31:3:ssa oleva rangaistusmääräys	259
Kanteen hyväksyvästä tuomiosta	260
OK 31:3:n määräysten tulkintaa	260
Oikeuskäytön omaksuman kannan aiheuttamat johtopäätökset	261
Etenkin aikaisemman olotilan ennalleen palauttamisesta	262
OK 31:3:n määräykset muutoksenhausta	263
B. Menettelystä OK 17:32:n nojalla	263

OK 17:32:n säännösten niukkuus; viittaus aikaisempaan esitykseen	263
Milloin uusi oikeudenkäynti tulee vireille?	263
Prestaatiovelvollisuutta ei ole; purkuperusteiden asemasta uudessa oikeudenkäynnissä	264
Uuden tuomion sisällys ja vaikutukset	265

VI. ANALOGINEN RESTITUUTIO.

1. Käsite	266
Analogisen restituu- tion positiivisoikeudellinen perusta	266
Analogisen restituu- tion käsite	267
Negatiivissisältöinen karakteristiikka	267
Positiivissisältöinen karakteristiikka	267
Analogisen restituu- tion suhde menetetyn ajan palauttamiseen	268
Analogisen restituu- tion suhde lainvoiman saaneen tuomion purkamiseen	269
Analoginen restituu- tio on ylimääräinen muutoksenhaku- keino	271
Mikä tuomioistuin toimii purku- instanssina?	272
Analogisen restituu- tion tarkoituksena on muutoksen- haun alaisen ratkai- sun ehdoton kumoaminen	272
Ns. restituu- tioedellytykset	273
2. Muodolliset restituu- tioedellytykset	273
Niiden ryhmittely	273
a. Minkälaiset ratkaisut ovat analogisen restituu- tion kohteena?	273
Tärkeimpien ratkaisulajien luetteleminen	273
Ratkaisun tulee olla lainvoimainen; kantelumahdollisuuden suhteesta ana- logisen restituu- tion sallittavuuteen	274
b. Kenellä on oikeus tämän muutoksenhaku- keinoon käyttämiseen?	275
Etenkin eräiden viranomaisten aloiteoikeudesta	275
c. Muut muodolliset restituu- tioedellytykset	277
Kirjallinen hakemus ym. asiakirjat	277
OK 31 luvussa säädetty prestaatiovelvollisuus ei ole sovellettavissa ana- logiseen restituu- tioon	277
3. Asialliset restituu- tioedellytykset	278
Onko hakemus tehtävä mahdollisimman pian?	278
Erilaisten purkuperusteiden ryhmittely	278
a. Restituu- tion perustana virheellinen prosessiratkaisu	279
Virheellinen forumpäätös	279
Muunlainen lakiin perustumaton prosessiratkaisu	280
Vääriin tosiseikkoihin perustunut prosessiratkaisu on purettavissa OK 31:3:n nojalla	281
b. Restituu- tion perustana muodollisesti virheellisellä tavalla syntynyt tuomio Johdanto	282
Millainen oikeudenkäyntivirhe oikeuttaa restituu- tioon?	282

Asianosainen ei ole ollut tilaisuudessa valvomaan puhevaltaansa; näytön esittämismahdollisuus evätty tai näytön hankkiminen laiminlyöty	282
Tuomioistuin syylistynyt OK 25:21:ssä mainittuun tuomiovirheeseen	285
Välitystuomion kumoamisesta analogisen restituition avulla	289
c. Restituition perustana materiaalis oikeudellisten normien vastainen tuomio	289
Yksitysoikeudellisten säännösten vastainen tuomio on vain poikkeuksellisesti purettavissa	289
Rikosoikeudellisten säännösten vastaisen tuomion oikaisemisesta	290
Rangaistustuomion oikaisemisesta yleensä	290
Virheellisen rangaistusten yhdistämisen oikaiseminen	291
Väärän rubrisoinnin tai väärän rangaistusseuraamuksen oikaiseminen	293
Rikosoikeudellisten säännösten vastaisen tuomion muunlaisesta korjauksesta	295
Tuomion kumoaminen (poistaminen)	295
Tuomion kumoaminen ja asian siirtäminen alempaan instanssiin	295
Eräitä yleislaatuksia huomautuksia	296
d. Restituition perustana tuomion tosiasialliseen pohjaan kohdistunut ilmeinen erehdys	297
Etenkin tapauksista »väärällä nimellä tuomitut»	297
Tällaiset tilanteet ovat riita-asioissa harvinaisia	297
Tapauksista, jolloin henkilö on rikosjutussa tuomittu väärällä nimellä	298
Eräistä muista tilanteista, jotka kuuluvat tämän alaotsakkeen puitteisiin	300
e. Asiallisia restitutioedellytyksiä koskevia erikoiskysymyksiä	301
Minkälainen objektiivinen vakuuttavuus on vaadittava purkuperusteilta?	301
Restitutioon voidaan suostua muullakin kuin hakijan esittämällä perusteella	301
4. Analogista restitutiota tarkoittavan hakemuksen vaikutukset	302
Ne ovat samat kuin lainvoiman saaneen tuomion purkamista koskevan anomuksen vaikutukset	302
5. Analogisen restituition myöntämistä tarkoittava menettely	302
Se on oleellisesti samanlainen kuin muunlainen purkumenettely	302
Anomuksen muoto ym. seikat	302
Vastapuolen kuulemisesta	303
Anomuksen johdosta annetun ratkaisun muodosta	303
Anomuksen hyväksyvistä päätöksistä	303
Sen sisällys	303
Sen tiedoittaminen viranomaisille	305
6. Restitutioiden hakemuksen johdosta annetun päätöksen vaikutukset	305
Hakemus jätetty käsiteltäväksi ottamatta tai hylätty	305
Hakemus hyväksytty	306

Päätös sisältää purkumenettelyn kohteena olleen ratkaisun ehdottoman kumoamisen	306
Päätöksen vaikutus purkumenettelyn kohteena olleen tuomion täytäntöönpanokelpoisuuteen	307
Päätöksellä on samat vaikutukset kuin tavallisessa oikeudenkäyntimenettelyssä annetulla vastaavansisältöisellä lainvoimaisella ratkaisulla	307
Päätöksellä on lisäksi konstitutiivinen vaikutusteho	307
7. Restituution aiheuttamasta uudesta oikeudenkäynnistä	308
Milloin restitutio aiheuttaa uuden oikeudenkäynnin?	308
Tämän oikeudenkäynnin suhteesta restitutioprosessiin	308
Siitä, missä tuomioistuimessa uusi oikeudenkäynti tapahtuu	309
Milloin uusi oikeudenkäynti tulee vireille?	309
Purkuperusteiden asemasta uudessa oikeudenkäynnissä	309
Valtiota vastaan kohdistetun korvausvaateen esittämisestä	309
Uudessa oikeudenkäynnissä annettavan ratkaisun sisällys ja vaikutukset ...	309

VII. TUOMIONPURKUSÄÄNNÖSTÖN ARVOSTELU JA SEN JÄRJESTELY DE LEGE FERENDA.

Johdanto	311
Kirjoitetun lain säännöksistä ilmenevät puutteellisuudet	311
Tuomionpurkusäännösten pääpuutteellisuudet	311
Eräitä muita puutteellisuuksia	312
Kirjoitetun lain säännösten epätydyttävyyys oikeuskäytön valossa	313
Analogisessa restitutiiossa ilmeneviä epäkohtia	313
Tärkeimmät käytännössä esiintyvät poikkeukset kirjoitetun lain omaksumasta järjestelystä	313
Eräitä vartenotettavia seikkoja de lege ferenda	314
KKO:n ehdotus OK 31 luvun muuttamisesta ja tämän ehdotuksen arvostelu	316
Yleisiä huomautuksia	316
Muutoksenhakuaikoja koskevat säännökset	316
Säännökset siitä, milloin tuomionpurku on mahdollinen	318
Eräitä erikoiskysymyksiä	319
LIITTEITÄ	321
ZUSAMMENFASSUNG	333

KIRJALLISUUSLUETTELO

- Abrahamsson, P.*: Swerikes Rijkets Lands-Lag — — — Nu å nyo andra gången med Anmärckningar uplagd, Stockholm 1726 (Abrahamsson).
- Afzelius, Ivar*: Grunddragen af rättegångsförfarandet i tvistemål, ny upplaga, Stockholm 1886 (Rättegångsförfarandet).
- » — Om parts ed såsom processuelt institut, Upsala 1879 (Om parts ed).
- Agge, Ivar*: Bidrag till läran om civildomens rättskraft, Lund 1932 (Agge).
- » — Straffprocessrätt, senare delen, anteckningar efter föreläsningar av docent Ivar Agge, (Juridiska Föreningen), Uppsala 1936 (Agge: II).
- Ahla, Eino J.*: Voidaanko Naimiskaaren 2 luv. 4 §:n säännöksestä myöntää erivapaus?, Lakimies 1917, s. 218 ss. (Lakimies 1917).
- Almquist, Jan Eric*: Det processuella förfarandet vid ägotvist, Stockholm 1923 (Almquist).
- Alsberg, Max*: Justizirrtum und Wiederaufnahme, Berlin 1913 (Alsberg).
- Arnold*: Wiederaufnahme des Strafverfahrens, GS, dritter Jahrgang, erster Band, s. 46 ss. (Arnold).
- Assarsson, P.*: Straffprocessen, Nordisk Retsencyklopaedi IV, s. 243 ss., Kjøbenhavn 1879 (Assarsson).
- Beling, Ernst*: Deutsches Reichsstrafprozessrecht, Berlin und Leipzig 1928 (Beling).
- Bendz, Gunnar*: Om hovrätterna från deras uppkomst till 1734 års lag, Minnesskrift ägnad 1734 års lag II, s. 938 ss., Stockholm 1934 (Bendz).
- Bennecke, Hans ja Beling, Ernst*: Lehrbuch des deutschen Reichs-Strafprozessrechts, Breslau 1900 (Bennecke—Beling).
- Bergendal, Sven*: Bidrag till de svenska rättsmedlens historia, Uppsala 1916 (Bergendal).
- Berglund, Hadar*: Om skiljeavtal och skiljedom, Uppsala 1920 (Berglund).
- Bley, Erich*: Klagrecht und rechtliches Interesse, Leipzig 1923 (Bley).
- Blomberg, Hugo*: Om Sveriges Högsta Domstols statsrättsliga ställning och betydelse, Upsala 1880 (Blomberg).
- Bommer, Richard*: Die Rechtskraft des Strafbefehls (Diss.), Bruchsal 1901 (Bommer).
- Bring, Samuel E.*: Bibliografisk handbok till Sveriges historia, Stockholm 1934 (Bring).
- Broomé, G.*: Allmänna civilprocessen enligt svensk gällande rätt, andra upplagan, Lund 1890 (Broomé).
- Burchardi, G. C.*: Die Lehre von der Wiedereinsetzung in den vorigen Stand, Göttingen 1831 (Burchardi).

Bäärnhjelm, Gösta: Rättegången i brottmål, Lärobok i rättskunskap för blivande landsfiskaler IV, andra upplagan, Lund 1927 (Bäärnhjelm).

Calonius, Matthias: Om Prescription i brottmål, översättning från en uti Åbo 1785 tryckt Acad. Afhandling, Lund 1836 (Calonius).

Carlsson, A. B.: Den svenska centralförvaltningen 1521—1809, Stockholm 1913 (Carlsson).

Charpentier, Axel: Ilmoitus teoksesta: W. Puhakka, Ministerien vastuunalaisuus nykyajan valtioissa, JFT 1923, s. 387 ss. (JFT 1923).

— » — Justitiekanslerns i Finland ställning och uppgifter, Nordisk administrativt Tidsskrift, tiende Aargang, s. 205 ss. (Charpentier).

Dernburg, Heinrich ja Sokolowski, Paul: System des römischen Rechts, erster Teil, 8. Auflage, Berlin 1911 (Dernburg—Sokolowski: I).

Drangel, Emanuel: Anmärkningar til Sweriges Rikes Lag, Stockholm 1766 (Drangel).

Edling, Nils: Uppländska konungsdomar, Uppsala 1933 (Edling).

Ehdotukset Oikeudenkäyntilaitoksen uudistukseksi. Laatinut sitä varten asetettu komitea. II: Ehdotus Laiksi riita-asiaain oikeudenkäynnistä ynnä Perustelmat. III: Ehdotus Laiksi rikosasiaain oikeudenkäynnistä ynnä Perustelmat. Helsinki 1901 (Ehdotus 1900, II ja III).

Ekström, F. W.: Privaträttens allmänna läror, Helsingfors 1921—1925 (Ekström).

Engelmann, A.: Das bürgerliche Recht Deutschlands, sechste Auflage, Berlin 1913 (Engelmann).

Engströmer, Thore: Några anmärkningar rörande de processuella rättsmedlen, Uppsala 1935 (Engströmer).

Erich, Rafael: Kompetensfördelning, kompetensprövning och kompetenskontroll enligt Finlands författningsrätt, JFT 1924, s. 72 ss. (JFT 1924).

— » — Suomen valtio-oikeus I—II, Porvoo 1924—1925 (Erich: I—II).

Fahlbeck, Pontus: Regeringsformen i historisk belysning, Stockholm 1910 (Fahlbeck).

Fahlerantz, G. E.: Rättfärdighet i rättsskipningen + Bihang, Lund 1903 (Fahlerantz).

Fleiner, Fritz: Institutionen des deutschen Verwaltungsrechts, 8. Auflage, Tübingen 1928 (Fleiner).

Flintberg, Jacob Albrecht: Lagfarenhets-Bibliothek, fjerde delen, Stockholm 1801 (Flintberg: IV).

Forsman, Ernesti: Suomen Suuriruhtinaanmaan Ulosottolaki ja muut siihen kuuluvat asetukset, Helsinki 1896 (Ulosottolaki).

Forsman, Jaakko: Anteckningar enligt prof. Jaakko Forsmans föreläsningar i »Straffprocessen», Helsingfors, Gösta Sundmans Litografiska Atelier (Straffprocessen).

— » — Anteckningar enligt professor Jaakko Forsmans föreläsningar öfver de särskilda brotten. Första avdelningen, fjärde upplagan, Helsingfors 1924. Tredje afdelningen, andra upplagan, Helsingfors 1917 (Forsman: I ja III).

— » — Anteckningar enligt professor Jaakko Forsmans föreläsningar öfver straffrättens allmänna läror, tredje upplagan, Helsingfors 1914 (Allmänna läror).

— » — Suomen lainsäädännön historia, Helsinki 1896 (Forsman).

Fraeb, Walter Martin: Unrichtige Parteibezeichnung und Prozessieren unter falschem Namen, GS, Band 96, s. 436 ss. ja Band 97, s. 235 ss. (GS 96 ja GS 97).

- Frey, Alexander:* Juridiska Föreningens förhandlingar år 1914, keskustelukysymys n:o 6:n alustus keskusosastossa, JFT 1916, s. 232 ss. (JFT 1916).
- » — Skiljemannainstitutet enligt finsk civilprocessrätt, Helsingfors 1911 (Frey).
- Gampp, Friedrich:* Lehrbuch des österreichischen Strafprozesses, sechste Auflage, Wien—Leipzig 1933 (Gampp).
- Garraud, R.:* Traité théorique et pratique d'instruction criminelle et de procédure pénale, tome troisième, Paris 1912 (Garraud: III).
- Garsonnet, E. ja Cézair-Bru, Ch.:* Traité théorique et pratique de procédure civile et commerciale, troisième édition, tome sixième, Paris 1915 (Garsonnet ja Cézair-Bru: VI).
- Gaupp, Ludwig; Stein, Friedrich ja Jonas, Martin:* Kommentar zur Zivilprozessordnung I—II, fünfzehnte Auflage, Tübingen 1933—1935 (Gaupp—Stein: I—II).
- Gammel, Hugo:* Om ställande under framtiden för brott, Norrköping 1911 (Om ställande).
- » — Om återkallande af instämmd talan i civila mål, Norrköping 1908 (Återkallande).
- Gerber, Hans:* Das Verbot der reformatio in peius im Reichsstrafprozess, Strafrechtliche Abhandlungen Heft 165, Breslau 1913 (Gerber).
- Gerland, Heinrich:* Artikkel »Begnadigung» teoksessa Stier-Somlo ja Elster: Handwörterbuch der Rechtswissenschaft, 1. Band, s. 571 ss., Berlin 1926 (Begnadigung).
- » — Der deutsche Strafprozess, Mannheim—Berlin—Leipzig 1927 (Gerland).
- Getz, B.:* Om paaanke til højere ret i civile og kriminelle sager, Kristiania 1884 (Getz).
- Glasson, E.; Tissier, Albert ja Morel, René:* Traité théorique et pratique d'organisation judiciaire, de compétence et de procédure civile, troisième édition, tome troisième, Paris 1929 (Glasson—Tissier: III).
- Goldschmidt, James:* Der Prozess als Rechtslage, Berlin 1925 (Goldschmidt).
- Goldammer:* Die Wiederaufnahme des Strafverfahrens zu Gunsten des Verurteilten, Archiv für preussisches Strafrecht, Band 6, s. 515 ss. ja s. 643 ss. (Goldammer).
- Granfelt, O. Hj.:* Bevis-fråga vid exekution, JFT 1912, s. 213 ss.
- » — Den materiella processledningen vid underdomstol i vanliga tvistemål enligt gällande finsk och svensk rätt, andra upplagan, Helsingfors 1911 (Processledning).
- » — I frågan om civildoms subjektiva rättskraft, JFT 1932, s. 98 ss. (Rättskraft).
- » — Ilmoitus teoksesta: K. H. Gammel, Om ställande under framtiden för brott, JFT 1912, s. 242 ss. (JFT 1912).
- » — Juridiska Föreningens förhandlingar år 1924, keskustelukysymys n:o 11:n alustus keskusosastossa, JFT 1925, s. 283 ss. (JFT 1925).
- » — Juridiska Föreningens förhandlingar år 1933, keskustelukysymys n:o 4:n alustus keskusosastossa, JFT 1934, s. 331 ss. (JFT 1934).
- » — Kort framställning av Finlands civilprocessrätt, Helsingfors 1927 (Civilprocessrätt).
- » — Lärabok i straffprocessrätt I, Helsingfors 1925 (Straffprocessrätt I).

- Granfelt, O. Hj.*: Riksdagen såsom högsta domstol i gångna tider, Societas Scientiarum Fennica Årsbok — Vuosikirja XV:B n:o 4, Helsingfors 1936 (Riksdagen).
- » — Sammandrag av föreläsningar i straffprocessrätt, andra upplagan, Helsingfors 1915 (Sammandrag).
- » — Skiljemannaförfarandet, Helsingfors 1931.
- » — Straffprocessrätt, Föreläsningar I, Helsingfors 1908 ja 1910 (Föreläsningar).
- » — Straffrättslig häktning, fjärde upplagan, Helsingfors 1930.
- » — Straffverkställigheten. Processrättsliga studier, JFT 1935, s. 309 ss.
- » — Suomen konkurssioikeus pääpiirteittäin, toinen painos, Helsinki 1936 (Konkurssioikeus).
- » — Svarandens rätt till dom, JFT 1933, s. 257 ss. (JFT 1933).
- » — Virallisen vastaväittäjän lausunto teoksesta: W. A. Palme, Om civilprocessens begrepp och avgränsning från den frivilliga rättsvården enligt Finlands gällande processrätt, JFT 1933, s. 396 ss. (Lausunto).
- » — Virallisen vastaväittäjän lausunto teoksesta: Bo Palmgren, Konkursförut-sättningarna, JFT 1936, s. 242 ss. (JFT 1936).
- Granfelt, O. Hj. ja Castrén, U. J.*: Yleisen alioikeuden, maanjako-oikeuden ja välimiestuomioistuimen ratkaisuja, pöytäkirjoja ja prosessitoimia, toinen painos, Helsinki 1924 (Granfelt—Castrén).
- Grottenfelt, Julius*: Kommentar till konkursstadgan, Helsingfors 1918 (Konkursstadgan).
- » — Kommentar till strafflagen. Allmänna delen, Helsingfors 1913 (Kommentar).
- Grönvall, F.*: Suomen uudet vekseli- ja shekkilait, Porvoo 1932.
- Gärde, N.*: Rätttegångsbalken, Minnesskrift ägnad 1734 års lag I, s. 396 ss., Stockholm 1934 (Gärde).
- Hagerup, Francis*: Den norske civilproces I—II, tredje udgave, Kristiania 1918 (Hagerup: I—II).
- » — Laerebog i straffepocesret, Kristiania 1921 (Straffepocesret).
- Hahn, C. ja Stegemann, Eduard*: Die gesammten Materialien zur Civilprozessordnung vom 30. Januar 1877 I—II, 2. Auflage, Berlin 1881 (Hahn: Materialien).
- Hakulinen, Yrjö J.*: Perusteettoman edun palautus, Helsinki 1931 (Hakulinen).
- Hallituksen esitys n:o 39*: Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi oikeudenkäymiskaaren 17 luvun, 21 luvun 3 §:n ja 24 luvun 3 §:n, maakaaren 1 luvun sekä rikoslain 17 luvun muuttamisesta; 1933 vuoden valtiopäivät n:o 39 (Hallituksen esitys n:o 39).
- Hammar skjöld, Hj. L.*: Om inrättande af en administrativ högsta domstol eller regeringsrätt, Stockholm 1907 (Hammar skjöld).
- von Harrasowsky, Philipp Harras*: Die Rechtsmittel im Civilprocesse nach dem gegenwärtigen Stande der Gesetzgebung, Wien 1879 (v. Harrasowsky).
- Hassler, Åke*: Exekutionsrätt I—II, Föreläsningar, Stockholm 1931 (Hassler: I—II).
- » — Svensk rättspraxis. Processrätt 1931—1935, SvJT 1937, s. 210 ss. (SvJT 1937).
- Hellwig, Konrad*: Anspruch und Klagrecht, Leipzig 1924.
- » — System des deutschen Zivilprozessrechts I, Leipzig 1912 (System I).
- » — Wesen und subjektive Begrenzung der Rechtskraft, Leipzig 1901 (Rechtskraft).
- von Hentig, Hans*: Wiederaufnahmerecht, Heidelberg 1930 (v. Hentig).

- Herkerath, Albert*: Die Wiederaufnahme des Verfahrens in der Strafprozessordnung, der Militärstraßgerichtsordnung und den Disziplinargesetzen (Diss.), Elberfeld 1909 (Herkerath).
- Herlitz, Nils*: Grunddragen av det svenska statsskickets historia, Stockholm 1928 (Statsskickets historia).
- » — Rättegångsbalkens betydelse på stats- och förvaltningsrättens område, Minnesskrift ägnad 1734 års lag II, s. 1023 ss., Stockholm 1934 (Herlitz).
- Hermanson, R.*: Anteckningar enligt professor R. Hermansons föreläsningar öfver Finlands statsförfattningsrätt IV (ss. 455—532), Helsingfors 1893, G. Arvidssons Litografiska Atelier (Statsförfattningsrätt).
- Hildebrand, E.*: Svenska statsförfattningens historiska utveckling, Stockholm 1896 (Hildebrand).
- » — Sveriges regeringsformer 1634—1809 samt konungaförsäkringar 1611—1800, Stockholm 1891 (Sveriges regeringsformer).
- Hildebrand, Hans*: Sveriges medeltid, andra delen, Stockholm 1884—1898 (Hildebrand: II).
- Holmbergson, Johan*: Juridiska skrifter, Christianstad 1845 (Holmbergson).
- Honkasalo, Brynolf*: Nulla poena sine lege, Suomalaisen lakimiesten yhdistyksen julkaisuja n:o 11: Kirjoitelmia 1937, s. 5 ss., Helsinki 1937 (Honkasalo).
- Jellinek, Walter*: Der fehlerhafte Staatsakt und seine Wirkungen, Tübingen 1908 (W. Jellinek).
- Jusleen, Johan*: Samling af Kongl. Maj:ts Bref, Stockholm 1751 (Jusleen).
- Kaila, El.*: Ennakkoturmaamismenettelyn käsitteestä, Lakimies 1925, s. 62 ss. (Lakimies 1925).
- Kaira, Kaarlo*: Valtiosopimuksista, niiden tekemisestä ja oikeudellisesta vaikutuksesta, Helsinki 1932 (Kaira).
- Kallenberg, E.*: De ordinära devolutiva rättsmedlen i den svenska civilprocessen, andra upplagan, Lund 1922 (Rättsmedlen).
- » — Föreläsningar öfver lag om ändring i vissa delar af rättegångsbalken den 14 juni 1901 I—II, Lund 1902 (Föreläsningar I—II).
- » — Svensk civilprocessrätt I (1 ja 2, 2. painos, 3—5) ja II (1—6, 1), Lund 1922—1935 (Kallenberg: I—II).
- Karlowa, Otto*: Römische Rechtsgeschichte, zweiter Band, erster Teil, Leipzig 1901 (Karlowa).
- Karlsson, Karl Henrik*: Den svenske konungens domsrätt och formerna för dess utöfning under medeltiden I, Stockholm 1890 (Karlsson).
- Kisch, Wilhelm*: Beiträge zur Urteilslehre, Leipzig 1903 (Kisch).
- Klein, Franz*: Die schuldhaftige Parteihandlung, Wien 1885 (Klein).
- Knapp, Theodor*: Die Beseitigung einer ungerechtfertigten Verurteilung nach dem Tode des Verurteilten (Diss.), Neuenbürg 1912 (?) (Knapp).
- Kreüger, J.*: Försök att framställa den svenska kriminalprocessens utveckling, Stockholm 1884 (Kreüger).
- von Kries, August*: Die Bestimmungen der deutschen Strafprozessordnung über die Wiederaufnahme eines durch rechtskräftiges Urtheil geschlossenen Verfahrens, Archiv für gemeines deutsches und für preussisches Strafrecht, Band 26, s. 169 ss. (Goltdammers Archiv 26).

- von Kries, August*: Die Rechtsmittel des Civilprocesses und des Strafprocesses, Breslau 1880 (v. Kries).
- » — Lehrbuch des deutschen Strafprozessrechts, Freiburg i.B. 1892 (Strafprozessrecht).
- Kungl. Maj:ts kanslis historia*, del I: Kansliets uppkomst, organisation och utveckling intill 1840, Uppsala 1935 (Kungl. Maj:ts kanslis historia I).
- Kungl. Maj:ts proposition nr 5*: Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om upphävande av 17 kap. 32 § första punkten rättegångsbalken, m.m.; given Stockholms slott den 15 december 1933 (Kungl. Maj:ts proposition nr 5).
- Kuttner, Georg*: Die privatrechtlichen Nebenwirkungen der Zivilurteile, München 1908 (Nebenwirkungen).
- Käpy, Aleks*i: Hovioikeuden tuomio- ja päätöslauselmia, pöytäkirjanotteita, kirjeitä ja äänestyspöytäkirjoja, Helsinki 1928 (Käpy).
- Lacoste, P.*: De la chose jugée en matière civile, criminelle, disciplinaire et administrative, troisième édition, Paris 1914 (Lacoste).
- Lagkommitén (Lag-Commiteen)*: Förslag till Allmän Criminallag, andra upplagan, Stockholm 1839 (Lagkommitén).
- Lainvalmistelukunta*: Ehdotukset oikeudenkäyntilaitoksen uudistukseksi, jotka lainvalmistelukunta on laatinut tarkastettuaan oikeudenkäyntilaitosta koskevan lainsäädännön uudistamista varten asetetun komitean ehdotukset. II: Ehdotus Riita-asiain oikeudenkäyntilaitoksi ynnä perustelmat. III: Ehdotus Rikosasiain oikeudenkäyntilaitoksi ynnä perustelmat. Helsinki 1909 (Ehdotus 1909, II ja III).
- » — Ehdotus hallituksen esitykseksi eduskunnalle oikeudenkäyntilaitoksen uudistamisesta, 1929 (Ehdotus 1929).
- Langheineken, P.*: Der Urteilsanspruch, Leipzig 1899 (Langheineken).
- Lindblad, Johan Christoffer*: Om prescription enligt Sveriges lag, Stockholm 1827 (Lindblad).
- Lundstedt, A. V.*: Motioner i Andra kammaren, Nr 98: Förslag till vissa lagbestämmelser angående återbrytande av dom, som vunnit laga kraft, Bihang till riksdagens protokoll 1937. 4 saml. Nr 97—99 (Motion).
- » — Om biintervention, Lund 1911 (Biintervention).
- Löwe, E. ja Rosenberg, Werner*: Die Strafprozessordnung für das Deutsche Reich vom 22. März 1924, 18. Auflage, Berlin und Leipzig 1929 (Löwe—Rosenberg).
- Magnus, Julius*: Die höchsten Gerichte der Welt, Leipzig 1929.
- Malmgren, Robert*: Sveriges grundlagar, andra upplagan, Stockholm 1926 (Malmgren).
- Matz, Siegfried*: Domstolsorganisation och rättegången i tvistemål, Lärbok i rättskunskap för blivande landsfiskaler IV, andra upplagan, Lund 1927 (Mätz).
- Melander, Ilmari*: Valtiollisesta rikoksesta, Defensor legis 1933, s. 289 ss. (Defensor legis 1933).
- Merikoski, V.*: Erivapauden käsite, Helsinki 1936 (Erivapaus).
- Miettinen, Lauri ja Sainio, Viljo*: Oikeustapauksia senaatin oikeusosastosta ja korkeimmasta oikeudesta vuosilta 1911—30, Pervoo 1933 (Miettinen).

- Montgomery, Robert:* Handbok i Finlands Allmänna privaträtt, första delen, Helsingfors 1889 (Montgomery).
- Moring, K. A.:* Finlands skiftesrätt, Helsingfors 1927.
- Munch-Petersen, H.:* Den Danske Retspleje I—V, anden Udgave, København 1923—1926 (Munch-Petersen: I—V).
- Myrberg, Israel:* Om de materiella förutsättningarna för återbrytande av laga kraftvunnen dom, Minnesskrift ägnad 1734 års lag II, s. 1071 ss., Stockholm 1934 (Myrberg).
- Naumann, Christian:* Om tortur, absolutio ab instantia och anklagades insättande på bekännelse, enligt Svensk lag, Tidskrift för lagstiftning, lagskipning och förvaltning 1864, s. 613 ss. (Naumanns tidskrift 1864).
- » — Sveriges statsförfattnings-rätt I—II, ny upplaga, Stockholm 1879 ja 1880 (Naumann: I—II).
- Nehrman, David:* Inledning Til Then Swenska Processum civilem, Lund 1732 (Processus civilis, 1. parios).
- » — Inledning Til Then Swenska Processum civilem, å nyo ökt och förbättrad, Stockholm och Upsala 1751 (Nehrman).
- » — Inledning Til Then Swenska Processum criminalem, Lund 1759 (Processus criminalis).
- Neumann, Georg:* Kommentar zu den Zivilprozessgesetzen vom 1. August 1895, 2. Auflage, Wien 1908 (Neumann).
- Neumann, Rudolf:* System der strafprozessualen Wiederaufnahme, Berlin—Grünwald 1932 (Wiederaufnahme).
- Nordling, E. V.:* Om Remedia Juris enligt Svensk Lag, Upsala Universitets årsskrift 1863 (Nordling).
- Nordström, J. J.:* Bidrag till den svenska samhälls-författningens historia, andra afdelningen, Helsingfors 1840 (Nordström: II).
- Nya lagberedningen:* Betänkande angående rättegångsväsendets ombildning, tredje delen: Om rättegångsordningen i brottmål m.m., Stockholm 1884 (Nya lagberedningen).
- Oetker, Friedrich:* Strafentscheidungen, unter Verletzung des ne bis in idem und ihre Bekämpfung durch ausserordentliche Nichtigkeitsbeschwerde, Rechtsgang, Band I, s. 12 ss. (Rechtsgang I).
- Olin, Gustav:* Några blad ur det svenska straffsystemets historia, Minnesskrift ägnad 1734 års lag II, s. 807 ss., Stockholm 1934 (Olin).
- Palme, W. A.:* Om civilprocessens begrepp och avgränsning från den frivilliga rättsvården enligt Finlands gällande processrätt, Tammerfors 1933 (Palme).
- Palmgren, Bo:* Konkursförutsättningarna, Helsingfors 1936 (Palmgren).
- Planck, Julius Wilhelm:* Lehrbuch des deutschen Civilprozessrechts, zweiter Band, München 1896 (Planck: II).
- Pollak, Rudolf:* Die Wiedereinsetzung in den vorigen Stand, Wien 1898 (Wiedereinsetzung).
- » — System des österreichischen Zivilprozessrechtes mit Einschluss des Exekutionsrechtes, zweite Auflage, II. Teil, Wien 1931 (Pollak: II).
- Posse, Johan August:* Bidrag till svenska lagstiftningens historia, Stockholm 1850 (Posse).

- Processkommissionens betänkande* angående rättegångsväsendets ombildning I—III, Stockholm 1926 (Proc. bet. I—III).
- Puhakka, Y. W.*: Eduskunnan oikeusasiamiehen asema ja tehtävät, Defensor legis 1929, s. 93 ss. (Defensor legis 1929).
- » — Ministerien vastuunalaisuus nykyajan valtioissa, Helsinki 1923 (Ministerien vastuunalaisuus).
- Remeis, Carl*: Die Wiederaufnahme im Strafverfahren, Erlangen 1864 (Remeis).
- Reuterskiöld, C. A.*: Föreläsningar i svensk stats- och förvaltningsrätt I, Uppsala 1914 (Reuterskiöld).
- Rosenberg, Leo*: Lehrbuch des deutschen Zivilprozessrechts, 3. Auflage, Berlin 1931 (Rosenberg).
- Rydin, H. L.*: Några anmärkningar om Konungens rätt att göra nåd samt dess förhållande till dispensations- och restitutionsrätten, Uppsala Universitets årsskrift 1861 (Rydin).
- Saarialho, Aarne*: Högsta förvaltningsdomstolens befogenhet att återbryta utslag, som vunnit laga kraft, Nordisk administrativ Tidsskrift 1936, s. 203 ss. (Saarialho).
- von Savigny, Friedrich Carl*: System des heutigen Römischen Rechts, siebenter Band, Berlin 1848 (v. Savigny: VII).
- Schlyter, C. J.*: Juridiska afhandlingar, första häftet, andra upplagan, Lund 1891 (Afhandlingar).
- » — Ordbok till Samlingen af Sveriges Gamla Lagar, Lund 1877 (Ordbok).
- Schmedeman, Joh.*: Kongl. Stadgar, Förordningar, Bref och Resolutioner ifrån Åhr 1528 in til 1701 ang. Justitiae- och Executions-Ärenden, Stockholm 1706 (Schmedeman).
- Schmidt, Richard*: Die Herkunft des Inquisitionsprocesses, Sonderabdruck aus der Festschrift der Universität Freiburg zum fünfzigjährigen Regierungsjubiläum Seiner Königlichen Hoheit des Grossherzogs Friedrich, Freiburg i. Br. und Leipzig 1902.
- » — Lehrbuch des deutschen Zivilprozessrechts, zweite Auflage, Leipzig 1910 (Schmidt).
- Schoetensack, August*: Über Rechtsmittel und Wiederaufnahmeklagen, Sonderabdruck aus der »Festschrift für Hugo von Burckhard«, Stuttgart 1910 (Schoetensack).
- Schrevelius, Fredrik*: Lärobok i Sveriges allmänna nu gällande Civil-Process, Lund 1853 (Schrevelius).
- von Schrutka-Rechtenstamm, E.*: Zur Dogmengeschichte und Dogmatik der Freigebung fremder Sachen im Zwangsvollstreckungsverfahren, dogmatischer Theil, Berlin 1893 (v. Schrutka: II).
- Schultzenstein*: Zur Wiedereinsetzung in den vorigen Stand gegen die Versäumung von Notfristen, ZZP., Band 39, s. 1 ss. (ZZP. 39).
- Schuster v. Bonnot, Maximilian*: Österreichisches Civilprocessrecht, 3. Auflage, Wien 1897 (Schuster).
- Schwalbach, Theod.*: Wiederaufnahme des Verfahrens und Urtheilsnichtigkeit nach der Reichscivilprozessordnung, Archiv für die civilistische Praxis, Band 63, s. 122 ss. (Schwalbach).

- Serlachius, Allan*: Suomen rikosoikeuden oppikirja, ensimmäinen osa, toinen painos, Helsinki 1919 (Serlachius: I).
- Serlachius, Julian*: Suomen yleisen obligatsioonioikeuden oppikirja. Uudemman lainsäädännön aiheuttamilla lisäyksillä täydentänyt Lauri Cederberg, Helsinki 1927 (Serlachius—Cederberg).
- Sindballe, Kristian*: Bidrag til Laeren om judicielle Afgørelsens Retskraft, Kjøbenhavn 1918 (Sindballe).
- Sjögren, Wilhelm*: Den svenska processrättens historia, ny upplaga utgiven av Juridiska Föreningen, Upsala 1919 (Sjögren).
- » — Förarbetena till Sveriges Rikes Lag 1686—1736 I—VIII, Uppsala 1900—1909 (Sjögren: I—VIII).
- Sjöström, Bertil*: Om tredskodom enligt finsk och svensk civilprocessrätt, Helsingfors 1916 (Tredskodom).
- » — Processuualisesta menettelystä vapaus- ja sakkorangaistuksen täytäntöönpanossa, Lakimies 1917, s. 1 ss. (Lakimies 1917).
- » — Über einige Grundprinzipien des finnischen und schwedischen Zivilprozessrechts, Rechtsgang I, s. 273 ss. (Rechtsgang I).
- Skarstedt, Sigfrid*: Om straffprocessuella tvångsmedel enligt svensk rätt II, Lund 1896 (Skarstedt: II).
- Skedl, Arthur*: Die Nichtigkeitsbeschwerde in ihrer geschichtlichen Entwicklung, Leipzig 1886 (Skedl).
- Skeie, Jon*: Den norske civilproces, tredje bind, Oslo 1935 (Skeie: III).
- Sohm, Rudolf; Mitteis, Ludwig ja Wenger, Leopold*: Institutionen, Geschichte und System des römischen Privatrechts, 17. Auflage, München und Leipzig 1924 (Sohm—Mitteis—Wenger).
- Sperl, Hans*: Lehrbuch der bürgerlichen Rechtspflege, I. Band, 1., 2. und 3. Teil, Wien 1925, 1928 ja 1930 (Sperl: I).
- Stier-Somlo, Fritz*: Artikkel *»Dispensation»* teoksessa Stier-Somlo ja Elster: Handwörterbuch der Rechtswissenschaft, 2. Band, s. 70 ss., Berlin 1927 (Dispensation).
- Stiernman*: Alla Riksdagars och Mötenes besluth II, Stockholm 1729 (Stiernman).
- Strahl, Ivar*: Torsten Kreugers resningsansökan, SvJT 1937, s. 50 ss. (SvJT 1937).
- Ståhlberg, K. J.*: Suomen hallinto-oikeus, yleinen osa, toinen painos, Helsinki 1928 (Ståhlberg: I).
- Söderhjelm, J. O.*: En reformering av stadgandena rörande riksdagens justitieombudsman, JFT 1931, s. 69 ss. (Söderhjelm).
- Tarjanne, Tapio*: Asianosaisseuraanto Suomen siviiliprosessissa, Helsinki 1929 (Asianosaisseuraanto).
- » — Kantelu oikeusturvakeinona Suomen hallinto-oikeudessa, Festskrift för professorn, jur. utr. dr Otto Hjalmar Granfelt, s. 400 ss., Helsingfors 1934 (Kantelu).
- » — Tuomarien erottamattomuudesta, Lakimies 1931, s. 333 ss. (Lakimies 1931).
- » — Tuomion lainvoimasta, Defensor legis 1929, s. 389 ss. (Lainvoima).
- » — Vastaajakäsitteestä rikosprosessioikeudessamme, Lakimies 1927, s. 1 ss. (Vastaajakäsitteestä).
- » — Virantoimituksen keskeytys ja sen oikeusvaikutukset, Lakimies 1935, s. 113 ss. (Lakimies 1935).

- Tarjanne, Tapio:* Virkasuhteen lakkaaminen Suomen valtionhallinnossa, Helsinki 1934 (Virkasuhde).
- Tirkkonen, Tauno:* Lisiä oppiin asianomistajasta rikosprosessissa, Lakimies 1934, s. 177 ss. (Asianomistajasta).
- » — Oikeusvoimasta. Sen luonne ja subjektiivinen ulottuvaisuus Suomen siviiliprosessioikeudessa, Helsinki 1933 (Oikeusvoimasta).
- » — Reformatio in pejus-kiellosta, Lakimies 1936, s. 217 ss.
- » — Rikosasiansa annetun tuomion sitovasta vaikutuksesta siviiliprosessimenetelyssä, Lakimies 1934, s. 113 ss. (Lakimies 1934).
- Trygger, Ernst:* Kommentar till lag om ändring i vissa delar af rättegångsbalken den 14 juni 1901, första häftet, Upsala 1902 (Rättegångsbalken).
- » — Om skriftliga bevis såsom civilprocessuellt institut, andra upplagan, Stockholm 1921 (Om skriftliga bevis).
- » — Lausunto 1902 vuoden valtiopäivillä, Riksdagens protokoll 1902, första kammarén N:o 21, s. 48 ja s. 50 (Lausunto).
- » — Svensk straffprocessrätt, ny upplaga, utg. av Juridiska Föreningen i Upsala 1926 (Trygger).
- Uppström, Wilhelm:* Öfversigt af den svenska processens historia, Stockholm 1884 (Uppström).
- » — Öfversigt af straffprocessrätten, Stockholm 1884 (Straffprocessrätten).
- Wach, Adolf:* Vorträge über die Reichs-Civilprocessordnung, zweite Auflage, Bonn 1896 (Vorträge).
- Walldén, K. W.:* Oikeustapauksien hakemisto, Porvoo 1913 (Walldén).
- Wedberg, Birger:* Konungens högsta domstol 1789—1809, Stockholm 1922 (Wedberg).
- » — Om nåd och lejd under konungens högsta domstols gustavianska skede, Stockholm 1922 (Om nåd och lejd).
- » — Till rättegångsbalken. Några anteckningar ur högsta domstolens gustavianska protokoll, SvJT 1922, s. 22 ss. ja s. 167 ss. (SvJT 1922).
- Wenger, Leopold:* Institutionen des römischen Zivilprozessrechts, München 1925 (Wenger).
- Wernicke, Adolf:* Zur Konstruktion des amtsrichterlichen Strafbefehls unter teilweiser Berücksichtigung der polizeilichen Strafverfügung und des Strafbescheids der Verwaltungsbehörde (Diss.), Goerlitz 1901 (Wernicke).
- Westman, Karl Gustaf:* De svenska Rättskällornas historia, Uppsala 1912 (Rättskällorna).
- » — Från landskapslagar och folkting till rikslag och ämbetsmannamässig rättstillämpning, Minnesskrift ägnad 1734 års lag I, s. 9 ss., Stockholm 1934 (Westman).
- Wetzell, Georg Wilhelm:* System des ordentlichen Civilprocesses, dritte Auflage, Leipzig 1878 (Wetzell).
- Wildte, Sigurd:* Om kostnader i civil rättegång och deras gäldande, Göteborg 1931 (Wildte).
- Windscheid, Bernhard ja Kipp, Theodor:* Lehrbuch des Pandektenrechts, erster Band, neunte Auflage, Frankfurt am Main 1906 (Windscheid—Kipp: I).
- Winroth:* Anteckningar efter professor Winroths rättshistoriska föreläsningar i straffrätt, Lund 1889 (Winroth).

Wrede, R. A.: Anteckningar enligt professor R. A. Wredes föreläsningar över obligationsrättens allmänna del, tredje upplagan, Helsingfors 1925 (Obligationensrätt):

- » — Anteckningar enligt professor R. A. Wredes föreläsningar öfver konkursrätt, Helsingfors 1910 (Konkursrätt).
- » — Anteckningar enligt professor R. A. Wredes föreläsningar öfver rättegångsbalken II, Helsingfors, Gösta Sundmans Litografiska atelier (Rättegångsbalken II).
- » — Anteckningar enl. professor R. A. Wredes föreläsningar öfver rättegångsförfarandet i tvistemål, G. Arvidssons litogr. atelier, H:fors (Rättegångsförfarandet).
- » — Bidrag till kännedom om processen under 1600-talet, Valda juridiska uppsatser, s. 160 ss., Helsingfors 1924.
- » — Das Zivilprozessrecht Schwedens und Finnlands, Mannheim, Berlin, Leipzig 1924 (Zivilprozessrecht).
- » — Finlands gällande civilprocessrätt I—III; I—II: tredje upplagan, Helsingfors 1922; III, Tammerfors 1929 (Wrede: I—III).
- » — Om domars ogiltighet, Valda juridiska uppsatser, s. 249 ss., Helsingfors 1924.
- » — Processinvändningarna enligt finsk allmän civilprocessrätt, Helsingfors 1884 (Processinvändningarna).
- » — Rättsutvecklingen i Finland efter skilsmässan från Sverige, Minnesskrift ägnad 1734 års lag I, s. 424 ss., Stockholm 1934 (Minnesskrift I).
- » — Suomen prosessioikeus pääpiirteittäin, Helsinki 1919 (Pääpiirteet).
- » — Suomen prosessioikeus pääpiirteittäin, toinen painos, avustanut Bertil Sjöström, Porvoo 1936 (Wrede—Sjöström).
- » — Ulosottotoimi. Luentoihin perustuvia muistiinpanoja. Julkaissut Hjalmar Nyqvist, suomentanut Esko Hakkila, Porvoo 1927 (Ulosottotoimi).

Wurzer, Gustav: Ist nach Abtretung der rechtskräftigen Urteilsforderung die Wiederaufnahmeklage gegen die Partei oder gegen den Rechtsnachfolger zu richten?, Beiträge zur Erläuterung des deutschen Rechts, neue Folge, 2. Jahrgang, s. 48 ss. (Wurzer).

Åkerblom, Fr.: Om svenska konungens domsrätt, Göteborg 1869 (Åkerblom).

Åström, Adolf: Konungens dispensrätt, Statsvetenskaplig tidskrift, 13. årgången, s. 303 ss. (Åström).

Äldre (Gamla) lagberedningen: Förslag till Rättegångsbalk, Stockholm 1849 (Äldre lagberedningen).

Ödberg, Fridolf: Om den Svenske konungens Domsrätt före Svea Hofrätts inrättande år 1614 I—II, Stockholm 1875 (Ödberg: I—II).

LYHENNYKSIÄ

AJ:	Asetus jakolaitoksesta, ann. 26. 10. 1916.
DSiPO:	Strafprozessordnung vom 1. Februar 1877 (Saksa).
DZPO:	Zivilprozessordnung in der Fassung der Bekanntmachung vom 8. November 1933 (Saksa).
EO:	Eduskunnan oikeusasiamiehen kertomus.
GS:	Der Gerichtssaal, Zeitschrift für Zivil- und Militär-Strafrecht und Strafprozessrecht sowie die ergänzenden Disziplinen.
HD:	Ruotsin korkein oikeus.
HM:	Suomen hallitusmuoto, ann. 17. 7. 1919; 49 § muutettuna 10. 11. 1933 ann. laissa.
HO:	Hovioikeus.
JFT:	Tidskrift, utgiven av Juridiska Föreningen i Finland.
JFT bil.:	JFT:n liite.
KHO:	Korkein hallinto-oikeus. — »Korkeimman hallinto-oikeuden päätökset, julkaistu korkeimman hallinto-oikeuden toimesta», lyhennetty vuosiluvulla ja merkinnällä »tietoja» osoittamaan tiedonantojen numeroa.
KK:	Kauppakaari.
KKO:	Korkein oikeus. — »Korkeimman oikeuden päätökset ja tuomiot» on lyhennetty vuosiluvulla ja merkinnällä »p:t» osoittamaan päätöksen numeroa ja merkinnällä »t:t» osoittamaan tuomion numeroa. — »Korkeimman oikeuden selostuksia ja tiedonantoja» on lyhennetty vuosiluvulla ja merkinnällä »sel.» osoittamaan selostuksien numeroa ja merkinnällä »tied.» osoittamaan tiedonantojen numeroa. — Viitattaessa KKO:n julkaisemattomiin ratkaisuihin on käytetty merkin-tää »p.» (pätös) ja »t.» (tuomio) sekä lisäksi ilmoitettu ratkaisun päivämäärä ja KKO:n toimituskirjan numero.
knk.:	Kuninkaallinen.
KO:	Kihlakunnanoikeus.
MH:	Maaherra.
MJO:	Maanjako-oikeus.
MK:	Maakaari.
muutoksenhakuasetus:	Asetus, sisältävä erinäisiä määräyksiä muutoksen hakemi-sesta alioikeuksien tuomioihin ja päätöksiin, ann. 14. 8. 1901.

MVA:	Asetus torpan, lampuottilan ja mäkitupa-alueen vuokrauksesta, ann. 12. 3. 1909.
NJA:	Nytt Juridiskt Arkiv. Avd. I. Tidskrift för lagskipning.
NK:	Naimiskaari.
OK:	Oikeudenkäymiskaari.
Ok:	Valtioneuvoston oikeuskanslerin kertomus.
OO:	Senaatin oikeusosasto. — »Suomen senaatin oikeusosaston päätökset ja tuomiot» on lyhennetty vuosiluvulla ja merkinnällä »p:t» osoittamaan päätöksen numeroa ja merkinnällä »t:t» osoittamaan tuomion numeroa.
PK:	Perintökaari.
RakK:	Rakennuskaari.
Rechtsgang:	Der Rechtsgang, Zeitschrift für das Recht aller Zweige der Justiz.
RL:	Rikoslaki, ann. 19. 12. 1889.
RO:	Raastuvanoikeus.
RTA:	Asetus rangaistusten täytäntöönpanosta, ann. 19. 12. 1889.
RVA:	Asetus Suomen uuden yleisen rikoslain voimaannpanemisesta ja siitä mitä sen johdosta on vaarinoitettava, ann. 19. 12. 1889.
Schmidts J.A.:	Juridiskt Arkif, utgifvet af C. Schmidt.
SvJT:	Svensk Juristtidning.
SYO:	Sotaylioikeus.
UL:	Ulosottolaki, ann. 3. 12. 1895.
VML:	Laki välimiesmenettelystä, ann. 4. 2. 1928.
ZZP.:	Zeitschrift für deutschen Zivilprozess, begründet von Busch.

I. MUUTOKSENHAKUKEINOISTA YLEENSÄ.

Prosessioikeuden ylimpänä periaatteena on tarkoituksenmukaisuus, joka vaatii, että oikeudenkäyntimenettelyn tulee olla mahdollisimman varma, nopea ja halpa. Tärkein näistä oikeuspolittisista vaatimuksista on oikeudenkäynnin varmuus. Sen toteuttaminen edellyttää prosessimenettelyn järjestämistä sellaiseksi, että menettely antaa riittävät ta-
keet juttujen oikeasta ratkaisemisesta.¹

Kun tarkastelee yksityisessä tuomioistuimessa tapahtuvaa menettelyä, niin on helppo havaita, etteivät mitkään oikeudenkäyntimenettelyn varmuutta palvelevat keinot kykene estämään sitä, että prosessin tulos voi sittenkin muodostua vääräksi. Sellaisessa tapauksessa tuomion sisällys ja ulkoprosessuaalinen asiointi eivät vastaa toisiaan, eivät ole identtisiä.² Syynä tällaiseen epätyytyttävään tulokseen voi olla joko

¹ Yhtyisimme niihin kirjallijoihin, jotka katsovat siviiliprosessimenettelynkin avulla pyrittävän aineelliseen totuuteen. Tyydymme sen johdosta viittaamaan niihin näkökohtiin, jotka olemme esittäneet toisessa yhteydessä. Ks. *Tirkkonen: Oikeusvoimasta*, s. 14 ss.; vrt. myös *Palme*, s. 43 s. etenkin aliv. 78.

² *Tirkkonen: Oikeusvoimasta*, s. 87 aliv. 47:n edellä. — Tuomioistuinratkaisu on niin ollen sisällykseltään »aineellisesti oikea» aina silloin, kun tuomioistuinratkaisun sisällys ja ulkoprosessuaalinen asiointi ovat yhdenmukaisia. — Kirjallisuudessa on myöskin tapana puhua muodollisessa katsannossa virheellisistä tuomioista. Tällöin kiinnitetään huomiota yksinomaan siihen seikkaan, että oikeudenkäyntimenettelyssä on tapahtunut sellainen muodollinen, prosessuaalinen virhe, joka vaikuttaa ratkaisun pätevyyteen. Ks. esim. *Kallenberg: Rättsmedlen*, s. 9 ja *Rosenberg*, s. 222 s.; vrt. myös *Bergendal*, s. 108 ss. ja *Wrede: Processinvändningarna*, s. 193 ss. Juuri muutoksenhakukeinojen järjestelyn kannalta on tällaisilla muodollisilla virheellisyyksillä huomattava merkitys. Ks. tämän johdosta esim. *Sperl: I*, s. 585 ss.; *v. Kries*, s. 87; *Kallenberg: Rättsmedlen*, s. 10 s.; *Getz*, s. 8 ss.; *Afzelius: Rättegångsförfarandet*, s. 171; *Bergendal*, s. 40 ss. ja s. 107 ss.; *Wrede: II*, s. 253 ja *Rättegångsförfarandet*, s. 7 s.; sekä *Proc. bet. II*, s. 177 ss. ja III, s. 97.

Muodollisilla virheillä ei tietenkään ole mitään suoranaista merkitystä tutkittaessa kysymystä, onko tuomioistuinratkaisu »aineellisesti oikea». Kuitenkin mer-

tuomioistuimen erehdys taikka asianosaisten tai muiden henkilöiden toiminta ja laiminlyönnit. Nyt on todettava, että asianosainen on usein kokonaan syytön siihen, ettei juttua ole oikein ratkaistu. Näin on asian laita ennen kaikkea silloin, kun kysymyksessä on tuomioistuimen erehdys. Mutta asianosaisten kannalta on tilanne samanlainen siinäkin tapauksessa, jolloin oikeudenkäynnin tulos on muodostunut ulkoprosessuaalista tilannetta vastaamattomaksi sen johdosta, ettei asianosainen ole kyennyt todistamaan niitä tosiseikkoja, jotka ovat välttämättömät jutun oikealle ratkaisemiselle.

Kosketellut näkökohdat luovat pohjan sille vaatimukselle, että lainsäätäjän on järjestettävä keinoja, joiden avulla väärät tuomioistuinratkaisut saadaan oikaistuksi. Näiden keinojen tärkeimmän ryhmän muodostavat ns. muutoksenhakukeinot.³ Voimmekin lyhyesti todeta seuraavaa: Muutoksenhakukeinosäännösten oikeuspoliittisena perustana on se, että muutoksenhakukeinot muodostavat välttämättömän osan siitä järjestelystä, jonka avulla pyritään turvaamaan oikeudenkäynnin varmuus.⁴

kitsevät ne positiivisoikeudelliset säännökset, jotka määräävät muodollisten virheiden vaikutuksen ratkaisun pätevyYTEEN, sitä, että tälläkin tavoin on pyritty luomaan takeita juttujen aineellisesti oikeasta ratkaisemisesta. — Aineellisesti väärästä tuomioistuinratkaisusta käytetään saksalaisessa tieteisopissa tavallisesti nimitystä »Unrichtigkeit», kun taas muodollisesti virheellistä ratkaisua kuvataan sanalla »Fehlerhaftigkeit». Ks. esim. *Rosenberg*, s. 222. On kumminkin syytä mainita, että Rosenberg käyttää käsitettä »Unrichtigkeit» suppeamassa merkityksessä kuin mitä edellä tekstissä on tapahtunut. Hän näet lausuu: »Eine Entsch. ist unrichtig, wenn die darin ausgesprochene oder angeordnete Rechtsfolge — — — der im Prozess unterbreiteten Sachlage nicht entspricht» (ks. ib. s. 222). Ja samassa yhteydessä hän toteaa, että tällainen »Unrichtigkeit»-käsite on Saksan oikeuden omaksuman muutoksenhakukeinojärjestelmän pohjana (ks. ib. s. 223). Rosenbergin käsitys pitää paikkansa Saksan oikeuteen nähden. Siellähän ei tuomionpurkua vastaavaa oikeusturvakeinoa yleensä lueta muutoksenhakukeinojen joukkoon. Meidän positiivisen oikeutemme kannalta taas voidaan käsite »aineellisesti väärä» kyllä luonnehtia kuten edellä tekstissä on tapahtunut.

³ Saksalaisessa kirjallisuudessa on omaksuttu laajempisäältäöinen käsite »Rechtsbehelf» (so. oikeussuoja- eli oikeusturvakeino), joka muutoksenhakukeinojen ohella sulkee piiriinsä eräät muut muutoksenhakukeinoinhin verrattavissa olevat keinot. Ks. vastalausutun johdosta esim. *Schoetensack*, s. 15 aliv. 2; *Rosenberg*, s. 464; *Schmidt*, s. 778; *Hellwig*: System I, s. 864; *Bennecke—Beling*, s. 437; *Beling*, s. 329 ss.; *Gerland*, s. 293 ja s. 391; sekä *Hahn*: Materialien, s. 139.

⁴ Ks. myös *Wrede*: Rättegångsförfarandet, s. 3; *Kallenberg*: Rättsmedlen, s. 9; *Gerland*, s. 391; *Wach*: Vorträge, s. 243; ja *Rosenberg*, s. 466 (»Alle RsMitt. haben ihren Grund in der Fehlbarkeit menschlicher Erkenntnis»).

Muutoksenhakukeinojen samoin kuin jokaisen muun, oikeudenkäynnin varmuutta palvelevan keinon järjestelyssä on lainlaatijan otettava huomioon seuraava näkökohta: Oikeusvarmuus, lainkäytössä vaatii myöskin, että tuomioistuinten ratkaistaviksi joutuvat riitaisuudet saatetaan ilman kohtuutonta viivytystä lopulliseen päätökseen.⁵ Ja niinpä jokaisessa muutoksenhakukeinonjärjestelmässä on vallalla kaksi toisilleen vastakkaista tendenssiä. Toisena on pyrkiminen ehdottomasti oikean tuomioistuinratkaisun aikaansaamiseen ja toisena taas vaatimus pikaisen oikeusrauhan luomisesta.⁶ Lainlaatijan vaikeimpia tehtäviä on jonkinlaisen kultaisen keskitien löytäminen näiden kahden tendenssin välillä.

Kielellisessä katsannossa käsite »muutoksenhakukeinot» merkitsee keinoja, joiden avulla haetaan muutosta. Tämän käsitteen sisällys on niin ollen suppeampi kuin vastaavan ruotsinkielisen ja saksankielisen käsitteen — *rättsmedel*, *Rechtsmittel* — sisällys. Viimeksimainitut (so. »oikeuskeinot») merkitsevät näet sellaisia keinoja, joiden avulla henkilö voi päästä oikeuksiinsa.⁷ Kosketeltujen käsitteiden kielellinen erittely ei kuitenkaan selvitä muutoksenhakukeinon käsitteen tarkempaa oikeudellista sisällystä. Tämän vuoksi on tarkasteltava sanottua käsitettä puhtaasti juridiselta näkökulmalta.

⁵ Tämän yleisen edun kannalta tähdellisen näkökohdan johdosta ks. esim. *Wrede*: II, s. 225 ja s. 252 sekä *Rättegångsförfarandet*, s. 4 s.; *Kallenberg*: *Rättsmedlen*, s. 9; *Afzelius*: *Rättegångsförfarandet*, s. 170 s.; *Nordling*, s. 2 s.; *Getz*, s. 6 s.; ja *Proc. bet.* III, s. 96; vrt. myöskin *Trygger*, s. 181. Yksityisen asianomaisen kannalta on myöskin tärkeää, ettei oikeudenkäyntimenettelyn varmuuden vaatimusta toteutettaessa jätetä huomioon ottamatta sitä, että prosessimenettely on pyrittävä järjestämään mahdollisimman nopeaksi ja halvaksi.

⁶ Näin *Sperl*: I, s. 589 s.

⁷ Ks. myös *Wrede*: *Rättegångsförfarandet*, s. 1 ja *Kallenberg*: *Rättsmedlen*, s. 2 aliv. 2. — Käsitteen »*Rechtsmittel*» erilaisista merkityksistä Saksan oikeudessa ks. taas *Planck*: II, s. 426 s. ja *Wetzell*, s. 663 s. — Muuten todettakoon, että ruotsinkielinen sana »*rättsmedel*» (ja sitä vastaavat norjan- ja tanskankieliset sanonnat »*rettsmidler*», »*Retsmidler*») on sananmukainen käännös vastaavasta saksankielisestä termistä. Puheenalaisen käsitteen latinankielinen vastine on taas »*remedia iuris*». Nyt lausutun johdosta ks. esim. *Hagerup*: II, s. 236 aliv. 2:n edellä olevaa esitystä. — Ranskan kielessä käytetään muutoksenhakukeinoista nimitystä »*les voies de recours*».

Saksalaisessa tietoisuudessa on kiistelty »*Rechtsmittel*»-käsitteen tarkemmasta sisällyksestä. Sikälinen siviiliprosessilaki ja rikosprosessilaki luettelee ne instituutit (*die Berufung*, *die Beschwerde*, *die Revision*), jotka laki katsoo »*Rechtsmittel*»-käsitteen piiriin kuuluviksi. Tästä luettelosta on jätetty pois eräitä sellaisia säännöstöjä, joita Saksan yleisoikeuden voimassaoloaikana pidettiin muu-

Kirjallisuudessa on syystä todettu, että muutoksenhakuainein käsite kuuluu yleisen oikeusopin alaan. Tämän mielipiteen tueksi on viitattu siihen tosiasiaan, että muutoksenhakuaineosäännöstö tavataan niin hyvin rikos- ja siviiliprosessioikeuden kuin myöskin hallinto-oikeuden alalla.⁸ Seuraavassa rajoitumme tutkimaan muutoksenhakuainein käsitettä Suomen voimassaolevassa siviili- ja rikosprosessioikeudessa ja on lähtökohtanamme se muutoksenhakuaineosäännöstön osaksi tullut järjestely, joka ilmenee tuomioistuimessa tapahtuvassa (varsinaisessa) prosessimenettelyssä. Ja tällöinkin on tyydyttävä eräisiin enemmän tai vähemmän aksiomaattisluontoisiin toteamuksiin.

Muutoksenhakuaineista saatetaan puhua vain silloin, kun tällaiseen keinoon voivat turvautua henkilöt, joiden oikeudelliseen asemaan viranomaisen antama ratkaisu haitallisesti vaikuttaa.⁹ Jos taas viranomaisen on omasta aloitteestaan velvollinen saattamaan (»alistamaan») antamansa ratkaisun toisen, ylemmän viranomaisen tarkastettavaksi, ei menettely merkitse muutoksenhakuainein käyttämistä. — Kun toisessa yhteydessä tarkastamme sitä kysymystä, kenellä on oikeus tehdä aloite tuomionpurun aikaansaamiseksi, tulemme havaitsemaan, että eräät valtion viranomaiset usein tekevät omissa nimissään, mutta jonkun henkilön (lähinnä asianosaisen) hyväksi esityksiä tuomionpurun aikaansaamiseksi. Katsoisimme, että tällainen viranomaisen esitys merkitsee muutoksenhakuainein käyttämistä, sillä asianomainen yksityinen henkilö olisi itsekin ollut oikeutettu suoraan purkuinstanssilta pyytämään (anomaan) tuomionpurkua.^{9a}

toksenhakuaineina. Ks. *Hahn*: *Materialien*, s. 139. Siitä huolimatta jotkut tutkijat ovat asettuneet sille kannalle, että »gemeines Recht»-teorian luomaa »Rechtsmittel»-käsitettä on sovellettava Saksan nykyiseenkin prosessilainsäädäntöön. Kosketeltujen seikkojen johdosta ks. *Schoetensack*, s. 5 ss.; *v. Kries*, s. 3 ss. ja *Strafprozessrecht*, s. 634; *v. Hentig*, s. 151; *Schmidt*, s. 781 ja s. 808 s.; *v. Schrutka*: II, s. 103 ss.; sekä *Uppström*: *Straffprocessrätten*, s. 226 s.

⁸ Ks. tämän johdosta *Pollak*: II, s. 558 s. ja *v. Schrutka*: II, s. 99. — Muutoksenhakuainein käsitteen selvittelyä on omiansa vaikeuttamaan se tosiasia, ettei tämä käsite ole mikään »historisch gegebener»; sanottua käsitettä käytetäänkin prosessiteoriassa ja lainsäädännössä varsin eri sisältöisenä. Vrt. tämän johdosta *Hahn*: *Materialien*, s. 139.

⁹ Vrt. *Tarjanne*: *Kantelu*, s. 404; *Wrede*: II, s. 249; *Beling*, s. 330; *v. Harrasowsky*, s. V; *Sperl*: I, s. 582 ja s. 583; *Pollak*: II, s. 556; ja *Uppström*: *Straffprocessrätten*, s. 227.

^{9a} On kyllä myönnettävä, että muutoksenhakuainein käyttäminen tavallisesti ilmenee sillä tavoin, että se henkilö, jonka oikeudelliseen asemaan viranomaisen antama ratkaisu vaikuttaa haitallisesti, turvautuu muutoksenhakuainein. Tuo-

Eräänä muutoksenhakukeinon käsitteen oleellisena piirteenä on se, että tällaisen keinon käyttäminen on välttämätöntä, jotta saataisiin torjuttuksi ne oikeudellista laatua olevat haitalliset seuraamukset, jotka aiheutuvat viranomaisen ratkaisusta.¹⁰ Niinpä ipso jure mitätöntä ratkaisua vastaan ei tarvitse käyttää muutoksenhakukeinoja.¹¹

Usein mainitaan muutoksenhakukeinon tunnusmerkkinä se, että muutoksenhakukeinon avulla pyritään saamaan jonkun viranomaisen antama ratkaisu muutetuksi tai kumotuksi joko saman tai jonkun toisen viranomaisen toimenpiteellä.¹² Tällainen muutoksenhakukeinon käsitteen luonnehtiminen on kuitenkin liian epämääräistä. Saatetaan näet kysyä, pitääkö muutoksenhakukeinon välittömänä tarkoituksena olla

mionpurkusäännösten piiriin kuuluvat oikeusturvakeinot muodostavat siis tästä säännöstä poikkeuksen.

Tekstissä esitetyn täydennykseksi todettakoon, että kun puhutaan henkilöistä, joiden oikeudelliseen asemaan viranomaisen antama ratkaisu vaikuttaa haitallisesti, ei tätä ole ymmärrettävä aivan sananmukaisesti. Niinpä on huomattava, että jos virallinen syyttäjä hakee muutosta syytetyn vahingoksi, niin syyttäjä tekee tehokkaaksi valtiolle kuuluvan rankaisuvaateen. Syyttäjän henkilökohtaiseen oikeudelliseen asemaan ei näet alemman tuomioistuimen ratkaisu ole vaikuttanut haitallisesti. Ja mikäli syyttäjällä katsotaan olevan oikeuden hakea muutosta syytetyn (tuomitun) eduksi, niin silloin syntyy samalla tilanne, joka on verrattavissa ylemmänä tekstissä kosketeltuihin tuomionpurkutapauksiin. Syyttäjä käyttää tällöin omassa nimessään, mutta toisen henkilön eduksi muutoksenhakukeinoa, johon viimeksimainittu olisi ollut oikeutettu turvautumaan.

¹⁰ Näin *Skedl*, s. 4; ks. myös *Nordling*, s. 52 verr. s. 1 ja *Kallenberg*: Rättsmedlen, s. 7 aliv. 9:n edellä olevaa esitystä.

¹¹ Roomalaisessa oikeudessa katsottiin tuomioistuinratkaisu ipso jure mitättömäksi (nulla sententia), ellei sitä ollut annettu lain säännöksiä noudattaen. Mitään erityistä muutoksenhakukeinoa (querela nullitatis) ei tällaisia tilanteita varten ollut käytettävissä. Appellatio-nimisen muutoksenhakukeinon avulla voitiin kyllä tehdä tehokkaaksi tuomion mitättömyys, mutta appellation laiminlyöminen ei aiheuttanut haitallisia seurauksia (»appellare necesse non est»). Ks. nyt lausutun johdosta *Skedl*, s. 1 ss. ja *Bergendal*, s. 48. — Uudemmat oikeusjärjestelmät eivät yleensä tunne itsestään vaikuttavaa (ipso jure) tuomion mitättömyyttä. Ks. esim. *Wrede*: I, s. 51 ja s. 313 s. ja II, s. 224 sekä *Om domars ogiltighet, passim*; *Kallenberg*: Rättsmedlen, s. 7; *Agge*, s. 54 ss.; *Bergendal*, s. 47 ss.; *Hellwig*: System I, s. 554 ss.; *Rosenberg*, s. 223; *Goldschmidt*, aliv. 2654 ja s. 502; *Gaupp—Stein*: II, vor § 578 I, 1 ja 2; *Skedl*, s. 5; *Glasson—Tissier*: III, n:o 751; ja *Lacoste*, n:o 121 ja seur. n:ot. Eräisiin poikkeuksellisuontoisiin tilanteisiin nähden on kumminkin esitetty se mielipide, että tuomioistuinratkaisu on ipso jure mitätön. Ks. *Oetker*: Rechtsgang I, s. 13 ss. ja *Bennecke—Beling*, s. 292 ss.; vrt. myös *W. Jellinek*, s. 54 ss. ja *Beling*, s. 201 ss.

¹² Tähän tapaan esim. *Wrede*: II, s. 249 s.; *Wrede—Sjöström*, s. 141 s.; *Tarjanne*: Kantelu, s. 403; v. *Schrutka*: II, s. 99 s.; ja *Wetzell*, s. 668.

viranomaisen antaman ratkaisun muuttaminen tai kumoaminen vai riittääkö jo se, että muutoksenhakukeino vain *välillisesti* pyrkii sanottuun päämäärään. Vastaisimme kysymykseen jälkimmäisen vaihtoehdon mukaisesti. Jos näet vaadittaisiin, että muutoksenhakukeinon tulee aina välittömästi tarkoittaa ratkaisun muuttamista, niin jäisivät muutoksenhakukeinon käsitteen ulkopuolelle esim. menetetyn ajan palauttaminen ja monet tapaukset lainvoiman saaneen tuomion purkamisesta.

Muutoksenhakukeinon käsitteen kannalta on kuitenkin todettava, että tuntuu vähemmän täsmälliseltä luonnehtia muutoksenhakukeinoiksi kaikki nekin oikeusturvakeinot, joiden avulla vain välillisesti saadaan aikaan ratkaisun muuttaminen. Sanottua kriteriä käyttäen päädyttäisiin näet siihen tulokseen, että esim. oikeuskanslerille tehtyä »kantelua», jonka avulla pyritään aikaansaamaan oikeuskanslerin taholta tuomionpurkuesitys, olisi pidettävä siviili- tai rikosprosessuaalisena muutoksenhakukeinona. Niinpä olisimmekin voimassaolevan siviili- ja rikosprosessioikeutemme kannalta valmiit omaksumaan seuraavan Planckin esittämän kriterin: »Rechtsmittel — — — sind nur die Mittel, um im Prozessgang eingetretene Hindernisse zu beseitigen.»^{12a} Kuitenkin haluaisimme samalla korostaa juuri sitä, että muutoksenhakukeinon avulla on aina *välittömästi* pyrittävä poistamaan prosessimenettelyn aikana syntyneet esteet.^{12b}

^{12a} Ks. Planck: II, s. 426. Vrt. myös Schuster, joka luonnehtii muutoksenhakukeinot seuraavasti: »— — — die processualen Einrichtungen, — — — durch welche eine Partei Abhilfe gegen processuale Nachteile erstrebt.» Ja sen mukaisesti hän lausuu: »Die Processnachteile, gegen welche durch die Rechtsmittel Abhilfe geschaffen wird, können liegen — — — auch in einem ohne Entscheidung eintretenden Verluste der Möglichkeit der Vornahme von processualen Handlungen.» Ks. Schuster, s. 459 s.

^{12b} Jos omaksutaan tekstissä esitetty muutoksenhakukeinon kriteri, niin se soveltuu menetetyn ajan palauttamiseen esim. niissä poikkeuksellisissa tilanteissa, jolloin puheenalaisen oikeusturvakeinon avulla pyritään palauttamaan prosessuaalinen määräpäivä, ilman että muutoksenhaku samalla kohdistuisi jotakin tuomioistuinratkaisua vastaan. Vrt. sen johdosta s. 106 aliv. 32b:n edellä olevaa esitystä.

Mitä tulee armonanomukseen, niin sitä ei voida pitää muutoksenhakukeinona. Armonanomuksen avulla ei näet välittömästi pyritä poistamaan prosessimenettelyn aikana syntyneitä esteitä. Ks. tämän johdosta myös s. 46 aliv. 24:n edellä olevaa esitystä.

Mikäli muutoksenhakukeinon avulla välittömästi pyritään ratkaisun muuttamiseen tai kumoamiseen, niin muutoksenhaun tulee kohdistua ratkaisun desisivistä osaa vastaan. Muutosta ei niin ollen voida hakea pelkkiin tuomioperusteisiin. Ks. tämän johdosta myöskin Tirkkonen: Reformatio in pejus-kiellosta, s. 225.

Jos omaksutaan vastaesitetty muutoksenhakukeinon kriteri, niin muutoksenhakukeinojen piiriin kuuluvat ensinnäkin ne tapaukset, jolloin oikeusturvakeinon välittömänä tarkoituksena on viranomaisen antaman ratkaisun muuttaminen tai kumoaminen. Mutta lisäksi voidaan muutoksenhakukeinojen puitteisiin mahdollistaa sekä menetetyn ajan palauttaminen että lainvoiman saaneen tuomion purkaminen. Mainittujen oikeusturvakeinojen välittömänä tarkoituksena on näet saada poistetuksi eräät prosessimenettelyn aikana syntyneet esteet. Menetetyn ajan palauttamisen ollessa kyseessä on esteenä *säännönmukaisesti* se, että tuomioistuinratkaisu, jota vastaan puheenalaista oikeusturvakeinoä käyt-

Joissakin poikkeuksellisissa tilanteissa saattaa olla vaikeata ratkaista, onko *syytetty* oikeutettu turvautumaan muutoksenhakukeinoihin. Ks. tällaisten tapausten johdosta *Tirkkonen*, mt, s. 242 s. Erästä erikoistilannetta kosketeltakoon kuitenkin seuraavassa tarkemmin. — Voiko henkilö, joka on negatiivisesti vapautettu, hakea tuomioon muutosta? Ruotsin oikeuskäytössä on kysymykseen vastattu myöntävästi. Ks. NJA 1925, ref. n:o 92 ja SvJT 1937, rättsfall s. 32. Ruotsin oikeuskäytön omaksumalla kannalla tuntuu olevan *Granfelt*: Straffrättslig häktning, s. 44. Toisin taas *Tarjanne*: Lakimies 1935, s. 152. Puheenalaisen kysymyksen johdosta tyydymme seuraaviin huomautuksiin. Tuntuu siltä, että negatiivisesti vapauttava tuomio merkitsee positiivisesti vapauttavaan tuomioon verrattuna sellaista syytetyn oikeudellisen aseman huonontumista, että syytetyllä tulee olla käytettävissään varsinainen muutoksenhakukeino. Meikäläiset vakuutuslaitoksetkin lähtevät siitä käsityksestä, että negatiivisesti vapauttavaan tuomioon liittyy eräänlainen oikeudellinen tahra (makula). Esimerkkinä tästä mainittakoon Vakuutusosakeyhtiö Pohjolan palovakuutuskirjoissa olevat yleiset palovakuutusehdot, jotka liittyvät 12. 5. 1933 annettuun vakuutuslainsäädäntöön ja eräisiin muihin samana päivänä annettuihin lakeihin. Näiden ehtojen 28 §:stä ilmenee seuraavaa: Vakuutuksenantaja on vapaa vastuusta mm. sitä henkilöä kohtaan, joka tahallisesti tai törkeällä huolimattomuudella on aiheuttanut vahingon, taikka tehnyt itsensä syyppäksi tällaisen rikoksen osallisuuteen, tai jota vastaan nostetun syytteen johdosta on esiintuotu semmoisia todistuksia jostakin vastamainituista rikoksista, että tuomioistuin on jättänyt asian vastaisen varaan, jolloin se voipi tulla ilmi, taikka *ainoastaan sillä tavalla hänet syytteestä vapauttanut, että on julistanut häntä ei voitavan syyppäksi tuomita*. Vrt. edellälausutun johdosta Agge: II, s. 119 s. ja s. 140. — Saatetaan kuitenkin kysyä: Eikö se seikka, että palovakuutusehdot liittyvät negatiivisesti vapauttavaan tuomioon edellämainitun seuraamuksen, jo sinänsä riittä konstituimaan syytetylle muutoksenhakuoikeutta? Kysymykseen on annettava kielteinen vastaus. Syytetyn muutoksenhakuoikeutta ei voida tällä tavoin tehdä riippuvaksi syytetyn ja kolmannen miehen välisen yksityisoikeudellisen sopimuksen tarkemmasta sisällyksestä. Tuollaista sopimusta voidaan esilläolevassa suhteessa verrata tilanteeseen, joka syntyy silloin, kun henkilö sivuväliintulonsa tueksi viittaisi hänen ja asianosaisen väliseen yksityisoikeudelliseen sopimukseen. Varsin yleisesti katsottaneen, ettei viimeksimainitussa tapauksessa ole olemassa riittävää väliintulo-intressiä. Näin *Kallenberg*: I, s. 1044 ja *Lundstedt*: Biintervention, s. 179 s.

tetään, on tullut lainvoimaiseksi, joten ratkaisuun ei enää voida hakea muutosta varsinaisin muutoksenhakukeinoin. Ja turvautumalla menetetyt ajan palauttamiseen pyritään välittömästi poistamaan mainittu este eli kumoamaan tuomioistuinratkaisun lainvoima. Mikäli taas ollaan tekemisissä lainvoiman saaneen tuomion purkamista koskevan oikeusturvakeinon kanssa, niin sen avulla pyritään välittömästi kumoamaan tuomioistuinratkaisun oikeusvoima, joka on ollut esteenä asian saattamiselle uudelleen tutkittavaksi.^{12c}

Myöskin OK 30:6:ssa ja 7,2:ssa (molemmat laissa 19. 12. 1922) mainittuihin oikeusturvakeinoihin nähden pitää paikkansa se, mitä edellä on lausuttu menetetyt ajan palauttamisesta. Näissä lainpaikoissa säännösteltyjen oikeusturvakeinojen käyttämisen välittömänä tarkoituksena on näet saada poistetuksi prosessimenettelyn aikana syntynyt este, nimittäin tuomioistuinratkaisun lainvoima ja siten tehdä mahdolliseksi varsinaisten muutoksenhakukeinojen (noston tai valituksen) käyttäminen HO:n antamaa ratkaisua vastaan. Sen sijaan ei aikaisemmin mainittu oikeuskanslerille tehty »kantelu» käsitteellisesti lankea siviili- tai rikosprosessuaalisten muutoksenhakukeinojen puitteisiin. Tällaisen kantelun välittömänä tarkoituksena ei näet ole prosessimenettelyn aikana syntyneen esteen poistaminen, vaan ainoastaan se, että oikeuskansleri tekisi tuomionpurkuesityksen.

Muutoksenhakukeinon käsitettä tutkittaessa on nimenomaan korostettu sitä seikkaa, että muutoksenhakukeinon käyttämiseen tulee olla *oikeus*. Ja sen mukaisesti on lausuttu, että jos viranomaisen antama ratkaisu on vain armahdusteite se oikaistavissa, niin ei armahdukseen turvautuminen merkitse muutoksenhakukeinon käyttämistä.¹³ Sanotun kriteerin johdosta on kuitenkin syytä huomauttaa seuraavaa. Suomen positiivisen oikeuden järjestämät muutoksenhakukeinot ovat yleensä sellaisia, että niihin turvautuvalla on *oikeus vaatia* muutoksenhaun alaisen ratkaisun muuttamista tai kumoamista. Menetetyt ajan palauttaminen ja lainvoiman saaneen tuomion purkaminen ovat kumminkin

^{12c} Tekstissä on ennakoivasti käsitelty menetetyt ajan palauttamisen ja lainvoiman saaneen tuomion purkamisen oikeudellista luonnetta. Sanotusta seikasta tulee jäljempänä tarkemmin puhe.

¹³ Ks. etenkin Pollak: II, s. 559: »Erst seitdem und wie es ein Recht auf Bekämpfung gibt, darf man von Rechtsmitteln sprechen.» Vrt. myös Uppström: Straffprocessrätten, s. 227 ja Wetzell, s. 663 s. — Siitä, millaiseksi tämä oikeus on tarkemmalta juridiselta luonteeltaan katsottu, viitattakoon esim. Bley, s. 45 ss. ja Beling, s. 332 s. etenkin s. 333 aliv. 1.

poikkeusasemassa. OK 31 luvun säännöksistä näet ilmenee, että henkilöllä on ainoastaan *mahdollisuus anoa* menetetyn ajan palauttamista tai lainvoiman saaneen tuomion purkamista.¹⁴ Kirjoitettu lakimme on siis esilläolevassa suhteessa rinnastanut puheenalaiset oikeusturvakeinot varsinaiseen armahdukseen. Niin ollen ei ylempänä mainittu kriteeri sovellu menetetyn ajan palauttamiseen ja lainvoiman saaneen tuomion purkamiseen. Mutta johtuisiko vastalausutusta, ettei kysymyksessä olevia oikeusturvakeinoja voida pitää muutoksenhakukeinoina? Puheenaoleva erikoisuus ei mielestämme estä pitämästä menetetyn ajan palauttamista ja lainvoiman saaneen tuomion purkamista muutoksenhakukeinoina. Kantamme tueksi esitettäköön seuraavaa.

Kysymyksessä oleviin muutoksenhakukeinoiniin liittyvä erikoispiirre ei enää nykyään tunnu olevan niiden oleellinen tunnusmerkki. Tulemme toisessa yhteydessä havaitsemaan, että oikeuskäyttömme on omaksumut varsin laajassa mitassa sen kannan, että tuomionpurkua hakevalla on suoranainen *oikeus vaatia* muutoksenhaun alaisen ratkaisun purkamista. Tämä oikeuskäytön kanta ilmenee niissä tilanteissa, jolloin purkuinstanssi päätöksessään nimenomaan lausuu harkinneensa *oikeaksi* suostua purkuanomukseen. Ja mitä taas tulee ns. analogiseen restituu-tioon, niin on vaikea päätyä muuhun käsitykseen kuin että sillä henkilöllä, jonka vahingoksi esim. on sovellettu väärin rikosoikeudellisia normeja, tosiaan on oikeus vaatia tuomionpurkua. — Edelleen mainittakoon, että jos erotettaisiin muutoksenhakukeinoiden joukosta kaikki ne tapaukset, jolloin tuomionpurku on perustunut vain kohtuusharkintaan, niin päädyttäisiin tuomionpurkusäännösten piiriin kuuluvien ilmiöiden varsin keinotekoiseen toisistaan erottamiseen. Tuntuisi suorastaan omituiselta, jos esim. analogisen restituu-tion hakemista pidettäisiin muutoksenhakukeinon käyttämisenä ja samalla kiellettäisiin menetetyn ajan palauttamista koskevalta oikeusturvakeinolta muutoksenhakukeinon luonne.

Edellä olemme siis kosketelleet muutoksenhakukeinon käsitettä silmälläpitäen Suomen voimassa olevaa varsinaista siviili- ja rikosprosessioikeutta. Mitä nimenomaan tulee ruotsalais-suomalaisessa tieteisopissa annettuihin muutoksenhakukeinon määritelmiin, niin niiden johdosta on

¹⁴ Silloin, kun henkilöllä on ainoastaan *mahdollisuus anoa* tuomionpurkua, niin sisältää purkuinstanssin antama anomuksen hyväksyvä päätös vastaavasti sen, että on harkittu *kohtuulliseksi* suostua anomukseen. Vrt. jäljempänä s. 19 aliv. 45:n kohdalla olevaa esitystä.

lyhyesti lausuttava seuraavaa. Kirjallisuudessa luonnehditaan muutoksenhakuineistot varsin yleisesti sellaisiksi keinoiksi, joiden avulla tuomioistuimen antamat ratkaisut asianosaisen tai jonkun muun henkilön toimenpiteestä saatetaan uuden käsittelyn alaiseksi tarkoituksessa saada muutoksenhaun alainen ratkaisu muutetuksi, so. joko muutetuksi tämän käsitteen varsinaisessa merkityksessä tai pelkästään kumotuksi.¹⁵ Tämän muutoksenhakuineistoista annetun luonnekuvan johdosta on syytä todeta, ettei se ole kovinkaan täsmällinen. Tuntuukin siltä, että muutoksenhakuineiston käsitteestä on vaikea antaa mitään lyhyttä tyhjentävää määritelmää.

Tieteisopissa on muutoksenhakuineiston käsitettä selvitettäessä lausuttu, että muutoksenhakuineiston avulla pyritään poistamaan ne aineellisen totuuden tiellä olevat esteet, jotka sisältyvät muutoksenhaun alaiseen ratkaisuun.¹⁶ Näin on tietenkin tavallisesti asian laita. Kuitenkin todettakoon, että muutoksenhakuineistot voivat de lege lata tulla kysymykseen esim. silloin, kun muutoksenhaun perustana on ainoastaan se seikka, että tuomioistuinratkaisu on syntynyt prosessuaalisesti virheellisellä tavalla. Ja tällöin *ei välittömästi* pyritä poistamaan niitä aineellisen totuuden tiellä olevia esteitä, jotka ehkä sisältyvät muutoksenhaun alaiseen ratkaisuun. On kuitenkin myönnettävä, että muutoksenhakuineisto nytkin *ainakin epäsuorasti* on tarkoitettu turvaamaan »aineellisesti oikean» ratkaisun aikaansaamista.¹⁷ Viimeksilausuttu pitää paikkansa niissäkin poikkeuksellisissa tilanteissa, jolloin menetetyt ajan palauttaminen ei kohdistu mitään tuomioistuinratkaisua vastaan, vaan tarkoittaa pelkästään menetetyt määräpäivän palauttamista. Tällainen palauttaminen merkitsee näet samalla, että *epäsuorasti* tahdotaan turvata »aineellisesti oikean» ratkaisun aikaansaaminen.

¹⁵ Ks. tämän johdosta *Wrede*: II, s. 249, *Rättegångsförfarandet*, s. 1 ja *Zivilprozessrecht*, s. 267; *Granfelt*: *Civilprocessrätt*, s. 85; *Sjöström*: *Tredskodom*, s. 212; *Kallenberg*: *Rättsmedlen*, s. 2; *Broomé*, s. 271; ja *Nordling*, s. 1. — Mainittujen kirjailijoiden antamat määritelmät koskevat lähinnä siviiliprosessuaalisia muutoksenhakuineistoja. Rikosprosessin alalla tyydytään toisinaan lyhempäänkin määritelmään. Ks. esim. *Wrede—Sjöström*, s. 277.

¹⁶ *Kallenberg*: *Rättsmedlen*, s. 2. — Tulkoon tässä yhteydessä mainituksi, että muinaisgermaanisessa tuomionmoitteessa (*Urteilsschelte*) muutoksenhaku perustui aina siihen, että tuomioistuin oli syylistynyt virheeseen. Ks. *Bergendal*, s. 1 s.; *Skedl*, s. 8 s. ja s. 26 s.; sekä *Hellwig*: *System I*, s. 836 aliv. 13. Vrt. *Wrede*: II, s. 251 ja *Getz*, s. 15 s.

¹⁷ Ks. myös s. 1 aliv. 2:ssa olevaa esitystä. Vrt. kuitenkin *Wrede*: *Processinvändningarna*, s. 193 s.

Tämän jälkeen siirrymme tarkastamaan eräitä positiiviseen oikeuteemme sisältyviä erikoissäännöstöjä, selvittääksemme, kuuluvatko ne muutoksenhakukeinoihin.

Mitä ensinnäkin tulee alistus-nimiseen oikeusturvakeinoon, niin ruotsalais-suomalaisessa kirjallisuudessa mainitaan alistus rikosprosessuaalisten muutoksenhakukeinojen joukossa. Oikeammalta tuntuu kumminakin se mielipide, joka kieltää alistukselta muutoksenhakukeinon luonteen.¹⁸ Tämän kannan tueksi viitattakoon siihen tosiasiaan, ettei alistukseen suinkaan voi turvautua henkilö, jonka oikeudelliseen asemaan tuomioistuinratkaisu vaikuttaa haitallisesti, vaan tuomioistuin on tällöin omasta aloitteestaan velvollinen saattamaan antamansa ratkaisun ylemmän tuomioistuimen tarkastettavaksi.¹⁹ — Sen sijaan voidaan yksipuolisia tuomioita vastaan käytettävissä olevaa takaisinsaantia kyllä pitää muutoksenhakukeinona.²⁰

¹⁸ Ks. *Agge*: II, s. 136 s. ja *Granfelt*: Sammandrag, s. 128 aliv. 1:ssä olevaa esitystä; vrt. *Granfelt*: Straffverkställigheten, s. 328 (» — — — varken i hemställningsväg bör underställas — — — eller att ändring däri kan sökas»). Ks. lisäksi *Nordling*, s. 52 ja *Kallenberg*: Rättsmedlen, s. 3 etenkin aliv. 4: Vrt. sen ohessa 1) *Forsman*: Straffprocessen, s. 234, jossa ei alistusta mainita muutoksenhakukeinojen joukossa; 2) *Wrede—Sjöström*, s. 287, jossa alistusta tosin pidetään muutoksenhakukeinona, mutta samalla katsotaan, ettei alemman tuomioistuimen alistettavassa asiassa antama ratkaisu ole lopullinen; 3) *Trygger*: Rättegångsbalken, s. 84; kirjailija esittää saman käsityksen kuin *Wrede—Sjöström*kin; sekä 4) *Tarjanne*: Lainvoima, s. 390 (» — — — alistuksenkin, joka — — — oleellisesti eroaa muista muutoksenhakukeinoista»).

Kun alistusmenettelyn tarkoituksena on »varman ja yhdenmukaisen lainkäytön aikaansaaminen» (*Wrede—Sjöström*, s. 287), niin alistus kuuluu kyllä oikeusturvakeinojen joukkoon. — Muuten todettakoon, että lainsäätäjänkin tuntuu pitävän alistusta jonkinlaisena erillisenä, muutoksenhakukeinojen ulkopuolelle lankeavana säännöstonä. Siinä suhteessa viitattakoon OK 30 luvun otsakkeen nykyiseen (laissa 19. 12. 1929) sanontaan »Muutoksen hakemisesta hovioikeuden tuomio tai päätökseen sekä hovioikeuden päätöksen alistamisesta». Ks. myös *Hallituksen esitys n:o 39*, s. 4 (» — — — muutoksenhaun tai alistuksen — — — »).

Mitä vihdoin tulee alistussäännösten syntyyn ja kehitykseen, niin viitattakoon seuraaviin esityksiin: *Bergendal*, s. 161, s. 163 ja s. 165; *Nordström*: II, s. 609 ss.; ja *Uppström*, s. 74, s. 96 s. ja s. 147 ss.

¹⁹ Ks. s. 4 aliv. 9:n kohdalla olevaa esitystä.

²⁰ Ks. etenkin *Sjöström*: Tredskodom, s. 212; vrt. *Tarjanne*: Lainvoima, s. 408 aliv. 38 sekä *Agge*, s. 59 s. — Saksan tietoisopin kannasta vastaavaan »Einspruch»-nimiseen oikeusturvakeinoon nähden ks. *Sjöström*, mt. s. 212 aliv. 3; vrt. lisäksi v. *Kries*, s. 5 ss. Norjan oikeuden »opfriskning»-oikeusturvakeinon johdosta ks. taas *Hagerup*: II, s. 236 s.

Eräissä ulkomaalaisissa prosessilaeissa on määräyksiä siitä, että tuomioistuimella on oikeus korjata kirjoitus- ja laskuvirheet sekä muut tuomioistuinratkaisussa ehkä olevat näihin verrattavat ilmeiset virheellisydet.²¹ Ruotsin ja meidän positiiviseen oikeuteemme ei sisälly mitään nimenomaista vastaavanlaista säännöstä. Kumminkin esim. *Kallenberg* katsoo, että tuomionselitystä koskevia normeja voidaan soveltaa tilanteisiin, jolloin tuomioistuinratkaisussa on havaittu lasku- tai kirjoitusvirheitä tai sellaisiin verrattavia muita ilmeisiä virheellisyyksiä.²² Tämä *Kallenbergin* mielipide tuntuu Suomen oikeuden kannalta hyväksyttävältä.²³ Toisaalta on kotimaisen tuomioistuinpraksiksen nojalla todettava, että eräiden tuomioistuinratkaisussa olevien ilmeisten virheellisyyksien korjaaminen on käytännössä tapahtunut tuomionpurkuteitse.²⁴

Ennen kaikkea on syytä tutkia, onko tuomion selittämistä tarkoitettavaa menettelyä pidettävä muutoksenhakumenettelynä ja tuomion selityksen pyytämistä muutoksenhakukeinon käyttämisenä. On kyllä

²¹ Näin Tanskan Lov om Rettens Pleje, 221 § (ks. *Munch—Petersen*: I, s. 299 s.); Norjan lov om rettergangsmaaden i straffesager (1887), 169 § (laissa 14. 12. 1917) ja lov om rettergangsmaaden i tvistemaal (1915), 156—159 § (ks. *Hagerup*: Straffeprosesret, s. 127 ja *Hagerup*: I, 77 §); sekä DZPO:n 319 § (ks. *Gaupp—Stein*: I, § 319); DSPO ei sisällä vastaavanlaisia määräyksiä, mutta käytäntö on kummin-kin soveltanut samoja periaatteita rikosprosessimenettelyssäkin (ks. *Beling*, s. 326 aliv. 3).

²² *Kallenberg*: II, s. 1217 ja *Rättsmöden*, s. 7 s.; ks. myös *Getz*, s. 14 s. — Oikeudenkäyntilaitoksemme uudistamista tarkoittaviin ehdotuksiin on otettu nimenomaiset säännökset mainitunlaisten ilmeisten erehdyksen korjaamisesta. Ks. esim. *Ehdotus* 1900, II s. 70 (riita-asiaain oikeudenkäyntilain 265 §) ja sama ehdotus, III s. 74 (rikosasiaain oikeudenkäyntilain 272 §) sekä *Ehdotus* 1929, s. 83 (riita-asiaain oikeudenkäyntilain 224 §:n 1 kappale) ja s. 139 (rikosasiaain oikeudenkäyntilain 209 §).

²³ Vrt. Ok 1931, s. 73 s. selostettua tapausta.

²⁴ Viitattakoon siinä suhteessa 1) KKO:n p. 15. 2. 1927 (*Lakimies* 1927, s. 310): HO oli erehdyksessä nimellä J. H. U. tuominut J. A. U:n rangaistukseen virkavirheestä, josta tämä oli ollut syytteessä KO:ssa; KKO poisti tämän virheellisen rangaistustuomion; sekä 2) JFT bil. 1905, s. 130a n:o 13: Alarik Iisakinpoika M. oli KO:ssa esiintynyt syytettynä ja tuomittu siellä rangaistukseen, mutta oli asian käsittelyssä tapahtunut sellainen erehdys, että syytetyn oli ilmoitettu olleen Alarik Heikinpoika M., mikä väärä nimi oli otettu KO:n pöytäkirjaan; OO salli HO:n ottaa asian uudelleen tutkittavaksi, ja HO määräsi, että asianomaisen tuomiokunnan tuomarin tuli tehdä oikaisu KO:n pöytäkirjaan ja sen nojalla laadittuihin lueteloihin.

Ruotsin oikeuskäytön alalta mainittakoon tapauksina, joissa tuomioistuimessa tapahtunut virhekirjoitus on aiheuttanut purkumenettelyn, esim. NJA 1880, ref. n:o 49 ja NJA 1899, ref. n:o 21.

myönnettävä, ettei tuomion selittäminen tarkoita alkuperäisen tuomion sisällyksen muuttamista tai kumoamista.²⁵ Edelleen todettakoon, ettei ruotsalais-suomalaisessa kirjallisuudessa ole tuomionselityspyyntöä pidetty muutoksenhakukeinon käyttämisenä.²⁶ Kun tarkastellaan tuomionselityspyynnön oikeudellista luonnetta sen tunnusmerkistön nojalla, mikä tämän luvun alussa on annettu muutoksenhakukeinon käsitteestä, tuntuu kuitenkin siltä, että tuomionselityspyyntöön soveltuvat kaikki ne eri kriteerit, joita olemme pitäneet muutoksenhakukeinon käsitteelle oleellisena. Nimenomaan on syytä mainita, että tuomionselityspyynnön avulla välittömästi pyritään poistamaan eräät prosessimenettelyn aikana syntyneet esteet; nämä esteet ilmenevät siinä, että tuomioistuinratkaisu on sisällykseltään siksi epäselvä, että se kaipaa selitystä. Niinpä onkin päädyttävä siihen tulokseen, että tuomionselityspyyntö merkitsee muutoksenhakukeinon käyttämistä. Kun nyt kosketellulla kysymyksellä on etupäässä vain teoreettinen merkitys, niin pidämme tarpeettomana sen tarkemman käsittelemisen. Sen sijaan on muutoksenhakukeinoja koskevan opin kannalta tärkeätä tutustua eräasen toiseen positiivisoikeudelliseen säännöstöön, nimittäin rangaistusmääräykseen.

Nykyään on rangaistusmääräyksestä voimassa 25. 5. 1934 ann. laki.²⁷ Tätä lakia tarkasteltaessa herää kysymys, onko sanotun lain nojalla annettu ratkaisu luonteeltaan tuomioistuinratkaisu. Myönteisen vastauk-

²⁵ Tämä ilmenee selvästi OK 24:11:n (asetuksessa 27. 4. 1868) ja 30:20:n (laissa 19. 12. 1922) säännöksistä, joiden mukaan asianosaisella on oikeus »valittaa» (oik. kannella) tuomionselityspyynnön johdosta annetusta ratkaisusta, mikäli tuomioistuimen antamassa selityksessä on jotakin sellaista, jota oikeuden päätöksessä tai tuomiossa ei ole selvästi sanottu. Vrt. tämän johdosta *Wrede*: II, s. 221; *Kallenberg*: II, s. 1220 s. ja s. 1224 s.; sekä *Schmedeman*, s. 1387 mainittua N.N:n hovioikeudelle osoitettua knk. kirjettä 5. 11. 1694.

²⁶ *Wrede*: II, s. 220 ss. verr. s. 248 ss. (josta ilmenee, ettei *Wrede* käsittele tuomionselityssäännöstöä muutoksenhakukeinojen joukossa) ja *Kallenberg*: II, s. 1216 sekä *Rättsmedlen*, s. 7; vrt. myös *v. Harrasowsky*, s. 197.

Vaikka jokin positiivinen oikeusjärjestelmä nimenomaan sallisi ilmeisten lasku-, kirjoitus- ja sellaisiin verrattavien virheiden korjaamisen, niin ei tällaista menettelyä — ryhdyttäköönnpä siihen asianosaisenkin aloitteesta — kuitenkaan ole katsottu muutoksenhakumenettelyksi. Ks. esim. *Hagerup*: II, s. 237 ja *v. Schrutka*: II, s. 100; vrt. kuitenkin *Planck*: II, s. 428 etenkin aliv. 8.

²⁷ Tämän lain esikuvana ovat olleet eräiden ulkomaalaisten prosessilainsäädäntöjen vastaavanlaiset instituutit. Ensimmäinen meillä voimassa ollut laki rangaistusmääräyksestä annettiin 19. 6. 1931; nimenomainen viittaus ulkomaalaiseen lainsäädäntöön sisältyi sanottua lakia koskevaan hallituksen esitykseen (1931 vuoden valtiopäivät n:o 17 s. 1). Eräiden ulkomaalaisten oikeusjärjestelmien rangais-

sen tueksi voidaan viitata siihen, että rangaistusmääräyksen antaja toimii lainlaatijan mielestä tuomioistuinnominaisuudessa.²⁸ — Ennen kaikkea on kiinnitettävä huomiota puheenaolevan lain 9 §:n 1 kappaleeseen, jossa säädetään seuraavaa: »Rangaistusmääräykseen alkoon haettako muutosta varsinaisin muutoksenhakukeinoin, vaan se olkoon noudatettava niinkuin lainvoiman saanut tuomio.» Siteerattu säännös oikeuttaa päättelemään, että rangaistusmääräystä vastaan kyllä voidaan käyttää muutoksenhakukeinoja, mutta etteivät ns. varsinaiset muutoksenhakukeinot saata tällöin tulla kysymykseen.²⁹

tusmääräyksiä koskevien säännösten yksityiskohtiin nähden ks. esim. *Munch—Petersen*: V, s. 220 ss.; *Hagerup*: Straffeprocesset, s. 193 ss.; *Löwe—Rosenberg*, s. 953 ss.; *Oetker*: Rechtsgang I, s. 18 ss.; *Wernicke*, passim; sekä *Gampp*, s. 122 ss. — Emme aio ryhtyä pohtimaan sitä kysymystä, ovatko eräiden ulkomaalaisten oikeusjärjestelmien omaksumat, rangaistusmääräyksiä vastaan käytettävissä olevat oikeussuojakeinot luonteeltaan muutoksenhakukeinoja. Ks. tästä kysymyksestä esim. *Wernicke*, s. 22 ss. ja v. *Kries*, s. 6 s.

²⁸ Näin eduskunnalle 1934 vuoden valtiopäivillä annetun hallituksen esityksen (n:o 4) perustelut. Saman mielipiteen lakivaliokunta lausui käsitellessään edellisessä aliviitassa mainittua Hallituksen esitystä n:o 17; ks. lakivaliokunnan mietintöä n:o 1 (1931 vuoden valtiopäivät).

Mitä tulee käsitteeseen »tuomioistuin», niin tyydymme viittaamaan eräisiin *Tarjanteen* esittämiin näkökohtiin; ks. *Lakimies* 1931, s. 334 ss.

²⁹ Kun puheenalainen lainpaikka nimenomaan kieltää varsinaisten muutoksenhakukeinojen käyttämisen rangaistusmääräystä vastaan, niin tämä merkitsee juuri sitä, että ns. ylimääräisten muutoksenhakukeinojen käyttäminen on sallittua. Vrt. tämän johdosta *Tarjanne*: Kantelu, s. 408.

Tässä yhteydessä saatetaan kosketella paria erikoiskysymystä. Ensinnäkin voidaan kysyä, missä tuomioistuimessa on ylimääräistä muutoksenhakukeinoa käyttäen haettava muutosta rangaistusmääräykseen. Jos rajoitumme tarkastamaan kihlakunnantuomaria tai raastuvanoikeuden puheenjohtajaa rangaistusmääräyksen antajana, niin on todettava, etteivät nämä viranomaiset muodosta mitään alempaa instanssia yleiseen alioikeuteen verrattuna. Mikäli ylimääräisen muutoksenhakukeinon avulla olisi haettava muutosta lähinnä ylemmässä instanssissa, niin se merkitsee esilläoleviin tilanteisiin sovellettuna sitä, että muutoksenhakutuomioistuinmena on asianomainen HO.

Vastalausutun johdosta saatetaan tutkia, toimiiko HO tällöin aina viimeisenä instanssina. Jos rajoitumme tarkastamaan ns. varsinaista mitättömyyskantelua — jota pidämme ylimääräisenä muutoksenhakukeinona — niin on huomattava seuraavaa: Kun HO on rangaistusmääräystä vastaan kohdistetun varsinaisen mitättömyyskantelun johdosta antanut päätöksen asiassa, niin on tilanne verrattavissa siihen tapaukseen, jolloin yleisen alioikeuden tuomiota vastaan on OK 25:21:n nojalla tehty kantelu. Ja yksimielisiä oltaneen tieteisopissa siitä, että jos HO on hyväksynyt alioikeuden tuomiota vastaan tehdyn varsinaisen mitättömyyskantelun, niin tähän päätökseen ei enää voida hakea KKO:ssa muutosta, mikäli muu-

Kysymyksessäoleva rangaistusmääräyslakiin sisältyvä säännös johtaa meidät tutkimaan varsinaisten muutoksenhakukeinojen käsitettä. Aluksi on todettava, että ruotsalais-suomalaisessa tieteisopissa muutoksenhakukeinot on tapana jakaa varsinaisiin ja ylimääräisiin.³⁰ Tämän voimassaolevan muutoksenhakukeinosäännösten kannalta tärkeän jaoi-

toksenhakeminen pääasian laatuun nähden ei olisi sallittua. Ks. tämän johdosta *Wrede*: II, s. 313 ja *Tarjanne*: Lainvoima, s. 393 aliv. 5. Nyt onkin huomattava, että ne rikosasiat, joissa rangaistusmääräystä voidaan käyttää, ovat yleensä aina sellaisia, että ne lankeavat OK 30:3:ssa (laissa 19. 12. 1922) olevien säännösten piiriin. Niin ollen ei HO:n päätökseen, jolla rangaistusmääräystä vastaan kohdistettu kantelu on hyväksytty, saa hakea muutosta. Syystä on *Tarjanne* (ib.) myöskin katsonut, että kun HO on hylännyt yleisen alioikeuden rikosasiassa antamaa tuomiota vastaan tehdyn varsinaisen mitättömyyskantelun, niin voidaan tällaiseen ratkaisuun aina OK 30:19,1:n (laissa 19. 12. 1922) nojalla hakea muutosta. Ks. myöskin KKO 1930, tied. n:o 110. Vrt. kumminkin *Wrede*: II, s. 313. Rangaistusmääräystä koskeviin juttuihin sovellettuna viimeksilausuttu merkitsee sitä, että jos HO on hylännyt rangaistusmääräystä vastaan kohdistetun mitättömyyskantelun, niin päätökseen saa aina hakea kanteluteitse muutosta KKO:ssa.

Edellä käsitelty kysymys muutoksen hakemisesta sellaiseen HO:n päätökseen, jossa varsinainen mitättömyyskantelu on ratkaistu, saa lisävalaistusta eräästä KKO:n ratkaisusta, nimittäin KKO 1936, tied. n:o 335. Sanotussa oikeustapauksessa KKO omaksui seuraavan mielipiteen: Kun on kyseessä OK 25:21:n nojalla tehty kantelu, on asianosaisella, »som är missnöjd med HovRs utslag i ett slikt av HovR såsom första domstol avgjort ärende», OK 30:15:n nojalla oikeus hakea muutosta HO:n päätökseen. Tämä KKO:n omaksuma kanta johtaakin siihen, että varsinaisen mitättömyyskantelun johdosta annettuun HO:n päätökseen voidaan aina hakea *valitusteitse* muutosta. Kun KKO on edelliselostetun kantansa tueksi viitannut siihen, että HO käsittelee OK 25:21:n nojalla tapahtuneen kantelun ensimmäisenä tuomioistuimena, niin tällaista käsitystä vastaan voidaan huomauttaa, että sanotussa lainpaikassa säännöstelty oikeusturvakeino on luonteeltaan ylemmässä instanssissa käytettävä muutoksenhakukeino, joka kohdistuu alioikeuden tuomiota vastaan. Siitä taas tuntuu johtuvan, ettei HO suinkaan käsittele asiaa ensimmäisenä tuomioistuimena, vaan muutoksenhakuinstanssina.

³⁰ Tämän jaoituksen ovat myöskin omaksuneet oikeudenkäyntilaitoksemme uudistamista tarkoittavat ehdotukset. Ks. esim. *Ehdotus 1900*, II s. 314 ja s. 319 ss. sekä III s. 302 ja s. 306 ss. sekä *Ehdotus 1929*, s. 13 ss. — Ruotsin Processkommissionens betänkande (1926) käyttää nimityksiä »allmänna rättsmedel» ja »särskilda rättsmedel» (ks. *Proc. bet.* II, s. 177 s. sekä III, s. 97 ja s. 135 s.). Puheenaoleva muutoksenhakukeinojen ryhmittely varsinaisiin ja ylimääräisiin juontaa alkunsa Saksan yleisoikeusteoriasta. Kun Saksan ja Itävallan nykyiset prosessilait nimenomaan luettelevat ne oikeussuojakeinot, joita laki pitää muutoksenhakukeinoina, niin kirjallisuudessa on esitetty se mielipide, etteivät mainitut lait enää tunne »gemeines Recht»-teorian omaksumaa jakoa varsinaisiin ja ylimääräisiin muutoksenhakukeinoihin. Ks. tämän johdosta *Schoetensack*, s. 5 ss.; *Pollak*: II, s. 559 s.; *Planck*: II, s. 427 s.; *Hellwig*: System I, s. 833 ss.; *Beling*, s. 330; *Rosenberg*, s. 464 s.;

tuksen johdosta on pakko tutkia myöskin ylimääräisten muutoksenhakuineistojen käsitettä. Viimeksimainitun käsitteen selvittäminen on välttämätöntä senkin vuoksi, että tuomioistuinstituutti on kokonaisuudessaan luettu kuuluvaksi ylimääräisten muutoksenhakuineistojen piiriin.

Aluksi todettakoon, että varsinaisten muutoksenhakuineistojen käsite on aina viime aikoihin asti ollut tuntematon kirjoitetulle lainsäädännöllemme. Vasta 19. 6. 1931 ann. laki rangaistusmääräyksestä, jonka 5 §:ään sisältyi miltei samanlainen määräys kuin voimassaolevan rangaistusmääräystä koskevan lain 9 §:n 1 kappaleeseen, on tuonut käsitteen »varsinaiset muutoksenhakuineistot» kirjoitettuun lakiin.

Kirjallisuudessa on varsinaisten ja ylimääräisten muutoksenhakuineistojen välinen erotus toisinaan luonnehdittu seuraavasti: Varsinaisia muutoksenhakuineistoja voidaan käyttää sellaisia tuomioistuinstuutkaisuja vastaan, jotka eivät vielä ole tulleet lainvoimaisiksi; ylimääräiset muutoksenhakuineistot tulevat taas kysymykseen haettaessa muutosta lainvoiman saaneisiin tuomioistuinstuutkaisuihin.³¹ — Syystä saatetaan selostettua kriteeriä vastaan huomauttaa, että se rakentuu jonkinlaisen kehätodistelun varaan. Varsinaisten ja ylimääräisten muutoksenhakuineistojen väliseksi erokriteeriksi on näet tällöin asetettu se, onko muutoksenhaun alainen tuomioistuinstuutkaisu tullut lainvoimaiseksi vai eikö. Ja kumminkin on käsite »lainvoima» samalla luonnehdittu siksi tuomioistuinstuutkaisun ominaisuudeksi, ettei ratkaisuun voida enää hakea muutosta varsinaisia muutoksenhakuineistoja käyttämällä.³² Niinpä tuntuu ilmeiseltä, että jos lainvoiman käsite määritellään edellämainitulla ta-

Sperl: I, s. 583 ss.; sekä *Neumann*, s. 1207. Eräät sikkäläiset tutkijat ovat kumminkin omaksuneet sanotun jaotuksen. Näin esim. *Schmidt*, s. 781; *v. Kries*, s. 10; *Schuster*, s. 460; *Gampp*, s. 138 ss.; vrt. myös *Sperl*: I, s. 583.

Myöskin tanskalaisessa, norjalaisessa ja ranskalaisessa kirjallisuudessa muutoksenhakuineistot on tapana jakaa varsinaisiin ja ylimääräisiin. Ks. *Munch—Petersen*: V, s. 263; *Hagerup*: II, s. 238; *Glasson—Tissier*: III, s. 249 s.; *Garsonnet & Cézair-Bru*: VI, n:o 1; sekä *Garraud*: III, s. 596 ss.

³¹ Näin määrittelee puheenaolevat käsitteet esim. *Granfelt*: Civilprocessrätt, s. 85 verr. s. 98 ja *Sammandrag*, s. 128; *Schrevelius*, s. 109 s. ja s. 128; *Wrede*: II, s. 255 ja *Rättegångsförfarandet*, s. 9; sekä *Kallenberg*: II, s. 474. Kuitenkin on todettava, että sekä *Wrede* että *Kallenberg* antavat toisenlaisenkin määritelmän kysymyksessäolevista käsitteistä. Ks. sen johdosta *Wrede*: II, s. 249; *Wrede—Sjöström*, s. 277; sekä *Kallenberg*: Rättsmedlen, s. 2.

³² Tekstissä mainitusta seikasta huomauttaa *Agge*, s. 59; vrt. myös *v. Kries*, s. 3 ss. ja *Schoetensack*, s. 9 s.

valla, niin on varsinaisille ja ylimääräisille muutoksenhakukeinoille löydettävä toisensisältöinen erokriteri.³³

Kun muutoksenhakukeinojen ryhmittely varsinaisiin ja ylimääräisiin muutoksenhakukeinoihin on ruotsalais-suomalaiseen tieteisoppiin tullut Saksan yleisoikeusteoriasta, niin on syytä tarkastella, millä tavoin muutoksenhakukeinoja käsittelevä »gemeines Recht»-kirjallisuus luonnehti puheenalaiset muutoksenhakukeinot. — Eräiden kirjailijoiden mielestä oli erokriteri löydetävissä siitä, oliko muutoksenhakukeinolla lykkäävä (suspensiivinen) vaikutus vai eikö. Edellisessä tapauksessa oli kyseessä varsinainen ja jälkimmäisessä taas ylimääräinen muutoksenhakukeino.³⁴ Tämän johdosta on kysyttävä, mitä tarkoitetaan muutoksenhakukeinon lykkäävällä vaikutuksella. *Kallenberg* määrittelee tämän vaikutuksen seuraavasti: Muutoksenhakukeinon lykkäävällä vaikutuksella ymmärretään »dess verkan att uppskjuta och villkorliggöra beslutets verkningar».³⁵ Puheenalainen vaikutus ilmenee varsinaisiin tuomioihin nähden sillä tavoin, ettei tuomio tule oikeusvoimaiseksi eikä täytäntöönpanokelpoiseksi.³⁶

Nyt on kumminkin huomattava, ettei muutoksenhakukeinon mahdollinen lykkäävä vaikutus kelpaa erokriteriksi varsinaisten ja ylimääräisten muutoksenhakukeinojen välillä. Jos aluksi kiinnitetään huomio tuomion oikeusvoimavaikutukseen, niin on todettava, että de lege lata oikeusvoimaiseksitulohetkenä on pidettävä sitä ajankohtaa, jolloin tuomioistuinratkaisu tulee lainvoimaiseksi.³⁷ Tuomion oikeusvoimavaikutuksen ilmeneminen riippuu niin ollen siitä, että ratkaisu on saavuttanut lainvoiman. Ja tuomio on taas tullut lainvoimaiseksi silloin, kun siihen ei enää voida hakea muutosta varsinaisia muutoksenhakukeinoja käyttämällä. On siis todettava, ettei muutoksenhakukeinon lykkäävä vaikutusteho, mikäli sitä tarkastellaan oikeusvoimavaikutuksen kannalta, kelpaa kriteriksi varsinaisille muutoksenhakukeinoille. Tällöinhän joudu-

³³ Meistä tuntuu aiheettomalta hylätä tekstissä mainittu lainvoimakäsitteen määritelmä, joka ruotsalais-suomalaisessa tieteisopissa on saavuttanut yleisen hyväksymisen. Ks. tämän johdosta *Tirkkonen*: Oikeusvoimasta, s. 49 s. ja siellä (aliv. 57) mainitut teokset; vrt. lisäksi *Sperl*: I, s. 814 s. ja *v. Kries*: Strafprozessrecht, s. 593.

³⁴ Ks. *Wetzell*, s. 670 s.; *Hellwig*: System I, s. 834; sekä *Schoetensack*, s. 9.

³⁵ *Kallenberg*: Rättsmedlen, s. 198; ks. myös *Wrede*: II, s. 250.

³⁶ *Kallenberg*: Rättsmedlen, s. 200 ss.; *Wrede*: II, s. 250 ja Rättegångsförfarandet, s. 26; *Wrede—Sjöström*, s. 142; sekä *Granfelt*: Civilprocessrätt, s. 96.

³⁷ Ks. *Tirkkonen*: Oikeusvoimasta, s. 50.

taan lopulta käsitteeseen lainvoima, joka ei — kuten aikaisemmin selvitimme — riitä tunnusmerkiksi vedettäessä rajaa varsinaisten ja ylimääräisten muutoksenhakukeinojen välille. — Mitä taas tulee tuomion täytäntöönpanokelpoisuuteen, niin pääsääntönä voimassaolevassa oikeudessaamme on se, että tuomioistuinratkaisu on täytäntöönpanokelpoinen vasta sillä hetkellä, jolloin tuomio on saavuttanut lainvoiman.³⁸ Nytkin muutoksenhakukeinojen lykkäävän vaikutuksen tarkastelu siis johtaa lainvoimakäsitteeseen.

Lisäksi on täytäntöönpanokelpoisuuden johdosta huomattava seuraavaa. Täytäntöönpanokelpoisuuden osaksi tulleen järjestelyn ei tarvitse olla missään välttämättömässä yhteydessä tuomion tai päätöksen lainvoimaisuuden kanssa.³⁹ Voidaan nimittäin ajatella sellaistakin järjestelyä, etteivät edes kaikki lainvoimaiset tuomioistuinratkaisut ole ehdottomasti täytäntöönpanokelpoisia.⁴⁰ Ja toisaalta taas on mahdollista, että lainsäätäjä sallii tuomion täytäntöönpanon sellaisissakin tilanteissa, jolloin ratkaisu ei vielä ole saavuttanut lainvoimaa.⁴¹ Kaiken kaikkiaan on päädyttävä seuraavaan toteamukseen: Lainlaatija voi järjestää kysymyksen tuomion täytäntöönpanokelpoisuudesta sellaistenkin näkökohtien nojalla, jotka eivät ole ratkaisevia ryhmiteltäessä muutoksenhakukeinoja varsinaisiin ja ylimääräisiin.

Kun emme muutoksenhakukeinon lykkäävästä vaikutuksesta tai tällaisen vaikutustehon puuttumisesta saa kelvollista erokriteeriä esilläolevassa suhteessa, niin on siirryttävä tarkastelemaan eräitä muita tunnusmerkkejä, joiden avulla on tahdottu vetää raja varsinaisten ja ylimääräisten muutoksenhakukeinojen välille. — Kirjallisuudessa on esitetty se mielipide, että muutoksenhakuajan pituus tarjoaisi sopivan erokriteerin.⁴² Nyt on kuitenkin todettava, että meidän oikeutemme kan-

³⁸ Ks. esim. *Wrede*: III, s. 56 ja *Granfelt*: Straffverkställigheten, s. 328. Ruotsin oikeuden kannasta ks. *Hassler*: I, s. 72 s.

³⁹ Ks. *Tarjanne*: Lainvoima, s. 407 s.; vrt. myös *Agge*, s. 61 ja *Sperl*: I, s. 584.

⁴⁰ Ks. myös *Tarjanne*: Lainvoima, s. 408 ja *Granfelt*: Straffverkställigheten, s. 328.

⁴¹ Ks. esim. *Granfelt*: Civilprocessrätt, s. 96 ja Straffverkställigheten, s. 328 ss.; *Wrede*: II, s. 74 ja s. 319; sekä Ruotsin oikeuden kannalta *Kallenberg*: Rättsmedlen, s. 354 s. ja *Föreläsningar*: I, s. 88 ss. Vrt. myös *Sperl*: I, s. 584 ja *Beling*, s. 331.

⁴² Ks. tämän Saksan yleisoikeusteorian esittämän kriteerin johdosta *Neumann*, s. 1207; *Schoetensack*, s. 8 s.; *Hellwig*: System I, s. 834; *Planck*: II, s. 427; ja *Wetzell*, s. 670 s. Vrt. myös *Wrede*: II, s. 255 ja s. 257 s.; *Wrede-Sjöström*, s. 150 ja s. 280 s.; *Agge*: II, s. 147; sekä *Schuster*, s. 460.

nalta on vaikeata luonnehtia ylimääräisiä muutoksenhakukeinoja esim. sellaisiksi, joiden käyttäminen ei ole sidottu minkäänlaiseen määräaikaan.⁴³ Tällaisen kriteerin omaksuminen johtaisi näet de lege lata siihen, että ns. ylimääräinen mitättömyyskantelu pakosta joutuisi varsinaisten muutoksenhakukeinojen piiriin. Ja säädettävää oikeutta silmälläpitäen olisi taas tuloksena, että jos tuomionpurkusäännösten alaan kuuluvien oikeusturvakeinojen käyttämiselle asetettaisiin määräaika (»muutoksenhakuaika«), niin ne kadottaisivat samalla ylimääräisen muutoksenhakukeinon luonteensa.

Edellä on selvitetty eräitä sellaisia erokritereitä, joiden avulla »gemeines Recht«-teoria pyrki vetämään rajan varsinaisten ja ylimääräisten muutoksenhakukeinojen välille. Uudemmassa saksalaisessa tieteissä on esitetty sellainenkin mielipide, että vain varsinaisilla muutoksenhakukeinoilla on lakkauttava (devolutiivinen) vaikutus, kun taas ylimääräisten muutoksenhakukeinojen tunnusmerkkinä on tällaisen vaikutustehon puuttuminen.⁴⁴ Tämän mielipiteen soveltaminen positiiviseen oikeuteemme johtaisi kumminkin seuraavaan varsin epätydyttävään tulokseen: Yksipuolista tuomiota vastaan käytettävissä oleva takaisinsaanti-niminen muutoksenhakukeino olisi luonteeltaan ylimääräinen.

Lopuksi kosketeltakoon erästä Wreden esittämää kriteriä. Mainittu kirjailija katsoo ylimääräisten muutoksenhakukeinojen luonteenomaiseksi piirteeksi sen, että niihin turvautuva ei voi vaatia asian uudelleen käsittelyä, vaan että hänellä on ainoastaan mahdollisuus anoa (anhälla), että »den laga kraft, som åkommit en dom eller ett utslag, måtte av billighetsskäl upphävas».⁴⁵ Syystä on tätä mielipidettä vastaan huomautettu, että ylimääräisen mitättömyyskantelun käyttäjällä on oikeus vaatia tuomion poistamista (kumoamista).⁴⁶

⁴³ Ks. myös Tarjanne: Lainvoima, s. 409 sekä Wrede: II, s. 340, Rättegångsbalken II, s. 247 ja Rättegångsförfarandet, s. 131; vrt. kuitenkin Wrede: II, s. 255 ja s. 258.

Oletamus, että muutoksenhakukeino on varsinainen muutoksenhakuaajan ollessa lyhyt ja ylimääräinen mainitun ajan ollessa pitkä, aiheuttaisi käytäntöön sovellettuna vaikeuksia tulkittaessa käsitteitä »lyhyt» ja »pitkä».

⁴⁴ Näin v. Kries Saksan nykyisen oikeuden kannalta (ks. v. Kries, s. 5 ss.); vrt. tämän johdosta Schoetensack, s. 9 ss.

⁴⁵ Wrede: II, s. 330. Ks. myös Agge, s. 60; Nordling, s. 46; ja v. Harrasowsky, s. 530.

⁴⁶ Tarjanne: Lainvoima, s. 406 s.; vrt. Klein, s. 147 aliv. 171. — Lisäksi on syytä huomauttaa, ettei KKO (tai OO) suostuessaan tuomionpurkuanomuksiin

Edellä selostetut varsin erilaiset kriteerit eivät siis ainakaan Suomen positiivisen oikeuden kannalta tarkastellen ole osoittautuneet käyttökelpoisiksi. Tuntuu siltä, että kriteeriksi on omaksuttava se Saksan yleisoikeusteoriassa esitetty ja ruotsalais-suomalaisessa kirjallisuudessa yleistä kannatusta saavuttanut mielipide, jonka mukaan varsinaisiin muutoksenhakuineistoihin voidaan turvautua säännönmukaisesti, tavallisissa tapauksissa ja ilman erityisiä tavallisuudesta poikkeavia edellytyksiä, kun taas ylimääräiset muutoksenhakuineistot tulevat kysymykseen ainoastaan poikkeuksellisissa tilanteissa ja tällöin määrätyn, rajoitetun edellytyksin.⁴⁷

Kun varsinaisten ja ylimääräisten muutoksenhakuineistojen eroavaisuus luonnehditaan edellämainituin tavoin, on myöskin mahdollista katsoa lainvoimaksi se tuomioistuinratkaisun ominaisuus, ettei ratkaisuun enää voida hakea muutosta varsinaisten muutoksenhakuineistojen avulla. Sen seikan selvittäminen, milloin tuomioistuinratkaisu tulee de lege

suinkaan aina ole asettunut sille kannalle, että myönteinen ratkaisu perustuisi vain kohtuuskäyttöön. Vrt. tämän johdosta s. 9 aliv. 14:n jäljessä olevaa esitystä. Purkuinstanssi onkin tällöin usein käyttänyt sanontaa »harkitsee (katsoo) oikeaksi (lailliseksi)». Siten esim. 1) JFT bil. 1900, s. 168a n:o 41; 2) JFT bil. 1912, s. 24a n:o 38; 3) KKO 1920, p:t n:o 638; 4) KKO 1923, p:t n:o 413; 5) KKO 1924, p:t n:o 126, 234, 1097 ja 1349; 6) KKO 1930, tied. n:o 319; 7) KKO 1932, sel. n:o 133 ja tied. n:o 128; 8) KKO 1933, tied. n:o 29, 219, 365 ja 396; sekä 9) KKO 1934, tied. n:o 109, 234, 331, 472 ja 575. — Ks. vastalausutun johdosta lisäksi s. 155 aliv. 5:n edellä ja s. 271 aliv. 15:n edellä olevaa esitystä.

⁴⁷ Tekstissä mainitun mielipiteen varsinaisten ja ylimääräisten muutoksenhakuineistojen välisestä erosta ovat omaksuneet esim. *Tarjanne*: Lainvoima, s. 411; *Wrede*: II, s. 249 ja *Zivilprozessrecht*, s. 267; *Wrede—Sjöström*, s. 142; *Kallenberg*: Rättsmedlen, s. 2; *Matz*, s. 127; *Afzelius*: Rättegångsförfarandet, s. 171 s.; *Broomé*, s. 271; sekä *Nordling*, s. 3. Vrt. myös *Agge*, s. 59 ss. ja *Trygger*, s. 181. — Myöskin ranskalaisessa ja norjalaisessa kirjallisuudessa on mainittu mielipide saavuttanut kannatusta. Ks. esim. *Glasson—Tissier*: III, n:o 841; *Garraud*: III, s. 596 s.; ja *Hagerup*: II, s. 238. — Saksan yleisoikeusteorian kannasta ks. etenkin *Schoentensack*, s. 8.

Palmgren on luonnehtinut varsinaiset muutoksenhakuineistot seuraavasti: »De ordinära rättsmedlen erbjuda tillfälle till ernående av omedelbar saklig rättelse av en oriktig dom och stå därjämte öppna för varje slags talan om undanröjande av ogiltig dom» (*Palmgren*, s. 31). Tällainen varsinaisten muutoksenhakuineistojen luonnehtiminen tuntuu kuitenkin de lege lata liian väljältä. Sen puitteisiin näet soveltuisi ylimääräinen mitättömyyskantelu, vieläpä monet analogiseen restitutioon kuuluvat tapaukset. Ja kun *Palmgren* on katsonut ylimääräisille muutoksenhakuineistoille oleelliseksi sen, ettei tällaisen muutoksenhakuineiston avulla milloinkaan aikaansaada välitöntä asiallista oikaisua väärään tuomioon (*Palmgren*, s. 31), niin positiivisen oikeutemme kannalta on tätä vastaan huomautettava, että

lata lainvoimaiseksi, vaatii niin ollen tutustumista voimassaolevan oikeuden varsinaisiin muutoksenhakukeinoihin. Lisäksi on otettava yksityiskohtaisesti tarkasteltavaksi kysymys tuomioistuinratkaisujen lainvoimaiseksitulohetkestä, sillä tämän kysymyksen selvittäminen on tärkeä tuomionpurkusäännöstöön kohdistuvan erikoistutkimuksen kannalta.

Nyt on siis aluksi tutkittava, mitkä siviili- ja rikosprosessimenettelyssä käytettävissä olevat muutoksenhakukeinot ovat varsinaisia ja mitkä taas ylimääräisiä. Rajoitumme tällöin tarkastelemaan ainoastaan niitä muutoksenhakukeinoja, jotka tulevat kysymykseen varsinaisessa, tuomioistuimessa tapahtuvassa prosessimenettelyssä. — Paitsi alistusta, jota ei kuitenkaan voida pitää muutoksenhakukeinona tämän käsitteen juridis-teknillisessä merkityksessä, on kirjallisuudessa varsinaisiksi muutoksenhakukeinoiksi katsottu takaisinsaanti (yksipuolista tuomiota vastaan), veto, nosto ja valitus.⁴⁸ Kahteen ensiksimainittuun oikeusturva-keinoon soveltuu epäilemättä edellä omaksuttu varsinaisten muutok-

useat analogisen restitUTION piiriin kuuluvat tapaukset tarjoavat esimerkin siitä, että ylimääräisen muutoksenhakukeinon käyttäminen välittömästi aikaansaa väärän tuomion asiallisen oikaisemisen.

Ruotsalais-suomalaisessa kirjallisuudessa on esitetty sellainenkin mielipide, että varsinaisille muutoksenhakukeinoille olisi oleellista ensinnäkin se, että ne tulevat säännönmukaisesti kysymykseen, ja lisäksi se, että niiden käyttäminen on sidottu »inom viss lagbestämd frist». Näin Agge; II, s. 147. Aggen esittämän kriteerin johdosta viitattakoon s. 19 aliv. 43:n kohdalla olevaan esitykseen. Edelleen on syytä kysyä, minkälainen olisi luonteeltaan sellainen muutoksenhakukeino, johon soveltuisi vain jompikumpi Aggen esittämistä varsinaisen muutoksenhakukeinon tunnusmerkeistä. Tähän ei Aggen esitys anna vastausta.

Seuraavassa on lisäksi kosketettava Wreden mielipidettä varsinaisen mitättömyyskantelun luonteesta. Wrede katsoo, että tämä muutoksenhakukeino on tarkoituksensa ja edellytystensä johdosta luonteeltaan ylimääräinen muutoksenhakukeino (Wrede—Sjöström, s. 280 verr. Wrede; II, s. 257 s. ja s. 311 s.). Wrede on siis tällöin kiinnittänyt huomiota siihen edellä tekstissä omaksuttuun ylimääräisen muutoksenhakukeinon kriteeriin, jonka mukaan tällainen muutoksenhakukeino tulee kysymykseen ainoastaan poikkeuksellisissa tilanteissa. Mutta Wrede lausuu lisäksi (Wrede—Sjöström, s. 280 s.), että kun varsinainen mitättömyyskantelu on sidottu samaan määräaikaan kuin tavallinen valitus, niin siitä on tehty varsinainen muutoksenhakukeino. Tässä hän taas tuntuu käyttäneen toista niistä tunnusmerkeistä, joita Agge pitää oleellisina varsinaisille muutoksenhakukeinoille. Wreden omaksuma kanta johtaa käytännöllisiin vaikeuksiin juuri silloin, kun on ratkaistava, voidaanko rangaistusmääräystä (tai tuomioistuimen rangaistusmääräyslain nojalla antamaa päätöstä) vastaan käyttää varsinaista mitättömyyskantelua.

⁴⁸ Tarjanne: Lainvoima, s. 390; Wrede; II, s. 257; Wrede—Sjöström, s. 142 s.;

senhakukeinojen määritelmä. Sen sijaan on aiheellista tutkia seuraavassa valitusta ja nostoa hieman tarkemmin.

Mikäli pidetään silmällä nostoa sellaisenaan ja valitusta niissä tapauksissa, jolloin valituksen kohteena ovat ne lopulliset tuomioistuintratkaisut, joilla pääasia lakkaa olemasta vireillä ratkaisun antaneessa tuomioistuimessa,⁴⁰ niin on todettava, että 19. 12. 1922 ann. laki OK 30 luvun muuttamisesta saattoi voimaan määrätynlaisia rajoituksia mahdollisuuteen hakea KKO:ssa muutosta HO:n tuomioihin ja päätöksiin. Näiden rajoitusten johdosta on kysyttävä, ovatko nosto ja valitus kadottaneet varsinaisen muutoksenhakukeinon luonteensa. Olemme sitä mieltä, että nostoa ja KKO:een tehtävää valitusta on edelleenkin pidettävä varsinaisina muutoksenhakukeinoina. OK 30: 2—4:ään sisältyvät poikkeukset mahdollisuuteen turvautua sanottuihin muutoksenhakukeinoihin ovat näet poikkeusluonteisia määräyksiä, joten pääsääntönä de lege lata edelleenkin on, että noston ja valituksen käyttäminen HO:n ratkaisuja vastaan on mahdollinen KKO:ssa. Nosto ja valitus ovat siis muutoksenhakukeinoja, joihin voidaan turvautua »säännönmukaisesti, tavallisissa tapauksissa ja ilman erityisiä tavallisuudesta poikkeavia rajoituksia».⁵⁰

Mitä tulee nimenomaan valitukseen, niin se esiintyy voimassaolevan oikeutemme mukaan muutoksenhakukeinona siksi erilaisissa tilanteis-

Gränfelt: Civilprocessrätt, s. 85; ja *Forsman*: Straffprocessen, s. 234; sekä Ruotsin oikeuden kannalta *Kallenberg*: Rättsmedlen, s. 3 ja *Nordling*, s. 3.

⁴⁰ Tällöin pidetään silmällä valitusta etenkin seuraavissa tilanteissa: a) valitus rikosasioissa annettuja tuomioita vastaan; b) valitus päätöstä vastaan, jolla kanne tai syyte on jätetty käsiteltäväksi ottamatta; sekä c) valitus siviiliprosessuaalista tuomiota vastaan, jonka HO on antanut ensimmäisenä tuomioistuimena.

⁵⁰ On kumminkin korostettava sitä seikkaa, että nyt omaksuttu kriteri varsinaisten ja ylimääräisten muutoksenhakukeinojen välisestä erosta on jossakin määrin suhteellinen (vrt. *Agge*, s. 58 s.). Tämä johtuu tietenkin siitä, että raja »säännönmukaisen» ja »poikkeuksellisuuden» välillä on pakostakin enemmän tai vähemmän epämääräinen. — Tässä yhteydessä on syytä huomauttaa, että ranskalaisessa tieteisopissa, jossa on omaksuttu edellämainittu kriteri, pidetään kassaatio-nimistä muutoksenhakukeinoa (le recours en cassation) ylimääräisenä muutoksenhakukeinona (ks. esim. *Glasson—Tissier*: III, s. 447). Kassaatio tulee nimittäin Ranskan positiivisen oikeuden mukaan kysymykseen vain poikkeuksellisissa tilanteissa. Sen tarkoituksena on »de faire annuler par la Cour de cassation les jugements rendus en violation de la loi» (*Glasson—Tissier*: III, s. 447).

Agge lausuu käsitellessään nostoa ja HO:n ratkaisuja vastaan tehtävää valitusta, että niitä laissa olevista rajoittavista säännöksistä huolimatta on pidettävä varsinaisina muutoksenhakukeinoina »ehuru de icke äro regelmässigt tillåtna av lagstiftaren utan förenade med de extraordinäras osäkerhetsmoment» (*Agge*, s. 61).

sa, että niiden yksityiskohtainen tarkastelu on välttämätön, jotta voitaisiin selvittää, onko valitus aina varsinainen muutoksenhakekeino. Valituksen piiristä on kuitenkin erotettava ne varsinaisen valituksen ulkopuolelle lankeavat tapaukset, joista on tapana käyttää nimitystä kantelu. — Olemme jo edellä maininneet valituksen muutoksenhakekeinona sellaisia tuomioistuimen antamia lopullisia ratkaisuja vastaan, joilla pääasia lakkaa olemasta vireillä ratkaisun antaneessa tuomioistuimessa. Kotimaisessa kirjallisuudessa onkin kiistatonta, että valitusta on tällöin aina pidettävä varsinaisena muutoksenhakekeinona. Mutta varsinainen valitus tulee lisäksi kysymykseen ennen kaikkea seuraavissa tapauksissa: 1) päätöstä vastaan, jolla oikeudenkäyntiä estävä prosessiväite on hylätty; 2) valantekopäätöstä vastaan rikosasioissa; 3) päätöstä vastaan, jolla asianosainen, todistaja tai asiantuntija on tuomittu sakkoon taikka uhkasakkoon; 4) päätöstä vastaan, jolla todistajalle tai asiantuntijalle on määrätty palkkio; sekä 5) päätöstä vastaan, jolla väliintulovaatimus on hylätty.⁵¹ Nyt luetellut valitustapaukset kuuluvat varsinaisiin muutoksenhakekeinoihin. Valitus tulee näet tällöin säännönmukaisesti kysymykseen.

Vaikeudet alkavat silloin, kun on ratkaistava, onko ns. kantelua pidettävä varsinaisena vaiko ylimääräisenä muutoksenhakekeinona. Aluksi selvitettäköön, minkälaisissa tilanteissa kantelu-niminen muutoksenhakekeino tulee kysymykseen. — Tärkeimmät kantelutapaukset ovat varsinainen ja ylimääräinen mitättömyyskantelu. Mutta lisäksi mainittakoon kantelu jutun tarpeettomasta lykkäämisestä, kantelu laittomasta vangitsemisesta, kantelu siitä, ettei tarjottua vetoa ole otettu vastaan, sekä kantelu päätöstä vastaan, jossa tuomioistuin on selittänyt tuomiotaan.⁵²

Agge on lisäksi sitä mieltä, ettei HO:n tuomio, johon ei saa hakea muutosta, ole saavuttanut lainvoimaa ennen kuin on selvitetty, ettei HD:lta ole pyydetty lupaa muutoksenhakuun (Agge, s. 60 s.). Ainakaan Suomen oikeuden kannalta ei tätä mielipidettä voida hyväksyä. Syystä on meillä katsottu, että HO:n ratkaisu, johon siihen pannun ilmoituksen mukaan ei saa hakea muutosta, on lainvoimainen. Näin esim. *Granfelt*: Straffverkställigheten, s. 328 s.; *Tarjanne*: Lainvoima, s. 410; ja *Wrede*: III, s. 56; ks. myös UL 3:13,₂ (laissa 19. 12. 1922).

⁵¹ Mitä tulee valituksen historialliseen kehitykseen, niin viitattakoon seuraaviin esityksiin: *Kallenberg*: Rättsmedlen, s. 332 ss.; *Bergendal*, s. 40 ss.; *Nordström*: II, s. 607 ss.; *Sjögren*, s. 171 ss.; *Bendz*, s. 943; *Wrede*: II, s. 303 ss., Rättegångsbalken II, s. 157 ss. ja s. 217 s., Rättegångsförfarandet, s. 83 ss. ja Processinvändningarna, s. 193 s.; sekä *Nordling*, s. 8 s.

⁵² OK 25:21:ssä ja OK 30:19:ssä puhutaan kyllä »valituksesta» ja oikeudesta

OK 25: 22:ssa ja OK 30: 19,2:ssa (laissa 19. 12. 1922), säännösteltyyn ylimääräiseen mitättömyyskanteluun nähden huomattakoon, että useimmat kirjailijat pitävät tätä kantelua ylimääräisenä muutoksenhakukeinona.⁵³ Tämän kannan tueksi voidaan hyvällä syyllä viitata siihen, että puheenaista muutoksenhakukeinoja voidaan käyttää vain poikkeuksellisuolontoisissa tilanteissa. — Sen sijaan on todettava, että varsinaisen mitättömyyskantelu — josta puhutaan OK 25: 21:ssä ja OK 30: 19,1:ssä (laissa 19. 12. 1922) — on yleensä katsottu varsinaiseksi muutoksenhakukeinoksi. Kuitenkin ne näkökohdat, jotka *Tarjanne* on esittänyt tätä kantaa vastaan, tuntuvat siksi vakuuttavilta, että ilman epäilyksiä pitäisimme myöskin varsinaista mitättömyyskantelua ylimääräisenä muutoksenhakukeinona.⁵⁴

Mutta miten on sitten arvosteltava edellämainittuja muita kantelutapauksia? Tuntuu siltä, että osa niistä on varsinaisia ja osa taas ylimääräisiä muutoksenhakukeinoja. Niinpä pitäisimme kantelua jutun tarpeettomasta lykkäämisestä (OK 16: 6) ja kantelua laittomasta vangitsemisesta (RVA 30 §) varsinaisina muutoksenhakukeinoina. Ne tu-

»valittaa». Uusimmassa lainsäädännössä samaten kuin uudemmassa kirjallisuudessa on sanottujen lainpaikkojen säännöstelemistä muutoksenhakukeinoista käytetty nimitystä »kantelu» (klagan). Ks. tämän johdosta *Wrede*: III, s. 56 ja *Tarjanne*: Lainvoima, s. 391 aliv. 4; vrt. lisäksi *Frey*: JFT 1916, s. 232. Ja myöskin OK 25: 22:ssa olevaan muutoksenhakukeinon nähden on kantelu-nimitys paikallaan. Ks. esim. *Granfelt—Castrén*, s. 113. Mitä taas tulee muutoksenhakkeinoiniin, jotka mainitaan OK 16: 6:ssa, RVA 30 §:ssä, OK 25: 20:ssä ja OK 24: 11:ssä (asetuksessa 27. 4. 1868), niin puhutaan mainituissa lainpaikoissa tosin valituksesta. Pitäisimme kumminkin sopivampana kantelu-nimitystä. Ks. tämän johdosta *Granfelt* Civilprocessrätt, s. 92 s.; *Granfelt—Castrén*, s. 60; *Tarjanne*, mt. s. 411, s. 412 aliv. 48 ja s. 414; sekä *Frey*: JFT 1916, s. 233 s.; vrt. kuitenkin *Wrede*: II, s. 308 s. Rikoksentekijään luovuttamisesta 11. 2. 1922 ann. lain 15 §:n 2 kappaleessa käytetään kantelu-nimitystä OK 16: 6:ssa, OK 25: 5:ssä sekä RVA 30 §:ssä mainituista muutoksenhakukeinoista.

⁵³ Näin esim. *Granfelt*: Civilprocessrätt, s. 95; *Tarjanne*: Lainvoima, s. 404; *Wrede*: II, s. 314 s.; *Tirkkonen*: Oikeusvoimasta, s. 324; *Kallenberg*: Rättsmedlen, s. 3; *Herlitz*, s. 1049 aliv. 3.; sekä *Matz*, s. 137; vrt. myös *Agge*, s. 62 ja *Ok* 1922, s. 63. Ks. kuitenkin *Proc. bet.* III, s. 137. — Vanhemmassa kirjallisuudessa pidettiin ylimääräistäkin mitättömyyskantelua varsinaisena muutoksenhakukeinona; ks. esim. *Tarjanne*, mt. s. 404 aliv. 32:ssa mainitut teokset.

⁵⁴ Ks. *Tarjanne*: Lainvoima, passim. — *Herlitz*kin pitää puheenaolevaa muutoksenhakukeinoja ylimääräisenä (*Herlitz*, s. 1049 aliv. 3). Vrt. myöskin *Granfelt*: Sammandrag, s. 135 ja Konkurssioikeus, s. 31; *Bergendal*, s. 155 ss.; *Kaila*: Lakimies 1925, s. 77; sekä *Kallenberg*: Rättsmedlen, s. 384. Ks. lisäksi s. 21 aliv. 47 i.f. olevaa esitystä.

levat näet säännönmukaisina oikeusturvakeinoina kysymykseen lykäyspäätöstä ja vangitsemispäätöstä vastaan. Sen sijaan kantelu siitä, ettei tarjottua vetoa ole otettu vastaan (OK 25:20) ja kantelu sellaista päätöstä vastaan, jossa tuomioistuin on selittänyt tuomiotaan (OK 24:11 asetuksessa 27. 4. 1868) tuntuvat olevan toisenlaisessa asemassa. Ne ovat verrattavissa edellä kosketeltuihin mitättömyyskantelutapauksiin, etenkin varsinaiseen mitättömyyskanteluun. Pitäisimmekin niitä ylimääräisinä muutoksenhakekeinoina.⁵⁵ On kuitenkin myönnettävä, ettei sillä kysymyksellä, ovatko OK 16:6:ssa, RVA 30 §:ssä, OK 25:20:ssä ja OK 24:11:ssä säännöstellyt muutoksenhakekeinot varsinaisia vaiko ylimääräisiä, ole juuri minkäänlaista käytännöllistä merkitystä.

Tässä yhteydessä on myöskin kiinnitettävä huomiota säännöksiin OK 30:6:ssa ja 7:2:ssa (sellaisina kuin nämä lainkohdat ovat laissa 19. 12. 1922). Kirjallisuudessa on syytä huomautettu, että näissä lainpaikoissa mainittua pyyntöä on pidettävä ylimääräisenä muutoksenhakekeinona.⁵⁶

⁵⁵ OK 16:6:ssa säännösteltyä kantelutapausta tunnutaankin yleensä pidettävän varsinaisena muutoksenhakekeinona. Näin esim. *Wrede*: II, s. 308; *Wrede—Sjöström*, s. 150 ja s. 281; ja *Granfelt*: *Civilprocessrätt*, s. 92. Vrt. kuitenkin *Frey*: *JFT* 1916, s. 233 s. Tämän kantelumuodon historiallisesta kehityksestä ks. *Bergendal*, s. 40 ss., etenkin s. 59 s. ja s. 77 ss. — Myöskin kantelua laittomasta vangitsemisesta on meillä pidetty varsinaisena muutoksenhakekeinona. Ks. *Wrede—Sjöström*, s. 281.

Mitä tulee kanteluun sen johdosta, ettei tarjottua vetoa ole otettu vastaan, niin *Tarjanne* katsoo sen ylimääräiseksi muutoksenhakekeinoksi (*Tarjanne*: *Lainvoima*, s. 411 ja s. 414). Tämän kantelumuodon historiallisesta kehityksestä ks. *Bergendal*, s. 59 s. ja s. 76 s. — Saatattaneen kysyä, eikö OK 25:20:ssä olevia säännöksiä siitä, että jos tarjottua vetoa ei ole otettu vastaan, niin henkilö saa kannella, ole ulotettava valitustapauksiin, lähinnä siihen tilanteeseen, jolloin tuomioistuin (tai sen puheenjohtaja) on kieltäytynyt vastaanottamasta tyytymättömyyden ilmoitusta. Vastaisimme kysymykseen myöntävästi. Se, ettei 1734 vuoden laissa ollut mitään nimenomaista säännöstä valitustapausten varalta, johtui siitä, että tyytymättömyyden ilmoittaminen määrättiin valitustapauksissa pakolliseksi vasta 1901 vuoden muutoksenhakuasetuksessa. Mitään perusteltua aihetta ei olekaan rajoittaa kantelumahdollisuutta vain OK 25:20:ssä nimenomaan mainittuun tilanteeseen. Ja analogisesti nyt lausutun kanssa katsoisimme, että jos HO on kieltäytynyt ottamasta vastaan nostoilmoitusta (ja nostorahaa), niin asianomaisella on oikeus kanteluteitse saattaa kysymys KKO:n tutkittavaksi. Kantelu-aika on tällöin säännönmukainen eli 60 päivää.

⁵⁶ Ks. *Tarjanne*: *Lainvoima*, s. 410 ss.; vrt. kuitenkin *Wrede*: II, s. 308; *Erich*: II, s. 108 ja s. 441; sekä *Merikoski*: *Erivapaus*, s. 76.

Tässä yhteydessä on syytä kosketella erästä OK 10:21:een (asetuksessa 14. 8. 1901) sisältyvää määräystä. Sanotun pykälän toisen kappaleen viimeisessä lauseessa annetaan säännöksiä sen tapauksen varalta, että rikoksesta epäilty kärsii

Ylimääräisinä muutoksenhakuineistoina pidetään ruotsalais-suomalaisessa tietoisopissa OK 31 luvussa mainittuja oikeusturvakeinoja, nimittäin menetetyt ajan palauttamista ja lainvoiman saaneen tuomion purkamista. Tähän mielipiteeseen on yhdyttävä. Viittaamme samalla niihin näkökohtiin, joita sanottujen oikeusturvakeinojen osalta on esitetty selvittäessä muutoksenhakuineiston käsitettä. Siinä yhteydessä lausuttu pitää myöskin paikkansa ns. analogiseen restituu-tioon nähden, joka siis on ylimääräinen muutoksenhakuineisto. Mitä taas tulee OK 17: 32:ssa (asetuksessa 20. 1. 1779) järjestettyyn oikeusturvakeinoon, niin tulee myöhemmin selvittäväksi, onko sitä pidettävä ylimääräisenä muutoksenhakuineistona.

Lopuksi eräs edelliseen liittyvä, terminologista laatua oleva seikka. Ellei seuraavasta esityksestä muuta ilmene, käytämme sanontaa »tuomionpurku» merkitsemään tuomionpurkusaännösten piiriin kuuluvia oikeusturvakeinoja kokonaisuudessaan. Voimassaolevan oikeutemme mukaan kuuluu sanotun säännösten puitteisiin menetetyt ajan palauttaminen (OK 31: 1 ja 2, viimeksimainittu lainpaikka asetuksessa 27. 4. 1868), lainvoiman saaneen tuomion purkaminen (OK 31: 1 ja 3 sekä OK 17: 32 asetuksessa 20. 1. 1779) ja analoginen restituu-tio (»restitution enligt lagens analogi»).

Tämän jälkeen siirrymme tutkimaan kysymystä tuomioistuintratksujen lainvoimaiseksitulohetkestä. Lähinnä on tällöin tarkasteltava, milloin tuomioistuintratksu tulee de lege lata sellaiseksi, ettei siihen enää voida hakea muutosta varsinaisten muutoksenhakuineistojen avulla.⁵⁷ Rajoitamme kumminkin esitystämme seuraavasti: Tutkimme lainvoi-

rangaistusta »törkeästä» rikoksesta ja hän on, ennen kuin hänet tuomittiin sanotusta rikoksesta rangaistukseen, »tehnyt muun rikoksen, josta häntä vielä ei ole tutkittu». Tällaisissa tilanteissa on HO:lta pyydetty lupa tutkimuksen toimittamiseen. Onko sanotunlainen luvanpyytämismenettely muutoksenhakumenettelyä? Vastaisimme kysymykseen kieltävästi. Menettelyn välittömänä tarkoituksena ei ole saada poistetuksi prosessimenettelyn aikana syntyneitä esteitä, sillä mitään prosessia ei vielä ole syntynyt. Ja nimenomaan on todettava, ettei tällainen menettely millään tavoin kohdistu tuomioistuintratksun sisällystä vastaan tarkoituksessa saada se muutetuksi. Vrt. nyt lausutun johdosta myös s. 205 aliv. 101:ssä olevaa esitystä.

⁵⁷ Tuomioistuintratksu ei tietenkään saavuttaisi lainvoimaa, jos se olisi alistettava ylempään tuomioistuimen tarkastettavaksi, mutta alempi oikeus laiminlyö alistuksen toimittamisen. Vrt. tämän johdosta *Granfelt: Straffverkställigheten*, s. 328 ja s. 329.

maiseksitulohetken kannalta ensinnäkin tuomioita tämän käsitteen juridis-teknillisessä merkityksessä ja lisäksi sellaisia tuomioistuinpäätöksiä, joilla kanne (syyte) on jätetty käsiteltäväksi ottamatta. Tällainen tehtävämme rajoittaminen puolustanee paikkaansa ennen kaikkea siitä syystä, että tuomionpurku tulee tavallisesti kysymykseen vain puheenaolevanlaisiin tuomioistuinratkaisuihin nähden.

Aluksi on mainittava, että mikäli vedon, valituksen tai noston käyttäminen on eräissä tapauksissa kokonaan kielletty, niin tuomioistuinratkaisu tulee lainvoimaiseksi antamishetkellään.⁵⁸ Jos taas alioikeuden ratkaisua vastaan voidaan käyttää varsinaista muutoksenhakekeino — vetoa tai valitusta — niin ratkaisu saavuttaa lainvoiman 8:ntena

⁵⁸ Tapauksina, jolloin vedon, noston tai valituksen käyttäminen on kokonaan kielletty, mainittakoon esim. 1) laki rangaistusmääräyksestä 25. 5. 1934, 9 §; 2) laki tilusteistä 3. 5. 1927, 18 §:n 4 kappale (vrt. Ok 1935, s. 102 s.); 3) MVA 56 § ja 71 § (laissa 13. 5. 1919); sekä 4) OK 30: 2—4 (laissa 19. 12. 1922).

Tässä yhteydessä tutkittakoon paria erikoistilannetta. Olettakaamme ensin, että HO on lakiin perustumattomasti lausunut antamassaan ratkaisussa, ettei ratkaisuun saa hakea muutosta. Milloin tällainen ratkaisu tulee lainvoimaiseksi? Katsoisimme, että se on saavuttanut lainvoiman antamishetkellään. Kun näet OK 30: 7, (laissa 19. 12. 1922) nimenomaan tarjoaa tällaisia tilanteita silmälläpitäen käytettäväksi ylimääräisen muutoksenhakekeino, niin ei voitane päätyä muuta kuin nyt omaksuttuun tulokseen. — Mutta ajatelkaamme, että tuomioistuin laiminlyö osoituksen antamisen sellaisessa tilanteessa, jossa se lain mukaan on määrätty annettavaksi. Ainakin alioikeuskäytännössä on tällainen laiminlyönti mahdollinen. Milloin tulee tällä tavoin »virheellinen» ratkaisu lainvoimaiseksi? Tuntuu siltä, että lainvoimaiseksitulohetki silloin määräytyy tavallisia sääntöjä noudattaen. Näin nähtävästi myöskin KKO. Ks. sen johdosta KKO 1936, tied. n:o 462. KHO on sen sijaan omaksunut esilläolevassa kysymyksessä sen kannan, että valitusosoituksen poisjättäminen aiheuttaa sen, ettei ratkaisua voida pitää lainvoiman saaneena. Ks. tämän johdosta Lakimies 1934, s. 238 ss. KHO:n kanta johtaa kuitenkin siihen epätydyttävään tulokseen, että muutoksenhakumahdollisuus saatetaan jäädä avoimeksi käytännöllisesti katsoen rajattoman pitkäksi ajaksi. Esittämämme mielipiteen tueksi voidaan lisäksi mainita, että henkilö, joka viranomaisen puheenalaisen menettelyn johdosta on laiminlyönyt käyttää hyväkseen hänelle lain mukaan tulevaa muutoksenhakekeino, on oikeutettu anomaan menetetyn ajan palauttamista ja lisäksi hän voi vaatia virkamieheltä korvausta virheellisen menettelyn hänelle aiheuttamasta vahingosta. — Voidaan ehkä kysyä, millä tavoin nyt selostetussa asiassa omaksumamme mielipide voidaan soveltaa edellisessä (57) aliviitassa esitettyyn kantaan. Tämän johdosta on lausuttava, että kun tuomioistuimen alistettavassa asiassa antama ratkaisu on ainoastaan eräänlainen »ehdotus» ja kun alistus ei myöskään ole minkäänlainen asianosaisten käytettävissä oleva oikeusturvakeino, ei alistuksen laiminlyöntiä saateta oikeudellisilta seurauksiltaan rinnastaa niihin tapauksiin, jolloin tuomioistuin on laiminlyönyt muutoksenhakuosoituksen antamisen.

päivänä alioikeuden päätöksen julistamisesta lukien, ellei tyytymättömyyttä ole ilmoitettu (tai vetorahaa maksettu) mainittuun ajankohtaan mennessä.⁵⁹ Mutta ratkaisu tulee lainvoimaiseksi myös sen johdosta, ettei alioikeuden päätöstä vastaan ilmoitettua valitusta tai vetoa ole ajettu perille määräajassa (säännönmukaisesti 30 tai 60 päivän kuluessa

⁵⁹ Vektoraha RO:n tuomiota vastaan on OK 25:15:n (asetuksessa 27. 4. 1868) nojalla maksettava viimeistään 8:ntena päivänä ennen klo 12:ta (päivällä) tuomion antopäivä siihen luettuna. Mikäli ei siis vetorahaa ole maksettu tai, jos vetorahan suorittamisesta on vapautus, tyytymättömyyttä ilmoitettu sanotun määräajan kuluessa, tulee tuomio lainvoimaiseksi 8:ntena päivänä klo 12. — Mutta mikä on lainvoimaiseksitulohetki KO:n tuomion ollessa kyseessä? OK 25:1:ssä (asetuksessa 27. 4. 1868) määrätään, että veto on maksettava »viimeistäänkin ennen kahdeksannen päivän loppua». Wrede on sanotun säännöksen johdosta huomauttanut, ettei vetoa saa ilmoittaa miten myöhään illalla tahansa, vaan että tällöinkin on sovellettava 27. 5. 1801 ann. knk. kirjeen säännöksiä, joiden mukaan KO:n istunto on säännönmukaisesti lopetettava klo 7 illalla (ks. Wrede: II, s. 266 aliv. 14 verr. Wrede: I, s. 364). Wreden omaksuma kanta merkitsee siis sitä, että KO:n tuomio saavuttaa esilläolevissa tilanteissa lainvoiman 8:ntena päivänä tuomion julistamisesta klo 7 illalla. Ja kun tyytymättömyys alioikeuden päätöksiä vastaan valitustei se HO:ssa ajettavissa asioissa on muutoksenhakuasetuksen 2 §:n 1 kappaleen mukaan aina ilmoitettava ennen 8:nnten päivän loppua julistamispäivä siihen luettuna, niin Wreden mielipide johtaisi tähän tilanteeseen sovellettuna siihen, että KO:n päätös, jota vastaan ei ole tyytymättömyyttä ilmoitettu, tulee lainvoimaiseksi 8:ntena päivänä klo 7 illalla. — Vastalausuton johdosta on kumminkin huomattava seuraavaa. KKO 1935, sel. n:o 35 osoittaa, että KKO on vastannut myöntävästi siihen kysymykseen, onko asianosainen, joka on ilmoittanut tyytymättömyyttä KO:n päätökseen klo 19:n jälkeen 8:ntena päivänä päätöksen julistamispäivästä lukien, säilyttänyt puhevaltansa. Kantansa tueksi KKO on viitanut muutoksenhakuasetuksen 2 §:n 1 kappaleen määräyksiin. HO:n enemmistö on taas nojannut vastakkaisen kantansa määräaikain laskemisesta 25. 4. 1930 ann. lain 1 ja 6 §:ään, joita se on verrannut 27. 5. 1801 ann. knk. kirjeeseen. Pitäisimme KKO:n edellä selostettua mielipidettä oikeana. Ja olisimme valmiit soveltamaan sitä sellaisiinkin tilanteisiin, jolloin on kyseessä vetorahan maksaminen tai vedon ilmoittaminen. Puheenalaisen mielipiteen tueksi voidaan viitata siihen, että tämä kanta on sekä lain- että tarkoituksenmukainen. Ensinnäkin huomattakoon, että OK 25:1:ssä (asetuksessa 27. 4. 1868) ja muutoksenhakuasetuksen 2 §:n 1 kappaleessa käytetään nimenomaan sanontaa »ennen kahdeksannen päivän loppua». Edelleen on syytä mainita, että tyytymättömyyden ilmoittaminen ja vedon maksaminen voi myöskin tapahtua muualla kuin käräjillä ja että KO:n istuntoa saa poikkeuksellisissa tilanteissa jatkaa klo 19:n yli. Wreden omaksuma kanta johtaisi lisäksi seuraavaan tulkintavaikeuteen: Jos KO:n istuntoa jatketaan klo 19:n yli, niin onko tyytymättömyyden ilmoittaminen tai vedon maksaminen mahdollista niin kauan kuin istunto 8:ntena päivänä vielä jatkuu?

päätöksen julistamisesta). Lainvoimaiseksitulohetkenä on silloin määräajan umpeenkulumishetki.^{59a}

Mitä taas tulee siihen kysymykseen, milloin HO:n antamat tuomiot tai päätökset tulevat lainvoimaisiksi, niin todettakoon, että noston ilmoittamisen laiminlyönti tai nostorahan maksamatta jättäminen aiheuttaa sen, että HO:n tuomio saavuttaa lainvoiman. Lainvoimaiseksitulohetkenä on tällöin klo 12 päivällä »yhdentenäkolmatta päivänä sen jälkeen kuin tuomio annettiin, sitä päivää lukematta» (ks. OK 30:8,¹ verr. 30:18,¹ sellaisina kuin nämä lainpaikat ovat laissa 19. 12. 1922). Ja vastaavasti tulee HO:n tuomio lainvoimaiseksi ellei nostoa ajeta perille KKO:ssa viimeistään 60:ntena päivänä ennen klo 12:ta päivällä HO:n tuomion antamisesta lukien (ks. OK 30:12 verr. 30:18,¹ sellaisina kuin puheenalaiset lainkohdat ovat laissa 19. 12. 1922). Mikäli HO:n päätöksiä vastaan on käytettävä valitusta, on tällöinkin pääsääntönä, että valitus on ajettava perille 60 päivässä HO:n päätöksen antamisesta lukien. Ks. tämän johdosta OK 30:15 (laissa 25. 4. 1930).^{59b}

Siirrymme nyt tarkastelemaan sitä kysymystä, milloin yksipuolinen tuomio tulee lainvoimaiseksi. Johdannoksi mainittakoon, että takaisinsaanti-nimistä muutoksenhakukeinoa voidaan käyttää ainoastaan sillä edellytyksellä, ettei yksipuoliseen tuomioon ole haettu muutosta vetoitte.⁶⁰ Takaisinsaantikanteen vireillepanoon nähden on taas huomattava seuraavaa: Jos kantaja on ilmoittanut vastapuolelleen yksipuoli-

^{59a} Ks. myös KKO 1923, t:t n:o 21, josta ilmenee, että kun tuomiota vastaan maksettua vetoa ei ole peruutettu eikä vetoa jatkettu HO:ssa, niin tuomio saa lainvoiman vasta kun vetoaika on kulunut umpeen.

^{59b} Tekstissä selostetun tilanteen kanssa samanarvoisena on pidettävä sitä puheenalaisen lainpaikan toisessa kappaleessa mainittua tapausta, jonka mukaan muutoksenhakuaika rikosasioissa, joissa HO:n päätös julistetaan asianosaisille, luetaan julistamispäivästä, sitä päivää lukuunottamatta. Tällöin näet julistamispäivä vastaa päätöksen antopäivää. — Lisäksi OK 30:15,³ssa säädetään, että jos syytetty, joka on jutun vuoksi vangittuna, valittaa, on hänellä oikeus toimittaa valituksensa ennen valitusajan loppua sen läänin maaherralle, jossa häntä pidetään vangittuna, ja maaherra on velvollinen viipymättä lähettämään asiakirjat KKO:een. Edelleen on OK 30:15,⁴n mukaan ulosottolain alaisista asioista voimassa, mitä niistä on erikseen säädetty. Emme kuitenkaan pidä mahdollisena ryhtyä tämän tutkimuksen puitteissa selvittämään ulosottolain säännöksiä ratkaisujen lainvoimaiseksitulohetken kannalta.

⁶⁰ OK 12:3 ja 4. — Ks. myös Sjöström: Tredskodom, s. 213 s. Mainittu kirjailija on kuitenkin sitä mieltä, että ellei vastaaja ole ajanut perille vetoansa, niin hän voi, edellyttäen että takaisinsaannin hakemiselle säädetty määräaika ei vielä ole kulunut umpeen, turvautua viimeksimainittuun muutoksenhakukeinoon (mt.

sesta tuomiosta niin aikaisin, että vastapuoli on tilaisuudessa haastattamaan kantajan OK 12:4:ssä mainitun määräajan kuluessa, niin herää kysymys, mistä ajankohdasta on sanottu määräaika laskettava. Jos katsotaan, että määräaika on luettava tuomion julistamisesta, niin yksipuolinen tuomio, jota vastaan muutosta ei ole haettu sanotussa ajassa, tulee lainvoimaiseksi kaupungissa 1 kuukauden kuluttua tuomion julistamisesta ja maalla tuomion julistamisen jälkeen ensiksi pidettävien varsinainen käräjien loppuun mennessä.⁶¹ Mikäli taas omaksutaan se mieltä, että takaisinsaannin hakemiselle säädetty määräaika aina alkaa

s. 214). Tällaisissa tilanteissa ei siis vedon perille ajamisen laiminlyönti vielä aiheuta sitä, että yksipuolinen tuomio tulisi lainvoimaiseksi. Sen ohessa on huomattava, että jos vedon ilmoittamiselle säädetty aika on kulunut umpeen ilman että vetoa on ilmoitettu, niin yksipuolinen tuomio ei vielä tämän johdosta ole tullut lainvoimaiseksi. Onhan näet tällaista tuomiota vastaan käytettävissä takaisinsaanti-niminen varsinainen muutoksenhakukeino. Ks. tämän johdosta *Sjöström*, mt. s. 232. Vrt. lisäksi KKO 1927, sel. n:o 44.

⁶¹ Ks. myös *Sjöström*: Tredskodom, s. 232 verr. s. 225 s. — Mitä tulee OK 12:4:ssä mainittuun määräaikaan »kuukauden kuluessa», niin herää kysymys, voidaanko siihen soveltaa säädettyjen määräaikain laskemisesta 25. 4. 1930 ann. lain 3 §:n säännöksiä. Tuntuu siltä, että kysymykseen on vastattava myöntävästi. Tosin puheenalaisen lain 1 § nimenomaan rajoittaa sanotun lain koskemaan ainoastaan niitä tapauksia, jolloin »laissa tai asetuksessa on säädetty määräaika noudatettavaksi tuomioistuimessa tahi muun viranomaisen luona». Tämä sanonta voisi ehkä viitata siihen, että laissa olevat määräykset eivät koske jutun — tässä takaisinsaantikanteen — vireillepanolle säädettyä määräaikaa. Kun tutustuu kysymyksessäolevan lain pohjana olevaan hallituksen esitykseen, niin havaitsee kuitenkin seuraavaa. Mainitun esityksen (1930 vuoden valtiopäivät, esitys n:o 15) perusteluissa huomautetaan ensinnäkin siitä, että 23. 3. 1807 ann. selityksen 42 kohdan säännöstä yhden kuukauden määräajan lukemisesta 30 päivän pituiseksi ajanjaksoksi on sovellettu »sellaisiinkin toimiin, jotka koskevat kanteen nostamista jonkin oikeuden toteuttamiseksi eli siis vasta vireille pantavaa oikeudenkäyntiä». Lisäksi puheenalaisissa perusteluissa nimenomaan lausutaan, että kysymyksessäoleva säännös olisi kumottava ja säädettyvä, että »myös niissä tapauksissa, joita se on tarkoittanut, kuukausi aina on luettava seuraavan kuukauden vastaavaan päivään». Nyt selostettujen perustelujen nojalla ja samalla huomioonottaen, että säädettyjen määräaikain laskemisesta annetun lain 7 § on kumonnut puheenalaisen selityksen 42 kohdan, on nähdäksemme päädyttävä ylemmänä omaksuttuun kantaan. Vrt. lisäksi *Sjöström*, mt. s. 226, jossa mm. usein mainitun selityksen 42 kohdan nojalla on katsottu OK 12:4:ssä olevan kuukauden määräajan merkitsevän kolmeakymmentä päivää. *Sjöström*in esitykset siis osoittavat, että ennen kuin laki säädettyjen määräaikain laskemisesta tuli voimaan, niin sovellettiin esilläolevaan tapaukseen juuri sitä lainpaikkaa (mainitun selityksen 42 kohtaa), jossa olevien määräysten tilalle säädettyjen määräaikain laskemisesta annetun lain säännökset oli tarkoitettu. — Emme kuitenkaan olisi valmiit kai-

siitä päivästä, jolloin vastaaja sai tuomiosta tiedon, niin voi seurauksena in casu olla, että yksipuolinen tuomio tulee lainvoimaiseksi myöhemmin kuin siinä tapauksessa, että määräaika luettaisiin alkavaksi tuomion julistamisesta.⁶² — Tarkastelkaamme lisäksi sitä tapausta, ettei kantaja ole ilmoittanut vastapuolelleen tuomiosta niin aikaisin, että vastapuoli olisi ollut tilaisuudessa haastattamaan kantajan OK 12:4:ssä mainitun määräajan kuluessa. Kiistatonta on, että määräaika alkaa tällöin vasta siitä hetkestä, jolloin vastapuoli saa tiedon tuomiosta. Ja jos minkäänlaista tiedoksiantoa ei tapahdu, niin silloin meillä on tilanne, jolloin yksipuolinen tuomio ei ollenkaan tule lainvoimasta osalliseksi.⁶³

kissa suhteissa soveltamaan puheenalaisen lain säännöksiä OK 12:4:ssä mainittuun kuukauden määräaikaan. Koska OK 12:4:ssä on kysymys takaisinsaantikanteen nostamisesta, joka tapahtuu haasteella, lieene esim. vaikeata käyttää kysymyksessäolevan lain 5 §:n määräystä siitä, että kun määräajan viimeinen päivä on pyhäpäivä, saa tehtävän toimittaa ensi arkipäivänä. Vrt. tämän johdosta myös *Sjöström*, mt. s. 226, jossa lausutaan käsiteltäessä raastuvanoikeudessa vireillepantavalle takaisinsaantikanteelle säädettyä määräaika, että »skulle berörda frist utgå på en sön- eller helgdag, utlöper dock återvinningsfristen sagda dag». Yhtyisimme tähän *Sjöströmin* mielipiteeseen. Edellä viitatussta syystä ei myöskään voitane nyt puheenalaisessa tapauksessa noudattaa säädettyjen määräaikain laskemisesta annetun lain 6 §:n säännöstä siitä, että muutoksenhaku ja puhevallan valvominen sen nojalla on tehtävä ennen klo 12:ta. Pikemminkin käyttäisimme analogisesti sitä mainittuun lainpaikkaan sisältyvää määräystä, että »muu oikeudenkäyntiajalla tai virka-ajalla suoritettava toimi» on tehtävä »ennen tuon ajan päättymistä määräajan viimeisenä päivänä».

Kun OK 12:4:ssä käytetään sanontaa »maalla ensintuleviin käräjiin», niin voidaan kysyä, miten tämä sanonta on tulkittava silloin, kun käräjäkunnassa pidetään useampia yleisiä istuntoja. Asian laita on nähdäksemme se, että jos yksipuolinen tuomio on annettu lakimääräisten käräjien viimeisessä yleisessä istunnossa, on takaisinsaantikanne pantava vireille ensiksیتulevien varsinaisten käräjien viimeisen yleisen istunnon loppuun mennessä. Ja ellei niin ole tapahtunut, on yksipuolinen tuomio tullut lainvoimaiseksi viimeksimainittuna ajankohtana. Mikäli taas yksipuolinen tuomio olisi annettu lakimääräisten käräjien ensimmäisessä yleisessä istunnossa, niin »ensintulevina käräjinä» on pidettävä seuraavia lakimääräisiä käräjiä.

⁶² Vrt. myös *Sjöström*: Tredskodom, s. 226 aliv. 2 if. — Saatetaan kysyä, eikö yksipuolinen tuomio voi milloinkaan tulla lainvoimaiseksi aikaisemmin kuin 1 kuukauden kuluttua yksipuolisen tuomion julistamisesta. Eräissä tilanteissa on tämä kyllä mahdollista. Jos esim. takaisinsaantikanne on RO:ssa pantu vireille ja käsitelty ennen sanotun 1 kuukauden määräajan umpeen kulumista ja RO on heti hylännyt kanteen, niin yksipuolinen tuomio saavuttaa samalla lainvoiman. Vrt. tämän johdosta *Sjöström*, mt. s. 232 ja *Wrede*: II, s. 73.

⁶³ Ks. tämän johdosta *Tirkkonen*: Oikeusvoimasta, s. 204 aliv. 26. — Sääntönä tietenkin on, että vastapuoli saa tiedon yksipuolisesta tuomiosta; ja varsinaisen

Edelläolevaa esitystä on seuraavassa jossakin määrin täydennettävä. Ensinnäkin on tutkittava, mikä vaikutus on muutoksenhakukeinojen käyttämisestä luopumisella asianomaisen ratkaisun lainvoimaiseksitulo- hetkeen. Aluksi on syytä todeta, ettei voimassaoleva oikeutemme yleensä salli muutoksenhakukeinojen käyttämisestä luopumista, tapahtuipa tämä sopimuksin tai yksipuolisella tahdonilmaisulla.⁶⁴ Tästä pääsäännöstä on kuitenkin olemassa eräitä poikkeuksia. Siinä suhteessa mainittakoon RTA 2 luvun 1 §:n 2 kappale (laissa 14. 2. 1925) verrattuna ehdotonta vapausrangaistusta määrävän päätöksen täytäntöönpanosta 21. 12. 1928 ann. asetuksen 5 §:n 2 kappaleen säännöksiin. Nyt saatetaan kysyä, onko rangaistustuomio tullut lainvoimaiseksi sen johdosta, että tuomittu on mainittujen säännösten määräämällä tavalla ilmoittanut tyytyvänsä tuomioon ja haluavansa heti ryhtyä rangaistustaan kärsimään. Kysymykseen on annettava kielteinen vastaus. Tämän kannan tueksi voidaan viitata viimeksimainitun asetuksen 5 §:n 1 kappaleen määräykseen, jonka mukaan »vankilanjohtaja on velvollinen hänelle tulleen täytäntöönpanokirjan mukaisesti panemaan vankia koskevan päätöksen täytäntöön niin pian kuin päätös on saanut lainvoiman tai *täytäntöönpano muuten voi laillisesti tapahtua*». Kursivoimamme sanonta viittaa saman pykälän 2 kappaleeseen, jossa annetaan määräyksiä siitä menettelystä, jota noudattaen vapausrangaistukseen tuomittu vangittuna oleva henkilö voi heti ryhtyä hänelle tuomittua rangaistusta kärsimään.⁶⁵ Edellä omaksuttu mielipide saa vahvistusta mainitun pykälän 3 kappaleen säännöksistä. Tässä lainkohdassa näet käytetään sanontaa: »Jos vanki ei suostu rangaistuksen täytäntöönpanoon ennenkuin päätös on saanut lainvoiman, vaikka hän ei olekaan päätöksestä valittanut — — —». Ja puheenalaisen asetuksen 6 §:n 1 kappaleessa säädetään nimenomaan mm. seuraavaa: »Jos vapausrangaistusta määrävän päätöksen täytäntöönpano on vangen suostumuksella alkanut ennenkuin päätös on saanut lainvoiman — — —». — Nyt kysymyksessä

tiedoksiannon veroisena laki (OK 12: 4) pitää sitä, että tuomion nojalla on tapahtunut ulosmittaus (ulosotto).

⁶⁴ Näin vallitseva mielipide ruotsalais-suomalaisessa tieteisopissa. Ks. esim. *Granfelt*: JFT 1934, s. 331 ss. ja *Straffverkställigheten*, s. 330; *Sjöström*: Lakimies 1917, s. 7 s. ja *Tredskodom*, s. 230; *Wrede*: I, s. 51 ja s. 353 sekä II, s. 278 ja *Rättegångsförfarandet*, s. 25 s.; *Ok* 1931, s. 44 s.; sekä *Kallenberg*: I, s. 78 etenkin aliv. 12 ja s. 1241 ja *Rättsmedlen*, s. 114 ss. Toisin kuitenkin *Gemmel*: *Aterkallande*, s. 99 ss.

⁶⁵ Vrt. *Granfelt*: *Straffverkställigheten*, s. 330.

olevassa tilanteessa määräytyy siis tuomioistuinratkaisun lainvoimaiseksitulohetki tavallisia sääntöjä noudattaen.⁶⁶

Positiivinen oikeutemme tuntee erään toisenkin tapauksen, jossa muutoksenhakukeinon käyttämisestä luopuminen on sallittua. OK 25:2:ssa (asetuksessa 27. 4. 1868) näet säädetään, että jos KO:n päätöksestä tai tuomiosta HO:een vedonnut sittemmin tahtoo vedostansa luopua, niin hänen on ilmoitettava tästä vastapuolelleen puolta vähemmässä ajassa kuin hänen muuten olisi HO:een mentävä. Ja vastaavanlainen, RO:n tuomiota silmälläpitäen annettu säännös sisältyy OK 25:24:een (asetuksessa 27. 4. 1868). Tällainen vedon peruuttaminen sitoo asianosaista.⁶⁷ — Millä hetkellä tulee alioikeuden tuomio esilläolevassa tilanteessa lainvoimaiseksi? Asian laita on nähdäksemme se, että

⁶⁶ Tässä meillä siis samalla on tapaus, jolloin rangaistustuomio voidaan poikkeuksellisesti panna täytäntöön, vaikkei se ole saavuttanut lainvoimaa. Ks. sen johdosta *Gränfelt*: Straffverkställigheten, s. 329 ss.; vrt. lisäksi Ok 1926, s. 37 s., Ok 1931, s. 42 ss., Ok 1934, s. 85 s., Ok 1935, s. 23 s. ja KKO 1932, tied. n:o 481. Ks. myös *Sjöström*: Lakimies 1917, s. 8 ss.

RTA 2 luvun 1 §:n 2 kappaleen (laissa 14. 2. 1928) määräyksiin viittaa myöskin sotatuomioistuin ja oikeudenkäynnistä niissä 16. 4. 1920 ann. lain 77 §:n 2 kappaleen ensimmäinen lause, jossa säädetään seuraavaa: »Jos vapausrangaistukseen tuomittu sotilashenkilö on vangittuna ja tyytyy päätökseen, toimitettakoon hänet heti rangaistustaan kärsimään, niinkuin yleisessä laissa on säädetty.» — Lisäksi on otettava huomioon säännös samassa lainpaikan toisessa lauseessa, jossa määrätään, että »jos asianomaiset muussa asiassa ilmoittavat tyytyvänsä päätökseen, jota ei ole alistettu ylemmän oikeuden tarkastettavaksi, menköön päätös siinäkin tapauksessa kohta täytäntöön». Tämä säännös osoittaa, että asianomaiset siinä mainituissa tilanteissa voivat sitovin vaikutuksin luopua muutoksenhakukeinon käyttämisestä. Ja mikäli kaikki asianomaiset ovat ilmoittaneet tyytyvänsä päätökseen, on tuomioistuinratkaisu samalla saavuttanut lainvoiman.

⁶⁷ Näin *Wrede*: II, s. 278 ja *Rättegångsförfarandet*, s. 25 s. sekä *Kallenberg*: Rättsmedlen, s. 117 ss. Ks. myös *Gränfelt*: Bevis-fråga vid exekution, s. 218 s. — *Kallenberg* huomauttaa (mt. s. 117 aliv. 12) seuraavaa: »Det torde vara uppenbart, att vadeuppsägningens verkan i detta avseende icke kan vara betingad av att den göres inom tid, som i 26: 4 är föreskriven med hänsyn till skyldigheten att ersätta vederpartens inställesekostnad.» Ks. tämän johdosta myöskin NJA 1927, ref. n:o 130 (jonka sisällyksestä ks. s. 283 aliv. 36). Ruotsin oikeuskäytön kannasta vrt. lisäksi NJA 1880, ref. n:o 3 ja NJA 1921, ref. 56. — Mainittu *Kallenbergin* mielipide tuntuu olevan myöskin sovellettavissa positiiviseen oikeuteemme. Tämä merkitsee siis sitä, että vaikka vedosta luovuttaisiin myöhemmin kuin »puolta vähemmässä ajassa, kuin hänen muuten olisi Hovioikeuteen mentävä», niin vedon peruuttaminen sitoo peruuttajaa. — Tuskin tarvinnee mainita, ettei vedon peruuttaminen merkitse sitä, että samalla olisi luovuttu oikeudesta käyttää ylimääräisiä muutoksenhakukeinoja.

tuomioistuinratkaisu saavuttaa lainvoiman sillä hetkellä, jolloin vedon peruuttaminen on tullut vastapuolen tietoon. Samalla on kuitenkin edellytettävä, että kyseessä ei ole yksipuolinen tuomio tai ettei vastapuoli ole vetoteitse hakenut muutosta.⁶⁸

Muutoksenhakuasetuksessa on eräs säännös, joka tässä yhteydessä vaatii huomiota osakseen. Mainitun asetuksen 2 §:n 1 kappaleessa määrätään mm., että sen, joka ei tahdo ajaa valitustaan perille, tulee tyytymättömyyden ilmoittamiselle säädetyn ajan kuluessa peruuttaa tyytymättömyyden ilmoituksensa oikeudelle tai sen puheenjohtajalle. Sitooko tällainen peruuttaminen peruuttajaa? Myönteisen vastauksen tueksi saatettaisiin ehkä viitata siihen mainitun pykälän 3 kappaleen määräykseen, että »jos tyytymättömyyden-ilmoitus peruutetaan, pysyköön päätös tahi määräys lujana». Oikeuskäyttömme tuntuu kuitenkin vastanneen kysymykseen kieltävästi. On näet katsottu, että valittaja, joka on säädetyssä ajassa peruuttanut tyytymättömyyden ilmoituksensa, voi laillisessa ajassa uudelleen ilmoittaa tyytymättömyyttä ja sen nojalla ajaa valituksensa perille.⁶⁹ Yhtyisimme sanottuun kantaan. Selostetun

⁶⁸ Vedon peruuttaminen ei suinkaan sisällä sitä, että asianosainen olisi luopunut oikeudestaan hakea takaisinsaantia yksipuolista tuomiota vastaan. Jos vedon peruuttaminen on tapahtunut, mutta takaisinsaantitie on vielä avoinna, ei siis yksipuolinen tuomio ole saavuttanut lainvoimaa. — Tuskin tarvinnee mainita, ettei vedon peruuttaminen aikaansaa tuomion lainvoimaiseksi tuloa silloin, kun vastapuoli on vedonnut. Ja jos veto on peruutettu vetorahan maksamiselle säädetyn määräajan kuluessa, siirtyy ratkaisun lainvoimaiseksitulohetki sanotun määräajan loppuun. Vasta silloin voidaan näet todeta, ettei vastapuoli ole vedonnut.

⁶⁹ Näin OO:n p. 1. 2. 1909 (ks. JFT bil. 1910, s. 17a n:o 2). Turun HO oli mainitussa oikeustapauksessa asettunut vastakkaiselle kannalle ja perustanut mielipiteensä tekstissä selostetun muutoksenhakuasetuksen 2 §:n säännöksiin. Tämän oikeustapauksen johdosta ks. myös *Sjöström*: Lakimies 1917, s. 11, joka yhtyy oikeustapauksesta ilmenevään OO:n kantaan. Mainittakoon lisäksi Ok 1931, s. 44, jossa oikeuskansleri on mielipiteenään lausunut: »Vapausrangaistukseen tuomittu henkilö, jota jutun takia ei pidetä vangittuna, ei voi luopua lainmukaisesta oikeudestaan hakea muutosta häntä koskevaan rangaistustuomioon.» Vrt. myös *Granfelt*: Straffrättslig häktning, s. 61 s., JFT 1934, s. 333 s. ja Bevis-fråga vid exekution, s. 219. — Kumminkin todettakoon, että eräs aikaisempi OO:n ratkaisu, nimittäin OO:n p. 4. 5. 1905 (ks. JFT bil. 1906, s. 68a n:o 3) edustaa edelläkosketeltuun OO:n päätökseen verrattuna aivan vastakkaista kantaa. Ja sama vastakkainen kanta tuntuu — ainakin epäsuorasti — ilmenevän erästä KKO:n ratkaisusta (ks. KKO 1924, p:t n:o 846). Vrt. lisäksi *Granfelt*: Straffrättslig häktning, s. 62 aliv. 1:ssä mainitut tapaukset.

Saatettaneen kysyä, mikä merkitys on tyytymättömyyden ilmoituksen peruuttamisella, jos katsotaan, ettei peruuttaminen sido asianosaista. Muutoksenhaku-

lainpaikan sanonta ei näet tunnu riittävän myönteisen vastauksen antamiseen.^{69a}

Seuraavassa on kosketeltava erästä erikoistilannetta, jolloin voi ilmetä epäselvyyttä siitä, milloin ratkaisu on saavuttanut lainvoiman. Olettakaamme, että muutoksenhaku on ajettu perille liian myöhään. Esimerkkinä mainittakoon, että valitus KO:n rikosjutussa antamaa tuomiota vastaan on jätetty HO:een vasta määräajan umpeen kuluttua ja että tämä asiantila on asianmukaisessa järjestyksessä diaritodistuksella selvitetty. Onko alioikeuden ratkaisun lainvoimaiseksitulohetkenä pidettävä sanotun määräajan umpeenkulumishetkeä vai saavuttaako tuomio lainvoiman vasta sitten, kun HO on lainvoiman saavuttaneella päätöksellään jättänyt muutoksenhaun liian myöhään perille ajettuna käsiteltäväkseen ottamatta? Puheenalaisen kysymyksen valaisemiseksi on aluksi viitattava siihen seikkaan, että rangaistustuomio on positiivisen oikeutemme mukaan täytäntöönpanokelpoinen yleensä vasta silloin, kun se on saavuttanut lainvoiman.⁷⁰ Lisäksi on sakkorangaistuksen ja ehdotonta vapausrangaistusta määräävän päätöksen täytäntöönpanoa koskevien positiivisoikeudellisten säännösten katsottu osoittavan, ettei ali-

asetuksen 2 ja 6 §:stä ilmenee, että ellei tyytymättömyyden ilmoitusta peruuteta säädetyllä tavalla, niin on seurauksena velvollisuus korvata HO:een saapuneen vastapuolen kulut.

^{69a} Tässä yhteydessä kosketeltakoon sitä kysymystä, voiko asianosainen luopua oikeudesta hakea muutosta valantekopäätökseen. Kirjallisuudessa on lausuttu, että jos se asianosainen, joka on velvoitettu tekemään vala, nimenomaan ilmoittaa tyytyvänsä valantekopäätökseen, niin ilmoitus »lienee katsottava häntä sitovaksi», joten hänen on sallittava tehdä vala heti (*Granfelt—Castrén*, s. 107 aliv. LI⁷). Selostettua mielipidettä vastaan voitaneen kuitenkin huomauttaa, ettei positiivinen oikeutemme ole nimenomaan sallinut tällaista muutoksenhakukeinon käyttämisestä luopumista. Edelleen todettakoon, että myöskin vastapuolella on oikeus hakea muutosta valantekopäätökseen. Tästä taas tuntuu johtuvan, ettei valantekoon velvoitetun luopuminen muutoksenhakukeinon käyttämisestä voi riistää vastapuolelta muutoksenhakuoikeutta. Niin olisi kuitenkin asian laita, jos valantekoon velvoitettu saisi tehdä valan heti, kun hän on ilmoittanut tyytyvänsä valantekopäätökseen.

⁷⁰ Ks. *Granfelt*: *Straffverkställigheten*, s. 328 ja siellä mainitut lainpaikat. — On todettava, ettei OK 30:6:een ja OK 30:7:een (molemmat laissa 19. 12. 1922) perustuva hakemus, joka on vireillä KKO:ssa, estä rangaistustuomion täytäntöönpanoa. Ks. sen johdosta *Granfelt*, mt. s. 328 s. ja Ok 1934, s. 76 s.

Jos rangaistuksen täytäntöönpanoon olisi ryhdytty, vaikkei lain määräämiä edellytyksiä olisi ollut olemassa, niin ei se seikka, että rangaistus on ehkä kokonaan kärsitty, estä laillisessa järjestyksessä hakemasta rangaistustuomioon muutosta. Ks. myös EO 1925, s. 13 s.

oikeuden rangaistustuomio ole täytäntöön pantavissa ennen HO:n lainvoimaisen päätöksen antamista edes silloinkaan, kun valitus HO:een on tehty vasta valitusajan umpeen kuluttua.⁷¹ Viimeksiselostettu mielipide merkitsee samalla sitä, että jos muutoksenhaku on HO:ssa ajettu perille liian myöhään, niin alioikeuden tuomio saavuttaa lainvoiman vasta silloin, kun on olemassa lainvoimainen HO:n päätös, jolla muutoksenhaku on liian myöhään tehtynä jätetty käsiteltäväksi ottamatta. Puheenalainen mielipide johtaisi kumminkin johdonmukaisesti sovellettuna varsin epätydyttäviin tuloksiin. Jokainen, miten myöhään tahansa jätetty muutoksenhakemus olisi näet silloin omiansa estämään rangaistustuomion täytäntöönpanon. Lisäksi sanottu mielipide päättyy kieltämään kaiken merkityksen esilläolevassa suhteessa tuomioistuinratkaisuun liitettyä muutoksenhakuosoitukselta ja asianmukaiselta diaritodistukselta. Oikeampaa on mielestämme lähteä siitä, että jos mainitut asiakirjat osoittavat muutoksenhaun tapahtuneen liian myöhään, niin asianomainen tuomioistuinratkaisu on saavuttanut lainvoiman sillä hetkellä, joka muutoksenhakuosoituksen mukaan on muutoksenhaun perille ajamisen määräpäivä. Vastaamme siis ylempänä tehtyyn kysymykseen edellisen vaihtoehdon mukaisesti.⁷²

Lopuksi on mainittava, että jos vain toinen asianosaisista — tai jos asianosaisia on useampia, ainoastaan joku tai jotkut heistä — on hake-

⁷¹ Ks. tämän johdosta Ok 1932, s. 68 s. ja siellä esitetyt perustelut.

⁷² Toisenlaiseksi muodostuu tilanne silloin, kun muutoksenhaku on määräjassa ajettu perille, mutta siinä on jokin muodollinen virhe. Esimerkkinä mainittakoon KKO 1930, tied. n:o 259: KKO:lle osoitetussa kirjoituksessa P. esitti, että sitten kun RO 14. 6. 1929 oli tuominnut hänet rangaistukseen, oli P:n asiamies laillisessa ajassa hänen puolestaan jättänyt valituskirjat HO:een, mutta ilman valittajan valtakirjaa. Koska valtakirja oli postissa hävinnyt ja kun P. siten ilman omaa syytään oli menettänyt hänelle lain mukaan tulevan edun, hän anoi, että hänelle myönnettäisiin uusi määräaika lainmukaisen valituksen tekemistä varten. Päätöksessään KKO lausui, että koska HO ei vielä ollut ratkaissut sitä P:n valitusta, jonka hän oli tehnyt kirjoituksessa mainitusta RO:n päätöksestä, KKO jätti varteen ottamatta P:n kirjoituksessaan tekemän anomuksen uuden määräajan saamisesta. — Nyt puheenaolevassa tapauksessa ei ole mitään objektiivista mahdollisuutta todeta rangaistustuomion lainvoimaiseksitulohetkeä ennen kuin vasta sitten, kun HO on antanut lainvoimaisen ratkaisun P:n muutoksenhakukirjelmän johdosta. On niin ollen päädyttävä siihen tulokseen, että oikeustapauksessa edellytetyssä tilanteessa RO:n rangaistustuomio on saavuttanut lainvoiman sillä hetkellä, jolloin P:n muutoksenhakuun on annettu HO:n (tai KKO:n) lainvoimainen päätös.

Tekstissä esitetyn johdosta viitattakoon myöskin s. 97 aliv. 19:ssä käsiteltyyn tilanteeseen.

nut muutosta tuomioistuimen ratkaisuun, niin ratkaisu tulee toiseen — ja vastaavasti toisiin — nähden lainvoimaiseksi. Kuitenkin on syytä todeta, ettei tämä yksipuolinen lainvoimaisuus ole laadultaan ehdotonta. Jos näet asianosainen on tyytynyt alioikeuden tuomioon, ja ylioikeus on vastapuolen muutoksenhaun johdosta muuttanut tuomiota ensiksimmäintun asianosaisen vahingoksi, niin hänellä on oikeus hakea muutosta ylioikeuden tuomion niihin osiin, joissa tämä tuomio oli hänelle epäedullisempi kuin alioikeuden tuomio.⁷³

⁷³ Ks. *Wrede*: II, s. 227 ja *Kallenberg*: Rättsmedlen, s. 316: — Esimerkkinä tilanteista, jolloin tuomioistuinratkaisu on tullut vain eräisiin asianosaisiin nähden lainvoimaiseksi, mainittakoon: 1) JFT bil. 1907, s. 238a n:o 50; 2) KKO 1924, p:t sel. n:o 8; 3) KKO 1931, sel. n:o 17; ja 4) KKO 1932, sel. n:o 69.

II. RESTITUUTIO-KÄSITTEESTÄ.

Tuomionpurkusäännösten piiriin kuuluvia ilmiöitä käsiteltäessä käytetään kirjallisuudessa usein sanontaa restitutio. Sanotussa yhteydessä käytettynä juontaa käsite alkunsa roomalaisoikeudellisesta säännöstöstä, jonka nimenä oli in integrum restitutio (= restitutio in integrum tai integri restitutio). Tämä säännöstö siirtyi sittemmin Saksan yleisoikeuteen, jossa sitä edelleen kehitettiin. Kun yleisoikeuden omaksuma in integrum restitutio-säännöstö on 1600-luvulla vaikuttanut ruotsalais-suomalaiseen oikeuteen,¹ niin seuraavassa käsitellään puheenalaisen säännösten asemaa roomalaisen oikeuden ja Saksan yleisoikeuden järjestelmässä. Sen jälkeen tarkastellaan restitutio-käsitteen nykyistä sisällystä.

Roomalaisoikeudellisissa lähteissä ei in integrum restitutio-käsitteellä ollut aivan täsmällistä merkitystä, mistä johtuu, että kirjallisuudessa on esitetty toisistaan jonkin verran poikkeavia mielipiteitä tämän käsitteen tarkemmasta sisällyksestä.² Ryhtymättä kuitenkaan tutki-

¹ Ks. *Wrede: Rättegångsbalken II*, s. 246. — Ilman perusteellisia oikeushistoriallisia tutkimuksia ei tietenkään voida selvittää tekstissä mainitun vaikutuksen laajuutta. Sellaiseen selvittelyyn emme kuitenkaan katso voivamme ryhtyä tämän teoksen puitteissa. Se kuitenkin todettakoon, että Wreden mainitsema yleisoikeuden vaikutus ilmenee varsin selvästi 1600-luvulla käytetyssä terminologiassa. Niinpä Svean hovioikeudelle osoitetussa knk. kirjeessä 15. 9. 1682 (ks. liite n:o 1) lausutaan nimenomaan seuraavaa: » — — — kunnandes Wij intet underlåta at inhämta Eder underdånige Förklaring huru J kommen till at tillwälla Eder den rättigheet at restituera in integrum den saak som hade wunnit laga krafft — — — Och aldenstund restitutio causae in integrum, är en sådan saak som Oss allena tillkommer, hwilken Wij intet tänkie låta förfalla, warandes effter Sweriges Lag et ibland Wåra högsta regalia at bryta Skråk och Afsoknar — — — » — Lisäksi on syytä viitata knk. päätökseen 28. 7. 1683, jossa huomautetaan, ettei hovioikeudella ollut oikeutta »giöra någon nåd, eller eliest restituera någon sak in integrum, som Kongl. May:t allena tilstår och sig förbehåller» (ks. *Schmedeman*, s. 855).

² Ks. *Windscheid-Kipp: I*, s. 584 aliv. 3; vrt. myös *Burchardi*, s. 1 ss.

maan tästä käsitteestä annettuja erilaisia määritelmiä tyydyimme mainitsemaan siitä ainoastaan seuraavaa.

In integrum restitutiolle oli oleellista se, että johonkin oikeudelliseen tosiseikkaan (tosiseikastoon) liittyvä oikeusvaikutus kumottiin ja että kumoamisen suoritti tuomari, jolla tällöin oli mahdollisuus kiinnittää huomio kulloinkin esiintyvän yksityistapauksen yhteydessä oleviin erityisiin olosuhteisiin.³ In integrum restitution edellytyksenä oli siis ensinnäkin se, että määrätynlainen oikeudellinen vaikutus oli syntynyt. Mutta lisäksi vaadittiin, että tuo vaikutus oli aiheuttanut restitutuutiota pyytävälle vahinkoa. Edelleen oli restitutuution saamiseksi välttämätöntä, että vahinkoa tuottanut oikeusvaikutus oli tapahtunut sellaisissa olosuhteissa, että oikeusvaikutuksen kumoaminen tuntui kohtuulliselta.⁴ — Voidaan sanoa, että in integrum restitutio-säännöstö perustui siihen oikeuspoliittiseen näkökohtaan, että erityistä oikeusturvaa oli annettava sellaisissa yksityistilanteissa, joita lainsäätäjä ei ollut voinut etukäteen ottaa huomioon, mutta joissa olosuhteet tekivät voimassaolevan oikeuden vaatiman oikeustilan säilyttämisen epäoikeudenmukaiseksi.

Kirjallisuudessa on korostettu sitä seikkaa, että in integrum restitutio-säännöstö roomalaisioikeudellisessa muodossaan kuului pikemmin yksityis- kuin prosessioikeuteen.⁵ Ja kun preettorilla restitutuutiota suodessaan oli erityisen laaja harkintavalta, johtui siitä, että in integrum restitutiota pidettiin ylimääräisenä oikeusturvakeinona (extraordinarium auxilium), jota voitiin käyttää sellaisissa tilanteissa, joissa muut,

³ Tekstissä lausutun johdosta ks. Windscheid-Kipp: I, s. 584 s. — Sohm-Mitteis-Wenger (s. 727) taas luonnehtii in integrum restitution seuraavasti: »Die in integrum restitutio ist die vom Magistrat kraft seines imperium gewährte Aufhebung eines von Rechts wegen eingetretenen Rechtsnachteils durch Wiederherstellung des früheren Rechtszustandes (Wiedereinsetzung in den vorigen Stand) — —.» Ks. lisäksi v. Savigny: VII, s. 96 ja Wenger, s. 235 s.

⁴ Ks. tämän johdosta Windscheid-Kipp: I, s. 586 ss. Ks. lisäksi Burchardi, s. 56 ss.; Dernburg-Sokolowski: I, s. 282 s.; Karlowa, s. 1101 s.; Sohm-Mitteis-Wenger, s. 727; sekä v. Savigny: VII, s. 119. Viimeksimainittu kirjailija korostaa lisäksi sitä seikkaa, että restitutuutio-säännöstö on ollut keskeytymättömän kehityksen alaisena (ib. s. 107). Ks. tämän johdosta myös Karlowa, s. 1102.

⁵ Näin esim. Wrede: II, s. 329 (vrt. myös Wrede: Rättegångsförfarandet, s. 119); Engelmann, s. 154; ja v. Savigny: VII, s. 98; vrt. lisäksi Schwalbach, s. 132. — On kuitenkin mainittava, että roomalaisen oikeuden mukaan oli mahdollista poikkeuksellisesti käyttää restitutuutiota tuomioitakin vastaan. Ks. sen johdosta Karlowa, s. 1102; Wenger, s. 202; sekä Burchardi, s. 185; vrt. myös Remeis, s. 11 ss.

lähinnä yksityisoikeudellista laatua olevat keinot osoittautuivat riittämättömiksi.⁶

Roomalainen oikeus tunnisi useita erilaisia perusteita, ns. restitutioperusteita, jotka oikeuttivat in integrum restitutioon. Käytännöllisesti katsoen tärkein oli alaikäisyyteen perustuva restitutio (restitutio minorum XXV. annis), jota onkin roomalaisoikeudellisissa lähteissä perusteellisimmin kehitetty. Niinpä omaksuttiin se periaate, että jos alaikäinen oli alaikäisyytensä johdosta joutunut jollakin tavoin kärsimään vahinkoa, voitiin hänelle antaa in integrum restitutio. Vähämerkityksellisiä olivat sen sijaan pakkoön, petokseen ja erehdykseen nojautuvat restitutiotapaukset. Mainittava asema oli taas restitutiolla laiminlyönteistä aiheutuneita haitallisia oikeudellisia seuraamuksia vastaan. Restitutio suotiin näet kaikissa tilanteissa, joissa laiminlyönti pohjautui sellaisiin ulkonaisiin esteisiin, jotka tuomarin harkinnan mukaan oikeuttivat restitutioon.⁷ Tärkeänä erikoistapauksena tuli tällöin kysymyseen restitutio vanhentumista vastaan. Restituution avulla voitiin näet torjua yksityisoikeudellisen määräajan umpeen kulumisen aiheuttamat haitalliset oikeudelliset seuraukset.⁸

Roomalaisen oikeuden mukaan saattoi in integrum restitutiota pyytää vahinkoa kärsinyt itse taikka hänen yksityisoikeudellinen yleis- tai erikoisseuraajansa. Pyyntö oli kohdistettava sitä henkilöä vastaan, jonka hyväksi vahinkoa aiheuttanut oikeudellinen seuraamus oli syntynyt. Myöskin viimeksimainitun henkilön yleisseuraajaan voitiin restitutiota

⁶ Näin esim. Windscheid-Kipp: I, s. 585 aliv. 5 ja s. 586 sekä Engelmann: s. 154. Ks. myös Dernburg-Sokolowski: I, s. 289; Karlowa, s. 1103; sekä v. Savigny: VII, s. 108 s. ja s. 130. — Myöhemmässä roomalaisessa oikeudessa ei tällainen laaja harkintavalta liittynyt restitution myöntämiseen. Ks. tämän johdosta Windscheid-Kipp: I, s. 585 aliv. 5 ja v. Savigny: VII, s. 111 ss. — Lisäksi on huomattava, että eräissä tapauksissa, jotka oikeuttivat restitutioon, voitiin myöskin turvautua säännönmukaiseen menettelyyn. Ks. sen johdosta Karlowa, s. 1103; Wenger, s. 236; Windscheid-Kipp: I, s. 586 aliv. 1; ja Burchardi, s. 101 ss.

⁷ Tekstissä kosketeltujen restitutioperusteiden johdosta ks. etenkin Windscheid-Kipp: I, s. 589 ss.; ks. lisäksi esim. Sohm-Mitteis-Wenger, s. 728 s.; Dernburg-Sokolowski: I, s. 283 ss.; ja v. Savigny: VII, s. 145 ss.

⁸ Ks. Windscheid-Kipp: I, s. 595 aliv. 2; Burchardi, s. 92 ss.; ja Dernburg-Sokolowski: I, s. 287. — On syytä mainita, että restitution avulla voitiin prosessuaalinenkin määräaika tai määräpäivä palauttaa. Ks. sen johdosta Dernburg-Sokolowski: I, s. 287; Burchardi, s. 93; v. Savigny: VII, s. 127 s.; ja Schultzenstein: ZZP. 39, s. 5 s.; vrt. kuitenkin Wrede: Rättegångsförfarandet, s. 122.

pyyntö kohdistaa; sen sijaan saattoi erikoisseuraaja vain poikkeuksellisis-
sissa tilanteissa joutua sanottuun asemaan.⁹

Mitä tulee in integrum restitutio-menettelyyn, jakautui se klassillisessa roomalaisessa oikeudessa usein kahteen osaan, nimittäin itse restituu-
tio-menettelyyn — josta myöhemmässä kirjallisuudessa on käytetty nimitystä iudicium rescindens — ja sitä seuraavaan, oikeuslähteissä iudicium rescissorium-nimellä kulkevaan menettelyyn, jossa asianosais-
ten välisen oikeusriidan varsinainen ratkaiseminen tapahtui.¹⁰ Edelleen mainittakoon, että restituution pyytäminen oli sidottu määräaikaan, jo-
ka aikaisemmin oli ns. annus utilis, mutta jonka Justinianus määräsi nelivuotiseksi (quadriennium continuum). Määrätyin edellytyksin oli
mahdollista saada tämäkin määräaika palautetuksi (restituoiduksi).¹¹

Lopuksi muutama sana in integrum restitution vaikutuksista. Sen myöntäminen merkitsi aikaisemmin vallinneen oikeustilan palauttamista. Nimenomaan on huomattava, että henkilö, jonka hyväksi restituu-
tio tapahtui, tuli niiden velvoitusten alaiseksi, jotka perustuivat aikai-
semmin voimassa olleeseen oikeustilaan. Sanotussa asemassa olevan hen-
kilön oli lisäksi luovuttava niistä mahdollisista etuisuuksista, joiden ole-
massaolo nojautui kumotuksi tulleen oikeustilaan.¹²

Siirrymme nyt koskettelemaan Saksan yleisoikeuden (»gemeines
Recht») in integrum restitutio-säännöstöä. Aluksi todettakoon, että tätä
instituuttia selvittävien esitysten nojalla on varsin vaikea saada aivan
täsmällistä kuvaa yleisoikeudessa omaksutusta in integrum restitutio-
säännöstöstä. Positiivista oikeuttamme selvittävän tutkimuksen kan-
nalta emme kuitenkaan pidä tarpeellisena perusteellisemmin syventyä
puheenalaiseen säännöstöön, vaan tyydymme muutamaihin lyhyihin huo-
mautuksiin.

⁹ Ks. Windscheid-Kipp: I, s. 598 s. — Vahinkoa kärsineen erikoisseuraajalla tar-
koitettiin tällöin henkilöä, jolle itse restituu-
tio-oivaade oli siirtynyt. Ks. siitä Wind-
scheid-Kipp: I, s. 598 aliv. 2. — Tekstissä kosketeltujen seikkojen johdosta ks. myös
Burchardi, s. 392 ss.

¹⁰ Tekstissä lausutun johdosta ks. esim. Windscheid-Kipp: I, s. 599 etenkin aliv.
9; Burchardi, s. 428 ss.; Dernburg-Sokolowski: I, s. 289; ja v. Savigny: VII, s. 231 ss.
¹¹ Tällainen kaksiosainen menettely ei suinkaan aina ollut tarpeellinen. Ks. sen
johdosta esim. Windscheid-Kipp: I, s. 599 ja v. Savigny: VII, s. 231 ss.

¹² Ks. Windscheid-Kipp: I, s. 600 s.

¹³ Ks. tekstissä esitetyn johdosta etenkin Windscheid-Kipp: I, s. 601. Ks. lisäksi
Dernburg-Sokolowski: I, s. 290 ja Burchardi, s. 552 ss.

Saksan yleisoikeudessa restituutio esiintyi kahdessa päämuodossa, nimittäin sekä yksityisoikeuden piiriin kuuluvana instituuttina että puhtaasti prosessioikeudellisena säännöstönä.¹³ Vain viimeksimainittu — ns. prosessuaalinen restituutio — tulee seuraavassa tarkastelun kohteeksi. Näin siitä syystä, että ainoastaan tämä restituutiomuoto on käsitteellisessä yhteydessä prosessioikeudellista laatua olevan tuomionpurkusäännöstön kanssa. — Prosessuaalinen restituutio saatetaan luonnehtia oikeusturvakeinoksi, jonka avulla voidaan torjua *eräät* prosessimenettelyn aikana tämän menettelyn johdosta syntyneet haitalliset oikeudelliset seuraamukset.¹⁴

Mitä taas tulee prosessuaalisen restituution piiriin lankeaviin restituutioperusteisiin, niin Saksan ja Itävallan yleisoikeus tunsi kolme tärkeätä restituutioperustetta, nimittäin a) *restitutio ob malam defensionem*, joka pohjautui siihen, että asianosaisen oikeudenkäyntiedustaja oli hoitanut tehtävänsä huonosti; b) *restitutio ob noviter reperta* (*restitutio propter nova reperta*), mikä merkitsi uusiin tosiseikkoihin ja todistuskeinoihin perustuvaa restituutiota; sekä c) *restitutio ob terminum elapsum*, jossa restituutio suotiin prosessuaalisten määräaikojen ja määräpäivien laiminlyönnistä aiheutuneita haitallisia seuraamuksia vastaan.¹⁵

Myöskin Saksan yleisoikeudessa oli prosessuaalisella restituutiolla toissijainen luonne. Se oli näet *eräänlainen auxilium extraordinarium*: Kun restituutiota käytettiin »todellisena» muutoksenhakukeinona, tuli sen kohdistua lainvoimaista tuomiota vastaan.¹⁶ Ja aivan kuten roomalaisessa oikeudessa oli restituution käyttämisen edellytyksenä, että

¹³ Kirjallisuudessa ei useinkaan ole selvästi korostettu näiden kahden eri päämuodon olemassaoloa. Eräiden kirjailijoiden esityksistä ilmenee kuitenkin varsin selvästi, että Saksan yleisoikeuden mukaan voidaan toisistaan erottaa yksityisoikeudellinen ja prosessioikeudellinen restituutio. Ks. etenkin *Wetzell*, s. 674, s. 678 ja s. 693; vrt. myös *v. Savigny*: VII, s. 124 ss.; *Schultzenstein*: ZZP. 39, s. 5 s.; *Engelmann*, s. 154; ja *Hahn*: *Materialien*, s. 245 s.

¹⁴ Tähän tapaan luonnehtii prosessuaalisen restituution käsitteen *Wetzell*, s. 674; vrt. *Engelmann*, s. 154.

¹⁵ Ks. *Sperl*: I, s. 266; vrt. myös *Wetzell*, s. 676 ss. — Mitä nimenomaan tulee tekstin b-kohdassa mainittuun restituutio-perusteeseen, niin viitattakoon sen johdosta *Wetzell*, s. 684 etenkin aliv. 47; vrt. myös *Gemmel*: *Om ställande*, s. 15 ss. sekä *Burchardi*, s. 186 ss.

¹⁶ *Wetzell*, s. 675 s.; vrt. kuitenkin *Klein*, s. 146 s. — Muuten *Klein* (ib. s. 147 aliv. 171) huomauttaa, että vaikka kirjallisuudessa on harvoin laiminlyöty sen seikan korostamista, että restituutio on ylimääräinen muutoksenhakukeino, niin miltei jokaisella kirjailijalla on oma mielipiteensä käsitteestä »ylimääräinen».

anojan vahingoksi (laesio) oli syntynyt määrätynlainen (prosessuaalinen) tilanne ja että samalla oli olemassa sellainen seikka — restitutioperuste (iusta causa) — joka oikeutti kohtuussyistä kumoamaan tuomion. Niinikään oli restitutiota haettava 4 vuoden kuluessa.¹⁷

Yleisoikeuden mukaan oli restitutiota pyydetävä siltä tuomioistuiltelta, jossa tapahtuneessa jutun käsittelyssä hakija oli joutunut kärsimään prosessuaalisen vahingon. Restituutiomenettely ei kuitenkaan jakautunut kahteen erilliseen osaan, vaan toimitettiin samalla kertaa aikaisemman lainvoimaisen tuomion kumoaminen ja uuden tuomion antaminen.¹⁸

Saksan positiivinen oikeus ei tunne yksityisoikeudellista restitutiota.¹⁹ Prosessuaaliseen restitutioon nähden on kirjallisuudessa ilmennyt erimielisyyttä siinä kysymyksessä, missä määrin eräät Saksan nykyisen prosessilainsäädännön tuntemat instituutit vastaavat roomalaisoikeudellista in integrum restitutiota ja Saksan yleisoikeuden prosessuaalista restitutiota. Niinpä DZPO on nimenomaan säännöstellyt ns. restitutiokanteen (578 § ja 580 § sekä seur. pykälät), joka yhdessä mitättömyyskanteen (Nichtigkeitsklage) kanssa muodostaa Wiederaufnahme des Verfahrens-menettelyssä toteutettavien kanteitten ryhmän. Tätä restitutio-kannetta tunnutaan saksalaisessa kirjallisuudessa yleisesti pidettävän eräänlaisena in integrum restitutio-oikeusturva-keinoon historiallisena jatkona.²⁰ Mitä sitten tulee DZPO:n ja DStPO:n järjestämään Wiedereinsetzung in den vorigen Stand-nimiseen menettelyyn, niin tieteisopissa on toisaalta väitetty, ettei tuolla menettelyllä ole mitään yhtymäkohtia aikaisemman in integrum restitutio-menettelyn kanssa; toisaalta on taas selitetty, että puheenalainen menettely

¹⁷ Ks. tekstissä lausutun johdosta Wetzell, s. 678 ja s. 691.

¹⁸ Menettelyn yksityiskohtiin nähden ks. Wetzell, s. 693 ss.

¹⁹ Ks. esim. Windscheid-Kipp: I, s. 586 ja Engelmann, s. 154.

²⁰ Ks. esim. Gaupp-Stein: II, vor § 578 II; vrt. myös Wrede: II, s. 328 s. — Myöskin DStPO tuntee siviiliprosessuaalisia restitutiokanteita vastaavia tapauksia. Kuitenkaan ei DStPO ole erottanut toisistaan mitättömyyskannetta ja restitutiokannetta, vaan käsittelee molempia yhteisen »Wiederaufnahme des Verfahrens»-otsakkeen puitteissa. — DZPO:n omaksumaa järjestelyä on kirjallisuudessa varsin ankarasti arvosteltu. On näet selitetty, ettei mitättömyyskanteen ja restitutiokanteen välillä ole olemassa mitään jyrkkää periaatteellista eroa. Näin esim. v. Kries, s. 466 ss. ja Schwalbach, s. 122 ss.; vrt. kuitenkin Schoetensack, s. 19 aliv. 2; Gaupp-Stein: II, vor § 578 II; ja Schmidt, s. 808 s.

historiallisesti tarkastellen vastaa erästä in integrum restitutio-
tapausta.²¹

Siirtykäämme nyt selvittämään, mitä nykyisessä juridisessa kielen-
käytössä tarkoitetaan käsitteellä »restituutio». Tähän hakee kirjallisuu-
desta turhaan täsmällistä vastausta. Asian laita tuntuu pikemminkin
olevan se, että eri kirjailijat käyttävät puheenalaista käsitettä varsin
erilaisissa merkityksissä.²² Omasta puolestamme haluamme restitutio-
käsitteen valaisemiseksi esittää seuraavaa.

²¹ Ks. tekstissä lausutun johdosta *Schultzenstein*: ZZP. 39, s. 1 ss. Vrt. myös
Hahn: *Materialien*, s. 245 sekä Itävallan oikeuden kannalta *Schuster*, s. 460 ja s. 462;
Pollak: II, s. 622; ja *Sperl*: I, s. 266 s.

²² Mainitsimme seuraavassa tekstissä lausutun valaisemiseksi muutamia esi-
merkkejä ruotsalais-suomalaisesta tieteisopista. *Wrede* huomauttaa käsitellessään
ylimääräisiä muutoksenhakukeinoja, että jos muutoksenhakukeino on käytettävissä
sellaisissa tapauksissa, jolloin asianosainen ei ole voinut tai on omatta syyttään lai-
minlyönyt käyttää sellaisia tarpeellisia prosessuaalisia apuneuvoja, jotka olisivat
olleet hänelle tarjona, on muutoksenhaulla restitutiion luonne. Ks. tämän joh-
dosta *Wrede*: II, s. 328 ja *Wrede-Sjöström*, s. 153. Tällöin *Wrede* on siis rajoittunut
luonnehtimaan restituutio-käsitteen lähinnä pitäen silmällä muutoksenhakukeinoja.
Ja sen mukaisesti hän nimenomaan lausuu, että menetetyn ajan palauttamisella ja
lainvoiman saaneen tuomion purkamisella on restitutiion luonne. Ks. tästä *Wrede-
Sjöström*, s. 153 ja *Wrede*: II, s. 329; ks. myös *Wrede*: *Rättegångsförfarandet*, s. 119
ja s. 126 sekä *Rättegångsbalken* II, s. 246.

Varsin laajasisältöiseksi luonnehtii puheenalaisen käsitteen *Rydin*, joka lausuu:
»Restitution eller återställande af en enligt den stränga rättens fordringar upphäfd
rättighet eller rättsbehörighet, kan dels i nådeväg — — — meddelas, dels såsom
ett utomordentligt rättsmedel anlitas — —». Ks. *Rydin*, s. 10. Vertauksen vuoksi
mainittakoon, että vaikka *Åström* luonnehtii restitutiion samalla tavoin, niin ei
hän suinkaan lue armahdusta restitutiion puitteisiin, vaan mainitsee viimeksimai-
nittuun kuuluvina päätapauksina menetetyn ajan palauttamisen ja lainvoiman saa-
neen tuomion purkamisen. Ks. *Åström*, s. 304. — *Rydin* on kuitenkin omaksunut
suppeampisisältöisenkin restituutio-käsitteen, nimittäin restitutiion oikeusturvakei-
nona, jota hän sanoo restitutioksi tämän käsitteen varsinaisessa merkityksessä.
Ks. sen johdosta *Rydin*, s. 10 s.

Erich viittaa todelliseen restitutiioon puhuessaan menetetyn ajan palauttami-
sesta ja lainvoiman saaneen tuomion purkamisesta, mutta hän ei sen tarkemmin
luonnehdi tätä käsitettä. *Erich*: II, s. 441 s. — Ja *Kaira* mainitsee kansainvälisen
oikeuden omaksuneen käytännössä sen periaatteen, että »vahinkoa kärsinyt on saa-
tettava siihen asemaan, jossa hän olisi ollut, ellei oikeuden loukkausta olisi tapah-
tunut (restitutio in integrum)» (ks. *Kaira*, s. 154). — *Merikoski*kin käyttää käsi-
tettä restituutio, mutta hän ei sitä tarkemmin määrittele. Ks. *Merikoski*: *Eri-
vapaus*, s. 15.

Kun mainittua käsitettä käytetään oikeudellisessa merkityksessä, niin tuntuu se aivan yleisesti sanoen tarkoittavan aikaisemman oikeudellisen olotilan ennalleen palauttamista. Prosessioikeuteen sovellettuna on taas restituutio-käsitteelle annettava suppeampi sisällys. Voitaneen sanoa, että prosessuaalinen restituutio merkitsee oikeusturvakeinoja, jonka avulla palautetaan ennalleen aikaisempi prosessuaalinen olotila. Tuntuu kuitenkin siltä, että prosessuaalisen restituu- — eli lyhyesti: restituu- — karakteristiikka on liian ylimalkainen. Nimenomaan seuraavaa tutkimusta silmälläpitäen rajoitamme puheenalaista käsitettä siten, että restituu- puitteisiin tulevat kuulumaan pelkästään tuomionpurkusäännösten piiriin luettavat erikoissäännökset, nimittäin menetetyt ajan palauttaminen, lainvoiman saaneen tuomion purkaminen ja analoginen restituutio. Näiden kolmen oikeusturvakeinon avulla pyritäänkin säännönmukaisesti palauttamaan aikaisempi prosessuaalinen olotila.²³

Omaksumamme restituutio-käsitteen valaisemiseksi on lyhyesti kosketeltava restituu- suhdetta armahdukseseen ja erivapauteen (dispensiin). — Olemme edellisessä luvussa päätyneet siihen tulokseen, että menetetyt ajan palauttaminen, lainvoiman saaneen tuomion purkami-

Mitä vielä tulee *Gemmelin* kantaan, niin hän tuntuu lukevan restituu- piiriin lainvoiman saaneen tuomion purkamisen ja menetetyt ajan palauttamisen. Samalla hän erottaa restituutiosta mitättömyyskantelutapaukset. Ks. *Gemmel*: Om ställande, s. 38.

²³ Käytämme siis restituutio-käsitettä tuomionpurkusäännösten piiriin kuuluvien aläsäännösten yhteisnimityksenä. Ja nimenomaan analogiseen restituu- (»restitution enligt lagens analogi») nähden on huomattava, että se de lege lata sulkee piiriinsä tapauksia, joissa restituutioperusteena on se, että jutussa annettu tuomio on syntynyt muodollisesti katsoen virheellisellä tavalla. Voidaankin sanoa, että restituutio joutuu tällöin korvaamaan positiivisen oikeutemme mitättömyyskantelun. Ks. vastalausutun johdosta s. 288 aliv. 44:n edellä olevaa esitystä.

Kun *Wrede*, kosketellessaan ylimääräisten muutoksenhakukeinojen päälajeja, erottaa toisistaan mitättömyyskantelun ja restituu- (ks. *Wrede*: II, s. 328 ja *Wrede-Sjöström*, s. 153, vrt. myös *Skeie*: III, s. 354) ja lukee jälkimmäisen puitteisiin menetetyt ajan palauttamisen ohella sekä lainvoiman saaneen tuomion purkamisen että »andra fall av restitution» eli »restitution enligt lagens analogi» (*Wrede*: II, s. 338 s.), niin voitaneen *Wreden* käyttämää terminologiaa vastaan huomauttaa, että »andra fall av restitution» sisältää — kuten edellisessä kappaleessa mainittiin — sellaisiakin tilanteita, jotka *Wreden* omaksuman ylimääräisten muutoksenhakukeinojen jaotuksen mukaan oikeastaan kuuluisivat ryhmään »mitättömyyskantelu» eikä suinkaan ryhmään »restituutio».

nen (OK 31:1 ja 3) ja analoginen restituutio ovat luonteeltaan muutoksenhakuineja. Myöskin on korostettu sitä seikkaa, ettei armonanomusta voida pitää muutoksenhakuineina. Eihän armonanomuksen avulla välittömästi pyritä poistamaan prosessimenettelyn aikana syntyneitä esteitä. Nimenomaan on syytä todeta, ettei armahdus — toisin kuin restituutio — merkitse aikaisemman prosessuaalisen olotilan palauttamista. Armahduksen avulla ei näet muuteta lainvoimaisen rangaistustuomion sisällystä, vaan aikaansaadaan ainoastaan se, että rangaistukseen tuomittu henkilö joko kokonaan tai ainakin osittain vapautetaan hänelle tuomiolla määrätystä rangaistusseuraamuksista.²⁴

²⁴ Vrt. kuitenkin *Wrede-Sjöström*, s. 293, jossa katsotaan, että armonanomuksella pyydetään tuomion sisälliksen oikaisemista.

Tekstissä lausutun johdosta ks. myös s. 25 s. aliv. 56:n jäljessä ja s. 6 aliv. 12b:ssä olevaa esitystä. — Täydennyksen vuoksi huomautettakoon seuraavassa eräistä seikoista. Ensinnäkin on todettava, että vaikka olemme lukeneet lainvoiman saaneen tuomion purkamisen piiriin myöskin OK 17:32:ssa (asetuksessa 20. 1. 1779) olevan oikeusturvakeinon, emme vielä ole selvittäneet sitä kysymystä, onko mainittu oikeusturvakeino luonteeltaan muutoksenhakuine. Ks. nyt lausutun johdosta s. 25 s. aliv. 56:n jäljessä olevaa esitystä. Senpä vuoksi emme, kosketellessamme restituution ja armahduksen välistä suhdetta, ole kiinnittäneet huomiota puheenalaisessa lainpaikassa säännösteltyyn oikeusturvakeinoon, vaan olemme rajoittuneet korostamaan yksinomaan sitä seikkaa, että OK 31:1:ssä ja 3:ssa mainittu lainvoiman saaneen tuomion purkaminen on luonteeltaan muutoksenhakuine.

On myöskin syytä mainita, että tekstissä tarkoitetaan armahdusta tämän käsitteen suppeassa merkityksessä eli rikollisen vapauttamista tuomitusta rangaistuksesta tai tuomitun rangaistuksen muuttamista lievemmäksi. Ks. sen johdosta *Ahla*: Lakimies 1917, s. 225 ja *Merikoski*: Erivapaus, s. 60. — Koska tekstissä mainitut seikat riittänevät kuvaamaan restituution ja armahduksen välistä eroa, ei liene tarpeellista ryhtyä tarkastamaan kirjallisuudessa tavattavia, armahduksen oikeudellista luonnetta koskevia lausuntoja. Tyydymme vain viittaamaan esim. seuraavien kirjailijoiden esityksiin: *Erich*: II, s. 435 ss.; *Merikoski*, mt. s. 60 ss.; *Ahla* mt. s. 225; ja *Serlachius*: I, s. 241 ss. Vanhemmasta kysymystä valaisevasta kirjallisuudesta mainittakoon taas *Forsman*: Allmänna läror, s. 634 ss.; *Nordling*, s. 45 s.; *Rydin*, s. 2; ja *Åström*, s. 304 s.

Varsin sattuvasti luonnehtii *Gerland* armahduksen oikeudellisen luonteen. Hänen mielestään armahdus sisältää sen, että »ein strafbarer Tatbestand nicht bestraft werden soll». Samalla hän korostaa sitä, että armahdus kohdistuu pelkästään »auf die Durchführung der durch das Verbrechen hervorgerufenen Pflichten bestimmter Staatsorgane», mistä seikasta puolestaan johtuu, ettei armahdus ulotu rikokseen sellaisenaan. Armahduksen alainen teko jää edelleenkin rikokseksi ja tuomiossa todettu tosiseikasto voi armahduksen tapahduttua olla rikosoikeudellisessa katsannossa relevantti. Ks. nyt esitetyn johdosta *Gerland*: Begnadigung, s. 571. Vrt. myös *Grottenfelt*: Kommentar, s. 207 s. ja *Merikoski*: Erivapaus, s. 75.

Armahdus ja restituuutio eroavat de lege lata toisistaan siinäkin, että niiden lopullinen ratkaiseminen kuuluu eri viranomaisille. Tämä seikka ei kumminkaan muodosta mitään käsitteellistä erokriteeriä restituution ja armahduksen välillä. Voidaanhan ajatella sellaista mahdollisuutta, että sekä restituuutio- että armahdusasioiden lopullinen ratkaiseminen on uskottu samalle viranomaiselle.²⁵ Sen sijaan on armahduksella ja restituuutiolla se oikeussystemaattinen eroavaisuus, että armahdus (yksityistapaukseen kohdistuvana) kuuluu hallintoon, kun taas restituuutio lankeaa lainkäytön piiriin.²⁶

Voimassaoleva prosessilainsäädäntökin antaa jonkinlaista tukea edellälausutulle. Niinpä oikeudenkäymiskaari ei mainitse armahdusta muutoksenhakekeinojen joukossa; sen sijaan OK 31 luvussa säännöstellään restituution puitteisiin kuuluvia oikeusturvakeinoja.²⁷

Täydellisyysden vuoksi on huomautettava siitä, että prosessuaalisella restituuutiolla ja armahduksella on yhteinen oikeuspoliittinen perusta. Molemmat lankeavat lainlievennysvallan piiriin, sillä kummassakin tapauksessa on kysymyksessä sellainen valtiovallan käyttö, jonka avulla pyritään lieventämään oikeusjärjestyksen säännöksistä johtuvaa ankaruutta.²⁸ Tämä prosessuaalisen restituution ja armahduksen yhteinen pohja selittää sen, että meillä on käytännössä sattunut tapauksia, jolloin armahdusta on katsottu voitavan käyttää restituution asemesta. Periaatteelliselta kannalta tarkastellen on tällainen menettely kuitenkin hylättävä.²⁹

²⁵ Näin oli alkujaan laita Ruotsi-Suomessa, jossa ylimmän tuomiovallan käyttäminen (siihen sisältyvine mahdollisuuksineen toimittaa tuomionpurku) ja armahduksen myöntäminen kuuluivat kuninkaalle. Ks. sen johdosta III luvussa olevaa esitystä.

²⁶ Ks. armahduksen johdosta esim. *Erich*: II, s. 437 ja *Gerland*: Begnadigung, s. 571.

²⁷ Kirjallisuudessa luetaan armahdus varsin usein rikosprosessuaalisten ylimääräisten muutoksenhakekeinojen joukkoon. Ks. esim. *Wrede-Sjöström*, s. 278 ja s. 293; *Granfelt*: Sammandrag, s. 129 ja s. 141 s.; *Tarjanne*: Lainvoima, s. 414; *Forsman*: Straffprocessen, s. 255 ja s. 257 s.; sekä *Nordling*, s. 44 s. ja s. 49 ss.

Sen sijaan esim. *Rydin* ei tunnu pitävän armonanomusta muutoksenhakekeinona. Ks. *Rydin*, s. 10. Vrt. myös *Wrede*: Rättegångsförfarandet, s. 119 s. ja *Merikoski*: Erivapaus, s. 75. Tulkoon todetuksi, ettei *Ehdotus 1900* mainitse armonanomusta ylimääräisten muutoksenhakekeinojen joukossa. Toisin sen sijaan *Ehdotus 1929*, s. 13 ja s. 151.

²⁸ Ks. *Erich*: II, s. 434 ss. ja *Merikoski*: Erivapaus, s. 1 ss.

²⁹ On yhdyttävä seuraavaan, v. *Hentigin* esittämään mielipiteeseen: »Die Korrektur von gesetzlichen Konstruktionsfehlern und richterlichen Fehlurteilen dem

Mitä sitten tulee restituuion ja erivapauden välisiin suhteisiin, niin on aluksi todettava, että erivapaudella tarkoitetaan yleisesti omaksutun määritelmän mukaan poikkeuksen myöntämistä yksityistapauksessa yleisestä oikeussäännöstä.³⁰ Kun siis restituutio samaten kuin armahdus merkitsee poikkeuksen myöntämistä tuomiovallan noudatettavaksi vahvistamasta järjestyksestä, niin erivapaus sisältää poikkeuksen tekemistä lainsäädännön vahvistamasta oikeusjärjestyksestä.³¹ Mainitta-

Begnadigungsrecht zu überlassen ist immer ein Ausweg der Hilflosigkeit und widerspricht den Grundsätzen des Rechtsstaats» (v. Hentig, s. 90 s.). Vrt. myös Arnold, s. 47. — Tekstissä viitattua käytäntöä valaisevana oikeustapauksena mainitakoon EO 1922, s. 21 s.: Oikeusasiamies teki omasta aloitteestaan armahdusta tar koittavan pyynnön tasavallan presidentille, koska »tuomion purun hakeminen ja oikeudenkäynnin vireillepaneminen hänen (so. tuomitun) syyttömyytensä toteami- seksi aiheuttaisi mutkallisuuksia ja viivytystä». Mutta puheenalainen menettely on käytännöllisistäkin syistä hylättävä. Menestyksellinen tuomionpurkuanomus voi näet aiheuttaa sellaisia tuomitun eduksi tulevia seuraamuksia, jotka eivät de lege lata liity armahdukseen. Ks. tämän johdosta s. 261 s. aliv. 226:n jäljessä olevaa esi- tystä. — Periaatteellisesti väärä käsitys restituuion ja armahduksen välisestä suh- teesta ilmenee myöskin oikeustapauksesta KKO 1921, p:t n:o 703: Oikeuskanslerin kirjeen johdosta KKO päätti, että koska N.N., joka tosin sen mukaan kuin poliisi- tutkimuksessa oli käynyt ilmi, oli valtorikos-oikeuden päätöksessä erheellisesti julistettu syylliseksi polkupyörän ryöstöön, vuoden 1918 kapinaan osaaottaneiden henkilöiden armahtamisesta 21. 5. 1921 ann. lain 2 §:n nojalla vapautui valtorikos- oikeuden hänelle tuomitsemasta rangaistuksesta ja rangaistusseurauksesta, oikeus- kanslerin kirje ei enää aiheuttanut toimenpidettä.

³⁰ Ks. Merikoski: Erivapaus, s. 3 ja s. 12. Kun erivapaus aina sisältää suosion myöntämisen yksityiselle henkilölle, on se tässä suhteessa rinnastettavissa armah- dukseen. Ks. tämän johdosta Merikoski, mt. s. 24; vrt. lisäksi Erich: II, s. 440; Myrberg, s. 1071 aliv. 2; Rydin, s. 2 s. ja s. 3 s.; Åström, s. 304 ja s. 306; Fleiner, s. 137; Stier-Somlo: Dispensation, s. 70; Ahla: Lakimies 1917, s. 224 ss.; ja Ståhlberg: I, s. 345.

Restituutio ja armahdus kohdistuvat menneeseen, ajankohtaan tarkoituksessa poistaa jo tapahtunut oikeudenmenetys; sen sijaan erivapaus ainakin säännönmukai- sesti viittaa tulevaisuuteen. Ks. tämän johdosta etenkin Stier-Somlo, mt. s. 71; vrt. myös Ahla, mt. s. 225 ja Merikoski, mt. s. 31 s. — Armahdus ja erivapaus eroavat toisistaan ennen kaikkea siinä, että armoa antamalla voidaan kumota rangaistus tai lieventää sitä, kun taas erivapauden myöntämisellä ei saateta tällaista tulosta aikaansaada. Ks. tämän johdosta Merikoski, mt. s. 62.

³¹ Ks. Merikoski: Erivapaus, s. 75 s. ja Åström, s. 304. — Erivapauden tarkem- masta oikeudellisesta luonteesta Suomen oikeuden mukaan ks. etenkin Merikoski, mt. s. 39 ss.; vrt. myös Ahla: Lakimies 1917, s. 226 aliv. 5.

Merikoski on esittänyt erään toisenkin kriterin, jonka avulla restituutio ja armahdus voitaisiin erottaa toisistaan. Hän näet lausuu, että tuomiopurkua tarkoit- tavaan anomukseen suostutaan, jos lain asettamat tai laista analogisesti johdetut ehdot on täytetty; sen sijaan erivapauden myöntäminen riippuu ratkaisijan vapaasta,

koon vielä, että erivapauskin on ilmaus lainlievennysvallasta. Sen avulla pyritään lieventämään oikeusjärjestyksen säännöksistä johtuvaa ankaruutta.³²

säännöksen antajan harkintavallan veroisesta harkinnasta (*Merikoski*, mt. s. 75). Tätä mielipidettä vastaan saatettaneen kuitenkin huomauttaa, että OK 31 lukuun sisältyvät säännökset lähtevät siitä, että tuomionpurun hakijalla on ainoastaan mahdollisuus anoa purkua ja että tuomioistuimen kohtuusharkinnasta riippuu, suostutaanko purkuanomukseen (ks. s. 9 aliv. 14:n kohdalla olevaa esitystä). Niinpä ei ainakaan kirjoitetun lain kannalta tarkastellen tunnu mahdolliselta omak-sua edellä kosketeltua Merikosken esittämää kriteriä. Ks. lisäksi s. 82 aliv. 80:n edellä olevaa esitystä.

³² Ks. *Erich*: II, s. 435 ja *Merikoski*: Erivapaus, s. 1 ja s. 36; vrt. myös *Stier-Somlo*: Dispensation, s. 71.

III. TUOMIONPURKUSÄÄNNÖSTÖN HISTORIAL- LINEN KEHITYS RUOTSI—SUOMESSA.

Otsakkeessa mainitun kysymyksen selvittäminen on välttämätöntä kahdestakin syystä. Ensinnäkin saavat eräät voimassaolevaan tuomionpurkuinstituuttiin sisältyvät erikoisuudet riittävän selityksensä oikeushistoriallista laatua olevien näkökohtien välössä. Ja lisäksi eräät oikeushistorialliset seikat ovat omiansa antamaan apua tulkittaessa positiiviseen oikeuteemme sisältyviä tuomionpurkuinstituuttia koskevia säännöksiä.

Tuomionpurkusäännöstön historia on etenkin varhaisemmissa vaiheissaan ollut erottamattomassa yhteydessä kuninkaan tuomiovallan kehityksen kanssa. Tyydymme kuitenkin seuraavassa kiinnittämään huomiomme pääasiassa vain sellaisiin kuninkaan tuomiovallan kehitystä valaiseviin seikkoihin, jotka samalla ovat omiansa selvittämään tuomionpurkusäännöstön kehityskulkua.

Ruotsin kuninkaille kuuluneen tuomiovallan varhaista alkuperää todistavat 12:nneen vuosisadan loppupuolelta ja seuraavan vuosisadan alkupuolelta säilyneet kuninkaalliset tuomiokirjat sekä eräisiin muihin asiakirjoihin sisältyvät tiedot. On kuitenkin todettava, että kuninkaan tuomiovalta oli noihin aikoihin varsin kehittymätöntä. Sitä todistaa esim. vanhempi Länsigötanmaanlaki, joka tuskin ollenkaan otti huomioon tällaisen tuomiovallan olemassaoloa.¹ Sen sijaan uudemmat maakuntalait edustivat jo toista kantaa. Niistä näet ilmeni, että kuningasta oli vähitellen ruvettu pitämään sinä henkilönä, joka oli kaiken

¹ Tekstissä lausutun johdosta ks. *Blomberg*, s. 7 ja *Sjögren*, s. 19. Vrt. lisäksi *Granfelt*: Riksdagen, s. 3; *Sjöström*: Rechtsgang I, s. 293; *Hildebrand*: II, s. 80 ss.; *Hildebrand*, s. 38 ja s. 49 s.; *Karlsson*, s. 4 ss.; *Kreüger*, s. 40 s.; ja *Ödberg*: I, s. 10. — *Westman* huomauttaa, että kuninkaan tuomiovallan syntymishetkeä on vaikea todeta, mutta että jo ennen 1200-lukua harjoitettiin tällaista tuomiovaltaa. Ks. tämän johdosta *Westman*: Rättskällorna, s. 7.

tuomiovallan alkulähde. Niinpä Upplanninlaissa lausuttiin julki se periaate, että »konungen sätter den valde domaren dom i händer».² Ja niihin aikoihin olikin kuninkaan ylin tuomiovalta kiistaton. Tätä tuomiovaltaa koskevana säännöksenä on ennen kaikkea mainittava Vestmanninlain (Thingm. B. 19) määräys siitä, että »Konunger a sanning scotha. Han ma attæter bryta alla skroksoçner oc alla opsocner».³ Kysymyksessäolevan säännöksen, jota vastaavat määräykset olivat sekä Mainu Eerikinpojan maanlaissa (Thingm. B. 38) että Kuningas Kristoferin maanlaissa (Tingm. B. 41), on katsottu sisältävän sen, että kuninkaan tuli hakea esiin totuus sekä purkaa vääräperusteiset ja liian ankarat tuomiot.⁴ Tulemme jäljempänä huomaamaan, että puheenalaisella säännöksellä oli sittemmin varsin ratkaiseva merkitys eräiden oikeusinstituuttien syntyyn ja tarkempaan järjestelyyn nähden.

Mitä tulee kuninkaan tuomiovallan käyttämisen muotoihin, niin ne olivat keskiajalla varsin kehittymättömät. Ja minkäänlaista pysyvää edistystä ei ollut havaittavissa uuden ajan alkupuolella. Eräät 15:nnen vuosisadan lopulla syntyneet asiakirjat antavat selvän kuvan siitä sekasorrosta ja järjestymättömyydestä, mihin kuninkaan tuomiovalta oli Unionisotien johdosta joutunut.⁵ — Kuninkaan tuomiovallan harjoittamisen muotoihin nähden keskiajalla tyydymme lyhyesti mainitsemaan,

² Ks. myös *Blomberg*, s. 8; *Gränfelt*: Riksdagen, s. 3; *Karlsson*, s. 32; ja *Sjögren*, s. 21 s.; vrt. *Hildebrand*: II, s. 81.

³ Kosketeltu säännös on siteerattu *Hildebrandin* mukaan. Ks. *Hildebrand*, s. 77 aliv. 1. Ks. myös *Karlsson*, s. 32 ja s. 51. — *Nehrman* taas käyttää sanontaa »bryta skrock- och offsockner» (*Nehrman*: Processus civilis, 1. painos s. 60 ja 2. painos s. 62).

⁴ Ks. *Forsman*, s. 313 s. etenkin s. 313 aliv. 1; *Gränfelt*: Föreläsningar, s. 146 s. etenkin s. 147 aliv. 1; *Sjögren*, s. 22 ja s. 99; *Blomberg*, s. 8; *Nehrman*, s. 62 (4 §); *Nordström*: II, s. 589 s.; *Nauman*: I, s. 41; *Ödberg*: I, s. 43 ja II, s. 24; *Uppström*, s. 17; *Akerblom*, s. 9; *Fahlbeck*, s. 71; *Karlsson*, s. 51; *Kreüger*, s. 119; *Rydin*, s. 11; sekä *Bergendal*, s. 24 aliv. 26 b:n edellä ja samassa aliviitassa olevaa esitystä.

Tekstissä siteeratun sanonnan johdosta mainittakoon lisäksi seuraavaa. *Olin* lausuu, viitaten *Schlyterin* ja *Nordströmin* esityksiin, että »sinnebörden i dessa ålderdomliga och dunkla ord vār att konungen vid utövningen av sin domsrätt ägde att ånyo utleta sanningen utan att vara bunden av de eder, genom vilka ett mål förut kunde vara avgjort och vilka eljest ej finge rubbas». Ks. tämän johdosta *Olin*, s. 828; vrt. myös *Schlyter*: Afhandlingar, s. 55 s. ja *Nordström*: II, s. 589 s. — *Schlyter* selittää käsitteen »skroksokn, skruk sökn» merkitsevän »hvad som på grund af falska berättelser och framställningar blifvit orätt dömdt», kun taas käsite »ofsökn (opsokn, upsokn)» merkitsee »hvad som blifvit för mycket utsökt l. för strängt dömdt» (ks. *Schlyter*: Ordbok, sanat »Skroksokn» ja »Ofsokn»).

⁵ Ks. tämän johdosta *Blomberg*, s. 7 ja *Hildebrand*: II, s. 94 s.

että tuomiovallan harjoittaminen esiintyi kahdessa eri päämuodossa. Ensinnäkin sillä tavoin, että alempien tuomioistuinten ratkaisut saatettiin kuninkaan tuomion alaiseksi. Mutta lisäksi puheenalainen tuomiovalta ilmeni ensimmäisenkin oikeusasteen tuomiovaltana.⁶ Nimenomaan on syytä todeta, että maakuntalakien voimassaoloaikana kuningas usein käytteli tuomiovaltaansa henkilökohtaisesti. Ja kun tällainen tuomiovallan harjoittaminen toisinaan tapahtui joko joittenkin valtakunnanneuvosten tai koko valtakunnanneuvoston myötävaikutuksella, niin samalla luotiin se perusta, josta myöhemmin kehittyi kuninkaan tuomiovallan käyttäminen valtakunnanneuvostossa.⁷

Edellä mainittu kuninkaan tuomiovallan järjestymättömyys keskiajan lopulla selittää sen, miksi 1500-luvulla pyrittiin uudelleen järjestämään kuninkaan tuomiovallan harjoittamisen muodot. Nämä pyrkimykset, joiden yksityiskohtiin emme katso voivamme syventyä, eivät kuitenkaan johtaneet pysyviin tuloksiin.⁸ Vasta seuraavan vuosisadan alkupuolella saatiin aikaan merkittävämpiä parannuksia. Siinä suhteessa on ennen kaikkea mainittava Svean hovioikeuden perustaminen 10. 2. 1614 annetulla oikeudenkäyntiordinantilla. Oliko sanottua hovioikeutta perustettaessa tarkoitus siirtää kuninkaalle kuuluvan ylimmän tuomiovallan harjoittaminen kokonaisuudessaan sanotulle hovioikeudelle, on kysymys, joka vielä nykyään on kiistanalainen.⁹ Olipa asian laita miten tahansa, niin on joka tapauksessa todettava, että kuningas Svean hovioikeudelle 16. 2. 1614 annetussa valtakirjassa nimenomaan varasi itselleen oikeuden kumota »skroksoknir och offsoknir». Ja 23. 6. 1615 annetussa oikeudenkäyntiprosessissa säädettiin mm. erityinen *beneficium revisionis*-niminen muutoksenhakukeino käytettä-

⁶ Tekstissä lausutun johdosta ks. *Sjögren*, s. 19 ja *Karlsson*, s. 41 s.; vrt. myös *Granfelt*: Riksdagen, s. 4; *Kreüger*, s. 41 s.; *Herlitz*: Statsskickets historia, s. 25; ja *Hildebrand*: II, s. 82.

⁷ Ks. tästä seikasta *Sjögren*, s. 23; *Forsman*, s. 167 s.; *Almquist*, s. 67 s.; *Hildebrand*: II, s. 84 s.; *Karlsson*, s. 60, s. 65 ss. ja s. 96; *Kreüger*, s. 118 ss.; sekä *Ödberg*: II, s. 77 ss. ja s. 82 ss.

⁸ Uudistuspyrkimyksien yksityiskohtiin nähden viitattakoon esim. *Granfelt*: *Föreläsningar*, s. 138 s.; *Sjögren*, s. 101 s.; *Hildebrand*, s. 288 ss.; *Blomberg*, s. 20 ss.; *Posse*, s. 6 ss.; *Kreüger*, s. 136 ss.; *Edling*, s. 3 ss.; ja *Westman*, s. 24 s.

⁹ Ks. tämän johdosta esim. *Westman*, s. 46; *Herlitz*: *Statsskickets historia*, s. 115; *Bendz*, s. 941; *Uppström*, s. 100; *Granfelt*: *Föreläsningar*, s. 140; *Forsman*, s. 313 ss.; *Wrede*: II, s. 290; *Posse*, s. 46 ss.; *Kallenberg*: I, s. 207 s.; *Sjöström*: *Rechtsgang I*, s. 294 s.; *Bergendal*, s. 38; ja *Hermanson*: *Statsförfattningsrätt*, s. 461 s.

väksi hovioikeuden tuomioita vastaan.¹⁰ Siitä, missä laajuudessa kuninkaalle kuulunut ylin tuomiovalta oli delegoitu hovioikeudelle, valitsi kuitenkin käytännössä varsin suuri epäselvyys, mikä kesti kauan senkin jälkeen, kun uusia hovioikeuksia oli perustettu.¹¹

Valtakunnanneuvoston asemaan kuninkaan ylintä tuomiovaltaa käytettäessä olemme jo edellä viitanneet. Kirjallisuudessa on esitetty sellainen mielipide, että keskiajan viimeisillä vuosisadoilla valtakunnanneuvosto jo säännönmukaisesti osallistui tämän tuomiovallan harjoittamiseen.¹² Ja kiistatonta on, että ainakin Svean hovioikeuden perustamisen jälkeen ratkaistiin kuninkaan ylimmän tuomiovallan piiriin kuuluvat asiat säännönmukaisesti valtakunnanneuvostossa, joka vuonna 1630 sai nimenomaisen oikeuden yksin ratkaista revisioniasiat. Ajan oloon oikeudenkäyntiasioiden käsittely valtakunnanneuvostossa vaati osakseen huomattavia järjestelytoimenpiteitä. Niinpä tällaisia asioita ainakin vu-

¹⁰ Mainitussa valtakirjassa annettiin silloin nimitetyille hovioikeuden jäsenille valta »efter lagen att döma konungsdom», mutta samalla tehtiin seuraava rajoitus: »Vår rättmätige höghet att bryta alla skroksoknir och offsoknir efter lagen oförkränkt». Ks. tämän johdosta myös *Westman*, s. 45; *Bendz*, s. 940; *Wrede*: II, s. 290; *Uppström*, s. 100 s.; ja *Posse*, s. 48.

Mitä taas tulee oikeudenkäyntiprosessissa mainittuun beneficium revisionisnimiseen muutoksenhakukeinoon, niin sanotussa laissa kyllä selitettiin, ettei hovioikeuden tuomiota vastaan saanut vedota, mutta samalla huomautettiin, että kun kuninkaalla oli ylin tuomiovalta kaikkiin Ruotsin tuomareihin nähden ja kun hänen tuli kaikissa jutuissa etsiä totuutta sekä purkaa vääräperusteiset tuomiot (skroksoknir), niin sai se, joka katsoi itsellään olevan aihetta valittaa kuninkaan tuomiosta, nöyrällä anomuskirjalla ilmaista valituksensa ja nauttia kuninkaan luona beneficium revisionis-etua. Ks. tämän johdosta esim. *Westman*, s. 45 s.; *Bendz*, s. 940 s.; *Forsman*, s. 314 s.; *Uppström*, s. 102 s.; *Wrede*: II, s. 290; ja *Granfelt*: *Föreläsningar*, s. 146 s. Molemmat viimeksimainitut kirjailijat huomauttavat nimenomaan siitä, ettei beneficium revisionis-menettelyä koskevien säännösten avulla suinkaan ollut tarkoitus luoda uutta instanssia ja vetoon verrattavissa olevaa muutoksenhakukeinoa. Tämän mielipiteen tueksi on voitukin viitata 28. 6. 1662 annettuun knk. plakaattiin, joka koski »Revision öfwer Justitiae Sakerna». Sanotussa plakaatissa käytetään näet nostoasioiden tutkimisesta sanontaa »afdömde Acters öfwerseende och nogare förhör». Ks. sen johdosta *Granfelt*, mt. s. 146 s. ja *Wrede*: *Rättegångsförfarandet*, s. 62.

Noston synnystä ja kehityksestä viitattakoon lisäksi seuraaviin esityksiin: *Kalenberg*: *Rättsmedlen*, s. 240 ss.; *Wrede*: *Rättegångsförfarandet*, s. 61 ss.; *Sjögren*, s. 104 s. ja s. 178 ss.; *Engström*, s. 7 ss.; sekä *Nehrman*: *Processus civilis*, 1. painos s. 60 s. ja s. 424 s. sekä 2. painos s. 402 ja s. 407.

¹¹ Ks. tämän johdosta *Bendz*, s. 940 ss. ja *Westman*, s. 45 ss.

¹² Näin *Wedberg* teoksessa *Magnus*: *Die höchsten Gerichte der Welt*, s. 363. Ks. myös *Hildebrand*, s. 141 s.; *Karlsson*, s. 67 ss.; *Kreüger*, s. 118 s.; ja *Wedberg*, s. 1.

desta 1670 alkaen, aluksi satunnaisesti, mutta sittemmin pysyvästi, käsiteltiin erityisessä valtakunnanneuvoston osastossa, jota sanottiin oikeusrevisioniksi. Tämä järjestely sai vahvistuksensa 1720 vuoden hallitusmuodossa, jonka mukaan valtakunnanneuvostossa oli kaksi osastoa, joista toisen — oikeusrevisionin — tuli käsitellä oikeusasioita. Sanotussa osastossa oli kuninkaalla kaksi ääntä. — Valtakunnanneuvoston tultua vuonna 1789 lakkautetuksi perustettiin erityinen ylin tuomioistuin — Högsta Domstolen — käsittelemään oikeusrevisionille kuuluneita asioita.¹³

Nyt siirrymme selvittämään tuomionpurkusäännöstön historiallista kehitystä. — Oikeushistoriallinen tutkimus ei tunnu voineen antaa täsmällistä vastausta siihen kysymykseen, milloin tuomionpurkuasiat esiintyivät muista oikeudenkäyntiasioista selvästi erillään olevina asioina. Tämä ei olekaan kummeksittavaa. On näet huomattava, että muutoksenhakujärjestelmä ja sen kanssa välittömässä yhteydessä oleva instanssijärjestys kehittyivät ja vakiintuivat Ruotsi-Suomessa vasta vähitellen. Ja samaa on sanottava niistä oikeusinstituuteista, jotka nykyään kulkevat nimellä lainvoima ja oikeusvoima.¹⁴ Vasta kun kehitys mainituilla aloilla oli 1600-luvulla johtanut jonkinlaisiin vakiintuneisiin muotoihin

¹³ Tekstissä lausutun johdosta ks. esim. *Granfelt: Föreläsningar*, s. 142 s.; *Sjöström: Rechtsgang I*, s. 295; *Blomberg*, s. 28 ss.; *Gärde*, s. 371 s.; *Naumann: I*, s. 205 s.; *Hammar skjöld*, s. 14 ss.; *Wedberg*, s. 1 ss.; *Westman*, s. 49; sekä *Kungl. Maj:ts kanslis historia I*, s. 290 s. — Oikeusrevisionin syntyyn nähdn ks. *Carlsson*, s. 79 ja s. 86. On syytä mainita, että erityisiä revisioniasioiden pöytäkirjoja ryhdyttiin pitämään jo vuonna 1636 (ks. *Kungl. Maj:ts kanslis historia I*, s. 62), kun taas erityistä oikeusasioiden reistratuuria (*Justitierevisionens registratur*) alettiin pitää vuodesta 1688 alkaen (ks. *Bring*, s. 69).

Säätyjen ylimmästä tuomiovallasta eräissä valtiopetos- ja maanpetosjutuissa ks. *Granfelt: Riksdagen*, s. 4 ss. Mitä taas tulee säätyjen tuomiovaltaan vapauden ajalla, emme katso voivamme siihen tarkemmin perehtyä, vaan viittaamme seuraaviin esityksiin: *Granfelt: Riksdagen*, s. 11 ss.; *Blomberg*, s. 38 ss.; *Almquist*, s. 101 ss.; *Hammar skjöld*, s. 22 ss.; *Hildebrand*, s. 450 s.; *Naumann: I*, s. 329 ja s. 330; sekä *Akerblom*, s. 15 ja s. 25 s.

¹⁴ Muutoksenhakukeinojen ja instanssijärjestyksen kehityksestä ks. esim. *Granfelt: Föreläsningar*, s. 144 ss.; *Wrede: II*, s. 255 ss.; *Rättegångsbalken II*, s. 153 ss. ja *Zivilprozessrecht*, s. 268 ss.; *Uppström*, s. 65 ss.; *Sjögren*, s. 164 ss.; sekä *Bergendal*, s. 35 ss.

Tuomioistuinratkaisujen lainvoiman ja niiden oikeusvoimavaikutuksen kehityksestä ks. taas *Wrede: II*, s. 229, *Om domars ogiltighet*, s. 271 s. ja *Bidrag till kännedom om processen under 1600-talet*, s. 181 s.; *Forsman*, s. 325; *Sjögren*, s. 73 ja s. 162 s.; *Bergendal*, s. 18 ss., s. 35 ss., s. 49 ss. ja s. 102 ss.; *Posse*, s. 35, s. 68 ja s. 237 s.;

ja säännöksiin, on mahdollista muiden prosessuaalista laatua olevien ilmiöiden joukosta erottaa tuomionpurkusäännöstön piiriin kuuluvat ilmiöt. Mitä tulee puheenalaisen säännöstön yksityiskohtaisiin kehitysvaiheisiin, niin niiden johdosta lausuttakoon seuraavaa:

Tuomionpurkusäännöstön historiallisena perustana on pidettävä kuninkaalle jo vanhastaan kuulunutta oikeutta purkaa vääräperusteiset ja liian ankarat tuomiot (»återbryta alla skroksoknir och offsoknir»)¹⁵. Kun tämä oikeus samalla oli kuninkaan ylimmän tuomiovallan historiallisena pohjana,¹⁶ johtui siitä, että tuomionpurkuvalta lankesi historiallisesti katsoen kuninkaan ylimmän tuomiovallan piiriin.

Olemme restituuutio-käsitettä tarkastellessamme huomauttaneet, että Saksan yleisoikeuden in integrum restitutio-säännöstö on 1600-luvulla vaikuttanut Ruotsi-Suomen oikeuskehitykseen.¹⁷ On kumminkin todettava, että restituuutio-käsitettä käytettiin puheenaolevana aikana varsin monenlaisessa merkityksessä, vieläpä sellaisessakin yhteydessä, jossa ei ollut kysymys mistään prosessuaalisesta oikeusturvakeinosta.¹⁸ Edelleen mainittakoon, ettei 1600-luvulla pidetty toisistaan jyrkästi erillään

Gemmel: Återkallande, s. 68, s. 72 s. ja s. 76; sekä *Nehrman: Processus civilis*, 1. painos s. 373 ss. ja 2. painos s. 358 s.

¹⁵ Ks. tekstissä lausutun johdosta esim. *Wrede*: II, s. 329 ja s. 338 s., *Rättegångsbalken* II, s. 245 ja *Zivilprozessrecht*, s. 270 s.; *Nordling*, s. 44; *Rydén*, s. 22; *Nordström*: II, s. 589 ss.; *Gemmel: Om ställande*, s. 37; ja *Kreüger*, s. 119. Vrt. lisäksi *Forsman: Straffprocessen*, s. 255.

Kuninkaan tuomionpurkuvallan perustuminen kuninkaan oikeuteen purkaa vääräperusteiset ja liian ankarat tuomiot ilmenee varsin selvänä Svean hovioikeudelle osoitetusta knk. kirjeestä 15. 9. 1682 (ks. liite n:o 1), missä todetaan, että »aldenstund restitutio causae in integrum, är en sådan saak som Oss allena tillkommer, hvilken Wij intet tänkie låta förfalla, warandes effter Sweriges Lag et ibland Wåra högsta regalia at bryta Skråk och Afsöknar — — —». Ks. tämän johdosta myöskin s. 38 aliv. 1.

¹⁶ Ks. s. 51 aliv. 3:n kohdalla lausuttua.

¹⁷ Ks. s. 38 aliv. 1:n kohdalla olevaa esitystä.

¹⁸ Prosessuaalisella oikeusturvakeinolla tarkoitamme — vastaavasti sen kanssa mitä olemme aikaisemmin lausuneet prosessuaalisesta restituuutiosta — oikeusturvakeinoa, jonka avulla voidaan torjua prosessimenettelyn aikana tämän menettelyn johdosta syntyneet haitalliset oikeudelliset seuraamukset. Ks. myös s. 42 aliv. 14:n edellä.

Tekstissä lausutun valaisemiseksi viitattakoon *Sjögrenin* esityksiin. Hän mainitsee, että restituuutio-käsite oli 1600-luvulla erityisen laajasisältöinen. Niinpä sen piiriin kuuluivat esim. ne tapaukset, jolloin alaikäinen oli kärsinyt oikeudenmenetyksen sen johdosta, ettei hänellä ollut ollut holhoojaa tai että holhooja oli laiminlyönyt valvoa alaikäisen etua. Edelleen *Sjögren* samassa yhteydessä huomauttaa,

menetetyn ajan palauttamista ja lainvoiman saaneen tuomion purkamista. Niinpä esim. *Abrahamsson* sisällyttää molemmat oikeusturvakeinot sanontaan »restituera någon afgjord sak». ¹⁹ Tämä sanonta tuntuu samalla selvästi viittaavan yleisoikeudelliseen vaikutukseen.

Mitä tulee tuomionpurkumenettelyä koskeviin säännöksiin 1600-luvulla, niin on niiden johdosta ensinnäkin lausuttava, että eräissä sanotun vuosisadan loppupuolella annetuissa knk. kirjeissä ja päätöksissä teroitettiin sitä, että lainvoimaisesti päätetyssä asiassa vain kuninkaalla on oikeus suoda restituuio. ²⁰ Nyt lausutun valaisemiseksi on ennen kaikkea viitattava Svean hovioikeudelle osoitettuun knk. kirjeeseen 15. 9. 1682. ²¹ Ja hovioikeuksille osoitetussa knk. kirjeessä 4. 12. 1689 sanotaan, etteivät tuomioistuimet ilman kuninkaan nimenomaista käskyä saa »någre saker som tilförene finnas wara lagligen afgiorde, å nyo at up- taga, utan böre the lämna orörde i thet stånd, the genom förre utslag kunna wara råcade — — —». ²² Mitä nimenomaan tulee menetetyn ajan

että »restitution omfattar vidare en liknande restitution in integrum i fråga om myndiga personers rättsförluster, där särskilda skäl och omständigheter finnas, som ansågos berättiga till restitution». Ks. *Sjögren*, s. 185. — Nyt selostetut *Sjögrenin* mainitsemat restituuio-tapaukset ovat siksi laajasisältöisiä, että niiden puitteisiin voitaneen myöskin mahduttaa sellaiset tilanteet, joissa ei ole kysymys prosessuaalisesta restituuioista.

¹⁹ Ks. *Abrahamsson*, s. 640. Ks. lisäksi *Wrede*: II, s. 329 ja *Rättegångsbalken* II, s. 246; *Forsman*: *Straffprocessen*, s. 256; ja *Nordlinj*, s. 45.

²⁰ Tekstissä kosketeltuihin oikeuslähteisiin viitataan vanhemmassa kirjallisuudessa varsin usein. Siinä suhteessa voidaan mainita *Abrahamssonin*, *Nehrmanin* ja *Flintbergin* esitykset. On kuitenkin todettava, etteivät asianomaiset tutkijat suinkaan aina tarkemmin selosta käyttämiään oikeuslähteitä.

²¹ Tätä kirjettä, jonka *Abrahamsson* (s. 640), *Nehrman* (*Processus civilis*, 1. painos s. 437) ja *Rydin* (s. 11) mainitsevat, ei ole aikaisemmin painosta julkaistu. Kirjeen sisällyksestä ks. liite n:o 1.

Rydin huomauttaa viitaten säännöksiin OK 31:1:ssä, joita hän vertaa sanotun kirjeen sisällykseen, että OK 31:3 tuntuu osoittavan, »att jemväl Hofrätten dittills (so. 1734 vuoden lain ilmestymiseen asti) ansett sig kunna bevilja restitution såsom utomordentligt rättsmedel» (*Rydin*, s. 11).

²² Ks. *Schmedeman*, s. 1263 s. — Tähän kirjeeseen viittaavat *Abrahamsson* (s. 640) ja *Nehrman* (*Processus civilis*, 1. painos s. 438).

Svean hovioikeudelle osoitetussa knk. kirjeessä 17. 2. 1688 selitetään erään vireiläölleen oikeusjutun johdosta (*Helena Jacobschöld contra Christina de la Gardie*), ettei hovioikeudella ollut ollut oikeutta kuninkaalta asiaa tiedustelematta tuomita lopullisesti jutussa, jossa molemmat asianosaiset olivat väittäneet lainvoimaisten tuomioiden olleen olemassa. Ks. tämän kirjeen johdosta *Flintberg*: IV, s. 752. Lisäksi viitattakoon knk. kirjeeseen 8. 3. 1682, jonka sisällyksestä ks. *Flintberg*: IV, s. 751 s. ja *Abrahamsson*, s. 163.

palauttamiseen (*restitutio fatalium*), niin korostetaan eräissä senaikaisissa knk. kirjeissä ja päätöksissä sitä, että vain kuninkaalla on valta palauttaa määräaika.²³

Tuomionpurkumenettelyyn nähden on huomattava, että jo 1669 vuoden täytäntöönpanosäännön (*stadga öfwer alla executioner i gemeen 10. 7. 1669*) 3 §:ssä määrätään, että kun restituuutio on tapahtunut tuomiolla ratkaistussa asiassa ja juttu tulee uudelleen tuomarin käsiteltäväksi, niin on sen, joka tahtoo tuomion kumottavaksi, asetettava takaus vahingosta ja oikeudenkäyntikuluista. Lisäksi ilmenee mainitusta lainpaikasta, että tällainen tuomio voidaan restituuutiosta huolimatta panna täytäntöön.²⁴

²³ *Nehrman* mainitsee tällöin seuraavat asiakirjat: knk. päätöksen 18. 5. 1683 sekä Svean hovioikeudelle osoitetun knk. kirjeen 5. 4. 1688. Ks. *Nehrman: Processus civilis*, 1. painos s. 437 (121 §). Lisäksi *Nehrman* toisessa yhteydessä (ib. s. 308 6 §) luettelee eräitä muita, kuninkaan *restitutio fatalium*-oikeutta valaisevia 1600-luvulta peräisin olevia oikeuslähteitä, nimittäin knk. kirjeen 6. 8. 1681, knk. päätöksen 2. 5. 1683 ja knk. kirjeen 16. 2. 1689. Tässä yhteydessä voidaan myöskin viitata knk. kirjeeseen 6. 10. 1694, jota selostetaan *Bergendal*, s. 54.

Edellämainittujen oikeuslähteiden tarkemmasta sisällyksestä lausuttakoon lisäksi muutama sana:

1) Knk. kirje 6*8. 1681 on jäljennettynä Helsingin yliopiston kirjaston käsikirjoituskokoelmassa (aksessionumero: 1827.B.79 s. 212) ja on sen otsakkeena »Kongl. May:tz Rescript af den 6 Augusti 1681 angående fatalier och främmande kiöpmens handel». Tähän yhteyteen kuuluyana siteerattakoon sen sisällyksestä seuraavaa: »Kongl. May:t requirerar Kl. Hofrättens förklaring huru de 1:mo äre komne at uptaga N: sak post lapsum fatalium och om sådant är skiedt med Kongl. May:tz speciale tillstånd.»

2) Knk. päätös 2. 5. 1683 ei ole Helsingin yliopiston kirjaston käsikirjoituskokoelmissa eikä myöskään Suomen tai Ruotsin valtionarkistossa. Se mahdollisuus on olemassa, että *Nehrman* on erehtynyt sanotun päätöksen päivämäärässä ja tarkoittaa knk. päätöstä 18. 5. 1683.

3) Knk. päätös 18. 5. 1683, jota ei ole aikaisemmin julkaistu, lausuu nimenomaan: »— — — warandes K. M:t enskijlte Höga Rättigheet at disponera uthi Fatalierne, hwilket Kongl. M:t intet tänker eller kan tåhla låta ryckias sig uthur händerne — — —» Selostettu päätös sisältyy liitteeseen n:o 2.

4) Knk. kirje Svean hovioikeudelle 5. 4. 1688, jota ei myöskään ole aikaisemmin julkaistu, sisältyy liitteeseen n:o 3.

5) Knk. kirje 16. 2. 1689 ei ole Helsingin yliopiston kirjaston käsikirjoituskokoelmassa. Myöskään emme ole tavanneet sitä Suomen eikä Ruotsin valtionarkistossa. Mitä tulee nimenomaan Ruotsin valtionarkistoon, niin on huomattava, että oikeusrevisionin reistratuuri vuodelta 1689 puuttuu. Se näet tuhoutui, samaten kuin vuosien 1690—1693 vastaava reistratuuri, Tukholman kuninkaallisen linnan palossa vuonna 1697.

²⁴ Tekstissä selostetulla tavalla tulkitsee puheenalaista lainpaikkaa *Abrahams-*

Tärkein 1600-luvulla ilmestyneistä lainvoimaisen tuomion purkamista koskevista oikeuslähteistä oli 6. 6. 1692 annettu asetus, joka sisälsi »Stadga och Förordning om nya skiäls uptagande, och hwad ther wid bör i ächt tagas». Tämän asetuksen johtolauseesta käy ilmi, että mahdollisuus hakea lainvoimaisen tuomion purkamista oli johtanut väärinkäytöksiin, joiden torjumiseksi asetuksessa annettiin eräitä määräyksiä.²⁵ Sellaisena on ensinnäkin mainittava säännös siitä, ettei lainvoimaisen tuomion purkamista koskeva hakemus estä tuomion täytäntöönpanoa, mikäli se, joka on voittanut asian, asettaa takauksen ja vakuuden siitä, minkä hän tuomion nojalla on saava haltuunsa. Lisäksi määrätään, että »för än the förmente nya skiälen komma til at uptagas eller skärskådas, bör then, som tappat skaken, ställa sin wederpart real borgen för all hinder, skada och omkostnad». — Nyt selostetut määräykset tuntuvat osoittavan, ettei 1669 vuoden täytäntöönpanosäännön vastaavia määräyksiä ollut kyllin tehokkaasti käytännössä noudatettu.

Vuoden 1692 asetuksella saatettiin tuomionpurkumenettelyyn nähdyn voimaan ns. puhtaantunnonvala.^{25a} Kysymyksessäoleva vala voidaan luonnehtia sellaiseksi prosessuaaliseksi preventiiviseksi keinoksi, jonka avulla tuomioistuin saa varmuuden siitä, että asianosainen käy oikeutta hyvässä uskossa eikä vastapuolensa vahingoittamistarkoituksessa.²⁶ Puhtaantunnonvala — iuramentum calumniae — otettiin Ruotsi-Suomen oikeudessa ensiksi käytäntöön 1615 vuoden oikeudenkäyntiprosessissa. Tämä vala oli kotoisin roomalaisesta oikeudesta, mutta se sai vasta kanonisessa oikeudessa huomattavan aseman.²⁷ — Nimenomaan

son, s. 640. Ks. lisäksi *Nehrman*: Processus civilis, 1. painos s. 438 (121 §), jossa viitataan, käsiteltäessä menetetyn ajan palauttamista, vuoden 1669 täytäntöönpanosäännön 3 §:ään.

²⁵ Ks. *Schmedeman*, s. 1323.

^{25a} Tämän valan tarkemmasta sisällyksestä ks. *Schmedeman*, s. 1323 s.

²⁶ Tähän tapaan luonnehtii kysymyksessä olevan valan *Wrede*: II, s. 378 ja *Rättegångsförfarandet*, s. 137; *Kallenberg*: I, s. 1122; ja *Wetzell*, s. 312.

²⁷ Ks. tekstissä lausutun johdosta *Wrede*: II, s. 378 ja *Rättegångsförfarandet*, s. 137; *Kallenberg*: I, s. 1122 aliv 50; *Afzelius*: Om parts ed, s. 160; ja *Flintberg*: IV, s. 434. Vrt. myös *Klein*, s. 66 s. ja s. 111 s. sekä *Wetzell*, s. 312 ss.

Yleensä katsottaneen, että OK 31:3:ssa mainittu vala on eräs laji puhtaantunnonvalaa. Näin esim. *Wrede*: II, s. 378. Sen sijaan *Afzelius* tuntuu pitävän puheenalaisessa lainpaikassa säännösteltä valaa erillään puhtaantunnonvalasta. Ks. *Afzelius*: Om parts ed, s. 160 s. — Puhtaantunnonvalan latinankielinen vastine on siis iuramentum calumniae. Mitä tulee käsitteeseen calumnia, niin viitattakoon sen johdosta jäljempänä s. 59 aliv. 29:ssä olevaan esitykseen.

on, tässä yhteydessä korostettava sitä seikkaa, ettei sanottu vala ole Ruotsi-Suomen oikeudessa mikään, todistuskeino.²⁸

Puheenaolevan 1692 vuoden asetuksen laatijat eivät tyytyneet pelkääseen preventiivistä laatua olevien suojakeinojen säätämiseen, vaan määrittiin asetuksessa lisäksi seuraavaa: » — — om then Domaren, för hwilken them tillåtes sådana nya skiäl wisa, pröfwar them af ingen wicht eller wärde, utan allenast til sin wederdelomans hinder och skada up-tänckte och ut sedde wara, tå skal Rätten then samma, hwilken then hilst wara kan, icke allenast påläggia at uprätta sin wederpart allan skada, utan ock bör han således straffas, som en temere Litigans, och orkar han inte böta, plichte med fängelse; — — — » — Nyt siteeratussa säännöksessä käytetään siis käsitettä »temere litigans». Sanotun käsitteen ja sitä vastaavan rangaistuksen — poena temere litigantium — johdosta on huomautettava, että nämä käsitteet juontavat alkunsa roomalaisesta oikeudesta. Lyhimmin saatettaneen temere litigans luonnehtia henkilöksi, joka käy oikeutta tietoisena siitä, että hänen asiansa on väärä. Ja tällaista henkilöä kohtaava rangaistus on taas nimeltään poena temere litigantium.²⁹

²⁸ Ks. esim. *Wrede*: II, s. 379 ja *Afzelius*: Om parts ed, s. 162. — Se, ettei puhtaantunnonvalan vannominen suinkaan vapautta tarpeellisen todistelun esittämisestä, ilmenee varsin selvästi OK 31:3:n määräyksistä. — Saksan yleisoikeuden kannasta esilläolevassa kysymyksessä mainittakoon, että puhtaantunnonvalaa saatettiin eräissä restituuotapauksissa käyttää suoranaisena todistuskeinona. Ks. sen johdosta *Wetzell*, s. 686 s. verr. s. 307 s. ja s. 314.

Mitä yleensä tulee puhtaantunnonvalan merkitykseen, niin se on jo pitkän aikaa ollut ruotsalais-suomalaisessa prosessioikeudessa varsin pieni. Siinä suhteessa voidaan viitata 1734 vuoden lain valmistelutöiden yhteydessä esitettyihin huomautuksiin samoin kuin siihen tosiasiaan, että puheenalainen vala esiintyy meillä käytännössä oikeastaan vain OK 31:3:ssa säännöstellyssä tapauksessa. Ks. 1734 vuoden lain esitöiden johdosta *Sjögren*: III, s. 61 s. ja puhtaantunnonvalan nykyisestä asemasta taas *Wrede*: II, s. 378; *Granfelt*: Processledning, s. 84 aliv. 2; *Kallenberg*: I, s. 1122 s.; *Afzelius*: Om parts ed, s. 161; ja *Flintberg*: IV, s. 434.

Lopuksi todettakoon, että eräissä erikoislaeissa on annettu määräyksiä sellaisesta valasta, joka oikeudelliselta rakenteeltaan suuresti muistuttaa puhtaantunnonvalaa. Sellaisena voidaan mainita esim. velkojanvala. Ks. tämän valan johdosta *Wrede*: Konkursrätt, s. 170 ja *Grottenfelt*: Konkursstadgan, s. 73 s.

²⁹ *Wrede* lausuu käsitteestä poena temere litigantium: »Straff för dem, som tvista utan skäl» (*Wrede*: Rättegångsförfarandet, s. 78). Ks. myös *Nehrman*: Processus civilis, 1. painos s. 323 (12 §) ja s. 325 (17 §) sekä *Sjögren*, s. 155 s. — *Klein* huomauttaa, että roomalaisoikeudellinen käsite temeritas vastasi roomalaisoikeudellista calumniam-käsitettä (*Klein*, s. 67). Mitä taas tulee viimeksimainittuun, niin *Klein* määrittelee klassillisen roomalaisen oikeuden ja justinianisen oikeuden käyt-

Jo 1669 vuoden täytäntöönpanosäännöstä tuntuu ilmenevän, että siten kun kuningas on suostunut purkuanomukseen, on asia otettava uudelleen tuomioistuimessa käsiteltäväksi.³⁰ Ja aivan selvästi lausuttiin mainittu seikka julki 1692 vuoden asetuksen viimeksi siteeratuissa määräyksissä. Lainvoiman saaneen tuomion purkamista tarkoittava menettely jakautui siis jo niihin aikoihin kahteen toisistaan erillään olevaan osaan, nimittäin menettelyyn »kuninkaan luona», jossa purkuanomus tutkittiin, sekä »tuomioistuimessa» tapahtuvaan menettelyyn, jossa anojalla, jonka purkuanomukseen oli suostuttu, oli tilaisuus saada pääasia uudelleen käsitellyksi. On syytä tässä yhteydessä todeta, että sanotunlainen »kaksiosainen» menettely — iudicium rescindens ja iudicium rescissorium — on luonteenomainen nykyiselle OK 31:3:ssa omaksutulle järjestelylle.

Vuoden 1692 asetuksessa ei säädetty määräaikaa, minkä kuluessa oli pyydyttävä lainvoiman saaneen tuomion purkamista. Sen mukaisesti *Nehrman* lausuu, käsitellessään Ruotsi-Suomen oikeuden kantaa ennen 1734 vuoden lain ilmestymistä, ettei laki ole esilläolevassa suhteessa asettanut määräaikaa, koska kukaan ei voi anoa lainvoimaisen tuomion purkamista ennen kuin hänellä on uusia syitä.³¹ Myöskään ei mainitussa asetuksessa ollut määräaikaa, jonka kuluessa hakijan tuli tapahtuneen tuomionpurun jälkeen esittää tuomioistuimessa uudet perusteensa. Tämän puutteen korjaamiseksi määrättiin Götan hovioikeudelle osoitetussa knk. kirjeessä 26. 11. 1696, että »sådane rättsökiande Parter skola sigh med desse remissers framwijsande förhålla aldeles effter dhe fatalier som uti den nya rättegångs processen ifrån dombstolarne föreskrifwes, inom hwilken tijd dhe äro skyldige deras remisser och nya skiähl i

tämän calumnia-käsitteen seuraavasti: » — die vorsätzliche vom Bewusstsein ihrer Unerlaubtheit begleitete Uebertretung processrechtlicher Normen» (*Klein*, s. 66). Vrt. myös *Wetzell*, s. 312 ss. ja *Klein*, s. 105 aliv. 126. On huomattava, että iuramentum calumniae oli roomalaisessa oikeudessa keino, jonka avulla pyrittiin estämään »die temeritas der Parteien» (*Klein*, s. 66 s.).

³⁰ Viitattakoon siinä suhteessa s. 57 aliv. 24:n edellä olevaan esitykseen.

³¹ *Nehrman*: Processus civilis, 1. painos s. 436 (117 §). — Samassa yhteydessä *Nehrman* viittaa knk. kirjeeseen 11. 12. 1686 ja huomauttaa sanotun kirjeen käskävän »at Parterne ey böra långt efteråt anhålla ther om». *Nehrman* ei kumminkaan sen tarkemmin ilmoita, kenelle tämä kirje on osoitettu. Siitä syystä ja kun Ruotsin valtionarkistossa säilytetty yleinen reistratuuri — riksregistraturet — sisältää suurehkon joukon mainitun kirjeen antamispäivänä päivätyjä kirjeitä, emme ole kyenneet päättämään, mitä asiakirjaa *Nehrman* puheenalaisella kirjeellä tarkoittaa.

Rätterne ingifwa och där om sluth anhålla, såframt dhe samma nya skiähl och deras uptagande wele tillgode niuta».³² Viittaus uudessa oikeudenkäyntiprosessissa oleviin määräyksiin tarkoitti säännöksiä 4. 7. 1695 annetussa »Stadga och Förordning, innehållande någre mål til widlyftigheters afkortande och lindring uti Rättegångar för the Stridige Parter, både wid Öfwer- och Under-Rätterne».³³

Useinmainittu 1692 vuoden asetus ei tarkemmin luonnehtinut uusien perusteiden (nya skiäl) laatua. Tätä seikkaa on sen sijaan omiansa valaisemaan eräs seuraavan vuosisadan alkupuolella annettu knk. kirje, nimittäin kuninkaallisille neuvoksille osoitettu kirje 31. 3. 1704. Sanotusta kirjeestä ilmeni, että sen, joka nojautuen uusiin perusteisiin tahtoo saada muutosta siihen, mikä jo aikaisemmin on laillisesti ratkaistu, tulee esittää sellaisia asiakirjoja ja todisteita, joita ei ole aikaisemmin esitetty asian ratkaiselle tuomarille, ja että jos tuomari havaitsee perusteiden olevan jonkin arvoisia, niin hän on oikeutettu muuttamaan aikaisemmin antamaansa tuomiota. Nimenomaan korostettiin kirjeessä sitä, että »nya argumentationer och efteråt Quaestiones Juris kunna ey ansees för nya skiäl, at oprifwa det, som en gång afslutit warit».³⁴

Mitä tulee menetetyn ajan palauttamiseen, niin on huomattava, ettei

³² Puheenalainen kirje, jonka *Nehrman* (Processus civilis, 1. painos s. 436, 117 §) mainitsee; ei sisälly oikeusrevisionin reistratuuriin, joka vuosien 1694—1697 väliseltä ajalta on aikaisemmin (s. 57 aliv. 23 i.f.) kosketellusta syystä varsin vajanaishana säilynyt. Sen sijaan kysymyksessäoleva kirje sisältyy Götan hovioikeudessa säilytettyihin asiakirjoihin ja on se otettu liitteeseen n:o 5.

³³ Tekstissä mainitun asetuksen sisällyksestä ks. taas *Schmedeman*, s. 1414 ss.

³⁴ Puheenalaisen kirjeen sisällyksestä ks. *Abrahamsson*, s. 641 ja *Flintberg*: IV, s. 758; vrt. lisäksi *Myrberg*, s. 1073 aliv. 1.

Nehrman huomauttaa uusista perusteista puhuessaan, että kun asianosainen esittää perusteensa, on tuomarin tarkoin tutkittava, ovatko ne samoja, joille aikaisempi tuomio rakentui, vai onko asianosainen esittänyt ainoastaan »en ny quaestionem Juris» ja että jos niin on asianlaita, on perusteet hylättävä. Ks. *Nehrman*: Processus civilis, 1. painos s. 436 (118 §).

Muuten huomattakoon, että puheenaolevaan aikaan pyrittiin rajoittamaan lainvoimaisen tuomion purkamista koskevien anomusten lukumäärää. Niinpä *Nehrman* (Processus civilis, 1. painos s. 435, 115 § ja 2. painos s. 411, 113 §) viittaa knk. kirjeeseen 7. 3. 1694 sekä lausuu (Processus civilis, 2. painos s. 411, 113 §), että uusien perusteiden nojalla voidaan kuninkaalta anoa lainvoimaisen tuomion purkamista, mutta ettei hovioikeuden tule »utan thess större och klarare skiäl» neuvoa asianosaiselle tätä keinoa. Mitä tulee mainittuun kirjeeseen, emme ole sitä löytäneet oikeusrevisionin reistratuurista, joka — kuten (s. 61 aliv. 32) on huomautettu — on sanotulta ajalta vain vajanaishana olemassa. — *Wedberg* toteaa, että purkuasiat olivat 1700-luvun lopulla paljon lukuisimmat kuin nykyään Ruotsissa. Ks. *Wedberg*: SvJT 1922, s. 175.

1600-luvulla annettu tarkempia määräyksiä sanotun oikeusturvakeinon käyttämisen edellytyksistä. Toisessa yhteydessä mainitsemamme knk. kirjeet ja päätökset teroittivat vain sitä seikkaa, että kuninkaalla oli yksinomainen oikeus palauttaa menetetty aika. Mutta vähää ennen 1734 vuoden lain ilmestymistä julkaistiin puheenalaista oikeusturvakeinoa säännöstelevä 13. 10. 1731 annettu asetus, joka koski niitä, jotka »hos Kongl. Maj:t sökia Restitution af Fatalier». Tämän asetuksen alkupuolella viitattiin 16. 10. 1723 annettuun knk. päätökseen (resolution), jonka 1 §:ssä määrättiin, että sen, joka aikoo valittaa oikeudenkäyntivirheistä, tulee ennen valituksensa esittämistä tallettaa se, mitä tuomio sisältää, sekä asettaa takaus kuluista ja vahingosta.³⁵ Ja lisäksi säädettiin 1731 vuoden asetuksessa nimenomaan, että kun joku hakee kuninkaalta restitutio fatalium'ia, niin hän on velvollinen »praestera de position och caution, innan slike ansökningar antagas». Sen ohessa asetuksessa määrättiin, että jos anomus hylätään, on anojaa samaten kuin anomuskirjan laatijaa sakotettava ja heidät velvoitettava korvaamaan kulut. Edelleen mainittakoon, että asetuksessa nimenomaan korostettiin sitä, että restitutio fatalium tapahtuu vain erityisen hellyttävien syiden nojalla.³⁶

Seuraavassa kosketellaan 1734 vuoden lain esitöitä silmälläpitäen tuomionpurkusäännöstöä. Tällön on otettava huomioon lakikomissio-

³⁵ Vuoden 1731 asetus sisältyy kokoelmaan Kongl. Placater osv., Åren 1730—1735. — *Nehrman* viittaa käsitellessään menetetyn ajan palauttamista knk. kirjeeseen 7. 3. 1682, jossa määrättiin rangaistus sille, joka *per mala narrata* oli saanut jonkin kuninkaallisen päätöksen. Ks. *Nehrman*: Processus civilis, 1. painos s. 438 s. (124 §). Sanotun kirjeen tarkemmasta sisällyksestä ks. taas *Schmedeman*, s. 750.

³⁶ Eräistä 1600-luvulla annetuista knk. kirjeistä ilmeni, että restitutio fatalium-oikeusturvakeinoa pidettiin aivan poikkeuksellisuontoisena. Siinä suhteessa on viitattava *Nehrmanin* (Processus civilis, 1. painos s. 438, 122 §) ja *Flintbergin* (Flintberg: IV, s. 755) mainitsemiin kirjeisiin, nimittäin knk. kirjeeseen 18. 4. 1676 (ks. *Schmedeman*, s. 686) ja knk. kirjeeseen 4. 12. 1689 (ks. *Schmedeman*, s. 1263). Samaa asiaintilaa todistavat eräät 1700-luvulta peräisin olevat asiakirjat. Niinpä *Nehrman* (ib.) selostaa erästä oikeusrevisionin kirjettä 5. 10. 1711, josta ilmeni, että ruttoaikana, jolloin ei mitään riita-asiaain oikeudenkäyntejä toimitettu, »warda fatalier hwarjom och enom förbehåle». Ja Götan hovioikeudelle osoitetussa knk. kirjeessä 9. 10. 1724 taas lausuttiin, että ellei alituomari ole syyllistynyt todistettavissa oleviin nulliteetteihin, ei hovioikeus saa antaa sellaista päätöstä, joka aiheuttaisi menetettyjen määräaikojen palauttamisen. Ks. mainitun kirjeen johdosta *Abrahamsson*, s. 595 ja *Flintberg*: IV, s. 754. Vieläpä 1734 vuoden lain tultua voimaan katsottiin tarpeelliseksi teroittaa määräaikojen noudattamisen välttämättömyyttä. Viitattakoon siinä suhteessa oikeuskanslerille osoitettuun kirjeeseen 19. 1. 1774 (ks. *Flintberg*: IV, s. 754).

nin kolme eri ehdotusta, nimittäin vuosien 1717, 1723 ja 1734 ehdotukset, joita seuraavassa sanomme ehdotuksiksi I, II ja III.— Ehdotuksessa I sisältyivät tuomionpurkusäännöstöä koskevat määräykset oikeudenkäymiskaaren 23 lukuun (»Om lagwunna domars återbrytande och försutin laga tids återställande»), ehdotuksessa II oikeudenkäymiskaaren 32 lukuun (»Huru lagwunnen dom återbrytas må, och försutin laga tid återställas») sekä ehdotuksessa III oikeudenkäymiskaaren 31 lukuun (»Huru dom må återbrytas, som wunnit laga kraft»). Mainittujen lukujen 1 §:ssä ehdotettiin säädettäväksi, että ainoastaan kuninkaalla on valta purkaa lainvoimainen tuomio ja antaa takaisin menetetty laillinen aika.³⁷

Mitä taas tulee puheenalaisiin ehdotuksiin sisältyviin, lainvoiman saaneen tuomion purkamista koskeviin määräyksiin, niin on huomattava, että ehdotus III:n OK 31:3 vastaa asialliselta sisällykseltään 1734 vuoden lain OK 31:3:n säännöksiä; näiden lainpaikkojen muodollisetkin eroavaisuudet ovat varsin mitättömät. Ehdotuksessa I sisältyivät vastaavat säännökset OK 23:2:een ja ehdotuksessa II OK 32:2:een. Molemmissa viimeksimainituissa lainpaikoissa ehdotettiin ensinnäkin säädettäväksi, että jos tuomio on tullut lainvoimaiseksi, mutta tappiopuoli sanoo löytäneensä uusia perusteita, joilla tuomio voidaan kumota, ei tämä estä ulosmittausta. Lisäksi määrättiin puheenalaisissa lainkohdissa, että sen, joka tahtoo käyttää hyväkseen uusia perusteita, tulee pyytää kuninkaalta lupa niiden esittämiseen sekä tämän jälkeen vannon puhtaantunnonvala ja asettaa takaus kuluista ja vahingosta.³⁸ Edelleen ehdotettiin säädettäväksi, että jos perusteet on jo aikaisemmin esitetty tai jos ne eivät kykene muuttamaan tuomiota, niin tuomio on vahvistettava.³⁹ Tässä tapauksessa hakijan tulisi korvata aiheuttamansa kulut ja vahinko sekä kärsiä sakkorangaistus »för oskäligt käromål».

Kun vertaa nyt selostettuja, ehdotus I:een ja II:een sisältyviä määräyksiä vastaaviin säännöksiin ehdotus III:ssa ja 1734 vuoden lain OK 31:3:ssa, niin on todettava, että viimeksimainitut ovat eräissä suhteissa jossakin määrin täydellisempiä. Niinpä hakijan prestaatiovelvollisuuteen kuuluu niiden mukaan myöskin se, että hakija on täyttänyt sen,

³⁷ Ks. *Sjögren*: V, s. 448 ja VI, s. 533 ja s. 588.

³⁸ Ks. *Sjögren*: V, s. 448 ja VI, s. 533.

³⁹ Ehdotus I:ssä käytetään seuraavaa sanontaa: »Finner domaren at thessa skäl hafwa förr warit drifna, eller at the ej förmå ändra domen; tå bekräftas, then samma.» Vastaava säännös ehdotuksessa II kuuluu taas: »Finner rätten at thessa skäl förr warit framme, eller ock at the ej förmå ändra domen; warde tå then bekräftad.»

mitä oli tuomittu. Lisäksi on hakija, jonka anomukseen suostutaan, osoitettava siihen tuomioistuimeen, joka viimeksi on asiassa tuominut. Ja tuomioistuimessa tapahtuvasta uudesta menettelystä annetaan ehdotus III:ssa ja 1734 vuoden lain OK 31:3:ssa tarkempia määräyksiä säätämällä, että jos hakija on täyttänyt prestaatiovelvollisuutensa, niin tuomarin on tutkittava uudet perusteet ja kuultava vastapuolta; tuomarilla on sitten valta muuttaa entinen tuomio, jos perusteet ovat tarpeeksi pätevät. Ja lopuksi määrätään puheenalaisissa lainpaikoissa, että jos jompikumpi asianosainen tahtoo hakea ratkaisuun muutosta, niin on hänellä tähän valta ja on hänen silloin noudatettava oikeudenkäymiskaaren määräyksiä.

Lainvoiman saaneen tuomion purkamista koskevat edellä selostetut ehdotukset eivät kuitenkaan tarjoa mainittavampaa apua tulkittaessa voimassaolevan lain vastaavia määräyksiä. Jossakin määrin valaisevampia ovat puheenalaisiin ehdotuksiin sisältyvät määräykset menetetyn ajan palauttamisesta. Niinpä ehdotus I:n OK 23:3:ssa ehdotettiin säädettäväksi seuraavaa: »I liga måtto skal ingen wid förenämnda plicht, understå sig at beswåra konungen med ansökning om försutin laga tids återställande, med mindre ther til på goda skäl finnes at han hwarken genom egen upsåtelig försummelse, eller annat sitt wällande, utan af andra wådeliga och oförmodeliga händelser, them man ej kunnat hindra eller förese, har laga tid försummat och försuttit.» Ja vastaava säännös ehdotus II:n OK 32:3:ssa taas kuului: »Ingen fördriste sig ock wijd förenämnda plicht, at bedia konungen återställa försutin laga tid; utan han af wåda och ej af egit wällande laga tid försummat och försuttit hawer.»⁴⁰ Nyt selostetut määräykset ovat huomattavasti sisältörikkaampia kuin vastaavat säännökset ehdotus III:n ja 1734 vuoden lain OK

⁴⁰ Ks. *Sjögren*: V, s. 449 ja VI, s. 533. — On merkille pantavaa, ettei siteerattujen säännösten mukaan hakijalta vaadittu minkäänlaisia prestaatioita. Toisin esilläolevassa suhteessa aikaisemmin kosketeltu 1731 vuoden asetus, samaten kuin ehdotus III ja 1734 vuoden lain OK 31:2.

Siteerattujen säännösten johdosta on lisäksi syytä viitata siihen, että eräissä 1734 vuoden lakiin sisältyvissä säännöksissä käytetään samantapaisia sanontoja. Niinpä RakK 24:2:ssa lausutaan, käsiteltäessä tulipaloa kylässä, seuraavaa: »Timar skada af rätt våda, som man ej kan förese eller vachta, förr än skada händer; varesklös.» Ja KK 15:5:ssä taas säädetään yhtiömiehen vahingonkorvausvelvollisuudesta yhtiölle aiheutetun vahingon johdosta, että jos vahinko on tullut »af rätt våda, som man ej kan förese eller vachta, förr än skada händer», niin jokaisen on oltava yhtäläisesti tappioon osallisena. Selostettujen »oikeata tapaturmaa» koskevien määräysten on katsottu asettavan asianomaisille culpa levis in abstracto-vastuun. Ks. esim. *Serlachius—Cederberg*, s. 93 ss.; *Wrede*: *Obligationsrätt*, s. 39 ss.; *Ekström*: s. 858 ss.; ja *Montgomery*, s. 686 ss.

31:2:ssa, jossa puhutaan vain »erinomaisista syistä ja perusteista». Mainitut määräykset tarjoavatkin jonkinlaista apua tulkittaessa sanontaa »erinomaisia syitä ja perusteita».

Kun 1734 vuoden lain esityöt ja sanotun lain OK 31:2 eivät antaneet mitään suoranaista vastausta siihen kysymykseen, minkälaisen määräaikojen palauttaminen on mahdollinen, ilmeni tässä asiassa jo 1700-luvulla epäselvyyttä. Kongl. Förkortnings Commissionen pohti kysymystä ja lausui vuonna 1755 julkaistussa ehdotuksessaan (project), että tällöin tarkoitetaan pelkästään prosessuaalisen määräajan palauttamista.⁴¹ Sama kanta ilmeni valtiosäätöjen 8. 1. 1770 antamasta päätöksestä.⁴²

⁴¹ Tämä ehdotus on painettu Tukholmassa vuonna 1755. Helsingin yliopiston kirjastossa on ehdotus *Calonius—Naumann*-kokoelman niteessä B.6 (tässä niteessä varustettuna numerolla 7). Tekstissä kosketeltu seikka ja erät muut menetetyn ajan palauttamista koskevat kysymykset sisältyvät sanotun ehdotuksen sivuille 97–101. Ehdotuksen sisällystä olemme kuitenkin selostaneet *Flintbergin* referaatin mukaan (ks. *Flintberg*: IV, s. 756). — *Wedberg* huomauttaa käsitellessään tätä ehdotusta, että siinä käytetty sanonta »det skäl till resning ej böra dragas av meritis causae» merkitsi sitä, ettei menetetyn ajan palauttamista tarkoittavaa anomusta voitu perustella pääasian erityisen laadun nojalla eikä myöskään tapahtuneiden oikeudenkäyntivirheiden avulla (ks. *SvJT* 1922, s. 178). Ehdotuksessa asetuttiinkin sille kannalle, että OK 31:2:n sanonta »erinomaisia syitä ja perusteita» tarkoitti »sådana omständigheter, hwilka, ehuru de af domaren ej kunnat såsom laga förfall anses, likwäl komma närmast-därintil, hindrat parten, at inom laga tid sin rätt och talan fullfölja» (ks. *Flintberg*: IV, s. 756). *Wedberg* toteaa, ettei tämä komissionin kanta ollut sopusoinnussa aikaisemman oikeuskäytön kanssa ja ettei HD kustavilaisenakaan aikana noudattanut tässä suhteessa minkäänlaista vakiintunutta käytäntöä (ks. sen johdosta *Wedberg*, mt. s. 179 ss.). *Flintberg* katsoo komissionin ehdotuksen olevan nyt puheenaolevassa suhteessa varsin hyvin perustellun; kuitenkin hän sellaisissa ns. jura non cessibilia-tapauksissa, jotka koskivat yleistä etua, tahtoo tehdä poikkeuksen komissionin omaksumasta kannasta (ks. *Flintberg*: IV, s. 756; vrt. lisäksi *Wedberg*, mt. s. 181). *Nehrmanin* kanta nyt käsiteltävänä olevassa kysymyksessä tuntuu jossakin määrin epäselvältä. Ks. tämän johdosta *Nehrman*, s. 412 (115 §) verr. s. 303 s. — Jos edelläkosketellussa ehdotuksessa käytettyä sanontaa *meritis causae* tulkitaan *Wedbergin* mainitseamalla tavalla, niin ei suinkaan ilman muuta jouduta ristiriitaan OK 25:21 i.f. olevan säännöksen kanssa. Tässä säännöksessä viitataan näet vain OK 31 luvussa oleviin menetetyn ajan palauttamista koskeviin määräyksiin.

Lopuksi voidaan mainita, että kosketellussa ehdotuksessa (s. 100 s.) katsottiin tarpeelliseksi esittää säädettäväksi määräaika, jonka kuluessa menetetyn ajan palauttamista olisi haettava. Ks. tämän johdosta myös *Flintberg*: IV, s. 756 s.; *Wedberg*, mt. s. 179 aliv. 2; ja *Wrede*: Rättegångsbalken II, s. 247.

⁴² Ks. sen sisällyksestä *Flintberg*: IV, s. 751; vrt. myös *Broomé*, s. 319.

Tässä yhteydessä on syytä kiinnittää huomiota siihen seikkaan, etteivät 1734 vuoden lain esityöt valaise kysymystä lainvoiman saaneen tuomion purkamisesta syytetyn vahingoksi. Eikä 1734 vuoden lain OK 31:3:eenkaan sisälly sanottua kysymystä selvittävää nimenomaista säännöstä. Onkin todettava, että ensimmäiset määräykset tuomion purkamisesta syytetyn vahingoksi sisältyivät kaikille hovi- ja ylioikeuksille osoitettuun knk. kirjeeseen 1. 3. 1750. Tämä kirje, jonka yksityiskohtaiseen sisällykseen palaamme tuonnempana, ei sisällä *suoranaisia* säännöksiä kuninkaan mahdollisuudesta purkaa syytetyn (ja tuomitun) vahingoksi lainvoimaisia tuomioita. Sen sijaan ilmenee kirjeestä *epäsuorasti*, että kuninkaalla katsottiin niihin aikoihin olleen mainitunlaisen oikeuden. Kirjeen johdannossa näet mainitaan, että erästä rikosasiaa Svean hovioikeudessa käsiteltäessä oli ilmennyt erimielisyyttä siitä, saiko ylioikeus, sen jälkeen kun se oli jossakin suuremmassa rikosjutussa aikaisemmin vapauttanut henkilön rangaistuksesta, sittemmin »tå nya omständigheter uti samma mål sig yppat, efter brottets tå befundne beskaffenhet, antingen til döden, eller någon swår kroppsplikt döma», ilman että siitä tarvitsisi kuninkaalle etukäteen ilmoittaa ja saada kuninkaalta lupa aikaisemman päätöksen purkamiseen.⁴³ Vielä ilmeisemmäksi käy puheenalainen kuninkaan oikeus, kun tutustuu kysymyksessä olevassa kirjeessä mainitun Svean hovioikeuden tiedustelun tarkempaan sisällykseen. Tästä seikasta seuraavassa muutama sana.

Valtakunnanneuvoston oikeusrevisionin pöytäkirjoissa 1. 3. 1750 selostetaan Svean hovioikeuden kirjoitusta 7. 2. 1750. Sanottu selostus osoittaa Svean hovioikeuden mainitun kirjoituksen sisältävän seuraavaa: Hovioikeuden jäsenten vähemmistö tosin piti mahdollisena, että juttu sellaista henkilöä vastaan, joka oli vapautettu törkeätä rikosta koskevasta syytteestä, voitiin uusien seikkojen ilmetessä ottaa uudelleen tutkittavaksi ilman että olisi tarpeen »at Kongl. M:t sielf med thet förre

⁴³ Ks. *Jusleen*, s. 234. — Puheenaolevan kirjeen otsakkeessa käytetään sanontaa, joka osaltaan tuntuu osoittavan, että kuninkaalla katsottiin niihin aikoihin olleen oikeuden purkaa tuomioita syytetyn vahingoksi. Otsake näet kuuluu seuraavasti: »Til samteliga Hof- och Öfwer-Rätterna, angående brottmåls å nyo upptagande, tå nya omständigheter theruti yppade blifwa, utan hemställande til Kongl. Majestetet.» Ja samaa todistaa itse kirjeessä käytetty sanonta: »— — och som thet skulle förorsaka mera omgång och tidens utdrägt, som i synnerhet i brottmål förekommas bör, om hwarje slikt sig yppande mål skulle til Wårt ompröfwande först i underdånighet hemställas — —.» — Ks. lisäksi *Holmbergson*, s. 81. Vrt. kuitenkin *Lagkommitén*, Motiver s. 151.

Utslagets uphäfwande beswära». Sen sijaan useimmat sanotun hovioikeuden jäsenet olivat sitä mieltä »at ej någon annan, än Kongl. Maj:tt hafwer wåld bryta en ÖfwerRätts dom; och at HofRätten således utan Kongl. Maj:tt:s särskilte tilstädielse ej kan ändra sin egen gifne dom; emedan fast lagen om domars återbrytande har sitt afseende på twistemål, kunde likwäl thet förordnandet ock sträcka sig til brottmål, hälst så stor och större makt ligger therpå, at bewara folks, efter nogaste ransakande, en gång fundne oskuld, som theras egendom; så framt Kongl. Maj:tt ej skulle finna skiäligt en sådan myndighet HofRätten i brottmål nådigst updraga; — — —».⁴⁴ — Selostettu hovioikeuden enemistön lausunto lähti siis siitä, että kuninkaalla on periaatteessa yksinomainen oikeus purkaa lainvoimaisia tuomioita syytetyn vahingoksi. Ja tämä kanta sai myöskin oikeusrevisionin jäsenten hyväksymisen osakseen. Mainitusta oikeusrevisionin pöytäkirjasta näet ilmenee, että sitten kun hovioikeuden edellä selostettu kirjoitus oli tullut oikeusrevisionin käsiteltäväksi, revisionin jäsenet havaitsivat »i anseende til the af HofRättens fläste Ledamöter andragne skiäl, och så wida Kongl. Maj:t i allmänhet icke lemnat HofRätten frie händer, at i brottmål theras redan utgifne dommar, på nya skiäl, uphäfwa, at thetta mål til Kongl. Maj:tt:s ompröfwande rätteligen blifwit hemställt».⁴⁵

Kaiken edelläesitetyn nojalla pitäisimme varmana, että kuninkaalla oli ennen 1. 3. 1750 annetun kirjeen säännösten voimaan tuloa oikeus OK 31:3:n nojalla purkaa lainvoimaisia tuomioita syytetyn (tuomitun) vahingoksi. Varsin todennäköiseltä tuntuu lisäksi, että sanotunlainen purkuvalta kuului periaatteessa yksinomaan kuninkaalle. Kun vastalausutun valossa tarkastelee mainitun knk. kirjeen sisällystä, niin on todettava, että kuningas oli puheenalaisen kirjeen osoittamassa laajuudessa suonut hovi- ja (muille) ylioikeuksille vallan ottaa syytetyn tai tuomitun vahingoksi uudelleen käsiteltäväksi rikosasian, josta jo oli ole-

⁴⁴ Tekstissä esitetyn johdosta ks. liite n:o 7.

⁴⁵ Ks. liite n:o 7. — Sitaatissa oleva viittaus »thetta mål» tarkoitti juuri sitä rikosasiaa, jota käsiteltäessä Svean hovioikeudessa oli syntynyt edelläselostettu erimielisyys mahdollisuudesta ottaa juttu uudelleen käsiteltäväksi. Samalla meillä on tässä tilanne, jossa oikeusrevisioni totesi, että kuninkaani on käsiteltävä määrätty, tuomion purkamista syytetyn vahingoksi koskeva juttu. Lopuksi mainittakoon, että puheenalainen oikeusrevisionin pöytäkirja osaltaan osoittaa, että 1734 vuoden lain ilmentymisen jälkeen purkuasioita käsiteltiin valtakunnanpuoleiston oikeusrevisionissa.

massa hovi- tai ylioikeuden ratkaisu.⁴⁶ Tuntuu kuitenkin siltä, ettei kuninkaalle kuuluneen purkuvallan delegointi tällöin merkinnyt sitä, että kuningas samalla olisi luopunut mahdollisuudesta itse toimittaa purku niissä tilanteissa, jotka lankesivat 1750 vuoden kirjeen puitteisiin.⁴⁷ Tällä mahdollisuudella ei kumminkaan ollut mainittavampaa käytännöllistä merkitystä. Missä määrin kuningas taas käytteli oikeutaan purkaa tuomioita syytetyn tai tuomitun vahingoksi sellaisissa tapauksissa, joihin *eivät* soveltuneet useinmainitun kirjeen määräykset, ei ole tiedossamme.⁴⁸

⁴⁶ Edellä tekstissä on jo kosketeltu 1750 vuoden kirjeen johdantoa. Johdannon lopussa mainitaan Svean hovioikeuden alistaneen kuninkaan harkintaan, eikö kuningas esitettyjen seikkojen perusteella sallisi hovioikeuden antaa lausuntoansa tällaisissa jutuissa aikaisemman päätöksen esteenä olematta ja ilman että olisi tarpeellista tiedustella etukäteen asiaa kuninkaalta. Tämän johdosta kirjeessä määrättiin seuraavaa:

»Och althenstund en grof missgärningsman, fast han wid första angifwandet icke kunnat förmås til bekännelse, och öfvertygas om sitt begångna brott, så mycket mindre, sedan nya omständigheter och bewis emot honom therutinna yppade blifwa, kan, therföre at han en gång fått befrielse, lemnas ostraffad, som samma befrielse merendels härrörer af hans arghet at dölja sitt brott, dels ock theraf, at i thet ställe andre twistemål kunna utredas af skrifter och handlingar, som parterne hafwa at förete, uplysning uti slika brottmål egentligen ankommer på witnen och omständigheter, som, tå brottet hos domaren blifwit angifwit, ofta för målsäganden, eller then, som talan å embetes wägnar förer, och tå gärningen sig tildragit, ej när warit, kunna obekante wara, men sedermera yppade blifwa; hwarföre ock uti Lagen stadgadt är, at grofwe brottmål wid wissa omständigheter böra lemnas til framtiden, tå the kunna uppenbarade warda; Förthenskul, och som thet skulle förorsaka mera omgång och tidens utdrägt, som i synnerhet i brottmål förekommas bör, om hwarje slikt sig yppande mål skulle til Wårt ompröfwande först i underdånighet hemställas; Altså hafwe Wi skäligen pröfwat i nåder tillåta, thet alle sådane grofwe brottmål, som gå å lif, ära, eller kropp, och för hwilka med penningar ej bötas må, antingen Öfwer-Rätten theruti gifwit befrielse utslag, eller ock, fält then brottsliga til mindre, dock ej werkstäldt straff, än han sedermera finnes hafwa förtjent, måge af Wära Hof- och Öfwer-Rätter, enär nya skäl, och omständigheter therwid förekomma, åter uptagas, och enligt Lag och beskaffenheten afgöras, utan at therom förut hos Oss i underdånighet sig förfråga.»

Kosketeltua kirjettä on siteerattu Jusleenin mukaan. Ks. Jusleen, s. 234 ss.

⁴⁷ Vaikka 1750 vuoden kirje mainitsee ainoastaan ne tapaukset, joissa on kysymys ylioikeuden aikaisemmin ratkaiseman asian uudelleen käsiteltäväksi ottamisesta, niin saatettaneen tuskin asettaa epäilyn alaiseksi, että hovi- ja muut ylioikeudet olivat puheenalaisen kirjeen nojalla oikeutetut käsittelemään sellaisenkin rikosjutun, josta oli ennestään olemassa vain alioikeuden ratkaisu. Ks. tämän johdosta myös Holmbergson, s. 82 s. ja s. 84.

⁴⁸ Kuninkaan purkuvallan piiriin jäivät esimerkiksi ne tapaukset, jolloin

Edellä selostetun knk. kirjeen määräykset olivat esikuvana niille lainsäädäntötoimenpiteille, jotka johtivat 20. 1. 1779 annettuun asetukseen. Tämän asetuksen määräykset liitettiin OK 17:32:een.⁴⁹ Saadaksemme täsmällisemmän kuvan useinmainitun kirjeen ja viitatuun asetuksen välisistä suhteista, on aiheellista tutustua eräisiin tämän asetuksen syntyhistoriaa valaiseviin seikkoihin, jotka lisäksi ovat omiansa selvittämään eräitä puheenaolevan asetuksen tulkintaa koskevia kysymyksiä.

Kustaa III antoi vuosien 1778—1779 valtiopäiville esityksen vanhentumisesta rikosasioissa.⁵⁰ Sanottu esitys ei kuitenkaan sisällä mitään varteenotettavaa esilläolevassa suhteessa. Sen sijaan on kiinnitettävä huomiota eräeseen tämän esityksen johdosta mainituilla valtiopäivillä laadittuun mietintöön. Näin sitäkin suuremmalla syyllä, kun tämä mietintö — »Höglöfl. Ridderskapets och Adelens Utsedde Ledamöters i Lag Utskottet Betänkande, om praescriptions tid i Brottmål» — muodosti oleellisen pohjan sille lausunnolle (yttrande), jonka säädyt antoivat kysymyksessäolevaan kuninkaan esitykseen.⁵¹

syytetyn vahingoksi oli purettava kuninkaan itsensä antama tuomio. Mitään syytä ei näet ole olettaa, että hovi- ja (muiden) ylioikeuksien purkuvalta olisi ulottunut tällaisiin tuomioihin. Vastalausutun tueksi saatetaan viitata siihen, että 1750 vuoden knk. kirje puhuu vain ylioikeuksien tuomioista. Viimeksimainittujen tuomioistuinien piiriin ei suinkaan niihin aikoihin luettu kuninkaan oikeusrevisionissaan harjoittamaa ylintä tuomiovaltaa. Ks. tämän johdosta myös s. 79 aliv. 71:n jäljessä olevaa esitystä.

Tekstissä selostetusta oikeusrevisionin pöytäkirjasta ilmenee, mitä tuomioistuinta varten puheenaoleva knk. kirje oli tarkoitettu. Pöytäkirjassa näet lausutaan seuraavaa: »Hwarom swar til Swea HofRätt afgår, och the öfrige HofRätterne och Öfverdomstolarne förståndigas.» Ja oikeusrevisionin reistratuuriin sisältyvästä pöytäkirjanotteesta (Justitierevisionens registratur 1750, fol. 73) taas selviää, että useinmainittu knk. kirje oli myöskin annettava tiedoksi »Kongl. Maj:ts Lifgardes General Krigz Rätt».

⁴⁹ *Drängel* mainitsee 1. 3. 1750 annetun knk. kirjeen OK 31:3:n kohdalla. Ks. *Drängel*, s. 491. Vuoden 1779 asetuksen tuomionpurkua koskevat säännökset kuuluisivatkin siihen yhteyteen suuremmalla syyllä kuin OK 17:32:een. Puheenalaisen säännöksen sijoittaminen viimeksimainittuun lainpaikkaan tuntuu joutuneen siitä, että ylioikeuksien purkuvaltaa järjestevien määräysten katsottiin olevan läheisessä yhteydessä OK 17:32:n ensimmäisessä lauseessa säännöstellyn absolutio ab instantia-instituutin kanssa. Ks. viimeksilausutun johdosta myös s. 74 aliv. 58:ssa olevaa esitystä.

⁵⁰ Tämän esityksen sisällyksestä ks. liite n:o 8.

⁵¹ Puheenaoleva mietintö sisältyy tarpeellisin osin liitteeseen n:o 9.

Säätyjen lausuntoon olemme tutustuneet sen luonnoksen välityksellä, joka

Edellä kosketellun mietinnön nojalla on 1779 vuoden asetuksen sisällyksestä lausuttava seuraavaa:

1. Puheenalaista asetusta säädettyäessä oli tarkoitus, että 1750 vuoden knk. kirjeen määräykset hovi- ja (muiden) ylioikeuksien vallasta ottaa rikosasia syytetyn (ja tuomitun) vahingoksi uudelleen käsiteltäväksi jäisivät edelleenkin voimaan sillä tavoin, että sanotun kirjeen säännökset sisällytettiin 1779 vuoden asetukseen. Lisäksi otettiin asetukseen nimenomainen määräys siitä, että hovi- ja ylioikeuksien purkuvallan piiriin tulivat kuulumaan varkausrikokset. Sen sijaan jätettiin mainitun purkuvallan ulkopuolelle ns. valtiorikokset.

2. Vuoden 1779 asetuksen esityöt eivät — yhtä vähän kuin asetuksen oma sanamuoto — anna selvää vastausta siihen kysymykseen, merkitsikö ylioikeuksille suotu purkuvalta samalla sitä, ettei kuninkaalla (oikeusrevisionilla) enää ollut OK 31:3:n nojalla purkamisoikeutta sellaisissa tilanteissa, jotka puheenalaisen asetuksen nojalla lankesivat ylioikeuksien toimivaltaan. Kun olemme 1. 3. 1750 annetun knk. kirjeen säännöksiä käsitellessämme katsoneet, että kuninkaalla oli oikeus toimittaa tuomionpurku silloinkin, kun asia olisi voitu välittömästi ylioikeuksien toimesta ottaa käsiteltäväksi, niin tuntuu aiheelliselta asettua samalle kannalle 1779 vuoden asetukseen nähden.

3. Mitkään seikat eivät tue sitä käsitystä, että ylioikeudet voisivat 1779 vuoden asetuksen nojalla purkaa syytetyn vahingoksi sellaisia rikosasioissa annettuja ratkaisuja, jotka ovat kuninkaan antamia. Tilanne on siis tässä suhteessa täysin verrattavissa 1750 vuoden knk. kirjeessä omaksuttuun säännöstelyyn.⁵²

4. Mainittu kirje ei suoraan lausu, että ne rikokset, jotka jäivät ylioikeuksien purkuvallan ulkopuolelle — ja sellaisiahan olivat ennen kaikkea sakolla sovitettavissa olevat rikokset — olisi samalla erotettu

sisältyy Ruotsin valtionarkistossa säilytettyyn »Borgarståndets Arkiv 1778—79, 3. nide s. 523 ss. Tämän luonnoksen yläreunaan (ib. s. 523) on merkitty, että se on luettu julki porvarissädäyssä 19. 1. 1779 ja että se on hyväksytty. Kosketeltu lausunto on suurimmalta osalta miltei sanasta sanaan yhtäpitävä kysymyksessä-olevan mietinnön kanssa. Eräät mietintöön sisältyvät kohdat on kuitenkin jätetty lausunnosta pois. Lisäksi on huomattava, että säätyjen lausuntoon on nimenomaan lisätty ylioikeuksien purkuvallan piiriin kuuluvina asioina varkausrikokset (ks. ib. s. 525). Lopuksi on syytä mainita, että säätyjen lausunto poikkeaa sen pohjana olevasta mietinnöstä eräissä pienehköissä stilististä laatua olevissa seikoissa, jotka osittain johtuvat asian luonnosta. Niinpä sana »utskottet» on vaihdettu sanonnaksi »Riksens Ständer».

⁵² Ks. myös esitystä s. 68 aliv. 48:ssa sekä lisäksi Holmbergson, s. 85.

kuninkaan oman purkuvallan piiristä. Nimenomaan sakolla sovitettaviin rikoksiin nähden tuntuu tämä kuitenkin todennäköiseltä. Olisi näet varsin aiheetonta sallia ylioikeuksien purkaa suuremmissa rikosjutuissa annettuja tuomioita syytetyn vahingoksi ja varata sakolla sovitettavien asioiden purkaminen pelkästään kuninkaalle.⁵³ Ja mitä tulee 1779 vuoden asetukseen, niin ilmenee edellämainituista mietinnöistä varsin selvästi, että sakolla sovitettavat rikokset (»alla de mål, som med penningar bötas kunna») kuin myöskin ns. valtiorikokset (»statsbrott») katsottiin sellaisiksi, ettei kellään — ei edes kuninkaalla — ollut valtaa määrätä asian ottamista syytetyn vahingoksi uudelleen käsiteltäväksi.⁵⁴

⁵³ Ks. myös seur. aliviitassa selostettuja *Caloniuksen* lausuntoja. Vrt. kuitenkin *Holmbergson*, s. 82.

⁵⁴ Niinpä puheenalaisessa mietinnössä lausutaan nimenomaan: »— — — — finner Lagutskottet intet hinder, at den, som en gång wid Domstol antingen blifwit befriad, eller til et anmält brott i brist af fulla bewis icke kunnat sak fällas, må också oföränderligen niuta denne befrielse til godo i alla de mål, som med penningar bötas kunna ehwad skäl man ock emot honom sedermera skulle tro sig kunna anföra — —.» Ks. myös *Holmbergson*, s. 82 ja s. 84. Ja valtiorikoksiin nähden tuntuu ilmeiseltä, että useinmainittu mietintö ja sille rakentuva säätyjen lausunto lähtevät siitä, ettei valtiorikosta koskevan syytteen johdosta annettua tuomiota voida syytetyn vahingoksi ottaa käsiteltäväksi edes kuninkaan luona. Näin myöskin *Gemmel*: Om ställande, s. 40; *Holmbergson*, s. 84; *Lagkommitén*, Motiver s. 151; *Aldre (Gamla) lagberedningen*, s. 86 (osastossa Nya motiver); *Nya lagberedningen*, s. 255; sekä lisäksi oikeusdepartementin päällikkö *Annerstedt* (ks. Bihang till Riksdagens protokoll vid lagtima riksdagen i Stockholm år 1902, första samlingen, 1:sta afdelningen, andra bandet, Kongl. Maj:ts Nåd. Proposition N:o 24 s. 38) ja lakivaliokunta 1902 vuoden valtiopäivillä (ks. Bihang till Riksdagens protokoll vid lagtima riksdagen i Stockholm år 1902, sjunde samlingen, Lagutskottet, Lagutskottets Memorial N:o 49 s. 38 s.). — Jyrkästi toista mieltä on valtiorikoksia koskevien tuomioiden purkamismahdollisuuteen nähden *Trygger*, joka katsoo, etteivät 1779 vuoden asetuksen säännökset riistäneet kuninkaalta valtaa purkaa syytetyn vahingoksi puheenalaisia tuomioita (ks. *Trygger*: Lausunto, s. 48 ja s. 50).

Erityisesti on syytä tässä yhteydessä kosketella *Caloniuksen* esityksiä, jotka ovat omiansa valaisemaan puheenalaista kysymystä. Kun *Caloniuksen* lausunnot ovat peräisin ajalta, joka lankeaa välittömästi 1779 vuoden asetuksen ilmestymisen jälkeen — onhan hänen latinankielinen vanhentumista koskeva väitöskirjansa ilmestynyt jo vuonna 1785 — niin ne tarjoavat valaistusta siihen kysymykseen, millä tavoin puheenalaisen asetuksen sisällystä asetuksen voimassaolon alkuaikoina tulkittiin. — Senaikaisen käsityksen mukaisesti *Calonius* katsoo asetuksen sisältyvien hovioikeuden purkuvaltaa koskevien määräysten myöskin säännöstelevän »det slags criminal prescription, som i vissa mål eger rum i följd af en lagakraft egande frikännelsedom, emot sakens återuptagande, på grund af nya bevis» (*Calonius*, s. 35). *Calonius* ei suinkaan rajoita sakolla sovitettavien ja val-

5. Sekä 1750 vuoden kirje että 1779 vuoden asetus ovat nimenomaan omaksuneet sellaisen järjestelyn, että hovi- ja ylioikeuksien toimivaltaan kuuluva rangaistustuomion purkaminen aina edellyttää sitä, että rangaistus ei vielä ole täytäntöönpantu. Hovi- ja ylioikeuksien purkuvallan ulkopuolelle jäävät niin ollen ne tapaukset, jolloin rikoksenteikijä jo on kärsinyt hänelle tuomitun liian lievän rangaistuksen. Mutta voiko kuningas tällaisissa tapauksissa toimittaa tuomionpurun? Mainittu kirje ja puheenaoleva asetus eivät anna varmaa vastausta tähän kysymykseen. Valaistusta ei myöskään saada kysymyksessä olevan kirjeen ja asetuksen esitöistä. Jos otamme lähtökohdaksi kuninkaalle kuuluvan periaatteellisen purkuvallan, niin tuntuu siitä johtuvan, että lainsäätäjän vaietessa on kysymykseen vastattava myöntävästi. Mikäli siis rikoksenteikijä jo on kärsinyt hänelle tuomitun liian lievän rangaistuksen, niin on vain kuninkaalla mahdollisuus purkaa tällainen rangaistustuomio.⁵⁵ — Nyt kosketellut tilanteet eroavat niin ollen edellä 4:nnessä

tiorikosten »vanhentumista» koskemaan vain hovioikeuksissa tapahtuvaa menettelyä. Niinpä hän lausuu, että »det första händret för förnyadt åtal var K.Br. d. 1 Mars 1750, hvarigenom indirekt stadgades, att i brottmål, der penningeböter egde rum, en dom som vunnit laga kraft, ej skulle under förevändning af nya uppfundna bevis få dragas till nyt skärskådande. Detta stadgande — jatkaa Calonius — bekräftas af — — — K.F. d. 20 Jan. 1779, likväl med det tillägg att detta äfven skulle ega rum vid de brott som komma under namn af statsbrott.» Ks. *Calonius*, s. 35. Ja juuri valtiorikoksiin nähden Calonius pitää viisaana tällaista lainlaatijan järjestelyä (*Calonius*, s. 36). Hän huomauttaa siitä, että »om det tilläts att förnya en för dessa brott anställd men förkastad anklagelse, — — — så skulle de, som en gång fallit i misstanka för sådane, ej hafva någon säkerhet att hoppas» (*Calonius*, s. 36). Selostetut Caloniuksen lausunnot osoittavat nähdäksemme varsin selvästi, että sakolla sovitettavien asioiden ja valtiorikosten »uudelleen käsittely» ei milloinkaan ollut mahdollista syytetyn vahingoksi.

⁵⁵ Ks. myöskin *Holmbergson*, s. 84: »När den, som varit lagförd för urbota mål (undantagande Statsbrott) och de som angå lif, ära eller stöld, blifvit dömd till straff, och det är verkställt, kan Konungen, då nya skäl och omständigheter sig förete, som kunna skärpa straffet, anbefalla ny ransakning.» Ks. lisäksi *Holmbergson*, s. 83, 3:s kohta.

Jäljempänä toisessa yhteydessä selostettava oikeuskäyttömme tuntuu omaksuneen tekstissä puoletun tulkinnan. Ks. sen johdosta s. 193 aliv. 77. Olemme kuitenkin valmiit myöntämään, että puheenalaisessa kysymyksessä voidaan asettua toisenlaisellekin kannalle. Voidaan näet lähteä siitä, että 1779 vuoden asetuksen laatijat ovat tahtoneet rinnastaa tekstissä kosketellun tilanteen sakolla sovitettavien rikosten ja valtiorikosten kanssa. Tämä merkitsisi sitä, että jos rikoksenteikijä jo on kärsinyt hänelle tuomitun liian lievän rangaistuksen, niin ei edes kuninkaalla ole oikeutta purkaa sellaista rangaistustuomiota. Nyt kos-

kohdassa käsitellyistä tapauksista, joissa ei edes kuninkaalla ole purkuvaltaa.⁵⁶

Esityksemme tässä vaiheessa emme pidä tarpeellisena syventyä yksityiskohtaisemmin 1779 vuoden asetuksen määräyksiin. Se tapahtuu näet sopivimmin siinä yhteydessä, jossa OK 17:32:n säännöksiä tullaan selvittämään positiivisen oikeutemme kannalta. Rajoitumme nyt esittämään eräitä lisähuomautuksia, joiden tarkoituksena on oikeushistorialliselta kannalta valaista kysymystä tuomion purkamisesta syytetyn vahingoksi.

Sekä vuoden 1750 knk. kirjeen antamisen yhteydessä että 1779 vuoden asetusta suunniteltaessa kiinnitettiin nimenomaista huomiota siihen seikkaan, ettei törkeähkön rikoksen tehnyt henkilö saisi jäädä rankaisematta edes silloinkaan, kun hänet oli syytteestä vapautettu.⁵⁷ Tämä oikeuspoliittinen näkökohta ja sen varaan rakennetut määräykset tuomion purkamisesta syytetyn vahingoksi ovat samalla ilmauksia inkvisitorisen periaatteen soveltamisesta.⁵⁸ Lisäksi pyrittiin mainitun kir-

ketellun kannan on esittänyt *Annerstedt*. Ks. sen johdosta edellisessä aliviitassa mainittua »Bihang till Riksdagens protokoll — — —», s. 38.

⁵⁶ *Agge* on sitä mieltä, että useat seikat, mm. OK 17:32:ssa säännöstellyn muutoksenhakukeinon olemassaolo, osoittavat, että OK 31:3:n säännöksiä lainvoiman saaneen tuomion purkamisesta on sovellettava vain sellaisissa tapauksissa, jolloin tuomionpurku tapahtuu syytetyn eduksi. Ks. *Agge*: II, s. 148 s. Olisimme kumminkin sillä kannalla, ettei 1779 vuoden asetuksen yhtä vähän kuin sitä edeltäneen 1750 vuoden knk. kirjeen syntyhistoria anna riittävää tukea Aggen käsitykselle. Ja mitä nimenomaan tulee mahdollisuuteen purkaa syytetyn vahingoksi ylimmän instanssin tuomioita, on Aggenkin ollut pakko todeta, etteivät hovioikeudet voi OK 17:32:n nojalla ottaa uudelleen käsiteltäväksi juttua, jossa HD on viimeksi tuominnut, ja että OK 31:3:een perustuva tuomionpurkumenettely tarjoaa ehkä tällöin ainoan mahdollisen keinon. Ks. *Agge*: II, s. 150.

⁵⁷ Ks. siinä suhteessa ensinnäkin s. 68 aliv. 46:ssa siteeratun 1750 vuoden knk. kirjeen käyttämää sanontaa »Och althenstund en grof missgärningsman — — — så mycket mindre — — — kan — — — lemnas ostraffad, som samma befielse merendels härrörer — — —». Ks. lisäksi liitteeseen n:o 9 sisällytettyä »Höglöfl. Ridderskapets och Adelens Utseende Ledamöters i Lag Utskottet Betänkande; om praescriptions tid i Brottmål», jossa nimenomaan lausutaan: »Wid sådane gröfre missgerningar, tyckes allmänna säkerheten fordra, at missdådaren icke må tro sig befriad ifrån det i Lagen stadgade straffet, för det at det lyckats honom wid första undersökningen i mörker inwekla bewisen til sin brottsliga gerning.»

⁵⁸ Ks. etenkin *Gemmel*: Om ställande, s. 36 ss.; ks. myös *Uppström*: Straffprocessrätten, s. 251.

Inkvisitoriseen periaatteeseen liittyvä käsitys siitä, ettei mikään rikos saanut jäädä rankaisematta, johti Saksassa aikanaan siihen, että rikosjutuissa annettujen

jeen ja puheenalaisen asetuksen määräyksien avulla käytännössä helpottamaan syytetyn vahingoksi tapahtuvaa tuomionpurkua: Hovi- ja muut ylioikeudet julistettiin määrätyissä rajoissa toimivaltaisiksi; ja samalla luovuttiin hakijalta vaatimasta OK 31:3:ssa oleviin prestaatioihin verrattavissa olevia suorituksia.

Kun tarkastelee 1700-luvun lainsäädäntöä nimenomaan tuomionpurkusäännösten kannalta, niin on edelläselostettujen säännösten täydennykseksi viitattava seuraaviin määräyksiin. Vuoden 1720 hallitusmuodossa (2 §) oli säännös kuninkaan oikeudesta »valtakunnanneuvoston neuvolla» purkaa vääräperusteiset ja liian ankarat tuomiot.⁵⁹ Tarkempi määräys kuninkaan tuomionpurkuvallasta sisältyy OK 31:1:een, jossa säädetään: »Älköön kenelläkään, paitsi kuninkaalla yksinänsä, olko valtaa purkaa lainvoiman saanutta tuomiota taikka antaa

tuomioiden oikeusvoimavaikutus tuli huomattavassa määrin syrjäytetyksi. Ks. siitä *Gemmel*: Om ställande, s. 17 s.; *Uppström*: Straffprocessrätten, s. 251; ja *Gerber*, s. 119 s. ja s. 129. — Inkvisitorisen periaatteen asemaa ja historiaa valaisevat esim. seuraavat esitykset: *Gemmel*: Om ställande, s. 1 ss.; *Granfelt*: JFT 1912, s. 242 ss. ja *Föreläsningar*, s. 25, s. 74 ss. ja s. 174 ss.; *Forsman*: Straffprocessen, s. 6 ss.; *Uppström*, s. 29 s., s. 122 ja s. 147 sekä *Straffprocessrätten*, s. 15 ss. ja s. 212 s.; *Kreüger*, s. 34 s., s. 50 ss., s. 152 s., s. 154 s. ja s. 181 ss.; sekä *Nordström*: II, s. 487 ss. Tärkeänä inkvisitorisen periaatteen alkuperää valaisevana esityksenä mainittakoon *Schmidt*: Die Herkunft des Inquisitionsprocesses. Ks. lisäksi *v. Kries*: Strafprozessrecht, s. 22 ss. ja s. 35 ss.

Luonteenomaisena ilmauksena inkvisitorisen periaatteen soveltamisesta positiivisessa oikeudessamme mainittakoon OK 17:32:n ensimmäiseen lauseeseen sisältyvä absolutio ab instantia-säännöstö, josta tulee toisessa yhteydessä tarkemmin puhe. Nyt tyydymme viittaamaan seuraaviin tätä säännöstöä valaiseviin esityksiin: *Agge*: II, s. 149 s.; *Gemmel*: Om ställande, passim; *Granfelt*: JFT 1912, s. 243; *Uppström*: Straffprocessrätten, s. 251; *Naumann*: Naumanns tidskrift 1864, s. 619; *Kungl. Maj:ts proposition nr 5*, s. 5, s. 10 ja s. 12; sekä *Kreüger*, s. 197. Vrt. lisäksi *Gerber*, s. 117 ss.; *Beling*, s. 314 s.; ja *v. Kries*: Strafprozessrecht, s. 36, s. 40 s. ja s. 53.

Edellä esitetyn nojalla on syytä todeta, että OK 17:32:een (20. 1. 1779 annetulla asetuksella) sisällytetyillä määräyksillä tuomion purkamisesta syytetyn vahingoksi ja samassa lainpaikassa olevilla säännöksillä asian jättämisestä vastaiseksi on yhteinen pohja. Ne ovat osoituksena inkvisitorisen periaatteen soveltamisesta. Tämä puheenalaisten instituuttien lähisukulaisuus ilmenee jo 1. 3. 1750 annetusta knk. kirjeestä. Ks. sen johdosta s. 68 aliv. 46:ssa olevaa sitaattia, etenkin sanontaa »hwarföre ock uti Lagen stadgadt är, at grofwe brottmål wid wissa omständigheter, böra lemnas til framtiden, tå the kunna uppenbarade warda». Ks. lisäksi s. 187 aliv. 66:n kohdalla olevaa esitystä.

⁵⁹ Ks. *Hildebrand*: Sveriges regeringsformer, s. 88 s.

takaisin laillista aikaa, joka on menetetty.»⁶⁰ Sen sijaan ei 1772 vuoden hallitusmuotoon ollut otettu mitään nimenomaista säännöstä tuomionpurkuasioiden käsittelystä. Korkeimmalle oikeudelle (= Högsta Domstolen) 15. 5. 1789 annetussa määräyksessä mainittiin expressis verbis »fatalie- och resningsansökningar»-nimiset asiat, jotka sanotun määräyksen mukaan tulivat kuulumaan korkeimman oikeuden ratkais-taviin asioihin.

Viimeksiselostettu johtaa meidät koskettelemaan eräitä terminolo-gista laatua olevia seikkoja. On näet kysyttävä, mitä nimityksiä käytet-tiin 1700-luvulla tuomionpurkumenettelyn piiriin kuuluvista oikeus-turvakeinoista. OK 31:2:ssa (lainpaikan alkuperäisessä muodossa) on menetetyn ajan palauttamisen ruotsinkielisenä vastineena sana »res-ning».⁶¹ Sen sijaan ei lainvoiman saaneen tuomion purkamista koske-vasta oikeusturvakeinosta käytetä OK 31:3:ssa mitään erikoisnimitystä. Toisin menetellään taas OK 31:1:ssä, jossa erikseen mainitaan »bryta dom åter, som vunnit laga kraft» — jota sanontaa vastaa kirjallisuus-dessa käytetty termi »återbryta laga kraft vunnit dom» — ja »återställa laga tid, som försutten är». Näistä ensiksimmäinen sanonta viittaa OK 31:3:ssa säännösteltyyn oikeusturvakeinoon ja jälkimmäinen taas OK 31:2:n »resning»-muutoksenhakukeinoon.⁶² Mitä taas tulee OK 31 lu-vun otsakkeeseen, niin siinä mahdutetaan puheenalaiset oikeusturva-keinot sanontaan »Huru dom må återbrytas, som vunnit laga kraft.»⁶³

⁶⁰ Ks. siteeratun lainpaikan johdosta s. 56 aliv. 21:ssä olevaa *Rydmän* huo-mautusta sekä lisäksi *Wrede*: II, s. 329 s., *Rättegångsförfarandet*, s. 121 ja *Rätte-gångsbalken* II, s. 247 s.; *Tarjanne*: Lainvoima, s. 407; sekä *Myrberg*, s. 1073.

⁶¹ Mainittakoon, että suomenkielinen lakiteksti käyttää OK 31:2:ssa »resning»-käsitteen vastikkeena sanaa »tuomionpurkaus».

Kun OK 25:21:n viimeisessä lauseessa viitataan OK 31 luvun säännöksiin, niin ruotsinkielinen lakiteksti käyttää tällöin sanontaa »försutten tid at återställa», mikä juuri tarkoittaa OK 31:2:n »resning»-oikeusturvakeinoa.

⁶² Ks. myös *Proc. bet.* II, s. 236. — Tuntuu siltä, että »resning»-käsite tuli kir-jallisuuteen vasta 1734 vuoden lain vaikutuksesta. Niinpä *Nehrmann* käyttää teok-sensa *Processus civilis* 1. painoksessa (v:lta 1732) sanontoja »nya skiäls anfö-rande» ja »restitutio in integrum», joista viimeksimainittu tarkoittaa mm. mene-tetyn ajan palauttamista. Ks. mainittu teos, 30. luvun otsake sekä s. 437 s. Sa-massa teoksessa on lisäksi omaksuttu menetetyn ajan palauttamisen vastikkeeksi sanonta »restitutio fatalium» (ks. ib. s. 437, 121 §). Sen sijaan puheenalaisen teok-sen 2. painoksessa (v:lta 1751) käytetään jo käsitettä »resning» (ks. 30. luvun otsake ja s. 412, 116 §).

⁶³ *Wrede* (*Rättegångsbalken* II, s. 245 s.) huomauttaa OK 31 luvun otsakkeessa käytetyn sanonnan johtuvan siitä, että molempia nyt puheenalaisia muutoksen-

— Myöhemmissä 1700-luvulla annetuissa tuomionpurkuinstituuttia koskeissa säännöksissä käytetty terminologia on varsin horjuva. Siinä suhteessa tyydyimme viittaamaan eräisiin kirjallisuudesta tavattaviin lausuntoihin.⁶⁴

Maamme jouduttua Venäjän valtakunnan yhteyteen oli pakko järjestää uudet muodot ylimmän tuomiovallan käyttämiselle. Elokuun 6 (18) päivänä 1809 annetulla keis. ohjesäännöllä (Hans Kejserliga Maj:t Alexander Den I:stes — — — Nådiga Reglemente för Dess Tillförordnade Regerings-Conseil i Storfurstendömet Finland) uskottiin ylimmän tuomiovallan käyttö hallituskonseljin, sittemmin (1816) keisarillisen Suomen senaatin, oikeusosastolle. On kuitenkin merkille pantavaa, ettei sanotun ohjesäännön 33 kohta nimenomaan maininnut oikeusosaston toimivaltaan kuuluvana lainvoimaisten tuomioiden purkamista ja menetetyn ajan palauttamista tarkoittavien anomusten käsittelyä.⁶⁵ Sen sijaan 13. 9. 1892 annetussa asetuksessa, joka sisälsi ohjesäännön keis. Suomen senaatille, määrättiin, säilyttäen 1809 vuoden ohjesäännön periaatteet, että oikeusosaston käsiteltäviin asioihin kuuluvat mm. »päättöksen purkamisen ja laiminlyödyn ajan palauttamisen hakemukset».⁶⁶

Suomen tultua itsenäiseksi järjestettiin ylimmän tuomiovallan käyttö *oikeusasioissa* 22. 7. 1918 annetulla lailla korkeimmasta oikeudesta. Tämän lain 3 §:ssä luetellaan ne asiat, jotka KKO:n on tutkittava ja lopullisesti ratkaistava, ja mainitaan sanotun pykälän 5:nnessä kohdassa »hakemukset menetetyn ajan takaisinsaamisesta ja lainvoiman saaneen tuomion purkamisesta».⁶⁷

Tässä oikeushistoriallisia seikkoja käsittelevässä luvussa emme ryhdy tarkastamaan kaikkia positiivisesta oikeudestamme tavattavia tuo-

hakukeinoja pidettiin alkujaan samana muutoksenhakukeinona, josta käytettiin vieraskielistä nimitystä »restituutio». Ks. myös *Nordling*, s. 45.

⁶⁴ Ks. etenkin *Wedbergin* esityksiä SvJT 1922, s. 175 aliv. 2.

⁶⁵ Tästä seikasta huomauttaa *Forsman*: *Straffprocessen*, s. 256 s.

⁶⁶ Ks. puheenalaisen asetuksen 83 §:n 6 kohta. Vastaavassa ruotsinkielisessä lakitekstissä käytetään taas sanontaa »ansökningar om resning och återställande af försutten tid».

⁶⁷ KKO:n tuomionpurkuvalta on siis periaatteessa rajoitettu oikeusasioihin. Kun korkeimmasta hallinto-oikeudesta 22. 7. 1918 ann. lain 3 §:n 2 kohdassa määrätään KHO:n tutkittaviksi ja lopullisesti ratkaistaviksi »hakemukset menetetyn ajan takaisinsaamisesta ja lainvoiman saaneen päätöksen purkamisesta sellaisissa hallintoasioissa, jotka kuuluvat tämän tuomioistuimen taikka Hallituksen käsiteltäviin», niin ei tästä säännöksestä voida *Saarialhon* tavoin (*Saarialho*, s. 204 s. ja

mionpurkusäännöstöä koskevia normeja, vaan tapahtuu niihin tutustuminen seuraavien lukujen puitteissa. Sen sijaan on oikeushistoriallisen tutkimuksen valossa lausuttava muutama sana tuomionpurkusäännöstön ja eräiden muiden oikeusinstituuttien välisestä suhteesta.

Olemme jo maininneet, että säännöksellä kuninkaan velvollisuudesta hakea esiin totuus sekä purkaa vääräperusteiset ja liian ankarat tuomiot oli ratkaiseva merkitys eräiden oikeusinstituuttien syntyyn ja kehitykseen nähden.⁶⁸ Ennen kaikkea on kiinnitettävä huomio armahdusoikeuteen. — Sekä tuomionpurulla että armahduksella on yhteisenä historiallisena perustana kuninkaalle vanhastaan kuulunut oikeus purkaa vääräperusteiset ja liian ankarat tuomiot.^{68a} Armahdusoikeus kehittyi erityiseksi kuninkaan toimivallan muodoksi kuitenkin paljon aikaisemmin kuin tuomionpurkuna tapahtuva kuninkaan ylimmän tuomiovallan käyttö. Tämä tosiasia ilmenee siitä, että ainakin jo Mauno Eerikinpojan maanlaki sisälsi esimerkkejä kuninkaalle kuuluneesta armahdusoikeudesta, mikä oikeus kuninkaan vallan vahvistuessa vakiintumistaan vakiintui.⁶⁹

Nimenomaan on syytä todeta, ettei kuninkaalle kuuluneen armahdusoikeuden käyttämistä ja varsinaisen lainkäytön piiriin kuuluvaa

s. 207) tehdä sitä johtopäätöstä, että yleinen oikeus purkaa lainvoimaisia hallinnollisia ratkaisuja kuuluisi KKO:lle ja että KHO:n purkuvalta rajoittuisi vain sellaisiin tapauksiin, jotka on nimenomaan uskottu KHO:n käsiteltäviksi. Saari-alhon omaksumaa käsitystä vastaan saatetaan näet viitata korkeimmasta oikeudesta 22. 7. 1918 ann. lain 1 §:ään, jossa määrätään, että ylintä tuomiovaltaa oikeusasioissa käyttää KKO. Tämä säännös verrattuna saman lain 3 §:n 5 kohtaan nähdäksemme osoittaa, että KKO:n purkuvalta on periaatteessa rajoitettu koskemaan pelkkiä oikeusasioita. Ks. lisäksi *Tarjanne*: Virkasuhde, s. 227 sekä KKO 1935, sel. n:o 8. — Niihin poikkeuksellisiin tilanteisiin, joissa KKO on toimivaltainen purkamaan hallinnollista laatua olevia ratkaisuja, emme katso voivamme syventyä.

Mitä yleensä tulee kysymykseen tuomionpurkuinstituutin asemasta hallinto-oikeudessa, ei sen selvittäminen kuulu tämän teoksen puitteisiin. Tyydyimme viittaamaan alaa koskevaan kirjallisuuteen. Ks. esim. *Herlitz*, s. 1049 ja siellä (aliv. 3) mainittu kirjallisuus sekä lisäksi *Tarjanne*: Virkasuhde, s. 226 ja *Ståhlberg*: I, s. 118, s. 119 ja s. 335.

⁶⁸ Ks. s. 51 aliv. 4:n kohdalla olevaa esitystä.

^{68a} Tekstissä mainitusta seikasta huomauttavat esim. *Nordling*, s. 44; *Rydin*, s. 22; *Gammel*: Om ställande, s. 37; *Kreüger*, s. 119; *Nordström*: II, s. 591; ja *Forsman*: Allmänna läror, s. 636.

⁶⁹ Armahdusoikeuden historiallisesta kehityksestä ks. esim. seuraavia esityksiä: *Nordling*, s. 45 s.; *Rydin*, s. 22 s.; *Ödberg*: II, s. 26 s.; *Naumann*: I, s. 42, s. 162 s., s. 205 s. ja s. 310 s.; *Nordström*: II, s. 455 ss. ja s. 609 ss.; sekä *Forsman*: Allmänna läror, s. 636 s.

toimintaa kyetty aikanaan pitämään erillään toisistaan. Tämä asiain-tila saa ainakin osittain selityksensä siitä, että kuninkaalle kuulunut ns. leuteraatio-oikeutta eli oikeutta rikosasioita käsiteltäessä alentaa tuomittu rangaistus alle laissa olevan rangaistusmäärän saivat myöhemmin käyttää myöskin hovioikeudet.⁷⁰

Tuomionpurkusäännösten ja armahdusoikeuden yhteinen historiallinen pohja samoin kuin molempien säännösten eräissä suhteissa rinnan tapahtunut kehitys selittävät sen, että armahdusoikeuden käyttämisellä ja tuomionpurkutoiminnalla on historiallisen kehityksen ku-

⁷⁰ Tästä huomauttaa *Rydin*, s. 23; vrt. myös *Gemmel*: Om ställande, s. 37 ja *Kreüger*, s. 119.

Leuteraatio-oikeuden on katsottu perustuneen kuninkaan oikeuteen purkaa vääräperusteiset ja liian ankarat tuomiot. Näin *Olin*, s. 828; *Kreüger*, s. 119; ja *Rydin*, s. 23; vrt. myös *Nehrman*: Processus criminalis, s. 246 s. — *Olin*, joka on varsin perusteellisesti selvitetty leuteraation käsitettä ja leuteraatiosäännösten historiallista kehitystä, luonnehtii leuteraation seuraavasti: »Institutet innebar, att det i lagen stadgade straffet på grund av förmildrande omständigheter i det konkreta fallet antingen utbyttas mot ett annat av lindrigare art, vilket bestämde av domstolen efter fri prövning, eller ock endast nedsattes» (*Olin*, s. 826). *Olin* huomauttaa myöskin siitä, että esim. hovioikeudet katsoivat leuteraatiotoimintansa kuuluvan armahdusoikeuden piiriin (ks. *Olin*, s. 833). Kirjallisuudessa onkin esiintynyt eriäviä mielipiteitä siinä kysymyksessä, oliko leuteraatio-oikeuden käyttäminen armahdusta vai olivatko leuteraatioasiat varsinaisia oikeudenkäyntiasioita. Ks. esim. *Nordström*: II, s. 594; *Forsman*: Straffprocessen, s. 258 ja *Allmänna lärör*, s. 638; ja *Gemmel*: Om ställande, s. 37.

Toisinaan on leuteraatio-oikeuden käsite luonnehdittu niin laajaksi, että siihen sisältyy myöskin oikeus eräissä poikkeuksellisissa tilanteissa koventaa rangaistusta yli lain salliman määrän. Näin esim. *Gemmel*: Om ställande, s. 27 ja *Forsman*: Straffprocessen, s. 75 ja s. 250.

Läheisessä yhteydessä leuteraatio-oikeuden kanssa oli ns. arbitreeraus-oikeus. Viimeksimainitulla tarkoitettiin tuomioistuimelle suotua oikeutta oman harkintansa nojalla määrätä rangaistus teosta, joka ei ollut laissa nimenomaisella rangaistuksella uhattu. Ks. tämän johdosta etenkin *Olin*, s. 809, mutta myöskin *Gemmel*: Om ställande, s. 27 aliv. 2 ja *Kreüger*, s. 196. Vrt. lisäksi *Honkasalo*, s. 60 s. — *Olin* toteaa, ettei leuteraatiotoiminta ja arbitreeraus suinkaan langenneet yhteen eivätkä edes olleet missään välttämättömässä yhteydessä keskenään. Arbitraariseen rangaistukseen tuomitseminen perustui toisinaan lain nimenomaiseen määräykseen; sen sijaan leuteraatio sisälsi sen, etteivät tuomioistuimet soveltaneet kysymykseentullevia rangaistusmääräyksiä, vaan tuomitsivat kohtuuden mukaan. Ks. tämän johdosta *Olin*, s. 831. Kuitenkin on arbitreeraukselle joskus annettu niinkin laaja sisältö, että sen puitteisiin lankeaa leuteraatio-oikeuden käyttäminen. Näin esim. *Forsman*, s. 325 s. ja *Allmänna lärör*, s. 636 s. sekä *Westman*: Rättskällorna, s. 47.

Mitä vihdoin tulee leuteraatio-oikeuden historiaan, niin viitattakoon ennen kaikkea *Olinin* esityksiin (*Olin*, s. 826 ss.) ja lisäksi seuraaviin teoksiin: *Forsman*:

luessa ollut määrätynlaisia yhtymäkohtia, jotka eivät vielä nykyäänkään ole täydelleen hävinneet. Ennen kaikkea on kiinnitettävä huomiota siihen tosiasiaan, että tuomionpurku armahduksen tavoin katsottiin eräänlaiseksi hallitsijan armonosoitukseksi. Tämä piirre ilmenee vielä 1734 vuoden lain tuomionpurkua koskevissa säännöksissä. OK 31 luvun määräykset näet osoittavat, että lainsäätäjän mielestä tuomionpurku on eräänlainen hallitsijan taholta tuleva armonosoitus.⁷¹

Yleisenä huomautuksena mainittakoon, että kuninkaan ylimmän tuomiovallan harjoittamista pidettiin aikanaan tavallisen oikeudenkäyntijärjestyksen ulkopuolelle lankeavana menettelynä. Niinpä ei puheenalaisen tuomiovallan käyttämisen katsottu tapahtuvan missään varsinaisessa instanssissa eikä itse menettelyäkään rinnastettu tavalliseen muutoksenhakumenettelyyn.⁷² Vastakuvattu kuninkaan ylimmän tuomiovallan erikoisasema oli jo sellaisenaan omiansa lähentämään kuninkaan tuomiovallan — ja siis myöskin tuomionpurkutoiminnan — harjoittamista ja armahdusmenettelyä toisiinsa. Mutta lisäksi on kirjallisuudessa katsottu, että tuomionpurkumenettely oli aikanaan lähempänä armahdusasioita kuin varsinaista kuninkaan ylimmän tuomiovallan harjoittamista. Tämän mielipiteen tueksi on viitattu eräisiin 1700-luvun lainsäädännössä tavattaviin määräyksiin, joiden johdosta on esitetty seuraavaa.

Vuoden 1720 hallitusmuodon 2 §:ssä on kuninkaan oikeus purkaa vääräperusteiset ja liian ankarat tuomiot rinnastettu armahdusasioihin, kun taas samassa lainpaikassa on erikseen mainittu kuninkaallisessa revisionissa (= oikeusrevisionissa) tapahtuva valitusasioiden käsittely.⁷³

Straffprocessen, s. 250 ss. ja s. 258 sekä *Allmänna läror*, s. 637 s.; *Gemmel*: *Om stäl-lande*, s. 27 ss.; *Nehrman*: *Processus criminalis*, s. 246 ss.; ja *Wrede*: *Bidrag till kännedom om processen under 1600-talet*, s. 182 ss.

Ns. turvalupa-(leiden) säännöstön johdosta ks. taas seuraavia esityksiä: *Rydin*, s. 21; *Wedberg*: *Om nåd och lejd*, s. 41 ss.; *Skarstedt*: II, s. 127 s.; *Granfelt*: *Föreläsningar*, s. 190 s.; *Nordström*: II, s. 458 ss.; *Naumann*: II, s. 162; *Aström*, s. 307; *Forsman*: *Allmänna läror*, s. 635 ja *Straffprocessen*, s. 202 s.; sekä *Kreüger*, s. 61 s. ja s. 94 s.

⁷¹ Ks. myös s. 9 aliv. 14:n kohdalla lausuttua. — *Hermanson*kin mainitsee tuomionpurun luvussa »Om benådningsrätten och några dermed likstälda rättigheter». Ks. *Hermanson*: *Statsförfattningsrätt*, s. 474 ss.

⁷² Ks. tekstissä lausutun johdosta esim. *Wrede*: II, s. 290; *Wrede—Sjöström*, s. 24; *Källenberg*: *Rättsmedlen*, s. 241 s.; *Blomberg*, s. 27 s. ja s. 37; *Schrevelius*, s. 64; sekä *Nehrman*, s. 402 ja s. 407.

⁷³ Mainittu lainpaikka kuuluu seuraavasti: »Så eger och Kongl. Maj:t med råds råde i alle mål sanning utleta, bryta skrock- och offskner, gifva lejdebref — — —

Mitä taas tulee 1772 vuoden hallitusmuotoon, niin sen 8 §:ssä ei ollenkaan puhuta purkuasioista, vaan ainoastaan kaikista oikeusasioista; »hvilka af Hof-Rätterne, Krigs-Rätterne och alla Domstolar i Riket afgöras, och sedan under Justitiae-Revisions slutelige afdömande höra». Saman lain 9 §:ssä mainitaan erikseen armahdusasiat, mutta niitä ei sen tarkemmin täsmällistetä. Tätä 1772 vuoden hallitusmuodon omaksu-maa järjestelyä on verrattu korkeimmalle oikeudelle (Högsta Domstolen) 15. 5. 1789 annettuun määräykseen, jossa lausutaan, että oikeus ratkaista (1772 vuoden) hallitusmuodon 8 §:ssä mainittuja asioita siirretään korkeimmalle oikeudelle ja että näiden asioiden joukkoon saavat armosta kuulua »Fatalie- och Resnings-ansökningar». — Nyt selostettujen säännösten nojalla on esitetty se mielipide, ettei tuomionpurkuasioita ollut ennen korkeimman oikeuden vuonna 1789 tapahtunutta perustamista pidetty oikeusasioina, vaan kuninkaallisen armahdusoikeuden ilmauksina.⁷⁴ Eräät tutkijat ovat menneet vieläkin pitemmälle. On näet katsottu, että kun korkeimman oikeuden perustamisen yhteydessä menetetyn ajan palauttamista ja lainvoiman saaneen tuomion purkamista koskevien asioiden käsittely nimenomaan siirrettiin tähän tuomioistuimeen, niin se oli omiansa osoittamaan, ettei tuomionpurkuasioita ennen korkeimman oikeuden perustamista käsitelty muiden oikeusasioiden kanssa valtakunnanneuvoston oikeusrevisionissa, vaan kuuluivat purkuasiat sille valtakunnanneuvoston osastolle, joka käsiteli armahdus- ja muut ns. hallitusasiat.⁷⁵

Viimeksiselostetun mielipiteen johdosta on lausuttava muutama sana. — Eräistä painetuista valtakunnanneuvoston oikeusrevisionin pöytäkirjoista käy riidattomasti ilmi, että heti 1734 vuoden lain voimaantulon jälkeen käsiteltiin menetetyn ajan palauttamista ja lainvoiman saaneen tuomion purkamista koskevia anomuksia valtakunnanneuvoston oikeus-

återgifva dem, som till ärerörige böter sakfalte eller ock vanbördige äro, deras heder, om de den nåden förtjäna, och vid dess konungslige revision upptaga samt afhjelpa de besvär, hvilka emot öfverrätternes domar efter de derom gjorde förordningar komma att andragas — — —» Ks. *Hildebrand*: Sveriges regeringsformer, s. 88 s. — Vastaavanlainen säännös, jossa kuitenkin ei ollut määräystä »med råds råde», sisältyi jo 1719 vuoden hallitusmuodon 2 §:ään. Ks. sen johdosta *Hildebrand*, mt. s. 62 s.

⁷⁴ Ks. tekstissä selostettujen seikkojen johdosta etenkin *Nordling*, s. 46; vrt. lisäksi *Gammel*: Om ställande, s. 37 s.; *Rydin*, s. 11 ja s. 22 s.; *Hammarskjöld*, s. 27 s.; *Blomberg*, s. 70; *Fahlbeck*, s. 73; ja *Wedberg*, s. 116.

⁷⁵ Näin *Blomberg*, s. 70 sekä *Wrede*: II, s. 330 ja *Rättegångsförfarandet*, s. 120. Ks. myös *Wedberg*, s. 116. Vrt. kuitenkin *Wrede*: *Rättegångsbalken* II, s. 245.

revisionissa.⁷⁶ Ja myöskin 1734 vuoden laki antaa tukea tälle käsitykselle.⁷⁷ Mitä taas tulee vanhempaan oikeuskäyttöön, niin on sen johdosta todettava seuraavaa: Siitä alkaen, kun ryhdyttiin pitämään erityistä oikeusrevisionin reistratuuria (justitierevisionens registratur) — siis vuodesta 1688 lähtien — sisältyy tähän reistratuuriin tuomionpurkuasioiden käsittelyä valaisevia asiakirjoja.⁷⁸ Sen sijaan ns. yleinen reistratuuri — riksregistraturet — ei mainitun ajankohdan jälkeen tunnu sisältävän tuomionpurkuasioita koskevaa aineistoa, mutta kylläkin armahdusasioiden käsittelyä valaisevia asiakirjoja.⁷⁹

⁷⁶ Ks. tämän johdosta *Fahlcrantz*, Bihang s. 1 ss. ja s. 13 ss. Vrt. lisäksi *Fahlcrantz*, s. 557. — Ks. myös s. 67 aliv. 45:ssä olevaa esitystä.

⁷⁷ Niinpä on huomattava, ettei 1734 vuoden lakiin sisälly mitään säännöstä, joka osoittaisi, että OK 31 luvun nojalla tapahtuva menettely »kuninkaan luona» eroaisi esilläolevassa suhteessa siitä menettelystä, joka OK 30 luvun nojalla syntyi silloin, kun »kuningasta pyydetään hovioikeuden tuomiota tarkastamaan ja tutkimaan». Ja erittäin hyvää-tukea saa se mielipide, että purkuasioita käsiteltiin 1734 vuoden lain ilmestymisen jälkeen oikeusrevisionissa, *Nehrmanin* lausunnoista. Hän näet huomauttaa, käsitellessään teoksensa *Processus civilis* 2. painoksessa (v:ltä 1751) kuninkaan ylintä tuomiovaltaa, seuraavaa: »Konungen — — — äger macht och myndighet, at bryta skrock- och offsockner — — — eller at med Råds-Råde skiärskåda och ändra, the wid Domstolarna fäldta hårda, eller felachtiga Domar. Thetta sker uti Hans Kongl. Maj:ts Justitiae Revision» (ks. s. 62, 4 §). Vrt. myös *Nehrman*: *Processus criminalis*, s. 246 s. (14 ja 15 §).

⁷⁸ Siinä suhteessa viitattakoon seuraaviin julkaisemattomiin asiakirjoihin:

- 1) Knk. kirje Svean hovioikeudelle 5. 4. 1688. Ks. sen sisällyksestä liite n:o 3.
- 2) Knk. kirje Götan hovioikeudelle 29. 2. 1696. Ks. siitä liite n:o 4.
- 3) Knk. kirje Turun hovioikeudelle 5. 6. 1697. Ks. liite n:o 6.

⁷⁹ Niinpä 1688 vuoden tammikuun alkupuolen yleinen reistratuuri ei enää tunnu sisältävän minkäänlaisia oikeusasioita, mutta kylläkin armahdusjuttuja. Esi-merkkinä viimeksimainituista on eräs tammikuun 4 p:nä 1688 päivätty »skonsmål» (Riksregistratur januari 1688, fol. 14), jossa on päätös korpraali Ephraim Bussmanin ja rakuuna Ivar Ryssin anomuksen johdosta. Ja vuosien 1689, 1694 ja 1696 yleisestä reistratuurista tekemiemme pistokokeiden nojalla tuntuu todennäköiseltä, ettei tämä reistratuuri sisällä mainitulta ajalta oikeusasioita koskevia asiakirjoja. Sen sijaan samanlaiset kokeet vuosien 1682 ja 1686 ajalta osoittavat, että puheenalainen reistratuuri sisältää myöskin oikeusasioita. Tämä onkin luonnollista, koska erityistä oikeusrevisionin reistratuuria ruvettiin pitämään vasta vuodesta 1688 alkaen.

Mitä muuten tulee yleiseen reistratuuriin, niin sisältää se »den i tidsföljd ordnade samlingen kopior av skrivelser, som expedierats genom Kungl. Maj:ts kansli» (*Bring*, s. 68). Tätä reistratuuria on pidetty vuodesta 1523 aina nykypäiviin asti. Myöhemmin ryhdyttiin pitämään eräitä erityisiä reistratuureja. Niistä on jo mainittu oikeusrevisionin reistratuuri, joka siis koski oikeusasioita. Ks. myös *Bring*, s. 69.

Vastaesitetyn nojalla pitäisimme *hyvin todennäköisenä*, että oikeusrevisionissa käsiteltiin koko sen olemassaolon ajan myöskin tuomionpurkuasioita ja että valtakunnanneuvoston toinen, hallitusasioista huolehtiva osasto ei puuttunut tällaisten juttujen käsittelyyn, mutta kylläkin armahdusasioihin. Tässä suhteessa eivät siis tuomionpurkuasiat olleet muihin kuninkaan ylimmän tuomiovallan harjoittamisen muotoihin nähden missään erikoisasemassa.

Seuraavassa on kosketeltava muutamaa erikoispiirrettä, joissa vielä nykyäänkin ilmenee armahdusinstituutin ja tuomionpurkusäännösten alkuperäinen lähisukulaisuus. Tuomionpurun anominen ja armonanomuksen tekeminen ei ole sidottu nimenomaiseen määräaikaan. Lisäksi ovat ne perusteet, joiden nojalla tuomionpurku voidaan de lege lata myöntää, suhteellisen epämääräiset ja väljät; siinä suhteessa siis positiivinen oikeus tarjoaa varsin laajan liikkuma-alan, joka on verrattavissa siihen vapaaseen harkintaan, mikä tapahtuu armahdusasioissa.⁸⁰ Myöskään eivät tuomionpurkumenettelyssä ja armahdusmenettelyssä noudatettavat muodot ole laissa täsmälleen säännösteltyjä. Tämäkin asiain-tila saa selityksensä molempien säännösten yhteisestä historiallisesta alkuperästä.⁸¹

Nyt on siirryttävä tarkastelemaan tuomionpurkusäännösten ja mitättömyyskantelun välisiä suhteita. Viimeksimainitun muutoksenhakekeinoon historiallisena pohjana olivat eräät 1614 vuoden oikeudenkäyntiordinantian ja 1615 vuoden oikeudenkäyntiprosessin säännökset, jotka määrätyn edellytyksin sallivat kantelun tekemisen tuomaria vastaan. Tämän kantelun puitteisiin sijoitettiin sittemmin sellaisia uusia kanteluperusteita, joita on pidettävä varsinaisina tuomion mitättömyysperusteina; ja näin syntyi vähitellen ns. mitättömyyskantelu.⁸² Se sai kumminkin täsmällisen järjestelyn osakseen vasta 1734 vuoden laissa. Ennen sanotun lain voimaantuloa olikin mitättömyyskantelun suhde tuomionpurkuun varsin epäselvä. Niinpä maanlain voimassaoloaikoihin esiintyi tieteisopissa ja käytännössä se mielipide, että virheet oikeudenkäyntimenettelyssä («nulliteetit») tarkoittivat juuri maanlain »skroksoknir»-tapauksia ja että tuomion mitättömyys oli tehtävä te-

⁸⁰ Vrt. *Wrede*: II, s. 329 s., *Rättegångsförfarandet*, s. 131 ja *Zivilprozessrecht*, s. 300. Ks. myös s. 48 aliv. 31 ja s. 9 aliv. 14:n kohdalla.

⁸¹ Vrt. *Wrede*: *Zivilprozessrecht*, s. 300 ja *Forsman*: *Straffprocessen*, s. 255.

⁸² Mitättömyyskantelun synnystä ja kehityksestä ks. etenkin *Bergendal*, s. 40 ss. sekä lisäksi *Wrede*: *Om domars ogiltighet*, s. 272 ss.; *Kallenberg*: *Rättsmedlen*, s. 332 ss.; *Ålmquist*, s. 127 ss.; ja *Sjögren*, s. 171 ss.

hokkaaksi tuomionpurkuteitse, nimittäin kuninkaan armosta tapahtuvana lainvoimaisen tuomion purkamisena uusien todisteiden nojalla.⁸³ Jo 1600-luvulla ilmeni kuitenkin sellainenkin käsitys, etteivät tuomion nulliteettitapaukset kuuluneet tuomionpurun puitteisiin ja että hovioikeus oli pätevä käsittelemään nulliteettitapauksia.⁸⁴ — Tässä yhteydessä viitattakoon siihen, että tuomionpurulla ja mitättömyyskantelulla oli alkujaan se yhtymäkohta, ettei kumpikaan ollut sidottu minkäänlaiseen määräaikaan.⁸⁵ Ja mitä tulee mitättömyyskantelun ja tuomionpurun suhteisiin de lege lata, niin on ennakoivasti mainittava, että tuomionpurku analogisena restitUTIONA tapahtuu usein perusteilla, jotka olisivat muodostaneet riittävän pohjan mitättömyyskantelunkin tekemiselle.⁸⁶

Nostolla (revision) ja tuomionpurulla on myöskin ollut määrätynlaisia yhtymäkohtia. Molemmat oikeusturvakeinot perustuiivat kuninkaan

⁸³ Ks. *Bergendal*, s. 84 ja s. 51 s. — Vrt. myös *Nehrman*: Processus civilis, 1. painos s. 438 (123 §): »The ärnä ock restitutionem in integrum, som förmå wisa, at uti Processen är något stort fehl begångit. — — — Thetta kan wäl ock ske af Kongl. Hof-Rätten, i anseande til thet, som wid Under-Rätterna är passerat — —.» *Nehrman* tuntuu siis katsovan, että tuomion mitättömyys voitiin eräissä tapauksissa tehdä tehokkaaksi sekä hovioikeudessa että kuninkaan luona.

⁸⁴ *Bergendal*, s. 49 ss. ja s. 80 s. — *Bergendal* viittaa samalla aateliston valituksien johdosta 1. 9. 1664 annetun knk. päätöksen I luvun 21 kohtaan, jonka sisällyksestä ks. *Stiernman*, s. 1485. — Vrt. myös *Wrede*: Om domars ogiltighet, s. 272 s. sekä jäljempänä s. 83 aliv. 86:ssa siteerattua *Abrahamssonin* lausuntoa.

⁸⁵ Siitä, ettei mitättömyyskantelun tekemiselle ollut ennen 1734 vuoden lain voimaantuloa säädetty mitään täsmällistä määräaika, ks. esim. *Wrede*: Om domars ogiltighet, s. 272 s.

⁸⁶ Ks. s. 288 aliv. 44:n edellä; vrt. myös s. 45 aliv. 23.

OK 25:21:een sisältyvien varsinaista mitättömyyskantelua koskevien säännösten johdosta huomattakoon, että sanotussa pykälässä säädetään, kyllä määräaika mitättömyyskantelun tekemiselle. Mutta lisäksi määrätään puheenaolevan lainpaikan viimeisessä lauseessa, että jos sanottu aika laiminlyödään, niin ei valitusta tutkita hovioikeudessa, ellei »kuningas havaitse olevan syytä antaa hänelle laiminlyötyä aikaa takaisin, niinkuin 31 Luvussa säädetään». Tämä viittaus tarkoittaa — kuten aikaisemmin (s. 75 aliv. 61) on mainittu — oikeutta turvautua menetetyin ajan palauttamiseen. Ks. myös *Wrede*: II, s. 234 ja Om domars ogiltighet, s. 278. — OK 25:21:n viimeiseen lauseeseen sisältyvän edelliselostetun säännöksen syntyhistorian johdosta mainittakoon seuraavaa: Puheenalaista säännöstä ei ollut lakikomissionin vuoden 1734 ehdotuksessa (ks. *Sjögren*: VI, s. 577 s.). *Abrahamsson* tekikin eräitä huomautuksia ehdotetun OK 25:21:n sisällyksen johdosta. Niinpä hän lausui: »Alla sådane nulliteter, som röra substantialia processus, såsom stridande emot den naturliga billigheeten, kunna eller böra aldrig winna laga kraft, utan querela nullitatis utan restriction till fatalier altijd stå öpen, som och så är

oikeuteen purkaa vääräperusteiset ja liian ankarat tuomiot. Ja nostonkin myöntäminen oli alkujaan eräänlainen hallitsijan taholta tapahtunut armonosoitus.⁸⁷ Voidaankin sanoa, että nosto oli aikanaan tyypillinen ylimääräinen muutoksenhakukeino. Se tuli näet vain poikkeuksellisissa olosuhteissa kysymykseen.⁸⁸ Nimenomaan on syytä mainita, että nostolla ja lainvoiman saaneen tuomion purkamisella oli yhteisenä piirteenä puhtaantunnon vala, joka noston osalta ei kuitenkaan enää ole voimassa.⁸⁹

Tähän päätämme tuomionpurkusäännöstön oikeushistoriallista puolta koskevan esityksemme. Siirrymme kolmen seuraavan luvun puitteissa yksityiskohtaisesti käsittelemään tuomionpurkusäännöstön piiriin kuuluvia alainstituutteja. Teoksemme viimeisessä luvussa arvostellaan tuomionpurkusäännöstön positiivisoikeudellista järjestelyä; tähän arvosteluun liittyy eräitä huomautuksia de lege ferenda.

enligt med Kongl. Maj:tz resol. på Adelen besvär 1664 § 20 och 21 — — —.» (Ks. *Sjögren*: VIII, s. 254.) Selostetun Abrahamssonin huomautuksen johdosta lakikomissioni lausui mm.: »— — — har Lagcommissionen tykt bäst at utsätta fatalier til beswärens inläggande i sådane måhl. — — — Skulle elliest något sådant måhl wara, at den falne domen ingalunda bör blifwa bestående, för den påfölgd han med sig hafwer, så kan i sådan besynnerlig casu parten den utwägen nyttia, at hos Öfwerheten sådant måhl andraga.» (Ks. *Sjögren*: VIII, s. 258.) — Lakikomissionin 1734 vuoden valtiopäiville laaditussa mietinnössä lausuttiin OK 25:21:n kohdalla seuraavaa: »Vid slutet tillägges: försummas thet, warde thes talan i Hofrätten ej upptagen, ther Konungen ej finner skäl, försuten tid at återställa som i 31 cap. sägs.» (Ks. *Sjögren*: VIII, s. 289.) — Tuntuukin siltä, että viimeksisiteerattu säännös, joka täsmälleen vastaa voimassaolevaan lakiin sisältyvää aikaisemmin selostamaamme OK 25:21:n viimeisen lauseen määräystä, otettiin lakiin edellä kosketeltujen Abrahamssonin huomautusten ja lakikomissionin sen johdosta antaman vastauksen perusteella.

⁸⁷ Niinpä 23. 6. 1615 annetun oikeudenkäyntiprosessin 35 kohdassa nimenomaan huomautetaan, että se, joka katsoi itsellään olevan aihetta valittaa kuninkaan tuomiosta, sai »genom ödmiuk Böneskrift gifwa om sitt Besvär tilkenna, och niuta hoos osz Beneficium revisionis». Ks. myös *Nehrman*, s. 62 s. (5 §) ja *Kallenberg*: Rättsmedlen, s. 241 s. — Noston syntyy nähdessä viitattakoon edellä (s. 53 aliv. 10:n kohdalla ja sanotussa aliviitassa) olevaan esitykseen.

⁸⁸ Ks. myös *Wrede*: II, s. 290 ja Rättegångsförfarandet, s. 119; vrt. lisäksi *Forsman*: Straffprocessen, s. 255 s.

⁸⁹ Tästä seikasta huomauttavat esim. *Wrede*: II, s. 290 ja *Nordling*, s. 44 s.

IV. MENETETYN AJAN PALAUTTAMINEN.

1. KÄSITE.

Menetetyn ajan palauttamista tarkoittavan oikeusturvakeinon sedes materiae on OK 31:2:ssa sellaisena kuin tämä lainkohta on 27. 4. 1868 ann. asetuksessa. Sanotussa lainpaikassa säädetään seuraavaa: »Älköön kukaan rohjetko [kuninkaalta] pyytää menetettyä laillista aikaa takaisin annettavaksi, ellei hän näytä erinomaisia syitä ja perusteita, joiden tähden hänen olisi asiassa saatava tuomionpurkaus. Älköön hänen anomuskirjaansa [Keisarille] esitettävä, ennenkuin hän on täyttänyt mitä asiassa tuomittu on, niin myös takauksen pannut siitä kulungista ja vahingosta, jonka palkitsemiseen hän ehkä katsotaan asiassa velvolliseksi. Jos hän sen täyttää, niin kuulustettakoon vastapuolta, ja päättäköön [kuningas], niinkuin kohtuulliseksi havaitaan. Se, jonka [kuningas] näkee ilman syytä etsineen tuomionpurkausta, vetäköön sakkoa [kirkon tahi vaivaisten hyväksi] kolmestakymmenestä sataan talariin asti tahi enemmän ja korvatkoon vastapuolen kulut ja vahingon.»¹

¹ Ellei jäljempänä toisin ilmoiteta, tarkoitetaan viittauksella OK 31:2:een tätä lainpaikkaa sellaisena kuin se on 27. 4. 1868 ann. asetuksessa. — Viimeksimainitulla asetuksella tehtiin lainkohdan alkuperäiseen sanamuotoon se muutos, että lause: »Älköön hänen anomuskirjaansa kuninkaalle esiteltävä, ennenkuin hän on täyttänyt mitä 30 Luvun 18 §:ssä on säädetty» korvattiin lauseella: »Älköön hänen anomuskirjaansa Keisarille esitettävä, ennenkuin hän on täyttänyt mitä asiassa tuomittu on, niin myös takauksen pannut siitä kulungista ja vahingosta, jonka palkitsemiseen hän ehkä katsotaan asiassa velvolliseksi.» Tämän muutoksen johdosta ks. jäljempänä s. 123 aliv. 66:ssa olevaa esitystä.

Lisäksi on puheenalaisen lainpaikan johdosta syytä mainita, että siinä oleva viittaus »kuninkaaseen» ja »keisariin» tarkoittaa, mikäli on kysymys menetetyn ajan palauttamisesta oikeusasioissa, korkeinta oikeutta. On myöskin todettava, että lainkohdassa oleva määräys sakkojen tulemisesta »kirkon tahi vaivaisten hyväksi» on kumottu RVA 6 §:n 1 kohdan säännöksellä, jonka mukaan mm. sakot menevät kruunulle. Mitä taas tulee lainpaikassa olevaan talareissa määrättyyn sakkoon, niin ks. sen johdosta RL 2:4 ja 5 (molemmat laissa 21. 5. 1921) sekä

Olemme jo toisessa yhteydessä maininneet, että oikeusasioissa KKO toimii menetetytyn ajan palauttamista koskevia hakemuksia käsittelevänä instanssina.² Tähän kysymykseen ei niin ollen ole aihetta enää tarkemmin puuttua. Sen sijaan on menetetytyn ajan palauttamista tarkoittavan oikeusturvakeinon luonteen selvittämiseksi tarkasteltava eräitä erikoiskysymyksiä.

Aluksi on ryhdyttävä tutkimaan, minkälaisen aikojen palauttamista OK 31: 2:ssa olevat säännökset tarkoittavat. Uudemmassa kirjallisuudessa on puheenalaisen lainpaikan käyttämää sanontaa »laillinen aika» (laga tid) tavallisesti tulkittu siten, että se — kuten OK 31: 1:ssä oleva vastaava sanonta — tarkoittaisi vain määräaikoja.³ Varsin painavia näkökohtia saatetaan kuitenkin esittää sen mielipiteen tueksi, että viitatuissa lainkohdissa oleva sanonta »laillinen aika» sulkee piiriinsä myöskin määräpäivän. Tästä seikasta seuraavassa muutama sana.

Syystä on huomautettu, ettei 1734 vuoden laki tee »laillisen ajan» ja määräpäivän välillä niin selvää eroa, että se oikeuttaisi lukemaan edellisen piiriin ainoastaan varsinaiset määräajat.⁴ Lisäksi on todettava, että Ruotsin oikeuskäytössä on sovellettu OK 31: 2:n säännöksiä tilanteisiin, joissa on ollut kysymys määräpäivän palauttamisesta.⁵ Edelleen mainittakoon, että vanhemmassa kirjallisuudessa on lausuttu mieli-

KKO:n p. 24. 11. 1930 (Lakimies 1931, s. 54), joista ilmenee, että viiden talarin sakko vastaa yhtä päiväsakkoa.

² Ks. s. 76 aliv. 67:n edellä.

³ Näin Wrede: I, s. 374. — Määräaika-käsitteen ruotsinkielisen vastineen »frist» tai »fatalier» johdosta ks. Kallenberg: I, s. 1254.

Yleensä luonnehditaan menetetytyn ajan palauttaminen sellaiseksi ylimääräiseksi muutoksenhakukeinoksi, jota käytetään menetetytyn prosessuaalisen määräajan palauttamiseksi. Näin esim. Wrede: II, s. 330, Rättegångsförfarandet, s. 121 ja Zivilprozessrecht, s. 300; Granfelt: Civilprocessrätt, s. 95 ja Sammandrag, s. 140; Sjöström: Rechtsgang I, s. 347; Broomé, s. 319; Myrberg, s. 1072 s.; sekä Nehrman, s. 412 (115 §) verr. s. 304 ss. etenkin s. 307 (15 §).

⁴ Näin Tarjanne: Asianosaisseuraanto, s. 98 aliv. 10.

⁵ Ruotsin oikeuskäyttöön on tässä yhteydessä syytä viitata juuri sen vuoksi, että se on omiansa valaisemaan OK 31: 1:ssä ja 2:ssa olevaa sanontaa »laga tid». Kysymyksessä olevaa tuomioistuinkäytäntöä selvittävien tapausten johdosta ks. esitystä s. 121 aliv. 61:ssä ja s. 152 aliv. 127:ssä. — Muuten on todettava, että HD on toisinaan, antaessaan päätöksen menetetytyn ajan palauttamista tarkoittavan anomuksen johdosta, viittannut Ruotsin hallitusmuodon (6. 6. 1809) 18 §:ään, jossa säädetään seuraavaa: »Regeringsrätten tillkommer det äfven att, i mål af beskaffenhet att kunna tillhöra dess slutliga pröfning, upptaga och afgöra alla ansökningar, att Konungen må bryta dom åter, som vunnit laga kraft, eller återställa laga tid, som försuten är. Alla öfriga sådana ansökningar skola af högsta domstolen afgöras.»

piteitä, jotka suorastaan tukevat sitä käsitystä, että puheenalainen lainpaikka tarkoittaa määräpäivänkin palauttamista.⁶ Niinpä onkin yhdyttävä niihin tutkijoihin, jotka katsovat, että OK 31:1:ssä ja 2:ssa säännöstelty menetetyn ajan palauttaminen koskee sekä määräaikoja että määräpäiviä.⁷ Kumminkin on korostettava, että verrattomasti tärkeimmän ryhmän muodostavat käytännössä ne tilanteet, joissa on kysymys määräaikojen palauttamisesta. Tästä syystä on, ellei toisin mainita, seuraavassa kiinnitetty huomiota vain määräajan palauttamiseen.

Seuraava kysymys, joka vaatii huomiota osakseen, on se, millaisia määräaikoja tarkoitetaan OK 31:1:ssä ja 2:ssa. Ilman epäilystä on katsottava, että puheenalaisissa lainpaikoissa on kysymys prosessuaalisista määräajoista. Tämän kannan tueksi on viitattava seuraaviin seikkoihin. Ensinnäkin on palautettava mieleen se toisessa yhteydessä mainittu tosiasia, että jo vuoden 1755 ehdotuksessa (Kongl. Förkortnings Commissionens Project) ja valtiosäätyjen 8. 1. 1770 antamassa päätöksessä esitet-

Esimerkkinä siteeratun lainpaikan soveltamisesta mainittakoon NJA 1927, ref. n:o 126 ja NJA 1931, ref. n:o 212. Ks. myös *Agge*: II, s. 147.

⁶ Niinpä *Flintberg* lausuu, käsitellessään OK 31:2:n määräyksiä (lainpaikan alkuperäisessä muodossa), seuraavaa: »Börandes under fatalier ock förstås de terminer, som genom domar någon part föreläggas» (*Flintberg*: IV, s. 753). Ja samalla hän viittaa Svean hovioikeudelle osoitettuun knk. kirjeeseen 5. 4. 1688. (Sanotun kirjeen sisällyksestä ks. liite n:o 3.) — *Nordling*kaan ei tunnu rajoittavan menetetyn ajan palauttamista tarkoittavan muutoksenhakeineon käyttöä vain määräaikoja koskevaksi. Hän näet huomauttaa, että menetetyn laillisen ajan palauttamista voidaan pyytää kaikissa sellaisissa asioissa »vid hvilkas utförande inför offentlig myndighet iakttagandet af gifna tids-bestämmelser är i ett eller annat hänseende nödvändigt» (*Nordling*, s. 46). Ja samaan suuntaan käyvät *Forsmanin* esitykset, joiden mukaan menetetyn ajan palauttamista koskeva anomus voi tulla kysymykseen kaikissa sellaisissa jutuissa, joissa »offentlig myndighet fäst någon rättspåföljd vid iakttagande af vissa tidsbestämningar» (*Straffprocessen*, s. 257).

Myöskin *Wrede* on esittänyt lausuntoja, jotka osoittavat, ettei hän suinkaan ole jyrkästi pitänyt kiinni siitä mielipiteestä, että restitutio fataliumin kohteena olisi pelkästään (prosessuaalinen) määräaika. Ks. tämän johdosta *Wrede*: II, s. 331 ja *Rättegångsförfarandet*, s. 122 s.; vrt. myös *Tarjanne*: Asianosaisseuraanto, s. 98 aliv. 10. Ks. myös *Wrede*: Pääpiirteet, jossa selitetään, että puheenalainen ylimääräinen muutoksenhakeineo tarkoittaa »laiminlyödyn prosessuaalisen määräpäivän tai määräajan palauttamista, s.o. sitä, että laiminlyöntiä ei laskettaisi asianosaisen syyksi, vaan määrättäisiin uusi aika laiminlyödyn toiminnan täyttämistä varten» (mt. s. 232). Vrt. kuitenkin *Wrede—Sjöström* (s. 291), jossa ei puhuta mitään määräpäivän palauttamisesta.

⁷ Tällä kannalla on *Tarjanne*: Asianosaisseuraanto, s. 98 aliv. 10 sekä edellisessä aliviitassa mainitut kirjailijat.

tiin sanottu käsitys.^{7a} Lisäksi on todettava, että kysymys määräajan palauttamisesta on säännöstelty oikeudenkäymiskaassa, joka ei yleensä sisällä yksityisoikeudellista laatua olevia aikamääräyksiä. Ja lopuksi on huomautettava siitä, että ruotsalais-suomalainen tieteisoppi, samaten kuin oikeuskäyttö, tuntuu nykyään olevan yksimielinen siitä, että menetetyn määräajan palauttaminen tarkoittaa pelkästään prosessuaalisia määräaikoja.

Olemme tämän teoksen I luvussa päätyneet siihen tulokseen, että OK 31:2:ssa säännösteltyä oikeusturvakeinoa on pidettävä ylimääräisenä muutoksenhakukeinona. Sen mukaisesti voidaankin edellä esitetyn nojalla lausua, että puheenalaisen muutoksenhakukeinon avulla saadaan palautetuksi menetetty prosessuaalinen määräaika.⁸

Tämän johdosta on kuitenkin selvitettävä, mitä tarkoitetaan prosessuaalisella määräajalla. Sanottu käsite on luonnehdittu seuraavasti: Prosessuaalinen määräaika on sellainen tavallisesti laissa, mutta poikkeuksellisesti tuomioistuimen toimesta määrätty ajanjakso, jonka kuлуessa voidaan laillisesti ryhtyä prosessitoimintoihin.⁹ Tärkeätä on tässä yhteydessä tarkastella prosessuaalisen määräajan laiminlyönnin seu-

^{7a} Ks. s. 65 aliv. 41:n kohdalla olevaa esitystä.

⁸ Käytämme puheenaolevasta muutoksenhakukeinosta nimitystä »menetetyn ajan palauttaminen». Sanonta »menetetyn ajan takaisinantaminen» (tai: »menetetyn ajan takaisinsaaminen») on kyllä varsin yleinen, mutta tuntuu nimenomaan suomen kielen kannalta vähemmän onnistuneelta. Olemme siis omaksuneet saman sanonnan kuin *Wrede—Sjöström*, s. 291.

Mitä taas tulee vastaavaan ruotsinkieliseen sanontaan, niin toisessa yhteydessä on jo kosketeltu 1600- ja 1700-luvun kirjallisuuden ja lakitekstin käyttämää terminologiaa. Nykyään tarkoitettaneen Ruotsissa sanonnalla »resning» tämän käsitteen laajassa merkityksessä sekä menetetyn ajan palauttamista että lainvoiman saaneen tuomion purkamista; suppeassa mielessä käytetään sanontaa kuvaamaan menetetyn ajan palauttamista. Ks. esim. *Wedberg*: SvJT 1922, s. 175 aliv. 2; *Proc. bet.* II, s. 236; ja *Myrberg*, s. 1071 aliv. 1. Vrt. lisäksi *Agge*: II, s. 147. Aikaisemmassa 1800-luvun ruotsinkielisessä kirjallisuudessa oli terminologia horjuva. Niinpä esim. *Schrevelius* käyttää nimitystä »resning» (käsitteen suppeassa merkityksessä) lainvoiman saaneen tuomion purkamisesta (*Schrevelius*, s. 158). — Kotimaisessa ruotsinkielisessä kirjallisuudessamme merkinnee käsite »resning» ainakin nykyään samaa kuin »återställande av försutten fataljetid». Ks. tämän johdosta esim. *Wrede*: II, s. 329; *Granfelt*: Civilprocessrätt, s. 95; ja *Forsman*: Straffprocessen, s. 257. Vrt. kuitenkin Suomen virallinen tilasto 1935, oikeustilasto n:o 62, s. 49 ja s. 51.

⁹ Näin *Wrede*: I, s. 373 ja s. 374; ks. myös *Kallenberg*: I, s. 1254 ja s. 1255. — Prosessitoimintojen käsitteestä ks. *Wrede*: I, s. 327 s. sekä *Kallenberg*: I, s. 1194 ss. Viimeksimainitun kirjaillijan esityksistä ilmenee, että sanotun käsitteen tarkempi sisällitys on kiistanalainen.

rauksia. Niiden johdosta mainittakoon, että jos henkilö laiminlyö ryhtyä prosessitoimintaan sen suorittamiselle säädetyn tai määrätyn ajan kuluessa, niin on säännönmukaisena — jos kohta ei poikkeuksettomana — seurauksena se, ettei henkilöllä ole mahdollisuutta myöhemmin ryhtyä laiminlyömyänsä toimintaan. Eräissä tapauksissa ei määrääjän laiminlyönti vielä sellaisenaan aiheuta tällaista preklusiivista vaikutusta, vaan vaaditaan samalla lisäksi, ettei laiminlyöjä ole määrääjässä näyttänyt laillista estettä.¹⁰ Juuri niissä tilanteissa, joissa prosessuaalisen määrääjän laiminlyönnin preklusiiviset seuraukset ilmenevät, tarjoaa menetetyn ajan palauttamista tarkoittava muutoksenhakukeino apua laiminlyönnin aiheuttamien haitallisten oikeudellisten seuraamusten torjumiseksi. Niinpä henkilö, hakiessaan menetetyn ajan palauttamista, anoo oikeutta laillisin vaikutuksin saada ryhtyä laiminlyötyyn prosessitoimintaan uuden, tuomioistuimen asettaman ajan kuluessa.¹¹

Yksityisoikeudellisten aikamääräysten — olivatpa nämä sitten määrääkoja tai määräpäiviä — »palauttaminen» nyt puheenaolevan oikeusturvakeinon avulla ei siis ole mahdollista. Tämän positiivisen oikeutemme omaksuman kannan tueksi on viitattu siihen, että laiminlyödyn yksityisoikeudellisen aikamääräyksen palauttaminen saattaisi merkitä puuttumista toisen henkilön oikeuteen, vieläpä sisältää saavutettujen

¹⁰ Ks. tekstissä lausutun johdosta *Wrede*: I, s. 377 ja II, s. 330 s. sekä Rättegångsförfarandet, s. 121. — Voimassaoleva siviili- ja rikosprosessioikeutemme on omaksunut sellaisen järjestelyn, että laillinen este on tehtävä tehokkaaksi samassa määrääjässä, jolloin olisi ollut ryhdyttävä kysymyksessäolevaan prosessitoimintaan. Ks. tämän johdosta muutoksenhakuasetuksen 6 ja 7 § sekä OK 30:18 (laissa 19. 12. 1922) ja OK 27:8 (asetuksessa 27. 4. 1868). Nimenomaan vetoon nähden olivat aikaisemmin voimassa toisenlaiset määräykset. Laillisen esteen olemassaolo voitiin näet selvittää muutoksenhakemisella säädetyn ajan umpeenkuluttua. Ks. sen johdosta OK 27:1 (alkup. muodossa) ja *Wrede*: I, s. 377 aliv. 13 sekä Rättegångsförfarandet, s. 44 s. ja s. 121; vrt. myös *Kallenberg*: Rättsmedlen, s. 107 aliv. 46.

Lailliseen esteeseen vetoaminen ei kuitenkaan suojaa oikeudenmenetykseltä, mikäli on kyseessä esim. tyytymättömyyden ilmoittamiselle säädetyn määrääjän laiminlyönti (ks. *Wrede*: I, s. 377 ja *Wrede—Sjöström*, s. 216). Vrt. kumminkin muutoksenhakuasetuksen 2 §:n 2 kappaleen määräyksiä, joista ensinnäkin ilmenee, että vangittu henkilö saa tehdä tyytymättömyyden ilmoituksensa tai sen peruuttaa myös vankilan johtajalle. Lisäksi säädetään samassa lainpaikassa, että vangitulle, jonka tulo vankilaan ilman hänen syytään on viivästynyt, annetaan ilmoituksen tekemiseen tai sen peruuttamiseen aikaa vielä perilletulonsa jälkeisenä päivänä. Sanotussa poikkeustilanteessa laillinen este siis suojaa tyytymättömyyden ilmoituksen laiminlyönnin haitallisilta seuraamuksilta.

¹¹ Ks. *Wrede*: I, s. 377 ja II, s. 330 s.

oikeuksien loukkaamista.¹² Mainituilla seikoilla on kumminkin ainoastaan oikeuspoliittisten näkökohtien arvo, sillä ne eivät tarjoa mitään sitovaa positiivisoikeudellista perustaa ratkaistaessa kysymystä OK 31:2:ssa olevan muutoksenhakuineon asiallisesta soveltamisalasta. Kosketeltujen oikeuspoliittista laatua olevien näkökohtien merkitys onkin varsin suhteellinen. Voidaan näet ajatella tilanteita, joissa painavat vastasyyt puoltaisivat sellaista järjestelyä, että menetetyt ajan palauttaminen olisi sallittava aineellisoikeudellista laatua oleviin määräaikoihin nähden.¹³

Jätämme tässä yhteydessä syrjään mahdollisuuden palauttaa menetetty prosessuaalinen määräpäivä ja kiinnitämme huomiomme ainoastaan siihen seikkaan, että OK 31:1:ssä ja 2:ssa on kysymys prosessuaalisista määräajoista. Siitä, että nämä lainpaikat koskevat *prosessuaalisen* määräajan palauttamista, johtuu, ettei menetetyt määräajan palauttamista tarkoittavaan muutoksenhakuineon saateta turvautua silloin, kun on kyseessä oikeudenkäynnin aloittamiseen liittyvä laiminlyönti. Menetetyn ajan palauttaminen on niin ollen mahdollinen vain sellaisiin määräaikoihin nähden, joiden noudattaminen on välttämätön prosessin jatkumisen kannalta.¹⁴ Seuraavassa on kuitenkin syytä hiukan tar-

¹² Wrede: II, s. 331 ja Rättegångsförfarandet, s. 122 sekä Nordling, s. 47.

¹³ Niinpä kahdessa edellisessä luvussa oleva historiallinen katsaus osoittaa, että menetetyt ajan palauttamista on pidetty määrättyjen olosuhteitten vallitessa mahdollisena ja suotavana silloinkin, kun on ollut kyseessä puhtaasti aineellisoikeudellista laatua oleva määräaika. Ja de lege lata on syytä huomauttaa, että vakuutusneuvostossa tapahtuvaa oikeudenkäyntiä silmälläpitäen sisältyä positiiviseen oikeuteemme määräyksiä, jotka esilläolevassa suhteessa oleellisesti poikkeavat niistä periaatteista, mitkä OK 31:2:ssa on omaksuttu. Ks. tämän johdosta s. 96 aliv. 17:ssä olevaa esitystä.

¹⁴ Ks. Wrede: II, s. 331 ja Rättegångsförfarandet, s. 122; Agge: II, s. 147; sekä Nordling, s. 47. — Broomé (s. 319) ja Forsman (Straffprocessen, s. 257) korostavat sitä seikkaa, ettei menetetyt ajan palauttaminen saata tulla kysymykseen aineellisoikeudellista laatua oleviin määräaikoihin nähden.

Tekstissä lausutun valaisemiseksi viitattakoon esim. KKO 1930, tied. n:o 265: Sitten kun C. Oy. oli anonut, että sille myönnettäisiin uusi määräaika valvoa saataviaan S.P.Oy:n vireilläolevassa konkurssissa huolimatta siitä, että valvonta konkurssissa jo oli toimitettu, KKO »hylkäsi» anomuksen sillä perusteella, ettei uutta määräaikaa voitu esilläolevassa tapauksessa lain mukaan myöntää. — On syytä huomauttaa, että nyt selostetussa oikeustapauksessa olisi ollut muodollisesti katsoen oikeampaa jättää anomus käsiteltäväksi ottamatta. Tilannehan oli sellainen, ettei menetetyt ajan palauttamista tarkoittavan muutoksenhakuineon käyttäminen olisi ollenkaan saattanut tulla kysymykseen.

Mitä tulee Ruotsin oikeuskäyttöön, niin mainittakoon seuraavat oikeustapauk-

kemmin kosketella eräitä yksityistapauksia, joihin nähden saattaa ilmetä epäselvyyttä, ollaanko tekemisissä sellaisen määräajan kanssa, jonka noudattaminen on välttämätön prosessin jatkumisen kannalta.

Aluksi on tarkasteltava takaisinsaanti-nimistä oikeusturvakeinoa. Olemme jo aikaisemmin maininneet, että takaisinsaanti yksipuolista tuomiota vastaan on muutoksenhakekeino. Ja vaikka takaisinsaantikanne on OK 12: 4:n mukaan pantava vireille haasteella, niin on epäämätöntä, että tällaisen kanteen vireillepanolle säädetty määräaika kuuluu sellaisiin määräaikoihin, joiden noudattaminen on välttämätön prosessin jatkumisen kannalta. Vastalausutun tueksi voidaan viitata siihen tosiasiaan, että takaisinsaantiprosessi on vain aikaisemman oikeudenkäynnin jatkoa.^{14a}

Viimeksimainittu näkökohta ei sen sijaan sovellu sellaiseen takaisinsaantimenettelyyn, jonka velallinen UL 2: 21:n nojalla on pannut vireille silloin, kun velkojan lainhakuasiassa ajama kanne on hyväksytty. Velallisen takaisinsaantimenettelyssä esittämä kanne ei näet tarkoita lainhakuasian uutta tutkimista, vaan ainoastaan sen seikan selvittämistä, onko hän velkojaan nähden maksuvelvollinen. Takaisinsaantimenettely on lainhakumenettelystä kokonaan riippumaton.^{14b} On kuitenkin myönnettävä, että eräät muut seikat puhuvat sen käsityksen puolesta, että takaisinsaannin hakemiselle säädetty määräaika on välttämätön prosessin »jatkumisen» kannalta. Ensinnäkin on viitattava siihen, että kirjallisuudessa on UL 2: 21:ssä säännösteltyä oikeusturvakeinoa yleensä pidetty muutoksenhakekeinona.^{14c} Tilanne onkin tosiasiallisesti sellai-

set: 1) NJA 1912, ref. n:o 206: HD ei katsonut voivansa suostua anomukseen »om återställande af försutten tid för testamentsklander»; 2) NJA 1927, ref. n:o 126: HD ei ottanut käsiteltäväkseen anomusta »om återställande av försutten tid för bevakning av testamente»; sekä 3) NJA 1931, ref. n:o 212: HD ei hyväksynyt anomusta »om återställande av försutten tid för anhängiggörande av återvinningstalan enligt 28 § konkurslagen». Molemmissa viimeksimainituissa tapauksissa HD perusteli kantaansa lausumalla »enär ansökningen icke rörde sådant återställande av försutten tid, varom i § 18 regeringsformen stadgas».

^{14a} Ks. tekstissä mainitun tosiasian johdosta *Sjöström*: 'Tredskodom, s. 235; *Wrede*: II, s. 73; ja *Kallenberg*: II, s. 474. — *Sjöström* pitääkin mahdollisena, että määräaika voidaan palauttaa tekstissä mainitussa tilanteessa. Ks. *Sjöström*, mt. s. 239.

^{14b} Takaisinsaantimenettelyssä saa tuomioistuim käyttää hyväkseen koko sitä oikeudenkäyntiaineistoa, minkä asianosaiset sille esittävät. Ks. nyt esitetyn johdosta *Wrede*: Ulosottotoimi, s. 232 s.; vrt. myös *Wrede*: III, s. 95 s. ja *Hassler*: I, s. 59.

^{14c} Ks. esim. *Wrede*: III, s. 94 ja Ruotsin oikeuden vastaavan säännöksen johdosta taas *Hassler*: I, s. 57. Viimeksimainittu kirjailija viittaa puheenaolevan muu-

nen, että vaikkei takaisinsaantikanne tarkoita itse lainhakuasian uutta tutkimista, niin sen avulla kuitenkin aina pyritään siihen, että viranomaisen antama ratkaisu joko kokonaan tai osittain kumottaisiin. Tällöin siis oikeusturvakeino aina samalla kohdistuu lainhakuasiassa annettua tuomiota (»pääöstä») vastaan. Ja sanottu tuomio jää pysyväksi, ellei velallinen UL 2:21:ssä säädettyssä ajassa pane vireille takaisinsaantikannettansa. — Vastalausutun nojalla tuntuu mahdolliselta katsoa, että takaisinsaantikanteen vireillepanolle säädetty määräaika on välttämätön prosessin jatkumisen kannalta. Ja niin ollen on myöskin päädyttävä siihen tulokseen, että jos puheenalainen määräaika on laiminlyöty, niin voidaan anoa menetetyt ajan palauttamista.

Mikä asema on esilläolevassa suhteessa MVA 68 §:n 2 kappaleen (laissa 13. 5. 1919) säännöksillä? — Sanotusta lainpaikasta ilmenee, että se joka on tyytymätön vuokralautakunnan päätökseen, on yleensä oikeutettu hakemaan oikaisua KO:ssa haasteen nojalla, joka on vastapuolelle toimitettava 60 päivän kuluessa siitä, kun vuokralautakunnan päätös annettiin. Olisimme sitä mieltä, että puheenalaisessa tapauksessa on kysymys muutoksenhausta, joka kohdistuu viranomaisen antamaa ratkaisua vastaan, joten lainpaikassa säädetyn määräajan noudattaminen on välttämätön oikeudenkäynnin jatkumisen kannalta. Ja niin ollen saatetaan tarpeen tullen turvautua menetetyt ajan palauttamiseen.

Viimeksimainittuun tapaukseen verrattavissa oleva tilanne syntyy silloin, kun hallinnollisen viranomaisen antamaan ratkaisuun voidaan hakea muutosta yleisessä tuomioistuimessa. Mikäli muutoshakemiseksi säädetty määräaika on laiminlyöty, voidaan KKO:lta anoa menetetyt ajan palauttamista. Esimerkkinä mainittakoon 13. 6. 1935 ann. sterilisoimislain 8 §:n säännökset, joiden mukaan lääkintöhallituksen päätöksestä, jolla suvunjatkamiskyky on määrätty poistettavaksi, saa valittaa KKO:een 30 päivässä ennen klo 12:ta tiedoksisaannosta lukien. Tämän määräajan laiminlyönti oikeuttaa näet käyttämään OK 31: 2:ssa säännösteltyä oikeusturvakeinoa. — Mutta miten on arvosteltava seuraavanlaista tilannetta: Henkilö ei ole noudattanut ulkomaalaisen Suomessa olevasta, hoidotta jääneestä omaisuudesta 5. 9. 1924 ann. lain 10 §:n määräyksiä, joiden mukaan omistajan tai sen, jolle hänen oikeu-

toksenhakuineon ja OK 12:4:ssä olevan oikeusturvakeinon sukulaisuuteen (ks. ib. s. 58). Vrt. myös KKO 1936, tied. n:o 79: Kun takaisinsaantikannetta lainhakuasiassa ei ollut pantu vireille säädettyssä ajassa, ei sitä olisi saanut ottaa tutkittavaksi.

tensa on laillisesti siirtynyt, tulee, jos maaherra on hylännyt omaisuuden haltuun-ottamista tarkoittavan vaatimuksen, 6 kuukaudessa sen jälkeen panna vireille oikeudenkäynti omaisuuden luovuttamisesta. Voiko se, joka on sanotun määräajan laiminlyönyt, anoa menetetyn ajan palauttamista? Oikeuskäyttömme on vastannut kysymykseen kieltävästi.^{14d} Sanotun kannan oikeutusta voidaan kumminkin epäillä. Meillä on näet tällöin hallinnollisen viranomaisen — joko MH:n tai KHO:n — ratkaisu, ja se oikeusturvakeino, jonka kysymyksesssäoleva lainpaikka antaa asianomaisen henkilön käytettäväksi, kohdistuu tuollaisen viranomaisen asiassa antamaa ratkaisua vastaan. Tässä oikeusturvakeinon avulla »jatketaan» samaa prosessia. Niin ollen tuntuu vaikealta olla päätytmättä muuhun tulokseen kuin siihen, että kysymyksesssäolevassa lainkohdassa säädetty määräaika on välttämätön oikeudenkäynnin jatkumisen kannalta.^{14e} Tämä määräaika voidaan siis OK 31:2:n nojalla palauttaa.

Tässä yhteydessä on tarkasteltava VML 23 §:n säännöksiä. Puheenalaisessa lainpaikassa annetaan määräyksiä siitä, minkälaisin edellytyksin asianosaisella on oikeus saada välitystuomio tuomioistuimessa kumotuksi. Ja samalla säädetään, että kanne välitystuomion kumoamisesta on pantava vireille haasteella, joka 60 päivän kuluessa tuomion julistamisesta on annettava vastapuolelle tiedoksi. Onko tämä määräaika pelkästään jutun vireillepanemista tarkoittava aikamääräys vai voidaanko sitä pitää sellaisena määräaikana, joka on välttämätön oikeudenkäynnin jatkumisen kannalta? Vastaisimme kysymykseen jälkimmäisen vaihtoehdon mukaisesti. On tosin myönnettävä, etteivät välimiehet tehtävänsä suorittaessaan ole mitään viranomaisia. Siitä johtuu myöskin, ettei VML 23 §:ssä säännöstelty oikeusturvakeino kohdistu viranomaisen antamaa ratkaisua vastaan. Toisaalta on kummin-kin huomattava, että väliesmenettely on lailla järjestetty menettely, jonka tarkoituksena on oikeussuojan antaminen ja että välitystuomiolla on varsin kauaskantoisia prosessuaalisia vaikutuksia. Lisäksi on todettava seuraavaa: Sanotun lainpaikan nojalla vireillepantu kanne välitystuomion mitättömäksi julistamisesta muistuttaa suuresti menettelyä, joka syntyy silloin, kun asianosainen käyttäen hyväkseen varsinaista mi-

^{14d} Näin KKO 1929, tied. n:o 349, jossa KKO »jätti tämän anomuksen huomioon ottamatta» sillä perusteella, ettei anomus tarkoittanut sellaisen menetetyn ajan takaisinsaamista, josta mainitaan OK 31:2:ssa.

^{14e} Samanlaiseksi muodostuu menetetyn ajan palauttamisen kannalta tilanne esim. niissä tapauksissa, jotka mainitaan valtion vastuunalaisuudesta virkamiehen aikaansaamasta vahingosta 18. 5. 1927 ann. lain 9 §:ssä.

tättömyyskantelua vaatii jutussa annetun tuomion kumoamista (»poistamista») jutussa tapahtuneen tuomiovirheen perusteella.^{14f} Edelleen on syytä viitata siihen, että jos kerran katsotaan vuokralautakunnan päätöstä vastaan kohdistetun muutoksenhaun merkitsevän »oikeudenkäynnin jatkamista», niin on käytännöllisistä syistä vaikea asettua vastakkaiselle kannalle silloin, kun on kyseessä VML 23 §:ssä mainitun oikeusturvakeinon käyttäminen. Tuloksena siis on, että puheenalaisessa lainpaikassa säädetyn määräajan laiminlyönti oikeuttaa turvautumaan menetetyn ajan palauttamista tarkoittavaan muutoksenhakukeinoon.^{14g}

Lopuksi on kosketeltava paria erikoistapausta. Olettakaamme, että KKO on OK 31:3:n nojalla purkanut lainvoiman saaneen tuomion ja samalla määrännyt, että juttu on määräajassa laillisin haastein pantava vireille asiassa viimeksi tuominneessa oikeudessa. Nyt saatetaan kysyä, voidaanko mainittu KKO:n asettama määräaika palauttaa OK 31:2:n nojalla. Myönteisen vastauksen tueksi on viitattava siihen tosiasiaan, että puheenalaisen määräajan noudattaminen on välttämätön KKO:ssa aloitetun purkumenettelyn jatkumisen kannalta. — Nyt esitetty näkökohta pitää mutatis mutandis paikkansa siinä tapauksessa, että henkilölle on OK 31:2:n nojalla annettu uusi määräaika muutoksenhaku varten. Määräajan noudattaminen on näet välttämätön, jotta hakija voisi menestyksellä käyttää hyväkseen hänelle palauttamispäätöksessä suotua mahdollisuutta ryhtyä laiminlyötyyn prosessitoimintaan. Ja niinpä tämäkin määräaika voidaan OK 31:2:n nojalla palauttaa.

Aikaisemmin on viitattu siihen, ettei määräajan laiminlyönnillä ole preklusiivista vaikutusta silloin, kun lailliseen esteeseen vetoaminen on sallittua ja esteen olemassaolo on lain säätämässä järjestyksessä selvitetty. Tällaisia tilanteita silmälläpitäen on todettava: Menettely, jossa laillisen esteen olemassaolo tehdään tehokkaaksi ja tuomioistuimien antaa pitennetyn määräajan prosessitoimintaan ryhtymiseksi, korvaa OK 31:2:een nojautuvan menetetyn ajan palauttamista tarkoittavan menettelyn. Tästä syystä onkin kosketeltava mainittujen menettelyjen

^{14f} Vrt. myös Frey, s. 176.

^{14g} Freyn esitykset osoittavat, että hän pitää kannetta välitystuomion mitättömäksi julistamisesta muutoksenhakukeinona, joten tuntuu siltä, että hänenkin mukaansa olisi esilläolevassa tilanteessa päädyttävä tekstissä omaksuttuun tulokseen. Ks. tämän johdosta Frey, s. 176.

suhdetta toisiinsa. — Jos rajoitumme tarkastelemaan varsinaisten muutoksenhakukeinojen perille ajamiselle säädettyjä määräaikoja, niin on huomattava, että laillinen este on voimassaolevan oikeuden mukaan tehtävä tehokkaaksi tuollaisen määräajan kuluessa eli siis ennen asianomaisen tuomioistuinratkaisun lainvoimaiseksi tuloa.¹⁵ Sen sijaan voidaan menetetyn ajan palauttamiseen turvautua yleensä vasta siten, kun tuomioistuinratkaisu on saavuttanut lainvoiman.¹⁶ Lisäksi

¹⁵ Ks. s. 89 aliv. 10:ssä olevaa esitystä. Vrt. kuitenkin KKO 1922, p:t n:o 22 (verr. AJ 199 §). — Voimassaolevan oikeutemme kannalta tarkastellen saatetaan lisäksi ajatella sellaisia tilanteita, joissa lailliseen esteeseen vetoaminen tapahtuu vasta sen jälkeen, kun asianomainen tuomioistuinratkaisu jo on tullut lainvoimaiseksi. Esimerkkinä mainittakoon, että henkilö aikoo varsinaista mitättömyyskantelua käyttäen vaatia HO:ssa alioikeuden tuomion kumoamista, mutta ei voi laillisen esteen vuoksi tätä aikomustaan määräajassa toteuttaa. Hänellä on silloin mahdollisuus samaisen määräajan kuluessa näyttää HO:ssa laillinen este ja pyytää määräajan pitenntystä. On syytä todeta, että mainittu esimerkki rakentuu seuraavien edellytyksien varaan: 1) ettei alioikeuden tuomioon ole veto- (tai valitus-) teitse haettu muutosta; 2) että OK 25:21:ssä säännöstelty muutoksenhakukeino on luonteeltaan ylimääräinen muutoksenhakukeino; sekä 3) että OK 27:8:ssa (asetuksessa 27. 4. 1868) olevia säännöksiä laillisen esteen vaikutuksista on analogisesti sovellettava sellaisiinkin tapauksiin, jolloin henkilö ei laillisen esteen vuoksi ole voinut ajaa perille mitättömyyskanteluansa.

¹⁶ Kysymystä tuomioistuinratkaisujen lainvoimaiseksitulohetkestä on seikka-peräisesti käsitelty tämän teoksen I luvussa, joten tyydymme viittaamaan sanottuun esitykseen. Tekstissä lausuttua valaisevana oikeustapauksena on syytä mainita esim. KKO 1930, tied. n:o 259, jonka sisällyksestä ks. s. 36 aliv. 72:ssa olevaa selostusta.

Käsitellessämme edellä tekstissä kysymystä varsinaisten muutoksenhakukeinojen perille ajamiselle säädettyjen määräaikojen palauttamisesta olemme korostaneet sitä seikkaa, että puheenalaiseen muutoksenhakukeinoon voidaan turvautua yleensä vasta sitten, kun tuomioistuinratkaisu on saavuttanut lainvoiman. Saatetaan kuitenkin ajatella sellaisia poikkeuksellisia tilanteita, jolloin määräaika varsinaisen muutoksenhakukeinon perille ajamiselle voidaan OK 31:2:n nojalla palauttaa, vaikkei asianomainen tuomioistuinratkaisu vielä ole saavuttanut lainvoimaa. Silloin on kuitenkin edellytettävä, että tuomioistuinratkaisu on tullut yksipuolisesti lainvoimaiseksi. Ks. viimeksimainitun käsitteen johdosta s. 37 aliv. 73:n edellä olevaa esitystä. — Nyt lausutun valaisemiseksi esitetäköön eräs esimerkki: A:n ja B:n välisessä riita-asiassa annettuun alioikeuden tuomioon on A. hakenut muutosta, kun taas B. on laiminlyönyt ajaa muutoksenhakunsa perille säädetyssä ajassa. A:n muutoksenhaun ollessa HO:ssa vireillä B. anoo KKO:lta menetetyn ajan palauttamista. B:n anomus voidaan KKO:ssa ottaa käsiteltäväksi, vaikka A:n muutoksenhaku on HO:ssa vireillä. Onkin todettava, että B:n menetetyn ajan palauttamista tarkoittava anomus kohdistuu tällöin sellaista tuomioistuinratkaisua vastaan, joka on vain yksipuolisesti eli osittain lainvoimainen.

on mainittava, että laillinen este on säännönmukaisesti toteutettava siinä tuomioistuimessa, jossa muutoksenhaku olisi ollut ajettava perille, kun taas menetetyn määräajan palauttamista on pyydetty KKO:lta.¹⁷ Ja mitä tulee niihin seikkoihin, jotka de lege lata riittävät muodostamaan laillisen esteen, niin niiden ala ei ole — kuten myöhemmin tulemme huomaamaan — yhtä laaja kuin OK 31:2:ssa mainittujen »erinomaisten syiden ja perusteiden». — Lopuksi on kysyttävä, onko laillisen esteen tehokkaaksi tekemistä pidettävä itsenäisenä muutoksenhakukeinona. Vastaisimme kysymykseen kieltävästi. Menettely, jossa pyritään toteuttamaan laillisen esteen olemassaolo, kuuluu elimellisenä osana alkuperäiseen muutoksenhakumenettelyyn. Siitä syystä ei laillisen esteen tehokkaaksi tekeminenkään merkitse itsenäistä muutoksenhakukeinon käyttämistä.¹⁸

Menetetyn määräajan palauttamisen ja laillisen esteen tehokkaaksi tekemisen välistä eroa selvitetessä on huomio kiinnitettävä vielä eräi-

¹⁷ Viitattakoon tekstissä lausutun valaisemiseksi toisaalta säännöksiin muutoksenhakuasetuksen 6 ja 7 §:ssä, OK 27:8:ssa (asetuksessa 27. 4. 1868) ja OK 30:18:ssä (laissa 19. 12. 1922) sekä toisaalta määräyksiin OK 31:1:ssä, 31:2:ssa (alkup. ja nykyinen sanamuoto) ja korkeimmasta oikeudesta 22. 7. 1918 ann. lain 3 §:n 5 kohdassa. Oikeuskäyttöme alalta mainittakoon KKO 1923, p:t n:o 1808, jossa nimenomaan lausutaan, ettei anomus menetetyn määräajan palauttamisesta OK 31:1:n mukaan ollut HO:n ratkaistava.

Tässä yhteydessä on syytä selostaa eräitä säännöksiä 12. 4. 1935 ann. työntekijäin tapaturmavakuutuslaissa. Sanotun lain 52 §:n 2 kappaleessa säädetään seuraavaa: »Jos vakuutusneuvostolle määräajassa annettava hakemus tai muu kirjelmä on saapunut perille tämän ajan umpeenkulumisen jälkeen, olkoon vakuutusneuvostolla tästä huolimatta oikeus, 1 momentissa mainituin edellytyksin, ottaa se käsiteltäväksi.» Ja saman pykälän 1 kappaleessa taas määrätään, että jos vakuutuslaitos ei ole ottanut asiaa käsiteltäväkseen siitä syystä, että hakemus tai ilmoitus, joka olisi ollut määräajassa tehtävä, on saapunut perille tämän ajan umpeen kuluttua, on vakuutusneuvostolla valta, milloin painavia syitä on, päättää, että vakuutuslaitoksen on tästä huolimatta otettava asia käsiteltäväksi. — Kosketellun lainpaikan 2 kappaleessa siis suodaan vakuutusneuvostolle oikeus ryhtyä toimintaan, joka lähinnä on verrattavissa menetetyn ajan palauttamiseen. Lisäksi on huomattava, että ainakin 52 §:n 1 kappaleessa on kysymys sellaisten määräaikojen palauttamisesta, jotka eivät ole prosessuaalisia OK 31:2:ssa tarkoitettussa mielessä. Pikemminkin on esilläolevassa tapauksessa kysymys yksityisoikeudellisten määräaikojen palauttamisesta silloin, kun »painavia syitä on». Vakuutusneuvostolle suotu oikeus saa riittävän selityksensä niistä suurista sosiaalisista intresseistä, jotka liittyvät työntekijäin tapaturmavakuutuslain alaisiin oikeussuhteisiin.

¹⁸ Ruotsalais-suomalaisessa tietoisopissa ei tietääksemme ole esitetty sellaista väitettä, että nyt kysymyksessäolevaa menettelyä olisi pidettävä itsenäisenä muu-

siin seikkoihin. — Kun henkilö pyytää *ennen* varsinaisen muutoksenhakuajan käyttämiselle säädetyn ajan umpeen kulumista muutoksenhakuajan pitentämistä, niin pyynnön hyväksyminen merkitsee sitä, ettei muutoksenhaun alainen ratkaisu ole ollenkaan saavuttanut lainvoimaa. Mikäli taas pyyntö hylättäisiin, on asianomainen tuomioistuinratkaisu tullut lainvoimaiseksi.¹⁹ Menetetyn ajan palauttamista tarkoittavan

toksenhakumenettelynä. Positiivinen oikeutemme ei myöskään tue sitä käsitystä, että lailliseen esteeseen nojautuva pitennetyn määräajan pyytäminen merkitsisi itsenäisen muutoksenhakuineon käyttämistä. Siinä suhteessa voidaan viitata aikaisemmin (s. 89 aliv. 10) mainittuihin lainpaikkoihin sekä lisäksi määräyksiin keis. julistuksessa 15. 2. 1811 ja keis. kirjeessä 4. 6. 1817. Vrt. lisäksi KKO 1922, p:t n:o 1072 ja KKO 1925, p:t n:o 642 (ks. niiden tarkemmasta sisällyksestä *Miet-tinen*, s. 120, oikeustapaukset n:ot 8 ja 9). Näistä oikeustapauksista ilmenee, että oikeudenkäyntiasiamies on oikeutettu saman valtakirjan nojalla pyytämään piten-nettyä valitusaikaa ja ajamaan tämän jälkeen valituksensa perille.

Tässä yhteydessä on mainittava, että itsenäinen muutoksenhakumenettely, jossa muutoksenhakuineon on valitus, voi syntyä sen jälkeen, kun tuomioistuin (tai muu viranomainen) on antanut ratkaisunsa pitennetyn määräajan myöntämistä tarkoittavan pyynnön johdosta. Oikeuskäyttöemme on tosin asettunut sille kan-nalle, että jos tuomioistuin on myöntänyt asianosaiselle pitennetyn määräajan, ei tällaiseen ratkaisuun voida erikseen hakea muutosta (ks. JFT 1909, s. 199 s. selo-settu OO:n p. 14. 10. 1907). Mutta jos tällainen pyyntö on hylätty, on asianosai-sella yleensä oikeus hakea (valitusteitse) muutosta ylemmässä tuomioistuimessa. Oikeuskäytön johdosta ks. esim. seuraavia tapauksia: 1) JFT bil. 1910, s. 91a n:o 70; 2) KKO 1920, p:t n:o 705; 3) KKO 1921, p:t n:o 1085 (verr. Defensor legis 1922, oikeustapauksia KHO:sta n:o 34); 4) KKO 1923, p:t n:o 420 ja n:o 1807; 5) KKO 1924, p:t n:o 781 ja n:o 846; sekä 6) KKO 1926, tied. n:o 56. — Muuten todettakoon, että mikäli positiivisoikeudelliset säännökset estävät asianosaista hakemasta muutosta KKO:ssa, ei valituksen tekeminen esilläolevanlaisissa tilanteissa ole sallittua. Ks. siinä suhteessa KKO 1928, sel. n:o 18.

¹⁹ Tekstissä mainittua tilannetta silmälläpitäen saatetaan kysyä, millä hetkellä tuomioistuinratkaisu tulee lainvoimaiseksi. Sääntönä tuntuisi ainakin ensi näke-mältä olevan, että tuomioistuinratkaisu saavuttaa lainvoiman jo silloin, kun varsi-naisen muutoksenhakuineon käyttämiselle säädetty määräaika on kulunut um-peen. Tämän kannan tueksi voitaisiin näet viitata siihen toisessa yhteydessä — s. 35 aliv. 70:n kohdalla — käsiteltyyn tapaukseen, että valitus on jätetty HO:een vasta valitusajan umpeen kuluttua. Emme kuitenkaan olisi valmiit esilläolevassa tapauksessa käyttämään puheenalaista sääntöä. Nyt on näet olemassa tilanne, jossa henkilöllä *ennen* varsinaisen muutoksenhakuineon käyttämiselle säädetyn ajan um-peen kulumista on väittämänsä laillisen esteen nojalla pyytänyt muutoksenhaku-ajan pitentämistä. Ja tämä tosiasia voidaan selvittää asianmukaisen diaritodistuk-sen avulla. Niin ollen on objektiivisesti todettavissa, että kysymys mahdollisuu-desta käyttää varsinaista muutoksenhakuineoa on vielä avoinna. Tämän vuoksi olisimmekin valmiit ratkaisemaan lainvoimaiseksitulohetkeä koskevan kysymyk-sen toisin kuin ylempänä viitatussa valitustapauksessa. Koska kysymys varsina-

anomuksen hyväksyminen tietäisi vastaavanlaisissa tilanteissa sen sijaan *yleensä* sitä, että muutoksenhaun »kohteena» oleva tuomioistuinratkaisu kadottaa lainvoimansa. Ratkaisuun voidaan näet tämän jälkeen hakea muutosta varsinaista muutoksenhakukeinoja käyttämällä.²⁰

Kun lailliseen esteeseen vedoten pyydetään muutoksenhakuajan pitentämistä, on pyyntö siis tehtävä asianomaiselle muutoksenhakukei-

sen muutoksenhakukeinon käyttämismahdollisuudesta on avoinna, ei näet asianomainen tuomioistuinratkaisu ole saavuttanut lainvoimaa vielä sen johdosta, että varsinaisen muutoksenhakukeinon käyttämiselle säädetty määräaika on kulunut umpeen. Vasta sitten, kun lainvoimaisella päätöksellä on todettu, ettei määräajan pitentämiseen ole ollut laillista aihetta, on tuomioistuinratkaisu tullut lainvoimaiseksi. — Jos taas määräajan pitentämistä tarkoittava pyyntö olisi tehty vasta asianomaisen muutoksenhakukeinon käyttämiselle säädetyn määräajan umpeen kuluessa, on noudatettava yleistä sääntöä ja siis katsottava, että tuomioistuinratkaisu on saavuttanut lainvoiman muutoksenhakukeinon käyttämiselle säädetyn määräajan umpeenkulumishetkellä. Tällöin ei näet kysymys muutoksenhakukeinon käyttämismahdollisuudesta suinkaan ole avoinna. Päinvastoin on asianmukaisen diaritodistuksen ja tuomioistuinratkaisuun liitetyn muutoksenhakuosoituksen avulla objektiivisesti todettavissa, että muutoksenhaku-aika on kulunut umpeen ja että määräajan pitentämistä tarkoittava pyyntö on tehty liian myöhään. Tilanne on siis nyt kosketellussa tapauksessa verrattavissa aikaisemmin s. 35 aliv. 70:n kohdalla käsiteltyyn valitustapaukseen.

Olemme ylempänä tekstissä lausuneet, että mikäli pyyntö pitennetyn määräajan myöntämisestä hyväksytään, ei muutoksenhaun alainen ratkaisu ole laisinkaan saavuttanut lainvoimaa. Näin on asian laita siinäkin tapauksessa, että HO on hylännyt määräajan pitentämistä tarkoittavan pyynnön, mutta KKO on tapahtuneen valituksen johdosta sittemmin kumonnut HO:n päätöksen ja hyväksynyt pyynnön.

²⁰ Ks. *Wrede*; II, s. 330 ja s. 333 s. sekä *Rättegångsförfarandet*, s. 125. — Kuitenkin on syytä jo tässä yhteydessä huomauttaa siitä, että vain se henkilö, jolle menetetty määräaika palautetaan, voi turvautua varsinaiseen muutoksenhakukeinoon. — Lisäksi on viitattava siihen aikaisemmin (s. 95 aliv. 16:ssa) kosketeltuun tilanteeseen, jolloin menetetyn ajan palauttamista tarkoittavan anomuksen kohteena oleva ratkaisu ei ole lainvoimainen muuta kuin hakijaan nähden. Sellaisessa tapauksessa muutoksenhaun hyväksyminen merkitsee sitä, että tuomioistuinratkaisu kadottaa osittaisen (yksipuolisen) lainvoimansa.

Tekstissä esitetyt täydennyksekseksi on tarkasteltava sitä tapausta, jolloin asianosainen OK 25: 21:n viimeisen lauseen säännösten nojalla anoo varsinaisen mitättömyyskantelun tekemiselle säädetyn määräajan palauttamista. Tällöin siis edellytetään, että asianosainen on laiminlyönyt ajaa ajoissa perille mitättömyyskantelunsa. Mutta lisäksi on vaadittava, että se tuomio, jota vastaan mitättömyyskantelua käytetään, on tullut lainvoimaiseksi. Niinpä jos vastapuoli on vetoteitse saattanut tuomion HO:n tutkittavaksi, ei tuomio ole lainvoimainen eikä KKO myöskään voi ottaa määräajan palauttamista tarkoittavaa anomusta asiallisesti tutkittavakseen. Viimeksi lausutun tueksi viitattakoon siihen, että jos alempi oikeus on syyllistynyt johonkin OK 25: 21:ssä mainittuun tuomiovirheeseen, on ylemmän

nolle säädetyn määräajan kuluessa. Jos verrataan tätä tosiasiaa siihen sääntöön, että menetetyn ajan palauttaminen kohdistuu lainvoimaisia tuomioistuinratkaisuja vastaan, niin on päädyttävä seuraavaan tulokseen: Menetetyn ajan palauttaminen on siinäkin mielessä viimesijainen oikeusturvakeino, ettei sitä voida käyttää niin kauan kuin muutoksenhauille säädetyn määräajan pitentämistä tarkoittava pyyntö on lopullisesti ratkaisematta.²¹ Kuitenkin on huomattava, että vaikka henkilö olisi laiminlyönyt pitennetyn muutoksenhakuajan pyytämisen sellaisessa tilanteessa, jolloin pitennyksen myöntäminen olisi ollut mahdollista, niin ei tällainen laiminlyönti estä myöhemmin turvautumasta menetetyn ajan palauttamista tarkoittavaan muutoksenhakukeinoon. Mutta ei siinä kyllin. On näet katsottava, että jos tuomioistuimet ovat hylänneet muutoksenhakuajan pitentämistä tarkoittavan pyynnön, niin se ei estä sittemmin anomasta menetetyn määräajan palauttamista. Ja tällöin voi palauttamisperusteena olla juuri sellainen tosiseikasto, jota ei ole pidetty riittävänä muutoksenhakuajan pitentämistä tarkoittavan anomuksen hyväksymiseen.²²

tuomioistuimen viran puolesta otettava huomioon virheen tapahtuminen ja ryhdyttävä asian vaatimiin toimenpiteisiin. (Ks. tämän johdosta *Wrede*: I, s. 318 s. ja s. 325; vrt. myös *Tirkkonen*: *Reformatio in pejus*-kiellosta, s. 227 ss.) Voidaankin todeta, että, niin kauan kuin tuomio ei ole saavuttanut lainvoimaa, ei myöskään ole käynyt ilmeiseksi, että varsinaisen mitättömyyskantelun tekeminen olisi välttämätöntä. Ja siitä taas johtuu, että kysymys kantelun tekemiselle säädetyn määräajan palauttamisesta tulee asiaan vaikuttavaksi vasta sitten, kun tuomio on lainvoimainen. Vrt. JFT 1899, s. 215 (rättsfall n:o 4). — Lopuksi on esilläolevaa tapaista silmälläpitäen mainittava, että kun varsinaisen mitättömyyskantelun tekemiselle säädetty määräaika on palautettu, ei tuomio vielä *sen johdosta* ole kadottanut lainvoimiansa. Merkitseehän määräajan palauttaminen tällöin vain sitä, että asianosainen on saanut oikeuden ajaa uudessa määräajassa perille ylimääräiseksi muutoksenhakukeinoksi katsottavan varsinaisen mitättömyyskantelun.

²¹ Vrt. *Pollak*: *Wiedereinsetzung*, s. 16 s. — Tekstissä lausutulla on tahdottu korostaa vain sitä, ettei anomusta menetetyn ajan palauttamisesta voida asiallisesti käsitellä ja ratkaista ennen kuin on selvitetty pitennetyn määräajan antamista koskevan hakemuksen kohtalo. Sen sijaan on kyllä mahdollista anoa menetetyn määräajan palauttamista samalla kuin pyydetään määräajan pitentämistä laillisen esteen nojalla. Ks. tämän johdosta KKO 1924, p:t n:o 781. Vrt. lisäksi KKO 1923, p:t n:o 420, jossa KKO tosin hylkäsi valitusajan pitentämistä tarkoittavan pyynnön, mutta samalla omasta aloitteestaan myönsi anojalle »määräajan pitennystä». Viimeksimainittu toimenpide sisälsi tosiasiallisesti menetetyn ajan palauttamisen.

²² Viitatuslainen mahdollisuus saa selityksensä siitä, että »laillisen esteen» ala on suppeampi kuin OK 31:2:ssa mainittujen »erinomaisten syiden ja perusteiden».

Käsiteltyämme menetetyn ajan palauttamista pitäen silmällä prosessuaalisia määräaikoja on seuraavassa lausuttava muutama sana laiminlyödyn määräpäivän palauttamisesta.

Kysymys on tällöin prosessuaalisen, siis oikeudenkäyntimenettelyssä esiintyvän määräpäivän palauttamisesta. — Mitä ensiksikin tulee määräpäivän laiminlyönnin vaikutuksiin yleensä, on syytä mainita, ettei tällainen laiminlyönti suinkaan aina aiheuta haitallista preklusiivista vaikutusta. Määrätyissä tilanteissa muodostuu asianlaita kuitenkin toiseksi: Määräpäivän laiminlyöminen — siis se, ettei henkilö ole määräpäivänä ryhtynyt oikeudenkäyntitoimintoihin — aikaansaa preklusiivisen vaikutustehon. Laiminlyötyyn prosessitoimintaan ei enää voida ryhtyä. Samalla kumminkin yleensä edellytetään, ettei henkilö ole laillisessa ajassa ja lain säätämin tavoin tehnyt tehokkaaksi laillista estettä. On niin ollen todettava, että laillisen esteen tehokkaaksi tekeminen tarjoaa keinon määräpäivän laiminlyönnistä aiheutuvien haitallisten seuraamusten torjumiseksi. Tuomioistuin asettaa silloin uuden määräpäivän prosessitoiminnan suorittamista varten.²³

Mutta lisäksi voidaan puheenalaisten preklusiivisten seuraamusten torjumiseksi turvautua varsinaisiin muutoksenhakukeinoihin, jotka tarjoavat tilaisuuden saattaa määräpäivän laiminlyönnin johdosta ehkä epäedulliseksi muodostuneen tuomioistuinratkaisun uuden tutkimuksen kohteeksi. Voimmekin todeta, että varsinaiset muutoksenhakukeinot juuri käytännössä muodostavat sopivan keinon laiminlyödyn määräpäivän preklusiovaikutusten torjumiseksi. Ja tästä taas johtuu, ettei laiminlyödyn prosessuaalisen määräpäivän palauttamisella voi käytännössä olla läheskään samaa merkitystä kuin menetetyn määräajan palauttamisella.²⁴

Kun henkilö anoo menetetyn määräpäivän palauttamista, niin hän siis pyrkii torjumaan määräpäivän laiminlyönnistä aiheutuneet haital-

²³ Ks. *Wrede*: I, s. 376; vrt. myös *Tarjanne*: Asianosaisseuraanto, s. 98 aliv. 9 ja *Kallenberg*: II, s. 238 s.

²⁴ Vrt. myös *Wrede*: Rättegångsförfarandet, s. 122 s., jossa mainitaan, että menetetyn ajan palauttamisen tarkoituksena useimmiten on se, että asianosainen saisi tilaisuuden hakea muutosta muutoksenhauille säädetyn määräajan laiminlyönnistä huolimatta. Samalla *Wrede* nimenomaan lausuu: »Dessa fall äro teoretiskt icke de enda, men andra fall af försummade processhandlingar komma i praktiken knappast i betraktande, emedan i sådana fall försummelsen afhjälpes, då ordinära rättsmedel anföras. Men om parten försummat att begagna sig af ordinära rättsmedel, då återstår ingen annan utväg än resningsansökan.»

liset seuraukset. Se seikka, että henkilö olisi voinut päästä samaan tulokseen käyttämällä hyväkseen »lailliseen esteeseen» vetoamista tai varsinaisia muutoksenhakukeinoja, ei estä käyttämästä menetetyn määräpäivän palauttamista tarkoittavaa muutoksenhakukeinoa. Mutta jos lailliseen esteeseen nojautuen on pyydetty tuomioistuinta antamaan uusi määräpäivä, niin tällaisen pyynnön vireilläolo kyllä estää turvautumasta menetetyn ajan palauttamista tarkoittavaan muutoksenhakukeinoon.²⁵ Mikäli taas varsinaisin muutoksenhakukeinoin olisi haettu muutosta jutussa annettuun tuomioon ja muutoksenhaun välillisenä tarkoituksena olisi määräpäivän laiminlyönnin haitallisten seurausten torjuminen, ei tämä tunnu estävän sitä, että samaan aikaan anotaan menetetyn määräpäivän palauttamista.²⁶

Menetetyn ajan palauttamista tarkoittavan muutoksenhakukeinon oikeudellisen luonteen valaisemiseksi on aihetta tarkastaa, millä tavoin tämä muutoksenhakukeino eroaa muista tuomionpurkusäännösten piiriin luettavista oikeusturvakeinoista, nimittäin lainvoiman saaneen tuomion purkamisesta ja analogisesta restitutiosta. Mitä ensinnäkin tulee menetetyn ajan palauttamisen ja lainvoiman saaneen tuomion purkamisen välisiin suhteisiin, niin on todettava, että molemmilla oikeusturvakeinoilla on merkittäviä yhtymäkohtia. Niiden avulla palautetaan, restituoitaan, aikaisempi prosessuaalinen tilanne: Kun mahdollisuus ryhtyä määrätynlaiseen prosessitoimintaan on menetetty, tarjoaa sekä menetetyn ajan palauttaminen että lainvoiman saaneen tuomion purkaminen poikkeuksellisuontoisen keinon laiminlyötyyn toimintaan ryhtymiseksi.²⁷ OK 31: 2:sta ja 3:sta ilmenee myöskin, että näihin muu-

²⁵ Tekstissä esitetty merkitsee vain sitä, ettei menetetyn määräpäivän palauttamista tarkoittavaa anomusta voida asiallisesti tutkia ja ratkaista ennen kuin kysymys uuden määräpäivän antamisesta on asianomaisessa tuomioistuimessa selvitetty. Vrt. tämän johdosta myös s. 99 aliv. 21:ssä lausuttua.

²⁶ Tekstissä kosketeltu mahdollisuus turvautua menetetyn määräpäivän palauttamista tarkoittavaan ylimääräiseen muutoksenhakukeinoon johtuu nähdäksemme siitä, että puheenalaisen oikeusturvakeinon käyttämisen välittömänä päämääränä on juuri määräpäivän palauttaminen, kun taas varsinaiseen muutoksenhakukeinoon turvautuminen nyt puheenaolevissa tilanteissa tarkoittaa jutussa annetun tuomion sisällyksen välitöntä muuttamista. Kuitenkin on myönnettävä, että määräpäivän palauttaminen tulee käytännössä yleensä kysymykseen vasta sitten, kun jutussa jo on olemassa lainvoimainen tuomio. Ks. sen johdosta esim. NJA 1927, ref. n:o 90 ja B.83. Vrt. myös s. 151 aliv. 126:n jäljessä olevaa esitystä.

²⁷ Ks. tämän johdosta esim. *Wrede*: II, s. 334 ja *Rättegångsförfarandet*, s. 121 s. ja s. 126; *Myrberg*, s. 1071 s.; sekä *Nordling*, s. 48.

toksenhakukeinoihin turvautuvalla on ainoastaan mahdollisuus anoa, että juttu saataisiin kohtuussyiden nojalla ottaa uudelleen tutkittavaksi.²⁸ Ja molempien nyt puheenaolevien oikeusturvakeinojen lopullinen päämäärä on niinkään sama. On tehtävä mahdolliseksi tuomioistuinratkaisun muuttaminen sellaiseksi, että se vastaa aineellisen oikeuden vaatimuksia. Tähän päämäärään puheenalaiset muutoksenhakukeinot kumminkin pyrkivät vain epäsuorasti. Menetetyn ajan palauttamista tai lainvoiman saaneen tuomion purkamista koskevan anomuksen hyväksymisen välittömänä seurauksena on näet kirjoitetun lain mukaan vain se, että aikaisempi prosessuaalinen tilanne palautetaan, restituoidaan. Vasta tällainen restituuutio suo mahdollisuuden ryhtyä laiminlyötyyn prosessitoimintaan ja sen kautta avautuu välitön tilaisuus aikaansaada tuomioistuinratkaisun sisällyksen muuttuminen.^{28a} — On syytä todeta, että vastalausuttu lähinnä koskee sellaista menetetyn ajan palauttamista, jonka tarkoituksena on laiminlyödyn prosessuaalisen määräajan palauttaminen.

Menetetyn ajan palauttamisella ja lainvoiman saaneen tuomion purkamisella on yhteisten piirteiden ohella eräs kauskantoine periaatteellinen eroavaisuus. Kun edellisen avulla palautetaan laiminlyöty prosessuaalinen määräaika tai määräpäivä, niin *restituutio nojautuu muodollisiin seikkoihin eli siihen, että prosessuaalinen määräaika tai määräpäivä on laiminlyöty*. Sen sijaan lainvoiman saaneen tuomion purkamisessa *restituution perustana ovat uudet aineelliset seikat*.²⁹

Nyt lausuttua on kuitenkin eräissä suhteissa täydennettävä. — Olemme siis katsoneet, että menetetyn ajan palauttamisessa restituutio nojautuu siihen, että prosessuaalinen määräpäivä tai määräaika on laiminlyöty. Palauttaminen tapahtuu juuri sellaisten muodollista laatua olevien »erinomaisten syiden ja perusteiden» nojalla, jotka »selittävät» tuon laiminlyönnin tapahtumisen ja samalla muodostavat pohjan menetetyn ajan palauttamiselle. Näillä »erinomaisilla syillä ja perusteilla» ei siis ole mitään välitöntä yhteyttä suoritettun prosessitoiminnan (esim. tuo-

²⁸ Ks. myös Wrede: II, s. 330 ja Rättegångsförfarandet, s. 120; vrt. lisäksi s. 9 aliv. 14:n kohdalla olevaa esitystä.

^{28a} Tekstissä lausuttu nojautuu siis kirjoitetun lain määräyksiin. Nimenomaan lainvoiman saaneen tuomion purkamiseen nähden on kuitenkin huomattava, että oikeuskäyttö on poikennut kirjoitetun lain omaksumasta kannasta. Ks. tämän johdosta s. 242 aliv. 179:n jäljessä olevaa esitystä.

²⁹ Tekstissä esitetyn johdosta ks. myös Wrede: II, s. 334, Rättegångsförfarandet, s. 126 ja Zivilprozessrecht, s. 302; Myrberg, s. 1072; Nordling, s. 48; Broomé, s. 321.

mion) sisällyksen kanssa. Niinpä varsinaisen muutoksenhakukeinon perille ajamiselle säädetyn määräajan palauttaminen on mahdollinen aivan riippumatta siitä, oliko se tuomioistuinratkaisu, jota vastaan varsinainen muutoksenhakukeino olisi ollut käytettävissä, aineellisesti oikea vai ei. Aivan toisin on asian laita lainvoiman saaneen tuomion purkamisessa. Restituutio perustuu tällöin sellaisiin uusiin aineellisiin seikkoihin («uusia perusteita»), joiden valossa tarkastellen tuomio on osoittautunut aineellisessa katsannossa vääräksi. Lainvoiman saaneen tuomion purkaminen tapahtuu niin ollen aina sellaisten aineellisten seikkojen nojalla, jotka ovat välittömässä yhteydessä asianomaisen tuomion sisällyksen kanssa.³⁰

Vastaesitetty ei kumminkaan ole tyhjentävästi valaissut kysymystä menetetyin ajan palauttamisen ja lainvoiman saaneen tuomion purkamisen välisistä suhteista. On näet kiinnitettävä huomio siihen, jäljempänä toisessa yhteydessä käsiteltävään tosiasiaan, että oikeuskäytössä ollaan menetetyin ajan palauttamista koskevia hakemuksia ratkaistaessa taipuvaisia myöskin ottamaan varteen pääasian erityinen laatu, lähinnä se seikka, onko jutussa annettu tuomio ehkä aineellisesti väärä. Missä suhteessa tällaiset tilanteet eroavat lainvoiman saaneen tuomion purkamisesta? — Aluksi on korostettava sitä, että menetetyin ajan palauttamisen tulee *aina* nojautua *myöskin* muodollista laatua oleviin seikkoihin. Mikäli hakija *ei* ole voinut menetetyin ajan palauttamista tarkoittavan anomuksensa tueksi esittää *riittävästi* sellaisia muodollisia seikkoja, jotka selittäisivät laiminlyönnin tapahtumisen ja samalla muodostaisivat pohjan palauttamiselle, on pääasian erityinen laatu joutunut vaikuttamaan arvosteltaessa kysymystä »erinomaisten syiden ja perusteiden» olemassaolosta. Sellaisissa tapauksissa on menetetyin ajan palauttaminen nojautunut sekä muodollista laatua oleviin seikkoihin («ei täysin anteeksiannettavaan määräajan tai määräpäivän laiminlyöntiin») että siihen, että jutussa annettu tuomio on aineellisesti väärä. — Nyt kosketellut tilanteet eroavat lainvoiman saaneen tuomion purkamisesta kahdessa suhteessa. Ensinnäkin siinä, että puheenalaisissa tilanteissa restituutio aina samalla tapahtuu muodollistakin laatua olevien seikkojen nojalla, seikkojen, jotka ainakin osittain selittävät määräajan tai määräpäivän laiminlyönnin tapahtumisen ja samalla muodostavat edes

³⁰ Ks. myös Wrede; II, s. 334 ja Rättegångsförfarandet, s. 126; Gemmel: Om ställande, s. 38; sekä Agge; II, s. 147 ja s. 148. Vrt. Pollak, Wiedereinsetzung, s. 3 s. ja s. 24 s.

jonkinlaisen, jos kohta epätäydellisen (»ei täysin anteeksiannettavan») pohjan menetetyn ajan palauttamiselle. Sen sijaan lainvoiman saaneen tuomion purkamisen ei ollenkaan nojaudu muodollisiin syihin. Ja toiseksi on huomattava, että sikäli kuin pääasian erityinen laatu — so. se seikka, ettei tuomion sisältö ole aineellisesti oikea — vaikuttaa harkittaessa OK 31:2:ssa mainittujen »erinomaisten syiden ja perusteiden» olemassaoloa, ei tavallisesti ole esitetty mitään »uusia perusteita» OK 31:3:n tarkoittamassa mielessä, vaan ilmenee tuomion materiaaalinen »vääräys» jo sen antamishetkellä olemassa olleesta oikeudenkäyntiaineistosta.

Tässä yhteydessä emme voi ryhtyä täsmälliseen rajankäyntiin menetetyn ajan palauttamisen ja analogisen restitutiion välillä. Tyydymme vain lausumaan, että mikäli ei restitutio lankea menetetyn ajan palauttamisen tai lainvoiman saaneen tuomion purkamisen puitteisiin, niin ollaan tekemisissä analogisen restitutiion kanssa.

Menetetyn ajan palauttamiseen kohdistuneen käsittelevän jälkeen on siirryttävä yksityiskohtaisesti tarkastelemaan ns. palauttamisedellytyksiä. Niiden piiriin luemme ensinnäkin ne seikat, joiden tulee olla olemassa, jotta muutoksenhaku voitaisiin ottaa käsiteltäväksi. Mutta lisäksi kuuluvat palauttamisedellytysten puitteisiin ne asianhaarat, jotka ovat välttämättömät anomuksen hyväksytyksi tulemiselle.

2. MENETETYN AJAN PALAUTTAMISTA TARKOITTAVAN ANOMUKSEN KÄSITTELYN MUODOLLISET EDELLYTYKSET.

(Ns. muodolliset palauttamisedellytykset.)

Otsakkeessa mainituilla edellytyksillä tarkoitetaan sellaisia seikkoja, joiden täytyy olla olemassa, jotta KKO voisi ottaa menetetyn ajan palauttamista tarkoittavan anomuksen asiallisesti tutkittavakseen. Sanottu edellytykset rajoitetaan kuitenkin koskemaan vain niitä seikkoja, jotka lain mukaan on katsottava nyt puheenaolevan muutoksenhakukeinon käyttämisen *erityisiksi* edellytyksiksi. Niin ollen viitatu edellytykset vastaavat esimerkiksi ns. vetoedellytyksiä.³¹ Kysymyksessä olevien edellytysten ulkopuolelle lankeavat siis kaikki ne muodollista laatua olevat seikat, jotka eivät erityisesti liity menetetyn ajan palautta-

³¹ Vetoedellytyksistä ks. esim. *Wrede*: II, s. 260 s. ja *Kallenberg*: Rättsmedlen, s. 63 s. ja s. 94 ss.

mista tarkoitettavaan muutoksenhakukeinoon. Näistä viimeksimainituista saatetaan käyttää nimitystä yleiset prosessiedellytykset palauttamismenetelyssä, kun taas ensiksimainittuja voidaan sanoa muodollisiksi palauttamisedellytyksiksi.³²

Muodolliset palauttamisedellytykset, joiden olemassaolon purkuinstanssi on velvollinen ottamaan huomioon viran puolesta, saatetaan ryhmitellä kolmeen alaryhmään, nimittäin seuraaviin:

a) Millaisissa tilanteissa voidaan tähän muutoksenhakukeinoon turvautua?

b) Kenellä on oikeus tämän muutoksenhakukeinon käyttämiseen?

c) Muut muodolliset palauttamisedellytykset.

a. Millaisissa tilanteissa voidaan tähän muutoksenhakukeinoon turvautua?

Menetetyn ajan palauttamista tarkoittavan oikeusturvakeinon käsitettä selvitettäessä on varsin seikkaperäisesti tarkasteltu otsakkeessa mainittua kysymystä. Niin ollen viittaamme sanottuun esitykseen ja tyydymme muutamiin täydentäviin huomautuksiin.

Käytännössä muodostavat tärkeimmän menetetyn ajan palauttamista koskevien tapausten ryhmän ne tilanteet, jolloin henkilö syystä tai toisesta ei ole turvautunut määräajassa käytettäviin muutoksenhakukeinoihin ja erityisesti varsinaisiin muutoksenhakukeinoihin. Laiminlyönti käyttää hyväkseen muutoksenhakukeinoja ilmenee tavallisimmin sillä tavoin, ettei muutoksenhakua ole ajettu perille laillisessa ajassa. Mutta lisäksi on mahdollista, että henkilö on laiminlyönyt ilmoittaa tyytymättömyyttä tai maksaa veto- tai kassa nostorahaa säädetyssä ajassa. Määräajan laiminlyönti saattaa ilmetä silläkin tavoin, että muutoksenhaku on kyllä ajettu perille säädetyssä ajassa, mutta muutoksenhakija on laiminlyönyt eräitä muita muutoksenhaun perille ajamisessa noudatettavia muotomääräyksiä. Esimerkkinä mainittakoon, ettei muutoksenhakija ole liittänyt alioikeuden pöytäkirjoja tai asianmukaista valtakirjaa muutoksenhakukirjelmäänsä. Voipa laiminlyönti esiintyä siinäkin muodossa, että on menetetty se laissa oleva määräaika, jota vastapuolen tulee noudattaa vastatessaan muutoksenhakuun. Viimeksimainitun tilanteen kanssa on rinnastettava ne tapaukset, jolloin on laiminlyöty antaa muu-

³² Wredelin käsittelee erikseen menetetyn ajan palauttamisen muodollisia edellytyksiä. Ks. Wrede: Rättegångsförfarandet, s. 122 s.; vrt. Wrede: II, s. 331 s.

toksenhakuun vastine tuomioistuimen asettaman ajan kuluessa.^{32a} Vastineen antamisen laiminlyönti eroaa kuitenkin juridisesti tarkastellen niistä tilanteista, joissa muutoksenhakija on laiminlyönyt määräajan. Vastineen antaminen ei näet kohdistu mitään tuomioistuinratkaisua vastaan, kuten muutoksenhakijan muutoksenhaku. Senpä vuoksi vastineen antamiselle säädetyn tai määrätyn ajan palauttaminen ei voi merkitä tuomioistuinratkaisun *lainvoiman kumoamista*, vaan ainoastaan sitä, että muunlainen oikeudenkäyntimenettelyssä syntynyt este poistetaan. Puheenalaiset tapaukset ovatkin tässä suhteessa lähempänä määräpäivän kuin määräajan palauttamista.^{32b}

Nimenomaan on syytä kosketella seuraavassa muutamia erikoistilanteita. — Niinpä on todettava, että kun tuomioistuin jonkin prosessiedellytyksissä havaitun puutteen johdosta on jättänyt kantajan kanteen (syytteen) käsiteltäväksi ottamatta, voi asianosainen hakea valitusteitse muutosta tällaiseen päätökseen. Jos määräaika tyytymättömyyden ilmoittamiselle tai valituksen perille ajamiselle on laiminlyöty, on asianosaisella mahdollisuus käyttää hyväkseen menetetyn ajan palauttamista tarkoittavaa muutoksenhakukeinoja. Kumminkin on huomattava, ettei viimeksimainittu muutoksenhakukeino yleensä tule käytännössä kysymykseen tällaisissa tilanteissa. Jos näet alemman instanssin lainvoimainen prosessipäätös, jolla kanne on jätetty tutkittavaksi ottamatta, on väärä, voidaan oikaisun saamiseksi turvautua analogiseen restituu-tioon. Purkuperusteena on silloin virheellinen prosessiratkaisu sellaisenaan ja tuloksena analogisesta restituu-tiosta on se, että alemman instanssin päätös poistetaan ja juttu määrätään otettavaksi alemmassa tuomioistui-messa käsiteltäväksi.³³ Analogisen restituu-tion käyttäminen tarjoaakin nyt puheenalaisessa tilanteessa huomattavasti tarkoituksenmukaisemman keinon oikaisun saamiseksi virheelliseen prosessiratkaisuun kuin mikä olisi asian laita käytettäessä menetetyn ajan palauttamista. Vaa-tiihan viimeksimainitun käyttäminen sitä, että samalla aina nojaudutaan prosessuaalisen määräpäivän laiminlyönnin tapahtumiseen.³⁴

^{32a} Vrt. KHO 1925, tietoja n:o 1688.

^{32b} Ks. nyt kysymyksessä olevien tilanteiden johdosta myöskin jäljempänä s. 151 aliv. 125:n kohdalla ja s. 152 aliv. 127:n edellä olevaa esitystä. Vrt. lisäksi s. 6 aliv. 12b:n edellä ja sanotussa aliviitassa lausuttua.

³³ Viitattakoon tekstissä kosketellun tilanteen johdosta VI luku 3a-alaosastossa olevaan esitykseen ja samassa yhteydessä (s. 280 aliv. 33) mainittuihin oikeustapauksiin.

³⁴ Tekstissä kosketellussa tilanteessa tulee siis menetetyn määräajan palautta-

Verraten pieni käytännöllinen merkitys on mahdollisuudella anoa menetetyn ajan palauttamista sellaisissa tapauksissa, jolloin tuomioistuin on riita-asiassa hylännyt tuomioistuimen oikeellisuutta vastaan kohdistetun prosessiväitteen ja muutoksenhakuun oikeutettu henkilö on laiminlyönyt hakea väitepäättökseen erikseen muutosta.³⁵ Sen sijaan on syytä todeta, että puheenalaisen oikeusturvakeinon käytännöllinen arvo on suurempi silloin, kun on laiminlyöty hakea muutosta tuomioistuimen valantekopäätökseen.³⁶

Jakotoimitusten yhteydessä on käytännössä useasti esiintynyt tilanteita, joissa KKO on palauttanut menetetyn määräajan. Kun jakotoimituksia ei ole pidetty siviiliprosessimenettelyn puitteisiin kuuluvina oikeudellisina ilmiöinä, niin emme katso voivamme tarkemmin selvittää menetetyn ajan palauttamista tällaisissa tilanteissa.³⁷ MJO:ssa tapahtuvaa menettelyä on sen sijaan pidetty siviiliprosessina, joten tämän tuo-

misen aina nojautua prosessuaalisen määräpäivän laiminlyöntiin. Mutta nytkin on se mahdollisuus tarjona, ettei hakija ole menetetyn ajan palauttamista tarkoittavan anomuksen tueksi esittänyt riittävästi sellaisia muodollisia seikkoja, jotka selittäisivät laiminlyönnin tapahtumisen ja samalla muodostaisivat pohjan palauttamiselle. Silloin voi pääasian erityinen laatu joutua vaikuttamaan arvosteltaessa kysymystä »erinomaisten syiden ja perusteiden» olemassaolosta. Ja sellaisissa tapauksissa menetetyn ajan palauttaminen nojautuu sekä edelläkosketeltuihin muodollista laatua oleviin seikkoihin (»ei täysin anteeksiannettava määräajan laiminlyönti») että siihen, että jutussa annettu prosessipäätös (»pääasia») on »väärä». Nyt kosketellut tilanteet ovat siis verrattavissa aikaisemmin (s. 103 aliv. 30:n jäljessä) kosketeltuihin tapauksiin.

³⁵ *Wrede* tosin lausuu, että »i fråga om utslag rörande invändning om forum resningsansökan med framgång gjorts» (Rättegångsförfarandet, s. 123; ks. myös *Wrede*: II, s. 333 aliv. 5). Emme kuitenkaan ole oikeuskäyttömme alalta tavanneet tällaisia tilanteita valaisevia oikeustapauksia.

³⁶ Luonteenomaisena tapauksena mainittakoon OO 1917, p:t n:o 333: Sitten kun KO lapsenelatusapua koskevassa asiassa oli määrännyt vastaajan valalle, oli kantaja, viitaten maassa voimaan saatettuun sotasensuuriin ja siitä aiheutuneeseen postinkulun viivästymiseen, joiden johdosta hän ei ollut voinut määrääjassa ajaa perille valitustaan, anonut menetetyn ajan palauttamista. Anomuksen johdosta vaaditussa selityksessä vastaaja, viitaten kantajan mainitsemiin seikkoihin, joiden johdosta vastaajakaan ei ollut voinut ajaa perille valitustaan, anoi, että jos kantajan anomukseen suostuttaisiin, vastaajallekin samalla palautettaisiin hänen menettämänsä aika. Antamassaan päätöksessä OO suostui molempiin anomuksiin.

³⁷ Tieteisopissa on kysymys jakotoimitusten oikeudellisesta luonteesta kiistanalainen. Ks. sen johdosta *Moring*: *Finlands skiftesrätt*, s. 94 ss. Mainittu kirjailija pitää jakotoimituksia ennakkoturvaamisen menettelyn piiriin kuuluvina toimenpiteinä (*Moring*, mt. s. 99). Sen sijaan *Granfelt* ja *Palme* ovat sitä mieltä,

mioistuimen antamia ratkaisuja vastaan käytettävissä oleva menetetyn ajan palauttaminen merkitsee turvautumista siviiliprosessuaaliseen muutoksenhakukeinoon.

Mikäli täytäntöönpanosta huolehtivien viranomaisten ratkaisuihin ja toimenpiteisiin saa erikseen hakea muutosta, on aina se mahdollisuus olemassa, että in casu voidaan anoa menetetyn ajan palauttamista.³⁸

b. *Kenellä on oikeus tämän muutoksenhakukeinon käyttämiseen?*

Olemme jo maininneet, että menetetyn ajan palauttaminen tulee tavallisimmin kysymykseen silloin, kun henkilö on laiminlyönyt varsinaisen muutoksenhakukeinon käyttämiselle säädetyn määräajan. Kun juuri asianosaiset ovat oikeutetut tällaisen muutoksenhakukeinon käyttämiseen, niin johtuu siitä, että menetetyn ajan palauttamista tarkoittavaan muutoksenhakukeinoon voi turvautua se asianosainen, joka on laiminlyönyt varsinaisen muutoksenhakukeinon käyttämiselle säädetyn määräajan.³⁹ Seuraavassa on yksityiskohtaisesti tarkasteltava

että tällöin on kyseessä hallinto-oikeudellinen menettely. Ks. *Granfelt*: Lausunto, s. 404 ja *Palme*, s. 166 aliv. 8. — Lainvoimaisia jakotoimituksia vastaan kohdistettu purkutoiminta on harvoin menetetyn ajan palauttamista OK 31:2:n merkityksessä. Oikeuskäyttöämme alalta voidaan tosin mainita tapauksia, jolloin on anottu menetetyn ajan palauttamista tarkoituksessa saada lainvoimainen jakotoimitus puretuksi. Tällöin on anomus kuitenkin yleensä perustettu joko uusiin aineellista laatua oleviin syihin tai yksinomaan siihen, että toimituksessa on tapahtunut suoranaisia virheitä. Ks. tämän johdosta esim. OO 1916, p:t n:o 169 ja KKO 1924, p:t n:o 1046. Vrt. lisäksi s. 164 aliv. 19:ssä ja s. 273 aliv. 19:n edellä lausuttua sekä lisäksi *Moring*, mt. s. 970 ss.

³⁸ Emme aio ryhtyä tarkemmin pohtimaan tekstissä mainittuja tilanteita, vaan rajoitamme esityksemme koskemaan menetetyn ajan palauttamista silloin, kun määräajan tai määräpäivän laiminlyönti on sattunut varsinaisessa (tuomioistuimessa tapahtuvassa) prosessimenettelyssä. — Esimerkkinä menetetyn ajan palauttamisesta siviiliprosessuaalisen täytäntöönpanon alalla tyydymme mainitsemaan OO 1917, p:t n:o 560.

³⁹ Mitä asianosaikäsitteeseen tulee, niin siviiliprosessia silmälläpitäen on yhdyttävä niihin tutkijoihin, jotka ovat omaksuneet puhtaasti prosessuaalisen asianosaikäsitteen. Asianosaiset ovat siis henkilöitä, joiden nimessä oikeutta käydään. Ks. tämän johdosta esim. *Tarjanne*: Asianosaissseuraanto, s. 22 ja *Palmgren*, s. 36 s.

Wrede kiinnittää huomiota vain niihin tilanteisiin, jolloin asianosaiset anovat menetetyn ajan palauttamista (*Wrede*: II, s. 330, Rättegångsförfarandet, s. 121 ja Zivilprozessrecht, s. 300).

On syytä mainita, että todistajat, asiantuntijat ja muut jutussa ehkä kuul-
luiksi tulleet henkilöt ovat oikeutetut itsenäisesti käyttämään varsinaisia muu-

sitä kysymystä, voivatko muut kuin asianosaisen asemassa olevat henkilöt anoa menetetyn ajan palauttamista. Nimenomaan on tällöin kiinnitettävä huomio *siviiliprosessuaalisten* varsinaisten muutoksenhakukeinojen käyttämiselle säädettyjen määräaikojen palauttamiseen.

Jos riita-asiain oikeudenkäynnissä on tapahtunut asianosaisseuraanto, on seuraajalla asianosaisen asema myöskin menetetyn ajan palauttamista tarkoittavan muutoksenhakukeinon käyttämiseen nähden. Tällainen tilanne lankeaa siis sen edelläkosketellun pääsäännön puitteisiin, että asianosaisella on oikeus anoa menetetyn ajan palauttamista.⁴⁰ Vaikeampi on sen sijaan ratkaista sitä kysymystä, voiko asianosaisen yksityisoikeudellinen eli aineellinen seuraaja anoa menetetyn ajan pa-

toksenhakukeinoja silloin, kun jutussa on annettu ratkaisu jostakin heitä välittömästi koskevasta seikasta (esim. heidät on tuomittu rangaistukseen niskoittelusta tai heille on määrätty maksettavaksi korvausta). Tällaisessa asemassa olevalla henkilöllä on niin ollen mahdollisuus anoa menetetyn ajan palauttamista sanotunlaisen ratkaisun ollessa kyseessä. Ja sama koskee sivu- tai pääväliintulijaa, jos hänen väliintulovaatimuksensa on hylätty ja hän on laiminlyönyt hakea määräajassa muutosta hylkäävään päätökseen.

⁴⁰ Asianosaisseuraannosta siviiliprosessissa ks. *Tarjanne*: Asianosaisseuraanto, s. 67 ss. — Asianosaisseuraantotapauksissa voi kuitenkin sattua sellaisia erikoislaatuista tilanteita, jolloin menetetyn ajan palauttamista anoo jokin muu henkilö kuin se, jota oikeudenkäynnissä on pidetty asianosaisena. Esimerkkinä mainittakoon seuraavanlainen tapaus: Asianosainen on alioikeusmenettelyn aikana kuollut, mutta tuomioistuim ei ole ollut siitä tietoinen ja antanut tuomion alkuperäisen asianosaisen nimessä. Kun kuolleen asianosaisen yksityisoikeudelliset seuraajat tulevat ipso jure asianosaisiksi prosessimenettelyyn — ks. siitä *Tarjanne*, mt. s. 96 s. — on heillä oikeus varsinaisia muutoksenhakukeinoja käyttämällä hakea muutosta alioikeuden tuomioon. He ovatkin juridisesti katsoen asianosaisia, ja siinä ominaisuudessa heillä on mahdollisuus tarpeen tullen turvautua menetetyn ajan palauttamista tarkoittavaan oikeusturvakeinoon. — Samanlaiseksi muodostuu tilanne silloinkin, kun asianosaisen kuolema on tapahtunut alioikeuden päätöksen antamisen jälkeen, mutta ennen kuin muutoksenhakuaika on mennyt umpeen. Seuraaja voi näet tällöin varsinaista muutoksenhakukeinoa käyttäen hakea ylemmässä instanssissa muutosta (ks. *Tarjanne*, mt. s. 107). Mutta voiko seuraaja molemmissa nyt mainituissa tapauksissa turvautua ylimääräiseen mittätömyyskanteluun? Tähän on kirjallisuudessa vastattu kieltävästi (*Tarjanne*, mt. s. 99) ja oikeuskäyttömmekin tukee sanottua mielipidettä; viimeksimainituksa suhteessa viitattakoon KKO 1933, sel. n:o 4. Tästä oikeustapauksesta ilmenee, että kun asianosaisseuraanto oli (alkuperäisen asianosaisen kuoltua) tapahtunut jutun ollessa HO:ssa vireillä, ei seuraaja ollut oikeutettu käyttämään OK 30:19,2:ssa säännösteltyä muutoksenhakukeinoa. Ja juuri se seikka, ettei ylimääräinen mittätömyyskantelu saata tulla tällöin kysymykseen, voi johtaa helposti siihen, että menetetyn ajan palauttaminen tarjoaa ainoan käytettävissä olevan keinon, jonka avulla seuraajalla on mahdollisuus hakea muutosta lainvoimaiseen tuomioon.

lauttamista silloin, kun seuraanto on tapahtunut lainvoimaisen tuomion antamisen jälkeen. Mikäli on kyseessä yleisseuraanto — päätapauksena *successio mortis causa* — tuntuu mahdolliselta vastata kysymyksen myöntävästi. Yleisseuraaja näet sijaantuu asianosaisen oikeusasemaan sellaisenaan. Oikeuskäyttömmekin antaa jonkinlaista tukea tälle mielipiteelle.⁴¹ Mitä taas tulee erikoisseuraantoon *post rem iudicatam*, niin on todettava, etteivät mitkään kirjoitettuun lakiin sisältyvät säännökset anna suoranaista vastausta siihen kysymykseen, voiko tällainen yksityisoikeudellinen erikoisseuraaja anoa menetetyn ajan palauttamista. Myönteisen vastauksen tueksi saatetaan kuitenkin esittää eräitä varteenotettavia näkökohtia, joista seuraavassa muutama sana.

Aluksi eräs käytännöllistä laatua oleva näkökohta. Jos asetettaisiin sille kannalle, ettei asianosaisen yksityisoikeudellinen erikoisseuraaja voi puheenalaisissa tilanteissa anoa menetetyn ajan palauttamista, niin jouduttaisiin siihen epätydyttävään tulokseen, ettei kellään ole mahdollisuutta käyttää hyväkseen sanottua oikeusturvakeinoja. Ei näet voitane katsoa, että alkuperäisellä asianosaisella olisi siihen oikeus. Eihän alkuperäinen asianosainen yleensä ole oikeutettu käymään omista nimissään oikeutta seuraajalle siirtyneestä alkuperäisen oikeudenkäynnin kohteena olleesta intressistä. Lisäksi on huomattava, että positiivinen oikeutemme kyllä tarjoaa oikeudellisenkin perustan seuraajan muutoksenhakuoikeudelle. Siinä suhteessa on viitattava analogiaan, joka vallitsee lainvoimaisen tuomion antamisen jälkeen tapahtuneen aineellisen erikoisseuraannon ja jutun vireilläolon aikana sattuneen samanlaisen seuraannon välillä. Kummassakin tapauksessa on näet olemassa sellainen prosessuaalinen tilanne, jossa herää kysymys muutoksenhaku-

⁴¹ Viitattakoon siinä suhteessa KKO:n p. 18. 12. 1933 (ks. Ok 1933, s. 96 aliv. 1), josta ilmenee seuraavaa: KKO palautti, myöntyen OK 31:2:n nojalla oikeuskanslerin esitykseen, A. V:n oikeudenomistajalle P. V:lle A. V:n menettämän määräajan hakea valitusteitse vakuutusneuvostossa muutosta tapaturmalautakunnan 29. 1. 1930 antamaan päätökseen. Tästä oikeustapauksesta käy ainakin epäsuorasti ilmi, että henkilön oikeudenomistajalla on mahdollisuus itsenäisesti anoa asianosaisen laiminlyömän määräajan palauttamista. Tosin oikeuskansleri oli puheenalaisessa tapauksessa tehnyt menetetyn ajan palauttamista tarkoittavan esityksen, mutta oikeuskanslerin aloiteoikeus perustui siihen, että »valtion viranomaisen virheellinen ja harhaanjohtava menettely on osaltaan ollut aiheuttamassa sen, että A. V. on menettänyt oikeuden muutoksen hakemiseen valtion tapaturmalautakunnan — — — päätökseen» (ks. Ok 1933, s. 95 s.). Tämä asiantila ei kuitenkaan sulje pois sitä mahdollisuutta, että oikeudenomistaja olisi itse voinut anoa KKO:lta menetetyn ajan palauttamista.

keinojen käyttämismahdollisuudesta: Edellisessä siitä, kuka voi erikoisseuraannon tapahtuttua turvautua ylimääräisiin muutoksenhakukeinoihin, lähinnä tuomionpurun piiriin kuuluviin oikeusturvakeinoihin; jälkimmäisessä taas siitä, mikä vaikutus on muutoksenhakumenettelyn aikana sattuneella erikoisseuraannolla mahdollisuuteen käyttää hyväkseen varsinaisia muutoksenhakukeinoja.^{41a} Molemmissa tapauksissa tuntuvat käytännölliset syyt vaativan, että juuri seuraajalla on oikeus muutoksenhakukeinon käyttämiseen. Ja mitä tulee oikeudenkäynnin aikana tapahtuneeseen aineelliseen erikoisseuraantoon, niin tällainen erikoisseuraaja voi voimassaolevan oikeuden mukaan jatkaa alkuperäisen asianosaisen aloittamaa oikeudenkäyntiä esim. siten, että hän hakee varsinaisin muutoksenhakukeinoin muutosta alkuperäisen asianosaisen nimessä annettuun tuomioon.^{41b} Soveltaisimmekin viimeksiläusuttua sääntöä analogisesti nyt esilläolevaan tapaukseen, joten päädymme siihen jo mainitsemaamme tulokseen, että asianosaisen yksityisoikeudellisella erikoisseuraajalla on oikeus anoa menetetyn ajan palauttamista, kun seuraanto on tapahtunut lainvoimaisen tuomion antamisen jälkeen. — Lopuksi on syytä todeta, ettei kysymyksellä erikoisseuraajan mahdollisuudesta turvautua menetetyn ajan palauttamista tarkoittavaan oikeusturvakeinoon ole kovinkaan suurta käytännöllistä merkitystä. Tällaisia tilanteita sattunee näet käytännössä verraten harvoin.

Voimassaoleva oikeutemme tuntee tilanteita, jolloin varsinaisia muutoksenhakukeinoja voivat käyttää muutkin kuin asianosaiset. Tällaisessa asemassa ovat esim. ne sivuväliintulijoina esiintyneet henkilöt, joiden oikeusasemaan jutussa annettu tuomio välittömästi vaikuttaa. Ja niinpä on katsottava, että tällainen väliintulija on oikeutettu anomaan menetetyn ajan palauttamista silloin, kun hän on laiminlyönyt varsinais-

^{41a} Vrt. myös *Hellwig*, joka käsitellessään Saksan oikeuden kannalta kysymystä seuraannon vaikutuksesta mahdollisuuteen käyttää tuomionpurkua (*Wiederaufnahme*) viittaa siihen, että tuomionpurkumenettelyä voidaan pitää »als die in ausserordentlichen Fällen eintretende Fortsetzung des ersten Prozesses und dieser kann deshalb, solange die Wiederaufnahme noch möglich ist, in einem gewissen Sinne noch als anhängig betrachtet werden; — — — Und in die prozessualen Verhältnisse, die sich aus dieser Möglichkeit ergeben, succediert derjenige Rechtsnachfolger, der, wenn das Verfahren noch nicht rechtskräftig erledigt wäre, in das noch in der vollen Entwicklung begriffene Prozessverhältnis eingetreten sein würde» (ks. *Hellwig*: *Rechtskraft*, s. 180).

^{41b} Ks. *Tarjanne*: *Asianosaisseuraanto*, s. 193 ss.

sen muutoksenhakukeinon käyttämisen.⁴² Jos taas riita-asiaan on haastettu kuultavaksi tai muuten kutsuttu henkilöitä, joiden oikeudellinen asema on verrattavissa edelläkosketeltuun sivuväliintulijan asemaan, on heilläkin mahdollisuus turvautua menetetyn ajan palauttamista tarkoittavaan muutoksenhakukeinoon.⁴³ — Saatetaan kuitenkin kysyä, voiko henkilö, jolla olisi ollut mahdollisuus esiintyä jutussa välittömän väliintulointressin nojalla, mutta joka ei ole ottanut asiassa puhevaltaa, pyytää menetetyn määrääajan palauttamista. Vastaisimme kysymykseen kieltävästi. Kun tällainen väliintulonsa laiminlyönyt henkilö ei voi käyttää varsinaisia muutoksenhakukeinoja, niin ei myöskään ole sallittua, että hän anois menetetyn määrääajan palauttamista voidakseen turvautua varsinaiseen muutoksenhakukeinoon.⁴⁴

⁴² Vrt. tämän johdosta myös *Wrede*: I, s. 225 ja *Kallenberg*: Rättsmedlen, s. 71 ss.

Seuraavassa tarkasteltakoon paria erikoistapausta. — Ensinnäkin on kiinnitettävä huomiota moottoriajoneuvoliikenteestä johtuvan vahingon vastuusta 28. 4. 1925 ann. lain (= autovastuulain) 14 §:ssä mainittuun sivuväliintulotapaukseen. Kun olemme toisessa yhteydessä — *Tirkkonen*: Oikeusvoimasta, s. 354 ss. — asettuneet sille kannalle, että autovastuulain nojalla vireillepannussa jutussa annetun tuomion oikeusvoima ulottuu myöskin vakuutuslaitokseen, niin on tästä tehtävä se johtopäätös, että väliintulo-oikeuttaan käyttänyt vakuutuslaitos voi itsenäisesti käyttää varsinaisia muutoksenhakukeinoja. — Lisäksi on kosketeltava säännöksiä avioliittolain voimaantulon 13. 6. 1929 ann. lain 11 §:n 3 kappaleessa, josta ilmenee, että avioliiton purkamista koskevassa asiassa virallisen syyttäjän on alioikeudessa valvottava julkista etua ja että jos hän katsoo, että tämä tai ylempi oikeus on ilman riittävää perustetta tuominnut avioliiton purkautumaan, niin hänen tulee hakea päätökseen muutosta. Tässä on siis viralliselle syyttäjälle, vaikkei hänen nimessään ole käyty oikeutta, varattu tilaisuus varsinaisten muutoksenhakukeinojen itsenäiseen käyttämiseen. (Sen sijaan katsoisimme, että virallinen syyttäjä on avioliittolain 83 §:n ensimmäisen kappaleen edellyttämässä tilanteissa asianosaisen asemassa.)

Autovastuulain 14 §:ään nojautuvassa ja avioliittolain voimaantulolain 11 §:n 3 kappaleeseen perustuvassa tapauksessa johtuu varsinaisten muutoksenhakukeinojen itsenäisestä käyttämis-oikeudesta, että jutussa puhevaltaa käyttänyt henkilö voi myöskin anoa menetetyn ajan palauttamista.

⁴³ Riita-asiaan kutsuttujen tai haastettujen henkilöiden oikeudellisesta asemasta ks. *Wrede*: I, s. 227 s.; *Kallenberg*: I, s. 1078 ss.; ja *Tirkkonen*: Oikeusvoimasta, s. 354.

⁴⁴ Siitä, ettei väliintulonsa laiminlyönyt henkilö ole oikeutettu käyttämään varsinaisia muutoksenhakukeinoja, ks. *Kallenberg*: Rättsmedlen, s. 83. — Tekstissä lausuttu pitää paikkansa silloinkin, kun välittömällä väliintulointressillä varustettu henkilö on joko kutsuttu tai haastettu osallistumaan oikeudenkäyntiin, mutta on laiminlyönyt noudattaa kehoitusta.

Selostetut näkökohdat ovat määrääviä silloinkin, kun on ratkaistava, kuka on oikeutettu anomaan ylimääräiselle muutoksenhakukeinolle säädetyn määräajan palauttamista. Niinpä esim. asianosaiset samaten kuin ne henkilöt, jotka seuraannon nojalla ovat sijaantuneet asianosaisen asemaan, voivat käyttää hyväkseen OK 31:2:ssa olevaa muutoksenhakukeinon tarkoituksessa saada palautetuksi varsinaisen mitättömyyskantelun tekemiselle säädetty määräaika. Jos taas jollakulla olisi oikeus turvautua ylimääräiseen mitättömyyskanteluun, niin on hänellä mahdollisuus anoa tälle kantelulle säädetyn määräajan palauttamista.⁴⁵

Edellä on ollut puhe sellaisista henkilöistä, jotka omassa nimessään ja »omaan laskuunsa» voivat turvautua menetetyn ajan palauttamista tarkoittavaan muutoksenhakukeinoon. Erityistä huomiota vaativat tässä yhteydessä osakseen ne tilanteet, jolloin *viranomaisen pyytää omassa nimessään* jonkun henkilön — lähinnä asianosaisen — hyväksi menetetyn ajan palauttamista.⁴⁶ Tällaisten tapausten selvittäminen on kahdestakin syystä tärkeätä. Ensinnäkin on kotimaisessa kirjallisuudessamme kiinnitetty niihin suhteellisen vähän huomiota. Ja lisäksi on todettava, että jos tarkastellaan tuomionpurkusäännösten piiriin kuuluvia tilanteita yleensä, niin on viranomaisten tuomionpurun aikaansaamista tarkoittavalla toiminnalla varsin huomattava käytännöllinen merkitys. Tarpeettomien toistamisien välttämiseksi otetaan seuraavassa kokonaisuudessaan tarkasteltavaksi, milloin viranomaisilla on yleensä aloiteoikeus tuomionpurun aikaansaamiseksi.

Aluksi on kosketeltava oikeuskanslerin toimintaa esilläolevassa suhteessa. Luonteenomaisimpana ilmenee oikeuskanslerin tuomionpurun

⁴⁵ Tässä yhteydessä ei voida ryhtyä pohtimaan sitä varsin kiistanalaista kysymystä, kuka voi käyttää hyväkseen ylimääräistä mitättömyyskantelua. Tulkoon vain mainituksi, että KKO tuntuu eräissä viimeaikaisissa ratkaisuissaan sallineen ylimääräisen mitättömyyskantelun käyttämisen varsin suppeissa rajoissa. Viitattakoon siinä suhteessa KKO 1933, sel. n:o 83 ja KKO 1935, tied. n:o 233, joista ilmenee seuraavaa: KKO katsoi, ettei muutoksenhaku OK 25:22:n nojalla ole sallittu henkilölle, joka ei ole ollut jutussa asianosaisena ja jonka kuuleminen ei muutenkaan ole ollut tarpeellista. Todettakoon kumminkin, että nämä KKO:n ratkaisut koskevat kiinnityspäätöstä vastaan kohdistettua kantelua. Vrt. lisäksi KKO 1932, tied. n:o 301. Muuten viitattakoon OK 25:22:n (ja sitä vastaavan OK 30:19,2:n) tulkinnasta *Tirkkonen: Oikeusvoimasta*, s. 323 ss. sekä *Tarjanne: Kantelu*, s. 419.

⁴⁶ Se seikka, että viranomainen voi in casu tehdä aloitteen menetetyn ajan palauttamiseksi, ei tietenkään estä asianomaista henkilöä itseänsä kääntymästä

aikaansaamiseen tähtäävä toiminta silloin, kun on kyseessä analoginen restituuio tai lainvoiman saaneen tuomion purkaminen. Oikeuskäytömme tarjoaa kumminkin esimerkkejä siitäkin, että oikeuskansleri on omassa nimessään ja jonkun asianosaisen hyväksi tehnyt esityksen menetetyt ajan palauttamisesta. On kuitenkin syytä mainita, että viimeksikasketeltujen tilanteiden erottaminen muunlaisista oikeuskanslerin tuomionpurun aikaansaamista tarkoittavista esityksistä on toisinaan josakin määrin vaikeata.⁴⁷ Oikeuskanslerin toimivallan valaisemiseksi on lisäksi mainittava seuraavaa.

HM 46 §:n ensimmäisessä kappaleessa säädetään, että oikeuskanslerin tulee valvoa, että viranomaiset ja virkamiehet noudattavat lakia sekä täyttävät velvollisuutensa, niin ettei ketään laillisessa oikeudessaan sorreta. Tähän oikeuskanslerin yleiseen laillisuuden valvontatehtävään on katsottu kaikkien hänen erikoistehtäviensä perustuvan;⁴⁸ ja viimeksimainittujen piiriin kuuluvat tuomionpurun aikaansaamista tarkoittavat oikeuskanslerin toimenpiteet. Voidaan lyhyesti todeta, että nyt puheenalainen oikeuskanslerin toiminta pohjautuu aina siihen, että julkinen etu jossakin esilläolevassa yksityistapauksessa vaatii hänen asiaan puuttumistaan. Vastalausutun tueksi saatetaan viitata varsin runsaaseen oikeustapausaineistoon.⁴⁹ Juuri rangaistustuomioiden ollessa kyseessä tapahtuu käytännössä helposti, että oikeuskanslerin on

suoraan KKO:n puoleen. Ja mitä tulee KKO:ssa tapahtuvaan asiain käsittelyyn, niin ei siinä suhteessa ole suurempia periaatteellisia eroavaisuuksia havaittavissa, lähtipä aloite menetetyt ajan palauttamiseksi jonkin viranomaisen tai yksityisen henkilön taholta. Vrt. vastalausutun johdosta *Tarjanne*: Kantelu, s. 404 s. Ks. myös s. 4 aliv. 9a:n edellä.

⁴⁷ Kun on selvítettävä, tarkoittaako oikeuskanslerin tuomionpurun aikaansaamista koskeva esitys menetetyt ajan palauttamista, niin on kiinnitettävä huomiota niihin näkökohtiin, joita on aikaisemmin (s. 102 aliv. 29:n kohdalla) esitetty menetetyt ajan palauttamisen käsitteestä.

⁴⁸ *Erich*: II, s. 61; vrt. kuitenkin *Charpentier*, s. 212.

⁴⁹ Ks. tekstissä lausutun johdosta myös *Wrede*: II, s. 339; vrt. *Charpentier*, s. 217. — Esimerkkeinä mainittakoon seuraavat tapaukset: 1) Ok 1932, s. 83 s.: Tehdessään alistuksen KKO:lle sen tuomiossa olevassa, asiaa koskevassa selostuksessa ja itse tuomion perustelussa havaittujen virheiden johdosta oikeuskansleri nimenomaan lausui, että »noihin virheisiin nähden ei ainakaan ylläsanottu korkeimman oikeuden perusteluja vailla oleva päätös — — — mielestäni ole asianmukainen lausunto J. P:n purkuanomukseen». — 2) KKO 1925, p:t n:o 302 (ks. myös Ok 1924, s. 74 ss.): Tehdessään esityksen eräiden päätösten purkamisesta oikeuskansleri viittasi »esilläolevaan asiaan liittyvään julkisoikeudelliseen etuunkin». — 3) Ok 1926, s. 45 ss.: Tehdessään KKO:lle esityksen KKO:n päätöksen

yleisen edun vuoksi ryhdyttävä toimenpiteisiin rangaistustuomion purkamiseksi. Mitä taas tulee riita-asioissa annettuihin tuomioihin, niin esiintyy tällöinkin toisinaan tapauksia, joissa julkinen etu vaatii oikeuskanslerin toimenpidettä. Näin on asian laita etenkin silloin, kun asianomainen viranomainen tai virkamies on menetellyt lainvastaisesti tai muulla tavoin laiminlyönyt velvollisuuksiaan.⁵⁰

Kun edelläkosketeltuja näkökohtia sovelletaan menetetyn ajan palauttamista koskevaan oikeuskanslerin toimintaan, niin päädytään seuraavaan tulokseen: Oikeuskanslerin valta tehdä aloite menetetyn ajan palauttamiseksi edellyttää aina sitä, että julkinen etu vaatii asiaan puuttumista. Esimerkkinä mainittakoon seuraavanlainen tapaus: Jos joku viranomainen — lähinnä alempi tuomioistuimien tai sen jäsen — on toiminnallaan tai laiminlyönnillään aiheuttanut sen, että muutoksenhakukeinon käyttämiseen oikeutettu on »menettänyt» tällaisen oikeusturva-keinon käyttämiselle säädetyn määräajan, niin oikeuskanslerilla on valta tehdä esitys määräajan palauttamisesta. Ja oikeuskansleri ryhtyy

purkamisesta sillä perusteella, että oli ilmennyt uusia syitä, jotka osoittivat vastaajan syyttömyyden, oikeuskansleri lausui, että »minä, jonka velvollisuus on valvoa ettei ketään laillisessa oikeudessaan sorreta ja syytöntä rangaistukseen tuomita, en ole katsonut voivani olla jättämättä asiaa korkeimman oikeuden ratkaistavaksi». — 4) Ok 1929, s. 62 s.: Oikeuskansleri teki KKO:lle esityksen toimenpiteisiin ryhtymisestä sen johdosta, että kruunun metsätorpan hallintaoikeus, jota metsähallinnon luvatta ei saanut luovuttaa kolmannelle henkilölle, oli tullut ulosmitatuksi torpparin velasta; esitystään oikeuskansleri nimenomaan perusteli lausumalla, että »asiassa näyttää julkinenkin etu olevan kysymyksessä». — 5) Ok 1933, s. 95 s.: Ks. sen johdosta s. 110 aliv. 41. — 6) Ok 1927, s. 50 ss.: Oikeuskansleri totesi HO:n jäsenten tarkkaamattomuudesta jättäneen puutavarayhtiöiden lainvastaisesti hankkimista kiinteistöistä 5. 5. 1925 ann. lain säännökset huomioonottamatta, josta syystä HO:n tuomio oli tullut kokonaan virheelliseksi. Lisäksi oikeuskansleri huomautti siitä, että puutavarayhtiöille mainitussa laissa säädetyn luovutusvelvollisuuden tarkoituksena oli helpottaa valtion ja kunnan asutustoimintaa, jonka tähden puheenalaista laatua olevassa asiassa julkinen etu oli kysymyksessä. Tämän nojalla ja »kun oikeusjärjestyksenkin kannalta on tärkeätä, ettei ilmeisesti lakiin perustumaton tuomio jää voimaan ja noudatettavaksi», oikeuskansleri teki KKO:lle tuomionpurkuesityksen.

⁵⁰ Esimerkkinä mainittakoon Ok 1933, s. 95 s. selostettu tapaus; ks. sen sisällyksestä s. 110 aliv. 41:ssä olevaa esitystä. Ks. lisäksi Wrede: II, s. 339.

Mikäli on kyseessä oikeuskanslerin aloiteoikeus rikosasiassa annetun lainvoimaisen tuomion purkamiseksi uusien aineellisten syiden nojalla, niin voidaan oikeuskanslerin puheenalainen toimivalta välittömästi johtaa hänen asemastaan maan ylimpänä syyttäväviranomaisena (ks. tämän johdosta s. 214 aliv. 121:n edellä ja mainitussa aliviitassa olevaa esitystä).

tällöin tavallisesti toimenpiteisiin sen johdosta, että määräajan menettänyt asianosainen on kanteluteitse kääntynyt hänen puoleensa.⁵¹

Oikeuskanslerin tuomionpurun aikaansaamista tarkoittavaan toimintaan on rinnastettavissa vastaavansisältöiset eduskunnan oikeusasiamiehen toimenpiteet. Viimeksimainitun viranomaisen toiminnan selvittämiseksi on seuraavassa esitettävä muutamia huomautuksia. — Oikeusasiamiehen tehtävät ja toimivalta ovat lakien noudattamisen valvontaan nähden viranomaisten toiminnassa melkein samat kuin oikeuskanslerin. Sen sijaan ei oikeusasiamiehellä ole valtaa ryhtyä toimenpiteisiin yksityishenkilöiden tekemien rikosten johdosta.⁵² Käytännössä on kuitenkin ilmennyt erimielisyyttä siitä, minkälaisissa tilanteissa oikeusasiamies on oikeutettu tekemään esityksen tuomionpurun aikaansaamiseksi. Tosin on kiistatonta, että jos tuomioistuin tai muu viranomainen on menetellyt lainvastaisesti, niin oikeusasiamiehellä on valta ryhtyä toimenpiteisiin lainvastaisen ratkaisun oikaisemiseksi tai kumoamiseksi. Tällaisissa tilanteissa siis oikeusasiamiehellä on mahdollisuus tehdä KKO:lle esitys tuomionpurun aikaansaamiseksi. Ja niin on asian laita silloinkin, kun tapahtunutta virheellisuystä ei voida pitää rangaistavana virkavirheenä.⁵³ Oikeusasiamiehen puoleen on kääntynyt kumminkin toisinaan sellaisissakin tapauksissa, jolloin ratkaisun antanut viranomainen ei ole edes objektiivisesti katsoen menetellyt virheellisesti. Ja mikäli tuomionpurkuteitse saatavissa oleva oikaisu on tällöin havaittu julkisen edun vaatimaksi, niin oikeusasiamies on katsonut voivansa tehdä aloitteen tuomionpurun aikaansaamiseksi. Tällaisissa tilanteissa tapahtuneet oikeusasiamiehen purkuesitykset on KKO kyllä ottanut tutkitavakseen, kun taas KHO on vastaavansisältöisissä tapauksissa asettu-

⁵¹ Vrt. myös *Tarjanne*: Kantelu, s. 404 s. — Oikeuskäytön johdosta viitataan s. 120 aliv. 60:ssa selostettuihin oikeustapauksiin, jotka kuitenkin kuuluvat rikosprosessin puitteisiin.

⁵² Ks. tekstissä lausutun johdosta *Puhakka*: Defensor legis 1929, s. 103. — Oikeuskanslerin ja oikeusasiamiehen syyteoikeuden eroavaisuuksista ks. taas *Granfelt*: Straffprocessrätt I, s. 89, s. 90 s., s. 93 s. ja s. 97; *Erich*: I, s. 388 s. ja II, s. 63 s. sekä HM 46 §:n 2 kappale ja 49 §:n 2 kappale. Ks. myös EO 1936, s. 50. — Oikeusasiamiehen oikeutuksesta tehdä aloite lainvoiman saaneen tuomion purkamiseksi rikosasioissa ks. lisäksi s. 214 aliv. 122:n edellä ja mainitussa aliviitassa olevaa esitystä.

⁵³ Ks. tämän johdosta etenkin *Puhakka*: Defensor legis 1929, s. 108 s.; vrt. myös *Söderhjelm*, s. 83.

nut sille kannalle, että oikeusasiamieheltä puuttuu toimivalta purkuesitysten tekemiseen.⁵⁴

Vastaselostettu oikeusasiamiehen omaksuma ja KKO:n hyväksymä kanta tuntuukin soveltuvan oikeusasiamiehen toimivaltaan yleensä. On siis katsottava, että oikeusasiamiehellä on oikeuskanslerin tavoin mahdollisuus ryhtyä toimenpiteisiin tuomionpurun aikaansaamiseksi aina silloin, kun julkinen etu vaatii asiaan puuttumista. Tämä sääntö johtaa käytännössä kuitenkin siihen, että riita-asioissa oikeusasiamies vain poikkeuksellisesti voi ryhtyä viitatuslaisiin toimenpiteisiin. Julkinen etu vaatii näet riitajuttujen ollessa kyseessä asiaan puuttumista yleensä ainoastaan silloin, kun viranomainen on menetellyt objektiivisesti katsoen virheellisesti ja oikaisu tällaiseen virheelliseen menettelyyn voidaan saada tuomionpurkuteitse. Nyt lausuttu selittää myöskin sen, että käytännössä suhteellisen harvoin sattuu, että oikeusasiamies olisi tilaisuudessa tekemään esityksen menetetyn ajan palauttamisesta riita-asioissa.⁵⁵

Kysymyksen ollessa viranomaisista, jotka omassa nimessään voivat tehdä tuomionpurun aikaansaamista tarkoittavia esityksiä, on syytä myöskin tarkastella vankeinhoitoviraston ja MH:n toimintaa. — Käytännössä on esiintynyt tapauksia, jolloin vankeinhoitolaitoksen ylijohdaja, joka toimii vankeinhoitoviraston päällikkönä, on tehnyt aloitteen

⁵⁴ Tästä seikasta huomauttavat *Puhakka*: Defensor legis 1929, s. 109 ja *Söderhjelm*, s. 83. Vrt. lisäksi EO 1927, s. 6 s. — Ks. myös EO 1936, s. 52: Vain siinä tapauksessa, että kysymyksessä on julkinen etu, voi oikeusasiamies ottaa harkittavakseen pyynnön oikeuden riita-asiaassa antaman tuomion purkamisesta.

⁵⁵ *Söderhjelm* on sitä mieltä, etteivät oikeusasiamiehen tekemät esitykset rikosasioissa annettujen tuomioiden purkamisesta uusien syiden nojalla ole missään yhteydessä oikeusasiamiehen toiminnan kanssa (*Söderhjelm*, s. 83). Kuitenkin hän myöntää, että tällaisiin asioihin puuttuminen »står väl i samklang med ämbetets folkliga karaktär, och ett visst allmänt intresse ligger det alltid i att var och en förhjälpes till sin rätt» (*Söderhjelm*, s. 83). Meistä tuntuu kuitenkin siltä, että mikäli asiassa on julkinen etu kyseessä, niin oikeusasiamiehen toimivalta voidaan perustaa HM 49 §:n 1 kappaleen säännöksiin. Mainituksa lainpaikassa käytetty sanonta »eduskunnan oikeusasiamiehenä valvomaan — — — lakien noudattamista tuomioistuinten ja muiden viranomaisten toiminnassa» vastannee näet sisällykseltään määräyksiä HM 46 §:n 1 kappaleessa, jossa säädetään, että oikeuskanslerin tulee valvoa, että viranomaiset ja virkamiehet noudattavat lakia sekä täyttävät velvollisuutensa, niin ettei ketään laillisessa oikeudessaan sorretta. Muuten todetakoon, ettei *Söderhjelm*kään ole tahtonut väittää nyt puheenaolevalta oikeusasiamiehen toiminnalta kokonaan puuttuvan oikeudellista perustetta. Sitä todistaa edellä siteerattu *Söderhjelm*in lausunto, jossa hän viittaa julkiseen etuun.

tuomionpurun aikaansaamiseksi. Tällainen vankeinhoitoviraston taholta tapahtuva toiminta ei kuitenkaan voi ulottua siviiliprosessuaalisen tuomionpurun alalle. On näet lähdettävä vankeinhoitoviraston asemasta rikosprosessuaalisesta täytäntöönpanosta huolehtivana viranomaisena. Voitaneenkin sanoa, että mikäli vankeinhoitovirasto on joko omasta aloitteestaan tai virastolle tehdyn kantelun johdosta havainnut rikosprosessuaalisen täytäntöönpanon perustana olevissa asiakirjoissa jonkin »virheen» tai muun purkuperusteen, niin virastolla on valta ryhtyä tuomionpurun aikaansaamista tarkoittaviin toimenpiteisiin.

Mitä taas tulee MH:n asemaan esilläolevassa suhteessa, niin on meillä käytännössä yleensä pyritty siihen, ettei sanottu viranomaisen välittömästi kääntyisi KKO:n puoleen purkuesityksillään, vaan turvautuisi tällöin oikeuskanslerin apuun. MH:n valta tehdä suoraan KKO:lle tuomionpurun aikaansaamista tarkoittavia esityksiä perustunee joko hänen asemaansa eräiden alisyyttäjiensä esimiehenä tai sitten siihen, että hän on rangaistusten täytäntöönpanosta huolehtiva viranomaisen. Ja tästä myöskin johtuu, että MH:n valta tehdä KKO:lle purkuesityksiä on vastaavasti rajoitettu. Niinpä ei hänellä ole sellaista oikeutta riita-asioissa edes silloinkaan, kun julkinen etu on kyseessä.

Lopuksi on syytä mainita, että alemmat tuomioistuimet saattavat julkisen edun ollessa kyseessä tehdä tuomionpurun aikaansaamista tarkoittavia esityksiä. Voidaanpa ajatella, että aloite tällöin koskee juuri menetetyn ajan palauttamista.⁵⁶

Edellä on käsitelty sitä kysymystä, kenellä on oikeus anoa menetetyn määräajan palauttamista riita-asioissa. Nyt on siirryttävä selvittämään vastaavaa kysymystä rikosprosessimenettelyyn nähden. Pääasiassa pitää tällöin paikkansa se, mitä olemme lausuneet siviiliprosessimenettelyä silmälläpitäen. Kuitenkin on seuraavassa esitettävä eräitä täydentäviä huomautuksia.

Mitä ensinnäkin tulee käsitteeseen asianosaiset rikosprosessimenettelyssä, niin saatetaan tämä käsite nähdäksemme luonnehtia samalla tavoin kuin vastaava käsite siviiliprosessissa. Asianosaiset ovat siis hen-

⁵⁶ Vrt. JFT 1899, s. 215 (rättsfall n:o 4): HO anoi OK 25:21:n loppusäännöksen nojalla OO:ita lupaa saada alioikeuden forumratkaisun lainvoiman estämättä asiassa lain mukaan menetellä. Tämän oikeustapauksen johdosta on kuitenkin syytä mainita, että kyseessä on pikemminkin analogisen restitution aikaansaamista tarkoittava esitys. HO:n anomus perustui näet siihen, että alioikeuden forumratkaisu oli virheellinen.

kilöitä, joiden nimessä oikeutta käydään.⁵⁷ — Rikosprosessimenettelyssä tapahtuvaan asianosaisseuraantoon nähden on syytä huomauttaa, että mikäli on kyseessä rankaisuvaade, niin asianosaisseuraannon mahdollisuus on huomattavasti rajoitetumpi kuin vastaavanlainen seuraanto riita-asioissa. Ryhtymättä rikosprosessuaalista asianosaisseuraantoa sen tarkemmin tutkimaan on tyydyttävä vain mainitsemaan, että niissä tilanteissa, jolloin syyteoikeuden siirtyminen on voimassaolevan oikeuden mukaan mahdollinen, luo se samalla pohjan asianosaisseuraannolle.⁵⁸ Kun asianosaisseuraanto on tapahtunut, niin »uusi» asianosainen on

⁵⁷ Ks. *Tirkkonen: Asianomistajasta*, s. 179 s. ja siellä mainittu kirjallisuus. — Tieteisopissa on kuitenkin esitetty sellainen mielipide, että rikosprosessimenettelyssä on asianosaisen asema sillä fyysisellä henkilöllä, joka on tuomioistuimessa vastaajana ja että näin on asian laita aivan riippumatta siitä, onko prosessia käyty sanotun henkilön vai jonkun kolmannen miehen nimessä. Niinpä *Tarjanne* lausuu, että syytetyn henkilöllisyys, siihen nähden, että häntä voidaan pitää myöskin tutkimuksen esineenä, on silloin epäilemättä ratkaistava ainakin määrättyissä tapauksissa toimintateoriaa silmälläpitäen (*Tarjanne: Asianosaisseuraanto*, s. 50 aliv. 46). *Tarjanne* viittaa tällöin *Fraeb*in esityksiin, joiden johdosta mainittakoon muutama sana. *Fraeb* on ottanut lähtökohdakseen sen käytännössä usein ilmenevän tapauksen, että henkilö, joka on oikeudessa ilmoittanut väärän nimen, on sen johdosta tuomittu väärällä nimellä rangaistukseen (GS 96, s. 443). Hän katsookin, että rikosprosessissa on asianosaisena pidettävä sitä »wer vor Gericht gestanden und sich verantwortet hat» (ib. s. 468). Lisäksi hän esittää seuraavanlaisen säännön: »Nichtübereinstimmung der Parteibezeichnung mit der als Partei aufgetretenen Person macht das Strafurteil nicht unwirksam, wenn sich der Strafgegenstand tatsächlich auf die aufgetretene Person bezieht» (GS 97, s. 346). Ja nimenomaan *Fraeb* lausuu: »Das Strafurteil haftet seiner Natur nach der Person des Verurteilten an, weil dieser Beweismittel ist» (ib. s. 347).

Edellä selostettujen *Fraeb*in lausuntojen johdosta on kumminkin syytä jo ennakoivasti todeta, että kun meillä KKO on pitänyt välttämättömänä purkaa rangaistustuomioita sellaisissakin tapauksissa, jolloin rikollinen on esiintynyt oikeudessa väärällä nimellä, on tästä tehtävä se johtopäätös, että juuri tuon nimen »omistaja» on katsottu syytettynä tuomion sitomaksi. Ks. tämän johdosta myös s. 298 aliv. 62:ssa olevaa esitystä. Tuloksena on siis se, ettei *Fraeb*in mainitsemissa tilanteissa ole voimassaolevan oikeutemme mukaan tehtävä poikkeusta tekstissä omaksutusta rikosprosessuaalisesta asianosaikäsitteestä.

⁵⁸ Asianomistajan syyteoikeuden siirtymisestä asianosaisseuraannon aiheuttajana ks. *Tirkkonen: Asianomistajasta*, s. 202 ss. Rikosprosessuaalisesta asianosaisseuraannosta yleensä ks. *Wrede—Sjöström*, s. 205 s. ja *Granfelt: Sammandrag*, s. 103 ss.

Siihen kysymykseen, ketkä henkilöt ovat rikosprosessissa oikeutetut turvautumaan varsinaiseen tai ylimääräiseen mitättömyyskanteluun — ja siis vastaavasti anomaan menetetyt määräjän palauttamista näiden muutoksenhakukeinojen käyttämistä varten — ei voida tässä tutkimuksessa syventyä. On vain lyhyesti todet-

myöskin oikeutettu käyttämään hyväkseen muutoksenhakukeinoja ja siis tarpeen tullen turvautumaan menetetyt määräajan palauttamiseen. — Mikäli rikosprosessimenettelyssä on tapahtunut sivuväliintulo tai jos tällaisessa oikeudenkäynnissä on esiintynyt muita asianosaisten piirin ulkopuolella olevia henkilöitä »kuultavina», niin pitää heihin nähden paikkansa se, mitä siviiliprosessimenettelyä silmälläpitäen on esitetty vastaavanlaisessa asemassa olevien henkilöiden oikeudesta turvautua muutoksenhakukeinoin.⁵⁹

Olemme jo aikaisemmin maininneet, että rikosprosessissa on huomattava käytännöllinen merkitys niillä tilanteilla, jolloin viranomainen omassa nimessään ja jonkun asianosaisen eduksi tekee aloitteen tuomionpurun aikaansaamiseksi. Oikeuskäyttömme tarjoaakin eräitä esimerkkejä siitä, että kosketellunlaisen aloitteen tarkoituksena on ollut juuri menetetyt määräajan palauttaminen.⁶⁰

Nyt on kosketeltava sitä kysymystä, kuka voi anoa menetetyt *määräpäivän* palauttamista. Vaikkei määräpäivän palauttamisella olekaan mainittavampaa käytännöllistä merkitystä, voidaan kuitenkin ajatella tapauksia, joissa se saattaa tulla kysymykseen. Sellaiseksi muodostuu

tava, ettei puheenalaista kysymystä ratkaistaessa suinkaan voida kaikissa suhteissa soveltaa samoja näkökohtia kuin siviiliprosessissa. Ks. tämän johdosta myös *Tirkkonen: Asianomistajasta*, s. 211 ss.

Koska ilmiantajalla ja takavarikoitsijalla tullijutuissa on itsenäinen syyte- ja valitusoikeus, niin on tällaisella henkilöllä myöskin mahdollisuus tarpeen tullen käyttää hyväkseen menetetyt ajan palauttamista tarkoittavaa oikeusturvakeinoja. Vrt. myös *Granfelt: Straffprocessrätt I*, s. 113 s.

⁵⁹ Kun kysymys sivuväliintulosta rikosprosessissa samoin kuin kysymys tällaiseen oikeudenkäyntiin »kuultavaksi» haastettujen tai kutsuttujen henkilöiden oikeudellisesta asemasta on kirjallisuudessamme jäänyt mainittavampaa huomiota vaille, emme voi tässä esityksessä näihin seikkoihin sen tarkemmin perehtyä. Ruotsin oikeuden kannalta ks. taas *Agge: II*, s. 5 s.

⁶⁰ Niinpä Ok 1933, s. 26 mainitaan selostettaessa KKO:een ja KHO:een tehtyjä alistuksia, että yksityishenkilöiden oikeuskanslerille tekemien kanteluiden johdosta oikeuskansleri on kahdessa tapauksessa tehnyt KKO:een alistuksen menetetyt määräajan palauttamisesta sen johdosta, että syytetyt, joita oli pidetty vangittuina, olivat saaneet vankilaan tiedon HO:n päätöksestä vasta valitusajan umpeen kuluttua; toinen näistä tapauksista on KKO 1933, tied. n:o 227. — Oikeustapauksessa KKO 1923, p:t n:o 785 oikeuskansleri teki tuomitun anomuksesta esityksen menetetyt ajan palauttamisesta sillä perusteella, että alioikeuden jutussa laatimat pöytäkirjat olivat saapuneet rangaistuslaitokseen vasta valitusajan umpeen kuluttua. — Muina oikeuskanslerin toimintaa esilläolevassa suhteessa valaisevina tapauksina mainittakoon Ok 1928, s. 30 s.; Ok 1929, s. 49 s.; ja Ok 1931, s. 38.

tilanne esim. silloin, kun asianosainen on laillista estettä ilmoittamatta laiminlyönyt saapua määräpäivänä tuomioistuimeen vannomaan hänen tehtäväkseen määrättyä valaa. Silloin on muutoksenhakukeinon käyttämiseen oikeutettu juuri se asianosainen, jonka olisi ollut tehtävä vala.⁶¹ Alioikeusmenettelyä silmälläpitäen saattaa esiintyä muunlaisiakin tapauksia, joissa määräpäivän palauttaminen muodostaa sopivan keinon laiminlyödyn määräpäivän haitallisten oikeudellisten seuraamusten torjumiseksi. Ja tällöin on yleensä kysymys asianosaisten käytettävissä olevasta oikeusturvakeinosta.⁶²

Vastalausuttu koski siviiliprosessuaalisen määräpäivän palauttamista. Rikosprosessissa määräpäivän palauttaminen tulee käytännössä vielä harvemmin kysymykseen. Tämä johtuu siitä, että määräpäivän laiminlyöminen ei rikosprosessissa yleensä aikaansaa preklusiivista vaikutusta, vaan ryhdytään laiminlyöjää vastaan käyttämään pakkokeinoja.

c. Muut muodolliset palauttamisedellytykset.

Tuomionpurkusäännösten historiallista kehitystä koskevassa luvussa on viitattu kirjoitetun lain varsin niukkaan ja epätäydelliseen sisällykseen. Tämä asiointi ilmenee myöskin OK 31:2:n säännöksistä niiden alkuperäisessä ja nykyisessä muodossa. Niinpä mainittu lainpaikka ei suinkaan ole tyhjentävästi järjestellyt kaikkia menetetyn ajan palauttamista koskevan oikeusturvakeinon käyttämisen muodollisia edellytyksiä, vaan on oikeuskäytöllä ollut tässä suhteessa huomattava osuutensa. Seuraavassa onkin kirjoitetun lain ja oikeuskäytön valossa tarkasteltava, mitä muita muodollisia palauttamisedellytyksiä positiivinen oikeutemme tuntee.

OK 31:2:sta ilmenee, että menetetyn ajan palauttamista on anottava kirjallisesti («anomuskirjansa», «böneskrift»). Asian luonnosta on katsottu johtuvan, että hakijan on anomuskirjansa oheen liitettävä se tuomioistuinratkaisu, jota vastaan hän käyttää puheenalaista muutoksenhakukeinoa.⁶³ Ja kun menettely puheenalaista muutoksenhakukeinoa

⁶¹ Kotimaisen oikeuskäyttömme alalta emme ole tavanneet puheenalaista tilannetta valaisevia oikeustapauksia. Ruotsin oikeuskäytön johdosta viitattakoon *Tarjanteen* (Asianosaisseuraanto, s. 99 aliv. 10) mainitsemiin tapauksiin NJA 1927, ref. n:o 90 ja NJA 1927 B. n:o 83, joissa HD antoi asianosaiselle uuden ajan valan tekemistä varten.

⁶² Erään sellaisen tapauksen mainitsee *Tarjanne*: Asianosaisseuraanto, s. 97 s.

⁶³ Ks. *Wrede*: II, s. 332 ja *Rättegångsförfarandet*, s. 124 s. sekä *Nordling*, s. 48.

käytettäessä säännönmukaisesti muodostuu täysin kirjalliseksi, johtuu siitä, että hakijan on kirjallisessa muodossa esitettävä todisteet anomuksensa tueksi. Kumminkin on syytä todeta, ettei todisteiden esittämisen laiminlyönti suinkaan merkitse muodollisen palauttamisedellytyksen puuttumista, vaan on puheenalaisen laiminlyönnin seurauksena se, että anomus hylätään toteennäyttämättömänä. Sen sijaan kirjallisen anomuksen ja asianomaisen tuomioistuinratkaisun KKO:een antaminen muodostaa edellytyksen menetetyn ajan palauttamista tarkoittavan anomuksen asialliselle käsittelylle.

Laissa ei ole nimenomaista säännöstä siitä, missä ajassa anomus menetetyn ajan palauttamisesta on tehtävä. Tästä lain omaksumasta kannasta, jonka historiallista pohjaa olemme toisessa yhteydessä kosketelleet, ei kumminkaan ole tahdottu tehdä sitä johtopäätöstä, että menetetyn ajan palauttamiseen saatettaisiin turvautua miten pitkän ajan kuluksi tahansa. Kirjallisuudessa on näet nimenomaan korostettu sitä seikkaa, että menetetyn ajan palauttamista on anottava mahdollisimman pian. Tämän kannan tueksi on viitattu siihen, että viivytely esilläolevassa suhteessa merkitsisi vastapuoleen kohdistunutta ilmeistä shikainia, jollaista olisi kaikkein vähimmin sallittava silloin, kun on kyseessä ylimääräisen muutoksenhakekeinoon käyttäminen.⁶⁴

Vastaesitettyyn voidaan kaikin puolin yhtyä. Avoimeksi jää kuitenkin se kysymys, onko sitä vaatimusta, että menetetyn ajan palauttamista on anottava niin pian kuin mahdollista, pidettävä sanotun muutoksenhakekeinoon käyttämisen muodollisena edellytyksenä. *Wrede* vastannee tähän kysymykseen myöntävästi.⁶⁵ Oikeammalta tuntuu kuitenkin se käsitys, että puheenalainen vaatimus on menetetyn ajan palauttamista tarkoittavan anomuksen hyväksymisen asiallinen edellytys. Sitä seikkaa, että menetetyn ajan palauttamista on anottava mahdollisimman pian, lienee näet oikeudelliselta luonteeltaan vaikea rinnastaa sellaisiin tapauksiin, jolloin laki on nimenomaan säätänyt täsmällisen »muutoksenhakuajan». Ainoaksi mahdollisuudeksi jää niin ollen, että pidetään puheenalaista edellytystä puhtaana asiaedellytyksenä, jonka puuttuminen siis aiheuttaa sen, että anomus on hylättävä.

⁶⁴ Näin *Wrede*: II, s. 332; ks. myös *Wrede*: Rättegångsförfarandet, s. 123, Rättegångsbalken II, s. 249 ja Zivilprozessrecht, s. 300; *Forsman*: Straffprocessen, s. 257; sekä *Nordling*, s. 47.

⁶⁵ *Wrede* näet lausuu (Rättegångsförfarandet, s. 123): » — — — afvisa ansökningen också på denna grund» (so. sillä perusteella, että asianosainen on liian kauan viivytellyt menetetyn ajan palauttamista koskevan anomuksen tekemistä).

Tärkeän muodollisten palauttamisedellytysten ryhmän muodostavat ne prestatiot, joiden tekemiseen OK 31:2 velvoittaa muutoksenhakijan. Tässä lainpaikassa säädetään, ettei hakijan anomuskirjaa saa esittää, ennen kuin hän on täyttänyt sen, mitä asiassa on tuomittu, sekä asettanut takauksen siitä kulungista ja vahingosta, jonka korvaamiseen hänet ehkä katsotaan velvolliseksi.⁶⁶ Selostetut säännökset vaativat osakseen tarkempaa selvittelyä, johon seuraavassa ryhdymme.

Ensinnä on tutkittava, tuleeko tuomion täyttämismuutoksen velvollisuus aina kysymykseen. Puheenalaisessa lainpaikassa käytetystä sanamuodosta ilmenee, että kysymyksessä olevat säännökset on laadittu silmälläpitäen sitä tapausta, että tuomittu esiintyy muutoksenhakijana. Lisäksi tuntuu siltä, että määräys tuomion täyttämismuutoksen velvollisuudesta koskee lähinnä vain riita-asioissa annettuja lopullisia pääasiallisen ratkaisuja eli tuomioita.⁶⁷ Jos rajoitumme aluksi tarkastelemaan mainittuja tuomioita, niin on niiden johdosta kysyttävä: Onko sääntö riita-asioissa anne-

⁶⁶ Ruotsissa on kosketeltu säännös kumottu. Ks. lag om vad iakttagas skall i avseende å införande av lagen om ändring i vissa delar av rättegångsbalken d. 14 juni 1901, 2 §:n 2 kohta.

Olemme jo toisessa yhteydessä (s. 85 aliv. 1:ssä) koskettelleet OK 31:2:n alkuperäisen ja nykyisen sanamuodon välistä eroa. Tästä seikasta on vielä lausuttava muutama sana. Lainpaikassa käytettiin alkuaan seuraavaa sanontaa: »Ej skal böneskrift hans Konungen föredragas, innan han fullgiordt, hvad i 30 Cap. 18 §. stadgadt är.» Ja OK 30:18:ssa sen alkuperäisessä muodossa taas säädettiin, että haettaessa kuninkaalta muutosta hovioikeuden tuomioon tai päätökseen sellaisten virheidä nojalla, jotka mainitaan OK 25:21:ssä, on pantava takaus kuluista ja vahingosta sekä täytettävä, mitä tuomittu oli. Ks. vastalausutun johdosta myöskin *Flintberg*: IV, s. 744 ja s. 753 sekä *Nehrman*, s. 412 (116 §).

OK 31:2:ssa säädettyyn tuomion täyttämismuutoksen velvollisuuteen nähden ilmeni vuoden 1868 lainmuutoksen jälkeen epätietoisuutta siinä kysymyksessä, oliko tuomio täytettävä tekemällä suoritus vastapuolelle vai riittikö tällöin, että noudatettiin lainpaikan alkuperäisen sanamuodon edellyttämää menettelyä, so. tuomitun tallettamista (keisarin) käskynhaltijalle tai varman henkilön huostaan (»i taka händer»). Ks. tämän johdosta asiaa koskevan keskustelukysymyksen selostusta JFT 1881, s. 43 ss. — *Wrede* huomauttaa, että nykyään on UL 3:13:n nojalla epäamätöntä, että sanottu säännös on ehdoton (*Wrede*: II, s. 331 aliv. 2). Vrt. tämän johdosta kuitenkin *Wrede*: Minnesskrift I, s. 487, jossa mainitaan, että 1868 vuoden asetuksella tehty muutos OK 31:2:een oli laadultaan muodollinen.

⁶⁷ Tekstissä lausutun tueksi viitattakoon puheenalaista säännöstä vastaavaan määräykseen OK 31:2:ssa tämän lainpaikan alkuperäisessä muodossa. Viimeksi mainittu määräys — jonka sanamuoto on siteerattu edellisessä aliviitassa — sisälsi viittauksen OK 30:18:n säännöksiin, jotka, samaten kuin näiden säännösten sovelutukselle tarpeelliset määräykset OK 26 luvussa, koskivat vain riita-asioita (ks. myös JFT 1881, s. 43 s.).

tun tuomion täyttämismvelvollisuudesta ehdoton? — Mikäli tuomio, jota vastaan menetetyn ajan palauttaminen kohdistuu, ei sisällä minkäänlaista suoritusvelvollisuutta, ei sellaisen täyttämistä tietenkään saateta vaatia. Mutta silloinkin, kun olemme tekemisissä siviiliprosessuaalisen suoritustuomion kanssa, voidaan ajatella tilanteita, joissa ei tunnu mahdolliselta vaatia tuomion täyttämistä. Olisimme sitä mieltä, että juuri muutoksenhakijan kannalta muodostuu tuomion täyttämismvelvollisuuden vaatiminen kestävämmäksi seuraavissa tapauksissa: 1) silloin kun muutoksenhakija todisteellisesti on niin varaton, ettei hän kykene täyttämään tuomiossa hänelle määrättyä suoritusvelvollisuutta; sekä 2) jos tuomion täyttämisen johdosta syntyisi olotila, jonka »palauttaminen» tuomion täyttämistä edeltänyttä olotilaa vastaavaksi ei olisi käytännössä mahdollista. Näissä poikkeuksellisuontoisissa tapauksissa ei siis voida vaatia, että menetetyn ajan palauttamista tarkoittavan muutoksenhakukeinon käyttäjä täyttää hänelle tuomiossa määrätyn velvoituksen.⁶⁸

⁶⁸ Vrt. myös *Wrede*: II, s. 376, jossa lausutaan käsiteltäessä tuomion täyttämismvelvollisuutta ennakoestävää laatua olevana prosessuaalisena suojakeinona: »Be-träffande denna skyldighet gäller såsom regel att den ej kan åläggas part, om de processhandlingar, för vilka dess fullgörande utgör förutsättning (sökande av ändring eller resning), därigenom bleve onyttiga (RB 26:4 och UL 3:10).» — *Wrede* selittää samassa yhteydessä, että tuomion täyttämismvelvollisuuteen on sovellettava niitä säännöksiä, jotka sisältyvät kumottuun OK 26 lukuun ja voimassaolevaan ulosottolakiin (ks. ib. s. 376 s.). Ja sen mukaisesti hän katsoo, että ellei sitä, mikä tuomion nojalla olisi suoritettava (esim. rahaa) ole olemassa, niin on OK 26:3:n säännösten mukaisesti sallittua asettaa muuta omaisuutta tilalle, ensisijassa irtainta omaisuutta ja sen jälkeen kiinteistöä, sekä — ellei tällaista omaisuutta ole — on mahdollista asettaa takaus. Ja lopuksi *Wrede* lausuu: »Angående rätt att lyfta det som utgivits gälla åter stadgandena om lyftning av vad genom utmätning influtit» (ib. s. 377).

Selostettujen Wreden mielipiteiden johdosta on lausuttava muutama sana. Käsitellessään OK 31:2:n puheenaolevaa säännöstä sen nykyisessä sanamuodossa *Wrede* on sitä mieltä, että anojan velvollisuus täyttää tuomio on UL 3:13:n nojalla katsottava ehdottomaksi (*Wrede*: II, s. 331 aliv. 2; ks. myös edellä s. 123 aliv. 66:ssa olevaa esitystä; vrt. lisäksi *Forsman*: Ulosottolaki, s. 107). Nyt tuntuu kuitenkin siltä, ettei puheenalaisia Wreden lausuntoja voida kaikissa suhteissa hyväksyä. Juuri UL 3:13:n (laissa 19. 12. 1922) nojalla on nähdäksemme päädyttävä siihen tulokseen, ettei OK 31:2:ssa määrättyyn tuomion täyttämismvelvollisuuteen voida soveltaa OK 26:3:n määräyksiä. Asian laita on näet se, että jos muutoksenhakijalla olisi esim. oikeus, kun hänellä ei ole rahaa velkansa suorittamiseen, asettaa OK 26:3:n säätämässä järjestyksessä tilalle irtainta, kiinteätä omaisuutta tai takaus,

Rikosasioissa annettujen tuomioiden täyttämismisvelvollisuudesta on taas lausuttava seuraavaa. OK 31:2:ssa olevan tuomion täyttämismisvelvollisuutta koskevan säännöksen tarkoituksena tuntuu etupäässä olevan suojata yksityishenkilön asemassa olevaa vastapuolta. Ja tällaisessa asemassa on rikosasiain oikeudenkäynnissä juuri asianomistaja. Hänen henkilökohtaisten vaatimustensa turvaamiseksi on siis tuomion täyttämismisvelvollisuus säädetty. Tällaisina vaatimuksina voidaan mainita asianomistajalle maksettavaksi määrätty vahingonkorvaus ja oikeudenkäyntikulut. Mutta muitakin asianomistajalle rangaistustuomion nojalla tulevia henkilökohtaisia laatuja olevia prestaatioita on esilläolevassa suhteessa arvosteltava samalla tavoin. Sen sijaan puheenalaisista OK 31:2:n säännöstä ei voida soveltaa tuomittuihin rangaistuksiin tai niihin verrattaviin seuraamuksiin (esim. velvollisuuteen suorittaa valtiolle rikoksen tuottama taloudellinen hyöty). Tämän mielipiteen tueksi saatetaan viitata siihen, että jos vaadittaisiin nyt puheenaolevien vaateitten täyttämistä, kävisi muutoksenhaku suuremmassa tai pienemmässä määrin tarpeettomaksi.⁶⁹ Lisäksi on huomattava, että julkinen etu vaatii sitä, etteivät rangaistusseuraamukset kohtaa henki-

niin olisi varsin vaikeata puhua UL 3:13,3:n edellyttämästä tuomion ehdottomasta täyttämismisvelvollisuudesta.

Saatettaneen kuitenkin kysyä, miten voidaan sovittaa toisiinsa edellä tekstissä esitetty toinen (2) poikkeussääntö ja UL 3:13,3:n määräys, ettei hakemus tuomion purkamisesta estä tuomion täytäntöönpanoa. Katsoisimme, ettei puheenalaisen poikkeussäännön omaksuminen suinkaan merkitse sitä, että menetetyn ajan palauttamista koskevan anomuksen tekeminen estäisi ryhtymästä sellaisiinkin täytäntöönpanotoimenpiteisiin, joiden aiheuttamaa olotilaa ei enää voitaisi »palauttaa» täytäntöönpanoa edeltänyttä tilaa vastaavaksi. Tämä poikkeussääntö sisältää vain sen, että jos täytäntöönpanoon ei sääntömme piiriin lankeavissa tilanteissa vielä ole ryhdytty tai täytäntöönpanoa saatettu loppuun, ei se estä menetetyn ajan palauttamista tarkoittavan anomuksen asiallista käsittelyä ja ratkaisemista. Muutoksenhakijan on tällöin vain selvitettävä, että jos tuomiossa määrätty velvoite täytettäisiin, niin muodostuisi tilanne juuri sellaiseksi kuin puheenalainen poikkeussääntö edellyttää. Vrt. vastalausutun johdosta *Ehdotus 1900*, II s. 323. — Mitä taas tulee Wreden mainitsemiin OK 26:3:n määräyksiin, niin ne eivät suinkaan aina koske sellaisia tapauksia, jotka lankeaisivat kysymyksessä olevan poikkeussäännön piiriin. Asian laita lieneekin yleensä se, että jos henkilöllä ei ole maksuvelvoituksensa täyttämiseen tarpeellista rahaerää, vaan muuta, irtainta tai kiinteätä omaisuutta tai mahdollisuus asettaa takaus, niin hän on kyllä tilaisuudessa omaisuuttaan tai henkilökohtaisia luotonsaantikykyään vastaan hankkimaan rahaa.

⁶⁹ Myöskin Wrede—Sjöström huomauttaa, ettei tuomion täyttämismisvelvollisuus suinkaan sisällä sitä, että tuomittu on kärsinyt hänelle määrätyn rangaistuksen (Wrede—Sjöström, s. 291). Ja Granfelt lausuu puheenalaisesta kysymyksestä ex-

lää, jonka syyttömyys ehkä on selvitettävissä sen kautta, että hänelle palautetaan menetetty määräaika muutoksenhakua varten. Kuitenkin katsoisimme, että jos henkilö on tuomiossa velvoitettu valtiolle korvaamaan valtionvaroista etukäteen suoritettut todistajapalkkiot, niin on kyseessä sellainen velvoitus, joka on OK 31:2:n nojalla täytettävä.⁷⁰

Mikäli muutoksenhakija olisi nyt kosketeltujen periaatteiden mukaisesti velvollinen täyttämään rikosasiassa annetun tuomion, on kuminkin samalla otettava huomioon siviiliprosessuaalisen tuomion täyttämisvelvollisuudesta esittämämme poikkeussäännöt.

Mitä lopuksi tulee tuomion täyttämisvelvollisuuden oikeudelliseen luonteeseen, niin on todettava, että tällöin ollaan tekemisissä ennakkoeistävää (preventiivistä) laatua olevan prosessuaalisen oikeussuojakeinon kanssa. Säättämällä puheenalainen velvollisuus on pyritty siihen, ettei tuomittu, joka on velvoitettu jotakin suorittamaan, hävitä omaisuuttaan tai määrättyä omaisuusesinettä ja siten tee täytäntöönpanoa mahdottomaksi.⁷¹

Hakijan prestaatiovelvollisuuksiin kuuluu OK 31:2:n nojalla siis myöskin se, että hänen on asetettava takaus »siitä kulungista ja vahingosta, jonka palkitsemiseen hän ehkä katsotaan asiassa velvolliseksi». Kysymys on tietenkin niistä kuluista ja siitä vahingosta, jotka hakija joutuu vastapuolelleen korvaamaan, jos hänen muutoksenhakunsa hy-

pressis verbis: »Natlurligtvis icke, att han till fullo utstätt ådömt straff» (*Granfelt: Sammandrag*, s. 140). Ks. myös *Granfelt: Straffverkställigheten*, s. 328.

⁷⁰ Tässä ei näet ole kysymyksessä rangaistuksen luontoinen seuraamus, vaan sellainen oikeudenkäynnin aiheuttama korvausvelvollisuus, joka on rinnastettavissa tuomitun velvollisuuteen suorittaa oikeudenkäyntikulujen korvausta asianomistajalle; viimeksimainittuun sisältyykin korvaus asianomistajan ehkä maksamista todistajanpalkkioista.

Oikeuskäytöstä ilmenee, että riita-asioissa ja niihin verrattavissa jutuissa on yleensä sovellettu OK 31:2:n säännöksiä tuomion täyttämisvelvollisuudesta. Ks. esim. KKO 1919, p:t n:o 1211 ja KKO 1934, tied. n:o 116. — Jos rikosasioissa on ollut kysymys pelkästään rangaistuksesta, niin osoittaa tuomioistuinkäyttöomme, ettei tuomion täyttämistä ole esilläolevanlaisissa tilanteissa suinkaan vaadittu. Ks. esim. Ok 1928, s. 30 s.; Ok 1929, s. 49 s.; ja Ok 1931, s. 38. Vrt. lisäksi *Wrede: II*, s. 339 s. Mitä taas tulee muunlaiseen tuomion täyttämisvelvollisuuteen rikosasioissa, niin ilmenee KKO:n apulaisoikeuskanslerille osoittamasta kirjeestä 22. 9. 1933 n:o 2332 (verr. Ok 1933, s. 27), että syytetty katsottiin OK 31: 2:n nojalla velvolliseksi suorittamaan asianomistajille maksettaviksi tuomitut korvaukset kuten myöskin korvaamaan valtiolle yleisistä varoista maksettaviksi määrätty todistajanpalkkiot.

⁷¹ Ks. *Wrede: II*, s. 376 ja *Rättegångsförfarandet*, s. 135.

lätään. Sellaisen korvaamisvelvollisuuden edellytyksenä on kummin-kin, että vastapuoli on vaatinut korvausta. Sen sijaan ei takauksen asettamisvelvollisuus ole riippuvainen siitä, onko vastapuoli anonut korvausta. Puheenalainen lainpaikka tuntuu näet omaksuneen sen kannan, että kysymyksessäolevan prestaatiovelvollisuuden täyttäminen voi tapahtua ennen vastapuolen kuulemista asiassa. — Takauksen asettamisvelvollisuus merkitsee juridisesti tarkastellen sitä, että on katsottu tarkoituksenmukaiseksi säätää eräs ennakkoestävää laatua olevaa prosessuaalinen suojakeino, nimittäin vakuuden (kaution) asettaminen. Määräämällä takauksen asettamisvelvollisuus on pyritty samoihin päämääriin kuin prosessuaalisen vakuuden asettamisella yleensä: Toisaalta on haluttu turvata asianosaisen oikeus saada korvausta kuluista ja vahingosta, jotka voivat aiheutua siitä, että vastapuoli on aiheuttomasti ryhtynyt määrättyyn prosessitoimintaan; ja toisaalta on tahdottu estää vastapuolta ryhtymästä sellaisiin toimenpiteisiin, jotka ovat oikeudellisessa katsannossa perusteettomia ja joilla siis ei ole »onnistumismahdollisuuksia».⁷²

OK 31: 2:ssa ei tarkemmin luonnehdita vaadittavan takauksen laatua. Huhtikuun 27 p:nä 1868 annetulla asetuksella kumottujen OK 26: 1:n säännösten on kuitenkin katsottu sisältäneen sellaisia määräyksiä vaadittavan vakuuden laadusta, joita vielä nykyään on sovellettava oikeudenkäymiskaaressa mainittuihin vakuustapauksiin. Sen mukaisesti on OK 31: 2:ssa mainittuun takaukseen nähden päädyttävä siihen tulokseen, että takauksen tulee antaa »kaksi takausmiestä, jotka kumpikin omasta ja toisensa puolesta takaavat kuluista ja vahingosta».⁷³ Kysymyksessä on siis kahden henkilön antama solidaarinen laillinen takaus. Ja takauksen veroisena täytynee nyt puheenalaisessa tapauksessa pitää sitä, että henkilö tallettaa rahaa tahi hopeata ja kultaa vakuudeksi kuluista ja vahingosta. Tällainen vaihtoehto suotiin näet hänelle OK 26: 1:ssä.⁷⁴

⁷² Ks. *Wrede*: II, s. 375 ja *Rättegångsförfarandet*, s. 134.

⁷³ Ks. esim. *Wrede*: II, s. 375 s. ja *Rättegångsförfarandet*, s. 135; vrt. myös *Flintberg*: IV, s. 744 verr. s. 753.

⁷⁴ Ks. *Wrede*: II, s. 376 aliv. 3 ja *Rättegångsförfarandet*, s. 135. — OK 26: 1:n mukaan on siinä mainittu rahan tai hopean ja kullan tallettaminen: tapahtuva siten, että talletettavat esineet annetaan joko kuninkaan käskynhaltijan tai luotettavan miehen huostaan; ja tällainen tallettaminen käy takauksesta, kun tuomari on sen tutkinut. Kuninkaan käskynhaltijalla tarkoitetaan tässä yhteydessä nykyään lääninrahastoa (ks. *Wrede*: II, s. 375 s.). Saatettaneen kumminkin kysyä, eikö esillä-

Säännös takauksen asettamisesta on lähinnä annettu silmälläpitäen riita-asioita. Mitä taas tulee rikosasioihin, niin on mainittava seuraavaa: Jos virallinen syyttäjä tai muu viranomainen on hakijana tai vastapuolena, ei säännöstä takauksen asettamisvelvollisuudesta voida soveltaa. Asianomistajan ollessa vastaavanlaisessa asemassa — siis joko hakijana tai syytetty-hakijan vastapuolena — on säännöstä sen sijaan käytettävä.⁷⁵

Lopuksi on kysyttävä, mihin ajankohtaan mennessä hakijan on täytettävä prestaatiovelvollisuutensa. Mikään ei tietenkään estä hakijaa jo anomuskirjansa oheen liittämästä selvitystä tuomion täyttämisestä ja asianmukaista takauskirjaa. Mutta OK 31:2:n käyttämän sanamuodon nojalla on syystä päädytty siihen tulokseen, että prestaatiovelvollisuus voidaan täyttää myöhempänäkin ajankohtana, kuitenkin viimeistään siihen mennessä, jolloin asia lopullisesti esitellään ratkaistavaksi.⁷⁶

Tässä alaosastossa on siis selvitelty muodollisia palauttamisedellytyksiä, joiden olemassaolo on välttämätön, jotta purkuinstanssi voisi ottaa menetetyn ajan palauttamista tarkoittavan anomuksen asiallisesti käsiteltäväkseen.⁷⁷ Jos anomus jonkin muodollisen palauttamisedelly-

olevaan tilanteeseen voida soveltaa säännöksi 9. 10. 1931 ann. laissa rahan, arvopaperien tai asiakirjain tallettamisesta velan maksuna tai vapautumiseksi muusta suoritusvelvollisuudesta. Kun mainittu laki ei nimenomaan järjestele prosessuaalisen vakuuden asettamisen puitteisiin kuuluvia tilanteita, niin tuntuu siltä, että kysymykseen olisi vastattava kieltävästi.

⁷⁵ Tavallisissa riita-asioissa ja niihin verrattavissa jutuissa on kyllä sovellettu määräystä hakijan velvollisuudesta asettaa takaus kuluista ja vahingosta. Ks. esim. KKO 1934, tied. n:o 116. Yleensä ei viralliselta syyttäjältä ole vaadittu puheen-alaisen prestaatiovelvollisuuden täyttämistä hänen hakiessaan menetetyn ajan palauttamista. Tämä pitää nimenomaan paikkansa oikeuskanslerin ryhtyessä toimenpiteisiin menetetyn ajan palauttamiseksi. Ks. kuitenkin KKO:n apulaisoikeuskanslerille osoittama kirje 22. 9. 1933 n:o 2332 (verr. Ok 1933, s. 27): KKO ei ryhtynyt toimenpiteisiin oikeuskanslerin rikosasiassa tekemän, menetetyn ajan palauttamista tarkoittavan alistuksen johdosta, ja oli KKO tällöin perustellut kantaansa mm. sillä, ettei syytetty ollut asettanut OK 31:2:ssa mainittua takausta niistä kuluista ja vahingosta, joiden korvaamiseen hänet ehkä katsottaisiin asiassa velvolliseksi. On kumminkin mahdollista, että KKO on katsonut takauksen asettamisen välttämättömäksi nimenomaan niitä henkilöitä silmälläpitäen, jotka olivat aikanaan esiintyneet jutussa asianomistajina.

⁷⁶ Näin esim. *Wrede*: II, s. 331 s. ja *Rättegångsförfarandet*, s. 123; *Forsman*: *Straffprocessen*, s. 257; *Nordling*, s. 47 s.; sekä *Broomé*, s. 320.

⁷⁷ Oikeuskäyttömme kanta on ollut jossakin määrin horjuva. Ks. sen johdosta s. 90 aliv. 14:ssä olevaa esitystä. Kuitenkin on todettava, että jos OK 31:2:ssa sää-

tyksen puuttumisen johdosta on jätetty käsiteltäväksi ottamatta, ei mikään estä hakijaa myöhemmin tekemästä uutta, aikaisemman anomuksen kanssa samansisältöistä anomusta.

3. YLEISET PROSESSIEDELLYTYKSET PALAUTTAMIS- MENETTELYSSÄ.

Olemme jo aikaisemmin koskettelleet muodollisten palauttamisedellytysten ja yleisten prosessiedellytysten välistä eroa. Viimeksimainittujen johdosta on tyydyttävä lyhyesti lausumaan seuraavaa.

Tuomioistuimissa tapahtuvaa varsinaista prosessimenettelyä säännöstelevät normit antavat myöskin vastauksen siihen kysymykseen, mitkä seikat lankeavat nyt puheenalaisten oikeudenkäyntiedellytysten puitteisiin. Ja jos menetetyn ajan palauttamista koskevaa anomusta käsiteltäessä ilmenee, että jokin yleinen prosessiedellytys puuttuu, niin säännönmukaisena tuloksena on se, ettei anomusta voida ottaa asiallisesti käsiteltäväksi.

4. MENETETYN AJAN PALAUTTAMISTA TARKOITTAVAN ANOMUKSEN HYVÄKSYMISEN ASIALLISET EDELLYTYKSET.

(Ns. asialliset palauttamisedellytykset.)

Mikäli muodolliset palauttamisedellytykset ja yleiset prosessiedellytykset ovat olemassa, voi KKO ryhtyä asiallisesti tutkimaan anomusta menetetyn ajan palauttamisesta. Anomuksen hyväksyminen riippuu taas siitä, että kaikki asialliset palauttamisedellytykset ovat olemassa.⁷⁸ Erästä tällaista edellytystä on jo aikaisemmin käsitelty. Muodollisia

detty prestaatiovelvollisuus on laiminlyöty, on KKO yleensä menettänyt sillä tavoin, että anomus menetetyn ajan palauttamisesta on jätetty käsiteltäväksi ottamatta. Ks. esim. KKO 1919, p:t n:o 1211 ja KKO 1934, tied. n:o 116.

⁷⁸ Käytämme siis menetetyn ajan palauttamisen edellytyksiä käsitellessämme palauttamisedellytysten ryhmittelyä muodollisiin ja asiallisiin. Mitä nimenomaan tulee käsitteeseen asialliset palauttamisedellytykset, niin pidämme sitä parempana kuin sanontaa »aineelliset palauttamisedellytykset». Vrt. kuitenkin Wrede: II, s. 332. Viimeksimainittu sanonta on näet sikäli harhaanjohtava ja epätasällinen, että siihen liittyy mielikuva »pääasiaa» koskevan kanteen hyväksymisen aineellisista edellytyksistä. Menetetyn ajan palauttamisessa ei kuitenkaan ole kysymys »pääasiaa» koskevasta kanteesta. Meillä on näet tällöin olemassa eräänlainen »Prozess-

palauttamisedellytyksiä tarkasteltaessa on näet päädytty siihen tulokseen, että ellei menetetyn ajan palauttamista tarkoittavaa anomusta ole tehty niin pian kuin mahdollista, niin puuttuu eräs anomuksen hyväksymisen asiallinen edellytys.⁷⁹

Menetetyn ajan palauttamista koskevan anomuksen hyväksyminen riippuu ennen kaikkea siitä, että hakija on anomuksensa tueksi voinut esittää »erinomaisia syitä ja perusteita». Tästä asiallisesta palauttamisedellytyksestä säädetään OK 31:2:ssa (lainpaikan alkuperäisessä ja nykyisessä muodossa) seuraavaa: »Älköön kukaan rohjetko kuninkaalta pyytää menetettyä laillista aikaa takaisin annettavaksi, ellei hän näytä erinomaisia syitä ja perusteita, joiden tähden hänen olisi asiassa saatava tuomionpurkaus.»⁸⁰ Seuraavassa on syytä tarkastella, miten on tulkittava sanontaa »erinomaisia syitä ja perusteita».

Tuomionpurkusäännösten historiallista kehitystä selvittelevässä luvussa on mainittu, että tuomionpurkuperusteet kirjoitetun lain mukaan ovat suhteellisen väljät ja epämääräiset.⁸¹ Tämä koskee myöskin nyt puheenaolevia »erinomaisia syitä ja perusteita». Kun tutkitaan niiden tarkempaa sisällystä, saadaan huomattavaa apua sekä eräistä oikeushistoriallista laatua olevista seikoista että oikeuskäytöstä meillä ja Ruotsissa.

OK 31:2:ssa käytetystä sanonnasta »erinomaisia syitä ja perusteita» ilmenee, että lainsäätäjä on tahtonut rajoittaa puheenalaisen muutoksenhakukeinon käytettäväksi ainoastaan erittäin poikkeuksellisuontoisissa tilanteissa. Sama pyrkimys ilmeni jo eräistä 1600-luvulla annetuista määräyksistä samaten kuin 13. 10. 1731 ann. asetuksesta. Näihin olem-

prosess» eli oikeudenkäynti siitä, voidaanko menetetty prosessuaalinen määräaika tai määräpäivä palauttaa. Ja juuri tuota »Prozessprozess»-menettelyä silmälläpitäen voidaan puhua menetetyn ajan palauttamista tarkoittavan anomuksen asiallisen käsittelyn muodollisista edellytyksistä — siis muodollisista palauttamisedellytyksistä — ja anomuksen hyväksymisen asiallisista edellytyksistä eli asiallisista palauttamisedellytyksistä. — Nyt kosketeltuja näkökohtia voidaan vastaavasti soveltaa OK 31:3:ssa olevaan oikeusturvakeinoon, joten olemme siinä yhteydessä käyttävä käsitteitä »muodolliset purkuedellytykset» ja »asialliset purkuedellytykset». Ja yhdenmukaisesti tämän kanssa puhumme VI luvussa taas muodollisista ja asiallisista restitutioidedellytyksistä.

⁷⁹ Ks. s. 122 aliv. 65:n jäljessä olevaa esitystä.

⁸⁰ Vastaava ruotsinkielinen alkuteksti kuuluu seuraavasti: »Ingen driste sig hös Konungen söka, at försutten laga tid må gifvas åter, ther han ej viser synnerlig orsak och skäl, at han resning förthy i saken niuta må.»

⁸¹ Ks. s. 82 aliv. 80:n edellä.

me toisessa yhteydessä tarkemmin tutustuneet.⁸² 1734 vuoden lain esityötkin osoittavat, että puheenalaisen oikeusturvakeinon käyttämismahdollisuutta pyrittiin pitämään varsin ahtaissa rajoissa. Siinä suhteessa viitattakoon ehdotus I:n OK 23:3:ssa ja ehdotus II:n 32:3:ssa oleviin menetetyn ajan palauttamisen edellytyksiä koskeviin määräyksiin.⁸³

Vastalausutulla ei kumminkaan ole tarkemmin selvitetty »erinomaisia syitä ja perusteita»-sanonnan sisällystä. Huomattavaa valaistusta saamme tähän sanontaan aikaisemmin mainitusta 1755 vuoden ehdotuksesta (Kongl. Förkortnings Commissionens Project), jossa nimetään selitetään, että puheenalaisella sanonnalla tarkoitetaan sellaisia seikkoja, jotka eivät ole laillisen esteen veroisia, mutta jotka ovat lähinnä niihin verrattavissa (»komma närmast därin til»). Tästä lausumasta käy ilmi, että »erinomaisten syiden ja perusteiden» ala katsottiin laajemmaksi kuin laillisen esteen muodostavien seikkojen piiri. Tämä tulkinta pitää vielä nykyäänkin paikkansa.⁸⁴ — Kun siis menetetyn ajan palauttamiseen oikeuttavien »erinomaisten syiden ja perusteiden» joukkoon epäilemättä myöskin kuuluvat »laillisen esteen» muodostavat seikat, on aihetta kosketella laillisen esteen käsitettä positiivisessa oikeudessaamme.

Laillisista esteistä ja niiden vaikutuksesta oikeudenkäynnissä säädetään OK 12:1:ssä (laissa 12. 1. 1918). Aluksi todettakoon, että tämän lainpaikan sisältö, mikäli on kysymys laillisista esteistä, vastaa lainkohdan alkuperäistä sisällystä. Mitä-taas tulee laillisen esteen käsitteeseen, niin on huomattava, ettei sitä OK 12:1:ssä määritellä ja ettei puheenalaisessa lainpaikassa myöskään ole tyhjentävästi lueteltu niitä tilanteita, joita lain mukaan on pidettävä laillisina esteinä. Kuitenkin ilmenee OK 12:1:ssä mainituista esimerkeistä, että laillisen esteen ala on katsottava laajemmaksi kuin ne tapaukset, jotka konstituivat ns. ylivoimaisen esteen (vis maior).⁸⁵ Laillisen esteen käsite voi-

⁸² Tekstissä mainittujen säännösten johdosta ks. s. 62 aliv. 36:ssa ja saman ali viitan edellä olevaa esitystä.

⁸³ Molemmissa nyt mainituissa lainpaikoissa — ks. niistä tarkemmin s. 64 aliv. 40:n edellä — teroitetaan sitä, ettei laillisen ajan menettäminen ole saanut johtua hakijan tuottamuksesta (wällande), vaan että laiminlyönnin on täytynyt aiheuttaa »tapaturma» (»wåda» ehdotus II:ssa; »andra wädeliga och oförmodeliga händelser, them man ej kunnat hindra eller förese» ehdotus I:ssä). Käsitteestä »tapaturma» 1734 vuoden laissa ks. myös s. 64 aliv. 40.

⁸⁴ Ks. myös Wrede: II, s. 332, Rättegångsförfarandet, s. 123 ja Zivilprozess-recht, s. 300 s.

⁸⁵ Ks. Kallenberg: II, s. 238 s. Vrt. lisäksi 14. 7. 1932 ann. vekselilain 54 §:n ja

taisiin ehkä luonnehtia — *Kallenbergin* sanontaa käyttäksemme — seuraavasti: » — — — att hindret för att kunna godtagas måste vara af den vikt och beskaffenhet, att ett underkännande för en samvetsgrann och erfaren pröfning skulle te sig som en obillig stränghet». ⁸⁶

Laillisen esteen piiriin lankeava menetetyn ajan palauttamiseen oikeuttava peruste — eli lyhyesti: palauttamisperuste — tulee kysymykseen juuri silloin, kun lailliseen esteeseen vetoaminen joko on laiminlyöty tai kun tällainen vetoaminen ei suojaa oikeudenmenetykseltä. Huomattavasti vaikeampi on sen sijaan täsmällistyttää niitä muita tilanteita, jotka lankeavat »erinomaisia syitä ja perusteita»-käsitteen puitteisiin. Tärkeimpänä kysymyksenä on tällöin se, missä on »erinomaisten syiden ja perusteiden» alaraja. Mitään täsmällistä, käyttökelpoista sääntöä ei siinä suhteessa voida antaa. Jonkinlaista tukea tarjoaa kumminkin se aikaisemmin selostettu näkökohta, että »erinomaisten syiden ja perusteiden» piiriin lankeavat tilanteet ovat lähinnä verrattavissa laillisiin esteisiin. Kirjallisuudessa on lisäksi korostettu sitä seikkaa, että menetetyn ajan palauttamiseen oikeuttavien perusteiden joukkoon on luettava mm. ne tilanteet, jolloin prosessuaalisen aikamääräyksen laiminlyönti on johtunut sellaisesta asianomaisen henkilön erehdyksestä, johon häntä on pidettävä »syyttömänä». ⁸⁷ Tällaiseen erehdykseen on rinnastettu kaikki ne tapaukset, joissa henkilö omatta syyttään on laiminlyönyt ryhtyä kysymyksessäolevaan prosessitoimintaan. Samalla on kumminkin viitattu siihen tosiasiaan, ettei käytännössä ole erityisen ankarasti tulkittu sitä vaatimusta, ettei tapahtunut laiminlyönti saa olla asianomaiselle syyksiluettava. ⁸⁸

Viimeksilausutulla on jo kosketeltu oikeuskäytön kantaa. Sen joh-

samana päivänä ann. shekkilain 48 §:n säännöksiä, jotka koskevat ylivoimaisen esteen vaikutuksia ja samalla osoittavat, että ylivoimainen este on sisällykseltään huomattavasti suppeampi kuin »laillinen este». Ylivoimaisen esteen johdosta ks. myös *Grönvall*: Suomen uudet vekseli- ja shekkilait, s. 55. Vrt. lisäksi *Pollak*: Wiedereinsetzung, s. 24.

⁸⁶ *Kallenberg*: II, s. 239. — Mitä tulee niihin varsin lukuisiin yksityiskysymyksiin, jotka ilmenevät laillisen esteen tarkempaa sisällystä selvitettäessä, niin viitattakoon *Sjöströmin* esityksiin (*Sjöström*: Tredskodom, s. 111 ss.).

⁸⁷ *Wrede*: Rättegångsförfarandet, s. 123 s. Nimenomaan *Wrede* mainitsee sellaisen erehdyksen, jonka on aiheuttanut »misstag eller okunnighet rörande faktiska omständigheter». Ks. myös *Wrede*: II, s. 332.

⁸⁸ *Wrede*: Rättegångsförfarandet, s. 124. Ks. myös *Wrede*: II, s. 332: »Över huvud beror avgörandet av frågan, när partens försummelse skall betraktas såsom oförskyllt, på fri prövning av högsta domstolen.»

dosta esitettäköön eräitä täydentäviä huomautuksia. Aluksi on mainittava, ettei oikeuskäytössä ilmenevä vähemmän ankarä »erinomais-
ten syiden ja perusteiden» tulkinta suinkaan merkitse sitä, että asian-
osaisilla olisi jonkinlainen mahdollisuus välittömästi disponoida palaut-
tamisperusteista. Päinvastoin on todettava, ettei vastapuolen myönty-
minen menetetyn ajan palauttamista tarkoittavaan anomukseen suin-
kaan riitä perusteeksi anomuksen hyväksymiselle. Tällainen disponoi-
minen ei niin ollen voi korvata lain vaatimia »erinomaisia syitä ja pe-
rusteita».⁸⁹ Oikeuskäytön varsin vapaamielinen suhtautuminen siihen
vaatimukseen, ettei tapahtunut laiminlyönti saa olla asianomaiselle
syyksiluettava, ilmenee selvästi seuraavista tosiasioista. Olemme me-
netetyn ajan palauttamisen käsitettä tarkastellessamme maininneet, että
jos hakija ei ole voinut anomuksensa tueksi esittää riittävästi sellaisia
muodollisia seikkoja, jotka selittäisivät laiminlyönnin tapahtumisen ja
samalla muodostaisivat pohjan palauttamiselle, on pääasian erityinen
laatu joutunut vaikuttamaan arvosteltaessa kysymystä »erinomaisien
syiden ja perusteiden» olemassaolosta. Menetetyn ajan palauttaminen
on silloin nojautunut sekä muodollista laatua oleviin seikkoihin eli siis
»ei täysin anteeksiannettavaan määrääjän tai määräpäivän laimin-
lyöntiin» että samalla myöskin siihen, että jutussa annettu tuomio on
aineellisesti väärä.⁹⁰ Vielä toisellakin tavalla voi pääasian erityinen
laatu joutua käytännössä vaikuttamaan sen kysymyksen harkintaan,
onko anomuksen tueksi esitetty »erinomaisia syitä ja perusteita». Ju-
tussa annettu tuomio saattaa näet olla muodollisessa katsannossa vir-

⁸⁹ Ks. tekstissä lausutun johdosta myöskin *Pollak: Wiedereinsetzung*, s. 31 ja s. 12 s.

⁹⁰ Ks. s. 103 aliv. 30:n jäljessä olevaa esitystä. — Esimerkkinä oikeuskäyttömme kannasta mainittakoon KKO 1931, tied. n:o 243, jonka sisällyksestä ks. s. 138 aliv. 99:ssä olevaa selostusta. Lisäksi on syytä viitata oikeustapaukseen KKO 1931, tied. n:o 242, josta ilmenee seuraavaa: Muutoksenhakija esitti anomuksensa tueksi, että kruununvouti oli sairautensa johdosta laatinut kiinteistön pakkohuutokauppaa koskevan velkojainluettelon UL:n säännösten vastaisesti ja ettei hakija ollut voinut aavistaa kruununvoudin sairastumista eikä varoa siitä aiheutuneita seuraamuksia sekä että hakija niin ollen oli antanut huutokauppatoimituksen saada lainvoiman.

On syytä mainita, että vakiintuneen käytännön mukaan tulee asianomaisen esittelijän, valmistellessaan menetetyn ajan palauttamista koskevien asioiden esittelyä, tutustua siihen oikeudenkäyntiaineistoon, johon purkumenettelyn »kohteena» oleva tuomioistuinratkaisu nojautuu. Ja esittelijän on nimenomaan kiinnitettävä huomiotaan siihen seikkaan, onko puheenalainen ratkaisu ehkä aineellisesti väärä. Tällainen pääasian erityisen laadun selvittäminen olisi tietenkin aivan tarkoitukseltaan, ellei sillä käytännössä saattaisi olla merkitystä harkittaessa kysymystä palaut-

heellinen. Tällöin on siis oikeudenkäyntimenettelyssä tapahtunut sellainen muodollinen, prosessuaalinen virhe, joka vaikuttaa ratkaisun pätevyYTEEN. Ja tuollainen virheellinen tuomio voi yhdessä »ei täysin anteeksiannettavan määrääjan tai määräpäivän laiminlyönnin» kanssa muodostaa riittävän palauttamisperusteen.⁹¹

Miten on OK 31:2:n säännösten valossa arvosteltava edellä selostettua pääasian erityisen laadun huomioon ottamista? — Aluksi on syytä mainita, että tätä kysymystä pohdittiin jo 1755 vuoden ehdotuksessa (Kongl. Förkortnings Commissionens Project), jossa asetuttiin sille kannalle, että »det skäl till resning ej böra dragas av meritis causae». Sanotusta seikasta olemme jo ohimennen huomauttaneet samoin kuin siitä, ettei HD kustavilaisena aikana noudattanut tässä suhteessa min-käänlaista vakiintunutta käytäntöä.^{91a} Positiivisen oikeutemme kan-nalta on taas ensinnäkin todettava, että menetetyn ajan palauttamista tarkoittavan anomuksen hyväksymisen tulee aina nojautua *myöskin* sel-laisiin seikkoihin, jotka ainakin osittain selittävät määrääjan tai määrä-päivän laiminlyönnin tapahtumisen ja samalla muodostavat edes jon-kinlaisen, jos kohta epätäydellisen perustan anomuksen hyväksymisel-le. Tätä menetetyn ajan palauttamisen käsitteelle oleellista tunnus-merkkiä olemme toisessa yhteydessä korostaneet.^{91b} Mikäli viitatus-laiset seikat jo yksinään riittävät muodostamaan palauttamisperusteen — mikäli siis asianomaisen henkilön laiminlyönti tai erehdys ei ole hä-nelle syyksiluettava — niin anomus menetetyn ajan palauttamisesta on hyväksyttävä aivan riippumatta pääasian erityisestä laadusta. Mutta jos määrääjan tai määräpäivän laiminlyönti ei ole ollut täysin anteeksi-

tamisperusteen olemassaolosta. Muuten todettakoon, että kosketeltu pääasiaan koh-distuva tutkimus aiheutuu usein jo siitä, ettei menetetyn ajan palauttamista, tar-koittavassa anomuksessa ole rajoitettu viittaamaan määrääjan laiminlyöntiä sel-vittäviin seikkoihin, vaan on anomuksen tueksi myöskin esitetty, että jutussa an-nettu tuomio on väärä.

⁹¹ Vrt. KKO 1920, p:t n:o 269, jonka sisältö on seuraava: Kun RO:n menet-telyn johdosta oli aiheutunut, ettei hakija ollut saanut tiedoksi sitä ajankohtaa, jolloin jutun jatkokäsittely oli tapahtunut, ja kun hakija ei myöskään ollut saanut tietoa jutussa annetusta päätöksestä niin aikaisin, että hän olisi voinut hakea sii-hen muutosta, KKO katsoi hyväksi suostua hakijan anomukseen sillä tavoin, että hänet oikeutettiin laillisessa järjestyksessä maksamaan veto RO:n puheenalaista päätöstä vastaan.

^{91a} Ks. s. 65 aliv. 41:ssä olevaa esitystä; vrt. lisäksi *Fahlcrantz*, Bihang s. 2, s. 15 ja s. 18.

^{91b} Ks. s. 103 aliv. 30:n jäljessä lausuttua.

annettava, niin silloin tuntuu kyllä mahdolliselta ottaa anomuksen hyväksymisen lisäperusteeksi pääasian erityinen laatu. Tämän mielipiteen tueksi voidaan viitata siihen, etteivät OK 31:2:n säännökset ole nimenomaan poissulkeneet tuollaista pääasian erityisen laadun huomioonottamista. Ja hyvän oikeudenhoidon kannalta olisi taas epätarkoituksenmukaista, jos purkuinstanssi ei saisi ollenkaan kiinnittää huomiota pääasian erityiseen laatuun silloin, kun tapahtunut laiminlyönti ei ole ollut täysin anteeksiannettava. Lopuksi mainittakoon, että vaikka katsottaisiin OK 31:2:n säännösten tarkoittaneen pääasian erityisen laadun huomioonottamisen poissulkemista, niin käytännössä olisi tuskin estettävissä, että pääasian erityinen laatu joutuu ainakin epäsuorasti vaikuttamaan palauttamisperusteiden olemassaoloa harkittaessa. Niinpä on varsin luonnollista, että määräajan tai määräpäivän laiminlyöntiä pidetään ikäänkuin helpommin anteeksiannettavana silloin, kun jutussa annettu tuomio oli väärä.

Nyt kosketellulla kysymyksellä on — se myönnettäköön — ainakin jossakin määrin teoreettinen merkitys. Asian laita on näet se, että positiivisen oikeutemme mukaan voidaan tuomionpurku myöskin toimittaa pelkästään pääasian erityisen laadun nojalla. Minkälaisin edellytyksin tämä on mahdollista, on ilmenevä käsitellessämme lainvoiman saaneen tuomion purkamista ja analogista restitutiota.

Lainkäyttäjän ei ole aina tarvinnut harkitessaan kysymystä menetetytyn ajan palauttamisesta turvautua ainoastaan OK 31:2:n säännöksiin. Poikkeuksellisuusluontoisissa tilanteissa on näet lainsäätäjä puuttunut asiaan antamalla tarpeelliseksi havaittuja erikoissäännöksiä. Esimerkkinä mainittakoon 26. 7. 1918 ann. laki 1917 vuoden suurlakon johdosta menetetytyn määräajan takaisinsaamisesta (asetuskokoelma 1918, N:o 71, s. 1 s.).⁹²

OK 31:2:ssa olevaa »erinomaisia syitä ja perusteita»-sanontaa valaisevina, oikeuskäyttömme alalta otettuina tapauksina mainittakoon

⁹² Sanotun lain 1 kappaleessa säädetään seuraavaa: »Jos joku marras- ja joulukuussa 1917 sattuneen suurlakon vuoksi on ollut estetty laillisessa ajassa ilmoittamasta tyytymättömyyttä tuomioon tahi päätökseen asiassa, joka koskee hänen oikeuttaan, tahi ajamasta perille asiaa ylemmässä tuomioistuimessa tai toisen viranomaisen luona ja jos hän tahtoo siitä syystä saada takaisin menetetytyn ajan, jättäköön sitä koskevan anomuksen Senaatin oikeusosastoon viimeistään 31 päivänä elokuuta 1918. Senaatti kuulkoon, jos katsoo sen tarpeelliseksi, vastapuolta ja määrätköön, jos anomus hyväksytään, mitä hakijan puhevaltansa säilyttämiseksi sekä vastapuolen on noudatettava, Oikeudenkäymiskaaren 31 luvun säännösten tässä esteenä olematta.» — Ja saman lain 2 kappaleessa taas lausutaan, että »jos sellai-

seuraavanlaiset tilanteet, joissa on suostuttu menetetyn ajan palauttamista tarkoittavaan anomukseen:

1) Kun postinkulku on ollut keskeytyksissä tai hidastunut taikka epäsäännölliset ulkonaiset olosuhteet ovat muulla tavoin estäneet määräaikojen noudattamisen.⁹³

2) Kun viranomaisen erehdys, laiminlyönti tai muunlainen virheelinen toiminta on aiheuttanut määräjän menettämisen. Tällöin tilanne saattaa muodostua yksityistapauksissa varsin erilaiseksi.⁹⁴

3) Kun asianosaisen henkilökohtaisessa asemassa on sattunut tapauksia, joita on pidetty laillisina esteinä tai muuten riittävinä palauttamisperusteina. Niinpä sairastuminen ja nimenomaan äkillinen mielisäraus voivat tulla palauttamisperusteina kysymykseen.⁹⁵ Oikeus-

nen anomus tehdään myöhemmin kuin 1 momentissa on sanottu, olkoon voimassa mitä tuomionpurkamisesta yleensä on säädetty».

Siteeratun lain 1 kappale siis säättää, että puheenaoleva suurlakko on katsottava sellaiseksi esteeksi, joka oikeuttaa menetetyn ajan palauttamiseen. Ja samalla on itse menettelyä yksinkertaistutettu sikäli, ettei anojalta vaadita OK 31 luvun 2 §:ssä mainittuja pretaatioita. Kosketellun lain sovellutusta valaisevana oikeustapauksena mainittakoon esim. KKO 1919, p:t n:o 419, jossa uusi määräaika valituksen tekemiseen (ulosmittausasiassa) myönnettiin OK 31: 2:n ja nyt käsiteltävänä olevan 1918 vuoden lain nojalla.

⁹³ Niinpä 1905 vuoden suurlakon aiheuttama keskeytys postinkulussa on monissa tapauksissa ollut perustana menetetyn ajan palauttamiselle. Ks. esim. JFT bil. 1907, s. 112a n:o 23 ja s. 202a n:o 11; JFT bil. 1910, s. 189a n:o 11; sekä JFT bil. 1911, s. 29a n:o 35.

Vastakosketeltuihin tapauksiin verrattavia tilanteita aiheutui maailmansodan vaikutuksesta. Ks. esim. OO 1916, p:t n:o 474 sekä OO 1917, p:t n:o 201 ja n:o 333. Ja myöskin ns. marraskuun lakko vuonna 1917 on esilläolevassa suhteessa huomioonotettava; ks. sen johdosta esim. OO 1918, p:t n:o 66.

Muina tekstissä mainittua tilannetta valaisevina oikeustapauksina mainittakoon OO 1917, p:t n:o 264 ja n:o 303.

⁹⁴ Ks. esim. seuraavia oikeustapauksia: 1) OO 1917, p:t n:o 12; 2) OO 1918, p:t n:o 80; 3) KKO 1920, p:t n:o 269; 4) KKO 1923, p:t n:o 785; 5) KKO 1924, p:t n:o 602 ja n:o 784; 6) KKO 1925, p:t n:o 142; 7) KKO:n p. 23. 1. 1929 (Ok 1928, s. 30 s.); 8) KKO:n p. 18. 9. 1929 (Ok 1929, s. 49 s.); 9) KKO:n p. 20. 3. 1931 (Ok 1931, s. 38); 10) KKO 1931, tied. n:o 242; sekä 11) KKO 1933, tied. n:o 227.

Vanhemman oikeuskäytön kannasta esilläolevanlaisissa tilanteissa ks. *Wedberg: SvJT* 1922, s. 177.

Se seikka, että alempi syyttäväviranomainen on laiminlyönyt syytteen jatkamisen ylemmässä tuomioistuimessa, ei suinkaan vielä sellaisenaan muodosta riittävää perustaa määräjän palauttamiselle. Ks. esim. OO 1916, p:t n:o 883.

⁹⁵ Ks. esim. KKO 1921, p:t n:o 1261 ja KKO 1923, p:t n:o 1461. — Vanhemman oikeuskäytön kannan johdosta ks. esim. knk. kirje 9. 3. 1704 (*Flintberg: IV*, s. 755).

käyttömme tuntuukin tulkinneen sanontaa »erinomaisia syitä ja perusteita» suhteellisen vapaamielisesti juuri tässä (3:nnessä) kohdassa mainituissa tilanteissa.⁹⁶

4) Kun oikeudenkäyntiasiamiehen henkilökohtaisessa asemassa on sattunut edellisessä kohdassa selostettuja tilanteita vastaavia tapauksia. Tuomioistuinpraksiksen nojalla on kuitenkin jossakin määrin vaikea muodostaa täsmällistä kuvaa siitä, milloin asiamiehelle sattunut laillinen este tai muu sellaiseen verrattavissa oleva tapahtuma muodostaa riittävän palauttamisperusteen.⁹⁷ Joka tapauksessa tuntuu siltä, että käytännössä on varsin helposti suostuttu menetetyn ajan palauttamista tarkoittavaan anomukseen silloin, kun määrääjän laiminlyönti on ollut oikeudenkäyntiasiamiehen aiheuttama.⁹⁸

5) Kun tilanne jollakin muulla tavoin on muodostunut sellaiseksi,

⁹⁶ Tekstissä lausuttu pitää myöskin paikkansa Ruotsin oikeuskäyttöön nähden; ks. esim. NJA 1935, ref. n:o 119.

Pollak on Itävallan oikeuden kannalta suositellut varsin jyrkkää tulkintaa. Niinpä hän on sitä mieltä, ettei määrääjän palauttaminen ole mahdollista silloin, kun asianosaisella on ollut este ainoastaan määrääjän viimeisinä päivinä. Ja kantansa tueksi Pollak viittaa siihen, että »die Partei durfte darum ihre Vornahme (so. määräaikana suoritettavaan prosessitoimintaan ryhtyminen) nur auf eigene Gefahr bis an das Ende der Frist hinausschieben» (Pollak: Wiedereinsetzung, s. 27). Tätä Pollakin kantaa emme katso voivamme hyväksyä. Käytännössä asianosaiset ja etenkin heidän asiamiehensä laativat muutoksenhakukirjelmänsä yleensä vasta viime hetkessä. Ja tällainen praxis on otettava realiteettina huomioon tutkittaessa kysymystä laillisen palauttamisperusteen olemassaolosta. Jos siis »laillinen este» tai muu siihen verrattava seikka sattuu muutoksenhauille säädetyn määrääjän viimeisinä päivinä, niin pitäisimme mahdollisena menetetyn määrääjän palauttamista.

⁹⁷ Sjöström lausuu käsitellessään kysymystä laillisten esteiden soveltamisesta asiamieheen, että »torde ombudets förfall gälla för hufvudman» (Sjöström: Tredskodm, s. 116). Tämän säännön käyttämisen edellytyksenä on kuitenkin pidetty sitä, ettei este ole joko ollenkaan tullut päämiehen tietoon tai että päämies on saanut siitä tiedon niin myöhään, ettei hän ole voinut ryhtyä toimenpiteisiin puhevaltansa valvomiseksi (ks. ib.). Kosketeltu mielipide tuntuu myöskin soveltuvan nyt käsiteltävänä oleviin tilanteisiin. — Lopuksi on syytä mainita, ettei päämiestä kohdanut este suojaa häntä oikeudenmenetykseltä, jos asiamies on häntä edustanut jutussa. Ks. tämän johdosta Sjöström, mt. s. 116 ja Kallenberg: II, s. 239 sekä NJA 1935, ref. n:o 20.

⁹⁸ Viitattakoon siinä suhteessa esim. KKO 1924, p:t n:o 9 ja KKO 1930, tied. n:o 92. Vrt. kuitenkin Wedberg: SvJT 1922, s. 176 sekä Flintberg: IV, s. 754 (jossa mainitaan eräs oikeustapaus 14. 10. 1795).

Tekstissä kosketellun praksiksen johdosta on nimenomaan todettava, ettei OK 31:2:ssa olevien säännösten tarkoituksena suinkaan ole suoda jonkinlaista »resti-

että on havaittu kohtuulliseksi antaa menetetty määräaika takaisin. Ja tuomioistuinpraksiksemme tarjoaa esimerkkejä siitä, että puheenalaisissa tilanteissa ei ole erityisemmin ankarasti tulkittu sitä vaatimusta, ettei laiminlyönti saa olla asianosaiselle syyksiluetteva.⁹⁹

OK 31:2:ssa korostetaan nimenomaan sitä, että hakijan on näytettävä erinomaisten syiden ja perusteiden olemassaolo. Laki siis vaatii täyttää selvitystä palauttamisperusteiden olemassaolosta. KKO:ssa noudatettavan kirjallisen menettelyn luonteesta kumminkin johtuu, että näytön tulee tällöin nojautua kirjallisiin todisteisiin. Ja mikäli todiste on lähtöisin kolmannelta henkilöltä, ei siihen sisältyvällä lausumalla ole täyden todisteen arvoa, ellei sitä ole valalla oikeaksi vahvistettu. Se varsin laaja harkintavalta, jota KKO käyttää arvostellessaan, onko anomuksen tueksi esitetty »erinomaisia syitä ja perusteita», ei vielä sellaisenaan merkitse sitä, että purkuinstanssilla olisi vapaa harkinta siihen kysymykseen nähden, onko anoja kyennyt *todistamaan* tällaisten syiden ja perusteiden olemassaolon. Kun vapaa todisteiden harkinta on käytännössä voittanut yhä enemmän alaa, niin tällainen asiointi on kumminkin pakosta johtanut siihen, että todisteiden harkinta myöskin purkuasioissa on muodostunut yhä enemmän vapaaksi.

Lain vaatimus, että hakijan on näytettävä anomuksensa tueksi »erinomaisia syitä ja perusteita», on siis laadultaan asiallinen. Mikäli sel-

tutio ob malam defensionem». Vrt. tämän johdosta s. 42 aliv. 15:n edellä sekä Pollak: Wiedereinsetzung, s. 27. Ainakin periaatteessa on yhdyttävä seuraavaan Pollakin (ib.) huomautukseen: » — — — die Folgen der Versäumnung des Processbevollmächtigten sind für die Partei nur dann durch Wiedereinsetzung behebbar, wenn sie es auch wären, falls die Partei selbst durch dasselbe Ereigniss verhindert gewesen wäre.» Käytännössä lieene kumminkin vaikeata noudattaa tätä sääntöä johdonmukaisesti, sillä olosuhteet voivat juuri päämiehen kannalta muodostua in casu siksi hellyttäviksi, että säännön soveltaminen veisi kohtuuttomuuksiin.

⁹⁹ Ks. esim. KKO 1935, tied. n:o 241. Tähän yhteyteen kuuluu ennen kaikkea KKO 1931, tied. n:o 243, jonka sisällys on seuraava: Sitten kun K. H. Helsingin RO:ssa vireilläollessa konkurssi- ja perinnöluovutusjutussa oli valvonut eräitä saamisia sekä valvontapäivän ja ensimmäisen esiinhuudon välisenä aikana samassa RO:ssa vannonut säädetyn velkojanvalan, on RO konkurssituomiossaan todennut K. H:n laiminlyöneen velkojanvalan vannomisen, minkä johdosta K. H:lla ei katsottu oleva »rätt till andel i de avträdde tillgångarna». Tämän jälkeen K. H. oli KKO:lle jättämässään kirjoituksessa esiintuonut, että kun ei mitään muistutuksia hänen valvomiaan saatavia vastaan ollut tehty, niin hänellä oli ollut perusteltu aihe olettaa, että hänen saamisensa laillisessa järjestyksessä valvottuina ja oikeiksi vannottuina olisi määrätty luovutetuista varoista maksettaviksi, minkä vuoksi hän ei ennen vetoajan umpeen kulumista ollut tutustunut konkurssituomion sisällyk-

laisia seikkoja ei ole voitu tuoda esiin tai riittävää näyttöä niiden olemassaolosta esittää, on seurauksena anomuksen hylkääminen.¹⁰⁰

5. MENETETYN AJAN PALAUTTAMISTA TARKOITTAVAN ANOMUKSEN VAIKUTUKSET.

Menetetyn ajan palauttamista koskevan anomuksen jättäminen KKO:een aiheuttaa sen, että anomus tulee siellä vireille. KKO on siis velvollinen ottamaan anomuksen käsiteltäväkseen ja antamaan siitä asian laadun mukaisen ratkaisun. Säännönmukaisesti merkitsee anomuksen käsittelemineen sitä, että anomus otetaan asiallisessa suhteessa tutkittavaksi ja että se joko hyväksytään tai hylätään. Mutta poikkeuksellisesti voi käsittely rajoittua siihen, että KKO jonkin muodollisissa edellytyksissä havaitun puutteen johdosta jättää anomuksen käsiteltäväksi ottamatta.

Yhdenmukaisesti sen kanssa, mikä on voimassa asian vireilläoloon nähden tavallisessa oikeudenkäyntimenettelyssä, on menetetyn ajan palauttamista tarkoittavan anomuksen tekemisellä myöskin *litis pendens*-vaikutus: Anomus on »sidottu» KKO:een, joten anomuksessa tarkoitettua asiaa ei saa, niin kauan kuin se on purkuinstanssissa vireillä, panna saman henkilön toimenpiteestä vireille jossakin yleisessä tuomioistuimessa.¹⁰¹ Sen sijaan tuntuu kyllä mahdolliselta sallia, että joku toinen

seen, joka siis oli tullut lainvoimaiseksi. Kun K. H:n valvonnan hylkääminen oli kokonaan johtunut RO:n varomattomuudesta, anoi hän, että hänen menettämänsä aika hakea muutosta konkurssituomioon palautettaisiin. KKO päätöksessään havaitsi »på förekomma synnerliga skäl gott K. H:s ansökan sålunda bifalla, att han berättigades, vid vidare talans förlust — — — erlägga vad senast — — —».

¹⁰⁰ Ks. esim. OO 1916, p:t n:o 883 (»ei ollut aihetta suostua anomukseen») ja KKO 1919, p:t n:o 922 (KKO:n vähemmistö: »funno icke skäl förekomma till bifall av ansökningen, vilken förty avslogs»). Toisinaan on, kun erinomaisia syitä ja perusteita ei ole voitu esittää palauttamisanomuksen tueksi, tyydytty lausumaan, että anomus jätetään varteen ottamatta. Näin esim. JFT bil. 1912, s. 397a n:o 52 ja n:o 53. Tällaisen sanonnan hylättävyydestä ks. *Granfelt—Castrén*, s. 9 s.

¹⁰¹ *Exceptio litis pendens* edellyttää, että asia on jo ennestään vireillä jossakin maamme yleisessä tuomioistuimessa (ks. *Wrede*: I, s. 297 ja *Wrede—Sjöström*, s. 82 s.). — Jos esim. henkilö, joka on KKO:een jättänyt menetetyn ajan palauttamista tarkoittavan anomuksen, tekee siellä samansisältöisen uuden anomuksen ennen kuin aikaisempi anomus on tullut lopullisesti ratkaistuksi, niin uusi anomus on jätettävä käsiteltäväksi ottamatta.

Tässä yhteydessä on aihetta kosketella erästä määräystä korkeimmasta oikeudesta 22. 7. 1918 ann. lain 4 §:n 3 kohdassa. Sanotussa lainpaikassa säädetään mm.,

henkilö samaan aikaan anoo menetetyn ajan palauttamista. Asian laittahan on se, ettei silloin enää ole kysymys »samasta asiasta».¹⁰²

Voiko muutoksenhakija peruuttaa anomuksensa ennen kuin se on otettu KKO:ssa lopullisesti ratkaistavaksi? Vastaisimme kysymykseen myöntävästi. Onhan muutoksenhaun peruuttaminen tavallisessa oikeudenkäyntimenettelyssä katsottu sallituksi.¹⁰³ Purkuasioissa noudatettava kirjallisesta menettelystä kuitenkin johtuu, että peruuttamisen tulee tapahtua kirjallisessa muodossa. Ja peruuttamisen tuloksena on, että asia jätetään sillensä. Mutta jos vastapuolta olisi jo anomuksen johdosta kuultu ja hän olisi vaatinut oikeudenkäyntikulujensa korvaamista, niin on tällöin pakko antaa erityinen lausunto kulujen korvaamisvelvollisuudesta.

Anomuksen ollessa KKO:ssa vireillä on se mahdollisuus tarjona, että

että KKO:n toimivaltaan kuuluu ratkaista, onko jokin juttu tahi asia tuomioistuimen (yleisen tai erikoistuomioistuimen) vai hallintoviranomaisen tutkittava. Tämän säännöksen tulkinnasta ks. esim. *Erich: JFT 1924*, s. 143; *Erich: II*, s. 109 s.; sekä *Ståhlberg: I*, s. 117. Selostetun säännöksen nojalla on KKO oikeutettu KHO:ta sitovin vaikutuksin ratkaisemaan sen kysymyksen, kumman tuomioistuimen käsiteltäviin kuuluu määrätynlainen menetetyn ajan palauttamista tarkoittava anomus. Olettakaamme nyt, että henkilö on samassa asiassa anonut molemmilta näiltä tuomioistuimilta menetetyn ajan palauttamista. Kun *exceptio litis pendentis*-sääntö koskee vain yleisten tuomioistuinten keskinäisiä suhteita, ei mainittu sääntö estä puheenalaisen anomuksen asiallista käsittelemistä sekä KKO:ssa että KHO:ssa. Kuitenkin olisimme sitä mieltä, että mikäli viimeksimainitun tuomioistuimen tiedossa on, että vastaavansisältöinen anomus on vireillä KKO:ssa, niin tulee KHO:n odottaa KKO:n ratkaisua asiassa. Tämän mielipiteen tueksi viitattakoon edellisestoitettuun lainpaikkaan sekä niihin mutkallisuuksiin ja siihen viivytykseen, joihin toisenlainen menettely ehkä antaisi aihetta.

¹⁰² Sanottu asiointi ilmenee jo siitä, että kun anomus hyväksytään, niin anoja saa tilaisuuden ryhtyä laiminlyötyyn prosessitoimintaan. — Voidaan kumminkin ajatella tapauksia, jolloin tilanne on esilläolevassa suhteessa toisenlainen. Jos esim. joku viranomainen on omassa nimessään, mutta asianosaisen hyväksi anonut menetetyn ajan palauttamista, ja tämän anomuksen ollessa vireillä asianosainen itse tekee samansisältöisen anomuksen, niin anomukset koskevat samaa asiaa. Tällöin voitaisiin ehkä asettua sille kannalle, että myöhemmin tehty anomus on jätettävä käsiteltäväksi ottamatta. Käytännöllisemmältä tuntuu kuitenkin se menettely, että molemmat anomukset käsitellään yhdessä, jolloin siis tuloksena on eräänlainen juttujen kumulointi.

¹⁰³ Muutoksenhaun peruuttamisesta ks. esim. *Kallenberg: Rättsmedlen*, s. 119 s., jossa käsitellään vedon peruuttamista ja samalla lausutaan: »Att återkallelse av ändringssökandet är medgiven kan ej vara minsta tvivel underkastat.» — Toinen asia tietenkin on, ettei muutoksenhakukeinojen käyttämisestä voida etukäteen luopua. Ks. siitä s. 32 aliv. 64:n kohdalla olevaa esitystä.

muutoksenhakija haluaa esittää anomuksen tueksi lisää »erinomaisia syitä ja perusteita». Käytännössä on tämä katsottu sallituksi. Kuitenkin on huomattava, että muutoksenhakemuksen täydentämisen johdosta on vastapuolta kuultava mikäli tämä havaitaan tarpeelliseksi. Ja niin kauan kuin anomus on ratkaisematta, ei tunnu olevan estettä sillekään, että hakija esittää palauttamisperusteittensa olemassaolon tueksi lisänäyttöä.

Menetetyn ajan palauttamista tarkoittava anomus lakkaa olemasta vireillä, jos anomus 1) jätetään sillensä¹⁰⁴, 2) jätetään käsiteltäväksi ottamatta tai 3) joko hyväksytään tai hylätään.

Tutkittaessa menetetyn ajan palauttamista koskevan anomuksen vaikutuksia on syytä erityisesti tarkastaa, onko anomuksen tekemisellä joitakin vaikutuksia siihen juttuun nähden, jossa laiminlyönti on tapahtunut. Tähän kysymykseen on yleensä vastattava kieltävästi. Siinä suhteessa on ensinnäkin mainittava, ettei puheenalaisen muutoksenhakeinon käyttämisellä ole lakkauttavaa vaikutusta. Säännönmukaisessa tapauksessa anomus tarkoittaa varsinaisille muutoksenhakueinoille säädetyn määräajan palauttamista, ja silloinhan on itse »pääjuttu» yleensä lakannut olemasta tuomioistuimessa vireillä. Tämä tosiasia poissulkee siis lakkauttavan vaikutuksen mahdollisuuden. — Voidaan kuitenkin ajatella sellaisia tapauksia, että pääjuttu on vireillä silloin, kun anomus menetetyn ajan palauttamisesta tehdään. Näin on asian laita esim. siinä tapauksessa, että juttu toisen asianosaisen muutoksenhaun johdosta on ylemmässä tuomioistuimessa vireillä ja toinen asianosainen anoo samaan aikaan varsinaisen muutoksenhakeinon käyttämiselle säädetyn määräajan palauttamista. Ja samanlaiseksi saattaa tilanne muodostua pääjutun vireilläolon kannalta silloinkin, kun anomus tarkoittaa määräajan palauttamista muutoksenhakemiseksi jutun käsitelyn aikana annettuja päätöksiä (esim. valantekopäätöstä tai forum-päätöstä) vastaan taikka kun anotaan määräpäivän palauttamista (esim. valanteon suorittamista varten). Pääjuttu voi olla vireillä myöskin siinä tapauksessa, kun muutoksenhakijan vastapuoli anoo vastineen antamiselle säädetyn (tai tuomioistuimen siinä tarkoituksessa asettaman) mää-

¹⁰⁴ Anomus voidaan jättää sillensä esim. seuraavissa tapauksissa: 1) kun hakija on peruuttanut anomuksensa ja 2) kun hakija on asian diarista poistamisen uhalla velvoitettu määräajassa antamaan KKO:een todistus tiedoksiannon tapahtumisesta ja hän on tämän velvollisuutensa laiminlyönyt. Jutun diarista poistaminen merkitsee näet asiallisesti katsoen sitä, että juttu jätetään sillensä.

räajan palauttamista. — Kaikissa nyt kosketelluissa tilanteissa ei menetetyt ajan palauttamista tarkoittavan muutoksenhakukeinon käyttämisellä ole minkäänlaista lakkauttavaa vaikutusta pääjuttuun nähden. Eihän laiminlyödyn prosessitoiminnan suorittamisellakaan olisi ollut sellaista vaikutusta. — Vasta sitten, kun muutoksenhakija anomuksen tultua hyväksytyksi jatkaa asianomaisessa tuomioistuimessa muutoksenhakuun, tulee pääjuttu — mikäli se ei enää ole vireillä — uudelleen vireille.¹⁰⁵

Menetetyt ajan palauttamista tarkoittavan muutoksenhakukeinon käyttämisellä ei myöskään ole lykkäävää vaikutustehoa. UL 3: 13, 3:ssa (laissa 19. 12. 1922) säädetään näet nimenomaan, ettei hakemus tuomion purkamisesta estä tuomion täytäntöönpanoa. Saman tosiasian tueksi voidaan viitata siihen OK 31: 2:ssa olevaan määräykseen, että anojan tulee täyttää, mikä tuomiossa on hänen suoritettavakseen määrätty.¹⁰⁶

6. MENETTELYSTÄ KORKEIMMASSA OIKEUDESSA.

Menetetyt ajan palauttamista koskevasta menettelystä säädetään OK 31: 2:ssa ainoastaan, että anomuksen johdosta on kuultava vastapuolta ja että »päättäköön kuningas, niinkuin kohtuulliseksi havaitaan». Mainittujen säännösten niukkuus selittää sen, että oikeuskäytön on ollut pakko kehittää täsmällisemmät muodot puheenalaiselle menettelylle.¹⁰⁷ Seuraavassa on tämän käytännön nojalla tarkasteltava menetetyt ajan palauttamista koskevaa menettelyä.

Aluksi on yleisenä huomautuksena lausuttava, että menettely muodostuu tällöin suurin piirtein katsoen samanlaiseksi kuin muunlaisten tuomionpurkuasiain käsittely KKO:ssa. Tämä asiointi johtuu osittain siitä, että tuomionpurkusäännösten piiriin kuuluvien erilaisten tapausten välillä vallitsee määrätynlainen analogia. Osittain taas perustuu menettelyn samankaltaisuus siihen, ettei kirjoitettu laki ole muidenkaan restitutiotausten osalta menettelyä tarkemmin säännöstelty.

Menetetyt ajan palauttamista tarkoittavissa asioissa noudatettu menettely voidaan kronologisesti tarkastellen ryhmitellä eräisiin »alaosastoihin», joita käsittelemme kutakin erikseen.

¹⁰⁵ Ks. tekstissä lausutun johdosta myös *Wrede*: II, s. 332 s. ja *Rättegångsförfarandet*, s. 124.

¹⁰⁶ Ks. lisäksi *Wrede*: II, s. 333 ja *Rättegångsförfarandet*, s. 124 sekä *Granfelt*: *Straffverkställigheten*, s. 328.

¹⁰⁷ Ks. *Wrede*: II, s. 333 ja *Rättegångsförfarandet*, s. 125.

a. *Anomuksen vireillepano.*

Olemme jo maininneet, että anomus menetetyn ajan palauttamisesta on tehtävä kirjallisesti. Tämä »muutoksenhakukirjelmä» on anojan itsensä tai hänen laillisesti valtuuttamansa asiamiehen toimesta jätettävä KKO:n kirjaajankonttoriin, jossa se merkitään erityiseen anomusasioiden diariin. Anomuksen ohessa on jätettävä muut tarpeelliset asiakirjat, kuten esim. se tuomioistuinratkaisu, jota vastaan muutoksenhaku kohdistuu. Lisäksi on oheistettava ne mahdolliset kirjalliset todisteet, joilla hakija aikoo anomustaan tukea.¹⁰⁸

b. *Anomuksen esittelyn valmistaminen ja itse esittely.*

Anomukset joutuvat KKO:ssa sen jaoston käsiteltäväksi, jossa asianomaisella esittelijällä on esittelyvuoronsa. Mitä tulee siihen kysymyseen, kenen esittelijän »rooteliin» menetetyn ajan palauttamista tarkoittavat anomukset kuuluvat, niin noudatetaan siinä suhteessa samoja sääntöjä kuin muunlaisissa tuomionpurkuasioissa. Näistä seikoista seuraavassa muutama sana.

Ellei itse pääjuttua ole aikaisemmin ratkaistu KKO:ssa, niin riita-asiaen luontoiset purkuasiat joutuvat yleensä sille esittelijälle, jonka tehtäviin kuuluu siviililuontoisten purkuasioiden esitleminen. Ja vastaavasti kuuluvat rikosasioiden piiriin luettavat purkujutut sen henkilön esiteltäviin, joka hoitaa rangaistustuomioiden purkamista koskevien asioiden esittelyn.¹⁰⁹

Itse esittelytilaisuudessa esittelijä selostaa, mitä asia koskee, millä

¹⁰⁸ Tällaisina kirjallisina todisteina voivat tulla kysymykseen alioikeudessa toimitetussa todistajankuulustelussa laaditut pöytäkirjat.

Tekstissä esitetyn täydennykseksi mainittakoon, että kun oikeuskansleri tai oikeusasiamies tekee KKO:lle esityksiä (»alistuksia») tuomionpurun aikaansaamiseksi, niin tyydytään lähettämään vain *kirje* eikä suinkaan menetellä sillä tavoin kuin tavallisissa valitusasioissa. Viimeksimainittujen ollessa kyseessä määrätään näet joku virkamies virkatehtävään jättämään valituskirjelmä KKO:n kirjaajankonttoriin. Ks. tämän johdosta myös *Charpentier*, s. 233 s.

¹⁰⁹ Ks. tekstissä lausutun johdosta 17. 3. 1931 ann. korkeimman oikeuden työjärjestyksen 10 §:n 2 ja 3 kappaletta. — On todettava, että kun mainitun pykälän 2 kappaleessa käytetään sanontaa »tuomionpurku- ja menetetyn ajan takaisinsaamishakemukset rikosasioissa», niin tämän sanonnan piiriin kuuluvat OK 31:2:ssa ja 31:3:ssa säännösteltyjen oikeusturvakeinojen lisäksi analogisen restitutionon puitteisiin luettavat rikosprosessuaaliset purkujutut.

perusteella menetetyn ajan palauttamista anotaan ja millaista näyttöä on olemassa anomuksen tueksi.

c. Kommunisointi (tiedoksianto).

Jos anomusta esiteltäessä päädytään siihen tulokseen, että anomus voidaan ottaa käsiteltäväksi ja että on olemassa todennäköinen palauttamisperuste, niin annetaan tiedoksiantopäätös eli ns. vastineenvaadintapäätös. Kommunisoinnista riita-asioissa on lisäksi mainittava seuraavaa. Tiedoksiantopäätöksessä, joka kirjoitetaan hakemuskirjalle, määrätään, että hakijan tulee todistusta vastaan, joka on asian diarista poistamisen uhalla annettava KKO:n kirjaajankonttoriin viimeistään KKO:n asettamana määräpäivänä, toimittaa asiakirjat joko alkuperäisenä tai oikeaksi todistettuina jäljennöksinä asiakirjoissa mainitulle vastapuolelleen, jonka on määrääjassa (tav. 60 päivässä) siitä, kun asiakirjat on hänelle tiedoksi annettu, KKO:een annettava kirjallinen selityksensä anomuksen johdosta sillä uhalla että, jos se laiminlyödään, asia kuitenkin voidaan ratkaista.¹¹⁰

Vastalausuttu koski siis kommunisointia riita-asioissa. Mitä taas tulee rikosasioihin, niin tiedoksianto tapahtuu virkateitse, tavallisesti MH:n välityksellä. Tällöinkin laaditaan vastineenvaadintapäätös taltioineen. Ensiksimmäinen lähetetään MH:lle, joka sitten hankkii vaaditun selityksen. MH asettaa silloin lyhyen määräajan selityksen antamista varten. Mikäli taas vaadittua selitystä ei ole annettu, ilmoittaa MH siitä KKO:lle. — On kuitenkin mainittava, että juuri rikosasioissa sattuu helposti sellaisia tilanteita, jolloin vastapuolen kuulemista ei voida pitää välttämättömänä. Näin on asian laita ennen kaikkea silloin, kun joku viranomainen on tehnyt esityksen menetetyn ajan palauttamisesta.¹¹¹

Kommunisoinnin yhteydessä muutoksenhakija voi vielä täydentää anomukseen liitettyjä asiakirjoja. Niinpä on asian tässä vaiheessa mah-

¹¹⁰ Vastineenvaadintapäätöksessä, josta laaditaan taltio otsakkeineen, lausutaan tavallisesti myöskin, että alkuperäisten asiakirjojen vastaanottajan on selityksen antamiselle asetetun määräajan kuluessa sakan uhalla palautettava saamansa asiakirjat. Vastineenvaadintapäätös onkin sisällykseltään yleensä samanlainen kuin mikä on asian laita silloin, kun vastapuolta kuullaan riita-asiaa OK 31:3:een perustuvan muutoksenhaun johdosta. Ks. tästä s. 228 aliv. 148.

¹¹¹ Viranomainen on näet jo ennen esityksen tekemistä tavallisesti hankkinut siksi täydellisen selvityksen asiaan, ettei vastapuolen kuuleminen itse palauttamismenettelyssä ole enää tarpeellinen. Vrt. tämän johdosta myös *Wrede*: II, s. 339 s.

dollista oheistaa takaus kuluista ja vahingosta sekä esittää selvitys siitä, että anoja on täyttänyt tuomion.

d. Anomuksen lopullinen ratkaiseminen.

Vastapuolen annettua selityksensä tai laiminlyötyä selityksen antamisen otetaan anomus uudelleen käsiteltäväksi. Anomus voidaan vielä menettelyn tälläkin asteella hylätä, mutta tavallisimmin se kuitenkin hyväksytään. Tämä johtuu siitä, että käytännössä on kommunisoinnin edellytyksenä se, että harkitaan anomukseen voitavan suostua. Poikkeuksellisesti voi lisäksi sattua, että anomus on tiedoksiannon tapahtumisen jälkeen jätettävä käsiteltäväksi ottamatta. Niin on asian laita esim. siinä tapauksessa, ettei hakija ennen anomuksen lopullista ratkaisemista ole täyttänyt OK 31: 2:ssa säädettyä prestaatiovelvollisuutta.

Sääntönä on, että sellaiset muodollisissa palauttamisedellytyksissä olevat puutteet, joita ei voida »korjata», on otettava huomioon jo anomuksen käsittelyn ensi vaiheessa. Tällöin on anomus *ex incommunicato* jätettävä käsiteltäväksi ottamatta. Ja sama on asian laita, jos jokin yleinen prosessiedellytys puuttuu. Kaiken kaikkiaan on siis noudatettava yleistä oikeudenkäyntijärjestystä: Ensin on todettava muodollisten edellytysten olemassaolo ja vasta sen jälkeen ryhdyttävä toimenpiteisiin, jotka tarkoittavat anomuksen asiallisen puolen selvittämistä.

Mikäli anomusta ei voida ottaa käsiteltäväksi tai jos anomus asiallisilla perusteilla hylätään, niin jutussa annettava päätös kirjoitetaan anomuskirjalle, joka liitteineen annetaan hakijalle takaisin. Päätöksestä laadittu taltio jää KKO:een.¹¹² — Päätöksen antaminen asiakirjoille ei kumminkaan ole aina mahdollista. Jos näet anomus on kommunisoitu ja vastapuoli vaatinut kulujensa korvaamista tai esittänyt muita »itseänsä» vaatimuksia, niin on asiassa laadittava erillinen päätös, jossa annetaan nimenomainen lausunto vastapuolen vaatimuksista.¹¹³ Lisäksi

¹¹² On huomattava, että kaikki hakijan jättämät asiakirjat palautetaan hänelle, joten KKO:een jää ainoastaan taltio ja vastapuolen ehkä jättämät asiakirjat. — Taltion otsakkeeseen merkitään, mitä asia koskee. Otsakkeen jälkeen seuraa päätöslauselma, jossa esim. lausutaan: »Korkein oikeus on itsellensä esittellyt oheenliitetyn kirjoituksen siihen kuuluvine asiakirjoineen, mutta ei ole katsonut olevan syytä myöntyä anomukseen, joka siis on hylätty.» Lisäksi on taltiossa päiväys ja asianomainen allekirjoitus. Vain itse päätöslauselma päiväyksineen ja allekirjoituksineen merkitään »asiakirjoille».

¹¹³ Erillisen päätöksen laatiminen on välttämätöntä siitä syystä, että vastapuoli

on mainittava, että jos viranomainen on tehnyt esityksen menetetyn ajan palauttamisesta, annetaan viranomaiselle aina kirjeellä tieto siitä, ettei esitys ole aiheuttanut toimenpidettä.

Aina silloin, kun anomus hyväksytään, niin jutussa laaditaan erillinen päätös, jossa samalla määrätään, mitä hakijan tulee noudattaa, jotta hän saisi käyttää hyväkseen hänelle myönnettyä »uutta aikaa». Purkuinstanssilla on tällöin oikeus antaa sensisältöinen määräys, kuin mihin olosuhteet antavat aihetta. Vastalausutun tueksi voidaan viitata OK 31:2:ssa olevaan sanontaan »ja päättäköön kuningas, niinkuin kohtuulliseksi havaitaan».¹¹⁴ Tavallisimmin sisältää päätös sen, että anojalle asetetaan uusi määräaika laiminlyödyn prosessitoiminnan suorittamista varten; samalla velvoitetaan hänet määrätyn ajan kuluessa sitä ennen tiedoittamaan asiasta vastapuolelle.¹¹⁵

7. KORKEIMMAN OIKEUDEN PÄÄTÖKSEN VAIKUTUKSET.

Olemme jo maininneet, että jos menetetyn ajan palauttamista tarkoittava anomus on jätetty käsiteltäväksi ottamatta, ei tällainen ratkaisu estä tekemästä samansisältöistä uutta anomusta. Mikäli päätöksessä on annettu lausunto vastapuolen korvausvaatimusten johdosta, niin on tullut oikeusvoimaisesti todetuksi, onko muutoksenhakija velvollinen korvaamaan vastapuolensa »kulungit ja vahingon».¹¹⁶ Tässä suhteessa purkuinstanssin antamalla ratkaisulla on samanlaiset vaikutukset kuin muilla oikeudenkäyntikulujen korvaamisvelvollisuutta koskevilla lainvoimaisilla tuomioistuinratkaisulla.

Siirtykäämme nyt tarkastelemaan sitä tapausta, että anomus menetetyn ajan palauttamisesta on hylätty. Tärkeäksi muodostuu tällöin se kysymys, voiko anoja myöhemmin uudistaa anomuksensa. — *Wrede* vastaa kysymykseen myöntävästi. Puheenalaiset tuomioistuinratkaisut

tällöin tarvitsee kappaleen päätöstä. Sellaista päätöskappaletta ei voitaisi vastapuolelle kirjoittaa, jos päätös olisi annettu vain asiakirjoille.

¹¹⁴ Ks. myös *Wrede*: II, s. 334 etenkin aliv. 7 ja Rättegångsförfarandet, s. 125.

¹¹⁵ Viitattakoon siinä suhteessa *Wreden* esityksiin (*Wrede*: II, s. 333 s. ja Rättegångsförfarandet, s. 125) sekä esim. seuraaviin oikeustapauksiin: 1) KKO 1920, p:t n:o 945; 2) KKO 1924, p:t n:o 784; ja 3) KKO 1931, tied. n:o 243.

¹¹⁶ OK 31:2:ssa oleva säännös vastapuolen kulujen ja vahingon korvaamisesta koskee lähinnä niitä tapauksia, joissa anomus on hylätty. Se, ettei anomusta ole otettu käsiteltäväksi, ei kumminkaan saata estää viitatus säännöksen soveltamista. Edellytyksenä on tietenkin tällöin, että vastapuolta on jo hakemuksen johdosta kuultu ja että hän on korvausta anonut.

eivät siis Wreden mielestä tule oikeusvoimaisiksi.¹¹⁷ Kirjallisuudessa on kuitenkin esitetty Wreden kannasta jossakin määrin poikkeava mielipide, jonka mukaan hakija ei ole oikeutettu uudistamaan aikaisempaa anomustaan, ellei hän samalla esitä anomuksensa tueksi uusia perusteita tai tuo lisäselvitystä aikaisemmin esittämiensä perusteiden tueksi.¹¹⁸ On kumminkin mainittava, että selostetut mielipiteet eivät käytännössä suurestikaan eroa toisistaan. Mitä taas tulee KKO:n kantaan esilläolevassa kysymyksessä, niin sen johdosta on huomattava seuraavaa: Kun menetetyn ajan palauttamista koskevissa asioissa laaditaan niin suppeasisältöinen taltio kuin mitä edellä on selostettu ja kun lisäksi menetellään sillä tavoin, että anomuksen tultua hylätyksi kaikki hakijan jättämät asiakirjat annetaan hänelle takaisin, on tuloksena, ettei KKO:lla ole minkäänlaista mahdollisuutta todeta, missä määrin uusi anomus ja aikaisemmin tehty anomus ovat sisällykseltään samanlaisia. Kysymys palauttamisanomuksen hylkäävän päätöksen oikeusvoimavaikutuksesta ei niin ollen voine esiintyä käytännössä.

Tässä yhteydessä tarkasteltakoon OK 31: 2:n viimeisen lauseen säännöstä, jonka mukaan »se, jonka kuningas näkee ilman syytä etsineen tuomionpurkausta», on tuomittava lainpaikassa tarkemmin määrättyyn sakkorangaistukseen sekä velvoitettava korvaamaan vastapuolensa kulut ja vahinko. Kun ei määräystä sakkorangaistukseen tuomitsemisesta enää käytännössä noudatettane, niin ei ole aiheellista ryhtyä tutkimaan puheenalaisessa lainpaikassa käytettyä sanontaa »ilman syytä etsineen tuomionpurkausta».¹¹⁹ Sen sijaan on seuraavassa kiinnitettävä huomiota hakijan korvausvelvollisuuteen.

OK 31: 2:ssa tarkoitetaan vastapuolella ennen kaikkea muutoksenhakijan vastapuolta riita-asiassa. Puheenalaista säännöstä voidaan kuitenkin soveltaa rikosasioissakin sellaisiin henkilöihin, jotka eivät ole virallisen syyttäjän asemassa. Tämä merkitsee sitä, että asianomistajan hakiessa menetetyn ajan palauttamista hän on korvausvelvollinen syy-

¹¹⁷ Wrede: II, s. 334.

¹¹⁸ Tirkkonen: Oikeusvoimasta, s. 237.

¹¹⁹ Wrede lausuu puheenalaisesta rangaistuksesta: »Det är ett processuellt straff, som drabbar honom utan afseende därpå, huruvida honom kan tillräknas någon skuld eller icke.» Ks. Rättegångsförfarandet, s. 126. Siviiliprosessioikeuden oppikirjassaan hän taas toteaa, että kosketeltua määräystä sovellettaneen harvoin käytännössä (Wrede: II, s. 334; vrt. ib. s. 382: »— — — i praxis — — — tillämpas endast då någon skuld kan tillräknas sökanden»).

tettyyn nähden. Ja jos taas syytetty on hakijana, niin hänen korvausvelvollisuutensa kohdistuu asianomistajaan.¹²⁰

Saatettaneen kysyä, onko vastapuolen kulujen ja vahingon korvausvelvollisuus olemassa aina silloin, kun menetetyn ajan palauttamista koskeva anomus on hylätty. Myönteisen vastauksen tueksi voidaan viitata seuraaviin seikkoihin. Puheenaolevan säännöksen sisällys on jo sinänsä varsin kategorinen. Edelleen on otettava huomioon, että lainsäätäjä on OK 31:2:ssa olevien määräysten avulla pyrkinyt muullakin tavoin turvaamaan vastapuolen edut, joten ei ole aihetta tulkita kulujen korvausvelvollisuutta koskevaa säännöstä vastapuolelle vähemmän edulliseen suuntaan. Lisäksi todettakoon, että kun kysymyksessä olevan muutoksenhakukeinon käyttäminen on sallittu vain poikkeuksellisissa tilanteissa, niin tuntuu varsin kohtuulliselta asettaa sille, joka turvautuu tähän muutoksenhakukeinoon, se riski, että hän »epäonnistuessaan» aina joutuu korvaamaan vastapuolensa kulut ja vahingon. Niinpä päätyisimmekin siihen tulokseen, ettei OK 31:2:ssa säännösteltyä korvausvelvollisuutta harkittaessa voida ottaa huomioon sellaisia oikeudenkäyntikulujen korvausvelvollisuutta koskevia positiivisoikeudellisia määräyksiä, jotka tavalla tai toisella rajoittavat voittaneen asianomaisen oikeutta korvauksen saantiin.¹²¹

Tämän jälkeen on tutkittava menetetyn ajan palauttamista koskevan anomuksen johdosta annetun, anomuksen hyväksyvän päätöksen vaikutuksia. Sellainen päätös ei suinkaan välittömästi aiheuta, että ryhdyttäisiin tutkimaan itse »pääjuttua». Viimeksimainittuun kohdistuva tutkimus ei lankeakaan menetetyn ajan palauttamista koskevan prosessin puitteisiin. Anomuksen hyväksyvän päätöksen vaikutukset voidaan aivan yleisesti luonnehtia seuraavasti: Hakijan oikeusasema on muodostunut sellaiseksi ikäänkuin puheenalaista laiminlyöntiä ei olisi tapahtunut. Hakija on siis saanut restitutiion. Tarkemmin eritellen tämä merkitsee sitä, että muutoksenhakijalle on suotu oikeus ryhtyä laininlyötyyn prosessitoimintaan.¹²² Ja itse pääjutunkin kannalta tarkas-

¹²⁰ Vrt. s. 128 aliv. 75:n edellä olevaa esitystä takauksen asettamisvelvollisuudesta.

¹²¹ Ks. myös *Wildte*, s. 367 s. ja *Nehrman*, s. 412 (116 §).

¹²² Ks. tekstissä lausutun johdosta *Wrede*: II, s. 334 ja *Rättegångsförfarandet*, s. 125; *Sjöström*: *Rechtsgang* I, s. 348; sekä *Nordling*, s. 48. Vrt. myös *Pollak*: *Wiedereinsetzung*, s. 32. — Syyistä on huomautettu, että sanonta »menetetty aika palauteaan» on pelkästään kuvaannollinen. Tosiasiassa on näet tällöin kysymys oikeu-

tellen tilanne on anomuksen hyväksymisen johdosta tavallisesti muutunut toisenlaiseksi. Tästä seikasta seuraavassa muutama sana.

Jos pääjutussa on olemassa lainvoimainen tuomio, jota vastaan menetetyn ajan palauttamista tarkoittava anomus on »kohdistunut», niin anomuksen hyväksyminen aiheuttaa sen, että tuo tuomioistuinratkaisu kadottaa lainvoimansa. Hakija on näet nyt oikeutettu ryhtymään laiminlyötyyn prosessitoimintaan eli hakemaan muutosta varsinaisin muutoksenhakukeinoin. Muutoksenhakijalle suodun oikeuden sisällys samaten kuin palauttamisanomuksen hyväksyvän päätöksen vaikutukset voivat tällöin kuitenkin muodostua jossakin määrin erilaisiksi. Niinpä jos hakija on ajanut muutoksenhakunsa perille liian myöhään ja ylempi tuomioistuin sen johdosta jättänyt muutoksenhaun käsiteltäväksi ottamatta, on tilanne palauttamispäätöksen antamisen jälkeen seuraava: Hakija saa oikeuden jättää uuden muutoksenhakukirjelmän asianomaiseen tuomioistuimeen, ja lisäksi kumoutuu palauttamisanomuksen hyväksymisen johdosta se ylemmän instanssin päätös, jolla muutoksenhaku on jätetty käsiteltäväksi ottamatta.^{122a} — Mikäli taas hakija ei ole ollenkaan ajanut perille muutoksenhakuaan, rajoittuvat palauttamisanomuksen hyväksyvän päätöksen vaikutukset siihen, että pääjutussa annettu lainvoimainen tuomio, jota vastaan palauttamisanomus on »kohdistunut», menettää lainvoimansa. Hakija saa näet tällöin oikeuden palauttamispäätöksessä tarkemmin ilmoitetulla tavalla ajaa perille muutoksenhakunsa. — Edelleen voidaan ajatella sellaistaikin tapausta, että muutoksenhaku on ajettu perille määräajassa, mutta muutoksenhakija laiminlyönyt esim. alioikeuden pöytäkirjojen tai asianmukaisen valtakirjan oheistamisen, minkä johdosta ylempi instanssi on päätöksellään jättänyt muutoksenhaun käsiteltäväksi ottamatta. Tällaisessa tilanteessa saattaa määräajan palauttaminen sisältää sen, että hakija oikeutetaan

desta ryhtyä laiminlyötyyn prosessitoimintaan. Ks. Wrede: Rättegångsförfarandet, s. 122.

^{122a} Vrt. KKO 1924, p:t n:o 784, jossa KKO palauttamisanomuksen hyväksyvässä päätöksessään nimenomaan lausui, että HO:n tuli menetellä jutussa laillisesti HO:n (aikaisemman) päätöksen lainvoiman esteenä olematta. Tällöin oli kysymyksessä se HO:n päätös, jolla hakijan muutoksenhaku oli jätetty käsiteltäväksi ottamatta liian myöhään tehtynä.

Tekstissä esitetyn täydennykseksi on mainittava, että ylemmän instanssin päätös, jolla muutoksenhaku on jätetty käsiteltäväksi ottamatta, kumoutuu vain ehdollisesti. Jos näet hakija ei ole, palauttamispäätöksessä mainitulla tavalla ajanut perille muutoksenhakuaan, raukeavat kaikki palauttamispäätöksen vaikutukset. Vrt. tämän johdosta myös s. 243 aliv. 180:n kohdalla olevaa esitystä.

täydentämään laillisessa ajassa jättämäänsä muutoksenhakukirjelmää nyt puheenaolevassa suhteessa. Mutta palauttamisanomuksen hyväksyminen aiheuttaa tässä tapauksessa lisäksi sen, että päätös, jolla muutoksenhaku on jätetty käsiteltäväksi ottamatta, kumoutuu. Sanotun päätöksen estämättä voidaan näet alkuperäistä muutoksenhakua täydentää jättämällä (määräajassa) tarpeelliset pöytäkirjat tai asianmukainen valtakirja. Mutta nyt on siis alkuperäinen muutoksenhakukirjelmä uudenkin muutoksenhaun pohjana.^{122 b}

Edellä on kosketeltu sellaisia tilanteita, joissa menetetyn ajan palauttaminen on »kohdistunut» lainvoimaista tuomioistuinratkaisua vastaan. Niiden johdosta mainittakoon lisäksi, että palauttamisanomuksen hyväksymisen molemmat seuraukset, nimittäin hakijalle suotu mahdollisuus ryhtyä laiminlyötyyn prosessitoimintaan ja se seikka, että pääjutussa annettu ratkaisu on kadottanut lainvoimansa, ovat saman asian eri puolia. Ellei näet tuomioistuinratkaisu menettäisi lainvoimaansa, ei hakijalla myöskään olisi tilaisuutta ryhtyä laiminlyötyyn prosessitoimintaan, so. käyttämään varsinaisia muutoksenhakekeinoja.¹²³

Vastakosketeltuja tilanteita silmälläpitäen saatetaan kysyä, onko palauttamisanomuksen hyväksyvällä päätöksellä muunlaisiakin vaikutuksia. Koska menetetyn ajan palauttaminen puheenalaisissa tapauksissa aiheuttaa sen, että pääjutussa aikanaan annettu tuomio menettää lainvoimansa, niin on lainvoiman kumoutumisen seurauksena se, että pääjutussa annettu tuomio myöskin menettää oikeusvoimansa ja täytäntöönpanokelpoisuutensa.¹²⁴ Nyt kosketellut palauttamisanomuksen hyväksyvän päätöksen vaikutukset ovat kumminkin sikäli mahdollisia, että ne raukeavat, jos hakija ei pannessaan pääjuttua uudelleen vireille noudata palauttamispäätöksessä hänelle annettuja määräyksiä. Tällöin näet tuomioistuin jättää hakijan muutoksenhaun käsiteltäväksi ottamatta, minkä johdosta pääjutussa annettu alkuperäinen tuomio tulee jälleen lainvoimaiseksi.

On kumminkin huomattava, ettei menetetyn määräajan palauttaminen *aina* merkitse sitä, että pääjutussa annettu ratkaisu kadottaisi lain-

^{122 b} Tekstissä viimeksi käsitellyn tilanteen johdosta on kuitenkin todettava, että käytännössä voidaan menetellä silläkin tavoin, että hakija oikeutetaan jättämään uusi muutoksenhakukirjelmä. Ks. sen johdosta esim. KKO 1935, tied. n:o 241.

¹²³ Vrt. myös Wrede: Rättegångsförfarandet, s. 125.

¹²⁴ Ovathan tuomion oikeusvoimavaikutus ja täytäntöönpanokelpoisuus voimassaolevan oikeuden mukaan riippuvaisia siitä, että tuomio on tullut lainvoimaiseksi. Ks. tämän johdosta s. 17 aliv. 37:n ja s. 18 aliv. 38:n kohdalla olevaa esitystä.

voimansa. Niinpä jos hakijalle on palautettu määräaika varsinaisen tai ylimääräisen mitättömyyskantelun tekemistä varten, ei pääjutussa annettu tuomio ole vielä sen johdosta menettänyt lainvoimaansa. Tässä tapauksessa rajoittuvat määräajan palauttamisen vaikutukset siihen, että hakijalla on oikeus käyttää hyväkseen kosketeltuja ylimääräisiä muutoksenhakukeinoja.

Lisäksi on syytä määräajan palauttamisen vaikutusten kannalta tarkastella eräitä poikkeuksellisia tilanteita. Mainittakoon ensinnäkin se tapaus, että asianosaisen haettua varsinaisin muutoksenhakukeinoin muutosta hänen vastapuolensa on laiminlyönyt vastineen antamiselle säädetyn määräajan ja on saanut sanotun määräajan palautetuksi. Toisessa yhteydessä olemme jo selvittäneet, ettei määräajan palauttaminen voi tällöin merkitä tuomioistuinratkaisun lainvoiman kumoamista.¹²⁵ Sen sijaan on kyllä mahdollista, että nyt puheenalaisessa tapauksessa palauttamisanomuksen hyväksyvä päätös sisältää pääjutussa annetun tuomion ehdollisen kumoamisen. Niin on asian laita, jos vastineen antamiselle säädetty määräaika palautetaan vasta sitten, kun pääjutussa jo on olemassa lainvoimainen tuomio. Tällöin näet määräajan palauttaminen merkitsee sitä, että jos hakija purkuinstanssin määräämässä ajassa antaa vastineensa, on asianomainen tuomioistuin oikeutettu aikaisemman tuomionsa esteenä olematta käsittelemään vastinekirjelmän. Nyt selostettu tilanne onkin verrattavissa jäljempänä käsiteltävään määräpäivän palauttamista koskevaan tapaukseen.

Tässä yhteydessä on myöskin palautettava mieleen se aikaisemmin kosketeltu tapaus, että toisen asianosaisen haettua tuomioon muutosta hänen vastapuolensa, joka on laiminlyönyt varsinaisen muutoksenhakukeinon käyttämisen, saa määräajan palautetuksi. Sanotunlainen määräajan palauttaminen merkitsee vain osittaisen (yksipuolisen) lainvoiman kumoamista.¹²⁶

Lopuksi tarkasteltakoon sitä kysymystä, mikä vaikutus on *määräpäivän* palauttamisella itse pääjuttuun. Olettakaamme, että muutoksenhaku on tarkoittanut valanteolle asetetun määräpäivän palauttamista. Jos pääjutussa on anomuksen hyväksymishetkellä olemassa lainvoimainen tuomio, niin uuden määräpäivän antaminen valantekoa varten ei sisällä sitä, että puheenalainen tuomio kadottaisi lainvoimansa.

¹²⁵ Ks. s. 106 aliv. 32:n jäljessä olevaa esitystä.

¹²⁶ Ks. tämän johdosta s. 98 aliv. 20:n alkupuolella lausuttua; vrt. myös s. 95 aliv. 16:ssa olevaa esitystä.

Tähän tuomioon ei näet määräpäivän palauttamisen johdosta suinkaan voida hakea muutosta varsinaisin muutoksenhakukeinoin. Asian laita onkin se, että päätös, jossa hakijalle suodaan uusi määräpäivä, samalla kumoaa ehdollisesti jutussa annetun alkuperäisen tuomion. Päätöksen ehdollisesti kumoava vaikutus ilmenee juuri siinä, että jos hakija määräajassa (tai määräpäivänä) suorittaa kysymyksessäolevan prosessitoimen — so. vannoo valan — on tuomioistuin oikeutettu jutussa edelleen laillisesti menettelemään aikaisemmin annettujen ratkaisujen esteenä olematta.¹²⁷

8. OIKEUDENKÄYNNISTÄ MENETETYN AJAN PALAUTTAMISEN JÄLKEEN.

Menetetyn ajan palauttamista tarkoittava menettely päättyy KKO:ssa silloin, kun purkuinstanssi on antanut lopullisen ratkaisun palauttamisanomuksen johdosta. Seuraavassa on kumminkin lausuttava muutama sana siitä oikeudenkäynnistä, joka tapahtuu palauttamisanomuksen hyväksyvän päätöksen antamisen jälkeen.

Tarkastelkaamme niitä normaalitilanteita, jolloin hakijalle on palautettu varsinaisten muutoksenhakukeinojen käyttämiselle säädetty määräaika. Päätöksessä, jossa anomukseen suostutaan, asetetaan siis yleensä aika, minkä kuluessa hakijan on ajettava muutoksenhakunsa perille; ja samalla velvoitetaan hänet jossakin sopivassa ajassa ennen ensiksimainitun määräajan umpeen kulumista tiedoittamaan asiasta vastapuolelleen, jotta tämä saisi tilaisuuden valvoa puhevaltaansa.¹²⁸ Jos hakija

¹²⁷ Esimerkkinä mainittakoon NJA 1927, ref. n:o 90: Sitten kun ylemmät instanssit olivat vahvistaneet KO:n 12. 3. 1925 julistaman päätöksen, jossa KO oli selettänyt, että kun »Frida — — — brustit åt eden», ei hänen kannettansa voitu hyväksyä, on F. (= Frida) anonut HD:lta, että »K.M. måtte återställa den försuttna tiden och således medgiva, att edgång finge av henne fullgöras». Anomuksen johdosta HD havaitsi kohtuulliseksi siihen sillä tavoin suostua, »att därest Frida anmäler sig hos H.R:n sist vid det allmänna sammanträde, som infaller näst efter 30 dagar efter K.M:s utslags dag, H.R:n skall äga att utan hinder av HovR:ns utslag samt H.R:ns d. 12 mars 1925 meddelade utslag utsätta ny dag för fullgörande av den Frida ålagda edgången samt med målet vidare lagligen förfara».

¹²⁸ Ks. esim. KKO 1920, p:t n:o 945 ja KKO 1924, p:t n:o 784. — Jos taas tyytymättömyyden ilmoittaminen tai vedon maksaminen on laiminlyöty, niin hakija velvoitetaan määräajassa ryhtymään vastaavaan prosessitoimintaan ja antamaan siitä vastapuolelle etukäteen tieto. Ks. esim. KKO 1931, tied. n:o 243.

Mikäli vastapuolia on ollut useampia, niin on tieto annettava jokaiselle heistä erikseen. Ks. esim. KKO 1924, p:t n:o 784.

on noudattanut nyt selostettuja purkupäätöksessä hänelle annettuja määräyksiä, niin on tuloksena uuden, pääjuttua koskevan oikeudenkäynnin vireille tuleminen. Tämä oikeudenkäynti on aikaisemman prosessin jatko luettuna siitä hetkestä, jolloin kysymyksessäolevan prosessitoiminnan laiminlyönti tapahtui.¹²⁹

Selostettua tilannetta silmälläpitäen voidaan kysyä, millä hetkellä tulee pääjuttu uudelleen vireille. Tämän johdosta on mainittava, että juttu tulee vireille silloin, kun muutoksenhakija ajaa perille muutoksenhakunsa asianomaisessa tuomioistuimessa. Pääjuttu ei siis suinkaan joudu vireille vielä sen johdosta, että KKO hyväksyy menetetyn ajan palauttamista tarkoittavan anomuksen.¹³⁰

Muussa suhteessa emme pidä tarpeellisenä tutkia menetetyn ajan palauttamisen jälkeistä oikeudenkäyntiä. Tyydymme vain viittaamaan niihin näkökohtiin, jotka on edellisessä alaosastossa esitetty käsiteltäessä kysymystä palauttamisanomuksen hyväksyvän päätöksen vaikutuksista.

¹²⁹ Ks. myöskin *Wrede*: II, s. 334 ja *Rättegångsförfarandet*, s. 126.

¹³⁰ *Wrede*: II, s. 334: »Begagnar han sig därav, uppstår en process — —.» Ks. myös *Wrede*: *Rättegångsförfarandet*, s. 126: »— — — så att han, om han försummat inlämnande af vadeinlaga eller besvärsskrift, får inlämna sådan skrift inom den bestämda tiden. Då uppstår en vanlig process — — —.» Vrt. lisäksi *Wildte*, s. 367.

V. LAINVOIMAN SAANEEN TUOMION PURKAMINEN.

1. KÄSITE.

Olemme jo aksiomaattisesti lausuneet, että lainvoiman saaneen tuomion purkamisessa tuomionpurku perustuu uusiin aineellista laatua oleviin seikkoihin, joiden valossa tarkastellen aikaisempi tuomio on osoittautunut aineellisesti vääräksi.¹ Tämä karakteristiikka pohjautuu OK 31:3:ssa oleviin määräyksiin. Mainitun lainpaikan ensimmäisessä lauseessa näet säädetään seuraavaa: »Jos jollekulle ilmaantuu uusia perusteita, ja hän arvelee, että lainvoiman saanut tuomio niillä voidaan kumota, niin pyytäköön kuninkaalta lupaa saadaksensa asian uudestaan tarkastettavaksi, ja osotettakoon hänet silloin siihen Oikeuteen, joka viimeiseksi on asiassa tuominnut.»²

Toisessa yhteydessä on todettu, että puheenalaisen oikeusturvakeinon käyttäminen on lainlaatijan mielestä jonkinlainen armonanomukseen verrattavissa oleva keino. Tämän muutoksenhakukeinon käyttäjällä on vain mahdollisuus anoa, että tuomio kohtuussyiden nojalla otet-

¹ Ks. s. 102 aliv. 29:n kohdalla olevaa esitystä.

Wrede luonnehtii lainvoiman saaneen tuomion purkamista tarkoittavan muutoksenhakukeinon samaan tapaan kuin edellä tekstissä on tehty. Ks. *Wrede*: II, s. 334, Rättegångsförfarandet, s. 126, Rättegångsbalken II, s. 250 s. ja Zivilprozessrecht, s. 302. Ks. lisäksi *Wrede—Sjöström*, s. 154; *Granfelt*: Civilprocessrätt, s. 95 s. ja *Sammandrag*, s. 141; *Sjöström*: Rechtsgang I, s. 348; *Nordling*, s. 48 s.; *Broomé*, s. 321; *Nehrman*, s. 411; sekä *Myrberg*, s. 1072 s.

² Ruotsissa on OK 31:3:n alkuperäisiä säännöksiä sikäli muutettu, että säännös »fullgiöre han alt thet, som i 2. §. är sagdt» on kumottu. Ks. sen johdosta lag om vad iakttagas skall i avseende å införande av lagen om ändring i vissa delar av rättegångsbalken d. 14 juni 1901, 2 §:n 2 kohta. Lisäksi on huomattava, että Ruotsin voimassaolevan (1809 vuoden) hallitusmuodon 18 §:ään sisältyy säännös HD:n valasta purkaa lainvoiman saaneita tuomioita. Ks. siitä s. 86 aliv. 5.

taisiin uudelleen tutkittavaksi.³ Sanottua kirjoitetusta laista ilmenevää erikoisuutta silmälläpitäen on lainvoiman saaneen tuomion purkaminen luonnehdittu seuraavasti: Sen käyttäminen edellyttää sellaista muutosta tosiasiallisissa olosuhteissa, että lainvoimaisen tuomion kumoaminen ja asian saattaminen uudelleen tutkittavaksi on oikeuden ja kohtuuden vaatimaa.⁴ Vastalausutun johdosta on kumminkin esitettävä eräitä huomautuksia.

Aikaisemmin on jo mainittu, että oikeuskäyttö on varsin laajassa mitassa asettunut sille kannalle, että tuomionpurun hakijalla on suoranainen oikeus vaatia muutoksenhaun alaisen ratkaisun purkamista ja että tämä tosiasia ilmenee aina silloin, kun purkuinstanssi on harkinnut oikeaksi suostua anomukseen. Tällaiseksi muodostuu tilanne varsinkin niissä tapauksissa, jolloin purkumenettelyn kohteena on aineellisesti väärä rangaistustuomio. Sellaisissa tapauksissa onkin »lainvoimaisen tuomion kumoaminen ja asian saattaminen uudelleen tutkittavaksi» pelkästään *oikeuden* vaatima.⁵

Mitä tarkoitetaan sitten sanonnalla »lainvoimaisen tuomion kumoaminen ja asian saattaminen uudelleen tutkittavaksi»? *Wrede*, joka on käyttänyt tätä sanontaa, lausuu puheenalaisesta muutoksenhakukeinosta: »Återbrytande av dom är således ett extra ordinärt rättsmedel, varigenom den laga kraft, som åkommit en dom, av materiella skäl upphäves, så att saken kan bliva föremål för ny prövning.»⁶ Kun otetaan huomioon, että *Wrede* »laga kraft»-käsitteellä tarkoittaa juuri lainvoimaa eli sitä tuomioistuinratkaisun ominaisuutta, ettei ratkaisuun voi-

³ Ks. s. 8 aliv. 13:n jäljessä, s. 48 aliv. 31:ssä ja s. 102 aliv. 28:n edellä olevaa esitystä.

⁴ Näin *Wrede*: II, s. 334.

⁵ Ks. s. 9 aliv. 14:n jäljessä olevaa esitystä. — Esimerkkeinä tilanteista, jolloin tuomionpurku on perustettu siihen, mikä on harkittu *oikeaksi*, mainittakoon 1) JFT bil. 1900, s. 168a n:o 41; 2) JFT bil. 1912, s. 24a n:o 38; 3) KKO 1932, tied. n:o 128; 4) KKO 1933, tied. n:o 29; sekä 5) KKO 1935, tied. n:o 215.

On kumminkin todettava, että oikeuskäyttömme alalta tavataan lukuisia sellaisiakin tapauksia, joissa tuomionpurku on perustettu kohtuusharkintaan. Tällaisina tapauksina, jotka pääasiassa lankeavat siviiliprosessuaalisen tuomionpurun piiriin, mainittakoon esim. 1) KKO 1921, p:t n:o 1051; 2) KKO 1923, p:t n:o 681 (rikosasia); 3) KKO 1924, p:t n:o 722 ja n:o 1362; 4) KKO 1931, tied. n:o 317; sekä 5) KKO 1935, tied. n:o 395.

⁶ Ks. *Wrede*: II, s. 334 s. — Vrt. kuitenkin *Wrede-Sjöström*, s. 291, jossa selitetään puheenalaisen muutoksenhakukeinon sisältävän sen, että tuomiolla jo oleva oikeusvoima (harv. kirjoittajan) uusien aineellisten perusteiden nojalla kumotaan.

da enää hakea muutosta varsinaisin muutoksenhakukeinoin, merkitsee Wreden vastasiteerattu määritelmä seuraavaa: Lainvoiman saaneen tuomion purkaminen on ylimääräinen muutoksenhakukeino, jonka kautta *tuomion lainvoima* aineellisilla syillä *kumotaan*, niin että juttu voidaan ottaa uudelleen tutkittavaksi. Tätä Wreden määritelmää vastaan saatetaan kumminkin huomauttaa, ettei ole aivan täsmällistä puhua tuomion lainvoiman kumoamisesta, vaan että kysymyksessä pikemminkin on *tuomion oikeusvoiman kumoaminen*. Kantamme tueksi lausutakoon seuraavaa.

OK 31: 3:sta ilmenee ensinnäkin, että jos joku uusien perusteiden nojalla on saanut kuninkaalta luvan saattaa asian uudestaan tarkastettavaksi, on hänet osoitettava siihen oikeuteen, joka viimeksi on asiassa tuominut. Viimeksimainitussa oikeudessa tapahtuvaa menettelyä silmälläpitäen säädetään OK 31: 3:ssa, että »olkoon tuomarilla valta muuttaa entinen tuomio, jos perusteet ovat niin pätevät». Kosketellut OK 31: 3:n säännökset osoittavat kirjoitetun lakimme omaksuneen seuraavan kannan: 1) kuninkaalta saatu lupa ei merkitse sitä, että lainvoiman saanut tuomio olisi tämän »luvan» johdosta tullut kumotuksi; ja 2) hakija on saamansa »luvan» nojalla oikeutettu saattamaan asian uudelleen tarkastettavaksi siinä oikeudessa, joka viimeksi on asiassa tuominut. — Nyt on kuitenkin huomattava, että mahdollisuus saada lainvoimainen tuomio uudelleen tutkittavaksi merkitsee juuri sitä, että tuomio on kadottanut *oikeusvoimansa*. Tämä tuomion sisällyksen vaikutus, lähinnä oikeusvoiman ns. negatiivinen vaikutus, on näet ennen »luvan» saamista ollut esteenä jutun uudelleen käsittelylle asiassa viimeksi tuominneessa oikeudessa.^{6a} Sen sijaan ei puheenalainen »lupa» sisällä sitä, että tuomio olisi kadottanut *lainvoimansa*. Lainvoimahan merkitsee vain sitä, ettei ratkaisuun voida enää hakea varsinaisin muutoksenhakukeinoin muutosta. Ja »lupa» saattaa asia uudelleen tutkittavaksi jutussa viimeksi tuominneessa oikeudessa ei suinkaan sisällä mahdollisuutta välittömästi hakea tuomioon muutosta varsinaisten muutoksenhakukeinojen avulla. Kun hakija on saanut puheenalaisen »luvan», niin meillä on siis samalla olemassa sellainen poikkeuksellisuuslain tilanne, jolloin tuomio on säilyttänyt lainvoimansa, mutta menettänyt oikeusvoimansa. Että tuomion lainvoima »luvasta» huolimatta jää edelleenkin voimaan, ilmenee lisäksi siitä, ettei tuomio ole kadottanut täy-

^{6a} Oikeusvoiman negatiivisesta vaikutuksesta ks. *Tirkkonen: Oikeusvoimasta*, s. 55 ss. ja s. 169 s.

täntöönpanokelpoisuuttaan. OK 31:3:ssa lähdetään näet siitä, että hakijan tulee, ennen kuin hän saa jutussa viimeksi tuominneessa oikeudessa esittää uudet perusteensa, täyttää se, mitä asiassa on tuomittu.

Edellälausutun nojalla on siis todettava, että lainvoiman saaneen tuomion purkamista koskevan muutoksenhakukeinon avulla pyritään *välittömästi* siihen, että lainvoimaisen tuomion *oikeusvoimavaikutus kumottaisiin* uusien aineellisten perusteiden nojalla. *Välillisesti* tähtää tämän oikeusturvakeinon käyttäminen pitemmälle: Tuomion oikeusvoiman kumoamisen kautta tahdotaan tehdä mahdolliseksi *saattaa* tuomiolla ratkaistu *asia uudelleen tutkittavaksi* jutussa viimeksi tuominneessa oikeudessa. Lisäksi on huomattava, että se menettely, jossa asian uudelleen tutkiminen tapahtuu, liittyy elimellisenä jatkona purkuinstanssissa («kuninkaan» luona) vireilläolleeeseen, tuomion oikeusvoiman kumoamista tarkoittavaan menettelyyn. Ja näin on asian laita, tapahtuipa asian uudelleen tutkiminen itse purkuinstanssissa tai jossakin muussa juttua viimeksi käsitelleessä tuomioistuimessa. Miten läheinen yhteys on olemassa tuomion oikeusvoiman kumoamista ja asian uudestaan tutkimista tarkoittavien menettelyiden välillä, ilmenee siitäkin, että OK 31:3:ssa annetaan nimenomaisia määräyksiä viimeksimainitusta menettelystä. Kaiken kaikkiaan voidaankin sanoa, että OK 31:3:n mukaan lainvoiman saaneen tuomion purkaminen sisältää kaksi »osaa», joista edellisen tarkoituksena on tuomion oikeusvoiman kumoaminen, mikä tapahtuu purkuinstanssissa; jälkimmäisen taas muodostaa asian uudelleen tutkiminen jutussa viimeksi tuominneessa oikeudessa.⁷

Nimenomaan muutoksenhakijan kannalta mainittakoon edelläesitetyn täydennykseksi, ettei puheenalaisen oikeusturvakeinon avulla pyritä ainoastaan tuomion oikeusvoiman kumoamiseen ja jutun saattamiseen uudelleen tutkittavaksi. Lopullisena päämääränä on näet se, että uudessa oikeudenkäynnissä annettaisiin sellainen lainvoimainen tuomio, joka purkuanomuksen edellyttämässä suhteessa joko kumoaa tai muuttaa aikaisemman tuomioistuinratkaisun.⁸

⁷ Vrt. tekstissä lausutun johdosta *Wrede*: II, s. 337 ja *Rättegångsförfarandet*, s. 128. — Tuomionpurkumenettelyn molempien »osien» läheinen yhteys ilmenee varsin selvästi siitä OK 31:3:n määräyksestä, että ainoastaan ne uudet perusteet, joiden nojalla tuomion oikeusvoima kumottiin, saattavat tulla harkittaviksi siinä oikeudenkäynnissä, joka tapahtuu jutussa viimeksi tuominneessa oikeudessa. Vrt. tämän johdosta *Wrede*: II, s. 338 ja *Rättegångsförfarandet*, s. 130; *Nordling*, s. 49; sekä *Broomé*, s. 321 s.

⁸ Vrt. *Schoetensack*, s. 33: »Das Endziel der Wiederaufnahmeklage, Beseitigung

Säännökset OK 31:1:ssä ja 3:ssa osoittavat, että lainvoiman saaneen tuomion purkamista on anottava »kuninkaalta». On jo aikaisemmin selvitetty, että tuomionpurkua oikeusasioissa on anottava KKO:lta.⁹ Tämä positiivisen oikeutemme omaksuma järjestely on siis osaltaan johtanut juuri siihen, että lainvoiman saaneen tuomion purkamista tarkoittava menettely jo *ulkonaisesti katsoen* usein jakautuu kahteen toisistaan erillään olevaan osaan, nimittäin menettelyyn KKO:ssa ja prosessiin jutussa viimeksi tuominneessa oikeudessa. Määrätynlaisissa tapauksissa on tilanne kuitenkin toisenlainen. Mikäli purkuanomusta ei ole otettu käsiteltäväksi tai jos se on hylätty, ei synny minkäänlaista kaksiosaista prosessimenettelyä. Ja sama on usein asian laita silloin, kun KKO toimittaa tuomionpurun sellaisessa jutussa, jonka se on viimeksi käsitellyt. Tällöin näet tuomion oikeusvoiman kumoaminen ja asian uudelleen tutkiminen tavallisesti tapahtuu yht'aikaa, joten on vaikea puhua kahdesta toisistaan erillään olevasta prosessin »osasta».¹⁰

des früheren Urteils durch Erlass der neuen Entscheidung, wird erst mit der Rechtskraft der Klage stattgebenden sententia rescissoria erreicht.»

⁹ Ks. s. 76 aliv. 66:n jäljessä olevaa esitystä.

Vakuutusneuvostossa tapahtuvaa oikeudenkäyntiä on pidetty erityislaatuisena siviiliprosessina (*Wrede*: II, s. 343 s. ja *Tarjanne*: Lakimies 1931, s. 339 s.). — On syytä todeta, että vakuutusneuvostolle on myönnetty valta määrätynlaisissa tilanteissa purkaa antamansa päätös ja ottaa asia uudelleen käsiteltäväksi. Voimassa olevan 12. 4. 1935 ann. työntekijäin tapaturmavakuutuslain 46 §:ssä näet säädetään, että jos se selvitys, johon vakuutusneuvoston antama päätös elinkorosta tai huoltoeläkkeestä perustuu, jäljestäpäin havaitaan oleellisesti vääräksi tai puutteelliseksi, niin vakuutusneuvostolla on valta, mikäli on kysymys korvauksen suuruudesta, hakemuksesta ja asianomaista kuultuaan, poistaa aikaisempi päätöksensä ja ottaa asia uudelleen tutkittavaksi. — Selostetun erikoissäännöksen ottaminen lakiin osoittaa, että ellei vakuutusneuvostolle olisi suotu puheenalaista purkamisvaltaa, olisi vakuutusneuvoston päätösten purkamismahdollisuutta arvosteltava yleisen lain mukaan. Vakuutusneuvoston päätösten purkaminen kuuluisi siis esilläolevassakin suhteessa KKO:lle.

¹⁰ OK 31:3:ssa oleva säännös »ja osotettakoon hänet silloin siihen Oikeuteen, joka viimeiseksi on asiassa tuominnut» lähtee ilmeisesti siitä, että jatkoprosessin — pääasian uudelleen tutkimisen — tulee aina tapahtua jutussa viimeksi tuominneessa oikeudessa. *Wrede* huomauttaa sanotun määräyksen johdosta (*Rättegångsbalken* II, s. 251): »Att lagstiftaren har bestämt, att saken skall upptagas i den rätt, som sist dömt, beror därpå, att part skulle hafva haft rättighet att, om han känd dessa skäl, framställa dem i denna instans, och sålunda få saken annorlunda afgjord.» — Nyt puheenaolevan säännöksen johdosta on seuraavassa esitettävä muutamia huomautuksia.

Aluksi on syytä mainita, että asian osoittaminen siihen oikeuteen, joka on jutussa viimeksi tuominnut, tuntuu ensi näkemältä lähtevän siitä, etteivät purku-

Koska olemme jo aikaisemmin selvittäneet lainvoiman saaneen tuomion purkamisen ja menetetyt ajan palauttamisen eroa, niin tyydyimme viittaamaan sanottuun esitykseen.¹¹ Tässä yhteydessä on sen sijaan kosketeltava lainvoiman saaneen tuomion purkamisen suhdetta analogiseen restitutioon. Kun analogisen restitutiion oikeudellisen luonteen tarkempi selvittäminen tapahtuu vasta seuraavassa luvussa, on

instanssin omat ratkaisut ollenkaan voi olla puheenalaisen muutoksenhakukeinon kohteena. Tämä johtopäätös ei kumminkaan ole oikea. OK 31:3:n käyttämä sannon johtuu näet siitä, ettei 1734 vuoden lain syntyäkohtihin kuninkaalle kuuluvan ylimmän tuomiovallan harjoittamista pidetty tuomioistuimessa tapahtuvana menettelyinä, vaan katsottiin tämän tuomiovallan harjoittamisen lankeavan varsinaisen instanssijärjestyksen ulkopuolelle. Ks. tämän johdosta myös s. 79 aliv. 71:n jäljessä olevaa esitystä.

Säännös siitä, että hakija on osoitettava siihen oikeuteen, joka on jutussa viimeksi tuominnut, kaipa eräässä toisessakin suhteessa valaistusta. Lähtökohtana on seuraava tosiasia: KKO:n (OO:n) praksiksesta olemme tavanneet tapauksia, jolloin KKO on OK 31:3:n nojalla purkanut jutussa antamansa tuomion sekä samalla, kumoten alempien instanssien pääasiassa antamat ratkaisut, siirtänyt jutun alimpaan instanssiin. Ks. siinä suhteessa esim. 1) OO 1917, p:t n:o 647 (tuomionpurku syytetyn vahingoksi); 2) KKO 1924, p:t n:o 1362 (vuokra-alueen lunastusasia); 3) KKO:n p. 23. 9. 1926 (Ok 1926, s. 47 aliv. 1); ja 4) KKO 1933, tied. n:o 275 (tuomionpurku syytetyn eduksi). Ruotsin oikeuskäytön alalta voidaan mainita esimerkkejä samanlaisesta menettelytavasta. Ks. sen johdosta Agge: II, s. 149 ja NJA 1926, ref. n:o 155. Kaikissa näissä tapauksissa on pääasian uusi käsittely rajoittunut purkuinstanssissa siihen, että se on kumonnut oman ratkaisunsa ja alempien instanssien ratkaisut sekä siirtänyt pääasian alimman instanssin tutkittavaksi. Ja näin on asian laita ollut silloinkin, kun purkuinstanssi ei nimenomaan ole kumonnut kaikkia jutussa aikaisemmin annettuja ratkaisuja. — Nyt käsiteltävänä olevia tilanteita silmälläpitäen on tehtävä seuraava tärkeä toteamus: Kun alin instanssi ottaa pääasian uudelleen käsiteltäväkseen, merkitsee se purkuinstanssissa alkaneen pääasian käsittelyn jatkamista. Kyseessä on siis OK 31:3:n mukainen »uusi oikeudenkäynti». Mutta tästä myöskin johtuu, että siirtopäätöksen nojalla juttua käsittelevä alempi tuomioistuin on velvollinen noudattamaan OK 31:3:n määräyksiä ja nimenomaan niitä säännöksiä, jotka koskevat »uusien perusteiden» asemaa oikeudenkäyntimenettelyssä. Puheenalaisissa tapauksissa pääasian uusi käsittely tapahtuukin oleellisilta osiltaan muussa tuomioistuimessa kuin siinä, joka oli jutussa viimeksi tuominnut. — Mitä tulee edellämainittuun »uusien perusteiden» vaikutukseen, niin on syytä viitata jäljempänä (s. 255 aliv. 211:n edellä) olevaan esitykseen, josta on ilmenevä, että alemmat instanssit tuskin käytännössä soveltavat OK 31:3:n määräyksiä purkuperusteiden asemasta uudessa oikeudenkäynnissä. Samalla on kumminkin korostettava sitä seikkaa, että purkuinstanssissa tapahtuvassa menettelyssä on noudatettava OK 31:3:n säännöksiä purkuperusteiden asemasta uudessa oikeudenkäynnissä. Ks. sen johdosta s. 255 aliv. 211:n jäljessä lausuttua.

¹¹ Ks. s. 102 aliv. 29:n kohdalla.

nyt tyydyttävä muutamiin ennakoivaa laatua oleviin huomautuksiin. Lainvoiman saaneen tuomion purkamisesta on kysymys ainoastaan silloin, kun jutussa annetun tuomion tosiasiallinen perusta on väärä; purku nojautuu tällöin uusiin aineellisiin syihin (»uusiin perusteisiin»). Analogisessa restitutiiossa taas tuomionpurku yleensä tapahtuu sellaisten seikkojen nojalla, joita ei voida pitää uusina aineellisina perusteina.¹² Ja juuri siitä, että vain aineellisiin perusteisiin nojautuva purku lankeaa OK 31: 3:n puitteisiin, johtuu, että tämän oikeusturvakeinon kohteina saattavat oikeastaan olla ainoastaan varsinaiset tuomiot.¹³ Sen sijaan analoginen restitutio voi kohdistua muunkinlaisia tuomioistuinratkaisuja vastaan.

Seuraavassa siirrymme tarkastelemaan lainvoiman saaneen tuomion purkamista tarkoittavan muutoksenhakukeinon suhdetta pariin muuhun prosessioikeudelliseen säännöstöön. — Ensiksi on lausuttava muutamia puheenalaisen muutoksenhakukeinon ja oikeusvoiman välisistä suhteista.

On jo mainittu, että muutoksenhakukeinot muodostavat välttämättömän osan siitä järjestelystä, jonka avulla pyritään turvaamaan oikeudenkäynnin varmuus. Samassa yhteydessä on korostettu oikeusvarmuuden vaativan, että tuomioistuimien ratkaistaviksi joutuvat riitaisuudet saatetaan ilman kohtuutonta viivytystä lopulliseen päätökseen.¹⁴ Juuri oikeusvoimasäännöstö palvelee pyrkimystä pikaisen oikeusrauhan (oikeusvarmuuden) luomiseen.¹⁵ — Lainvoiman saaneen tuomion purkamista tarkoittavassa muutoksenhakukeinossa ilmenee myöskin

¹² Analogisen restitution tarkemmasta luonteesta ks. s. 269 aliv. 9:n jäljessä olevaa esitystä.

¹³ Ks. myös s. 163 aliv. 18:n edellä olevaa esitystä. — Voidaan kuitenkin ajatella sellaisia poikkeuksellisia tilanteita, jolloin lainvoimaisen prosessiratkaisunkin purkaminen lankeaa OK 31: 3:ssa säännöstellyn muutoksenhakukeinon piiriin eikä ole luonteeltaan analogista restitutiota. Tästä mainittakoon seuraava esimerkki: Sitteen kun kantajan jutussa ajama kanne oli jätetty käsiteltäväksi ottamatta, koska vastaaja oli esittänyt selvityksen siitä, ettei tuomioistuin ollut oikeellinen juttua käsittelemään, on kantaja havainnut vastaajan esittämän selvityksen paikkansa pitämättömäksi (esim. vastaajan käyttämät todistajat olivat syyllistyneet väärään valaan). Puheenalaisessa tapauksessa on ilmennyt juuri sellaisia uusia perusteita, jotka oikeuttavat kantajan OK 31: 3:n nojalla anomaan jutussa annetun lainvoimaisen prosessiratkaisun purkamista. Ks. tämän johdosta myöskin s. 281 aliv. 34:n jäljessä lausuttua.

¹⁴ Ks. s. 2 aliv. 4:n kohdalla.

¹⁵ Ks. tämän johdosta *Wrede*: II, s. 227 s. ja s. 328 sekä *Rättegångsförfarandet*, s. 118. Vrt. myös *Tirkkonen*: Oikeusvoimasta, s. 36 ss.

lainlaatijan pyrkimys turvata oikeudenkäynnin varmuus. Tällöinhän tuomionpurkuanomus nojautuu uusiin aineellisiin seikkoihin, joiden valossa tarkastellen jutussa annettu tuomio on osoittautunut aineellisesti vääräksi. Mutta toisaalta merkitsee puheenalaisen oikeusturvakeinon käyttäminen tendenssiä, joka on suoranaudessa ristiriidassa oikeusvoimaisuusvaatimuksen kanssa. Mitä helpommat ne perusteet ovat, joiden nojalla lainvoiman saanut tuomio voidaan purkaa, sitä suuremmiksi muodostuvat poikkeukset siitä säännöstä, että tuomioistuinratkaisujen oikeusvoimaisuus on periaatteessa säilytettävä loukkaamattomana. Ja niinpä lainlaatijan tehtävänä onkin löytää jonkinlainen kultiainen keskitie ratkaistessaan sitä probleemia, minkälaisissa tilanteissa lainvoimaisen tuomion purkaminen on sallittava.¹⁶

Tämän jälkeen on lyhyesti kosketeltava lainvoiman saaneen tuomion purkamista tarkoittavan muutoksenhakekeinoon ja tuomionselityssäännösten suhdetta toisiinsa. Molemmat ovat kyllä oikeusturvakeinoja.

¹⁶ Tekstissä lausutun johdosta viitattakoon seuraaviin esityksiin: *Proc. bet. II*, s. 231 ss.; *Gummel*: Om ställande, s. 34 ss. ja s. 41 i.f.; *Uppström*: Straffprocessrätten, s. 252; *Herkerath*, s. 15, s. 18, s. 29 ss. ja s. 38; v. *Kries*, s. 423, s. 428 s. ja s. 431 s.; *Strafprozessrecht*, s. 701 sekä *Goltdammers Archiv* 26, s. 170 ja s. 174; *Gerland*, s. 436; ja *Alsberg*, s. 85 ss.

Palme on sitä mieltä, ettei lainvoiman saaneen tuomion purkamista tarkoittava muutoksenhakekeino ole siviiliprosessissa järjestetty aineellisen totuuden saavuttamistarkoituksessa (*Palme*, s. 44 aliv. 80). Kantansa tueksi hän viittaa siihen, ettei lainvoiman saaneen tuomion purkaminen tapahdu vain sillä perusteella, että tuomio on aineellisesti väärä, vaan että tällöin täytyy olla olemassa eräitä muitakin seikkoja, »vilka icke på något sätt äro betingade av principen om nående av materiell sanning» (ib.). Tällaisena seikkana *Palme* mainitsee ensinnäkin sen, että puheenalaiseen muutoksenhakekeinoon voidaan vain poikkeuksellisissa tapauksissa turvautua. Lisäksi hän viittaa OK 31:3:ssa oleviin »uusia perusteita» koskeviin määräyksiin. Ks. *Palme*, s. 44 aliv. 80 verr. s. 28 ss. Ja johtopäätöksensä hän lausuu: »Allt detta giver otvetydigt vid handen, att lagstiftaren genom rättsmedlet återbrytande av dom, som vunnit laga kraft, skapat garantier för nående av ett annat mål i civilprocessen än den materiella sanningen — » (ib. s. 44 aliv. 80). — *Palmen* esitysten johdosta on huomautettava, ettei lainvoiman saaneen tuomion purkamista tarkoittavan muutoksenhakekeinoon salliminen vain poikkeuksellisissa tilanteissa yhtä vähän kuin se järjestely, joka OK 31:3:ssa on tullut »uusien perusteiden» osaksi, tunnu tukevan hänen johtopäätöstään. Viitatu rajoitukset saavat riittävän selityksensä siitä, että lainlaatija on sopivaksi katsomallaan tavalla tahtonut tehdä kompromissin oikeusrauhan vaatimuksen (so. oikeusvoiman periaatteellisen loukkaamattomuuden) ja oikeudenkäynnin varmuuden välillä. Se, ettei lainlaatija ole ilman rajoituksia sallinut lainvoiman saaneen tuomion purkamista, ei siis mielestämme kumoa sitä tosiasiaa, että OK 31:3:ssa järjestetyn muutoksenhakekeinoon avulla on pyritty palvelemaan aineellisen totuuden vaatimuksia.

Nyt on kumminkin huomattava, ettei tuomionselityspyyntö voi nojautua sellaisiin aineellisiin perusteisiin kuin lainvoiman saaneen tuomion purkamisen. Tuomionselitys ei näet milloinkaan saa tarkoittaa aineellisesti väärän tuomion kumoamista tai muuttamista.¹⁷ Ja niinpä on päädyttävä siihen tulokseen, ettei »sama peruste» oikeuta sekä tuomionselitysmenettelyyn että lainvoiman saaneen tuomion purkamista tarkoittavaan oikeudenkäyntiin.

Seuraavassa ryhdytään selvittämään lainvoiman saaneen tuomion purkamisen edellytyksiä. Tarkastamme aluksi ainoastaan niitä edellytyksiä, jotka elimellisesti kuuluvat siihen menettelyyn, joka tapahtuu purkuinstanssissa. Puheenalaisia edellytyksiä sanomme yhteisellä nimellä purkuedellytyksiksi. Jäljempänä toisessa yhteydessä tullaan taas koskettelemaan sellaisia edellytyksiä, jotka kuuluvat lainvoiman saaneen tuomion purkamista koskevan menettelyn jälkimmäiseen osaan eli jutussa viimeksi tuominneessa oikeudessa tapahtuvaan prosessiin.

Purkuedellytyksiä tutkittaessa on syytä tarkastaa siviiliprosessimenettelyä ja rikosprosessimenettelyä erikseen. Voimassaolevassa oikeudessamme esiintyy näet eräitä siksi huomattavia eroavaisuuksia siviiliprosessuaalisen ja rikosprosessuaalisen tuomionpurun välillä, että näiden oikeusalojen erillinen käsittely tuntuu olevan paikallaan.

2. PURKUEDELLYTYKSET SIVIILIPROSESSISSA.

Vastaavasti sen jaoituksen kanssa, minkä omaksuimme käsitellessämme edellisessä luvussa ns. palauttamisedellytyksiä, voidaan otsakeessa mainitut edellytykset jakaa kahteen pääryhmään, nimittäin muodollisiin ja asiallisiin purkuedellytyksiin. Erillisen (kolmannen) edelytysryhmän muodostavat yleiset prosessiedellytykset. Niiden ja muodollisten purkuedellytysten yhteisenä piirteenä on se, että jos jokin tällainen edellytys puuttuu, on lainvoiman saaneen tuomion purkamista tarkoittava anomus jätettävä käsiteltäväksi ottamatta. Sen sijaan asial-

¹⁷ Lainvoiman saaneen tuomion purkamisen lopullisena päämääränä on siis saada poistetuksi ne aineellisen totuuden tiellä olevat esteet, jotka sisältyvät muutoksenhaun alaiseen ratkaisuun. Siinä tarkoituksessa muutoksenhakija esittää uusia aineellista laatua olevia perusteita, joiden valossa tarkastellen tuomioistuinratkaisu osoittautuu aineellisessa katsannossa vääräksi. Ja käytännöllisenä lopputuloksena menestyksellisestä muutoksenhausta on OK 31:3:n mukaan se, että jutussa aikaisemmin annettu tuomio joko kumotaan tai ainakin muutetaan.

lisen purkuedellytyksen puuttuminen aiheuttaa anomuksen hylkäämisen. Mitä taas tulee muodollisten purkuedellytysten ja yleisten prosessiedellytysten väliseen suhteeseen, niin saatetaan se luonnehtia samalla tavoin kuin muodollisten palauttamisedellytysten suhde yleisiin prosessiedellytyksiin. Muodolliset purkuedellytykset ovat siis sellaisia muodollisia seikkoja, joita lain mukaan on pidettävä nimenomaan nyt kysymyksessäolevan muutoksenhakukeinon käyttämisen erityisinä muodollisina edellytyksinä. Muut muodollista laatua olevat seikat lankeavat taas yleisten prosessiedellytysten piiriin. Viimeksimainittuja emme ryhdy tarkemmin käsittelemään, vaan viittaamme niihin huomautuksiin, jotka on esitetty kosketeltaessa yleisiä prosessiedellytyksiä palauttamismenettelyssä.

Aloitamme purkuedellytyksiä koskevan esityksen selvittelemällä muodollisia purkuedellytyksiä. Tällöin on erikseen tutkittava seuraavia seikkoja:

- a) Minkälaiset ratkaisut ovat tämän muutoksenhakukeinon kohteena?
- b) Kenellä on oikeus tämän muutoksenhakukeinon käyttämiseen?
- c) Muut muodolliset purkuedellytykset.

a. *Minkälaiset ratkaisut ovat tämän muutoksenhakukeinon kohteena?*

Tarkasteltaessa analogisen restitUTION ja lainvoiman saaneen tuomion purkamisen välistä suhdetta, on huomautettu seuraavasta seikasta: Viimeksimainitun oikeusturvakeinon avulla pyritään aikaansaamaan tuomionpurku uusien aineellisten perusteiden nojalla. Tästä tosiasiasta on tehty se johtopäätös, että lainvoiman saaneen tuomion purkamisen kohteena saattavat oikeastaan olla vain tuomiot tämän käsitteen juridisteknisessä merkityksessä.¹⁸

¹⁸ Ks. tekstissä lausutun johdosta *Broomé*, s. 320 s.; *Schrevelius*, s. 159; *Tirkkonen*: Oikeusvoimasta, s. 196; sekä *Wrede*: II, s. 335 (verr. ib. s. 339), *Rättegångsförfarandet*, s. 127 ja *Zivilprozessrecht*, s. 302 (verr. ib. s. 304).

Sanottuun tulokseen ei voitaisi päätyä kiinnittämällä yksinomaan huomiota OK 31:3:ssa käytettyyn tuomio-sanaan. Lain terminologialle ei näet voida tässä yhtä vähän kuin monessa muussakaan suhteessa antaa ratkaisevaa merkitystä. Tekstissä esitetty johtopäätös perustuu siis lainvoiman saaneen tuomion purkamista tarkoittavasta oikeusturvakeinosta esitettyyn karakteristiiikkaan. Ja viimeksimainittu nojautuu taas siihen tulkintaan, joka on annettava OK 31:3:ssa käytetystä sanonnasta »uusien perusteita». Jonkinlaista tukea sille mielipiteelle, että

Vastalausuttu koskee ainoastaan siviiliprosessia. Sen ulkopuolelle lankeavilla aloilla ilmenee kyllä sellaista OK 31:3:n säännöksiin nojautuvaa purkutoimintaa, joka ei kohdistu tuomioihin. Esimerkkinä mainittakoon, että jakolainsäädännön piiriin kuuluvien jakotoimitusten yhteydessä on esiintynyt tapauksia, joissa KKO on puheenaolevan lainpaikan nojalla suostunut purkuanomukseen. Kun jakotoimituksia ei yleensä ole katsottu siviiliprosessimenettelyn puitteisiin kuuluviksi, on aiheetonta tarkemmin puuttua jakotoimitusten purkamista koskevaan kysymykseen.¹⁹ Sen sijaan on syytä mainita, että MJO:ssa tapahtuvaa menettelyä pidetään riita-asiaain oikeudenkäyntinä, joten MJO:n tuomiot ovat siviiliprosessuaalisia tuomioistuinratkaisuja. Epäämätöntä myöskin on, että tällainen tuomio voidaan purkaa OK 31:3:n säännösten nojalla.²⁰

OK 31:3:ssa säädetään, että »jos jompikumpi sitten tahtoo ylemmässä Oikeudessa hakea siihen muutosta, olkoon hänellä siihen lupa».

OK 31:3:ssa oleva muutoksenhakukeino kohdistuu oikeastaan vain tuomioita vastaan, saadaan kyllä mainitusta lainpaikasta. Määräähän tämä lainkohta (verratuna OK 31:2:een), että hakijan tulee näyttää täyttäneensä sen, »mitä asiassa tuomittu on». Ja sääntönä on, että vain varsinaisiin tuomioihin nähden voidaan puhua tuomion täyttämismisvelvollisuudesta. Ks. tämän johdosta myös *Tirkkonen*, mt. s. 196. — Olemme kumminkin toisessa yhteydessä maininneet esimerkin siitä, että tämän muutoksenhakukeinon kohteena saattaa poikkeustapauksessa olla prosessiratkaisukin. Ks. sen johdosta s. 160 aliv. 13.

¹⁹ Ks. myöskin s. 107 aliv. 36:n jäljessä olevaa esitystä. — Silloin kun tuomionpurku kohdistuu toimitusmiesten toimenpiteitä vastaan, on KKO:n noudattama menettely muodostunut varsin erilaiseksi: Toisinaan KKO on suostuessaan jakotoimituksen purkamista tarkoittavaan anomukseen samalla palauttanut asian suoraan toimitusmiesten käsiteltäväksi. Näin esim. 1) OO 1916, p:t n:o 216; 2) KKO 1931, tied. n:o 510; 3) KKO 1933, tied. n:o 219; ja 4) KKO 1934, tied. n:o 472. Usein on KKO kuitenkin menetellyt sillä tavoin, että hakija on oikeutettu MH:n välityksellä saamaan asian suoraan vireille MJO:ssa. Siten esim. KKO 1927, tied. n:o 187 ja KKO:n p. 25. 11. 1930 n:o 3964. Näiden oikeustapausten mukaan hakijat saivat oikeuden hakea MH:n välityksellä muutosta toimitusmiesten ratkaisuun siten, että heidän tuli määräpäivään mennessä jättää MJO:lle osoitettu valituskirjansa MH:lle. Nyt ei kuitenkaan ole ollut kysymys menetetyt ajan palauttamisesta, vaan lainvoiman saaneen tuomion purkamisesta uusien aineellisten perusteiden nojalla. Tuomionpurun perustana ei näet suinkaan ole ollut prosessuaalisen määräajan laiminlyönti. Vrt. tämän johdosta s. 107 aliv. 37:ssä olevaa esitystä.

Lainvoimaisten jakotoimitusten purkamisesta yleensä ks. *Moring*: Finlands skiftesrätt, s. 970 ss.

²⁰ Tämä koskee vastaavasti KKO:n tuomioita jutuissa, jotka ovat muutoksenhakuteitse tulleet MJO:sta KKO:een. Eräs KKO:n tuomio ansaitsee tässä yhteydessä huomiota osakseen. KKO 1935, tied. n:o 418 olevasta oikeustapauksesta ilme-

Tämä säännös ei kuitenkaan oikeuta päättämään, etteivät KKO:n omat ratkaisut saata olla purkumenettelyn kohteena.²¹ Riidatonta onkin, että KKO:n purkutoiminta voi kohdistua sen omiakin riita-asiaihin luontoisia tuomioita vastaan.

Vakuutusneuvostossa tapahtuvaa menettelyä on pidetty siviiliprosessinä. Oikeuskäyttömme tarjoaakin esimerkkejä siitä, että vakuutusneuvoston päätökset on OK 31: 3:n nojalla purettu.²²

Kirjallisuudessa on esitetty se mielipide, että sellaiset interlokutori-set tuomioistuinratkaisut, joita laki pitää tuomioiden veroisina, voidaan OK 31: 3:n säännöksen nojalla purkaa.²³ Tällaisina ratkaisuna tulisivat ennen kaikkea kysymykseen valantekopäätös ja päätös, jossa tuomioistuin, samalla kun se määrää uskotut miehet selvittämään asianosaisten välisiä laseja, vahvistaa laskemisen perusteen (OK 24: 2). Vaikka puheenaolevat päätökset ovat luonteeltaan valmistele-vaa laatua olevia, niin on kuitenkin todettava, että niiden sisällyksellä on siksi ratkaiseva vaikutus jutun lopulliseen tulokseen, että lainlaa-tija on pitänyt niitä varsinaisten muutoksenhakekeinojen käyttämiseen nähden tavallisten tuomioiden veroisina. On niin ollen yhdyttävä edel-lämainittuun mielipiteeseen ja siis katsottava, että kysymyksessäolevat

nee, että KKO 25. 9. 1935 antoi tuomion, joka tarkoitti erään aikaisemman KKO:n tuomion »täydentämistä». Ensiksimainittu tuomio sisälsi asiallisesti katsoen tuomionpurun, mutta koska sanottu »täydentäminen» ei perustunut uusiin aineelli-siin seikkoihin, vaan oikeustapauksesta tarkemmin ilmenevään tuomioistuintien laiminlyöntiin, oli kyseessä analogisen restituitution puitteisiin lankeava purku-toiminta.

Lopuksi on syytä mainita, että jakotoimitusten purkaminen usein käytän-nössä esiintyy sellaisissa tilanteissa, jotka kuuluvat analogisen restituitution piiriin. Ks. tämän johdosta s. 273 aliv. 19:n edellä olevaa esitystä.

²¹ Ks. *Broomé*, s. 322 ja *Wrede: Rättegångsbalken II*, s. 252. Vrt. myös s. 158 aliv. 10:ssä olevaa esitystä.

²² Ks. esim. KKO 1935, sel. n:o 42. Vrt. sen johdosta jäljempänä s. 174 aliv. 39:ssä olevaa esitystä.

Tässä yhteydessä on kysyttävä: Jos vakuutusneuvostolla olisi 12. 4. 1935 ann. työtekijäin tapaturmavakuutuslain 46 §:n nojalla mahdollisuus in casu poistaa asiassa antamansa aikaisempi ratkaisu, niin voiko asianosainen sanotun lainpai-kan puitteisiin soveltuvissa tilanteissa anoa tuomionpurkua suoraan KKO:lta? Ky-symykseen lienee vastattava kieltävästi. Tuntuu näet siltä, että puheenalaisen lainpaikan määräykset vakuutusneuvoston vallasta purkaa omat ratkaisunsa läh-tevät siitä, että ainoastaan vakuutusneuvostolla on mahdollisuus ryhtyä tällaiseen toimenpiteeseen. Vrt. tämän johdosta myöskin s. 158 aliv. 9:ssä lausuttua.

²³ Näin *Schrevelius*, s. 159.

päätökset voidaan tarpeen tullen purkaa OK 31:3:n määräysten nojalla. Kun käytännössä herää kysymys tällaisen päätöksen purkamisesta, niin tilanne on samalla tavallisesti se, että itse pääasiassa on olemassa lainvoimainen tuomio. Ja koska viimeksimainittu perustuu »väärään» interlokutoriseen päätökseen, on sekä itse tuomio että puheenalainen päätös purettava.²⁴

Seuraavassa siirrytään tarkastelemaan eräitä erikoistilanteita. Niinpä on aihetta tutkia, missä määrin oikeuden vahvistama sovinto voi olla purkumenettelyn kohteena. — Aluksi on kosketettava sovinnon vahvistamisen vaikutuksia. Kun tuomioistuin vahvistaa asianosaisten oikeudenkäynnin aikana tekemän sovinnon, niin jätetään kanne samalla sillensä. Jutussa ei siis anneta varsinaista tuomiota. Sovintoa vahvistaessaan ei tuomioistuin myöskään voi puuttua siihen kysymykseen, oliko sovinto kohtuullinen, vaan rajoittuu tuomioistuimen tutkimisvalta koskemaan sovinnon laillisuutta. Tästä myöskin johtuu, ettei tuomioistuimen vahvistamaa sovintoa voida muutoksenhakuteitse saattaa ylemmän tuomioistuimen tutkittavaksi tarkoituksessa saada vahvistettu sovinto kumotuksi tai muutetuksi aineellisella perusteella. Ainoastaan niissä tapauksissa, jotka mainitaan OK 20:5:ssä, asianosaisilla on valta saattaa vahvistettu sovinto tuomioistuimessa uudestaan tutkittavaksi.²⁵

²⁴ Tekstissä lausutun valaisemiseksi viitattakoon KKO 1936, tied. n:o 268: KKO suostui anomukseen, että alioikeuden avioliiton ulkopuolella syntyneen lapsen elatusapua koskevassa jutussa julistamat valantekopäätös ja lopullinen päätös purettaisiin. — Puheenalaisessa oikeustapauksessa oli purkuperusteena se, että alkuperäisen jutun kantaja oli myöhemmin tunnustanut syyllistyneensä väärään valaan. — Mutta valantekopäätös voi aiheuttaa jutussa annetun lainvoimaisen tuomion kumoamisen sellaisissakin tapauksissa, jolloin tuomionpurku ei ollenkaan kohdistu itse valantekopäätöstä vastaan. Esimerkkinä mainittakoon seuraava *Kallenbergin* kosketelema tilanne: Jos valantekopäätökseen on erikseen haettu muutosta, mutta pääasia siitä huolimatta ratkaistu lainvoimaisella tuomiolla, ei valantekopäätöksen käsitteleminen voi tapahtua ylemmässä tuomioistuimessa, ellei pääasiassa annettua tuomiota pureta. (Ks. *Kallenberg*: II, s. 975 aliv. 76 i.f.) Koska jutussa annettu tuomion purkaminen tällöin perustuu tuomioistuimen virheelliseen menettelyyn, niin on kyseessä analoginen restitutio eikä tuomion purkaminen uusien aineellisten seikkojen nojalla. Vrt. nyt lausutun johdosta myöskin *Granfelt—Castrén*, s. 107 aliv. LI.

²⁵ Tekstissä kosketeltujen seikkojen johdosta ks. *Tirkkonen*: Oikeusvoimasta, s. 206 s. ja siellä mainittu kirjallisuus; ks. lisäksi *Kallenberg*: Rättsmedlen, s. 22 s. — Jos tuomioistuin on sovintoa vahvistaessaan menettänyt muodollisessa katsannossa virheellisesti, niin voidaan turvautua varsinaiseen tai ylimääräiseen mitättömyyskanteluun. Ks. *Granfelt—Castrén*, s. 113 aliv. LIII kohdalla olevaa esitystä.

— Nyt esitetyn johdosta on tuomionpurkua silmälläpitäen lausuttava seuraavaa: Päätöstä, jolla sovinto on vahvistettu, ei voida OK 31:3:n nojalla purkaa. Vastakkainen mielipide johtaisikin siihen, että tuomionpurkuinstanssi joutuisi harkitsemaan sellaisia aineellisia perusteita, jotka kohdistuvat sovinnon materiaaliseen sisällykseen. Ja silloinhan tuomionpurun kohteena todellisuudessa olisi asianosaisten välinen sopimus eikä tuomioistuimen toimittama sovinnon vahvistaminen.²⁶

Voidaanko sitten päätös, jolla tuomioistuin on asianosaisten pyynnöstä selittänyt antamaansa tuomiota, purkaa OK 31:3:ssa säännöstellyn muutoksenhakekeinon avulla? Vastaus on kielteinen. Eihän tuomionselityspäätös saa lain mukaan merkitä alkuperäisen tuomion muuttamista. Mikäli tuomionpurku tulisi kysymykseen, niin kohdistuisi se niin ollen alkuperäistä tuomiota vastaan.²⁷

Erityistä huomiota vaatii osakseen se kysymys, voidaanko välitystuomio OK 31:3:n nojalla purkaa. — Johdannoksi mainittakoon, että vaikkei katsottaisi välimiesmenettelyn olevan prosessia, on tällaisen menettelyn ja tavallisen riita-asiaa oikeudenkäynnin välillä siksi paljon

²⁶ Ks. myös *Gammel*: Återkallande, s. 80 ja *Trygger*: Om skriftliga bevis, s. 27 aliv. 2; vrt. lisäksi *Knapp*, s. 36.

Ruotsin oikeuskäytön alalta mainittakoon NJA 1936, ref. n:o 48: Sitten kun alioikeus oli vahvistanut siellä vireilläollessa jutussa tehdyn sovinnon, oli toinen asianosaista väittäen sovintoa pätemättömäksi sillä perusteella, että hän sovintoa tehdessään oli ollut mielisairas, hakenut HD:ssa tuomionpurkua (»resning»), mutta HD katsoi, ettei hakemus aiheuttanut muuta lausuntoa kuin että »K. erinrades om sin befogenhet att jämlikt 20 kap. 5 § rättegångsbalken efter stämning å E. vid H.R:n föra talan om förlikningens ogiltighet».

Voidaan ajatella sellaisiakin tilanteita, joissa KKO sovinnonvahvistusmenettelyssä tapahtuneen oikeudenkäyntivirheen johdosta purkaa sovinnonvahvistuspäätöksen. Tällainen purku lankeaa kuitenkin analogisen restitUTION piiriin.

²⁷ Kumminkin voi tuomionpurkuhakemus määrätyin edellytyksin kohdistua juuri tuomionselityspäätöstä vastaan. Jos näet tällaiseen päätökseen on pantu »jotakin sellaista, jota päätöksessä (so. alkuperäisessä lainvoimaisessa tuomiossa) ei ole selkeästi mainittu», eikä asianosainen ole kanteluteitse (OK 24:11:n nojalla sellaisena kuin tämä lainpaikka on 27. 4. 1868 ann. asetuksessa) saattanut tuomionselityspäätöstä ylemmän oikeuden tutkittavaksi, ei hänellä ole muuta mahdollisuutta kuin turvautua tuomionpurkuun. Silloin on kuitenkin kyseessä analoginen restitutio. Purkuhakemuksen hyväksyvä päätös perustuu näet siihen, että tuomioistuin on prosessilain vastaisesti ottanut tuomionselitykseensä jotakin sellaista, mitä alkuperäisessä tuomiossa ei ollut selvästi mainittu. Vrt. nyt lausutun johdosta *Kallenberg*: II, s. 1220 s., jossa käsitellään sitä kysymystä, onko ylempi tuomioistuin velvollinen viran puolesta ottamaan huomioon sen, että tuomionselityspäätökseen on pantu jotakin sellaista, mitä tuomiossa ei ole selvästi lausuttu.

yhtymäkohtia, että ne oikeuttavat koskettelemaan puheenalaista kysymystä. Sen ratkaisemiseksi on viitattava VML:ssä omaksuttuun järjestelyyn, jonka mukaan välitystuomio ei ole — VML 24 §:ssä mainittua poikkeusta lukuunottamatta — tuomioistuimessa kumottavissa aineellisilla perusteilla. Tämä VML:n kanta oikeuttaa tekemään sen johtopäätöksen, ettei välitystuomiota voida purkaa uusien aineellisten perusteiden nojalla.²⁸ Vastakkainen kanta johtaisikin varsin epätydyttäviin tuloksiin. Niinpä purkuinstanssi joutuisi vaikeuksiin, kun sen olisi harkittava, vaikuttavatko uudet perusteet asiaan. Tämä vaikeus johtuu siitä, että kun välitystuomio on VML:n mukaan perustettava oikeuden ja kohtuuden vaatimuksiin, niin ei ole helppoa päätellä, onko esitetty purkuperuste asiaan vaikuttava. Oletetussa tilanteessa syntyisi toinenkin vaikeus: Jos KKO suostuu purkuanomukseen, niin olisi asian käsittely OK 31:3:n mukaan siirrettävä jutussa viimeksi tuominneeseen oikeuteen. Nyt on meillä kuitenkin olemassa vain väli miesten antama ratkaisu. Olisiko asia siis uudelleen saatettava väli miesmenettelyn kohteeksi? Sekään ei tunnu mahdolliselta.^{28a}

Vaikkei välitystuomio siis voikaan tulla OK 31:3:ssa säännöstellyn muutoksenhakukeinon kohteeksi, on kuitenkin mahdollista, että välitystuomio on poikkeuksellisesti purettavissa analogisen restitutiion avulla. Tällöin tapahtuu tuomionpurku siten, että KKO suostuessaan purkuhakemukseen samalla kumoaa välitystuomion.²⁹

Lainvoiman saaneen tuomion purkamista tarkoittavan muutoksenhakukeinon käyttäminen edellyttää myöskin, että tämän muutoksenhakukeinon kohteena oleva tuomioistuinratkaisu on tullut lainvoimai-

²⁸ *Berglund* lausuu nimenomaan, ettei lainvoiman saaneen tuomion purkamista koskevia säännöksiä voida soveltaa välitystuomioon (*Berglund*, s. 116). *Granfelt* taas huomauttaa, käsitellessään VML 23 §:n määräyksiä, ettei VML anna vastausta siihen kysymykseen, voidaanko välitystuomio puheenalaisessa lainpaikassa mainituilla perusteilla purkaa. Tämän kysymyksen ratkaisemisen tulee *Granfeltin* mielestä tapahtua yleisten prosessioikeudellisten säännösten nojalla. (Ks. *Granfelt: Skiljemannaförfarandet*, s. 47.) Tuntuu siltä, ettei *Granfelt*kaan pidä mahdollisena välitystuomion purkamista uusien aineellisten syiden nojalla.

^{28a} Vrt. *Granfelt: Skiljemannaförfarandet*, s. 25, jossa huomautetaan, että niin pian kuin välitystuomio on annettu, on välityssopimuksen päämäärä muodollisesti katsoen saavutettu. Samalla korostetaan sitä seikkaa, etteivät välimiehet ole velvollisia antamaan asiassa uutta tuomiota.

²⁹ Sellainen välitystuomion kumoaminen korvaa VML 23 §:ssä järjestetyn menettelyn, eikä tuomionpurku siis tällöin nojautu uusiin aineellisiin perusteisiin. Ks. tekstissä lausutun johdosta myöskin s. 289 aliv. 45:n edellä olevaa esitystä.

seksi. Tuomioistuinratkaisun täytyy siis olla sellainen, ettei siihen voida enää hakea muutosta varsinaisten muutoksenhakukeinojen avulla.³⁰ Ja kun lainvoiman saaneen tuomion purkaminen säännönmukaisesti kohdistuu tuomioita vastaan, niin johtuu siitä, että kysymyksessä olevat tuomioistuinratkaisut myöskin ovat oikeusvoimaisia.³¹

Siihen kysymykseen, milloin tuomioistuinratkaisu on tullut lainvoimaiseksi, emme enää tässä yhteydessä puutu, vaan viittaamme aikaisempaan esitykseen. Nimenomaan oikeusvoiman kannalta on taas lyhyesti todettava seuraavaa: Kun nyt käsiteltävän muutoksenhakukeinon kohteena ovat tuomioistuinratkaisut säännönmukaisesti ovat oikeusvoimaisia ja kun menestyksellinen tuomionpurku merkitsee tuomioistuinratkaisun oikeusvoimavaikutuksen kumoutumista, niin OK 31:3:ssa säännöstelty oikeusturvakeino tarjoaa välikappaleen, jonka avulla tuomion oikeusvoimavaikutus saadaan kumotuksi.³²

Lopuksi on tutkittava sitä erikoiskysymystä, voiko yksipuolisesti eli osittain lainvoimainen tuomio olla purkumenettelyn kohteena. Ajatellaamme esim. seuraavanlaista tilannetta: Alioikeuden riita-asiassa antama tuomio on tullut lainvoimaiseksi toista asianosaista (A:ta) vastaan. Sillä aikaa kun toisen asianosaisten (B:n) muutoksenhaku on vireillä ylemmässä tuomioistuimessa, löytää A. uusia aineellisia perusteita, jotka osoittavat, että alioikeuden jutussa antama tuomio on A:n vahingoksi väärä niiltä osin kuin se on tullut häneen nähden lainvoimaiseksi. Nyt saatetaan kysyä, voiko A. anoa KKO:lta tuomionpurkua, vaikka B:n muutoksenhaku vielä on vireillä. Vastaamme tähän myöntävästi. B:n muutoksenhaku on näet voinut kohdistua alioikeuden tuomiota vastaan ainoastaan sikäli kuin tuomio oli B:lle epäedullinen. Samalla on tuomio oikeusvoimaisesti ratkaissut asian niiltä osin, joissa tuomio oli A:lle epäedullinen (ja B:lle edullinen). Mutta tästä myöskin johtuu, että A:n purkuanomus ei suinkaan kohdistu B:n muutoksenhaun johdosta ehkä annettua ylemmän instanssin tuomiota vastaan, vaan on sen kohteena yksipuolisesti lainvoimainen alioikeuden tuomio.

³⁰ Ks. myös *Wrede*: II, s. 335. Sanotussa yhteydessä *Wrede* käyttää juuri sanontaa »laga kraft» (ks. sen johdosta myös *Wrede*: II, s. 225 s. ja *Tirkkonen*: Oikeusvoimasta, s. 1 s.).

³¹ Käsitteestä »oikeusvoima» ks. *Wrede*: II, s. 223 ja *Tirkkonen*: Oikeusvoimasta, s. 1 s. Ks. lisäksi s. 155 aliv. 5:n jäljessä olevaa esitystä.

³² Ks. tämän johdosta *Tirkkonen*: Oikeusvoimasta, s. 509. — Tekstissä lausuttua voidaan soveltaa menetetyn ajan palauttamiseen ja analogiseen restitutiioon sikäli kuin niiden kohteena on oikeusvoimakelpoinen tuomioistuinratkaisu.

b. *Kenellä on oikeus tämän muutoksenhakukeinon käyttämiseen?*

Rajoitamme seuraavan esityksemme koskemaan ainoastaan sitä kysymystä, kuka on oikeutettu anomaan tuomion purkamista. Tällainen tehtävämme rajoittaminen puolustanee paikkaansa siitä syystä, että OK 31:3:ssa säännöstellyn muutoksenhakukeinon kohteena ovat yleensä vain tuomiot.

Puheenalaisen muutoksenhakukeinon käyttämiseen oikeutettuina tulevat ensisijassa kysymykseen juuri asianosaiset, siis henkilöt, joiden nimessä muutoksenhaun alaiseen tuomioon päättynyt oikeudenkäynti on tapahtunut. Asianosaisen asemassa on tietenkin sellainen henkilö, joka asianosaisseuraannon nojalla on tullut asianosaiseksi mainittuun oikeudenkäyntiin.³³

Kosketellessamme toisessa yhteydessä sitä kysymystä, kuka on oikeutettu käyttämään hyväkseen menetetyn ajan palauttamista tarkoittavaa muutoksenhakukeinoa, päädyimme siihen tulokseen, että asianosaisen yleisseuraaja post rem iudicatam voi turvautua mainittuun muutoksenhakukeinoon. Nyt lausuttu pitää vastaavasti paikkansa lainvoiman saaneen tuomion purkamiseen nähden: Asianosaisen yleisseuraaja on oikeutettu tarpeen tullen käyttämään hyväkseen OK 31:3:ssa säännösteltyä oikeusturvakeinoa.³⁴

³³ Ks. myös s. 109 aliv. 40:ssä olevaa esitystä. Siinä yhteydessä kosketeltuihin erikoistilanteisiin verrattavia tapauksia voi sattua lainvoiman saaneen tuomion purkamisessakin.

Alkuperäinen asianosainen voi lainvoiman saaneen tuomion antamisen jälkeen kadottaa asianosaislegitimaationsa (= asialegitimaationsa) eli oikeutuksensa asianosaisena käydä oikeutta riidanalaisesta intressistä. (Ks. sanonnasta »asianosaislegitimaatio» *Palmgren*, s. 39 s. ja *Granfelt: JFT 1936*, s. 245.) Tällöin ei alkuperäinen asianosainen voi anoa lainvoiman saaneen tuomion purkamista, vaan oikeus sanotun muutoksenhakukeinon käyttämiseen on säännönmukaisesti sillä henkilöllä, jolla nyttemmin on asianosaislegitimaatio riidanalaiseen intressiin nähden. Vrt. myös KKO 1935, tied. n:o 395; Tuomionpurkua anoi lastenvalvojan ominaisuudessaan toinen henkilö kuin se, joka oli esiintynyt lastenvalvojana alkuperäisessä oikeudenkäynnissä.

³⁴ Ks. tämän johdosta s. 109 aliv. 40:n jäljessä olevaa esitystä. — Oikeuskäytön alalta mainittakoon OO 1917, p:t n:o 266: Sitten kun KO lainvoiman saaneella päätöksellä oli velvoittanut A.U:n ja hänen miehensä luovuttamaan N:lle erään peltoalueen, oli A.U:n mies ja tämän kuoltua A.U., joka testamentin nojalla halitsi aviopuolisoiden pesää, anonut uusien perusteiden nojalla KO:n päätöksen purkamista. OO suostui anomukseen OK 31:3:n nojalla.

Mitä taas tulee lainvoimaisen tuomion antamisen jälkeen tapahtuneeseen aineelliseen erikoisseuraantoon, niin katsoisimme yhdenmukaisesti sen kanssa, mitä on lausuttu menetetyn ajan palauttamista koskevassa esityksessä, että tuollainen seuraaja kyllä voi turvautua lainvoiman saaneen tuomion purkamista tarkoittavaan muutoksenhakukeinoon. Tämän mielipiteen tueksi on viitattava niihin näkökohtiin, jotka on esitetty käsiteltäessä vastaavaa kysymystä menetetyn ajan palauttamiseen nähden.^{34a}

Kun aineellinen (yksityisoikeudellinen) seuraanto tapahtuu lainvoimaisen tuomion antamisen jälkeen, niin seuraajat ovat tuomion oikeusvoiman sitomia. Tämä tosiasia herättää seuraavan kysymyksen: Miten on OK 31: 3:ssa säännöstellyn muutoksenhakukeinoon käyttämisen kannalta arvosteltava niitä muita tilanteita, jolloin tuomion oikeusvoima positiivisen oikeuden mukaan ulottuu kolmanteen mieheen? Onko sanotussa asemassa oleva kolmas mies oikeutettu anomaan lainvoiman saaneen tuomion purkamista? — Positiivinen oikeutemme ei anna mitään varmaa johtoa ratkaistaessa esilläolevaa kysymystä. Se seikka, että tuomion oikeusvoima ulottuu kolmanteen mieheen, ei näet vielä yksinään tunnu muodostavan riittävää oikeudellista pohjaa myönteisen vastauksen antamiselle. Kumminkaan ei voida kieltää, että oikeusvoiman ulottuminen kolmanteen mieheen *saattaa de lege lata* pohjautua sellaisiin erikoislaatuisiin seikkoihin, jotka perustavat kolmannelle miehelle oikeuden anoa lainvoimaisen tuomion purkamista.³⁵ Oikeuskäytököään ei tunnu omaksuneen sellaista yleistä sääntöä, että jokainen oi-

^{34a} Ks. s. 110 aliv. 41:n jäljessä lausuttua.

³⁵ Tekstissä lausutun valaisemiseksi esitettäköön eräs esimerkki: A. on velallisen B:n konkurssipesää vastaan pannut vireille moitekanneoikeudenkäynnin, jossa hän vaatii itselleen omistusoikeutta konkurssipesään kuuluvaan kiinteistöön. Tässä oikeudenkäynnissä, jossa konkurssipesä on asianosaislegitimoitu käyttämään vastaajapuhevaltaa, annetaan kanteen hyväksyvä lainvoimainen tuomio, joka oikeusvoimaisesti sitoo velallista B:tä. — Analoginen tilanne on olemassa silloin, kun moitekanneoikeudenkäynti on jo ennen konkurssin alkua pantu vireille, mutta prosessi saatettu loppuun asianosaislegitimoitua konkurssipesää vastaan. Vrt. viimeksimainitun tapauksen johdosta *Tirkkonen*: Oikeusvoimasta, s. 420. Jos velallinen konkurssin päätyttyä saa tietoonsa sellaisia uusia perusteita, joiden avulla moitekanneoikeudenkäynnissä annettu lainvoimainen tuomio voidaan purkaa, ei mikään tunnu estävän häntä turvautumasta OK 31: 3:ssa säännösteltyyn muutoksenhakukeinoon. Velallisen muutoksenhakuoikeuden tueksi viitattakoon siihen, että velallinen on konkurssipesään kuuluneen kiinteistön eli siis riitautetun intressin passiivinen subjekti, joka on sidottu asianosaislegitimoidun konkurssipesän käynnissä oikeudenkäynnissä annettuun tuomioon. Lisäksi on huomattava, että kon-

keusvoimavaikutuksen piiriin joutunut kolmas mies voisi käyttää hyväkseen OK 31:3:ssa olevaa muutoksenhakukeinoa.³⁶

Määrätyin edellytyksin voivat riita-asiaain oikeudenkäyntiin osallistua henkilöt, jotka eivät ole asianosaisen asemassa, mutta joilla kumminkin on oikeus käyttää varsinaisia muutoksenhakukeinoja. Esimerkkinä tällaisista tilanteista mainittakoon pari aikaisemmin kosketeltua erikoislainsäädännön piiriin lankeavaa tapausta, nimittäin moottoriajoneuvoliikenteestä johtuvan vahingon vastuusta 28. 4. 1925 annetun lain 14 §:n nojalla tapahtunut vakuutuslaitoksen sivuväliintulo sekä avioliittolain voimaanpanosta 13. 6. 1929 annetun lain 11 §:n 3 kappaleeseen perustuva virallisen syyttäjän muutoksenhakuoikeus avioliiton purkamista koskevilla jutuissa. Sanotussa asemassa olevilla henkilöillä —

kurssin päätyttyä velallinen tulee jälleen legitimoiduksi käymään oikeutta hänelle kuuluvista varallisuusintresseistä. Ja lopuksi mainittakoon, että ellei velallisella katsottaisi olevan esilläolevassa tapauksessa muutoksenhakuoikeutta, niin jouduttaisiin helposti siihen, ettei kukaan voisi anoa puheenalaisen tuomion purkamista.

³⁶ Alempana selostettakoon erästä kotimaisen oikeuskäyttöme alalta otettua tapausta, jossa KKO tuntuu ainakin epäsuorasti asettuneen sille kannalle, että tuomion oikeusvoiman sitoma kolmas mies voi hakea tuomionpurkua. KKO 1932, tied. n:o 192:sta näet ilmenee seuraavaa: Sitten kun N.N. X:n konkurssipesän velkojana oli anonut, että MH:n lainvoimainen päätös, jolla X. oli velvoitettu maksamaan P:lle vekselin nojalla erään summan, purettaisiin ja asia asetettaisiin siihen tilaan, jossa se oli ollut ennen jutun vireillepanoa, KKO päätöksessään lausui, että siihen nähden, että MH:n päätös ei välittömästi koskenut hakijan oikeutta, KKO ei voinut suostua hakijan anomukseen, joka »siis jätettiin varteen ottamatta». Onkin todettava, ettei MH:n päätös suinkaan oikeusvoimaisesti sitonut velkojaa. (Ks. tämän johdosta myös Tirkkonen: Oikeusvoimasta, s. 470.) Kursivoimamme sanonta viittaa taas siihen, että jos puheenalainen MH:n päätös olisi välittömästi koskenut hakijan oikeutta — ja sellaiseksi muodostuu tilanne juuri silloin, kun kolmas mies joutuu tuomion oikeusvoimavaikutuksen piiriin, — olisi hänellä KKO:n mielestä ollut oikeus OK 31:3:ssa säännöstellyn oikeusturvakeinon käyttämiseen. Nyt selostetun oikeustapauksen nojalla ei kumminkaan voida tehdä sitä kauaskantoista johtopäätöstä, että oikeuskäyttöme sallisi jokaisen oikeusvoiman sitoman kolmannen miehen turvautua lainvoiman saaneen tuomion purkamista tarkoittavaan muutoksenhakukeinoon.

Saksalaisessa kirjallisuudessa on kyllä pohdittu nyt kosketeltua kysymystä. Sikälaisessä tieteisopissa on esitetty se mielipide, että »Wiederaufnahme des Verfahrens»-oikeusturvakeino on jokaisen sellaisen kolmannen miehen käytettävissä, johon tuomion oikeusvoima ulottuu. Ks. etenkin Rosenberg, s. 548; vrt. lisäksi Schoetensack, s. 28 ss.; v. Kries, s. 31 ss.; Wurzer, s. 51 ss.; Hellwig: Rechtskraft, s. 179 ss.; ja Gaupp—Stein: II, § 578 II.

vakuutuslaitoksella ja virallisella syyttäjällä — on myöskin oikeus anoa lainvoiman saaneen tuomion purkamista.³⁷

Yhdenmukaisesti sen kanssa, mitä on lausuttu käsiteltäessä vastaavaa kysymystä menetetyn ajan palauttamista koskevassa esityksessä, on päädyttävä siihen tulokseen, että jokainen sellainen *sivuväliintulijana esiintynyt* henkilö, jolla on oikeus varsinaisten muutoksenhakukeinojen käyttämiseen, voi myöskin anoa lainvoimaisen tuomion purkamista. Sanoitun mielipiteen tueksi on viitattava seuraavaan seikkaan: Nyt on kysymys henkilöistä, jotka olisivat voineet käyttää varsinaisia muutoksenhakukeinoja. Ja tämä tosiasia oikeuttaa päättelemään, että sivuväliintulija saattaa myöskin turvautua OK 31:3:ssa olevaan muutoksenhakukeinoon. — Vastalausuttua on niinikään sovellettava henkilöihin, joita joko tuomioistuimen tai asianosaisen aloitteesta on kuultu riitajutussa; tällöin on kuitenkin edellytettävä, että nuo henkilöt ovat olleet siinä asemassa, että heillä on de lege lata ollut mahdollisuus käyttää varsinaisia muutoksenhakukeinoja.³⁸

Menetetyn ajan palauttamista koskevan esityksen yhteydessä käsiteltiin verraten seikkaperäisesti niitä tilanteita, joissa viranomainen omassa nimessään, mutta jonkun asianosaisen eduksi on oikeutettu teke-

³⁷ Ks. myöskin s. 112 aliv. 42:ssa olevaa esitystä. — Saksalaisessa tieteisopissa on esitetty se mielipide, että virallisella syyttäjällä on avioliiton pätemättömyyttä koskevissa oikeudenkäynneissä valta hakea tuomionpurkua. Ks. sen johdosta *Schoetensack*, s. 30 aliv. 2.

Tekstissä mainittuja erikoistilanteita silmälläpitäen on syytä lisäksi lausua seuraavaa: Katsoisimme vakuutuslaitoksen mahdollisuuden hakea tuomionpurkua riippuvan siitä, että vakuutuslaitos tosiaan on käyttänyt puhevaltaansa lainvoimaiseen tuomioon päättyneessä jutussa. Sen sijaan ei voida vaatia, että virallisen syyttäjän asemassa oleva henkilö olisi avioliiton purkamista koskevassa asiassa käyttänyt puhevaltaa. Nyt on näet olemassa tilanne, jolloin viranomainen on oikeutettu julkisen edun vuoksi ryhtymään toimenpiteisiin aineellisesti väärän tuomion purkamiseksi.

³⁸ Vrt. s. 112 aliv. 43:n kohdalla olevaa esitystä. — Oikeus itsenäisesti käyttää varsinaisia muutoksenhakukeinoja on sillä sivuväliintulijalla, jonka oikeusasemaan jutussa annettu tuomio välittömästi vaikuttaa. Ja välitön on tuomion vaikutus ennen kaikkea silloin, kun jutussa annettun tuomion oikeusvoima ulottuisi sivuväliintulijaan. Mutta jos henkilö on *laiminlyönyt* esiintyä sivuväliintulijana jutussa, jossa annettun tuomion oikeusvoima ulottuu häneen, niin voiko hän siitä huolimatta anoa tuomionpurkua? Se seikka, että kolmas mies olisi tällöin voinut olla jutussa sivuväliintulijana, ei sinänsä riitä perustamaan hänelle oikeutta hakea tuomionpurkua. Onko hänellä taas muulla perusteella, esim. sen nojalla, että tuomion oikeusvoima ulottuu häneen, oikeus anoa lainvoimaisen tuomion purkamista, on kysymys, jota on jo toisessa yhteydessä kosketeltu.

mään tuomionpurkua tarkoittavan aloitteen. Niin ollen tyydymme viittaamaan sanottuun esitykseen. Juuri siviiliprosessuaalista tuomionpurkua silmälläpitäen on kumminkin syytä huomauttaa, että yleinen etu vain poikkeuksellisesti ilmenee niin voimakkaana, että viranomaisella olisi aloiteoikeus lainvoiman saaneen tuomion purkamiseksi uusien aineellisten perusteiden nojalla.³⁹

c. Muut muodolliset purkuedellytykset.

Otsakkeessa mainittuihin edellytyksiin nähden pitää paikkansa sama toteamus, jonka teimme tarkastellessamme ns. muodollisia palauttamisedellytyksiä. OK 31:3:ssakin olevat säännökset ovat näet varsin niukat ja epätäydelliset, joten oikeuskäytön tehtäväksi on jäänyt eräiden muodollisten purkuedellytysten edelleen kehittäminen. Seuraavassa on, etenkin oikeuskäyttöämme silmälläpitäen, tutkittava, minkälaisia muita muodollisia purkuedellytyksiä sisältyy positiiviseen oikeuteemme.

Anomus lainvoiman saaneen tuomion purkamisesta on tehtävä kirjallisesti ja on anomuksen ohkeen liitettävä se tuomioistuinratkaisu, jonka purkamisesta on kysymys.⁴⁰ Mutta onko anomuksen ohessa jätettävä KKO:een jutussa aikaisemmin laaditut pöytäkirjat? Praksis noudattaa tällöin seuraavaa sääntöä: Kun on kyseessä alioikeuden päätöksen purkaminen, niin alioikeudessa laadittujen pöytäkirjojen tulee seurata anomusta. Mikäli taas purkuanomus kohdistuu HO:n tuomiota vastaan, niin KKO tilaa omasta aloitteestaan asiakirjavihon asianomaisesta HO:sta. Ja jos anomuksen tarkoituksena on saada KKO:n oma tuomio puretuksi, on sen henkilön, jolle purkuanomuksen esittely kuuluu, huolehdittava siitä, että jutussa syntynyt asiakirjavihko hankitaan joko KKO:n arkistosta tai, jos juttu on vanhempi, valtionarkistosta.

³⁹ Esimerkkinä mainittakoon KKO 1935, sel. n:o 42: KKO suostui (äänestyksen jälkeen) vakuutusneuvoston anomukseen, joka tarkoitti vakuutusneuvoston antaman päätöksen purkamista.

⁴⁰ Ks. myös *Wrede*: II, s. 336. — Kun hakija haluaa todisteilla tukea purkuanomustaan, on kysymykseen tulevat kirjalliset todisteet liitettävä anomuksen ohkeen. Todisteiden puuttuminen ei kumminkaan aiheuta sitä, että purkuanomus jätetään käsiteltäväksi ottamatta. Tuloksena on näet vain se, että anomus hylätään.

Onko purkuanomus jätettävä suoraan KKO:lle vai onko mahdollista antaa tai lähettää purkuanomus jollekin toiselle viranomaiselle sieltä edelleen KKO:lle toimitettavaksi? Riita-asioita ja niihin verrattavia juttuja silmälläpitäen on kysymykseen vastattava edellisen vaihtoehdon mukaisesti. Ks. esim. KKO 1929, tied. n:o 57.

OK 31:3:ssa olevat säännökset osoittavat, että hakijan tulee täyttää kaikki se, mitä OK 31:2:n mukaan on menetetyn ajan palauttamiseen nähden säädetty. Hakijan on siis täytettävä tuomio ja asetettava takaus vastapuolelle ehkä aiheutuvien kulujen ja vahingon asianmukaisesta korvaamisesta. Mutta lisäksi on hakijan vannottava OK 31:3:ssa tarkemmin säännöstelty puhtaantunnonvala. Kosketellut prestaatiot eivät kumminkaan kuulu muodollisten purkuedellytysten piiriin. OK 31:3:sta näet ilmenee, että nämä prestaatiot on tehtävä vasta silloin, kun hakija tuomionpurun tapahduttua aikoo esittää uudet perusteensa siinä tuomioistuimessa, joka jutussa on viimeksi tuominnut. Kuitenkin on syytä jo tässä yhteydessä kosketella eräitä useinmainittuun prestaatiovelvollisuuteen liittyviä seikkoja.

Käytännössä voi sattua, että anoja on täyttänyt OK 31:3:ssa säännöstellyn prestaatiovelvollisuuden jo silloin, kun hän jättää anomuksen lainvoiman saaneen tuomion purkamisesta KKO:een. Asianmukaiselta tuntuu, että anomuksen oheen silloin liitetään selvitys siitä, että hakija on täyttänyt prestaatiovelvollisuutensa.⁴¹ Lisäksi on huomattava, että jos kyseessä on KKO:n oman tuomion purkaminen, niin OK 31:3:ssa mainitun prestaatiovelvollisuuden täyttäminen ennen tuomionpurun tapahtumista on suorastaan välttämätön, mikäli anojan tarkoituksena on saada *samalla kertaa* tuomion oikeusvoima kumotuksi ja uudet perusteensa lopullisesti tutkituiksi.⁴² Ja vihdoinkin on syytä todeta seuraavaa: OK 31:3 tuntuu lähtevän siitä, että lainpaikassa mainittu vala on aina tehtävä. Käytäntö on kuitenkin omaksunut toisenlaisen kannan. Jos näet valaa ei ole tehty siihen mennessä, jolloin KKO ottaa purkuanomuksen lopullisesti tutkittavakseen, niin KKO:lla on tapana purkuanomuksen hyväksyvässä päätöksessään nimenomaan lausua, onko anojan

⁴¹ Esimerkkeinä, jolloin anoja on muutoksenhakunsa oheen liittänyt vastapuolen kulunkeja ja vahinkoa koskevan takaussitoumuksen, mainittakoon 1) KKO 1924, p:t n:o 722 ja n:o 1362; 2) KKO 1927, tied. n:o 187; sekä 3) KKO:n p. 30. 9. 1927 n:o 3316.

⁴² Ks. myös Wrede: II, s. 337 sekä jäljempänä s. 230 aliv. 150:n kohdalla olevaa esitystä. Vrt. myös JFT 1903, s. 377 (rättsfall n:o 9): Sitten kun OO oli hyväksynyt purkuanomuksen ja asettanut määräajan, jonka kuluessa anojan tuli ilmoittaa juttu uudelleen käsiteltäväksi, niin anoja jätti senaattiin uuden kirjelmän, minkä ohessa hän senaatin määräyksen mukaisesti esitti todistuksen siitä, että hän oli RO:ssa vannonut OK 31:3:ssa säädetyn valan sekä näytti täyttäneensä tuomion.

tehtävä sanottu vala ennen kuin hän saa esittää uudet perusteensa jutussa viimeksi tuominneessa oikeudessa.⁴³

Lainvoiman saaneen tuomion purkamista koskevat kirjoitetun lain säännökset eivät määrää, missä ajassa anomus on tehtävä. Samat syyt, jotka oikeuttavat vaatimaan, että menetetyn ajan palauttamista on anottava mahdollisimman pian, soveltuvat myöskin lainvoiman saaneen tuomion purkamiseen.⁴⁴ Mutta yhdenmukaisesti sen kanssa, mitä olemme esittäneet käsitellessämme vastaavaa kysymystä muodollisten palauttamisedellytysten yhteydessä, on päädyttävä siihen tulokseen, että vaatimus tuomionpurkuanomuksen tekemisestä mahdollisimman pian muodostaa asiallisen purkuedellytyksen eikä suinkaan kuulu muodollisiin purkuedellytyksiin.^{44a}

On jo mainittu, että jos jokin muodollinen purkuedellytys puuttuu, ei KKO saa ottaa lainvoiman saaneen tuomion purkamista tarkoittavaa anomusta käsiteltäväkseen. Lisäksi on tuollaisen edellytyksen puuttuminen otettava huomioon viran puolesta. Mikäli anomus olisi sanotusta syystä jätetty käsiteltäväksi ottamatta, ei mikään estä hakijaa myöhemmin tekemästä uutta samansisältöistä anomusta.

d. Asialliset purkuedellytykset.

Näillä edellytyksillä tarkoitamme siis sellaisia seikkoja, jotka lain mukaan oikeuttavat KKO:n hyväksymään lainvoiman saaneen tuomion purkamista tarkoittavan anomuksen. Mikäli taas jokin tällainen purkuedellytys puuttuu, on hakemus hylättävä. Kun asiallisten purkuedellytysten osaksi tullut positiivisoikeudellinen säännöstely on OK 31:3:ssa jäänyt varsin niukaksi ja epämääräiseksi, on pakko puheenalaisia purkuedellytyksiä selvitetessä turvautua sekä eräisiin oikeushistoriallista laatua oleviin viitteisiin että oikeuskäytön ja tieteisopin antamaan ohjaukseen.

Olemme jo toisessa yhteydessä koskettelleet erästä asiallista purku-

⁴³ Ks. ed. aliviitassa mainittua oikeustapausta sekä KKO 1923, p:t n:o 681. Vrt. lisäksi *Granfelt: Civilprocessrätt*, s. 96 ja *Sammandrag*, s. 141.

⁴⁴ Ks. s. 122 aliv. 64:n kohdalla olevaa esitystä. Tekstissä omaksutun kannan tueksi onkin viitattu OK 31:3:ssa säännöstellyn puhtaantunnonvalan sisällykseen: Hakijan on vannottava, »ettei hän ole ennen niitä tietänyt». Tämä sanontahan osoittaa, että purkuanomus on tehtävä niin pian kuin hakija on saanut tietoonsa uudet perusteet. Ks. tämän johdosta *Wrede: II*, s. 335.

^{44a} Ks. s. 122 aliv. 65:n jäljessä lausuttua.

edellytystä. Se seikka, että lainvoiman saaneen tuomion purkamista on anottava mahdollisimman pian, muodostaa näet tällaisen purkuedellytyksen. Päähuomio asiallisia purkuedellytyksiä selvitettäessä on kuitenkin kiinnitettävä OK 31:3:ssa olevaan sanontaan »uusia perusteita» (»nya skiäl»). Sanomme näitä perusteita lyhyesti purkuperusteiksi. Mainitussa lainpaikassa säädetään purkuperusteista seuraavaa: »Jos jollekulle ilmaantuu uusia perusteita, ja hän arvelee, että lainvoiman saanut tuomio niillä voidaan kumota — — —.» Purkuperusteiden laadusta antaa sama lainpaikka jonkinlaista lisäselvitystä. OK 31:3:ssa säännöstelystä puhtaantunnonvalasta näet ilmenee, että valan tulee sisältää vakuutus siitä, ettei hakija ole uusia perusteita »ennen — — — tietänyt tahi ymmärtänyt niillä sellaista arvoa olevan». Lainpaikassa tarkoitetaan siis uusilla perusteilla sellaisia jo tuomion antamishetkellä olemassaolevia seikkoja, joita hakija joko ei ole ennen tuntenut tai joiden arvosta hän ei ole ollut selvillä.⁴⁵

OK 31:3:n määräykset purkuperusteista eivät kumminkaan anna mitään varmaa vastausta siihen kysymykseen, minkälaisia nämä perusteet ovat tarkemmalta laadultaan. Tähän seikkaan luovat osaltaan valaistusta eräät oikeushistoriallista laatua olevat tosiasiat. Siinä suhteessa voidaan viitata toisessa yhteydessä selostettuun kuninkaallisille neuvoksille osoitettuun knk. kirjeeseen 31. 3. 1704. Tämän kirjeen sisällys on omiansa vahvistamaan sitä käsitystä, että OK 31:3:ssa tarkoitetaan perusteilla aineellisia tosiasioita.⁴⁶ Lisäksi on huomattava, että oikeus-

⁴⁵ Ks. tekstissä lausutun johdosta myöskin *Wrede*: II, s. 335, *Rättegångsförfarandet*, s. 127 ja *Rättegångsbalken* II, s. 251; *Agge*: II, s. 148; *Nordling*, s. 48; sekä *Myrberg*, s. 1073 s.; vrt. myös *Skeie*: III, s. 359.

Kiintoisaa on todeta, että 1600-luvulla annetut nosto-nimisen muutoksenhaku-keinoon käyttämistä koskevat määräykset sisälsivät uusien perusteiden esittämisoikeudesta suunnilleen samanlaisia määräyksiä kuin tekstissä siteeratut OK 31:3:n säännökset. Ks. tämän johdosta esim. *Blomberg*, s. 27. Lisäksi on huomattava, että OK 30:11 (alkuperäisessä muodossa) määräsi, ettei kuninkaalle saanut tuoda muita todistuksia (bevis) kuin mitkä hovioikeudessa tai alioikeudessa oli esitetty, »paitsi jos niitä sittemmin on löydetty taikka ne ovat semmoisia, ettei niitä ole voitu ennen saada käsille». Vaikkei viimeksimainittua säännöstä ole käytännössä noudatettu — ks. sen johdosta *Wrede*: II, s. 298 s. ja *Kallenberg*: *Rättsmedlen*, s. 14 — on OK 30:22:een (laissa 19. 12. 1922) kuitenkin otettu samanlainen määräys. Toisin Ruotsin nykyinen oikeus; ks. siitä *Kallenberg*, mt. s. 318 ss.

⁴⁶ Ks. tämän kirjeen sisällyksestä s. 61 aliv. 33:n jäljessä olevaa esitystä. Sanotun kirjeen merkityksestä OK 31:3:n nyt puheenaolevaa määräystä tulkittaessa ks. taas *Wrede*: *Rättegångsbalken* II, s. 250 s.; *Flinberg*: IV, s. 758; *Myrberg*, s. 1073 aliv. 1; ja *Wedberg*: SvJT 1922, s. 182 aliv. 1.

käyttömmekin tuntuu tukevan tätä mielipidettä ja samoin tieteisopissa esitetyt lausunnot.⁴⁷

Kosketellut seikat oikeuttavat päätyämään siihen tulokseen, että OK 31:3:ssa mainitut purkuperusteet tarkoittavat pelkästään aineellisia seikkoja, joiden lisäksi tulee olla sellaisia, ettei muutoksenhakija ole niitä aikaisemmin tuntenut tai ymmärtänyt niillä sellaista arvoa olevan. On kuitenkin mainittava, että eräissä analogisen restituuition piiriin kuuluvissa tapauksissa on tuomionpurku toisinaan perustettu OK 31:3:een. Tällöin on kumminkin ollut kyseessä OK 31:3:ssa mainittujen purkuperusteiden laajennettu tulkinta.⁴⁸

Purkuperusteen tulee tietenkin olla sellainen, että lainvoimainen tuomio sen valossa tarkastellen osoittautuu aineellisessa katsannossa vääräksi. Tästä taas johtuu, että »uudet perusteet» säännönmukaisesti koskevat lainvoimaiseen tuomioon päättyneessä jutussa esitettyä todistelua.⁴⁹ Sanotun seikan valaisemiseksi kosketeltakoon seuraavassa paria erikoiskysymystä.

Ensinnäkin on tarkasteltava, mikä on OK 31:3:ssa mainittujen uu-

⁴⁷ Oikeuskäytön johdosta ks. etenkin KKO:n p. 17. 11. 1932 (Ok 1932, s. 84 aliv. 1). Tässä päätöksessään KKO lausui, ettei »asiassa nyttemmin esitetty selvitys ollut sitä laatua, että se käsitti oikeudenkäymiskaaren 31 luvun 3 §:ssä tarkoitetun uuden, pääasiaan vaikuttavan perusteen». — Ruotsin oikeuskäytön kannasta viitattakoon esim. *Myrberg*, s. 1073 aliv. 1:ssä selostettuun kamarioikeuden päätökseen sekä lisäksi *Lundstedt*: Motion, s. 6. Vrt. kuitenkin *Strahl*: SvJT 1937, s. 52.

Tieteisopin kannasta esilläolevassa kysymyksessä ks. taas esim. *Wrede*: II, s. 335, *Rättegångsbalken* II, s. 250 s. ja *Rättegångsförfarandet*, s. 127 s.; *Flintberg*: IV, s. 758; *Gammel*: Återkallande, s. 80; *Agge*: II, s. 148; sekä *Myrberg*, s. 1073. Toisin kumminkin *Lundstedt*: Motion, s. 6.

Se, että purkuperusteiden tulee olla laadultaan aineellisia, merkitsee, ettei tuomionpurkua voida rakentaa pelkän juridisen argumentoinnin varaan. Ks. sen johdosta esim. *Wrede*: *Rättegångsbalken*: II, s. 250; vrt. myös *Agge*: II, s. 148. — On kumminkin syytä mainita, että analogisen restituuition piiriin kuuluvissa tilanteissa esiintyy käytännössä tapauksia, joissa purkuperusteena ovat juridisen argumentoinnin varaan rakentuvat näkökohdat. Vrt. lisäksi *Lundstedt*: Motion, s. 6.

⁴⁸ Juuri *Wrede* on korostanut näiden kahden oikeusturvakeinon välistä eroavaisuutta; ja niinpä hän käsittelee lainvoiman saaneen tuomion purkamista ja analogista restitutiota erikseen. Ks. *Wrede*: II, s. 334 ss. ja s. 338 ss. *Myrberg* on tosin omaksunut edellä tekstissä selostetun käsityksen OK 31:3:ssa mainittujen purkuperusteiden oikeudellisesta luonteesta. Siitä huolimatta hän ei ole erikseen käsitellyt puheenalaisia oikeusturvakeinoja, vaan lukee monet sellaiset erikoistilanteet, jotka oikeastaan kuuluvat analogiseen restituuition, lainvoiman saaneen tuomion purkamisen piiriin. Ks. sen johdosta *Myrberg*, passim.

⁴⁹ Ks. *Wrede*: II, s. 335; vrt. myös *Nehrman*, s. 411 (113 §) ja v. *Kries*, s. 423.

sien perusteiden suhde ns. muuttuneisiin olosuhteisiin (*factum vel causa superveniens*). Viimeksimainitun käsitteen selvittämiseksi on syytä todeta: Se seikka, että kantajan vaade on lainvoimaisella tuomiolla hylätty, ei estä häntä myöhemmin tekemästä oikeudenkäyntiteitse tehokkaaksi *samansisältöistä* vaadetta, mikäli viimeksimainittu perustuu tuomion antamisen jälkeen syntyneisiin olosuhteisiin. Aikaisemman oikeudenkäynnin kohteena ollut vaade ja uusi vaade eivät näet tällöin ole identtisiä ja muuttuneisiin olosuhteisiin perustuva (uusi) vaade ei siis koske lainvoimaisesti ratkaistua kysymystä. — Vastalausutusta myöskin johtuu, että pelkän uuden todistuskeinon ilmaantuminen lainvoiman saaneen tuomion antamisen jälkeen ei riitä konstituoimaan »muuttuneita olosuhteita», joten tuollaisen todistuskeinon tehokkaaksi tekeminen on mahdollista vain tuomionpurkumenettelyä hyväkseen käyttäen.⁵⁰

Toinen tähän yhteyteen kuuluva erikoiskysymys on seuraavanlainen. Voimassaolevaan oikeuteemme sisältyy muutamia erikoissäännöksiä, joista ilmenee, että jos niissä olosuhteissa, jotka ovat ratkaisevasti vaikuttaneet asianomaisten erikoislakien nojalla eri aikoina maksettavaksi vahvistettuja suorituksia määrättäessä, on tapahtunut oleellinen muutos, on kummallakin asianosaisella oikeus vaatia vastaavansisältöistä muutosta tuomioon.⁵¹ Eräiden tutkijoiden mielestä kosketellut säännökset merkitsevät vain *factum superveniens*-periaatteen soveltamista, kun taas toiset kirjailijat katsovat näiden säännöksiin sisältyvän oikeusvoiman kumoamismahdollisuuden.⁵² Olipa asian laita esilläolevassa suhteessa miten tahansa, niin joka tapauksessa on tuomionpurun kannalta todettava, ettei kysymyksessä olevanlaisissa tilanteissa ole tarpeellista turvautua OK 31:3:ssa säännösteltynä muutoksenhakukeinoon.

Seuraavassa siirrytään yksityiskohtaisesti tarkastelemaan, millaisina OK 31:3:n edellyttämät uudet perusteet voivat in casu ilmetä. Tällöin saatetaan käyttää hyväkseen eräitä kirjallisuudesta tavattavia viitteitä

⁵⁰ Tekstissä lausutun johdosta ks. *Agge*, s. 280 ss.; vrt. myös *Sindballe*, s. 103. *Wredekin* huomauttaa seuraavaa: »Klart är till en början att grunder, som uppstått först efter det den förra domen gavs, kunna utan hinder av denna åberopas i en ny process» (*Wrede*: II, s. 235). — Kysymystä muuttuneiden olosuhteiden vaikutuksesta on pohdittu varsinkin saksankielisessä kirjallisuudessa. Viitattakoon sen johdosta *Tirkkonen*: Oikeusvoimasta, s. 235 aliv. 3 mainittuun kirjallisuuteen sekä lisäksi *Pollak*: II, s. 626.

⁵¹ Eräiden tällaisten positiiviseen oikeuteen sisältyvien erikoissäännösten tarkemmasta sisällyksestä ks. *Tirkkonen*: Oikeusvoimasta, s. 511 s.

⁵² Edellistä kantaa edustaa esim. *Agge*, s. 286 s. ja jälkimmäistä taas *Tirkkonen*: Oikeusvoimasta, s. 512 s. ja siellä (aliv. 50) mainitut saksalaiset tutkijat.

samoin kuin oikeuskäytön tarjoamaa aineistoa. — Olemme jo maininneet purkuperusteiden säännönmukaisesti koskevan lainvoimaiseen tuomioon päättyneessä jutussa esitettyä todistelua. Tilanne voi silloin muodostua kahdenlaiseksi. Ensinnäkin on mahdollista, että jutussa esitetty asiaan vaikuttanut todiste (bevis) sittemmin havaitaan arvottomaksi. Varsin tavallisena riita-asioissa ilmenevänä purkuperusteena mainittakoon tällöin se, että jutussa todistuskeinona käytetty kirjallinen todiste myöhemmin osoittautuu vääräksi tai että asiassa todistajana kuultu henkilö tai asianosainen on syyllistynyt väärään valaan.⁵³ Riittävän purkuperusteen voi kumminkin aiheuttaa sekin, että sittemmin tavataan »uusi» todistusväline. Niinpä uuden kirjallisen todisteen löytäminen tai uuden todistajan ilmaantuminen voi asettaa jutussa annetun tuomion oikeellisuuden aivan toisenlaiseen valoon. Ja samanlaiseksi muodostuu tilanne silloin, kun asianosainen tai joku kolmas henkilö myöhemmin tunnustaa sellaisen jutun ratkaisulle relevantin seikan, jota ei ollut tiedetty ottaa huomioon asiaa käsiteltäessä.⁵⁴

Uusien aineellisten perusteiden ei kuitenkaan tarvitse rajoittua jutussa esitettyyn todisteluun, vaan ne voivat langeta todistelun ulko-

⁵³ Ks. tämän johdosta *Wrede*: II, s. 335 s. ja *Myrberg*, s. 1075. — Oikeuskäytömme alalta mainittakoon seuraavat oikeustapaukset: 1) OO 1917, p:t n:o 266: Asiantuntijalausunnon perustana ollut asiakirja havaittu epäluotettavaksi; 2) KKO 1924, p:t n:o 722: Vastapuolen esittämät kirjalliset todisteet havaittu vääriksi; 3) KKO 1924, p:t n:o 1362: Vuokralautakunnan toimittama mittaus todettu erheelliseksi; sekä 4) KKO 1935, tied. n:o 395: Todistaja syyllistynyt väärään valaan.

Ruotsin oikeuskäytön kannasta ks. taas *Myrberg*, s. 1076 s.

⁵⁴ Ks. tekstissä lausutun johdosta *Wrede*: II, s. 335 ja *Myrberg*, s. 1075. Omaksumamme jaotus rakentuu seuraavan näkökohdan varaan: Jos tahdotaan näyttää tuomion perustana olevat aineelliset tosiseikat vääriksi, on joko selvitettävä, että käytetyt todistuskeinot ovat väärät taikka sitten osoitettava, ettei asiaan vaikuttava todistusaineisto ole tullut tyhjentävästi käytetyksi (ks. v. *Kries*, s. 423). Molemmat nyt kosketellut »keinot» ovat kumminkin elimellisessä yhteydessä toistensa kanssa. Niinpä v. *Kries* (ib. s. 428) on sattuvasti huomauttanut: »Denn eine Unterscheidung zwischen solchen neuen Thatsachen, welche den Inhalt der früheren Beweise widerlegen und solchen, welche den Stoff ergänzen, ist ganz unmöglich. Diejenigen, welche den Angriff gegen die früheren Beweismittel enthalten, müssen notwendigerweise mit der Sache in irgend einem, wenigstens indirekten Zusammenhang stehen und sind eben deshalb auch Ergänzungen desselben. Und die andern, welche neu hinzutretend eine andere Beurteilung der Sache begründen, werden ganz regelmässig auch eine Berichtigung und teilweise Widerlegung der früheren Beweise enthalten.»

Kun OK 31:3:ssa käytetään sanontaa »uudet perusteet», niin tästä jo ilmenee, ettei ole kysymys pelkästään uusista todistuskeinoista. Asian laita onkin se, että

puolelle. Esimerkkinä mainittakoon se tapaus, että lainvoimaisen tuomion antamisen jälkeen todetaan vastaajan olleen syyntakeettoman ja tämä tosiasia, jos se jutun käsittelyn aikana olisi ollut tiedossa, olisi oleellisesti vaikuttanut jutussa annettavan tuomion sisällykseen.⁵⁵ — Kuitenkin on huomattava, että jotkut sellaiset tapaukset, joissa riita-asiassa annettu tuomio on purettu, kuuluvat analogisen restitUTION pii-riin eivätkä suinkaan lainvoiman saaneen tuomion purkamisen puittei-

myöskin vanhojen, so. aikaisemmin käytettyjen todistuskeinojen avulla voidaan esittää »uusia perusteita». Vrt. tämän johdosta *Goldammer*, s. 661: »In der alternativen Fassung — — 'neue Thatsachen oder neue Beweismittel' liegt offenbar die Befugniss, auch alte Beweismittel über neue Thatsachen vorzuschlagen.» Ks. myös v. *Hentig*, s. 93 aliv. 3 ja *Neumann*, Wiederaufnahme, s. 43.

Tässä yhteydessä mainittakoon oikeuskäyttöme alalta eräs tapaus, nimittäin KKO 1931, tied. n:o 317. Siitä ilmenee, että toisessa jutussa annetun lainvoimaisen tuomion katsottiin muodostavan riittävän purkuperusteen. Aivan yleisesti lausuen on todettava, että jossakin jutussa annettu lainvoimainen tuomio voi kahdel-lakin eri tavalla olla purkuperusteena. Ensinnäkin tuomio saattaa olla todistus-välineen asemassa. Silloin tuomion sisällys osoittaa purun alaisen ratkaisun pe-rustana olevan tosiseikan vääräksi (vrt. v. *Kries*, s. 423 aliv. 231a). Lisäksi on mah-dollista, että jossakin toisessa jutussa annettu lainvoimainen tuomio muulla tavoin konstitui riittävän purkuperusteen. Sellainen oli nähdäksemme tilanne edellä-mainitussa oikeustapauksessa: KKO näet purki 4. 11. 1929 antamansa tuomion sillä perusteella, että hakija sanottuun tuomioon päätyneessä E.B:tä vastaan käydyssä oikeudenkäynnissä oli myöntänyt lyhennettäväksi erään summan sillä edellytyk-sellä, että hänet havaittaisiin oikeutetuksi pitämään mainittu summa, mutta KKO oli 4. 2. 1929 antamallaan tuomiolla velvoittanut hakijan suorittamaan tämän sum-man erälle kolmannelle henkilölle.

Mitä yleensä tulee tekstissä kosketeltuihin tilanteisiin, niin *Myrbergin* esityk-set sisältävät esimerkkejä Ruotsin oikeuskäytöstä. Ks. *Myrberg*, s. 1075 sekä lisäksi NJA 1933, ref. n:o 31 (jossa purkuanomus tosin hylättiin).

⁵⁵ Tällaiset tapaukset ovat kuitenkin siviiliprosessuaalisessa tuomionpurussa suhteellisen harvinaisia. Erään esimerkin mainitsee *Wrede*: II, s. 336. Ks. lisäksi *Myrberg*, s. 1076 aliv. 4:n edellä olevaa esitystä.

Tässä yhteydessä on kosketeltava erästä erikoislaatuista tilannetta. Ajatel-kaamme, että kantajan kanne on kokonaisuudessaan hyväksytty, mutta että lain-voimaisen tuomion antamisen jälkeen ilmenee sellaisia uusia todisteita (esim. asia-kirja), jotka osoittavat, että kantaja olisi voinut vaatia vastaajalta suuremman prestaation kuin mitä hänen alkuperäinen kanteensa sisälsi. Jos uudet todisteet koskevat juuri samaa asiaa (eadem res) kuin aikaisempi oikeudenkäynti, niin he-rää kysymys, voiko kantaja anoa tällaisten uusien perusteiden nojalla tuomion-purkua tarkoituksessa saada »lisävaatimuksensa» toteutetuksi. Kirjallisuudessa on kysymystä käsitellyt v. *Kries*, joka antaa siihen myönteisen vastauksen. Ks. v. *Kries*, s. 51. Omasta puolestamme olisimme valmiit yhtymään mainitun kirjailijan kan-taan ja hänen mielipiteensä tueksi esittämiin perusteluihin.

siin. Tällaiseksi tilanne muodostuu esim. silloin, kun tuomionpurku on perustettu joko prosessuaalisten tai aineellisoikeudellisten säännösten virheelliseen soveltamiseen.⁵⁶

Tämän jälkeen ryhdytään tutkimaan, minkälainen objektiivinen vakuuttavuus hakijan esittämällä purkuperusteilla tulee olla, jotta KKO voisi suostua purkuanomukseen. Siinä suhteessa huomattakoon määräykset OK 31: 3:n ensimmäisessä lauseessa, jossa säädetään: »Jos jollekulle ilmaantuu uusia perusteita, ja hän arvelee, että lainvoiman saanut tuomio niillä voidaan kumota — — —.» Säännöstä voitaisiin kyllä tulkita siten, että »kuninkaan» (=purkuinstanssin) tosin on ratkaistava, ovatko perusteet uusia, mutta että perusteiden kumoavaa vaikutusta arvosteltaessa on määrävänä hakijan oma käsitys asiassa. Tällaisen mielipiteen tueksi saatetaan lisäksi viitata siihen, että OK 31: 3:ssa edellytetään, että asiassa viimeksi tuominnut oikeus tutkii esitettyjen perusteiden pätevyyden (»olkoon tuomarilla valta muuttaa entinen tuomio, jos perusteet ovat niin pätevät»)⁵⁷. Jo HD:n praksiksen alkuaikoina asetuttiin tällaista tulkintaa kumminkin vastustamaan. Ja syystä voidaan puheenaolevaa tulkintaa vastaan huomauttaa, että purkuinstanssin on joka tapauksessa arvostettava, ovatko purkuanomuksen tueksi esitetyt seikat tosiaan purkuperusteita.⁵⁸

Vastalausuttu ei tietenkään merkitse sitä, että hakijan olisi esitettävä täysi selvitys anomuksen tueksi mainitsemiensa seikkojen todenperäisyydestä. Tapahtuuhan näiden seikkojen lopullinen selvittäminen OK 31: 3:n mukaan vasta jutussa viimeksi tuominneessa oikeudessa. Kuitenkin on jossakin määrin vaikea täsmällistyttää tuomionpurkuinstanssin tutkimisvelvollisuuden ja -vallan rajoja. Tästä seikasta esitettäkään seuraavassa muutamia huomautuksia.

Kysymys purkuperusteiden objektiivisesta vakuuttavuudesta voi-

⁵⁶ Ks. tällaisten tapausten johdosta etenkin s. 282 ss. ja s. 289 ss. — Käytännössä esiintyy toisinaan tilanteita, jolloin on varsin vaikea ratkaista, onko kysymyksessä OK 31: 3:ssa säännöstelty muutoksenhakukeino vai analogisen restitUTION piiriin lankeava purkutoiminta. Esimerkkinä sellaisesta tapauksesta, jossa on nähdäksemme tapahtunut analoginen restitutio eikä lainvoiman saaneen tuomion purkaminen, mainittakoon KKO 1925, p:t n:o 302: HO:n päätökset kruunun talon asukas oikeutta koskevassa jutussa purettu HO:n tekemien asiallista laatua olevien virheiden johdosta.

⁵⁷ Ks. *Wedberg*: SvJT 1922, s. 182.

⁵⁸ Näin *Wedberg*: SvJT 1922, s. 182. Vrt. lisäksi *Myrberg*, s. 1074.

daan jakaa kahteen alakysymykseen, nimittäin 1) onko esitetty purkuperuste todella olemassa ja 2) onko peruste asiaan vaikuttava, so. aiheuttaisiko peruste, olettaen että se objektiivisesti katsoen on olemassa, sen, että lainvoimaisen tuomion sisällystä olisi muutettava toisenlaiseksi. Näiden kahden alakysymyksen ohella esiintyy itsenäisenä kysymyksenä se, ovatko perusteet uusia. — *Wrede* on esilläolevista kysymyksistä lausunut, että KKO:n tulee »i viss mån pröva de av sökanden åberopade nya skälen och deras verkan på saken». Tämä harkinta on *Wreden* mielestä kuitenkin laadultaan »endast preliminar och tillika summarisk». Sen avulla ei näet pyritä selvittämään, aiheuttaivatko esitetyt perusteet tosiaan tuomion muuttumisen, vaan harkinnan tarkoituksena on vain ratkaista, *voiko* perusteilla olla tällainen vaikutus.⁵⁹ Mitä taas tulee siihen kysymykseen, ovatko perusteet uusia, niin on *Wreden* mukaan tällöin tyydyttävä todennäköisysselvitykseen.⁶⁰

Mikäli olemme oikein ymmärtäneet *Wreden* edelläkosketellut mielipiteet, niin *Wrede* tuntuu pitävän purkuperusteiden objektiiviseen vakuuttavuuteen kohdistuvaa KKO:ssa tapahtuvaa harkintaa vähemmän perusteellisenä kuin sen kysymyksen selvittelyä, ovatko esitetyt perusteet uusia. Käytännössä lienee kumminkin vaikea ylläpitää viitatunlaista eroavaisuutta. Ellei näet vaadittaisi todennäköisyysnäyttöä myöskin siitä, että hakijan esittämät purkuperusteet todella ovat olemassa ja että nämä perusteet ovat asiaan vaikuttavia, jouduttaisiin helposti hyväksymään aivan aiheettomia purkuanomuksia. Toiseksi on huomattava, että mikäli ei pidettäisi edes todennäköisyysnäyttöä tarpeellisenä, niin olisi vaikea löytää mitään käyttökelpoista kriteeriä ratkaistaessa kysymystä, kuinka paljon näyttöä hakijan on esitettävä purkuperusteitensa objektiivisen vakuuttavuuden tueksi. Lisäksi on syytä todeta, ettei todennäköisysselvityksen esittäminen voi käytännössä muodostua

⁵⁹ *Wrede*: II, s. 336 s. Vrt. *Wrede*: Rättegångsförfarandet, s. 129, jossa taas lausutaan: »Justitiedepartementet eger — — — endast företaga en alldeles summarisk pröfning af skälen; — — — departementet eger — — — endast pröfva, huruvida dessa omständigheter äro af den beskaffenhet att, i händelse de vore sanna, ansökningen borde bifallas, därvid det då också är klart att, om det är uppenbart, att dessa faktiska påståenden icke äro sanna, ansökningen förkastas. Men någon närmare pröfning om deras sanningsenlighet kommer här icke i fråga och således icke håller något vidlyftigt bevisförfarande — — —». Ks. myös *Agge*: II, s. 148.

⁶⁰ *Wrede*: II, s. 337: »Ej heller fordras härvid fullt bevis för att ifrågavarande skäl äro 'nya'; det är nog, om detta framstår såsom sannolikt.» Samoin *Wrede*: Zivilprozessrecht, s. 303. Vrt. myös v. *Kries*, s. 437 ja s. 484.

kovinkaan raskaaksi velvollisuudeksi.⁶¹ Ja lopuksi on mainittava, että todennäköisysselvityksen vaatiminen on sitäkin välttämättömämpää, kun purkuanomuksen hyväksyvä päätös merkitsee myöhemmin selvitetävän oikeuskäytön mukaan juuri sitä, että purkumenettelyn kohteena ollut riita-asian luontoinen tuomio (tai muu siviiliprosessuaalinen ratkaisu) tulee ehdollisesti kumotuksi.^{61a}

3. PURKUEDELLYTYKSET RIKOSPROSESSISSA.

A. OK 17:32 ja sen suhde OK 31:3:een.

Ryhdyttäessä käsittelemään lainvoiman saaneen tuomion purkamisen edellytyksiä rikosprosessissa on aiheellista aluksi tarkastella eräitä OK 17:32:ssa (asetuksessa 20. 1. 1779) olevia säännöksiä ja niiden suhdetta OK 31:3:n määräyksiin. Rikosprosessuaalisen tuomionpurun kannalta on näet puheenalaisen kysymyksen selvittäminen ensiarvoisen tärkeä. Olemme jo kosketelleet OK 17:32:n määräyksiä tämän teoksen III:nnessä luvussa. Nyt on kuitenkin positiivisen oikeuden kannalta perusteellisemmin tutustuttava ylempänä mainittuun kysymykseen.

OK 17:32:ssa, sellaisena kuin tämä lainpaikka on 20. 1. 1779 ann. asetuksessa, säädetään seuraavaa:

»Jos suurenpuolisissa rikosasioissa enempi kuin puoli todistetta on syytettyä vastaan ja hän kuitenkin kieltää rikoksen, ja jos tuomari varoo vääriä valaa, niin jättäköön asian vastaiseksi, jolloin se voipi tulla ilmi. Jos joku kerran tuomioistuimessa on vapautettu tahi häntä ei ole, täysien todisteiden puutteessa, voitu tuomita syyppääksi ilmiannettuun

⁶¹ Mitä tulee KKO:n omaksumaan käytäntöön, niin tuntuu siltä, että KKO vaatii purkuperusteen vakuuttavuuden tueksi todennäköisyysnäyttöä. Niinpä purkuanomuksen esittelyssä nimenomaan kiinnitetään huomiota siihen, mitä uusia todisteita on esitetty ja verrataan niiden todistusarvoa jutussa aikaisemmin esitettyyn näyttöön.

^{61a} Vrt. s. 243 aliv. 180:n kohdalla lausuttua. Kun vertaa purkuinstanssissa vaadittavan näytön suuruutta siihen edellä mainittuun tosiasiaan, että purkuanomuksen hyväksyvä päätös sisältää riita-asioissa annetun ratkaisun ehdollisen kumoamisen, niin on sen johdosta todettava seuraavaa. Purkumenettelyn kohteena oleva tuomioistuinratkaisu on siis (ehdollisesti) kumottavissa pelkän todennäköisysselvityksen nojalla, vaikka saman ratkaisun »syntyminen» edellyttää voimassaolevan oikeuden säännösten mukaan »täyttä näyttöä». Puheenalainen erikoisuus saa riittävän selityksensä siitä, että purkuanomuksen hyväksyvän päätöksen vaikutukset ovat oikeuskäytön nojalla muodostuneet toisenlaisiksi kuin mitä kirjoitettu laki on tarkoittanut. Vrt. viimeksi esitetyn johdosta s. 242 aliv. 179:n jäljessä lausuttua.

rikokseen; nauttikoon, mitä syitä hyvänsä häntä vastaan sittemmin ilmaantuneekin, tämän vapautuksen hyväksensä kaikissa asioissa, joissa on rahasakko, paitsi kun asia koskee henkeä tahi kunniaa, varkauksia taikka kaikkia sakolla sovittamattomia asioita. Sellaisissa asioissa olkoon Hovi- ja Ylioikeuksilla, olkoonpa rikoksenteikijä saanut vapautuspäätöksen taikka tullut tuomituksi vähempään, kuitenkin vielä täytöntöön panematta olevaan rangaistukseen, kuin hän sittemmin ansainnut on, kun uusia syitä ja seikkoja siinä tulee esiin, valta ottaa asia jälleen tutkittavaksi sekä lain ja asian laadun mukaan se päättää. Kuitenkin ovat kaikki valtiorikoksen nimiset rikkomukset tästä erotetut, ja yllämainitun vapautuksen nauttimiseen sisällytetyt, kun syytetty niistä on Oikeuteen vedetty ja vapautettu. Asianomistaja ja kruunun asiamies olkoot velvolliset heti haastattamaan sen, jota he jostakin rikoksesta syyttää tahtovat. Jos sitä, todisteiden puutteessa, ei käy silloin tekeminen, ja sitä ei [kahdessa vuodessa] tehdä, niin älköön heillä sittemmin olko oikeutta väitettyä rikkomusta tehdä syytteenalaiseksi, ollen kuitenkin tästä erotetut seuraavat rikokset ja pahanteot: [Jumalan pilkkaaminen ja evankelisesta opista luopuminen; maanpetos ja rikos valtakunnan turvallisuutta vastaan; kuninkaan parjaaminen; salavehkeet ja kapina; murhapoltto, murha ja ilkityö, tappo, vanhempainsa lyöminen, ryöstö ja rosvoaminen, sukurutsaus, vilppi ja petos kruunua, pankkia ja muita kohtaan; varkaus mitä laatua tahansa, ja kaikki muut rikokset, joita ei voida rahasakolla sovittaa].»

Päähuomio on seuraavassa kohdistettava puheenalaisen lainpaikan toisen, kolmannen ja neljännen lauseen määräyksiin. OK 17: 32:n ensimmäinen lause (alkuperäisessä ja nykyisessä muodossaan) sisältää säännöksiä absolutio ab instantiasta. Lainpaikan loppuosaan oli taas (asetuksessa 20. 1. 1779) otettu määräyksiä asianomistajan ja virallisen syyttäjän syyttämisvelvollisuudesta sekä säännöksiä rikosten syytteenpanon vanhentumisesta. Nykyään ovat viimeksimainituissa suhteissa voimassa määräykset RL 8 luvussa ja RVA:ssa.⁶²

⁶² Ruotsissa on vuoden 1779 asetuksen antamisen jälkeen OK 17: 32:n säännöksiä muutettu ensinnäkin 10. 6. 1841 ann. asetuksella, jolloin puheenalaisen lainpaikan loppuun lisättiin sanat: »Genom hwad sálunda blifwit stadgadt ware målsägande dock ej betaget att söka skadestånd, hwartill han eljest kan wara berättigad.» (Ks. Svensk Författningssamling 1841 N:o 22, s. 1 s.) Lisäksi ovat rikosten syytteenpanon vanhentumista koskevat säännökset muuttuneet uudemman rikoslainsäädännön johdosta. Edelleen on syytä mainita, että OK 17: 32:n ensimmäisen lauseen säännökset on kumottu 16. 2. 1934 ann. lailla. Ks. sen johdosta myöskin *Kungl. Maj:ts propo-*

Kun tarkastelee OK 17: 32:n toisen, kolmannen ja neljännen lauseen säännöksiä, herää aluksi seuraava kysymys: Onko lainpaikassa säännöstelty oikeusturvakeino luonteeltaan ylimääräinen muutoksenhaku-keino? Jos tähän kysymykseen annetaan myönteinen vastaus, on ryhdyttävä selvittämään, mikä on sanotun muutoksenhakukeinon suhde OK 31: 3:ssa säännösteltyyn muutoksenhakukeinoon.

Olemme katsoneet OK 31: 3:ssa olevan oikeusturvakeinon muutoksenhakukeinoksi. Sen johdosta on kysyttävä, olisiko asetettava toiselle kannalle OK 17: 32:ssa järjestettyyn oikeusturvakeinoon nähden. Uudemmassa ruotsalaisessa kirjallisuudessa on viimeksimainitun oikeusturvakeinon muutoksenhakukeinon luonne kiistetty sillä perusteella, etteivät sellaiset rikosprosessuaaliset ratkaisut, joita vastaan puheenalaista oikeusturvakeinoa voidaan käyttää, tule ollenkaan oikeusvoimaisiksi syytetyn (tuomitun) eduksi, vaan ainoastaan hänen vahingokseen.⁶³ Kotimainen tietisoppimme on sen sijaan yleisesti asettunut vastakkaiselle kannalle. On näet katsottu, että nyt puheenaolevat OK 17: 32:n säännökset järjestelivät lainvoiman saaneen tuomion purkamisen syytetyn (tuomitun) vahingoksi.⁶⁴

Olisimme valmiit yhtymään viimeksimainittuun mielipiteeseen. Nimenomaan on syytä lausua muutama sana siitä edelläkosketellusta väitteestä, etteivät sellaiset rikosprosessuaaliset tuomiot, joita vastaan puheenalaista oikeusturvakeinoa voidaan käyttää, ollenkaan saavuta oikeusvoimaa syytetyn eduksi. Ensinnäkin on huomattava, että niin kauan kuin HO (tai muu ylioikeus) ei ole OK 17: 32:n nojalla ottanut rikosasiaa uudelleen tutkittavakseen tai antanut alioikeudelle sellaista lupaa, ilmenee tällaisessa rikosjutussa annetun tuomion oikeusvoima-vaikutus aivan samalla tavoin kuin jokaisen muun rikosprosessuaalisen

sition nr 5, s. 5 ss. Ruotsin positiivinen oikeus ei niin ollen enää tunne absolutio ab instantia-säännöstöä.

Tässä yhteydessä huomautettakoon, että kun jäljempänä esityksessämme puhutaan OK 17: 32:n säännöksistä, niin tarkoitetaan, ellei toisin ilmoiteta, lainpaikkaa sellaisena kuin se on 20. 1. 1779 ann. asetuksessa.

⁶³ Näin Trygger, s. 182 ja Bäärnhjelm, s. 164 s. — Sen sijaan Gemmel ja Agge tuntuvat pitävän puheenalaista oikeusturvakeinoa ylimääräisenä muutoksenhakukeinona. Ks. Gemmel: Om ställande, s. 38 ja s. 40 ja Agge: II, s. 147 ja s. 149. Ja samalla kannalla on Proc. bet. II, s. 234.

⁶⁴ Ks. Wrede—Sjöström, s. 291 s.; Granfelt: Sammandrag, s. 129 ja s. 140 (vrt. myös Granfelt: Föreläsningar, s. 322 s.); ja Tarjanne: Lainvoima, s. 407 aliv. 37. — Toisin esilläolevassa kysymyksessä Forsman: Straffprocessen, s. 257; vrt. lisäksi Granfelt: JFT 1933, s. 276 s.

tuomion. Niinpä ei henkilöä voida samasta rikoksesta panna alioikeudessa syytteeseen, ellei siihen ole hankittu OK 17:32:n nojalla lupaa. Ja ennen tällaisen luvan myöntämistä on jokaisessa myöhemmässä oikeudenkäynnissä, johon rikosasiassa annetun tuomion sitova vaikutus (oikeusvoimavaikutus) ulottuu, mahdollisuus viitata sanotun tuomion oikeusvoimavaikutukseen. Voidaan siis sanoa, että rikosjutussa annetun tuomion oikeusvoiman sekä negatiivinen että positiivinen vaikutus ilmenee niin kauan kuin asiaa ei ole OK 17:32:n nojalla otettu uudelleen tutkittavaksi. Niin ollen tuntuu vähemmän perustellulta se väite, etteivät sellaiset tuomiot, jotka ovat OK 17:32:n nojalla »purettavissa», saavuta ollenkaan oikeusvoimaa syytetyn (tuomitun) eduksi.⁶⁵

Tässä yhteydessä tarkastettakoon OK 17:32:n nojalla purettavissa olevien tuomioistuinratkaisujen suhdetta sellaiseen päätökseen, jolla juttu on OK 17:32:n ensimmäisen lauseen nojalla jätetty vastaiseksi. Olemme OK 17:32:n säännöksen syntyhistoriaa kosketellessamme maininneet, että absolutio ab instantia-säännöstöä järjestelevillä määräyksillä ja saman lainpaikan tuomionpurkua koskevilla säännöksillä on yhteinen pohja: Ne ovat molemmat ilmauksia inkvisitorisen periaatteen soveltamisesta.⁶⁶ Kirjallisuudessa on lisäksi huomautettu, että molemmat nyt puheenaolevat säännöt järjestelevät samanlaisia tapauksia: Niissä on kysymys jo ratkaistun jutun uudestaan tutkimisesta sellaisissa tilanteissa, joissa tavallista muutoksenhakua ei ole tapahtunut.⁶⁷

⁶⁵ Myöskin ne rikosprosessuaaliset tuomiot, jotka voidaan OK 17:32:n säännösten nojalla purkaa, ovat siis periaatteessa oikeusvoimakkyisiä. Enintään voidaan sanoa, että mikäli puheenalainen lainpaikka säätää vähemmän ankarat edellytykset tuomionpurun toimittamiselle kuin OK 31:3, niin tuomio on »helpommin» purettavissa OK 17:32:n nojalla kuin OK 31:3:n tarjoamaa keinoa käyttäen. — Lopuksi saatetaan mainita, että meillä ja Ruotsissa tuomioistuimet käyttävät, soveltaessaan OK 17:32:n nyt puheenaolevia säännöksiä, sanontaa, joka osoittaa tuomioistuinten pitävän jutussa aikaisemmin annettuja ratkaisuja lainvoimaisina ja siis myöskin oikeusvoimaisina. Ks. esim. *Käpy*, s. 56 (» — sekä kihlakunnan-oikeus — — — lainvoiman voittaneella päätöksellä — —»); Viipurin HO:n p. 8. 10. 1934 (päätökset elo—lokakuussa 1934 n:o 1104); ja NJA 1919, ref. n:o 119 (» — — vunnit laga kraft — —»).

Agge lausuu käsitellessään OK 17:32:ssa olevaa muutoksenhakukeinoa seuraavaa: » — är institutet visserligen icke utformat som ett rättsmedel utan närmast som en regel om visst undantag från brottmålsutslags laga kraft, en skillnad som dock ej rör vid sakens kärna» (*Agge*: II, s. 149).

⁶⁶ Ks. s. 74 aliv. 58 i.f. olevaa esitystä.

⁶⁷ Näin *Bäärnhjelm*, s. 164; vrt. myös *Gammel*: Om ställande, s. 43.

Vieläpä on viitattu siihen, ettei päätös, jolla asia on jätetty vastaiseksi, saavuta ollenkaan oikeusvoimaa.⁶⁸

Vastaselostettujen mielipiteiden johdosta on syytä tehdä eräitä huomautuksia. On kyllä myönnettävä, että sekä absolutio ab instantia-tapauksessa että OK 17: 32:n toiseen, kolmanteen ja neljanteen lauseeseen perustuvassa purkutilanteessa on kysymys jutun uudesta tutkimisesta silloin, kun tavallista muutoksenhakua ei ole tapahtunut. Toisaalta on korostettava, että sellaiset tuomiot, jotka voidaan purkaa OK 17: 32:n säännösten nojalla, eroavat huomattavasti niistä päätöksistä, joissa asia on jätetty vastaiseksi. Ensiksimainitut eivät *ulkonaisesti katsoen* millään tavoin poikkea rikosjutuissa annetuista tuomioista yleensä. Sen sijaan absolutio ab instantia-ratkaisun sisältävä päätös ilmaisee jo sisällyksensä nojalla oman erikoislaatunsa. Puheenaolevien tuomioiden ja mainitun päätöksen välillä on lisäksi olemassa suuri *sisäinen eroavaisuus*. Tuomiot sisältävät joko vapauttavan tai rangaistuksen määräävän ratkaisun. Jos taas asia on päätöksellä jätetty vastaiseksi, niin kysymys syytetyn vapauttamisesta tai rangaistukseen tuomitsemisesta on jäänyt avoimeksi. Kaiken kaikkiaan todettakoon, ettei juttu ole absolutio ab instantia-tapauksessa ollenkaan samassa mielessä ratkaistu kuin mikä on asian laita niissä tilanteissa, joissa rikosjutussa annettu tuomio voitaisiin purkaa OK 17: 32:n toisen, kolmannen ja neljännen lauseen säännösten perusteella.⁶⁹

Olemme jo aikaisemmin torjuneet sen käsityksen, etteivät OK 17: 32:n nojalla purettavissa olevat tuomiot tule oikeusvoimaisiksi syytetyn (tuomitun) eduksi. Absolutio ab instantia-ratkaisujen johdosta mainittakoon taas seuraavaa. Tällainen ratkaisu ei tietenkään voi oikeusvoimaisesti selvittää kysymystä syytetyn syyttömyydestä tai syyllisyydestä. Onhan kysymys syytetyn vapauttamisesta tai rangaistukseen tuomitsemisesta jätetty avoimeksi. Olisimme kuitenkin valmiit katsomaan, että nyt puheenaolevat ratkaisut saavuttavat oikeusvoiman sii-

⁶⁸ Siten esim. *Trygger*, s. 182 ja *Gerber*, s. 118; vrt. lisäksi *Granfelt*: JFT 1933, s. 276. Ks. kuitenkin *Proc. bet.* II, s. 234.

⁶⁹ Varsin yleinen käsitys ruotsalais-suomalaisessa tieteisopissa on juuri se, etteivät absolutio ab instantia-ratkaisun sisältävät päätökset ole vapauttavia eivätkä rangaistuksen määrääviä. Ks. esim. *Trygger*, s. 174; *Bäärnhelm*, s. 160; *Wrede-Sjöström*, s. 269; sekä *Granfelt*: Sammandrag, s. 125 ja JFT 1925, s. 287. Toisin kuitenkin *Gammel*: Om ställande, s. 22 ja s. 34 sekä *Forsman*: Straffprocessen, s. 249. Ks. lisäksi *Assarsson*, s. 281 s.; *Agge*: II, s. 119 ja s. 125 s.; ja *Naumann*: Naumanns tidskrift 1864, s. 618.

nä laajuudessa kuin ratkaisun oma sisällys osoittaa: Niin kauan kuin päätös, jolla asia on jätetty vastaiseksi, on voimassa, niin kauan on asianomaisia sitovin vaikutuksin todettu, että määrätty rikosasia on jätetty vastaiseksi.⁷⁰

Lopuksi korostettakoon seuraavaa seikkaa: OK 17: 32:ssa säännöstelty menettely, jonka tarkoituksena on saattaa tuomiolla ratkaistu rikosasia uudelleen tutkittavaksi, voidaan rinnastaa OK 31: 3:ssa olevaan purkumenettelyyn. Ja sen mukaisesti on OK 17: 32:een nojautuva pyyntö saada rangaistustuomio puretuksi syytetyn vahingoksi verrattavissa OK 31: 3:een perustuvaan ylimääräiseen muutoksenhakukeinoon.⁷¹

Tämän jälkeen on siirryttävä tarkastelemaan, mikä on OK 17: 32:ssa olevan muutoksenhakukeinon tarkempi suhde OK 31: 3:ssa säännöstel-

⁷⁰ Vrt. myös *Proc. bet. II*, s. 234. — Voimassaolevassa 8. 11. 1929 ann. rikosrekisteriasetuksessa määrätään, että oikeusministeriön rikosrekisteritoimistossa on pidettävä rikosrekisteriä mm. henkilöistä, joiden asian tuomioistuin on jättänyt vastaisen varalle (1 §:n 7 kohta); tuomioistuimet ovatkin velvolliset tekemään vastaavanlaisia rikosilmoituksia (5 § ja 6 §:n 1 kappale). — Absolutio ab instantia-ratkaisuun voi positiivinen oikeus liittää eräitä julkisoikeudellista laatua olevia seuraamuksia, jotka määrättyissä suhteissa asettavat syytteessä olleen henkilön epäedullisempaan asemaan kuin jos ratkaisu olisi ollut vapauttava. Ks. sen johdosta *Granfelt*: Sammandrag, s. 86 sekä Ruotsissa aikanaan voimassaolleen oikeuden kannalta *Bäärnhelm*, s. 160 ja *Kungl. Maj:ts proposition nr 5*, s. 6 s.; vrt. myös *Naumann*: Naumanns tidskrift 1864, s. 620 ja s. 626. — Ryhtymättä tässä yhteydessä pohtimaan niitä varsin varteenotettavia näkökohtia, joita voidaan esittää absolutio ab instantia-säännöstöä vastaan — ks. siinä suhteessa etenkin *Kungl. Maj:ts proposition nr 5*, passim — on todettava, että sanotunlaiset ratkaisut voivat käytännössä johtaa huomattaviin tulkintavaikeuksiin esim. armahtamisen ollessa kysymyksessä. Ks. sen johdosta NJA 1912, ref. n:o 233.

⁷¹ Tekstissä mainittujen molempien oikeusturvakeinojen lähisukulaisuus ilmenee seuraavastakin seikasta. Tulemme tutkiessamme OK 17: 32:ssa ja OK 31: 3:ssa mainittuja purkuperusteita havaitsemaan, että puheenalaisissa lainpaikoissa on kysymys lainvoiman saaneen tuomion purkamisesta uusien aineellisten syiden nojalla. Tämänkin johdosta olemme pitäneet asianmukaisena tarkastella sekä OK 17: 32:ssa säännösteltyä että OK 31: 3:ssa olevaa ylimääräistä muutoksenhakukeinoa tässä luvussa, jossa käsitellään lainvoiman saaneen tuomion purkamista. — Agge ei käytä nyt selostettua jaoitusta, vaan hän sanoo OK 31: 3:ssa olevaa muutoksenhakukeinoa lainvoiman saaneen päätöksen (utslag) purkamiseksi, kun taas OK 17: 32:ssa hänen mielestään on kysymys jutun ottamisesta uudelleen käsiteltäväksi HO:n tai muun ylioikeuden päätöksen (beslut) nojalla. Ks. tämän johdosta *Agge*: II, s. 147 ja s. 149.

Eräät *Granfeltin* lausunnot tuntuvat osoittavan, että hänen mielestään rikosasia, joka on jätetty vastaiseksi, kunnes se voi tulla ilmi, voidaan ottaa uudelleen käsiteltäväksi vain niillä edellytyksillä ja niitä muotoja noudattaen kuin OK 17: 32:n

tyyn oikeusturvakeinoon. Aluksi mainittakoon, että kun OK 31:3:n mukaan purkuinstanssina toimii »kuningas»; siis nykyään oikeusasioissa KKO, niin OK 17:32:n edellyttämissä tapauksissa purkuvalta taas on »hovi- ja ylioikeuksilla». Viimeksimainittujen piiriin ei voida katsoa KKO:n (ja sen edeltäjien OO:n ja HD:n) kuuluvan.⁷² Tästä myöskin johtuu, ettei KKO:n tuomionpurkuasiassa antama ratkaisu saata nojautua OK 17:32:n määräyksiin; toisaalta taas eivät hovi- ja muut yli-

toisessa, kolmannessa ja neljännessä lauseessa säädetään. Ks. tämän johdosta *Granfelt: Föreläsningar*, s. 323. Sanotunlainen käsitys OK 17:32:n säännöksen sisällyksestä ei ole sopusoinnussa lainpaikan määräyksen kanssa, eivätkä mitkään oikeushistorialliset seikat sitä tue. Asian laita on päinvastoin juuri se, että jos esim. alioikeus on jättänyt rikosjutun vastaiseksi, niin virallisella syyttäjällä on oikeus ilman muuta — siis HO:n »lupa» turvautumatta — panna juttu uudelleen alioikeudessa vireille, mikäli hän katsoo absolutio ab instantia-päätöksen antamisen jälkeen ilmaantuneen uutta, riittävää näyttöä syytettyä vastaan.

Lopuksi saatetaan kysyä, onko henkilö, jota vastaan vireillä ollut rikosjuttu on jätetty vastaiseksi, oikeutettu myöhemmin vaatimaan, että asia otetaan uudelleen käsiteltäväksi OK 17:32:n ensimmäiseen lauseeseen sisältyvien määräysten nojalla. Laki ei anna tähän kysymykseen mitään suoranaista vastausta. On kyllä myönnettävä, että syytetyn oikeudet edut vaatisivat, että hän tarpeen tullen saa rikosjutun sanotun lainpaikan nojalla uudelleen käsiteltäväksi. (Vrt. tämän johdosta myös *Gammel: Om ställande*, s. 34 aliv. 3.) Epäsuorasti ilmenee kuitenkin positiivisesta oikeudestamme, että kysymykseen on vastattava kieltävästi. Ensinnäkin on huomattava, että absolutio ab instantia-säännöstö on inkvisitorisen periaatteen soveltamisen ilmaus, jonka periaatteen avulla pyritään saamaan rikoksenteikijä tuomituksi ansaitsemaansa rangaistukseen. Sanotun periaatteen nojalla tuntuukin siltä, ettei lainsäätäjä ole tahtonut antaa syytetylle oikeutta vaatia asian uudelleen käsittelyä silloin, kun juttu on jätetty vastaiseksi. Ks. tämän johdosta myöskin *Granfelt: JFT* 1912, s. 245. Lisäksi mainittakoon, ettei syytetyllä ole positiivisen oikeuden mukaan yleensä oikeutta saada tuomiota jutussa. Ks. tästä *Granfelt: JFT* 1933, s. 278 s. Lopuksi voidaan viitata siihen, että myöskin *Bäärnhjelm* on tulkitessaan puheenalaista lainpaikkaa asettanut sille kannalle, että ainoastaan »kantajalla» on oikeus saada vastaiseksi jätetty asia uudelleen käsiteltäväksi (*Bäärnhjelm*, s. 164).

⁷² Tekstissä lausutun tueksi saatetaan viitata seuraaviin seikkoihin. Vuoden 1779 asetuksen syntymisaikoihin ei ollut mitään erityistä korkeinta oikeutta, vaan kuninkaalle kuuluvan ylimmän tuomiovallan käyttäminen oli uskottu valtakunnan-neuvoston oikeusrevisionille. Ja oikeusrevisionin toimintaa ei taas katsottu missään varsinaisessa instanssissa tapahtuvaksi tuomiovallan käyttämiseksi. Ks. siitä s. 79 aliv. 71:n jäljessä. Lisäksi on syytä mainita, että 1779 vuoden asetusta edeltäneen 1750 vuoden kuninkaallisen kirjeen sisällysamaten kuin mainitun kirjeen syntyhistoria juuri osoittavat, että hovi- ja muille ylioikeuksille tahdottiin delegoida osa kuninkaalle kuuluneesta purkuvallasta. Vrt. nyt lausutun johdosta myös *Nehrman: Processus criminalis*, s. 250 (§. 1: » — — — under Öfwer-Rätternas eller Konungens skärskådande — —») sekä s. 67 aliv. 45:n jäljessä olevaa esitystä.

oikeudet voi purkaa lainvoimaisia tuomioita muun lainpaikan kuin OK 17:32:n nojalla.⁷³ — Aikaisempaan oikeushistorialliseen esitykseen viitaten on puheenalaisten lainpaikkojen välisestä suhteesta lisäksi lausuttava seuraavaa: a) Niissä tapauksissa, joissa hovi- ja muilla ylioikeuksilla on mahdollisuus OK 17:32:n perusteella purkaa rikosasiassa annettu tuomio syytetyn (tuomitun) vahingoksi, voi tuomionpurku myöskin tapahtua OK 31:3:n nojalla KKO:ssa.⁷⁴ b) Hovi- ja muut

Mitä muuten tulee OK 17:32:ssa käytettyyn sanontaan »Hovi- ja Ylioikeuksilla», niin se on jossakin määrin epätasällinen. Oikeampi sanonta olisi tietenkin ollut »hovi- ja muut ylioikeudet» taikka lyhyesti »ylioikeudet». Luettiinhan hovioikeudet 1700-luvulla ylioikeuksien piiriin kuuluviksi. Ks. esim. *Nehrman: Processus criminalis*, s. 251 (§. 3: » — — — wid andra Öfwer-Rätter, än wid Kongl. Maj:ts och Riksens Hof-Rätter allena.»).

On ehkä syytä mainita, ettei ylioikeuksilla nykyisessä lainsäädännössämme tarkoiteta KKO:ta. Ks. sen johdosta *Tarjanne: Lakimies* 1931, s. 334 sekä 8. 11. 1929 ann. rikosrekisteriasetuksen 6 §:n 1 kappale (»Milloin ylioikeus, korkein oikeus tai korkein hallinto-oikeus — — —»).

⁷³ Emme ole kotimaisen yhtä vähän kuin Ruotsinkaan oikeuskäytön alalta tavanneet tapauksia, joissa ylin instanssi olisi lainvoiman saaneen tuomion purkamista tarkoittavassa päätöksessään nojautunut OK 17:32:een.

⁷⁴ Tämän mielipiteen tarkemmaksi perustelemiseksi viitattakoon s. 70 aliv. 52:n edellä olevan tekstin 2. kohtaan. — Oikeuskäyttömekin tuntuu tukevan tekstissä lausuttua. KKO:n praksiksen alalta voidaan näet mainita oikeustapauksia, joissa ylin instanssi on OK 31:3:n nojalla purkanut rikosprosessuaalisia tuomioita sellaisissakin olosuhteissa, mitkä samalla lankeavat OK 17:32:n säännösten piiriin. Ks. esim. 1) KKO:n p. 16. 11. 1927 n:o 4021: Sitten kun KO oli hylännyt neljäskertaista varkautta koskevan syytteen, oli käynyt ilmi uusia seikkoja syytetyn syyllisyydestä, minkä johdosta virallinen syyttäjä teki KKO:lle purkuesityksen. KKO harkitsi oikeaksi määrätä, että syytejuttu oli esitettyjen uusien syiden vuoksi otettava KO:ssa uudelleen tutkittavaksi; 2) KKO:n p. 17. 11. 1932: ks. siitä Ok 1932, s. 92 aliv. 1; 3) KKO 1933, tied. n:o 365: ks. siitä jäljempänä s. 222 aliv. 136; 4) KKO 1935, tied. n:o 215: ks. sen sisällyksestä jäljempänä s. 202 aliv. 97; sekä 5) KKO:n p. 6. 5. 1936 n:o 1255: Sitten kun KO oli hylännyt väkisinmakaamista koskevan syytteen toteennäyttämättömänä, oli ilmennyt uusia seikkoja syytetyn syyllisyydestä, minkä johdosta virallinen syyttäjä anoi KKO:lta tuomionpurkua. KKO harkitsi oikeaksi esitetystä syystä purkaa KO:n päätöksen ja määrätä jutun otettavaksi KO:ssa uudelleen käsiteltäväksi. — Ks. kuitenkin s. 194 aliv. 80:ssa olevaa esitystä.

Tieteisopissamme ei puheenalaista kysymystä liene käsitelty kukaan muu kuin *Forsman*, joka tuntuu asettuneen sille kannalle, että OK 17:32:ssa olevan oikeusturvakeinon käyttämismahdollisuus estää turvautumasta OK 31:3:een nojautuvaan purkumenettelyyn. Ks. tästä *Forsman: Straffprocessen*, s. 257. Vrt. myös *Ehdotus* 1900, III s. 308 s.

Ruotsalainen kirjallisuus samoin kuin sikäläinen oikeuskäyttökin on nähdäksemme tekstissä omaksutusta mielipiteestä poikkeavalla kannalla. On näet kat-

ylioikeudet eivät ole oikeutettuja OK 17:32:n nojalla purkamaan KKO:n antamia tuomioita. Sellaisen tuomion purkamiseen voi ainoastaan KKO ryhtyä ja perustuu tuomionpurku tällöin OK 31:3:n säännöksiin.⁷⁵ c) Sakolla sovitettavat rikokset (»alla de mål, som med penningar bötas kunna») samaten kuin ns. valtiorikokset ovat sellaisia, etteivät ne ol- lenkaan — ei edes KKO:n toimesta — ole purettavissa syytetyn (tu- omitun) vahingoksi.⁷⁶ d) Kun henkilö on sakolla sovittamattomassa asias- sa tullut tuomituksi vähempään rangaistukseen kuin mitä hän on an- sainnut, niin OK 17:32 tekee hovi- ja muun ylioikeuden purkuvallan riippuvaksi siitä, ettei rangaistusta ole vielä pantu täytäntöön. Jos taas

sottu, että jos OK 17:32:n säännöksiä voidaan soveltaa, ei ole mahdollista turvau- tua OK 31:3:ssa säännösteltyn muutoksenhakukeinon. Vastalausutun valaisemi- seksi ks. etenkin *Agge*: II, s. 150; vrt. myös *Trygger*, s. 182 ja *Bäärnhelm*, s. 164. Ruotsin oikeuskäytön johdosta ks. taas esim. 1) NJA 1917, ref. n:o 104; 2) NJA 1923 B.294; 3) NJA 1935, ref. n:o 87; sekä 4) Svean HO:n (julkaisematon) p. 21. 6. 1910 n:o 416. Ks. lisäksi jäljempänä s. 209 aliv. 110:ssä olevaa esitystä.

⁷⁵ Ks. s. 70 aliv. 52:n edellä ja lisäksi *Agge*: II, s. 150 i.f. — Kotimaisen oikeus- käytön alalta emme ole tavanneet oikeustapauksia, joissa HO olisi OK 17:32:n nojalla purkanut KKO:n (tai OO:n) antaman tuomion. Ruotsin vastaavaan oikeus- käyttöön nähden huomattakoon seuraavaa. Olemme alkuperäisten asiakirjojen nojalla tutustuneet Svean HO:n sanotun lainpaikan soveltamista koskeviin ratkai- suihin vuosilta 1883—1929. Eräs näistä ratkaisuista, nimittäin Svean HO:n p. 15. 5. 1895 n:o 312, on sellainen, jossa HO otti OK 17:32:n nojalla käsiteltäväkseen rikos- asian, mistä oli olemassa HD:n päätös.

Sen sijaan saatetaan oikeuskäyttömme alalta kyllä mainita tapauksia, jolloin ylin instanssi on syytetyn vahingoksi purkanut sellaisia omia rangaistustuomioi- taan, jotka — jos ne olisivat olleet alemman instanssin antamia — olisivat lan- genneet HO:nkin purkuvallan piiriin. Ks. siinä suhteessa esim. OO 1917, p:t n:o 647: Virallisen syyttäjän ja asianomistajan anottua, että senaatin päätös, jolla N. N:ää vastaan ajettu syyte väärästä valasta oli todistamattomana hylätty, saataisiin ottaa uudestaan tarkastettavaksi, koska syytetty sittemmin oli tunnustanut todis- taneensa väärin, OO otti, myöntyen OK 31:3:n nojalla anomukseen, sanotulla päätöksellä ratkaistun jutun uudestaan tutkittavakseen.

⁷⁶ Ks. tekstissä lausutun johdosta myös s. 71 aliv. 53:n jäljessä olevaa esitystä. — Kotimaisessa kirjallisuudessa ei tekstissä mainittuihin seikkoihin ole kiinnitetty erityisempää huomiota. Kumminkin on syytä mainita, että KKO on, antaessaan lausunnon esitysehdotuksesta laeiksi oikeudenkäymiskaaren 17 luvun, 21 luvun 3 §:n ja 24 luvun 3 §:n sekä rikoslain 17 luvun muuttamisesta, nimenomaan toden- nut OK 17:32:een sisältyvän sen periaatteen, ettei pienissä rikosasioissa, joissa on rahasakko, eikä valtiorikosjutuissa voida syytteen eduksi myöntää tuomionpurkua (ks. *Hallituksen esitys* n:o 39, s. 21).

Käsitteitä »sakolla sovitettavat rikokset» ja »valtiorikokset» tulemme tarkem- min selvittämään seuraavan (B) alaoston puitteissa.

rangaistus on täytäntöönpantu, voi tuomionpurun toimittaa vain KKO nojautuen säännöksiin OK 31: 3:ssa.⁷⁷

Tarkasteltaessa OK 17: 32:ssa olevan muutoksenhakukeinon ja OK 31: 3:n säännösten välistä suhdetta, on palautettava mieleen seuraava seikka: OK 31: 3:sta ilmenee, että lainpaikassa säännöstellyn oikeusturvakeinon käyttäminen on lainlaatijan mielestä jonkinlainen armonanomukseen verrattavissa oleva keino. Hakijalla on ainoastaan *mahdollisuus anoa*, että asia kohtuussyiden nojalla otettaisiin uudelleen tutkittavaksi.⁷⁸ Tämän karakteristiikan johdosta on syytä kysyä, soveltuuko se myöskin OK 17: 32:ssa olevaan muutoksenhakukeinoon. Kun viimeksimainitun lainpaikan määräykset lainvoimaisen tuomion purkamisesta syytetyn (tuomitun) vahingoksi ovat ilmauksena inkvisitorisen periaatteen soveltamisesta, niin voidaan siitä tehdä se johtopäätös, että muutoksenhakijalla on lainpaikan edellyttämässä tilanteissa *oikeus vaatia* tuomionpurkua. Tätä käsitystä on omiansa tukemaan se, että mikäli OK 17: 32:n nojalla annetaan erityinen purkupäätös, niin

⁷⁷ Ks. myös s. 72 aliv. 55:n edellä tekstissä ja samassa aliviitassa olevaa esitystä. Vrt. kuitenkin *Forsman: Straffprocessen*, s. 257. — Oikeuskäyttömme alalta mainittakoon Vaasan HO:n kirje Turun ja Porin läänin MH:lle 28. 6. 1935, josta ilmenee seuraavaa: Sitten kun KO oli 1. 8. 1927 julistamallaan päätöksellä hylännyt Kaarlo Johannes Soinin vastaan ajetun varkautta koskevan syytteen ja tuominut Soinin rangaistukseen ainoastaan ryhtymisestä rikoksen kautta saatuu tavaraan, oli Soini tunnustanut tehneensä ensiksimmäisen varkauden. Tämän jälkeen MH lähetti asiakirjat HO:lle »siinä tarkoituksessa kuin oikeudenkäymiskaaren 10 luvun 21 §:ssä säädetään». HO katsoi, ettei mainittu lainpaikka ollut tähän tapaukseen soveltuva, minkä vuoksi ja kun Soini oli »loppuun kärsinyt ylläsanotun, hänelle rikoksen kautta saatuu tavaraan ryhtymisestä tuomitun rangaistuksen, asia ei, säännöksen mukaan oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 32 §:ssä», antanut aiheita toimenpiteisiin HO:n puolelta.

Eräs toinenkin tähän yhteyteen kuuluva tapaus tulkoon mainituksi. KKO:n p. 18. 2. 1937 n:o 342 osoittaa seuraavaa: Sitten kun N. N. ja N. N. oli tuomittu rangaistukseen, toinen törkeästä pahoinpitelystä ja toinen avunannosta samaan rikokseen, oikeuskansleri on, avunantajan kärsittyä loppuun hänelle tuomitun rangaistuksen ja tekijänä tuomitun ollessa ehdonalaissa vapaudessa, tehnyt KKO:lle esityksen rangaistustuomion purkamisesta sillä perusteella, että asianomistajan oli myöhemmin todettu kuolleen puheenaolevan pahoinpitelyn johdosta saamiinsa vammoihin. Tähän esitykseen KKO suostui. — Kun tarkastelee vastaselostettua oikeustapausta, niin on todettava, ettei lainvoimaisen rangaistustuomion purkaminen olisi ollut OK 17: 32:n nojalla mahdollinen avunantajaan nähden, joka jo oli täydelleen kärsinyt rangaistuksensa.

⁷⁸ Ks. sen johdosta s. 8 aliv. 13:n jäljessä ja s. 155 aliv. 3:n kohdalla olevaa esitystä.

HO käyttää usein sanontaa »katsoo (harkitsee) oikeaksi».⁷⁹ Niin ollen tuntuu siltä, että OK 17:32:ssa on kysymys sellaisesta ylimääräisestä muutoksenhakukeinosta, jonka käyttäminen ei lainsäätäjänkään mielestä ole mikään armonanomukseen verrattavissa oleva keino.

Siirrymme kahden seuraavan (B ja C) alaostaston puitteissa käsittelemään purkuedellytyksiä rikosprosessissa. Tällöin on erikseen tutkittava OK 17:32:ssa ja OK 31:3:ssa mainittuja purkuedellytyksiä. Aloitamme esityksemme kohdistamalla huomiomme OK 17:32:n määräyksiin. Mainitussa lainpaikassa säännösteltyjen purkuedellytysten selvittäminen on näet omiansa samalla valaisemaan eräitä OK 31:3:n tulkintaa koskevia kysymyksiä.

Käytämme seuraavan alaostaston otsakkeena sanontaa »Purkuedellytykset hovioikeudessa tapahtuvassa purkumenettelyssä». Tällaisen otsakkeen johdosta on lausuttava muutama sana. Aluksi todettakoon, että OK 17:32:ssa kyllä puhutaan »Hovi- ja Ylioikeuksista». Käsitteellä »ylioikeudet» ei siis tällöin tarkoiteta ylintä instanssia, vaan ylioikeuksien piiriin luettavia ylemmänasteisia, rikosjuttuja käsitteleviä erikoistuomioistuimia. Sellaisena tuomioistuimena tulee voimassaolevan oikeutemme mukaan kysymykseen ennen kaikkea sotaylioikeus (SYO). Ja oikeuskäyttömme osoittaakin, että SYO on joskus toimittanut OK 17:32:n nojalla tuomionpurun.⁸⁰ Kun tällaiset tapaukset ovat kuitenkin

⁷⁹ Oikeustapauksina mainittakoon seuraavat Viipurin HO:n päätökset: 1) 18. 1. 1928 (alistetut asiat 1928 n:o 77); 2) 2. 6. 1930 (alistetut asiat 1930 n:o 55); 3) 31. 3. 1933 n:o 190 (ks. myös Ok 1933, s. 37 aliv. 1); sekä 4) 8. 10. 1934 (päätökset elokuun 1934 n:o 1104). — Vrt. tekstissä lausutun johdosta lisäksi s. 9 aliv. 14:n jäljessä ja s. 155 aliv. 5:n edellä olevaa esitystä.

⁸⁰ SYO:n käytäntöä valaisevana mainittakoon SYO:n p. 19. 1. 1928 n:o 268/1927. Tämän tapauksen johdosta lausuttakoon seuraavaa: Sitten kun Uudenmaan raukuunarykmentissä palvellut rakuuna V. V. oli sotaoikeudessa asetettu syytteeseen vartioimansa vangitun henkilön karkaamaan päästämisestä, hylkäsi sotaoikeus 30. 10. 1926 julistamallaan, lainvoiman voittaneella päätöksellä syytteen. Kun jälkeenpäin kuitenkin oli ilmennyt, että V. V. huolimattomuudellaan oli aiheuttanut kysymyksessäolevan karkaamisen, anoi asianomainen syyttäjä KKO:lle osoitetussa 17. 4. 1927 päivätyssä kirjoituksessa, että KKO purkaisi sotaoikeuden päätöksen. Anomuksen johdosta KKO 12. 10. 1927 päivätyssä ratkaisussaan lausui mm.: »Koska hakijalla oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 32 §:n mukaan on valta sotaylioikeudelta anoa puheenalaisen jutun uudelleen käsiteltäväksi ottamista, niin Korkein oikeus ei ole ottanut varteen sanotussa kirjoituksessa tehtyä anomusta.» Tämän jälkeen virallinen syyttäjä saattoi asian SYO:n tutkittavaksi, joka ylempänä mainitussa päätöksessään harkitsi OK 17:32:n nojalla oikeaksi kumota sotaoikeuden

kin hyvin harvinaisia, niin emme pidä tarpeellisena ryhtyä tarkemmin pohtimaan SYO:n purkutoimintaa, vaan rajoitamme esityksemme koskemaan ainoastaan hovioikeuksia. Kirjallisuudessa on, käsiteltäessä OK 17:32:n säännöksiä, yleensä rajoitettu koskettelemaan vain hovioikeuksien asemaa purkuinstanssina.⁸¹

B. Purkuedellytykset hovioikeudessa tapahtuvassa purkumenettelyssä.

Aikaisemmin noudattamamme jaoituksen mukaisesti on aluksi tutkittava seuraavaa kysymystä:

a. *Minkälaiset ratkaisut ovat OK 17:32:ssa säännöstellyn muutoksenhakukeinon kohteena?*

Kun tarkastelee tämän lainpaikan säännöksiä, niin käy niistä riittävän selvästi ilmi, että kysymyksessä olevaa muutoksenhakukeinoa voidaan käyttää ainoastaan tuomioita vastaan. Lisäksi on todettava, että puheenalaisen muutoksenhakukeinon avulla pyritään saamaan rikosprosessuaalinen tuomio puretuksi syytetyn tai tuomitun vahingoksi. Niin ollen ei HO:lla ole oikeutta ottaa käsiteltäväkseen rikosasiaa tuomitun eduksi.

Kiistatonta kyllä on, että HO:n purkuvalta kohdistuu sen omiin samaten kuin HO:n alaisten yleisten alioikeuksien ratkaisuihin.⁸² On

päätöksen ja siirtää asian sota-oikeuteen, jonka tuli viipymättä ottaa asia uudelleen tutkittavaksi ja siinä edelleen laillisesti menetellä.

Puheenalainen oikeustapaus lienee ainoa tapaus, jossa SYO on OK 17:32:n nojalla purkanut lainvoimaisen tuomion. Lisäksi on syytä viitata edellä selostettuun KKO:n ratkaisuun. Siinä KKO siis on omaksunut sen kannan, että jos OK 17:32:n säännöksiä voidaan käyttää, ei KKO:n asiana ole ryhtyä tuomionpurkuun. Tämä kanta, jota KKO ei nähdäksemme ole noudattanut muissa vastaavanlaisissa tapauksissa, onkin yhdenmukainen Ruotsin HD:n praksiksen kanssa. Ks. nyt lausutun johdosta s. 191 aliv. 74:n edellä ja samassa aliviitassa olevaa esitystä.

⁸¹ Niinpä esim. seuraavat kirjailijat mainitsevat pelkästään HO:n sellaisena tuomioistuimenä, joka OK 17:32:n nojalla voi ottaa rikosasian uudelleen käsiteltäväksi: *Bäärnhielm*, s. 164; *Gemmel*: Om ställande, s. 38; *Trygger*, s. 183; *Granfelt*: Sammandrag, s. 140; ja *Wrede—Sjöström*, s. 291. Sen sijaan *Agge* nimenomaan puhuu hovi- ja muiden ylioikeuksien vallasta ottaa rikosjuttu uudestaan tutkitavaksi. Ks. *Agge*: II, s. 149.

⁸² Oikeuskäyttöämme antaa riittävästi tukea tekstissä lausutulle. Ks. siinä suhteessa esim. Viipurin HO:n p. 31. 3. 1933 n:o 190 ja saman HO:n p. 8. 10. 1934 n:o

myöskin mainittu, ettei puheenalaista lainpaikkaa voida soveltaa silloin, kun on kysymyksessä KKO:n rikosasiassa antaman tuomion purkaminen syytetyn (tai tuomitun) vahingoksi. Mutta miten on arvostettava kysymystä OK 17:32:ssa olevan muutoksenhakukeinon käyttämisestä erikoistuomioistuinten antamia rangaistustuomioita vastaan? Puheenalainen lainpaikka lähtee siitä, että asianomaisen ylioikeuden purkuvalta kohdistuu vain sen omiin ja sen alaisten alioikeuksien tuomioihin. Tästä myöskin johtuu, ettei HO:lla ole oikeutta OK 17:32:n nojalla purkaa HO:n kanssa rinnastettujen erikoisylioikeuksien tai viimeksimainittujen alaisten erikoistuomioistuinten antamia ratkaisuja. Siinä suhteessa vain asianomaiset ylioikeudet voivat toimia purkuinstanssina.⁸³

HO:n mahdollisuutta toimittaa tuomionpurku OK 17:32:n säännösten nojalla on tässä lainpaikassa muullakin tavoin rajoitettu. Olemme jo toisessa yhteydessä koskettelleet näitä rajoituksia. Nyt on aikaisempaa esitystä eräissä suhteissa täydennettävä. — Puheenalaisessa lainpaikassa lausutaan aluksi, että jos joku on vapautettu tai häntä ei ole täysien todisteiden puutteessa voitu tuomita syypääksi rikokseen, niin hän saa nauttia tämän vapautuksen hyväkseen kaikissa sellaisissa asioissa, »joissa on rahasakko, paitsi kun asia koskee henkeä tahi kunniaa, varkauksia taikka kaikkia sakolla sovitattomia asioita». Tämän johdosta on ensinnä tutkittava, mitä lainpaikka tarkoittaa »asioilla, jois-

1104. Molemmissa näissä oikeustapauksissa oli purkumenettelyn kohteena alioikeuden päätös. Lisäksi voidaan mainita Viipurin HO:n II. osaston kirje 3. 7. 1936 n:o 2060, jossa lausuttiin, että koskei alioikeus, jossa rikos aikaisemmin oli ollut tutkittavana, ollut Viipurin HO:n alainen eikä anotun syyttämisluvan myöntäminen siis OK 17:32:n mukaan kuulunut Viipurin HO:lle, niin asia ei antanut aihetta toimenpiteeseen HO:n puolelta. — Vrt. tekstissä lausutun johdosta lisäksi s. 68 aliv. 47.

Käytännössä on joskus sattunut, että alioikeudet ovat ilman muuta katsoeet olleensa pätevät ottamaan uudelleen käsiteltäväkseen rikosjutun, joka olisi ollut purettava OK 17:32:n nojalla. Niinpä Svean HO:n p. 23. 7. 1908 n:o 484 (julkaisematon) osoittaa seuraavaa: Kun RO oli tuominnut syytetyn rangaistukseen varkausrikoksista, joita koskevasta syytteestä sama RO oli hänet aikaisemmin annettulla päätöksellä vapauttanut, niin HO nimenomaan lausui, ettei RO ollut ollut oikeutettu näin menettelemään; samalla HO totesi, että »detta däremot, jämlikt RB 17:32, tillkommer Kuñgl. Hofrätten».

⁸³ HO ei siis ole oikeutettu OK 17:32:n nojalla purkamaan SYO:n tai sotalioikeuksien rikosasioissa antamia tuomioita. Ja vastaavasti on asian laita tietenkin se, ettei SYO:lla ole valtaa purkaa hovioikeuksien tai yleisten alioikeuksien tuomioita.

sa on rahasakko» ja tämän käsitteen vastakohdalla »sakolla sovittamattomat asiat».

Kysymys siitä, mitä tarkoitetaan asioilla, joissa on rahasakko, on kirjallisuudessa kiistanalainen. Kotimainen tieteisoppimme tuntuu kuitenkin yleisesti omaksuneen sen kannan, että puheenalaisen käsitteen piiriin kuuluvat pelkästään sellaiset rikokset, joista tuleva rangaistus on *in abstracto* tarkastellen ainoastaan sakkoa.⁸⁴ Mainittu kanta merkitsee siis samalla sitä, että jos jokin lainpaikka sisältää vaihtoehtoisina rangaistuksina esim. sakko- ja vapausrangaistuksen, niin ei enää ole kysymys rikoksesta, joka on sakolla sovitettavissa (»jossa on rahasakko»).⁸⁵ Puhtaasti käytännöllisistä syistä tuntuu nyt kosketeltu mielihope varsin hyväksyttävältä. Sen sijaan ei ole aivan varmaa, pitääkö se oikeushistoriallisen tutkimuksen valossa paikkansa.⁸⁶

⁸⁴ Näin Wrede—Sjöström, s. 292 ja Granfelt: Sammandrag, s. 141 verr. s. 9 (vrt. kuitenkin Granfelt: Föreläsningar, s. 323). Ks. myös Holmbergson (s. 56), joka luonnehtii käsitteen »urbota brott» seuraavasti: »Som antingen icke, eller icke blott med penningeböter få gäldas, t.ex. ärans förlust.» Ja tämän käsitteen vastakohdasta — josta Holmbergson käyttää nimitystä »mindre brott» — hän lausuu: »Hit höra de, för hvilka man med penningar får böta och endast med penningar.» Ks. lisäksi Hallituksen esitys n:o 39, §. 21 selostettua KKO:n lausuntoa. Siinä KKO käsittelee säännöksiä OK 17:32:ssa huomauttaa tähän pykälään sisältyvän sen periaatteen, ettei pienissä rikosasioissa, joissa on rahasakko, voida syytteen eduksi myöntää tuomionpurkua.

⁸⁵ Vrt. kuitenkin Trygger, s. 183, jossa tunnutaan olevan toista mieltä. Ks. lisäksi Agge: II, s. 150: »Rättsmedlet är användbart endast i grövre brottmål, men uppräknningen i 17:32 är på denna punkt så föga klargörande att man icke kan anse återupptagande uteslutet, så snart brottet — rätt bedömt — är belagt med frihetsstraff.» — Myöskin Bäärnhielm näkyy asettuneen tekstissä esitetystä poikkeavalle kannalle. Hän näet lausuu: »— — med 'urbota mål' mål om ansvar för brott, i vars straffsats böter ej ingå» (Bäärnhielm, s. 164).

Mitä tulee Ruotsin oikeuskäyttöön, niin se tuntuu olevan samalla kannalla kuin Bäärnhielm edellä kosketellussa lausunnossaan. Sikäläisen tuomioistuinpraksiksen alalta olemme näet tavanneet erään oikeustapauksen, joka osoittaa, että rikosjuttua ei voida OK 17:32:n säännösten nojalla ottaa uudelleen tutkittavaksi, jos syytetylle nyttemmin vaaditaan rangaistusta rikoksesta, josta sakkorangaistuksen ohella vaihtoehtoisena rangaistuksena on vapausrangaistus. Ks. tämän johdosta Svean HO:n p. 30. 7. 1929 n:o 739, jossa HO nimenomaan lausui: »Ty och som frågan huruvida Lindgren gjort sig skyldig till brott mot 14 kapitlet 9 § och 15 kapitlet 22 § strafflagen icke, med hänsyn till bestämmelserna i 17 kapitlet 32 § rättegångsbalken, numera kan bliva föremål för bedömande —.»

⁸⁶ Pyrkieessämme selvittämään sitä kysymystä, mitä OK 17:32:ssa tarkoitetaan »asioilla, joissa on rahasakko» ja »sakolla sovittamattomilla asioilla», olemme tutustuneet eräisiin rikosten syytteenpanon vanhentumista koskeviin kirjallisuudesta

Jos luonnehditaan käsite »asiat, joissa on rahasakko» edellämainitun tavoin, niin »sakolla sovittamattomien asioiden» puitteisiin lankeavat kaikki ne tapaukset, jolloin rikoksesta in abstracto tarkastellen voi *sakon ohella tulla muunkinlainen rangaistusseuraamus*.⁸⁷ Mutta miten on sitten tulkittava OK 17: 32:ssa olevaa sanontaa »paitsi kun asia koskee henkeä tahi kunniaa, varkauksia — — —»? Varsin yleisesti katsotaan kirjallisuudessa, että »asia koskee henkeä tahi kunniaa», jos rikoksesta sakkorangaistuksen ohessa voi seurata joko kuolemanrangaistus tai kansalaisluottamuksen menettäminen. Ja lisäksi on voimassa olevaa oikeuttamme silmälläpitäen nimenomaan lausuttu, ettei se enää tunne rikoksia, joista sakkorangaistuksen ohessa saattaisi rangaistuksena olla kuolemanrangaistus.⁸⁸ Mainitun mielipiteen esittäjät tulkitsevat siis käsitteiden »henki» ja »kunnia» merkitsevän rangaistuslajia. Oikeammalta tuntuu kumminkin se käsitys, että tällöin on kyseessä määrätty rikoksen laji, nimittäin henkeen kohdistuva rikos ja kunniaan kohdistuva rikos.⁸⁹ Tämän kannan tueksi voidaan viitata kahteen seikkaan: Ensinnäkin siihen, että jos luonnehditaan »asiat, joissa on raha-

tavattaviin esityksiin, mikäli ne kohdistuvat puheenalaisen lainpaikan viimeisessä lauseessa oleviin, nyttemmin jo kumottuihin säännöksiin. — OK 17: 32:n viimeisessä lauseessa puhutaan rikoksista, joita ei voida rahasakolla sovittaa. Näin ollen on ollut syytä olettaa, että rikosten syytteeeseenpanon vanhentumista koskevat esitykset ainakin jossakin määrin olisivat omiansa valaisemaan ylempänä mainittua kysymystä. Mitään ratkaisevaa selvitystä eivät viitatu esitykset ole kumminkaan antaneet asiaan. Mitä tulee esim. *Caloniuksen* lausuntoihin, niin on todettava seuraavaa: Hänen mielestään ei rikos, josta sakon ohella on vaihtoehtoisena rangaistuksena säädetty esim. vankeutta, ole sakolla sovitettavissa oleva rikos eikä myöskään sellainen asia »tå man med penningar ej böta må» (ks. *Calonius*, s. 18 verr. s. 15). Ja kun on ratkaistava kysymys tällaisen rikoksen vanhentumisesta, niin on *Caloniuksen* mielestä tuomarin aina selvitettävä, voidaanko rikos in casu sakolla sovittaa vai eikö; sen mukaisesti on myöskin arvosteltava kysymystä syytteeeseenpanon vanhentumisesta. Ks. *Calonius*, s. 18 s. Samoin *Lindblad*, s. 135 s. Nyt selostettu mielipide johtaisi siihen tulokseen, että jos rikos on in concreto sakolla sovitettavissa, niin on kysymyksessä sellainen asia, jossa on rahasakko. Tuntuu kuitenkin siltä, ettei OK 17: 32:n purkumenettelyä koskeviin säännöksiin nähdén voida omaksua tällaista kantaa. Se johtaisi näet käytännössä varsin epätydyttäviin tuloksiin. Ja niinpä ei tällöin ole muuta mahdollisuutta kuin ottaa huomioon rikoksesta seuraava rangaistus in abstracto.

⁸⁷ Ks. myös *Holmbergson*, s. 56 sekä *Lindblad*, s. 140 s. verr. s. 132 ss.

⁸⁸ Ks. tekstissä lausutun johdosta *Granfelt*: Sammandrag, s. 141 ja *Föreläsningar*, s. 323; *Wrede—Sjöström*, s. 292; ja *Bäärnhjelm*, s. 164.

⁸⁹ Tätä kantaa edustaa *Holmbergson*, s. 82. Hänen lausuntonsa ovat kummin-kin jossakin määrin ristiriitaisia.

sakko» sellaisiksi rikoksiksi, joista in abstracto tuleva rangaistus on ainoastaan sakkoa, niin käsitteemme ulkopuolelle jäävät ilman muuta myöskin sellaiset rikokset, joista sakon ohella seuraa (tai voi seurata) joko kuolemanrangaistus tai kansalaisluottamuksen menettäminen. Olisi siis tarpeetonta erityisesti luetella nyt puheenaolevia tapauksia, jotka jo muutenkin kuuluvat sakolla sovittamattomien asioiden puitteisiin. Ja lisäksi on syytä kiinnittää huomio seuraavaan tosiasiaan: Kysymyksessä oleva lainpaikka mainitsee rinnakkain henkeä, kunniaa ja varkauksia koskevat asiat («asia koskee henkeä tahi kunniaa, varkauksia») ja liittää vasta tähän luetteloon sanonnan »taikka kaikkia sakolla sovittamattomia asioita». Vaikeata onkin käsittää, miksi lainsäätäjä olisi tehnyt tuollaisen rinnastuksen, ellei sen mielestä olisi kysymys juuri henkeen tai kunniaan kohdistuvista rikoksista.⁹⁰

Mitä taas tulee käsitteeseen »varkauksia», on sen johdosta kirjallisuudessa huomautettu, että tätä käsitettä tulkittaessa on lähdeittävä niistä rikosoikeudellista laatua olevista säännöksistä, jotka olivat 1779 vuoden asetuksen julkaisemisaikoihin voimassa. Sen mukaisesti kuuluisi varkauksien piiriin varkauden ja näpistämisen ohella kavallus ja varastetun tavaran kätkeminen.⁹¹ Selostettu mielipide voitaneen hyväksyä. On näet mahdollista todeta, mitkä nykyisen rikoslainsäädännön rikokset vastaavat 1779 vuoden asetuksessa tarkoitettuja varkausnimisiä rikoksia.

On jo mainittu, että OK 17:32:n mukaan ns. valtiorikokset jäävät hovi- ja muiden ylioikeuksien vieläpä ylimmän instanssin purkuvallan ulkopuolelle. Kirjallisuudessa on viitattu siihen, että valtiorikosten kä-

⁹⁰ Tekstissä omaksuttu käsitys merkitsee siis sitä, että jos esim. tuottamustaposta tai solvauksesta olisi rangaistusseuraamuksena säädetty ainoastaan sakkoa, niin mainitunlaisia rikoksia koskevat päätökset voitaisiin purkaa OK 17:32:n nojalla, kun muut sanotun lainpaikan määräämät purkuedellytykset ovat olemassa. Mikäli taas rikoksesta sakkorangaistuksen ohella tulisi jokin lisärangaistus, esim. kansalaisluottamuksen menettäminen, niin rikos lankeaisi ilman muuta sakolla sovittamattomien asioiden puitteisiin.

⁹¹ Näin *Granfelt*; *Föreläsningar*, s. 323 verr. s. 210 s. ja *Sammandrag*, s. 141. Vrt. myöskin *Forsman*: I, s. 171 ss., s. 266 s. ja s. 521 sekä *Winroth*, s. 183 ss., s. 192 ss. ja s. 201 ss.

Oikeuskäyttömme alalta mainittakoon KKO 1935, tied. n:o 215, jossa HO kuitenkin tuntuu lähteneen siitä, ettei varastetun tavaran kätkeminen ole sellainen rikos, jota koskeva päätös voitaisiin OK 17:32:n nojalla purkaa. Ks. tämän oikeustapauksen johdosta myöskin s. 202 aliv. 97.

sitettä tulkittaessa on kiinnitettävä huomio 1779 vuoden asetuksen voimaantuloaikoihin vallalla olleeseen käsitykseen valtiorikosten tarkemmasta luonteesta.⁹² On kumminkin huomattava, että valtiorikosten eli valtiollisten rikosten käsite oli mainittuna aikana varsin epämääräinen.⁹³ Puheenalaisten rikosten puitteisiin on tosin luettu RL 11, 12 ja 13 luvussa sekä 22. 6. 1898 ann. asetuksessa mainitut rikokset.⁹⁴ Olimme kuitenkin sitä mieltä, että valtiollisten rikosten käsitteen epämääräisyys 1700-luvun lainsäädännössä johtaa siihen, että puheenalaista käsitettä tulkittaessa on turvauduttava nykyisen tieteisoppimme käsitykseen valtiollisista rikoksista. Ja niinpä valtiollisiin rikoksiin tulisivat edellämäinittujen rikosten lisäksi kuulumaan ainakin RL 14 ja 15 lukuun sisältyvät rikokset, nimittäin rikokset ystävyydessä olevaa valtiota vastaan, rikokset maan eduskuntaa vastaan sekä toisen vaalitahi äänioikeuden häiritseminen.⁹⁵

OK 17:32:ssa erotetaan siis valtiolliset rikokset hovi- ja muiden ylioikeuksien purkuvallan piiristä. Puheenalaisessa lainpaikassa säädetään kumminkin, että valtiolliset rikokset ovat »yllämainitun vapautuksen nauttimiseen sisällytetyt, kun syytetty niistä on Oikeuteen vedetty ja vapautettu». Merkitseekö tämä sanonta sitä, että valtiollisia rikoksia koskevien tuomioiden purkamismahdollisuutta olisi arvosteltava toisin, jos henkilö on »tullut tuomitukseksi vähempään, kuitenkin vielä täytäntöön panematta olevaan rangaistukseen»? Tuntuu siltä, että kun ne näkökohdat, jotka 1779 vuoden asetusta laadittaessa esitettiin valtiollisten rikosten erikoisaseman puolesta, pitävät paikkansa myöskin nyt käsiteltävänä olevassa tilanteessa, niin OK 17:32:n käyttämästä sanamuodosta huolimatta on päädyttävä siihen tulokseen, etteivät valtiol-

⁹² Näin *Granfelt*: *Föreläsningar*, s. 323 ja *Sammandrag*, s. 141.

⁹³ Ks. sen johdosta *Forsman*: III, s. 15 ja *Melander*: *Defensor legis* 1933, s. 291. Vrt. myös *Winroth*, s. 331 ss. — *Holmbergson* mainitsee »statsbrott»-käsitteen puitteisiin kuuluvan rikoskaaren 4, 5 ja 6 luvussa mainitut rikokset (*Holmbergson*, s. 83). Samoin *Calonius*, s. 36.

⁹⁴ Siten *Granfelt*: *Sammandrag*, s. 141; ks. myös *Granfelt*: *Föreläsningar*, s. 323 s. verr. s. 258 ss. — *Wrede—Sjöström* luettelee tällöin RL 11, 12 ja 13 luvussa mainitut rikokset (*Wrede—Sjöström*, s. 292).

⁹⁵ Ks. myös *Melander*: *Defensor legis* 1933, s. 292 s. ja siellä mainittu kirjallisuus. Kysymys RL 13 lukuun sisältyvien säännösten ja eräiden RL 11 lukuun otettujen määräysten soveltamisesta Suomen tultua tasavallaksi on ollut tieteisopissamme kiistanalainen. Ks. sen johdosta *Melander*, mt. s. 293 aliv. 9.

lisia rikoksia koskevat tuomiot voi missään tapauksessa tulla tässä lainpaikassa säännöstellyn purkumenettelyn kohteeksi.⁹⁶

Kun tarkastelee niitä tilanteita, joihin OK 17:32:n säännöksiä voidaan soveltaa, herää seuraava kysymys: Onko, selvitettyä kysymystä rikoksen tarkemmasta laadusta, otettava lähtökohdaksi aikaisemmassa oikeudenkäynnissä käytetty rikoksen rubrisointi vai onko kiinnitettävä huomio siihen, minkälaisena rikos ilmenee OK 17:32:n nojalla vireillepannussa purkumenettelyssä? Vastaus on annettava jälkimmäisen vaihtoehdon mukaisesti. Tuomionpurkuhan perustuu juuri siihen, että

⁹⁶ *Wrede—Sjöström* ja *Granfelt* eivät tee mitään nimenomaista eroa vapauttaviin ja liian lievään rangaistukseen tuomitsevien ratkaisujen välillä. Ks. *Wrede—Sjöström*, s. 292 ja *Granfelt*: Sammandrag, s. 141 (vrt. myös *Granfelt*: Föreläsningar, s. 323). *Bäärnhelm* taas lausuu esilläolevasta kysymyksestä: »Och detta (so. valtiollisten rikosten erikoisasema) lär gälla vare sig utslaget varit friande eller fällande, ehuru lagen härutinnan nämner blott utslag av det förra slaget» (*Bäärnhelm*, s. 165). Sen sijaan *Trygger* nimenomaan korostaa sitä, että OK 17:32:ssa puhutaan vain vapauttavista (valtiollisia rikoksia koskevista) tuomioista (*Trygger*, s. 183).

Vielä eräs seikka ansaitsee huomiota osakseen: OK 17:32:n toisessa lauseessa käytetään sanontaa: »Jos joku — — — on vapautettu tahi häntä ei ole, täysien todisteiden puutteessa, voitu tuomita syypääksi ilmiannettuun rikokseen — —». Tässä siis on puhe sekä positiivisesti että negatiivisesti vapauttavista tuomioista. Sen sijaan lainpaikan neljännessä lauseessa mainitaan valtiollisia rikoksia (»valtiotrikoksia») käsiteltäessä ainoastaan se tilanne, »kun syytetty niistä on Oikeuteen vedetty ja vapautettu». Viitattujen sanontojen erilaisuudesta huolimatta ei niiden välillä kumminkaan voida katsoa olevan asiallista eroavaisuutta. Mitään perusteltua aihetta ei näet ole olettaa, että valtiollisia rikoksia koskevat negatiivisesti vapauttavat tuomiot olisivat OK 17:32:n mukaan toisenlaisessa asemassa kuin lainpaikassa nimenomaan mainitut positiivisesti vapauttavat tuomiot. Vrt. tämän johdosta *Holmbergson*, joka tuntuu johtavan selostettujen sanontojen erilaisuuden siitä, että jos valtiollista rikosta koskevassa asiassa syytetyn syyllisyyden tueksi ei ole esitetty riittävää näyttöä, on asia jätettävä vastaiseksi (*Holmbergson*, s. 83, 4. kohdan alla). Tämä *Holmbergsonin* selitys, joka kumminkin on varsin epäselvään ja vaikeatajuiseen muotoon laadittu, merkitsee siis sitä, että valtiollisiin rikoksiin nähden ei negatiivisesti vapauttava tuomio saattaisi lain mukaan tulla ollenkaan kysymykseen. Sanottua mielipidettä vastaan on huomautettava, että meillä yleisesti tulkitaan OK 17:32:n ensimmäisessä lauseessa olevat absolutio ab instantia-säännökset seuraavasti: Asia voidaan jättää vastaiseksi ainoastaan silloin, kun rikos on törkeä ja samalla on olemassa yli puoli näyttöä syytetyn syyllisyydestä. Ks. esim. *Granfelt*: Sammandrag, s. 126 ja *Wrede—Sjöström*, s. 269 s.; vrt. myös *Agge*: II, s. 119. Lisäksi on mainittava, etteivät kaikki valtiolliset rikokset suinkaan välttämättömästi ole luonteeltaan törkeitä rikoksia. Niin ollen on päädyttävä siihen tulokseen, että de lege lata on kyllä mahdollista antaa valtiollista rikosta koskevassa asiassa negatiivisestikin vapauttava tuomio.

»brottet vid förra rannsakningen blivit för lindrigt bedömt». ⁹⁷ Toisaalta on kuitenkin huomattava, ettei purkumenettelyssä esitetty rikoksen rubrisointi sido HO:ta. Jos siis HO käsitellessään purkuanomusta päätyy siihen tulokseen, että rikoksen oikea rubrisointi siirtää asian HO:n purkuvallan ulkopuolelle, niin on anomus jätettävä käsiteltäväksi ottamatta.

⁹⁷ Näin Trygger, s. 182. Ks. myös Agge: II, s. 150 (b-kohta). Ruotsin oikeuskäytön kannasta esilläolevassa kysymyksessä vrt. NJA 1919, ref. n:o 119: »Den som dömts för olovlig befattning med stulet gods blev efter mälets återupptagande dömd för inbrottsstöld.» Tämä oikeustapaus ei kumminkaan selvitä tekstissä kosketeltua kysymystä, sillä »olovlig befattning med stulet gods» on jo sellainen rikos, että se voidaan lukea OK 17:32:ssa mainittujen varkausrikosten puitteisiin. Vrt. sen johdosta Ruotsin RL 20:12 (laissa 16. 5. 1918).

Mitä tulee kotimaiseen tuomioistuinpraksikseen, niin olemme tavanneet erään oikeustapauksen, joka nyt puheenaolevassa kysymyksessä tuntuu asettuneen tekstissä esitetystä poikkeavalle kannalle. Ks. sen johdosta KKO 1935, tied. n:o 215: Sitten kun E. N. oli RO:n lainvoimaisella päätöksellä tuomittu RL 32:1:n nojalla varastetun tavarän kätkemisestä vankeusrangaistukseen, on E. N. tunnustanut syyllistyneensä sen omaisuuden anastukseen (varkauteen), jonka kätkemisestä hänet oli tuomittu rangaistukseen. Virallisen syyttäjän anottua tämän johdosta Turun HO:lta määräystä siitä, että puheenalainen syytejuttu saataisiin ottaa RO:ssa uudelleen käsiteltäväksi, lausui HO (kirjeessä) seuraavaa: Siihen nähden, ettei E. N:lle jutussa ollut vaadittu rangaistusta varkaudesta, vaan hänet oli siinä asetettu syytteen vain varastetun tavarän kätkemisestä ja myöskin siinä tuomittu lainvoimaisella päätöksellä rangaistukseen, ei anotun määräyksen antaminen kuulunut HO:n toimivaltaan. Koska asiassa oli ilmennyt seikkoja, jotka viittasivat siihen, että E. N. oli syyllistynyt kerrottuun omaisuuden anastamiseen, niin HO rikoksen törkeän laadun huomioonottaen alisti KKO:n harkittavaksi, eikä RO:n päätös, mikäli se koski E. N:lle varastetun tavarän kätkemisestä tuomittua rangaistusta, ollut purettava ja RO:n sallittava ottaa asia uudelleen käsiteltäväksi. Tämän johdosta KKO harkitsi oikeaksi HO:n esittämällä perusteella OK 31:3:n nojalla purkaa ja poistaa RO:n päätöksen sanotuilta osiltaan sekä palauttaa asian RO:een. — Nyt selostetusta oikeustapauksesta ilmenee selvästi, että HO on OK 17:32:n säännösten soveltamista harkitessaan ottanut lähtökohdakseen RO:n lainvoimaisessa päätöksessä todetun rikoksen eikä väitettyä uutta rikosta. Ks. tämän oikeustapauksen johdosta lisäksi s. 199 aliv. 91:ssä olevaa esitystä. Vrt. kuitenkin Turun HO:n kirje Helsingin kaupungin RO:lle 29. 10. 1935 n:o 6080. Tästä kirjeestä ilmenee, että sitten kun O. V. H. oli RO:n antamalla ja HO:n vahvistamalla päätöksellä tuomittu rangaistukseen uusitusta varastetun tavarän kätkemisestä, niin HO, sitten kun oli havaittu O. V. H:n tällöin todellisuudessa syyllistyneen törkeään ensikertaiseen varkauteen, salli RO:n ottaa jutun uudelleen käsiteltäväkseen. Viimeksiselostetussa oikeustapauksessa Turun HO tuntuu siis lähteneen tekstissä omaksutusta periaatteesta eli siitä, että rikoksen laatua on arvosteltava sen mukaan, minkälaisena rikos itse purkumenettelyssä esiintyy.

Se, minkälaiset tuomioistuinratkaisut voivat olla OK 17:32:ssa, säännöstellyn purkumenettelyn kohteena, ei ole edellälausutulla tullut tyhjentävästi käsitellyksi. Tämä lainpaikka asettaa näet syytetyn vahingoksi tapahtuvalle tuomionpurulle eräitä muitakin rajoituksia. Niinpä on huomattava, että jos oikeus panna rikos syytteeseen on jo vanhentunut, ei sellaista rikosta koskevan tuomion purkaminen enää ole mahdollinen.⁹⁸ Lisäksi puheenalainen lainpaikka tuntuu lähtevän siitä, että tällöin on aina kysymys tuomion purkamisesta tarkoituksessa saada syytetty tuomituksi rangaistukseen (tai tuomittua rangaistusta ankarampaan rangaistukseen). Rikolliseen tekoon välittömästi perustuvat korvausvaateet voidaan tosin samalla tehdä tehokkaiksi. Sen sijaan ei ole mahdollista mainitun lainpaikan nojalla hakea tuomionpurkua, jos purun tarkoituksena olisi yksinomaan se, että hakija saisi mahdollisuuden toteuttaa väitettyyn rikolliseen tekoon perustuvat korvausvaateensa.⁹⁹

⁹⁸ Tämä ilmenee, kun vertaa OK 17:32:n viidennen ja kuudennen lauseen säännöksiä lainpaikan muihin määräyksiin. Ks. myös *Granfelt: Sammandrag*, s. 141; *Wrede—Sjöström*, s. 292; ja *Bäärnhelm*, s. 165.

Mitä yleensä tulee rikosten syytteeseenpanon vanhentumiseen, niin kotimaisessa kirjallisuudessa on asetettu sille kannalle, että jos vanhentuminen on tapahtunut, on tuomioistuimen annettava vapauttava tuomio. Ks. *Grotenfelt: Kommentar*, s. 209. Vrt. myös esim. KKO 1936, tied. n:o 344. Tästä tuntuu johtuvan, että OK 17:32:n säännöksiä sovellettaessa on lähdettävä siitä, ettei kysymys rikoksen syytteeseenpanon vanhentumisesta ole mikään muodollinen, vaan asiallinen purku-edellytys. Ja sen mukaisesti HO:n on hylättävä vanhentuneen rikoksen uudelleen käsittelyä tarkoittava pyyntö. Olemme kuitenkin yhtenäisyyden vuoksi kosketelleet puheenalaista vanhentumiskysymystä muodollisten purku-edellytysten puitteissa.

Rikosten syytteeseenpanon vanhentumisen yhteydessä on lisäksi mainittava muutama sana vanhentumisen keskeytymisestä. Olettakaamme, että rikosasiassa on annettu syytteen hylkäävä lainvoimainen tuomio. Tällainen tuomio keskeyttää syytteeseenpanon vanhentumisen ja uusi vanhentumisaika alkaa juosta tuomion antamishetkestä. (Ks. sen johdosta RL 8:3 sekä *Grotenfelt: Kommentar*, s. 220 s.; vrt. lisäksi v. *Hentig*, s. 168 s. ja *Hallituksen esitykseen* n:o 39 sisältyvän KKO:n laattiman OK 31 luvun muuttamista koskevan lakiehdotuksen 4 §:n 1 kappaleen määräyksiä rikosten syytteeseenpanon vanhentumisen vaikutuksesta.) Sanottu seikka on siis otettava huomioon OK 17:32:n säännöksiä sovellettaessa.

⁹⁹ Ks. myös *Agge: II*, s. 150 (b-kohta) ja *Bäärnhelm*, s. 165 s. — OK 17:32:n nojalla ei siis voida anoa tuomionpurkua vain siinä tarkoituksessa, että saataisiin toteutetuksi sellaiset välittömästi rikokseen perustuvat vahingonkorvausvaateet, jotka aikaisemmassa lainvoimaiseen tuomioon päätyneessä oikeudenkäynnissä ovat tulleet hylätyiksi. Tällainen anomus on jätettävä käsiteltäväksi ottamatta. — Tekstissä esitetyn mielipiteen tueksi voidaan viitata OK 17:32:n määräyksiin, jotka nimenomaan säännöstelevät ainoastaan sellaisia tapauksia, joissa on kysymys hen-

Olemme jo toisessa yhteydessä maininneet, että OK 17:32:ssa säännöstelty purkumenettely tulee kysymykseen ainoastaan silloin, kun »rikkosentekijä (on) saanut vapautuspäätöksen taikka tullut tuomituksi vähempään, kuitenkin vielä täytäntöön panematta olevaan rangaistukseen, kuin hän sittemmin ansainnut on». Sanonnalla »vielä täytäntöön panematta olevaan rangaistukseen» tarkoitetaan ainoastaan sitä, ettei rangaistus ole vielä tullut täydelleen kärsityksi.¹⁰⁰ Sen sijaan on vaikeampi selvittää sitä kysymystä, mitä laki tarkoittaa sanonnalla »vähempään — — — rangaistukseen, kuin hän sittemmin ansainnut on». Lainpaikan käyttämä sanamuoto ei tunnu estävän sellaista tuomionpurkua, jonka avulla tehdään mahdolliseksi tuomitun rangaistuksen muuttaminen ankarammaksi rikokselle säädetyn asteikon sisäpuolella.¹⁰¹

kilön tuomitsemisesta rangaistukseen (tai aikaisemmin määrättyä rangaistusta ankarampaan rangaistukseen). Lisäksi on syytä palauttaa mieleen se tosiasia, että puheenalaiset säännökset ovat ilmauksena inkvisitorisen periaatteen soveltamisesta, jonka periaatteen mukaan rikosentekijä on mahdollisuuksien mukaan tuomittava ansaitsemaansa rangaistukseen. — Lopuksi mainittakoon, että juuri OK 31:3:n säännöksiä on sovellettava silloin, kun on kyseessä pelkän vahingonkorvausvaateen toteuttaminen lainvoimaisella tuomiolla vapautettua syytettyä vastaan. Ks. sen johdosta myös *Agge*: II, s. 150 (b-kohta).

¹⁰⁰ Ks. *Trygger*, s. 183: »Att ådömt straff ej blivit till fullo verkställt.» — Käytännössä voi toisinaan olla vaikeata ratkaista, onko rangaistus täydelleen kärsitty. Seuraavassa kosketeltakoon paria erikoistilannetta. Ensinnäkin on syytä kiinnittää huomiota säännöksiin RTA 2:17:ssä (laissa 9. 10. 1931). Tässä lainpaikassa säädetään, että jos vanki on päästetty ehdonalaiseen vapauteen eikä ole sitä menettänyt, niin hänen on katsottava täydelleen kärsineen hänelle tuomitun vapausrangaistuksen, kun koeaika on kulunut umpeen. Ja koeajan pituudesta taas määrätään, että koeaika yleensä on vapaaksi päästettäessä rangaistuksesta jäljelläoleva aika, lisättynä 1 vuodella, kuitenkin enintään 5 vuotta. Selostetut säännökset osoittavat, että niin kauan kuin koeaika kestää, ei ehdonalaisessa vapaudessa olevan vangin voida katsoa täydelleen kärsineen rangaistustaan. — Mutta miten olisi OK 17:32:n soveltamisen kannalta arvosteltava seuraavanlaista tilannetta: Henkilö on rikoksista a, b ja c tuomittu rangaistuksiin x, y ja z, mitkä rangaistukset on RL 7:9:n nojalla yhdistetty ö-rangaistukseksi. Otaksukaamme nyt, että henkilön kärsiessä hänelle tuomittua yhdistettyä rangaistusta käy ilmi, että hänet oli a-rikoksesta tuomittu liian lievään (eli siis x-) rangaistukseen. Milloin on a-rikoksesta tuomittu rangaistus täydelleen kärsitty? Rangaistusten yhdistämisen tapahduttua ei ole mitään varmaa kriteeriä, jonka avulla voitaisiin ratkaista, millä hetkellä jokin yhdistettyyn rangaistukseen sisältyvistä yksityisistä rangaistuksista on tullut loppuun kärsityksi. On niin ollen päädyttävä siihen tulokseen, että vasta kun yhdistetty rangaistus on kokonaan kärsitty, on jokainen tämän rangaistuksen muodostava yksityinen rangaistus tullut sovitetuksi.

¹⁰¹ Vrt. *Agge*: II, s. 150 (d-kohta); *Lagkommitén*, Motiver s. 153; sekä *Ehdotus*

b. *Kenellä on oikeus tämän muutoksenhakukeinon käyttämiseen?*

Kirjallisuudessa on huomautettu siitä, ettei HO omasta aloitteestaan voi ryhtyä OK 17:32:ssa säännösteltyyn purkutoimintaan.¹⁰² Emme ole myöskään Ruotsin ja oman maamme oikeuskäytön alalta tavanneet tapauksia, jotka osoittaisivat muuta. Mitä yleensä tulee siihen kysymykseen, keillä on oikeus puheenalaisen lainpaikan nojalla anoa

1909, III s. 189 s. — Emme ole oikeuskäyttömme alalta tavanneet tapauksia, jotka valaisisivat tekstissä selostettua tilannetta.

Seuraavassa kosketellaan erästä erikoistapausta. Olettakaamme, että henkilö on esim. murhasta tuomittu elinkautiseen kuritushuonerangaistukseen, mutta samaa henkilöä vastaan ajettu, toista murhaa koskeva syyte on tullut lainvoimaisesti hylätyksi. Voidaanko jälkimmäistä rikosta koskeva juttu panna OK 17:32:n nojalla uudelleen vireille siitä huolimatta, ettei sanotusta rikoksesta ehkä seuraava rangaistus enää voisi vaikuttaa enentävästi syytetylle tuomittuun aikaisempaan rangaistukseen? Kysymys on niin ollen siitä, onko OK 17:32:n säännöksiä sovellettaessa myöskin otettava huomioon määräykset OK 10:21,2:ssa (asetuksessa 14. 8. 1901). Tähän kysymykseen on vastattava kieltevästi. Viimeksimainitun lainpaikan säännökset tuntuvat näet aina lähtevän siitä, ettei henkilö ole vielä ollut uudesta rikoksesta ollenkaan syytteessä. Sen sijaan OK 17:32:ssa edellytetään sellaista tilannetta, että rikos jo on ollut tuomioistuimen käsiteltävänä. Sen ohessa huomattakoon, etteivät OK 17:32:ssa olevat määräykset millään tavoin viittaa säännöksiin OK 10:21:ssä. Vrt. nyt lausutun johdosta kuitenkin Viipurin HO:n 2. 6. 1930 antaman päätöksen päätöstalton ohien liitettyä samana päivänä laadittua äänestyspöytäkirjaa (alistusasiat 1930 n:o 55), jossa eräs HO:n jäsen katsoi, ettei ollut syytä suostua pyydetyn tutkimuksen toimittamiseen, koska N.N. oli jo toisesta tekemästään rikoksesta tuomittu elinkaudeksi kuritushuoneeseen eikä ilmoituksessa mainittu rikos ilmeisesti voinut tuottaa N.N:lle sellaista rangaistusta, ettei se sisältyisi hänelle jo tuomittuun rangaistukseen. Ks. myös Vaasan HO:n kirjettä Turun ja Porin läänin MH:lle 29. 6. 1936 Matti Adolf Reiliniä koskevassa asiassa. Sanotusta kirjeestä ilmenee, että sitten kun Reiliniä oli KO:ssa syytetty varkausrikoksesta ja KO antamallaan päätöksellä oli katsonut, ettei häntä voitu tekoon syypääksi tuomita, oli Reilin tunnustanut tehneensä puheenalaisen varkausrikoksen, minkä johdosta MH lähetti asiakirjat HO:lle »siinä tarkoituksessa kuin oikeudenkäymiskaaren 10 luvun 21 §:ssä säädetään». HO katsoi »edellämainitun lainkohdan» sekä OK 17:32:n nojalla oikeaksi määrätä KO:n ottamaan asian uudelleen käsiteltäväkseen. — Nyt selostetussa oikeustapauksessa on siis HO — tosin ilman riittävää aihetta — nojautunut purkutoiminnassaan myöskin OK 10:21:n säännöksiin. Toisin sama HO menetteli eräässä toisessa tapauksessa. Ks. siitä s. 193 aliv. 77:ssä selostettua Vaasan HO:n kirjettä Turun ja Porin läänin MH:lle 28. 6. 1935, josta ilmenee, ettei HO pitänyt mahdollisena soveltaa OK 10:21:n säännöksiä silloin, kun on kyseessä tuomionpurku syytetyn vahingoksi.

¹⁰² Näin Forsman: Straffprocessen, s. 250. Ks. lisäksi Trygger, s. 183 ja Bäärnhielm, s. 165. Ruotsin ja meidän oikeuskäyttömme on omiansa tukemaan tätä käsitystä. Emme näet ole tavanneet oikeustapauksia, joissa HO olisi omasta aloit-

HO:lta tuomionpurkua, niin pitää tällöin soveltuvien osin paikkansa se, mitä tulemme vastaavasta kysymyksestä lausumaan käsiteltäessä OK 31: 3:n säännöksiä. Tässä yhteydessä rajoitumme mainitsemaan, että käytännössä aloite tuomionpurun aikaansaamiseksi OK 17: 32:n nojalla tavallisesti lähtee alioikeuden syyttäjän tai asianomistajan taholta.¹⁰³

c. Muut muodolliset purkuedellytykset.

Anomus lainvoiman saaneen tuomion purkamisesta on tehtävä kirjallisesti ja anomuksen oheen on liitettävä se tuomioistuinratkaisu, jota vastaan muutoksenhaku kohdistuu. OK 17: 32 ei tosin nimenomaan mainitse sanottuja seikkoja, mutta niiden on katsottava johtuvan asian luonnosta.¹⁰⁴ Tässä yhteydessä on todettava, ettei sanotussa lainpaikassa aseteta muutoksenhakijan suoritettavaksi minkäänlaisia prestatioita; siinä suhteessa OK 17: 32:n määräykset eroavat OK 31:2:n ja 3:n säännöksistä. Puheenalaisten lainpaikkojen yhteisenä piirteenä on taas se, ettei OK 17: 32:ssakaan ole asetettu täsmällistä määräaikaa, jon-

teestaan OK 17: 32:n nojalla purkanut lainvoimaisen tuomion. Sen sijaan voidaan tuomioistuinpraksiksestamme kyllä mainita eräs tapaus, jolloin HO, joka ei katsonut voivansa soveltaa OK 17: 32:n säännöksiä, oli omasta aloitteestaan tehnyt KKO:lle esityksen tuomionpurun toimittamisesta syytetyn vahingoksi OK 31: 3:n nojalla. Ks. tämän johdosta s. 202 aliv. 97:ssä selostettua KKO 1935, tied. n:o 215.

¹⁰³ Viitattakoon siinä suhteessa *Käpy*, s. 56 sekä lisäksi KKO 1935, tied. n:o 215 ja Viipurin HO:n p. 2. 6. 1930 (alustusasiat 1930 n:o 55). Ks. myös *Agge*: II, s. 150 (e-kohta).

Usein ovat maaherrat tehneet asianomaiseen HO:een puheenalaisen lainpaikan soveltamista tarkoittavia esityksiä. Ks. esim. Turun HO:n kirje 29. 10. 1935 n:o 6080 (ks. sen johdosta s. 202 aliv. 97) ja Viipurin HO:n p. 18. 1. 1928 (alistetut asiat 1928 n:o 77); vrt. lisäksi Viipurin HO:n p. 8. 10. 1934 (päätökset elo—lokakuu 1934 n:o 1104). Oikeuskäyttömme tarjoaa esimerkkejä myöskin siitä, että oikeuskansleri on tehnyt tällaisen purkuesityksen. Ks. esim. Ok 1932, s. 43 s. ja Ok 1933, s. 36 s.

Lopuksi on syytä mainita, että jokainen syyttämismallilla varustettu henkilö on oikeutettu turvautumaan OK 17: 32:ssa olevaan muutoksenhakukeinoon. Ja näin on asian laita silloinkin, kun tällainen henkilö ei aikaisemmin ole käyttänyt jutussa puhevaltaa. Ks. *Bäärnhielm*, s. 166.

¹⁰⁴ Muutoksenhakukirjelmän oheen on tietenkin liitettävä ne asiakirjat, joilla hakija tahtoo tukea muutoksenhakuaan. Tällaisen selvityksen olemassaolo ei kumminkaan muodosta mitään muodollista purkuedellytystä, vaan se on edellytyksenä muutoksenhaun hyväksytyksi tulemiselle.

Käytännössä voidaan ajatella tapauksia, jolloin virallinen syyttäjä tai asianomistaja, hakiessaan muutosta alioikeuden rikosasialla antamaan ratkaisuun, sa-

ka kuluessa lainpaikan säännöstelemään muutoksenhakukeinoon olisi turvaututtava. Niin ollen ei kysymys siitä, onko tuomionpurkua ehkä anottava niin pian kuin mahdollista, kuulu muodollisiin purkuedellytyksiin.

d. *Asialliset purkuedellytykset.*

Käsiteltäessä muodollisia purkuedellytyksiä on jo mainittu, että sitä seikkaa, ettei rikoksen syytteenpano ole vanhentunut, on pidettävä asiallisena purkuedellytyksenä.¹⁰⁵ Mitä taas tulee siihen asiallisten purkuedellytysten puitteisiin lankeavaan kysymykseen, onko tuomionpurkua OK 17:32:n nojalla anottava mahdollisimman pian, niin lienee siihen ainakin teoriassa vastattava myöntävästi. Sanotun kannan tueksi voidaan viitata niihin näkökohtiin, jotka on esitetty kosketeltaessa vastaavaa kysymystä menetetyn ajan palauttamisen yhteydessä.

Päähuomio aineellisia purkuedellytyksiä käsiteltäessä on kiinnitettävä OK 17:32:ssa olevaan sanontaan »uusia syitä ja seikkoja». Näitä »uusia syitä ja seikkoja» voidaan lyhyesti sanoa purkuperusteiksi. Tarkoitetaanko puheenalaisilla purkuperusteilla samanlaisia seikkoja kuin OK 31:3:ssa olevalla sanonnalla »uusia perusteita»? Myönteisen vastauksen tueksi viitattakoon 1750 vuoden knk. kirjeen ja 1779 vuoden asetuksen syntyhistoriaan, joka on omiansa tukemaan sanottua käsitystä.¹⁰⁶ Kirjallisuudessakin tuntuu puheenalainen käsitys olevan vallitsevana.¹⁰⁷ Epätietoisuutta on kuitenkin aiheuttanut se kysymys, mitä

malla pyytää OK 17:32:n nojalla tuomionpurkua. Tällainen menettely käy mahdolliseksi silloin, kun alioikeus on joko kokonaan tai osittain jättänyt syytteen käsiteltäväksi ottamatta sillä perusteella, että jutussa on jo olemassa lainvoimainen ratkaisu. Ks. tämän johdosta esim. NJA 1919, ref. n:o 119.

¹⁰⁵ Ks. s. 203 aliv. 98:ssa olevaa esitystä.

¹⁰⁶ Olihan 1750 vuoden knk. kirjeen tarkoituksena määrättyssä laajuudessa delegoida »kuninkaalle» OK 31:3:n nojalla kuuluva purkuvalta hovi- ja muille ylioikeuksille. Ks. tästä s. 68 aliv. 46:n kohdalla olevaa esitystä. Ja 1779 vuoden asetus taas rakentuu oleellisesti mainitun knk. kirjeen säännösten varaan. Ks. sen johdosta s. 69 aliv. 49:n edellä lausuttua. Niin ollen on OK 17:32:n säännöksiä tulkittaessa aiheellista lähteä siitä, että »uudet syyt ja seikat» tarkoittavat asiallisesti samaa kuin OK 31:3:ssa mainitut »uudet perusteet».

¹⁰⁷ Tieteisopin kannasta ks. esim. *Bäärnhielm*, s. 164 ja *Trygger*, s. 183. — Mainitut kirjailijat samaten kuin Agge huomauttavat siitä, että OK 17:32:n nojalla vireillepannussa menettelyssä täytyy aina olla kysymys siitä rikollisesta teosta, josta vastaaja oli aikaisemmassa oikeudenkäynnissä syytteessä. Ks. *Bäärnhielm*,

OK 17: 32:ssa tarkoitetaan sanalla »uusia». Niinpä on esitetty se mielipide, että lainpaikassa mainittujen »syiden ja seikkojen» ei tarvitse olla muuta kuin objektiivisesti uusia.¹⁰⁸ Tämän mielipiteen johdosta lausuttakoon seuraavassa muutama sana.

Tulkiteksamme OK 31: 3:n säännöksiä olemme maininneet, että purkuperusteiden tulee olla sellaisia, ettei muutoksenhakija ole niitä »ennen tietänyt tahi ymmärtänyt niillä sellaista arvoa olevan». On siis vaadittava, että purkuperusteet myöskin subjektiivisessa katsannossa ovat uusia. Kun väitetään, että OK 17: 32:ssa tarkoitetaan pelkästään objektiivisessa mielessä uusia purkuperusteita, niin voitaisiin tällaisen mielipiteen tueksi ehkä viitata siihen seikkaan, että OK 17: 32:ssa järjestetty purkumenettely on ilmaus inkvisitorisen periaatteen soveltamisesta ja että tämän periaatteen valossa tarkastellen tuntuu riittävän, että purkuperuste on objektiivisessa katsannossa uusi. Nyt puheenaolevan säännöksen syntyhistoria kumminkin näyttää, että sanontaa »uusia syitä ja seikkoja» on esilläolevassa suhteessa tulkittava samalla tavoin kuin OK 31: 3:ssa olevaa vastaavaa käsitettä. Vuoden 1779 asetuksen edeltänyt vuoden 1750 knk. kirje tuntuu näet lähteneen siitä, etteivät uudet purkuperusteet ole aikaisemmin olleet kantajapuolen tiedossa.¹⁰⁹ Niinpä on siis päädyttävä siihen lopputulokseen, että lainsäätäjä on OK

s. 164; *Trygger*, s. 183; ja *Agge*: II, s. 150 (d-kohta). Tämä huomautus on kyllä oikea. Ilmeistä näet on, että tuomionpurun kohteena tulee aina olla sama asia — eadem res — kuin mikä oli lainvoimaiseen tuomioon päätyneen prosessin esineenä. Jos siis purkumenettelyssä selvitetäisiin syytetyn tehneen aivan toisen teon kuin mistä hän aikaisemmin on ollut syytteessä, niin puuttuu purkuhakemukselta riittävä oikeudellinen perusta. Uusi rikos voidaankin yleensä ilman muuta panna asianomaisessa alioikeudessa vireille. Jos tällaisen *uuden* rikoksen syyttämiseen vaadittaisiin HO:n lupa (OK 10: 21:ssä olevien säännösten nojalla sellaisena kuin tämä lainpaikka on asetuksessa 14. 8. 1901), ei kysymyksessä ole OK 17: 32:een perustuva purkumenettely. — Esimerkkinä siitä, että jos rikos on *uusi*, ei OK 17: 32:n säännösten soveltaminen tule kysymykseen, mainittakoon NJA 1891, ref. n:o 71 (ks. sen johdosta *Agge*: II, s. 150 ja *Trygger*, s. 183).

¹⁰⁸ Näin *Gammel*: Om ställande, s. 39 ja s. 42.

¹⁰⁹ Tässä kirjeessä käytetään sanontaa »nya omständigheter och bewis» ja lausutaan samalla mm. seuraavaa: » — — uplysning uti slika brottmål egentligen ankommer på witnen och omständigheter, som, tå brottet hos domaren blifwit angifwit, ofta för målsäganden, eller then, som talan å embetes wägnar förer, och tå gärningen sig tildragit, ej när warit, kunna obekante wara, men sedermera yppade blifwa; — — —»

17:32:ssa mainituilla »uusilla syillä ja seikoilla» tarkoittanut samaa kuin OK 31:3:ssa käytetyllä sanonnalla »uusia perusteita».¹¹⁰

¹¹⁰ Kun purkuperusteet OK 17:32:ssa ja OK 31:3:ssa ovat samanlaisia, niin tämä merkitsee myöskin sitä, että OK 17:32:ssa tarkoitetaan »uusilla syillä ja seikoilla» aineellista laatua olevia perusteita. Ks. sen johdosta myöskin s. 178 aliv. 47:n kohdalla ja s. 221 aliv. 131:n edellä olevaa esitystä. — Oikeuskäyttöemme nojalla onkin todettavissa, että HO sellaisissa tapauksissa, joissa purkuperuste ei ole ollut laadultaan puhtaasti aineellinen, ei ole soveltanut OK 17:32:n säännöksiä. Ks. esim. KKO 1935, tied. n:o 84, jossa HO teki KKO:lle esityksen rangaistustuomion oikaisemisesta tuomitun vahingoksi. — Yleensäkin emme ole oikeuskäyttöemme alalta tavanneet tapauksia, joissa HO olisi OK 17:32:n säännöksiä analogisesti soveltamalla ryhtynyt sellaiseen purkutoimintaan, joka lankeaa analogisen restitutiion piiriin. Tällöin on näet purkuinstanssina toiminut yksinomaan KKO. Ruotsin oikeuskäyttö on esilläolevassa suhteessa ollut jossakin määrin poikkeavalla kannalla. Siitä esitettäköön muutamia huomautuksia.

Kun tarkastelee ruotsalaista tuomioistuinpraksista, niin voi todeta seuraavaa: HD ei yleensä ryhdy toimenpiteisiin tuomion purkamiseksi syytetyn vahingoksi, vaan tapahtuu tällainen tuomionpurku HO:n toimenpiteestä. Mainittu tendenssi ilmenee eri tavoin. Ensinnäkin siinä aikaisemmin kosketellussa muodossa, jolloin HD, siltä pyydettyäessä lainvoimaisen tuomion purkamista syytetyn (tuomitun) vahingoksi uusien aineellisten seikkojen nojalla, ei ota anomusta käsiteltäväkseen, vaan osoittaa hakijan pyytämään asianomaiselta HO:lta tuomionpurkua OK 17:32:n nojalla. Ks. sen johdosta s. 191 aliv. 74:ssä olevaa esitystä. Lisäksi on puheenolevaa tendenssiä valaisevana tosiasiana mainittava, että niissäkin tilanteissa, joissa tuomionpurku syytetyn vahingoksi tapahtuu sellaisten purkuperusteiden nojalla, jotka oikeastaan kuuluvat analogisen restitutiion piiriin, on sovellettu säännöksiä OK 17:32:ssa. Ks. esim. seuraavia (julkaisemattomia) oikeustapauksia: 1) Svean HO:n p. 2. 2. 1903 n:o 54; 2) Svean HO:n p. 8. 12. 1904 n:o 762; sekä 3) Svean HO:n p. 30. 10. 1905 n:o 592. Nämä päätökset osoittavat, että sitten kun henkilö oli väärällä nimellä tuomittu rangaistukseen ensikertaisesta varkaudesta ja myöhemmin oli käynyt ilmi, että hän oli jo oikealla nimellään kärsinyt rangaistuksen ensitai useampikertaisesta varkaudesta, niin HO OK 17:32:n nojalla otti asian uudestaan tutkittavaksi, poisti alioikeuden antaman ensikertaista varkautta koskevan päätöksen sekä tuomitsi syytetyn oikealla nimellä sellaiseen rangaistukseen kuin varkausrikoksien uusimista koskevat säännökset edellyttivät. Vrt. lisäksi NJA 1927, ref. n:o 29. Vastaavanlaisissa tilanteissa ei meillä ole sovellettu säännöksiä OK 17:32:ssa, vaan on tällainen analoginen restitutiio tapahtunut KKO:ssa. Ks. nyt lausutun johdosta myös s. 298 aliv. 63:ssa olevaa esitystä. — Ja lopuksi on syytä kiinnittää huomiota erääseen oikeustapaukseen, nimittäin NJA 1935, ref. 87. Tästä oikeustapauksesta ilmenevä HD:n kanta voi tosin antaa aihetta erilaisiin tulkintoihin. Hassler tulkitsee HD:n mielipiteen seuraavasti: Vain OK 17:32:n nojalla voidaan toimittaa purku syytetyn vahingoksi, joten, jos tämän lainpaikan säännökset eivät johonkin tapaukseen sovellu, ei ole mahdollista OK 31:3:n nojalla purkaa tuomiota syytetyn vahingoksi. Omasta puolestaan ei Hassler tätä kantaa hyväksy; se ei ole hänen mielestään sopusoinnussa OK 17:32:n säännösten syntyhistorian kanssa. Ks. Hassler: SvJT 1937, s. 219 s.

Lopuksi on kysyttävä: Minkälainen objektiivinen vakuuttavuus on vaadittava HO:ssa esitetyiltä »syiltä ja seikoilta»? Ja kuinka suuri selvitys on esitettävä siitä, että nämä purkuperusteet ovat »uusia»? — Yhdenmukaisesti sen kanssa, mitä on lausuttu käsiteltäessä vastaavia kysymyksiä OK 31: 3:ssa säännösteltyä muutoksenhakukeinoa silmälläpitäen, katsoisimme, että nytkin on vaadittava todennäköisyys selvitys purkuperusteiden olemassaolosta samoin kuin siitä, että ne ovat asiaan vaikuttavia; ja lisäksi on tehtävä todennäköiseksi, että perusteet ovat uusia.

Kun olemme päätyneet siihen tulokseen, että OK 17: 32:ssa ja OK 31: 3:ssa tarkoitetaan samanlaisia purkuperusteita, niin emme pidä välttämättömänä ryhtyä tarkemmin pohtimaan OK 17: 32:ssa mainittujen »uusien syiden ja seikkojen» sisällystä, vaan tyydymme viittaamaan jäljempänä olevaan, OK 31: 3:n säännöksiin nojautuvaan rikosprosessuaalista purkua koskevaan esitykseen. Viimeksimainitun lainpaikan säännökset ovat näet käytännössä huomattavasti tärkeämmät kuin OK 17: 32:n määräykset, joten on sopivinta vasta siinä yhteydessä kosketella rikosprosessuaalisessa purkumenettelyssä esiintyvien purkuperusteiden tarkempaa sisällystä. Mainittu selvittely on siis samalla omiansa valaiseemaan OK 17: 32:ssa olevaa sanontaa »uusia syitä ja perusteita».¹¹¹

¹¹¹ Tässä yhteydessä mainittakoon muutama sana eräistä käytännössä esiintyvistä purkuperusteista. Tuomioistuinpraksis osoittaa OK 17: 32:n säännösten soveltamisen tulevan kysymykseen esim. silloin, kun syytetty on jälkeenpäin tunnistanut tehneensä sen rikoksen, jota koskeva syyte oli hylätty. Ks. esim. NJA 1919, ref. n:o 119. Vuoden 1779 asetuksen esitöistä ilmenee, että asetusta suunniteltaessa nimenomaan kiinnitettiin huomiota tällaisiin tapauksiin. Niinpä »Höglofl. Ridder-skapets och Adelens Utseende Ledamöters i Lag Utskottet Betänkande» (ks. liite n:o 9) lausuu seuraavaa: »Därjemte styrker förfarenheten, at sådane brott af swårare beskaffenhet, ofta därigenom å nyo wid domstolarne förekommit, at missgärningsmannen sig sjelf uptäkt.» — Erikoislaatusena purkuperusteena mainittakoon seuraava tapaus: Syytetty oli tuomittu rangaistukseen pahoinpitelystä ja asianomistaja oli vasta tämän jälkeen kuollut pahoinpitelyn johdosta saamiinsa vammoihin. Ks. sen johdosta NJA 1913, ref. n:o 131.

Esimerkkinä sellaisesta tapauksesta, jonka ei ole katsottu lankeavan »uusien syiden ja seikkojen» puitteisiin, mainittakoon NJA 1921, ref. n:o 190: »Ansökan att jämlikt 17 kap. 32 § rättegångsbalken brottmål, däri den tilltalade dömts till ansvar för tjuvnad, måtte återupptagas på den grund att först efteråt vunnits kännedom om att han vid brottets begående var i statens tjänst och förty tillämpning jämväl av stadgandet i 25 kap. 20 § strafflagen icke kommit att äga rum. Ansökningen har avslagits.» Selostetun oikeustapauksen johdosta vrt. Agge: II, s. 150 (d-kohta). Kirjallisuudessa on muuten nimenomaan korostettu sitä seikkaa, että uudet oikeus-

C. Purkuedellytykset korkeimmassa oikeudessa tapahtuvassa purkumenettelyssä.

a. Minkälaiset ratkaisut ovat OK 31:3:ssa säännöstellyn muutoksenhakukeinon kohteena?

Viitaten vastaavaan siviiliprosessuaalista tuomionpurkua koskevaan esitykseemme tämän luvun 2a-alaosastossa, voimme lyhyesti todeta, että rikosprosessuaalisen purkumenettelyn kohteena ovat ennen kaikkea rikosasioissa annetut tuomiot. Lisäksi rikosprosessissakin annetut valan-tekopäätökset saattavat tulla puretuiksi OK 31:3:n nojalla. Ja niin-ikään pitää rikosprosessia silmälläpitäen paikkansa se, mitä aikaisem-min on lausuttu oikeuden vahvistaman sovinnon, tuomionselitystä tar-koittavan päätöksen ja välitystuomion purkamismahdollisuudesta. Ky-symys rikosasioissa annettujen tuomioistuinratkaisujen purkamismah-dollisuudesta vaatii kuitenkin osakseen eräitä täydentäviä huomautuk-sia.

Ensinnäkin saatetaan kysyä, voiko päätös, jossa tuomioistuin on OK 17:32:n ensimmäisen lauseen nojalla jättänyt asian vastaiseksi, tulla OK 31:3:ssa olevan muutoksenhakukeinon kohteeksi. Riidatonta kyllä on, ettei kantajapuolen tarvitse turvautua sanottuun muutoksenhaku-keinoon. Avoimeksi jää sen sijaan se, onko syytetyn pakko hänelle edullisemman ratkaisun aikaansaamiseksi käyttää puheenalaista muu-toksenhakukeinoa. Jos omaksutaan se oikeana pidettävä kanta, ettei syytetyllä ole valtaa välittömästi alemmassa instanssissa vaatia, että OK 17:32:n nojalla vastaiseksi jätetty rikosasia on otettava uudelleen käsiteltäväksi silloin, kun syytetty on saanut tietoonsa hänen syyttö-myyttään osoittavaa näyttöä, on puheenalaiseen kysymykseen annettava myönteinen vastaus.¹¹²

Mitä taas tulee rangaistusmääräykseen, niin se saattaa kyllä olla purkumenettelyn kohteena. Siinä suhteessa voidaan viitata 25. 5. 1934 ann. rangaistusmääräyslain 9 §:n 1 kappaleen säännöksiin, jotka kieltä-vät ainoastaan varsinaisten muutoksenhakukeinojen käyttämisen.¹¹³

kysymyksessä esiintyvät näkökohdat eivät oikeuta jutun ottamista uudelleen käsi-teltäväksi. Ks. tästä *Bäärnhelm*, s. 164 ja *Trygger*, s. 183.

¹¹² Ks. myös edellä s. 190 aliv. 71:ssä olevaa esitystä.

¹¹³ Rangaistusmääräystä vastaavan »Strafbefehl»-määräyksen purkamismahdol-lisuudesta »Wiederaufnahme des Verfahrens»-menettelyä käyttämällä vallitsee sak-salaisessa tieteisopissa erimielisyys. Ks. sen johdosta *Löwe—Rosenberg*, s. 860; *Bommer*, s. 15 ss.; *Wernicke*, s. 31 ss.; ja *Neumann: Wiederaufnahme*, s. 15 ss.

Kysymys valtakunnanoikeuden antamien tuomioiden purkamisesta on jossakin määrin vaikeampi. Tällaista purkamismahdollisuutta ei tosin ole tahdottu kieltää. Sen sijaan on ilmennyt erimielisyyttä siinä, mikä tuomioistuin toimii purkuinstanssina. Tutkijoiden enemmistö tuntuu asettuneen sille kannalle, että KKO ei ole pätevä käsittelemään sellaisia purkuasioita, vaan että purkuvalta kuuluu valtakunnanoikeudelle.¹¹⁴ Jos tämä kantä hyväksytään — ja sen tueksi on esitetty varteenotettavia näkökohtia — on samalla olemassa tapaus, jolloin rikosasiassa annetun tuomion voi OK 31: 3:n nojalla purkaa jokin muu instanssi kuin KKO.

Onko vankilaoikeuden päätös purettavissa? Vaarallisista rikoksen-uusijoista 27. 5. 1932 ann. lain 8 §:stä ilmenee, että vankilaoikeuden päätös menee heti täytäntöön niin kuin lainvoimainen tuomio. Tämä säännös ei kumminkaan poissulje sitä mahdollisuutta, että vankilaoikeuden päätös voidaan purkaa uusien aineellisten perusteiden nojalla. Kysymyksenalaiseksi jää tällöin se, mikä tuomioistuin toimii purkuinstanssina. Katsoisimme, että pääsäännön mukaisesti KKO on toimivaltainen.¹¹⁵

Rikosasiassa annetun tuomion purkaminen edellyttää tietysti sitä, että tuomioistuinratkaisu on saavuttanut lainvoiman. Milloin näin on asian laita, on kysymys, jota olemme toisessa yhteydessä tarkastaneet.¹¹⁶ Lisäksi on mainittava, että rikoksen syytteenpanon vanhentuminen estää tuomionpurun toimittamisen syytetyn vahingoksi. Yhdenmukaisesti sen kanssa, mitä lausuttiin samasta kysymyksestä OK 17: 32:n säännöksiä käsiteltäessä, on kumminkin todettava, että nyt ol-

¹¹⁴ Näin *Charpentier*: JFT 1923, s. 397 ja *Erich*: JFT 1924, s. 125. Toisin taas *Puhakka*: Ministerien vastuunalaisuus, s. 166 s.

¹¹⁵ Näin myöskin *Saarialho*, s. 206 s. — Tässä yhteydessä on syytä kosketella eräiden väkijuomalakeja vastaan tehdyistä rikoksista tuomittujen henkilöiden pitämisestä yleisessä työssä 9. 1. 1934 ann. lakia. Kun henkilö sanotun lain mukaan on sisäasiainministeriön (ks. 20. 11. 1936 ann. asetusta väkijuomalainsäädäntöä vastaan rikkoneiden henkilöiden yleisessä työssä pitämistä koskevien asiain uskomisesta sisäasiainministeriön ratkaistaviksi) päätöksellä määrätty pidettäväksi pakkotyössä (ks. 17. 1. 1936 ann. irtolaislain 44 §:n 2 kappale), on tällainen toimenpide luonteeltaan hallinto-oikeudellinen (vrt. *Granfelt*: Straffverkställigheten, s. 323 ja *Saarialho*, s. 206). Sellaisen toimenpiteen »purkaminen» ei kuulukaan KKO:n toimivaltaan. Näin myös *Saarialho*, s. 206.

¹¹⁶ Ks. s. 26 ss. olevaa esitystä.

laan tekemisissä asiallisen purkuedellytyksen kanssa.¹¹⁷ Edelleen huomattakoon, että OK 31:3:n mukaan on syytetyn vahingoksi tapahtuva tuomionpurku riippumaton siitä, onko syytetylle tuomittu liian lievä rangaistus loppuun kärsitty.¹¹⁸

Estääkö sitten se seikka, että henkilö on armahdettu, häntä anomasta rangaistustuomion purkamista? Kysymykseen on vastattava kieltävästi. Tämän kannan tueksi viitattakoon siihen toisessa yhteydessä mainittuun tosiasiaan, ettei armahdustie ole mikään tuomionpurkumenettelyn korvike.¹¹⁹ Tapahtunut tuomionpurku merkitsee puheenalaisissa tilanteissa sitä, että tuomioistuinratkaisun sisälllys on muuttunut tuomitulle edullisemmaksi. Sen sijaan armahdus ei vaikuta tuomion sisällykseen, vaan ainoastaan tuomion täytäntöönpanoon. Tästä peruseroavaisuudesta johtuu eräitä käytännöllistä laatua olevia eroavaisuuksia, jotka osaltaan osoittavat, ettei tapahtunut armahdus suinkaan tee tuomionpurkua tarpeettomaksi.

¹¹⁷ Ks. s. 203 aliv. 98:ssa olevaa esitystä. — Tarkastelkaamme tässä yhteydessä erästä erikoistilannetta. Oletettakoon, että asianomistajan esittämät syyte- ja korvausvaatimukset on lainvoimaisella tuomiolla hylätty. Sen jälkeen kun rikoksen syytteenpano on vanhentunut, saa asianomistaja tietoonsa »uusia perusteita». Voiko hän näiden perusteiden nojalla anoa lainvoiman saaneen tuomion purkamista tarkoituksessa saada vahingonkorvausvaatimuksensa uudelleen käsitellyksi? Kysymykseen on vastattava myöntävästi. Vrt. tämän johdosta *Grotenfelt*: Kommentar, s. 217, jossa lausutaan, ettei syyteoikeuden vanhentuminen estä rikoksen olemassaolon oikeudenkäyntiteitse tapahtuvaa toteamista, mikäli tällainen toteaminen on tarpeellinen muussa kuin rikollisen rankaisemistarkoituksessa. Lopuksi on huomattava, että mahdollisuus saada lainvoimainen tuomio puretuksi edellämainitussa tarkoituksessa edellyttää, ettei itse vahingonkorvausvaade ole yksityisoikeudellisten vaateitten vanhentumista koskevien säännösten mukaan vanhentunut.

¹¹⁸ Toisin nähtävästi *Forsman*: Straffprocessen, s. 257. — Tekstissä esitetyn kannan tueksi voidaan viitata ensinnäkin siihen, että OK 17:32:ssa on nimenomaan omaksuttu toisenlainen järjestely. Kun mainittua järjestelyä vertaa siihen tosiasiaan, ettei OK 31:3 expressis verbis rajoita purkumahdollisuutta esilläolevassa suhteessa, tuntuu oikeutetulta päätyä siihen lopputulokseen, että OK 31:3:n soveltamisen kannalta on yhdentekevää, onko rangaistus loppuun kärsitty vai ei. Lisäksi saatetaan puheenalaisista mielipidettä tukea valtion vastuunalaisuudesta virkamiehen aikaansaamasta vahingosta 18. 5. 1927 ann. lain 1 §:n määräyksillä. Tästä lainpaikasta näet ilmenee, että tuomionpurku katsotaan mahdolliseksi senkin jälkeen, kun rangaistus on kokonaan kärsitty. Oikeuskäyttömmekin tukee tekstissä esitettyä kantaa. Viitattakoon siinä suhteessa esim. KKO:n p. 18. 2. 1937 n:o 342 (ks. siitä s. 193 aliv. 77).

¹¹⁹ Ks. s. 47 aliv. 29:n edellä ja mainitussa aliv. olevaa esitystä. Ks. lisäksi v. *Hentig*, s. 156 s. ja s. 164 s.; *Knapp*, s. 30; ja *Gerland*, s. 437.

Edellä on kiinnitetty huomiota vain sellaisiin rikosprosessuaalisiin ratkaisuihin, joissa syytevaatimus on joko hylätty tai hyväksytty tai joissa asia on jätetty vastaiseksi. Mutta lisäksi on kiistatonta, että kun anotaan tuomionpurkua syytetyn (tuomitun) vahingoksi, voidaan samalla vaatia jutussa aikaisemmin esitettyjen hylätyksi tulleiden korvausvaatimusten ottamista uudelleen käsiteltäväksi. Ja vaikkei tällaista vaatimusta olisi purkuanomuksessa nimenomaan tehty, niin asianomistaja voi esittää tuomionpurun jälkeisessä uudessa oikeudenkäynnissä mahdolliset korvausvaatimuksensa.

Toisessa yhteydessä on jo todettu, ettei OK 17:32:n säännöksiä voida soveltaa sellaiseen tapaukseen, jolloin tuomionpurkua syytetyn vahingoksi anotaan yksinomaan siinä tarkoituksessa, että asianomistaja saisi toteutetuksi välittömästi rikokseen perustuvat korvausvaatimuksensa. Olemme samalla maininneet, että tällöin on pakko turvautua OK 31:3:ssa säännösteltyyn purkumenettelyyn, joka sallii tuomionpurun toimittamisen pelkästään siinä tarkoituksessa, että asianomistaja voisi tehdä tehokkaaksi korvausvaatimuksensa.¹²⁰

b. Kenellä on oikeus tämän muutoksenhakukeinon käyttämiseen?

Myöskin rikosprosessuaaliseen tuomionpurkuun nähden on pääsääntönä, että juuri asianosaisilla on oikeus käyttää hyväkseen OK 31:3:ssa säännösteltyä muutoksenhakukeinoja. Ja asianosaisilla tarkoitamme nykyin henkilöitä, joiden nimessä muutoksenhaun alaiseen tuomioon päättynyt oikeudenkäynti on tapahtunut. Nimenomaan viralliseen syyttäjään nähden on kumminkin täydennyksen vuoksi mainittava seuraavaa. Valta anoa tuomionpurkua on myöskin sillä ylemmällä syyttäväviranomaisella, joka devoluutio-oikeutensa nojalla voisi käyttää rikosasiassa puhevaltaa. Ennen kaikkea huomattakoon, että oikeuskanslerilla on maan ylimpänä syyttäväviranomaisena oikeus ryhtyä toimenpiteisiin lainvoiman saaneen tuomion purkamiseksi uusien aineellisten perusteiden nojalla.¹²¹ Ja myöskin oikeusasiamiehellä on valta tehdä OK 31:3:een nojautuvia purkuesityksiä.¹²²

¹²⁰ Ks. s. 203 aliv. 99:ssä olevaa esitystä.

¹²¹ Oikeuskanslerin asemasta maan ylimpänä syyttäväviranomaisena ks. *Charpentier*, s. 212 ja s. 233 s.; *Granfelt*: *Straffprocessrätt* I, s. 89 s. ja s. 93 s.; sekä *Erich*: II, s. 63 s. Vrt. myös s. 113 aliv. 46:n jäljessä olevaa esitystä.

¹²² Olemme jo toisessa yhteydessä koskettelleet oikeusasiamiehen puheenalaista

Oikeuskanslerin ja oikeusasiamiehen mainittu oikeus perustuu samalla aina julkiseen intressiin, joka vaatii, että rikosjutuissa annetut väärät tuomiot tulevat puretuiksi. Tämä näkökohta selittää myöskin sen, että erällä muillakin viranomaisilla on valta tehdä esityksiä tuomionpurun aikaansaamiseksi. Niinpä oikeuskäyttömme alalta voidaan mainita tapauksia, jolloin alempi tuomioistuim on tehnyt tuomionpurun aikaansaamista tarkoittavan esityksen. Tällaiset tilanteet ovat käytännössä kuitenkin suhteellisen harvinaisia ja niissä on tavallisesti kysymys tuomion purkamisesta syytetyn eduksi.¹²³

Kun virallinen syyttäjä anoo lainvoiman saaneen tuomion purkamista uusien aineellisten perusteiden nojalla, niin yleensä on tarkoituksena saada tuomio puretuksi syytetyn vahingoksi. Epäämätöntä kumminkin on, että virallinen syyttäjä julkisen intressin valvojana on oikeutettu ja velvollinen ryhtymään tuomionpurun aikaansaamista tarkoitta-

toimintaa (ks. s. 116 aliv. 51:n jäljessä olevaa esitystä). — Myöskin viimeaikainen lainsäädäntö tuntuu lähteneen siitä, että oikeusasiamiehellä on mainitunlainen aloiteoikeus. Niinpä 10. 11. 1933 ann. laissa valtioneuvoston oikeuskanslerin vapauttamisesta eräistä tehtävistä säädetään mm. seuraavaa (1 §): »Valtioneuvoston oikeuskansleri vapautetaan velvollisuudesta valvoa lain noudattamista sellaisissa, hallitusmuodon 49 §:n mukaan myös eduskunnan oikeusasiamiehen toimivaltaan kuuluvissa asioissa, jotka koskevat: — — — 2) vangittuina tai pidätettyinä tai työlaitoksissa olevien henkilöiden kanteluita viranomaisten toimenpiteistä ja heidän tällaisten toimenpiteiden johdosta tekemiään anomuksia — — —». Siteerattu lainpaikka osoittaa ensinnäkin, että tarkoitus ei ole ollut laajentaa oikeusasiamiehelle HM 49 §:n nojalla tulevaa toimivaltaa. Lisäksi lainpaikassa nimenomaan mainitaan viranomaisten toimenpiteiden johdosta tehdyt anomukset. Ja näiden puitteisiin voidaan myöskin mahdollistaa sellaiset anomukset, jotka tarkoittavat lainvoiman saaneen tuomion purkamista uusien aineellisten perusteiden nojalla. Tämän sisällöllisiä anomuksia, jotka on osoitettu oikeuskanslerille, onkin kysymyksessä olevan lain nojalla siirretty oikeusasiamiehen käsiteltäväksi.

¹²³ Ks. esim. KKO 1933, tied. n:o 29: Sitten kun KO, käsitellessään N.N.:ää vastaan ajettua syytejuttua, oli hankkinut N.N:n mielentilasta lääkärinlausunnon, niin KO, koska N.N. lääkärinlausunnon mukaan oli rikoksen tehdessään ollut täyttä ymmärrystä vailla ja todennäköistä oli, ettei hän HO:n 3. 6. 1931 antamassa päätöksessä mainittuja rikoksia tehdessään ollut ollut täydessä ymmärryksessä, anoi HO:n toimenpidettä siihen, että KO saisi ottaa uudelleen tutkittavaksi myös ne rikokset, joista HO mainitulla päätöksellään oli tuominut N.N:n rangaistukseen. Tämän johdosta HO alisti KKO:n harkittavaksi, oliko HO:n sanottu päätös purettava; ja KKO katsoi oikeaksi esitetystä syystä purkaa ja poistaa HO:n päätöksen sekä määrätä, että HO:n tuli viipymättä ottaa juttu uudelleen käsiteltäväkseen. — Esimerkkinä siitä, että alemman instanssin aloite voi myöskin tarkoittaa tuomionpurkua syytetyn vahingoksi, mainittakoon KKO 1935, tied. n:o 215 (ks. tämän oikeustapauksen sisällyksestä s. 202 aliv. 97).

viin toimenpiteisiin silloinkin, kun olosuhteet osoittavat henkilön tulleen syyttömästi tuomituksi rangaistukseen. Virallisen syyttäjän toimenpiteet voivat siis aikaansaada tuomionpurun myöskin *syytetylle edulliseen suuntaan*.¹²⁴

Eräässä suhteessa on tarkemmin selvitettävä virallisen syyttäjän mahdollisuutta hakea tuomionpurkua *syytetyn vahingoksi*. Mikäli on kyseessä virallisen syytteen alainen rikos, niin syyttäjäviranomainen on oikeutettu ja velvollinen ryhtymään asianmukaisiin toimenpiteisiin tuomionpurun aikaansaamiseksi. Tällöin on vain edellytettävä, että on todennäköistä aihetta olettaa »uusien perusteiden» saattavan syytetyn syyllisyyden toiseen valoon. — Mutta miten on tilannetta arvosteltava silloin, kun asianomistajarikosta koskevan syytteen tultua hylätyksi käy todennäköiseksi, että syytetty on syyllistynyt puheenaolevaan rikokseen? Olisimme valmiit katsomaan, että virallinen syyttäjä voi tällöinkin anoa lainvoiman saaneen tuomion purkamista uusien perusteiden nojalla. Mitään perusteltua aihetta ei näet ole asettaa puheenaalaista tapausta toiseen asemaan kuin edellä kosketeltua tilannetta.

Asianomistajan mahdollisuudesta anoa tuomionpurkua on huomattava, että se koskee vain niitä tapauksia, jolloin vaaditaan purkua syytetyn vahingoksi.¹²⁵ Asianomistajalla tarkoitetaan ensisijassa sitä henkilöä tai niitä henkilöitä, jotka lainvoimaiseen tuomioon päättyneessä jutussa ovat käyttäneet puhevaltaa asianomistajaoikeutensa nojalla. Mutta lisäksi on katsottava, että sellainenkin asianomistajan asemassa oleva henkilö, joka ei ole aikaisemmin esiintynyt jutussa, saa anoa tuomionpurkua. Tämän kannan tueksi on viitattava seuraavaan tosiasiaan: Jokaisella asianomistajan asemassa olevalla henkilöllä on itsenäinen, toisista asianomistajista riippumaton syyteoikeus. Ja tällaiseen syyteoi-

¹²⁴ Ks. *Tirkkonen*: Asianomistajasta, s. 214 s. ja *Reformatio in pejus*-kiellosta, s. 237. — Käytännössä alemmat syyttäjäviranomaiset usein kääntyvät oikeuskanslerin puoleen, joka sen johdosta ryhtyy toimenpiteisiin tuomionpurun aikaansaamiseksi. Ks. myöskin *Tirkkonen*: Asianomistajasta, s. 215. Toisaalta on kumminakin lukuisia esimerkkejä siitä, että alemmat syyttäjäviranomaiset ovat suoraan KKO:lta anoneet lainvoiman saaneen tuomion purkamista. Ks. esim. 1) OO 1917, p:t n:o 647; 2) KKO:n p. 16. 11. 1927 n:o 4021 (ks. siitä s. 191 aliv. 74); ja 3) KKO:n p. 6. 5. 1936 n:o 1255 (ks. siitä s. 191 aliv. 74). Ks. myös *Charpentier*, s. 217.

¹²⁵ Ks. *Tirkkonen*: *Reformatio in pejus*-kiellosta, s. 238 s. Vrt. KKO 1935, tied. n:o 429: Rangaistukseen ja korvausvelvollisuuteen tuomittu, jonka muutoksenhakemukseen vastapuoli oli yhtynyt, on vapautettu korvausvelvollisuudesta, mutta ei rangaistuksesta.

keuden järjestelyyn sisältyy valta tarpeen tullen anoa tuomionpurkua.¹²⁶

Jos asianomistaja on lainvoiman saaneen tuomion antamisen jälkeen kuollut, niin voivatko RL 8: 4,2:n säännösten nojalla asianomistajan syyte-oikeuden käyttämiseen oikeutetut henkilöt anoa tuomionpurkua. Vastaisimme kysymykseen myöntävästi. Tällöin on kuitenkin edellytettävä, ettei asianomistaja ennen kuolemaansa ole nimenomaan kieltänyt tuomionpurkuanomuksen tekemistä.¹²⁷

¹²⁶ Vrt. myös *Bäärnhjelm*, s. 166 sekä edellä s. 206 aliv. 103 i.f. — Tekstissä omaksutun kannan tueksi voidaan lisäksi viitata seuraavaan tosiasiaan: Asianomistajan asemassa oleva henkilö voi käyttää hyväkseen varsinaisia muutoksenhakukeinoja silloinkin, kun tuomioistuin ei ole varannut hänelle tilaisuutta tulla jutussa kuulluksi (ks. *Tirkkonen*: Asianomistajasta, s. 212 s.).

Mitä yleensä tulee kysymykseen rikosasiassa annetun tuomion oikeusvoiman subjektiivisesta ulottuvaisuudesta, niin viitattakoon sen johdosta *Tirkkonen*: Lakimies 1934, s. 120 ss. Siinä esitettyä on kuitenkin syytä parilla sanalla täydentää. Vaikka kirjoittaja onkin omaksunut sen kannan, että rikosjutuissa on pääsääntönä *res iudicata ius facit inter partes*, niin ei tämä sääntö suinkaan ole poikkeukseton (vrt. *Tirkkonen*: Lakimies 1934, s. 122). Erästä tällaista poikkeusta on edellä kosketeltu: Rikosasiassa annetun tuomion oikeusvoima ulottuu kaikkiin asianomistajan asemassa oleviin henkilöihin, olipa heitä jutussa kuultu tai ei (ks. myös *Tirkkonen*: Asianomistajasta, s. 213 s. verr. s. 203). Vrt. mainitun poikkeuksen johdosta myös *Granfelt*: JFT 1925, s. 286: » — — — det förkastande domslutet är — — — för den åtalade befriande åtminstone vis à vis alla, som i egenskap av målsegare kunnat göra samma straffanspråk gällande, 'inter omnes'». Vaikka *Granfelt* onkin rikosprosessiin nähden nimenomaan omaksunut säännön *res iudicata ius facit inter omnes* (ks. mt. s. 285 ja *Granfelt—Castrén*, s. 9), niin tuntuu toisaalta siltä, että hän on lähinnä pitänyt silmällä sitä tilannetta, jolloin rikosasiassa annetun tuomion oikeusvoima ulottuu kaikkiin syytteen tekemiseen oikeutettuihin henkilöihin. Siinä suhteessa voidaan viitata edellä mainittuun sitaattiin. Vrt. lisäksi *Agge*: II, s. 131 s. Sen sijaan *Wrede-Sjöström* (s. 272) lyhyesti toteaa, että rikosasiassa annettu tuomio sitoo yleensä jokaista, jonka oikeuspiiriä mainittu vahvistus koskee. Näin jyrkän *res iudicata ius facit inter omnes*-säännön omaksuminen merkitsee nähdäksemme sitä, että rikosasiassa annettu tuomio sitoo jokaista sellaista kolmattakin miestä, jolla ei ole rikosasiassa syyte-oikeutta, mutta jonka oikeusasema tavalla tai toisella on riippuvainen rikosjutussa annetun tuomion sisällyksestä. Omasta puolestamme emme kumminkaan olisi valmiit katsomaan, että voimassa oleva rikosprosessioikeutemme on omaksunut näin laajasisältöisen oikeusvoiman subjektiivista ulottuvaisuutta koskevan säännön. Tällainen sääntö johtaisi käytäntöön sovellettuna esim. seuraavaan tulokseen: Moottorijoneuvon kuljettajaa vastaan ajatussa syytejutussa annettu syyppäaksi tuomitseva tuomio sitoo asianomaista vakuutuslaitosta aivan riippumatta siitä, onko se saanut käyttää jutussa puhevaltaa vai ei.

¹²⁷ Sovellamme siis tällöin analogisesti puheenalaisen lainpaikan määräystä

Edelläesitetty johtaa käsittelemään sitä kysymystä, onko *syytetyn* oikeudenomistajilla valta syytetyn kuoleman jälkeen anoa rangaistus-tuomion purkamista uusien aineellisten perusteiden nojalla. Positiivinen oikeutemme ei anna mitään nimenomaista vastausta tähän kysymykseen.¹²⁸ Olisimme seuraavista syistä myönteisen vastauksen kannalla. Ensinnäkin on huomattava, että korvausvelvollisuuteen tuomitun syytetyn oikeudenomistajat joutuvat ainakin syytetyn jälkeensä jättämällä omaisuudella vastaamaan tästä korvausvelvollisuudesta. Lisäksi todettakoon, että kun syytetyn oikeudenomistajien asemassa tavallisesti ovat hänen lähisukulaisensa, niin heidän vainajaa kohtaan tuntemansa pieteetti tuntuu vaativan sitä, että vielä syytetyn kuolemankin jälkeen voidaan tuomionpurkumenettelyä käyttäen selvittää hänen syyttömyy-

asianomistajan oikeudesta kieltää syytteen nostaminen. — Jos joku RL 8:4:ssa mainituista kuolleen asianomistajan lähisukulaisista on lainvoimaiseen tuomioon päätyneessä jutussa esiintynyt asianosaisena, niin jutussa annettu tuomio sitoo muita vainajan syyteoikeuden käyttämiseen oikeutettuja henkilöitä (ks. *Tirkkonen: Asianomistajasta*, s. 203). Mutta koska kullakin mainituista lähisukulaisista on itsenäinen, toisten oikeudesta riippumaton oikeutus vainajan syyteoikeuden käyttämiseen, niin johtuu tästä, että jokainen heistä — olipa hän käyttänyt alkuperäisessä jutussa puhevaltaa tai ei — saattaa tarpeen tullen anoa lainvoiman saaneen tuomion purkamista.

¹²⁸ Toisin eräät muut oikeusjärjestelmät, joissa puheenaoleva kysymys on saanut osakseen nimenomaisen järjestelyn. Ks. esim. DSStPO 361 § ja sen johdosta taas *Knapp*, passim ja v. *Hentig*, s. 138 ss., s. 153 ss. ja s. 254 ss. — Vrt. kuitenkin positiivisen oikeuden kannalta Ok 1930, s. 67 s.: Oikeuskanslerin esityksestä rangaistus-tuomio purettiin tuomitun kuoleman jälkeen. Oikeuskanslerin esitys perustui siihen, että HO:n virheellinen päätös esti tuomitun leskeä ja lapsia saamasta heille muuten tulevaa lahjapalkkiota.

Tässä yhteydessä on kosketettava paria erikoiskysymystä. — Ensinnäkin todettakoon, ettei syytetty voi anoa lainvoiman saaneen tuomion purkamista omaksi vahingokseen. Ks. tämän johdosta myöskin *Tirkkonen: Reformatio in pejus*-kielosta, s. 239. — Lisäksi on syytä mainita, ettei syytetyn kuoleman jälkeen voida ryhtyä purkamaan tuomiota hänen vahingokseen. Siinä suhteessa on viitattava säännöksiin RL 8:9:ssä. Ks. myös *Grotenfelt: Kommentar*, s. 245 s. ja *Ehdotus 1900*, III s. 311. Saatettaneen kuitenkin kysyä, voiko asianomistaja syytetyn kuolemasta huolimatta anoa tuomionpurkaa tarkoituksessa saada toteutetuksi välittömästi rikokseen perustuvan yksityisoikeudellisen korvausvaatimuksensa. Tällöin samalla edellytetään, että asianomistajan aikanaan ajamat rangaistus- ja korvausvaatimukset on syytetyn eläessä annettulla lainvoimaisella tuomiolla hylätty. Vastaisimme kysymykseen myöntävästi. Onhan asianomistaja oikeutettu rikoksentehtijän kuoleman jälkeen nostamaan viimeksimainitun oikeudenomistajia vastaan rikolliseen tekoon välittömästi perustuvan korvauskanteen (ks. tästä seikasta *Grotenfelt: Kommentar*, s. 246 ja s. 269 s.).

tensä. Edelleen voidaan viitata eräisiin säännöksiin 18. 5. 1927 ann. laissa valtion vastuunalaisuudesta virkamiehen aikaansaamasta vahingosta. Tämän lain 6 §:ssä säädetään seuraavaa: »Jos vahingon kärsinyt on kuollut, ennenkuin on ehtinyt hankkia itselleen korvausta, josta tässä laissa säädetään, olkoot hänen oikeudenomistajansa oikeutetut saamaan korvausta siitä varallisuuden tappiosta, joka vainajaa ehkä on vahingon johdosta kohdannut.» Ja saman lain 1 §:stä taas ilmenee, että jos rangaistustuomio on kokonaan tai osaksi pantu täytäntöön ja jos tuomittu sitten uudella tuomiolla vapautetaan syytteestä taikka tuomitaan vähempään rangaistukseen kuin hän jo on kärsinyt, niin tuomittu on oikeutettu saamaan valtionvaroista korvausta siitä vahingosta ja kärsimyksestä, jonka hänelle on aikaansaanut kärsimänsä rangaistus tai se osa siitä, mistä hänet on vapautettu. Nyt selostetut säännökset eivät tunnu poissulkevan sitä mahdollisuutta, että tuomionpurkua anotaan vasta syytetyn (tuomitun) kuoleman jälkeen. Ja puheenaolevassa laissa on siis nimenomaan varattu oikeudenomistajille tilaisuus korvauksen hakemiseen. — Lopuksi saatetaan kysymyksessäolevan mielipiteen tueksi viitata siihen, että voimassaolevan oikeutemme mukaan voi asianosaisen yleisseuraaja post rem iudicatam anoa siviiliprosessuaalista tuomionpurkua.¹²⁹

Kun muiden rikosprosessimenettelyyn ehkä osallistuvien henkilöiden oikeudellinen asema on saanut varsin niukkaa huomiota osakseen kotimaisessa tieteisopissa, emme ryhdy tutkimaan sitä kysymystä, voivatko tällaiset henkilöt anoa tuomionpurkua. Tyydymme vain huomauttamaan, että kun takavarikoitsijalla ja ilmiantajalla on tullijutuissa oikeus

¹²⁹ Saksalaisessa kirjallisuudessa on tuomionpurkumenettelyn (Wiederaufnahme des Verfahrens) sallimista tuomitun kuoleman jälkeen tuettu viittaamalla vainajan lähisukulaisten häntä kohtaan tuntemaan pieteettiin. Ks. esim. *Knapp*, s. 18. Vrt. lisäksi *v. Hentig*, joka huomauttaa, että purkuanomuksen tekemiseen oikeutettujen henkilöiden piiri muodostuu de lege ferenda laajemmaksi tai suppeammaksi aina sen mukaan, pyritäänkö restitUTION avulla turvaamaan vainajan sukulaisten varallisuus oikeudellisia vaikeuksia henkilökohtaisia (persönlich) intressejä (*v. Hentig*, s. 139).

Kun voimassaolevaan oikeuteemme ei sisälly nimenomaista säännöstä siitä, että tuomitun kuoleman jälkeen voidaan hänen edukseen hakea tuomionpurkua, niin on de lege lata vaikea rajoittaa tällaisen muutoksenhakukeinon käyttämiseen oikeutettujen vainajan oikeudenomistajien piiriä siten, että vain eräät lähisukulaiset saisivat anoa tuomionpurkua. Vrt. tämän johdosta myös *v. Hentig*, s. 139 s. Toinen asia on, että säädettyä oikeutta silmälläpitäen lienee kyllä syytä nimenomaisten rajoitusten tekemiseen.

käyttää puhevaltaa, niin tuntuu mahdolliselta sallia, että tällainen henkilö, ainakin jos hän on aikaisemmin käyttänyt asiassa puhevaltaa, saa tarpeen tullen anoa lainvoiman saaneen tuomion purkamista syytetyn vahingoksi.

c. Muut muodolliset purkuedellytykset.

Näihin nähden pitää yleensä paikkansa se, mitä aikaisemmin on lausuttu vastaavanlaisista edellytyksistä siviiliprosessuaalisessa tuomionpurussa.¹³⁰ Mitä taas tulee muutoksenhakijan prestaatiovelvollisuuteen, niin tämän kysymyksen tarkempi selvittäminen tapahtuu toisessa yhteydessä.

d. Asialliset purkuedellytykset.

Nämä edellytykset on aikaisemman esityksen mukaisesti luonnehdittava sellaisiksi seikoiksi, joiden täytyy olla olemassa, jotta KKO voisi hyväksyä tuomionpurkuanomuksen. Ja mitä nimenomaan tulee OK 31: 3:ssa mainittuihin uusiin perusteisiin eli purkuperusteisiin, niin pitää niihin nähden vastaavasti paikkansa se, mitä olemme lausuneet purkuperusteiden tarkemmasta laadusta siviiliprosessuaalista tuomionpurkua käsitellessämme. Seuraavassa esitettäköön kuitenkin eräitä täydentäviä huomautuksia.

Teoriassa voidaan OK 31: 3:n nojalla tapahtuvaan rikosprosessuaaliseen tuomionpurkuun soveltaa sitä sääntöä, että anomus lainvoiman saaneen tuomion purkamisesta on tehtävä niin pian kuin mahdollista. Tästä säännöstä ei kuitenkaan saateta rikosasioissa pitää yhtä jyrkästi kiinni kuin vastaavasta vaatimuksesta siviiliprosessissa. Varsinkin silloin, kun on kyseessä purku syytetyn (tuomitun) eduksi, tuntuu näet julkinen etu aina vaativan väärän rangaistustuomion purkamista aivan riippumatta siitä, miten pian »uusien perusteiden esittäminen» on tapahtunut.

Olemme toisessa yhteydessä huomauttaneet, että rikoksen syytteenpanon vanhentuminen estää tuomionpurun toimittamisen syytetyn vahingoksi ja että tällöin on kysymyksessä asiallisen purkuedellytyksen puuttuminen. Nyt voidaan kuitenkin kysyä, mitä vaikuttaa rikoksen

¹³⁰ Oikeustapausaineiston alalta mainittakoon Ok 1928, s. 92, josta ilmenee, ettei vanki tarvitse purkuanomustaan varten jäljennöksiä häntä koskevista tutkimuskirjoista, jos asian on viimeksi käsitellyt KKO.

syytteeseenpanon tai rangaistuksen täytäntöönpanon vanhentuminen mahdollisuuteen toimittaa tuomionpurku syytetyn (tuomitun) eduksi. Tämän kysymyksen johdosta on lyhyesti todettava, ettei tuollainen vanhentuminen millään tavoin vaikuta purkumahdollisuuteen. Eihän edes syytetyn kuolema ole esteenä purun toimittamiselle.^{130a} OK 31:3:ssa oleviin purkuperusteisiin nähden on taas lausuttava seuraavaa.

Kysymyksessäolevassa lainpaikassa mainitut uudet perusteet tarkoittavat siis sellaisia aineellisia seikkoja, joita muutoksenhakija ei ole aikaisemmin tuntenut tai ainakaan ymmärtänyt niillä sellaista arvoa olevan. Tuomionpurkuanomusta ei niin ollen voida puheenalaisen lainpaikan mukaan perustaa vain siihen, että rikollinen teko on lainvoimaisessa tuomiossa rubrisoitu väärin ja että teolle annettu »oikea» rikosoikeudellinen karakteristiikka olisi omiansa aikaansaamaan lievemmän tai ankaramman rangaistuksen.¹³¹

Käsitellessämme OK 17:32:n säännöksen suhdetta määräyksiin OK 31:3:ssa olemme päätyneet siihen tulokseen, että tuomionpurku syytetyn vahingoksi voi tapahtua viimeksimainitunkin lainpaikan nojalla. Samalla on mainittu oikeuskäyttömme tukevan tätä käsitystä.¹³²

^{130a} Ks. myöskin v. Hentig, s. 171.

¹³¹ Vrt. Bäärnhielm, s. 164 ja Trygger, s. 183. Nämä kirjailijat tulkitsevat OK 17:32:n vastaavaa sanontaa »nya skäl och omständigheter» juuri sillä tavoin, etteivät sen puitteisiin suinkaan mahdu puhtaasti juridiset näkökohdat.

Tässä yhteydessä voidaan tutkia, onko uusien perusteiden nojalla mahdollista anoa tuomionpurkua pelkästään siinä tarkoituksessa, että saataisiin tuomittu rangaistus muutetuksi kysymyksessäolevalle rikokselle säädetyn rangaistusasteikon sisäpuolella. Kun positiivinen oikeutemme ei tässä suhteessa sisällä nimenomaista säännöstä, lienee kysymykseen annettava myönteinen vastaus. Kosketellulla seikalla tuntuu kumminkin olevan pääasiallisesti teoreettinen merkitys, sillä käytännössä sattuneen ani harvoin, että muutoksenhakija pyrkisi vain puheenalaista laatua olevan muutoksen aikaansaamiseen. Ulkomaalaisessa kirjallisuudessa on mainittu kysymys kiistanalainen. Ks. esim. Uppström: Straffprocessrätten, s. 253. Eräissä lainsäädännöissä on kuitenkin nimenomainen säännös siitä, ettei tuomionpurun tarkoituksena saa olla tuomitun rangaistuksen muuttaminen latitudin puitteissa. Näin esim. DSTPO 363 §:n 1 kappale (laissa 28. 6. 1935): »Eine Wiederaufnahme des Verfahrens zu dem Zweck, eine andere Strafbemessung — — — auf Grund desselben Strafgesetzes herbeizuführen, findet nicht statt.» Tämän tapaisten purkumahdollisuutta rajoittavien säännösten tulkinnasta ja suotavuudesta ks. esim. Alsberg, s. 55 ss.; v. Kries, s. 436 s.; Löwe-Rosenberg, 363 §; ja Neumann: Wiederaufnahme, s. 74 ss.

¹³² Ks. etenkin s. 191 aliv. 74:n edellä olevaa esitystä ja sanotussa aliviitassa mainittuja oikeustapauksia.

Mitä taas tulee siihen seikkaan, millaisina OK 31:3:n purkuperusteet saattavat käytännössä ilmetä, pitää rikosprosessuaaliseenkin tuomionpurkuun nähden paikkansa se, mitä on lausuttu OK 31:3:een perustuvaa siviiliprosessuaalista tuomionpurkua tarkasteltaessa. Niinpä purkuperusteet säännönmukaisesti kohdistuvat jutussa esitettyyn todisteluun.¹³³ Kuitenkin sattuu rikosprosessuaalisessa tuomionpurussa suhteellisen usein, että purkuperuste lankeaa varsinaisen todistelun ulkopuolelle. Niinpä on mahdollista, että rikollisen teon lopulliset seuraamukset näyttäytyvät vasta sen jälkeen, kun jutussa jo on olemassa lainvoimainen tuomioistuinratkaisu.¹³⁴ Eräs toisenlainen, todistelun ulkopuolelle lankeava purkuperuste syntyy sen kautta, että myöhemmin käy ilmi syytetyn olleen tekoa tehdessään syyntakeettomuuden tilassa.¹³⁵ Onpa tuomio toisinaan purettu sillä perusteella, että syytteestä vapautetun todetaan tekoa tehdessään olleen syyntakeisen. Tällöin on tilanne tavallisesti kuitenkin sellainen, että tuomioistuimessa on sattunut syytetyn mielentilaan kohdistunut erehdys.¹³⁶ Viitatuslainen ereh-

¹³³ Mainittakoon esim. seuraavat oikeustapaukset: 1) OO 1917, p:t n:o 647 ja KKO 1935, tied. n:o 215: Purkuperusteena syytetyn myöhemmin tekemä tunnustus; 2) JFT bil. 1912, s. 24a n:o 38 ja KKO 1923, p:t n:o 681: Purkuperusteena uudet todistajanlausunnot; 3) KKO 1933, tied. n:o 275: Purkuperusteena lainvoimainen rangaistustuomio, jolla jutussa todistajana kuultu henkilö tuomittu rangaistukseen väärästä valasta; sekä 4) KKO:n p. 23. 9. 1926 (Ok 1926, s. 47 aliv. 1): Purkuperusteena lääkintöhallituksen lausunto ja muunlainen uusi lisäselvitys.

Edelleen on syytä mainita, ettei viranomaisten hankkiman uuden selvityksen ole suinkaan aina katsottu riittävän tuomionpurun toimittamiseen. Näin esim. KKO:n p. 27. 10. 1925 (EO 1925, s. 13). — Toisinaan ovat julkaistujen oikeustapausten selostukset siksi niukat, ettei niiden nojalla voida todeta purkuperusteen tarkempaa laatua. Siten esim. OO 1916, p:t n:o 298.

¹³⁴ Ks. esim. KKO:n p. 18. 2. 1937 n:o 342: Sitten kun syytetyt oli lainvoimaisella päätöksellä tuomittu rangaistukseen törkeästä pahoinpitelystä, on asianomistaja kuollut pahoinpitelyn aiheuttamien vammojen johdosta.

¹³⁵ Ks. esim. seuraavia tapauksia: 1) JFT bil. 1900, s. 168a n:o 41; 2) KKO:n p. 4. 9. 1928 (Ok 1928, s. 90 aliv. 1); 3) KKO 1932, tied. n:o 128; 4) KKO 1933, tied. n:o 29; 5) KKO:n p. 21. 4. 1933 (Ok 1933, s. 45 aliv. 1); ja 5) KKO:n p. 22. 6. 1934 (Ok 1934, s. 55 aliv. 1). — Esimerkkinä siitä, että myöhemmin todetun vähentyneen syyntakeisuuden (»täyttä ymmärrystä vailla») on katsottu riittävän purkuperusteeksi, mainittakoon KKO 1936, tied. n:o 524.

¹³⁶ Ks. esim. KKO 1933, tied. n:o 365: Sitten kun KO oli RL 3:3:n nojalla katsonut, ettei syytettyä voitu teostaan tuomita rangaistukseen ja sen vuoksi vapautanut hänet syytteestä sekä hylännyt asianomistajien eläkevaatimuksen aiheettomana, on toinen asianomistajista anonut KKO:lta tuomionpurkua ja viitannut anomuksen tueksi siihen, että hän oli saanut tietoonsa sellaisia seikkoja, jotka osoit-

dys merkitsee samalla sitä, että pikemminkin ollaan tekemisissä analogisen restituuion kuin OK 31:3:ssa säännöstellyn tuomionpurun kanssa.

Vastaavasti lukisimme analogisen restituuion piiriin seuraavanlaiset tilanteet: Tuomioistuin on erehtynyt henkilön iästä tuomiten esim. nuoren rikosentekijän rangaistukseen ikäänkuin hän tekoa tehdessään olisi ollut täysi-ikäinen. Myöskin on erehdys voinut kohdistua syytetyn henkilöllisyyteen siten, että hänet on tuomittu väärällä nimellä rangaistukseen. Nyt mainittujen erikoistilanteiden tarkempi selostaminen tapahtuukin vasta seuraavan luvun puitteissa.¹³⁷

Lopuksi kosketeltakoon sitä kysymystä, millainen objektiivinen vakuuttavuus on vaadittava muutoksenhakijan esittämiltä purkuperusteilta. Tällöin pitää vastaavasti paikkansa se, mitä olemme lausuneet siviiliprosessuaalista tuomionpurkua käsiteltäessä. On siis vaadittava, että hakija esittää todennäköisysselvitystä niin hyvin siitä, että purkuperusteet ovat olemassa, kuin myöskin siitä, että perusteet ovat asiaan vaikuttavia. Ja lisäksi hakijan tulee tehdä todennäköiseksi, että perusteet ovat »uusia». Viimeksimainitun vaatimuksen johdosta on kumminkin todettava, ettei sitä käytännössä voitane ehdottomasti noudattaa. Etenkin kun on kyseessä tuomionpurku syytetyn eduksi, tuntuu

tivat, ettei syytetty puheenalaista tekoa tehdessään ollut ollut mielipuoili. Anomuksen johdosta KKO harkitsi anojan esittämien seikkojen nojalla ja kun asia oli KO:ssa ratkaistu ilman että tarpeellista selvitystä syytetyn mielentilasta oli esitetty, oikeaksi purkaa ja poistaa KO:n päätöksen sekä määrätä, että KO:n tuli ottaa juttu uudelleen käsiteltäväksi. — Tuomioistuimessa sattuneeseen, syytetyn mielentilaan kohdistuneeseen erehdykseen perustui syytetyn vahingoksi tapahtunut tuomionpurku myöskin oikeustapauksessa KKO 1934, tied. n:o 331.

Ruotsin oikeuskäytön kannasta tekstissä mainituissa tilanteissa ks. taas *Myrberg*, s. 1076.

¹³⁷ Ks. myös *Wrede*: II, s. 339. — Toisessa yhteydessä (ks. s. 182 aliv. 56) on huomautettu siitä, että käytännössä on toisinaan varsin vaikea ratkaista, onko kyseessä välittömästi OK 31:3:een nojautuva purkuasia vai onko tilanne katsottava kuuluvaksi analogisen restituuion puitteisiin. Niinpä esim. KKO 1924, pt n:o 1496:ssa selostetusta tapauksesta ilmenee, että tuomittu oli viranomaisille lähettämänsä purkuanomuksen tueksi viitannut seikkoihin, jotka osittain lankeisivat OK 31:3:n tarkoittamien purkuperusteiden piiriin (»kun hän rikoksen tapahtumapäivänä ei edes ollut käynyt L:n kaupungissa») ja osittain taas muodostivat pohjan analogisen restituuion anomiselle (»rikoksen tehnyt henkilö oli väärin esiintynyt N.N:nä»). Puheenaolevassa purkutapauksessa KKO katsoi, että kun N.N:n ilmoituksen tueksi ei ollut esitetty luotettavaa selvitystä, ei asia antanut aihetta enempään toimenpiteeseen.

näet julkinen etu aina vaativan, että väärä rangaistustuomio kumotaan tai oikaistaan.¹³⁸

4. LAINVOIMAN SAANEEN TUOMION PURKAMISTA TARKOITTAVAN ANOMUKSEN VAIKUTUKSET.

A. Korkeimmassa oikeudessa.

Lainvoiman saaneen tuomion purkamista tarkoittavan anomuksen vaikutukset ovat vastaavasti samat kuin menetetyn ajan palauttamista koskevan anomuksen vaikutukset. Purkuasia tulee anomuksen sisäänantamisen johdosta vireille KKO:ssa ja purkuinstanssi on velvollinen

¹³⁸ Tekstissä esitetyn täydennykseksi on kosketeltava muutamaa seikkaa. — Olemme siis todennäköisyys selvityksen vaatimiseen nähden asettuneet samalle kannalle kuin mitä on lausuttu vastaavasta seikasta siviiliprosessuaalisen tuomionpurun yhteydessä. Tällöin (s. 184 aliv. 61a:n edellä) on huomautettu siitä, että todennäköisyys selvityksen vaatiminen siviiliprosessuaalisessa tuomionpurussa on sitäkin välttämättömämpää, kun purkuanomuksen hyväksyvä päätös merkitsee oikeuskäytön mukaan sitä, että purkumenettelyn kohteena ollut ratkaisu tulee ehdollisesti kumotuksi. Tämä näkökohta pitää vastaavasti paikkansa rikosprosessuaalisessa tuomionpurussa. Merkitseehän purkuanomuksen hyväksyvä päätös myöhemmin kosketeltavan oikeuskäytön mukaan juuri sitä, että purkumenettelyn kohteena ollut rikosprosessuaalinen ratkaisu kumotaan ja että kumoutuminen on ehdotonta. Lisäksi soveltuu s. 184 aliv. 61a:ssa esitetty rikosprosessuaaliseenkin tuomionpurkuun. — Vrt. edellälausutun johdosta myöskin s. 244 aliv. 181:n kohdalla olevaa esitystä.

Wreden kanta tekstissä mainituissa kysymyksissä tuntuu olevan sama kuin se, jonka hän on omaksunut siviiliprosessuaaliseen tuomionpurkuun nähden. Ks. *Wrede-Sjöström*, s. 292 verr. *Wrede*: II, s. 336 s.

Tekstissä on korostettu sitä seikkaa, että julkinen etu vaatii syytetylle epäedullisten »väärrien» rangaistustuomioiden purkamista. Niinpä katsoisimme, että vaikka rikoksesta syytetty olisi tahallaan aiheuttanut syypääksi tuomitsemisensa, ei se estä tuomion purkamista. (Vrt. tämän johdosta *Uppström*: *Straffprocessrätten*, s. 253.) Tämän mielipiteen tueksi viitattakoon valtion vastuunalaisuudesta virkamiehen aikaansaamasta vahingosta 18. 5. 1927 ann. lakiin, jonka 4 §:stä ilmenee, ettei mainitussa laissa säädettyä korvausvelvollisuutta ole saman lain 1 §:n edellyttämissä tilanteissa, mikäli tuomittu oli valheellisella tunnustuksella tai muuten tahallisesti aiheuttanut syypääksi tuomitsemisensa. Jos mainittua lainpaikkaa verrataan puheenaolevan lain 1 §:ään, missä annetaan pääsääntö valtion korvausvelvollisuudesta silloin, kun rangaistustuomio on kokonaan tai osaksi pantu täytäntöön ja tuomittu sitten on uudella tuomiolla vapautettu syytteestä tai tuomittu vähempään rangaistukseen kuin mitä hän on kärsinyt, niin havaitaan helposti, että tuomionpurku (»uusi tuomio») on katsottu mahdolliseksi siinäkin tapauksessa, jolloin tuomittu on tahallisesti aiheuttanut syypääksi tuomitsemisensa.

antamaan jutussa asian laadun mukaisen ratkaisun. Anomuksella on myöskin *litis pendens*-vaikutus: Asiaa ei saa, niin kauan kuin se on KKO:ssa vireillä, panna vireille samassa tai toisessa yleisessä tuomioistuimessa.¹³⁹

Viimeksimainitun säännön tarkemmaksi valaisemiseksi on syytä mainita, että tällä säännöllä on juuri rikosasioissa melkoinen käytännöllinen merkitys. Saattaahan sekä KKO että HO toimia määrätyissä tilanteissa purkuinstanssina. Puheenalaisen säännön soveltaminen merkitsee tällöin sitä, että jos syytetyn vahingoksi on KKO:lta anottu tuomionpurkua, ei samansisältöistä anomusta saa, niin kauan kuin asia on KKO:ssa vireillä, tehdä HO:ssa. Lisäksi on rikosprosessuaalista purkua silmälläpitäen huomattava, että kun rikosjutussa sekä asianomistaja että virallinen syyttäjä on yleensä oikeutettu anomaan tuomionpurkua syytetyn vahingoksi, niin voi sattua, että useampi kuin yksi henkilö tekee tällaisen purkuanomuksen. Jos eri henkilöiden tekemät purkuanomukset nojautuvat samaan purkuperusteeseen, tuntuu asianmukaiselta käsitellä purkuanomuksia yhtenä juttuna silloinkin, kun anomukset on tehty toisistaan riippumatta.

Muutoksenhaun peruuttamisesta ja tämän peruuttamisen vaikutuksista pitää yleensä paikkansa se, mitä on lausuttu käsiteltäessä vastaavia kysymyksiä menetetyn ajan palauttamisen yhteydessä.¹⁴⁰ Lainvoiman saaneen tuomion purkamista tarkoittavan anomuksen peruuttaminen ei kumminkaan saattane kaikissa tilanteissa sitoa KKO:ta. Jos nimittäin purkuinstanssissa on purkuanomusta alustavasti käsiteltäessä käynyt todennäköiseksi, että hakija on syytön siihen rikokseen, josta hänet oli

¹³⁹ Vrt. myös *Schoetensack*, s. 26. Ks. lisäksi s. 139 aliv. 101:n kohdalla olevaa esitystä. Mainituissa aliviitassa esitetyn täydennykseksi on, silmälläpitäen nimenomaan lainvoiman saaneen tuomion purkamista, lausuttava seuraavaa. Kun KKO korkeimmasta oikeudesta 22. 7. 1918 ann. lain 4 §:n 3 kohdan säännösten nojalla on oikeutettu ratkaisemaan, kuuluuko jokin juttu tai asia yleisen tuomioistuimen vai hallintoviranomaisen tutkittavaksi, niin tämän säännöksen soveltaminen merkitsee myöskin sitä, että KKO:lla on valta ratkaista, onko lainvoiman saaneen tuomion purkamista tarkoittava anomus KKO:n vaiko KHO:n käsiteltävä. Esimerkkinä mainittakoon KKO 1935, sel. n:o 8: KKO katsoi, ettei virkaylioikeuden päätöksen purkaminen kuulunut KKO:n toimivaltaan. Tämän KKO:n ratkaisun nojalla KHO sittemmin otti käsiteltäväkseen puheenalaisen päätöksen purkamista koskevan kysymyksen. Ks. sen johdosta myös *Saarialho*, s. 211 aliv. 27.

¹⁴⁰ Ks. s. 140 aliv. 103:n kohdalla olevaa esitystä.

tuomittu rangaistukseen, ei anomuksen peruuttaminen voine sitoa KKO:ta, vaan tulee sen käsitellä purkuasia loppuun.¹⁴¹

Mikään ei tunnu estävän, että muutoksenhakija asian ollessa KKO:ssa vireillä esittää anomuksensa tueksi lisää uusia perusteita.¹⁴² Anoja voi myöskin ennen anomuksen lopullista ratkaisemista täydentää aikaisemmin esittämäänsä näyttöä.

Samaten kuin menetetyn ajan palauttamista tarkoittava anomus lakkaa lainvoiman saaneen tuomion purkamista koskeva asia olemasta KKO:ssa vireillä, jos anomus jätetään sillensä tai jos sitä ei oteta käsiteltäväksi taikka jos se hyväksytään taikka hylätään.¹⁴³

Lainvoiman saaneen tuomion purkamista tarkoittavan anomuksen tekemisellä ei vielä sellaisenaan ole minkäänlaista vaikutusta itse pääjuttuun nähden. Tämä koskee ensinnäkin lakkauttavaa vaikutusta. Onhan pääjuttu tällöin jo lakannut olemasta vireillä tuomioistuimessa, joten pääjuttuun kohdistuva lakkauttava vaikutus ei saata tulla kysymykseen. Ja myöskään ei puheenalaisen muutoksenhakukeinon käytämisellä ole välitöntä lykkäävää vaikutusta. Siinä suhteessa on viitattava UL 3:13₃:een (laissa 19. 12. 1922), josta ilmenee, ettei hakemus tuomion purkamisesta estä tuomion täytäntöönpanoa. Mainittu säännös koskee nimenomaan siviiliprosessimenettelyä. Mutta rikosprosessissaakin pitää sääntö paikkansa. Sen tueksi voidaan viitata OK 31:3:ssa oleviin määräyksiin tuomion täyttämisvelvollisuudesta.¹⁴⁴

¹⁴¹ Ellei tekstissä esitettyä menettelytapaa katsottaisi voitavan hyväksyä, niin on toisena mahdollisena keinona se, että KKO ilmoittaa asiasta oikeuskanslerille asianmukaisiin toimenpiteisiin ryhtymistä varten. Sellaisen ilmoituksen nojalla oikeuskansleri voi sittemmin omassa nimessään tehdä esityksen väärän lainvoimaisen tuomion purkamisesta syytetyn eduksi.

¹⁴² Vrt. tekstissä lausutun johdosta *Granfelt*: JFT 1936, s. 246 s., jossa viitataan siihen seikkaan, että kanteenmuuttamiskielto perustuu oleellisesti vastaajan intressiin, joka vaatii »att det i den honom delgivna stämningen angivna käromålet, på vilket svaranden under stämningstiden förberett sig, ej må under rättegångens lopp ändras». Vrt. myös *Rosenberg*, s. 549 ja *Schoetensack*, s. 25 s. — Toinen asia on, että »uusien lisäperusteiden» esittäminen voi tehdä välttämättömäksi vastapuolen uudelleen kuulemisen.

¹⁴³ Jos KKO on samassa ratkaisussa kumonnut tuomion oikeusvoiman ja ottanut pääasian uudelleen käsiteltäväkseen sekä antanut siitä asian laadun mukaisen ratkaisun, niin purkuanomuksen vireilläolo lakkaa samalla hetkellä, kun asian uusi käsittely tapahtuu.

¹⁴⁴ Ks. tekstissä lausutun johdosta myöskin *Granfelt*: *Straffverkställigheten*, s. 328 sekä *Wrede*: II, s. 336, *Rättegångsförfarandet*, s. 128 ja *Ulosottoimi*, s. 138 s.

B. Hovioikeudessa.

Kun HO:lta pyydetään OK 17: 32:n nojalla tuomionpurkua syytetyn (tuomitun) vahingoksi, niin tällaista purkua tarkoittavan anomuksen vaikutukset ovat vastaavasti samat kuin KKO:ssa tehdyn purkuanomuksen vaikutukset. Nimenomaan on syytä mainita, että jos purkuanomus on HO:ssa vireillä, ei samansisältöistä anomusta voida panna KKO:ssa vireille.

Tässä yhteydessä on kysyttävä, olisiko purkuanomuksen HO:een antamisen ajankohdalla merkitystä arvosteltaessa kysymystä OK 17: 32:n purkuperusteiden olemassaolosta. On näet huomattava, että liian lievän rangaistustuomion purkamisen edellyttää puheenalaisen lainpaikan mukaan mm. sitä, ettei rangaistus ole täydelleen kärsitty. Purkuasian vireilletulohetki ei nähdäksemme kuitenkaan ole ratkaiseva ajankohta arvosteltaessa sitä seikkaa, onko rangaistus täydelleen kärsitty. Mielestämme päinvastoin määräävänä on tällöin purkuanomuksen ratkaise-mishetki.

5. PURKUINSTANSSISSA TAPAHTUVASTA MENETTELYSTÄ.

A. Menettelystä korkeimmassa oikeudessa.

KKO:ssa tapahtuvasta menettelystä ei OK 31: 3:ssa anneta minkäänlaisia määräyksiä. Käytännössä on menettely muodostunut suunnitteen samanlaiseksi kuin menetetyn ajan palauttamista koskeva oikeudenkäynti. Noudatettava menettely voidaan jakaa seuraaviin alaryhmiin, joita kutakin käsitellään erikseen.

a. Anomuksen vireillepano.

Voimme tässä suhteessa viitata vastaavaan menetetyn ajan palauttamista koskevaan esitykseen.¹⁴⁵

b. Anomuksen esittelyn valmistaminen ja itse esittely.

KKO:ssa ei ole mitään erityistä jaostoa, jonka nimenomaisena tehtävänä olisi lainvoiman saaneen tuomion purkamista tarkoittavien ano-

¹⁴⁵ Ks. s. 143 olevaa esitystä.

musten käsitteleminen. Siitä, kenen esittelijän »rooteliin» jokin määrätty purkuasia kuuluu, on jo aikaisemmin ollut puhe. Täydennykseksi mainittakoon, että jos asia on aikaisemmin ratkaistu KKO:n tuomiolla tai päätöksellä — ja kyseessä on siis KKO:n oman ratkaisun purkaminen — jaetaan anomus sille esittelijälle, joka on alkuperäisen jutun KKO:ssa esitelty.¹⁴⁶

Itse esittelyn johdosta on lyhyesti mainittava seuraavaa. Esittelylistaan merkitään esiteltävä purkuasia (esim. »XY:n purkuanomus»). Ja esittelyssä esittelijän on selostettava, mitä asia koskee, miten juttu on eri instansseissa ratkaistu ja millä perusteella tuomionpurkua ajoin. Jos esiteltävä purkuasia on vaikea, jaetaan jutussa usein erityiset promemorialat. Lainvoiman saaneen tuomion purkamista tarkoitettavaa anomusta esiteltäessä kiinnitetään erityistä huomiota siihen, mitä uusia todisteita purkuanomuksen tueksi on esitetty ja näiden todisteiden todistusarvoa verrataan jutussa aikaisemmin kertyneeseen näyttöön. Vain tällainen vertailu voi selvittää, onko anomuksen tueksi tosiaan olemassa »uusia perusteita». Ja niinpä esim. anomukseen liittyvät kirjalliset todisteet luetaan esittelyssä julki.¹⁴⁷

c. Kommunisointi (tiedoksianto).

OK 31:3:ssa ei tosin mainita vastapuolen kuulemisesta purkuanomuksen johdosta. Käytännössä noudatetaan kuitenkin samoja sääntöjä kuin menetetyn ajan palauttamista koskevassa menettelyssä. Voimme niin ollen viitata aikaisempaan esitykseemme.¹⁴⁸ Lainvoiman saaneen tuomion purkamisen ollessa kyseessä on tietenkin mahdollista, että hakija vielä tiedoksiannon jälkeen täydentää anomustaan.

¹⁴⁶ Ks. myös 17. 3. 1931 ann. korkeimman oikeuden työjärjestyksen 10 §:n 2 ja 3 kappaletta.

¹⁴⁷ Käytännössä tapahtuu toisinaan, että kun purkuanomuksessa on viitattu uusiin todistajanlausuntoihin, niin todistajia on jo valallisesti kuulusteltu alioikeudessa ja hakija on anomuksensa oheen liittänyt todistajankuulustelussa laaditun pöytäkirjan. Ks. esim. KKO 1923, p:t n:o 681.

¹⁴⁸ Ks. s. 144 s. olevaa esitystä. — Riita-asioiden kommunisointia valaisevana mainittakoon, että KKO:n päätöstaltio yleensä alkaa seuraavasti: »Korkeimman oikeuden vastineenvaadintapäätös merkittäväksi hakemuskirjalle, jossa — — — N. N. esiintuomillaan perusteilla anoo, että Korkein oikeus purkaisi — — — lainvoiman saaneen päätöksen — — — koskevassa jutussa, jossa — — —» Tämän otsakkeen jälkeen kirjoitetaan itse vastineenvaadintapäätös, jossa lausutaan: »Korkein oikeus on määrännyt, että hakijan tulee todistusta vastaan, joka

d. Anomuksen lopullinen ratkaiseminen.

Lainvoiman saaneen tuomion purkamisessa on sääntönä, että anomus tiedoksiannon jälkeen tapahtuvassa käsittelyssä hyväksytään. Niin ol-
len anomuksen käsiteltäväksi ottamatta jättäminen tai sen hylkääminen
asiallisilla perusteilla tapahtuu useimmiten ex incommunicato.

Mitä tulee jutussa annettavan ratkaisun muotoon, niin on huomatta-
tava, että jos anomus on jätetty käsiteltäväksi ottamatta tai jos se on
hylätty, niin päätös yleensä laaditaan anomuskirjalle, joka muutoksen-
hakijan jättämine liitteineen annetaan hänelle takaisin. KKO:een jää
tällöin vain päätöstaltio sekä vastapuolen ehkä jättämät asiakirjat. Mai-
nituissa suhteissa menetellään siis samoin kuin menetetyn ajan palaut-
tamisen ollessa kyseessä. Niinikään pitää paikkansa se, mitä aikaisem-
min on menetetyn ajan palauttamisen yhteydessä lausuttu niistä poik-
keustapauksista, joissa päätöstä ei laadita asiakirjoille.¹⁴⁹

Sellaisista KKO:n ratkaisuista, joissa purkuanomus hyväksytään, on
ensinnäkin mainittava, että tällöin yleensä annetaan erillinen päätös.
Kuitenkin huomattakoon, että jos purkumenettelyn kohteena on ollut
KKO:n oma ratkaisu (päätös tai tuomio), niin menettely voi esilläole-
vassa suhteessa muodostua toisenlaiseksi. Mikäli näet riittävät edelly-
tykset ovat olemassa KKO:ssa välittömästi tapahtuvalle jutun uudelle
käsittelylle, niin KKO on toisinaan menetellyt sillä tavoin, ettei se anna

on asian diarista poistamisen uhalla annettava Korkeimman oikeuden kirjaajan-
konttoriin viimeistään — kuun — päivänä 19 — (tavallisesti noin 2 kk:n kulut-
tua vastineenvaadintapäätöksen päiväyksestä), toimittaa nämä asiakirjat joko alku-
peräisinä tahi oikeaksi todistettuina jäljennöksinä niissä mainituille — — — N.
N:lle ja — — — N. N:lle, joiden on 60 päivän kuluessa siitä, kun asiakirjat ovat
heille tiedoksi annetut, tänne annettava kirjalliset selityksensä sisällä olevan ano-
muksen johdosta sillä uhalla että, jos se laiminlyödään, asia kuitenkin voidaan rat-
kaista; ja on alkuperäisten asiakirjain vastaanottajan saman ajan kuluessa 100
markan sakon uhalla palautettava saamansa asiakirjat.»

Kirjallisuudessa esitetyistä, kommunisointia koskevista seikoista ks. *Wrede*
II, s. 336, *Rättegångsförfarandet*, s. 128 s. ja *Zivilprozessrecht*, s. 303 sekä *Wrede—*
Sjöström, s. 292 verr. s. 291. — *Wrede—Sjöström* (s. 291) lausuu, että vastapuoli
veloitetaan sakon uhalla antamaan selityksensä ja palauttamaan asiakirjat. Sen
johdosta on syytä KKO:n praksiksen valossa todeta, että sakon uhkaa käytetään
vain siinä tarkoituksessa, että vastapuoli saataisiin palauttamaan hänelle tiedoksi
annetut alkuperäiset asiakirjat.

¹⁴⁹ Ks. s. 145 aliv. 112:n kohdalla olevaa esitystä. — Lainvoiman saaneen tuo-
mion purkamiseen nähden pitää niinikään paikkansa se, että jos viranomaisen
tekemä purkuanomus (»alistus») »ei ole aiheuttanut toimenpidettä», niin tästä
annetaan asianomaiselle viranomaiselle kirjeellisesti tieto.

mitään erityistä purkuanomuksen hyväksyvää päätöstä, vaan ainoastaan yhden ratkaisun (joko »tuomion» tai »päätöksen»), jossa KKO, samalla kun se hyväksyy purkuanomuksen, ottaa pääasian uudelleen käsiteltäväkseen ja antaa pääasiasta tilanteen mukaisen ratkaisun.¹⁵⁰ Selostetunlainen menettely edellyttää tietysti, että hakija on täyttänyt OK 31: 3:ssa säädetyn prestaatiovelvollisuutensa ja että vastapuolen kuulemista ei jutun uudessa käsittelyssä enää pidetä tarpeellisenä.¹⁵¹

Purkuanomuksen hyväksyvän erillisen päätöksen sisällyksestä on lausuttava muutama sana. Tällainen päätös sisältää tietenkin lausunnon siitä, että purkuanomukseen on suostuttu. Usein mainitaan samalla kysymykseentuleva lainpaikka, nimittäin OK 31: 3.¹⁵² Mutta sen ohessa voidaan päätöksessä antaa määräyksiä siitä, mitä hakijan tulee noudattaa pannessaan jutun uudelleen vireille asiassa viimeksi tuominneessa oikeudessa. Niinpä *riita-asioissa* asetetaan hakijalle yleensä nimenomai-

¹⁵⁰ Viitattakoon siinä suhteessa esim. seuraaviin oikeustapauksiin: 1) JFT bil. 1912, s. 24a n:o 38; 2) OO 1916, p:t n:o 298; 3) OO 1917, p:t n:o 647; 4) KKO 1924, p:t n:o 1362; 5) KKO 1931, tied. n:o 317; sekä 6) KKO 1933, tied. n:o 275. Vrt. myös edellä s. 158 aliv. 10:ssä olevaa esitystä.

¹⁵¹ Vrt. myös s. 175 aliv. 41:n jäljessä lausuttua sekä lisäksi Wrede: II, s. 337 ja Rättegångsförfarandet, s. 129.

Juuri riita-asioissa tuntuu vastapuolen kuuleminen pääasian uudessa käsittelyssä miltei aina välttämättömältä. Vastineenvaadintapäätöksen nojalla on näet vastapuolta kuultu yksinomaan purkuanomuksen johdosta. Sen sijaan rikosprosessuaalisessa tuomionpurussa voi helpommin sattua, ettei vastapuolen kuuleminen jutun uudessa käsittelyssä ole tarpeellista. Tämä johtuu siitä, että purkuanomuksen tueksi esitetty aineisto on usein siksi »selvä», että sen nojalla saatetaan välittömästi antaa jutussa uusi pääasiaratkaisu. — Toinen seikka, joka nimenomaan riita-asioissa estää samalla kertaa ratkaisemasta purkuanomusta ja itse pääasiaa, on se, ettei OK 31: 3:n vaatimaa prestaatiovelvollisuutta ole suinkaan aina täytetty vielä siihen mennessä, jolloin purkuanomus esitellään lopullista ratkaisemista varten. Ks. esim. KKO:n p. 30. 9. 1927 n:o 3316, jossa KKO purkuanomuksen hyväksyvässä päätöksessään määräsi hakijan tekemään puhtaantunnonvalan. Kun OK 31: 3:ssa säännöstelty prestaatiovelvollisuus näyttelee suhteellisen vaatimatonta osaa rikosasioissa, niin tämä tosiasia puolestaan selittää, miksi tekstissä selostettu menettelytapa on rikosasioissa tavallisempi kuin riita-asioissa. Syynä taas siihen, että puheenalainen prestaatiovelvollisuus tulee rikosasioissa harvoin kysymykseen, on osaltaan se, että purkuanomuksen hyväksyvässä päätöksessä asia oikeastaan siirretään (palautetaan) jutussa viimeksi tuominneeseen oikeuteen. Ks. tämän johdosta s. 250 aliv. 194:n kohdalla olevaa esitystä. Vrt. myöskin Ruotsin oikeuden kannasta *Proc. bet.* II, s. 234.

¹⁵² Toisinaan on tähän lainpaikkaan viitattu silloinkin, kun anomus on hylätty. Ks. esim. KKO:n p. 17. 11. 1932 (Ok 1932, s. 84 aliv. 1) ja KKO 1924, p:t n:o 722 (vähemmistön kanta).

nen määräaika, jonka kuluessa hänen on pantava juttu vireille.¹⁵³ Ja joskus määrätään lisäksi, että hakijan on täytettävä OK 31:3:ssa mainitut pretaatiot. Tällaisen määräyksen antaminen on nimenomaan puhtaantunnonvalan vannomiseen nähden välttämätöntä. Valan tekeminen tulee näet — kuten aikaisemmin on mainittu — käytännössä kysymykseen ainoastaan silloin, kun KKO on määrännyt valan tehtäväksi.¹⁵⁴ Toisinaan annetaan purkupäätöksessä määräyksiä muidenkin pretaatiovelvollisuuksien täyttämistä.¹⁵⁵ Vieläpä voidaan päätökseen sisällyttää muunlaisiakin hakijan noudatettavaksi määrättyjä ohjeita.

Vastalausuttu koski riita-asioissa annettujen purkupäätösten sisällystä. Mitä taas tulee rikosasioihin, niin niissä ei yleensä aseteta määräaika, jonka kuluessa itse pääasia on pantava vireille jutussa viimeksi tuominneessa oikeudessa. KKO näet tyytyy tällöin lausumaan, että asianomaisen tuomioistuimen on otettava juttu viipymättä uudelleen käsiteltäväkseen ja siinä laillisesti meneteltävä (aikaisemman päätöksen

¹⁵³ Ks. myös *Wrede*: II, s. 337 ja *Rättegångsbalken* II, s. 251. — Tekstissä esitettyä seikkaa kuvaavina tapauksina, joissa samalla on ollut kysymys alemman instanssin antaman tuomion purkamisesta, mainittakoon: 1) OO 1917, p:t n:o 266; 2) KKO 1921, p:t n:o 1051; 3) KKO 1935, tied. n:o 395; 4) KKO 1936, tied. n:o 268; ja 5) KKO:n p. 19. 6. 1936 n:o 1697. — Uhkana määrääjän laiminlyönnistä on tällöin se, että jutussa annettu alkuperäinen tuomio (tai päätös) muuten jää voimaan. Viitattakoon tämän johdosta neljässä viimeksimainitussa oikeustapauksessa käytettyyn nimenomaiseen sanontaan. — Ruotsin oikeuskäytön alalta ks. taas NJA 1924, ref. n:o 200.

Jos KKO ei ole välittömästi ottanut pääasiaa uudelleen käsiteltäväkseen silloin, kun on kyseessä KKO:n oman tuomion purkaminen, niin menettely muodostuu puheenalaisessa suhteessa samanlaiseksi kuin alempien instanssien ratkaisujen purkamisessa. Ks. tämän johdosta esim. 1) JFT 1903, s. 377 (rättsfall n:o 9); 2) KKO 1924, p:t n:o 722; ja 3) KKO:n p. 30. 9. 1927 n:o 3316.

¹⁵⁴ Ks. s. 175 aliv. 42:n jäljessä olevaa esitystä. — Valantekeminen edellyttää tietenkin sitä, että asianomainen henkilö on valantekokelpoinen. Esimerkkinä siitä, millaista sanontaa KKO käyttää määrätessään hakijan tekemään OK 31:3:ssa säännöstellyn valan, mainittakoon KKO:n p. 30. 9. 1927 n:o 3316, jossa lausutaan mm., että hakijan on »mikäli hän maineeltaan on valantekoon mahdollinen» oikeuden edessä, esitettyään tämän päätöksen, vannottava »ettei hän ennen ole nyt esiintuomiaan uusia perusteita tietänyt tahi ymmärtänyt niitä painaviksi kuin myös ettei hän täten pyydä viivyttää ja vahingoittaa N.N:n oikeutta, vaan luulee itsellään olevan syytä sanottujen perusteiden esiintuomiseen».

¹⁵⁵ Ks. esim. 1) JFT 1903, s. 377 (rättsfall n:o 9); 2) KKO 1935, tied. n:o 395; ja 3) KKO 1936, tied. n:o 268.

esteenä olematta).¹⁵⁶ Tämä menettelytapa on yhteydessä seuraavan rikosprosessuaalisessa tuomionpurussa esiintyvän erikoisuuden kanssa: Kun KKO on purkanut HO:n tai alioikeuden antaman rangaistustuomion, niin purkupäätös ja jutussa kertyneet asiakirjat lähetetään KKO:n toimesta (ex officio) asianomaiseen tuomioistuimeen. — Koska OK 31: 3:n määräämä prestaatiovelvollisuus näyttelee rikosprosessuaalisessa tuomionpurussa varsin pientä osaa, eivät rikosjutuissa annetut purkupäätökset yleensä sisällä erityistä mainintaa prestaatiovelvollisuudesta. Sen sijaan KKO:n purkupäätös voi sisältää eräitä muita määräyksiä, jotka asian laatuun nähden on katsottu tarpeellisiksi.¹⁵⁷

Joskus on käytännössä tapahtunut, ettei KKO:n antama purkupäätös sisällä asian palauttamista jutussa viimeksi tuominneeseen oikeuteen. Näin on asian laita ensinnäkin silloin, kun KKO ratkaisussaan suostuu purkuanomukseen ja samalla kumoaa (»poistaa») alemman instanssin antaman ratkaisun anomuksessa vaaditussa suhteessa. Tällainen menettely, joka analogisessa restitutiossa on hyvin yleinen, mutta lainvoiman saaneen tuomion purkamisessa varsin harvinainen, edellyttää, että purkuanomuksessa tarkoitetun tuloksen saavuttaminen tosiaan on mahdollinen kerrotunlaista menettelyä käyttämällä.¹⁵⁸ — Lisäksi on

¹⁵⁶ Vrt. kuitenkin *Wrede-Sjöström*, s. 292, jossa selitetään, että hakijalle on asetettava määräaika, jonka kuluessa asia on pantava vireille jutussa viimeksi tuominneessa oikeudessa. — Oikeuskäyttömme sen sijaan tukee tekstissä lausuttua. Ks. esim. 1) JFT bil. 1900, s. 168a n:o 41; 2) KKO 1923, p:t n:o 681; 3) KKO 1932, tied. n:o 128; 4) KKO 1933, tied. n:o 29 ja n:o 365; sekä 5) KKO:n p. 22. 6. 1934 (Ok 1934, s. 55 aliv. 1). Ja Ruotsinkin tuomioistuinpraksiä tuntuu olevan samalla kannalla. Ks. siitä *Proc. bet. II*, s. 234 ja *NJA* 1926, ref. n:o 155.

¹⁵⁷ Rikosprosessuaalisessa tuomionpurussa katsotaan tarpeettomaksi hakijan velvoittaminen tekemään puhtaantunnonvala silloin, kun purkuasia on »selvä». Esimerkkinä puhtaantunnonvalan vaatimisesta rikosasiassa ks. kuitenkin KKO 1923, p:t n:o 681. — Muunlaisina rikosprosessuaaliseen purkupäätökseen sisältyvinä määräyksinä ja ohjeina mainittakoon seuraavanlaiset tilanteet: 1) Juttua uudestaan käsittelevälle tuomioistuimelle tai jollekin muulle viranomaiselle on annettu nimenomaiset ohjeet siitä, miten asiassa on meneteltävä: JFT bil. 1900, s. 168a n:o 41; 2) Purkupäätöksessä on määrätty rangaistuksen täytäntöönpanon keskeyttämisestä ja tuomitun siirtämisestä joko tutkintovankien luokkaan tai hänen laskemisestaan vapaalle jalalle: JFT bil. 1900, s. 168a n:o 41; KKO:n p. 23. 9. 1926 (Ok 1926, s. 47 aliv. 1); KKO 1933, tied. n:o 29; ja KKO 1936, tied. n:o 524; 3) Lainvoimaisen rangaistustuomion purkaminen on aiheuttanut täytäntöönpanon keskeyttämisen ohella sen, että HO:n rangaistusten yhdistämistä koskevat toimenpiteet on purettu: KKO 1933, tied. n:o 275.

¹⁵⁸ Ks. myös *Granfelt: Sammandrag*, s. 141. — Siviiliprosessissa tällaiset tilanteet ovat hyvin harvinaisia. Rikosprosessuaalisen tuomionpurun alalta voidaan

mahdollista, ettei KKO siirrä asiaa siihen tuomioistuimeen, joka on jutussa viimeksi tuominut, vaan lykkää pääjutun käsittelyn suoraan alimpaan instanssiin. Näin tapahtuu aina silloin, kun KKO, suostuessaan lainvoiman saaneen tuomion purkamista tarkoittavaan anomukseen, kumoaa oman ratkaisunsa ja alempien instanssien pääasiassa antamat ratkaisut ja siirtää asian uuden käsittelyn alioikeuteen tai muuhun vastaavaan alimpaan instanssiin. Voimmekin sanoa, että tällaisissa tilanteissa tapahtuu asian uusi käsittely pääasiallisesti muussa kuin jutussa viimeksi tuominneessa oikeudessa.¹⁵⁹

Purkuanomuksen ratkaisemista koskevan esityksen täydennykseksi viitattakoon lopuksi niihin näkökohtiin, jotka tullaan jäljempänä esittämään siinä kysymyksessä, onko purkuanomusta ratkaistaessa noudatettava OK 31:3:n määräyksiä purkuperusteiden asemasta uudessa oikeudenkäynnissä.^{159 a}

B. Menettelystä hovioikeudessa.

Mitään tarkempia purkumenettelyä koskevia säännöksiä ei sisälly OK 17:32:een. Ainoa menettelyyn viittaava määräys on seuraava lainpaikan säännös: »Sellaisissa asioissa olkoon Hovi- ja Ylioikeuksilla — — — valta ottaa asia jälleen tutkittavaksi sekä lain ja asian laadun mukaan se päättää.» Käytännössä noudatettaneen tällöin pääasiassa sellaista menettelyä, jota rikosprosessuaalisissa valitusasioissa käytetään.¹⁶⁰ Seuraavassa on kuitenkin kiinnitettävä huomio muutamiin puheenalaista menettelyä koskeviin erikoiskysymyksiin.

Kun tarkastelee purkuhakemusten johdosta annettuja ratkaisuja, niin on todettava, että maamme hovioikeudet eivät noudata mitään yhdenmukaista menettelytapaa. Niinpä anomuksen hyväksyvän ratkaisun

taas mainita esim. KKO:n p. 4. 9. 1928 (Ok 1928, s. 90 aliv. 1); KKO:n p. 17. 11. 1932 (Ok 1932, s. 92 aliv. 1); sekä KKO:n p. 21. 4. 1933 (Ok 1933, s. 45 aliv. 1):

¹⁵⁹ Viitattakoon tekstissä lausutun johdosta s. 159 aliv. 10:ssä mainittuihin puheenalaista tilannetta valaiseviin oikeustapauksiin.

^{159 a} Ks. s. 255 aliv. 211:n jäljessä olevaa esitystä.

¹⁶⁰ Jo se seikka, että OK 17:32:een nojautuvat purkuasiat ovat käytännössä verraten harvinaisia, oikeuttaa rajoittamaan seuraavan esityksen eräiden erikoiskysymysten käsittelyyn.

Tässä yhteydessä tulkoon mainituksi, ettei vastapuolta (syytettyä) yleensä kuulla purkuanomuksen johdosta. Tämä johtuu siitä, että syytettyä on jo ennen anomuksen tekemistä kuulusteltu virallisen syyttäjän toimesta.

ollessa kyseessä tarjoaa praksiksemme seuraavanlaisen kuvan. Viipurin HO antaa tällöin aina erityisen (erillisen) päätöksen, kun sen sijaan Turun ja Vaasan hovioikeus käyttää kirjemuotoa.¹⁶¹ Mikäli taas purkuanomusta ei oteta käsiteltäväksi tai jos se hylätään, lienee tapana, etteivät hovioikeudet anna mitään erillistä päätöstä, vaan lähetetään purkusityksen tehneelle viranomaiselle kirjeellä tietoa koskevasta HO:n ratkaisusta.¹⁶²

Purkuanomuksen hyväksyvän ratkaisun laatiminen kirjemuotoon tulee käytännössä kysymykseen ennen kaikkea sellaisissa tilanteissa, jolloin HO on purkanut *alioikeuden* rikosasiassa antaman tuomion. Kirjeessä, joka osoitetaan asianomaiselle alioikeudelle (tuomiokunnan tuomarille) ilmoitetaan HO:n suostuneen tehtyyn anomukseen; samalla määrätään, että alioikeuden tulee ottaa juttu asianosaisten läsnäollessa uudelleen käsiteltäväksi ja siinä laillisesti menetellä.¹⁶³ Vaikka purkuasia siis selostetun praksiksen mukaan käsitellään jonkinlaisena kirjeasiana, niin ei tällainen, ensi näkemältä jossakin määrin oudolta tuntuva menettely kumoa sitä tosiasiaa, että kyseessä on lainvoiman saaneen tuomion purkaminen syytetyn vahingoksi.

Tässä yhteydessä on tutkittava, voidaanko purkuanomuksen johdosta annettuun HO:n ratkaisuun hakea KKO:ssa muutosta. Mikään ei estäne asianomaista henkilöä turvautumasta varsinaiseen tai ylimääräiseen mitättömyyskanteluun. Sen sijaan vaatii huomiota osakseen se kysymys, saatetaanko tällaista ratkaisua vastaan käyttää varsinaista valitusta. Kun kysymystä tarkastelee oikeushistoriallisten seikkojen valossa, niin tuntuu siltä, että siihen olisi annettava kielteinen vastaus.

¹⁶¹ Viipurin HO:n noudattamaan käytäntöön nähden viitattakoon esim. Viipurin HO:n p. 31. 3. 1933 (Ok 1933, s. 37 aliv. 1) sekä eräisiin muihin s. 194 aliv. 79:ssä mainittuihin sanotun HO:n päätöksiin. Turun HO:n praksista valaisee *Käpy*, s. 56 selostettu kirjekaava sekä lisäksi Turun HO:n kirje 31. 3. 1932 (Ok 1932, s. 44 aliv. 1). Vaasan HO:ssa noudatettua käytäntöä valaisevana mainittakoon taas Vaasan HO:n kirje Turun ja Porin läänin MH:lle 29. 6. 1936 (ks. sen sisällyksestä s. 205 aliv. 101).

¹⁶² Ks. esim. Turun HO:n kirjettä, joka on selostettuna KKO 1935, tied. n:o 215:ssä, sekä Viipurin HO:n II. osaston kirjettä 3. 7. 1936 n:o 2060 (ks. siitä myöskin s. 196 aliv. 82). Vaasan HO:n käytännön johdosta viitattakoon sanotun HO:n kirjeeseen Turun ja Porin läänin MH:lle 28. 6. 1935 (ks. sen johdosta myös s. 193 aliv. 77).

¹⁶³ Ks. esim. *Käpy*, s. 56 sekä edellä s. 202 aliv. 97 i.f. selostettua Turun HO:n kirjettä 29. 10. 1935 n:o 6080.

Olihan hovi- ja muille ylioikeuksille suodun purkuvallan avulla tarkoitusta saada purkuasiat ilman viivytystä ja mutkallisuuksia ratkaistuiksi.¹⁶⁴ Ja jos puheenaolevanlaisissa tapauksissa sallittaisiin rajaton valitusoikeus, ei sanottu tarkoituserä suinkaan toteutuisi. Selostettua oikeushistoriallisiin näkökohtiin perustuvaa todistelua vastaan voidaan kumminkin huomauttaa seuraavaa: Voimassaoleva prosessilainsäädäntö on omaksunut sen kannan, että tuomioistuimen antamiin lopullisiin ratkaisuihin voidaan aina hakea ylemmässä instanssissa muutosta, mikäli eivät laissa olevat nimenomaiset säännökset tai näiden säännösten analoginen soveltaminen muuta osoita. Tätä positiivisen oikeutemme kantaa on pidettävä ratkaisevana. Ja niinpä päätyisimmekin nyt puheenaolevia tilanteita silmälläpitäen siihen tulokseen, että HO:n ratkaisuun, jolla purkuanomus on joko jätetty käsiteltäväksi ottamatta tai hylätty taikka hyväksytty, voidaan *periaatteessa* hakea KKO:ssa muutosta.¹⁶⁵

Vastalausutulla ei vielä ole tullut selvitettyksi, millaiseksi valitusmahdollisuus on käytännössä muodostunut. Aluksi on huomattava, että

¹⁶⁴ Tekstissä esitetyn valaisemiseksi viitattakoon 1779 vuoden asetuksen pohjana olevan 1750 vuoden knk. kirjeen sisällykseen. Tässä kirjeessä perustellaan näet ylioikeuksille suotua purkuvaltaa nimenomaan sillä, että »som thet skulle förorsaka mera omgång och tidens utdrägt, som i synnerhet i brottmål förekommas bör, om hwarje slikt sig yppande mål skulle til Wårt ompröfwande först i underdånighet hemställas» (ks. s. 68 aliv. 46:ssa olevaa sitaattia). — Toisena oikeushistoriallista laatua olevana näkökohtana voitaisiin mainita se, että hovi- ja ylioikeuksille suodun purkuvallan avulla tahdottiin myöskin vähentää sitä varsin suurta työtaakkaa, joka sisältyi kuninkaan tuomiovallan harjoittamiseen. Vrt. tämän johdosta s. 67 aliv. 44:n edellä olevaa esitystä, etenkin Svean HO:n jäsenten vähemistön huomautusta siitä, ettei ollut tarpeellista »at Kongl. M:t sielf med thet förre Utslagets uphäfwande beswära». (Ks. myös *Gummel*: Om ställande, s. 38 ja *Holmbergson*, s. 81 s.) Minkäänlaista työtaakan vähentämistä ei kuitenkaan olisi merkinnyt se, että ylioikeuden purkuasiassa antamaan ratkaisuun olisi voitu hakea »kuninkaalta» muutosta.

¹⁶⁵ Periaatteellisella mahdollisuudella hakea muutosta sellaiseen HO:n ratkaisuun, jolla purkuanomus on joko hylätty tai jätetty käsiteltäväksi ottamatta, on kuitenkin varsin pieni käytännöllinen merkitys silloin, kun katsotaan, että purkua syytetyn vahingoksi voidaan anoa myöskin OK 31:3:n nojalla suoraan KKO:lta. Tällöinhän muutoksenhakija, jonka anomuksen HO on hylännyt tai jättänyt käsiteltäväksi ottamatta, on tilaisuudessa tekemään uuden samansisältöisen anomuksen KKO:ssa. Vrt. tämän johdosta myöskin s. 239 aliv. 173:n edellä olevaa esitystä, josta ilmenee, ettei purkuanomuksen hylkäävä ratkaisu ainakaan käytännössä estä uuden samansisältöisen anomuksen tekemistä.

Tässä yhteydessä on syytä nimenomaan muutoksenhakekeinojen käyttämisen kannalta tarkastella Ruotsissa noudatettua praksista. Jos anomus jutun ottamisesta

mikäli puheenalaisia purkuasioita on käsitelty jonkinlaisina kirjeasioina, niin hovioikeudet ovat lähteneet siitä, ettei varsinainen valitus saata tulla kysymykseen. Ja sen mukaisesti ei purkuasia sisältävään kirjeeseen ole myöskään otettu minkäänlaista OK 30:7:n (laissa 19. 12. 1922) mukaista valitusosoitusta. Kun tarkastellaan sellaisia kirjeellä ratkaistuja purkuasioita, joissa purkuanomus on joko hylätty tai jätetty käsiteltäväksi ottamatta, niin on todettava, ettei selostetulla hovioikeuksien omaksumalla käytännöllä ole tukea laissa. Mitä nimenomaan tulee OK 10:21:n (asetuksessa 14. 8. 1901) viimeisen kappaleen määräyksiin, joita ehkä katsottaisiin voitavan soveltaa esilläolevissa tilanteissa, niin niiden johdosta on mainittava seuraavaa: Puheenaolevan lainpaikan säännös, jonka mukaan rikoksenteijällä ei ole oikeutta valittaa kielletystä tutkimuksesta, koskee vain OK 10:21:ssä säännötettyjä tilanteita, jotka eivät suinkaan ole verrattavissa OK 17:32:n alaisiin tapauksiin. Edellisessä lainpaikassa on näet kysymys mahdollisuudesta panna oikeudenkäynti vireille asiassa, josta ei aikaisemmin ole olemassa lainvoimaista tuomiota; OK 17:32:ssa on taas puhe lainvoiman saaneen tuomion purkamisesta. Niinpä onkin päädyttävä seuraavaan tulokseen: Jos purkuanomus on hylätty tai jätetty käsiteltäväksi ottamatta, niin voimassaolevan oikeuden mukaan on valittaminen sallittua »kirjeratkaisuakin» vastaan. Tämä käsitys on johdonmukainen, sillä eihän ratkaisun muoto, vaan sen asiallinen sisältö määrää, voidaanko ratkaisuun hakea muutosta.

Mitä taas tulee niihin tilanteisiin, jolloin purkuanomus on hyväksytty, niin ei valitusmahdollisuutta ole tällaisissakaan tapauksissa käy-

OK 17:32:n nojalla (asetuksessa 10. 6. 1841) uudelleen käsiteltäväksi on hylätty, niin sallitaan varsinaisten muutoksenhakukeinojen käyttäminen. Ks. esim. NJA 1921, ref. n:o 190. Jos taas HO päättää ottaa rikosasian uudelleen käsiteltäväkseen, niin se tapahtuu ainakin Svean HO:ssa erityisellä välipäätöksellä (beslut), jota vastaan ei voida käyttää varsinaisia muutoksenhakukeinoja. Sanotussa välipäätöksessä — tai toisinaan erillisessä kirjeessä — annetaan samalla asianomaiselle alioikeudelle määräys toimittaa tutkinta asiassa ja lähettää siinä syntyneet asiakirjat HO:een. Asiakirjojen saavuttua HO ottaa purkuasian lopullisesti tutkittavakseen ja antaa siitä päätöksen, jota vastaan voidaan käyttää varsinaisia muutoksenhakukeinoja (valitusta). Ks. esim. NJA 1913, ref. n:o 131. — Nimenomaan Svean HO:n noudattaman praksiksen johdosta viitattakoon esim. seuraaviin (julkaisemattomiin) oikeustapauksiin: 1) Svean HO:n p. 21. 6. 1910 n:o 416 (verr. saman HO:n »Protokoll d. 5. 8. 1909 §:1; R. Hanssons division»); 2) Svean HO:n p. 1. 9. 1911 n:o 420; 3) Svean HO:n p. 16. 10. 1922 n:o 541; 4) Svean HO:n p. 24. 8. 1923 n:o 528; sekä 5) Svean HO:n p. 30. 7. 1929 n:o 739.

tännössä sallittu. Ja näin ovat hovioikeudet menettelleet aivan riippumatta siitä, onko ratkaisu annettu kirjemuodossa vai erillisenä päätöksenä. Tämä hovioikeuksien omaksuma kanta on positiivisen oikeutemme mukainen. On näet huomattava, että kun purkuanomus hyväksytään, niin pääasia yleensä aina samalla palautetaan (siirretään) alioikeuteen. Ja juuri tästä palauttamisesta johtuu, että valituksen käyttäminen on OK 30:4:n 3:n kohdan mukaan (laissa 19. 12. 1922) kiellettyä.¹⁶⁶

Edellälausuttu riittääköön valaisemaan sitä kysymystä, voidaanko HO:n purkuasiassa antamaan ratkaisuun hakea valitusteitse muutosta. Muihin HO:ssa tapahtuvan menettelyn erikoisuuksiin nähden mainittakoon taas seuraavaa. Kun OK 17:32:ssa suodaan hovi- ja muille yli-oikeuksille »valta ottaa asia jälleen tutkittavaksi sekä lain ja asian laadun mukaan se päättää», niin siteerattu määräys tuntuu lähtevän siitä, että juuri ylioikeuden — siis myöskin HO:n — on otettava pääasia uudelleen käsiteltäväksi ja annettava siinä uusi asiaratkaisu. Sellaiseksi onkin menettely muodostunut Ruotsin oikeuskäytössä ja näin aivan riippumatta siitä, onko aikaisemman lainvoimaisen ratkaisun antanut ylioikeus vaiko alioikeus.¹⁶⁷ Meillä on praksis omaksunut toisenlaisen kannan. Alioikeuden antamaan lainvoimaiseen tuomioon nähden muo-

¹⁶⁶ Viitattakoon siinä suhteessa edellä s. 194 aliv. 79:ssä mainittuihin Viipurin HO:n päätöksiin. Niissä lausutaan nimenomaan, ettei päätökseen OK 30:4:n mukaan ole oikeutta hakea muutosta.

¹⁶⁷ Ruotsissa noudatettuun praksikseen olemme perehtyneet tarkastamalla Svean HO:n puheenalaisen lainpaikan soveltamista koskevat päätöstaltiot vuosilta 1883—1929. Sikäläistä käytäntöä, valaisevina tapauksina mainittakoon lisäksi NJA 1913, ref. n:o 131 ja NJA 1919, ref. n:o 119. Molemmista näistä oikeustapauksista ilmenee, että vaikka OK 17:32:n nojalla purettu tuomio oli alioikeuden antama, niin juuri HO otti jutun uudelleen tutkittavakseen ja antoi siinä tuomion. Ks. lisäksi Svean HO:n p. 30. 7. 1929 n:o 739 (julkaisematon), joka osoittaa seuraavaa: Sitten kun HO oli välipäätöksellä 9. 11. 1928 OK 17:32:n nojalla »beslutit att till omedelbar prövning upptaga målet» (so. jutun, jossa N.N:ää oli alioikeudessa syytetty kuolemantuottamuksesta, mutta syyte alioikeuden lainvoimaisella päätöksellä hylätty) ja antanut alioikeuden tehtäväksi toimittaa tutkinnan asiassa, on alioikeudessa tapahtuneen tutkinnan aikana vaadittu rangaistusta syytetylle. Tämän rangaistusvaatimuksen johdosta alioikeus ei antanut lausuntoa, koska »jämlikt Kungl. Hovrättens beslut den 19 november 1928 komme mot Lindgren väckt åtal — — att av Kungl. Hovrätten upptagas till omedelbar prövning». — Selostetun praksiksen johdosta vrt. *Trygger*, s. 183, jossa huomautetaan, että HO ratkaisee asian tavalisena valitusjuttuna tai siirtää sen uudelleen alioikeuden käsiteltäväksi. Ks. myös *Agge*: II, s. 150 (e-kohta).

dostunee menettely — kuten edellä on huomautettu — useimmiten sellaiseksi, että pääasian käsittely siirretään alioikeudessa tapahtuvaksi. Tämä merkitsee siis sitä, että alioikeus määrätään OK 17: 32:n nojalla käsittelemään rikosasia uudelleen.¹⁶⁸ Käytännössä noudatettaneen mainittua menettelytapaa myöskin silloin, kun purkumenettelyn kohteena ollut ratkaisu oli HO:n antama. Siinä suhteessa voidaan viitata esim. Viipurin HO:n praksista valaiseviin oikeustapauksiin.¹⁶⁹

Lopuksi on syytä mainita, että eräissä purkumenettelyä koskeissa kysymyksissä on oikeuskäyttö epäyhtenäinen. Lisäksi on täsmällisen kuvan saaminen hovioikeuksissamme noudatetusta käytännöstä jossakin määrin vaikeaa. Tämä johtuu osittain nyt puheenaolevien purkuasioiden vähälukuisuudesta ja osittain siitä, että tällaisten asioiden »löytäminen» asianomaisen HO:n asiakirjoista on varsin työlästä.¹⁷⁰

6. PURKUANOMUKSEN JOHDOSTA ANNETUN PÄÄTÖKSEN VAIKUTUKSET.

Jos KKO tai HO on jättänyt lainvoiman saaneen tuomion purkamista tarkoittavan anomuksen käsiteltäväksi ottamatta, ei mikään estä hakijaa myöhemmin uudistamasta anomustaan.¹⁷¹ Mutta miten on ky-

¹⁶⁸ Ks. esim. *Käpy*, s. 56 sekä seuraavat oikeustapaukset: Turun HO:n kirje Helsingin RO:lle 29. 10. 1935 n:o 6080; Viipurin HO:n p. 31. 3. 1933 n:o 190 (ks. myös Ok 1933, s. 36 s.); sekä Viipurin HO:n p. 8. 10. 1934 n:o 1104 (päätökset elo—lokuu 1934).

¹⁶⁹ Ks. Viipurin HO:n p. 18. 1. 1928 (alistetut asiat 1928 n:o 77) ja Viipurin HO:n p. 2. 6. 1930 (alistusasiat 1930 n:o 55).

¹⁷⁰ Oikeuskäytön epäyhtenäisyydestä mainittakoon esimerkkinä, että kun purkuasiat Turun HO:ssa esittelee asianomainen osastoviskaali sillä osastolla, johon juttu on tullut arvotuksi, niin Vaasan HO:ssa taas yleinen viskaali (yleisviskaali) huolehtii tällaisten asiain esittelemisestä.

Tekstissä on siis viitattu siihen, että puheenalaisten juttujen »löytäminen» on varsin vaikeata. Tämä ei kumminkaan koske Turun HO:ta, jonka diarit tarjoavat tarpeeksi johtoa. Sen sijaan Viipurin ja Vaasan hovioikeuksien diarit eivät ole esilläolevassa suhteessa kovinkaan valaisevia. Lisäksi on huomattava, että esim. Viipurin HO:ssa on purkuasioita koskevat päätöstaltiot sijoitettu osittain »päätösten», osittain taas »alistettujen asioiden» joukkoon. — Miten harvalukuisia puheenalaiset purkuasiat todella ovat, ilmenee jo siitä, että Vaasan HO:sta hankkimiemme tietojen mukaan on tällaisia-juttuja ollut viimeisten 3—4 vuoden aikana vain yksi juttu vuotta kohden. Turunkin HO:ssa on samanlaisia asioita ollut ainoastaan muutamia vuoden kuluessa.

¹⁷¹ Ks. tämän johdosta s. 176 aliv. 44a:n jäljessä olevaa esitystä. Vrt. myös s. 146 aliv. 116:n edellä lausuttua.

symystä purkuanomuksen uudistamisesta arvosteltava silloin, kun purkuinstanssi on hylännyt anomuksen. OK 31: 3:ssa säännösteltyä muutoksenhakukeinoa silmälläpitäen on kirjallisuudessa esitetty seuraava mielipide: Hakija ei ole oikeutettu uudistamaan hylätyksi tullutta anomustaan, ellei hän samalla esitä anomuksensa tueksi uusia perusteita tai tuo lisäselvitystä aikaisemmin esittämiensä purkuperusteiden tueksi.¹⁷² Viimeksilausuttu mielipide pitäneen myöskin paikkansa OK 17: 32:een nojautuvassa purkumenettelyssä. Nyt on kumminkin todettava yhtäpitävästi sen kanssa, mitä lausimme vastaavasta kysymyksestä menetetyn ajan palauttamista käsiteltäessä, ettei käytännössä voida ylläpitää purkuasioissa annettujen hylkäävien päätösten oikeusvoimavaikutusta. Luovutetaanhan muutoksenhakijan jättämät asiakirjat anomuksen tultua hylätyksi hänelle takaisin ja jutussa laaditaan vain suppeasisältöinen taltio tai — HO:ssa tapahtuvassa purkumenettelyssä — kirjejäljennös. Käytännössä ei niin ollen ole riittävää mahdollisuutta selvittää, onko uusi anomus samansisältöinen kuin aikaisemmin tehty anomus.¹⁷³

OK 31: 3:ssa ei anneta mitään erityisiä määräyksiä sen tapauksen varalta, että purkuanomus hylätään. Juuri riita-asioita silmälläpitäen herää kuitenkin kysymys vastapuolen kulujen korvaamisvelvollisuudesta. Ilmeistä kyllä on, että jos vastapuolta on purkuanomuksen johdosta kuultu ja hän on vastineessaan anonut oikeudenkäyntikulujen korvaamista, on KKO:n annettava asiasta lausunto. Ja sama on asian laita, jos muutoksenhaku jätettäisiin käsiteltäväksi ottamatta. Saatetaan kumminkin kysyä, onko hakija puheenalaisissa tilanteissa aina velvol-

¹⁷² Ks. Wrede: II, s. 337 ja Tirkkonen: Oikeusvoimasta, s. 236. — Vrt. Wrede: Zivilprozessrecht, s. 303 ja Wrede—Sjöström, s. 292. Kahdessa viimeksimainitussa teoksessa tunnutaan asetutun sille kannalle, että jos hakemus on hylätty, ei sitä voida enää samoilla perusteilla uudistaa. Tällainen kanta merkitsee jyrkemmän oikeusvoimavaikutuksen hyväksymistä kuin mitä edellä tekstissä on mainittu. Vrt. sen johdosta Tirkkonen, mt. s. 236. — Agge taas lausuu esilläolevasta kysymyksestä: »Huruvida denna prövning av de nya skälens rättsverkan vid avslag av ansökningen är ägnad att vinna rättskraft, är minst sagt tvivelaktigt.» Ks. Agge: II, s. 148.

¹⁷³ Saksalaisessa oikeustieteessä on kysymys purkuanomuksen (»Wiederaufnahmeklage») johdosta annetun hylkäävän päätöksen oikeusvoimavaikutuksen laajuudesta kiistanalainen. Ks. esim. Hellwig: Anspruch und Klagerecht, s. 490; v. Kries, s. 508 s.; ja Schoetensack, s. 26. Ranskan oikeuden kannasta esilläolevassa kysymyksessä ks. Glasson—Tissier: III, s. 445 ja Tanskan oikeuden kannasta taas Munch—Petersen: V, s. 287.

linen korvaamaan vastapuolensa oikeudenkäyntikulut. Myönteinen vastaus tuntuu olevan paikallaan. Sen tueksi voidaan viitata OK 31:2:ssa oleviin oikeudenkäyntikulujen korvaamisvelvollisuutta koskeviin varsin kategoriisiin määräyksiin, joiden analoginen soveltaminen tuntuu oikeutetulta.¹⁷⁴ Omaksuamamme käsitystä tukee lisäksi OK 31:3:ssa oleva määräys siitä, että jos tuomionpurun jälkeisessä pääasialla koskevassa uudessa oikeudenkäynnissä hakijan kanne hylätään, on hänet velvoitettava korvaamaan vastapuolensa oikeudenkäyntikulut.¹⁷⁵

Siirrymme nyt tarkastelemaan tuomionpurkuanomuksen hyväksyvän päätöksen vaikutuksia. Lainvoiman saaneen tuomion purkamista tarkoittavan muutoksenhakukeinon käsitettä selvitettyä on jo mainittu OK 31:3:n säännösten osoittavan, että tämän muutoksenhakukeinon välittömänä tarkoituksena on saada tuomion oikeusvoima kumotuksi ja että sellaisen kumoamisen avulla tahdotaan tehdä mahdolliseksi asian uudelleen tutkiminen jutussa viimeksi tuominneessa oikeudessa.¹⁷⁶ Tämän mukaisesti on tuomionpurkuanomuksen hyväksyvän päätöksen tärkeimpänä välittömänä vaikutuksena OK 31:3:n mukaan juuri se, että asianomainen tuomioistuinratkaisu kadottaa oikeusvoimansa. OK 31:3:ssa omaksuttu järjestely merkitsee toisaalta sitä, ettei purkumenettelyn kohteena ollut tuomio ole vielä anomuksen hyväksymisen johdosta tullut kumotuksi.¹⁷⁷

On syytä korostaa sitä seikkaa, että edellälausuttu nojautuu kirjoitetun lain määräyksiin. Mutta kysymys purkuanomuksen hyväksyvän päätöksen vaikutuksista ei ole suinkaan vielä tällä tullut riittävästi sel-

¹⁷⁴ Vrt. s. 148 aliv. 120:n jäljessä olevaa esitystä.

¹⁷⁵ Ks. myös *Wildte*, s. 367 s.

¹⁷⁶ Ks. s. 156 s.

¹⁷⁷ Vrt. tekstissä lausutun johdosta *Wrede*: II, s. 336 ja s. 337, *Rättegångsförfarandet*, s. 129 s., *Zivilprozessrecht*, s. 303 ja *Rättegångsbalken* II, s. 252; *Wrede-Sjöström*, s. 154; ja *Schrevelius*, s. 160. Mainitut kirjailijat huomauttavat juuri siitä, ettei purkuanomuksen hyväksyvä päätös merkitse itse tuomion kumotuksi tulemistä. Ks. myös s. 156 aliv. 6a:n edellä lausuttua.

Tulkoon mainituksi, että saksalaisessa kirjallisuudessa on kysymys tuomionpurkuanomuksen (»Wiederaufnahmeklage») hyväksyvän päätöksen vaikutuksista kiistanalainen. Ks. esim. *Beling*, s. 431 aliv. 1; *Hellwig*: *System* I, s. 558 s.; v. *Kries*, s. 461 ss.; *Schoetensack*, s. 32 s.; v. *Hentig*, s. 236 ss.; ja *Neumann*: *Wiederaufnahme*, s. 172 ss. Ja sen mukaisesti on sikäläisessä tieteisopissa esitetty eriäviä mielipiteitä siitä, minkälainen on tällaisen päätöksen vaikutus alkuperäisessä jutussa annetun tuomion täytäntöönpanokelpoisuuteen. Ks. tämän johdosta *Neumann*: *Wiederaufnahme*, s. 174 s.

vitetyksi. Saatetaan näet ensiksikin kysyä, onko puheenalainen OK 31:3:n säännösten tulkinta sellainen, että se soveltuu kaikkiin käytännössä esiintyviin tilanteisiin. Ja lisäksi on aiheita tutkia, tarjoaako oikeuskäyttömme jonkinlaista ohjetta pohdittaessa kysymystä purkuanomuksen hyväksyvän päätöksen vaikutuksista.

Mitä tulee ensimmäiseen kysymykseen, niin on huomattava, että OK 31:3:n säännökset tuntuvat lähinnä tarkoittavan vain riitajutuissa annettujen lainvoimaisten tuomioiden purkamista. Tämä ilmenee paitsi eräistä aikaisemmin esitetyistä seikoista¹⁷⁸ ennen kaikkea seuraavasta tosiasiasta: Jos katsottaisiin, että *syytetyn eduksi* tapahtuvassa tuomionpurussa anomuksen hyväksyvän päätöksen vaikutukset rajoittuvat siihen, että tuomion oikeusvoima kumoutuu alkuperäisen tuomion jäädessä muussa suhteessa voimaan, niin syytetty jäisi riittävää oikeussuojaa vaille. Hänellä ei ole voimassaolevan oikeuden mukaan mitään välitöntä oikeutta vaatia jutun ottamista uudelleen käsiteltäväksi. Sellainen oikeus olisikin oikeussuojan saamisen kannalta välttämätön, jos purkuanomuksen hyväksyvä päätös sisältäisi vain tuomion oikeusvoiman kumoamisen. Positiivisen oikeuden omaksuman kannan vuoksi on siis pakko katsoa, että purkuanomuksen hyväksyvä päätös kumoaa itse rangaistustuomion. Ja tästä taas johtuu, että kun asiassa viimeksi tuominnut oikeus ryhtyy pääasiaa uudelleen käsittelemään, ei enää ole olemassa aikaisempaa rangaistustuomiota.

Vastalausuttu koski siis syytetyn eduksi tapahtuvaa tuomionpurkua. Mitä taas tulee *syytetyn vahingoksi* (syytteen eduksi) tapahtuvaan lainvoiman saaneen tuomion purkamiseen, niin tällöin voidaan ilman muuta soveltaa selostettuja OK 31:3:n määräyksiä ja siis katsoa, että purkuanomuksen hyväksyvä päätös merkitsee vain tuomion oikeusvoiman eikä suinkaan itse tuomion kumoamista. Kantajapuolen vallassa on näet ryhtyä syytetä uudelleen ajamaan asiassa viimeksi tuominneessa oikeudessa. Positiivinen oikeutemme takaa niin ollen kantajapuolelle riittävän oikeussuojan silloinkin, kun purkupäätöksen vaikutukset rajoittuvat aikaisemman tuomion oikeusvoiman kumoamiseen. Ja toisin

¹⁷⁸ Niinpä on syytä viitata s. 67 aliv. 44:n edellä olevaan esitykseen, etenkin Svean HO:n jäsenten siihen toteamukseen, että »medan fast lagen om domars återbrytande har sitt afseende på twistemål». Lisäksi on mainittava, että OK 31:3:n säännökset tuomion täyttämisvelvollisuudesta samaten kuin muutoksenhakijan velvollisuudesta asettaa takaus vastapuolen kulujen ja vahingon korvaamisesta, tuntuvat lähinnä tarkoittavan vain riita-asioita. Vrt. tämän johdosta myös s. 123 aliv. 67:n edellä ja sanotussa aliviitassa lausuttua.

kuin edellä selostetussa syytetyn eduksi tapahtuvassa purkuutilanteessa on siis nyt olemassa aikaisempi pääasiaa koskeva tuomio, joka vasta uuden tuomion antamisen johdosta tulee kumotuksi.

Esilläolevassa suhteessa voidaan syytetyn vahingoksi tapahtuvaan tuomionpurkuun rinnastaa kaikki ne tilanteet, jolloin *riitajutussa annettu tuomio* on OK 31:3:n nojalla purettu. Itse purkupäätöshän oikeuttaa muutoksenhakijan panemaan pääasiaa koskevan oikeudenkäynnin määräajassa uudelleen vireille.¹⁷⁹

Tuloksena OK 31:3:n säännöksiä tulkinnasta siis on, että jos syytetyn eduksi on toimitettu tuomionpurku, kumoutuu itse alkuperäinen tuomio eikä vain sen oikeusvoima. Mikäli taas olisi kyseessä purku syytetyn vahingoksi tai siviiliprosessuaalinen tuomionpurku, niin purkuanomuksen hyväksyvän päätöksen vaikutuksena on ainoastaan se, että tuomion oikeusvoima tulee kumotuksi.

Nyt on ryhdyttävä tutkimaan, tarjoaako oikeuskäyttömme jonkinlaista ohjetta pohdittaessa kysymystä purkuanomuksen hyväksyvän päätöksen vaikutuksista. On niin ollen tarkasteltava, millä tavoin purkuanomuksen hyväksyvän päätöksen vaikutukset ilmenevät oikeuskäytössä. Syytä on aluksi todeta, ettei tämän kysymyksen selvittäminen ole suinkaan helppoa. Huomio on näet kiinnitettävä pääasiassa siihen, millaista sanontaa käytetään purkuanomuksen hyväksyvissä päätöksissä, ja tämän nojalla on tehtävä johtopäätöksiä oikeuskäytön omaksumasta kannasta. Sisältääkö käytetty sanonta jotakin muuta kuin mitä se ensi näkemältä osoittaa, jää pakostakin epäselväksi. Mitä sitten tulee

¹⁷⁹ Syytetyn vahingoksi tapahtuvassa tuomionpurussa samoin kuin siviiliprosessuaalisessa tuomionpurussa ei siis aikaisempi tuomio vielä purkuanomuksen hyväksyvän päätöksen johdosta ole tullut kumotuksi, vaan kohdistuu kumoava vaikutus pelkästään oikeusvoimaan. Mutta kun syytetyn vahingoksi toimitetussa tuomionpurussa ei käytännössä yleensä aseteta mitään määräaikaa, jonka kuluessa pääasian uuteen käsittelyyn olisi ryhdyttävä, johtuu tästä, että ellei pääasiaa ryhdytä käsittelemään, jää alkuperäinen tuomio olemaan oikeusvoimaa vailla. Tällä seikalla on kuitenkin vain teoreettinen merkitys, sillä käytännössä tuskin sattunee, että syytetyn vahingoksi tapahtuneen tuomionpurun jälkeen laiminlyötäisiin pääasian saattaminen uudelleen käsiteltäväksi. Siviiliprosessuaaliseen purkuun nähden on taas huomattava seuraavaa: Koska tällöin yleensä asetetaan nimenomainen määräaika pääasian vireillepanemiselle, niin merkitsee tämä samalla sitä, että alkuperäinen tuomio saa takaisin oikeusvoimansa, ellei pääasiaa ole pantu määräajassa uudelleen vireille. Tuomion oikeusvoiman kumoaminen on siis tapahtunut vain ehdollisesti. Tilanne on niin ollen verrattavissa aikaisemmin kosketeltuun, palauttamisanomuksen hyväksyvän päätöksen ehdolliseen vaikutukseen. Ks. sen johdosta s. 150 aliv. 124:n kohdalla olevaa esitystä.

mahdollisuuteen selvittää praksiksen kanta tutustumalla alempien tuomioistuinten »uudessa oikeudenkäynnissä» antamiin ratkaisuihin, niin emme ole katsoneet voivamme sellaiseen ryhtyä. Tarpeellisen aineiston kerääminen lienee miltei ylivoimainen tehtävä. Ja lisäksi tuntuu todennäköiseltä, ettei alemmilla tuomioistuimilla ole mitään täsmällistä ja vakiintunutta käsitystä purkuanomuksen hyväksyvän päätöksen vaikutuksista.

Seuraavassa tutkimme KKO:n (OO:n) puheenalaista käytäntöä ja kiinnitämme erikseen huomiota siviiliprosessuaaliseen ja rikosprosessuaaliseen purkutoimintaan. Riita-asioissa annettujen lainvoimaisten tuomioiden purkamiseen nähden on huomattava, että purkupäätöksessä yleensä asetetaan nimenomainen uhka siltä varalta, ettei juttua pantaisi määräajassa vireille. Uhkana on tällöin — kuten toisessa yhteydessä on mainittu — se, että »alkuperäinen tuomio (päätos) muuten jää voimaan».¹⁸⁰ Tällaista sanontaa emme voi tulkita muulla tavoin kuin että purkuanomuksen hyväksyvä päätös sisältää aikaisemman tuomion ehdollisen kumoamisen. Tarkemmin eritellen puheenalainen kumoaminen merkitsee seuraavaa: Jos pääasia pannaan määräajassa vireille ja jutussa annetaan uusi lainvoimainen pääasiaratkaisu (tuomio), on alkuperäinen tuomio jo itse purkupäätöksen nojalla tullut kumotuksi. Tämä purkupäätöksen ehdollisesti kumoava vaikutus tulee siis ehdottomaksi vasta sillä hetkellä, jolloin pääasiaa koskevassa uudessa oikeudenkäynnissä on olemassa lainvoimainen pääasiaratkaisu. Mutta tästä myöskin johtuu, ettei jutun uudessa käsittelyssä annettu tuomio voi kumota aikaisempaa tuomiota yhtä vähän kuin sitä vahvistaakaan. Onhan viimeksimainittu jo purkupäätöksen nojalla tullut ehdollisesti kumotuksi.

Mitä taas tulee rikosprosessuaaliseen tuomionpurkuun, niin KKO:n (OO:n) praksis osoittaa seuraavaa: Purkupäätöksessä ei yleensä aseteta mitään määräaikaa pääasian uudelle käsittelylle. Sen sijaan lausutaan päätöksessä tavallisesti nimenomaan, että purkuinstanssi purkaa (»purkaa ja poistaa») muutoksenhaun alaisen ratkaisun ja että asianomaisen tuomioistuimen on otettava juttu (viipymättä) uudelleen käsi-

¹⁸⁰ Ks. s. 231 aliv. 153:ssa olevaa esitystä ja siinä yhteydessä mainittuja oikeustapauksia. — Onpa purkupäätöksessä toisinaan suoraan lausuttu, että purkumenettelyn kohteena oleva ratkaisu puretaan ja että juttu asetetaan siihen tilaan, missä se oli ennen ratkaisun antamista. Ks. esim. KKO 1936, tied. n:o 268.

teltäväksi ja siinä laillisesti meneteltävä.¹⁸¹ Käytetty sanonta onkin suunnilleen samanlainen kuin se, jota käytetään silloin, kun varsinainen muutoksenhakukeinoin KKO:een saatettu juttu palautetaan takaisin alempaan instanssiin. Puheenalainen purkuasioissa käytetty sanonta tuntuukin osoittavan, ettei purkuinstanssi suinkaan ole tyytynyt kumoamaan tuomion oikeusvoimaa, vaan että tällöin on tapahtunut itse tuomion kumoaminen. Ja erotuksena edelläkäsittelystä siviiliprosessuaalisen tuomion kumoamisesta ei nyt ole tapahtunut mikään tuomion ehdollinen kumoaminen, vaan on aikaisempi tuomio tullut ehdottomasti kumotuksi. Purkupäätöksessä käytetty sanonta samoin kuin se seikka, ettei mitään määräaikaa yleensä aseteta rikosjutun uudelle käsittelylle, tukevat viimeksilausuttua. — Eräistä muistakin seikoista ilmenee, että purkupäätös puheenalaisissa tapauksissa sisältää tuomion ehdottoman kumoamisen. Niinpä on huomattava, että kun purku tapahtuu sellaisen syytetyn eduksi, joka par'aikaa kärsii rangaistustaan, sisältää purkupäätös yleensä samalla määräyksen täytäntöönpanon keskeyttämisestä. Rangaistustuomion purkamisen seurauksena voi käytännössä olla lisäksi se, että purkupäätöksessä nimenomaan puretaan rangaistusten yhdistämistä koskevat toimenpiteet.¹⁸² Edelleen saatetaan viitata 8. 11. 1929 ann. rikosrekisteriasetuksen 5 §:n 1 kappaleen 2 kohtaan, jossa määrätään, että jos rikosasia on sellainen, että siitä 1 §:n 1—7 kohdan mukaan on annettava rikosilmoitus, on KKO:n tehtävä rikosilmoitus myöskin silloin, kun »tällainen päätös puretaan». Ja lopuksi mainittakoon, että kun eräät viranomaiset tekevät alistuksia tuomionpurun aikaansaamiseksi, niin alistuksessa toisinaan nimenomaan pyydetään rangaistustuomion purkamista (poistamista) ja jutun siirtämistä asianomaiseen alioikeuteen uutta käsittelyä varten.¹⁸³

¹⁸¹ Viitattakoon nyt lausutun johdosta s. 232 aliv. 156:ssa oleviin oikeustapauksiin. — Tekstissä esitetyn täydennykseksi on mainittava, että purkupäätöksessä toisinaan nimenomaan lausutaan, että alemman instanssin on otettava juttu uudelleen käsiteltäväkseen ja siinä laillisesti meneteltävä »entisen siten poistetun päätöksen esteenä olematta». Näin esim. KKO 1933, tied. n:o 29; vrt. myös JFT bil. 1900, s. 168a n:o 41. — Ks. lisäksi s. 202 aliv. 97:ssä selostettua KKO 1935, tied. n:o 215, jossa KKO purkuanomuksen hyväksyvässä päätöksessään nimenomaan palautti asian RO:een.

¹⁸² Ks. tekstissä esitetyn johdosta s. 232 aliv. 157:ssä lausuttua.

¹⁸³ Ks. esim. Ok 1926, s. 45 ss. ja oikeuskanslerin esityksen johdosta annettua KKO:n p. 23. 9. 1926 (Ok 1926, s. 47 aliv. 1).

Poikkeuksellisissa tilanteissa rangaistustuomion purkaminen tuntuu voivan sisältää purkumenettelyn kohteena olleen tuomion kumoamisen, joka on jollakin

Olemme siis päätyneet oikeuskäyttöä tarkastellessamme siihen lopputulokseen, että purkuanomuksen hyväksyvä päätös sisältää riitasioissa tuomion ehdollisen kumoamisen ja rikosjutuissa taas tuomion ehdottoman kumoamisen. Kun vertaa tätä praksiksen kantaa OK 31:3:n säännöksiin, niin huomaa, että oikeuskäyttö on melkoisesti poikennut kirjoitetun lain omaksumasta järjestelystä. OK 31:3:nhan mukaan pitäisi olla sääntönä, että purkuanomuksen hyväksyvä päätös aikaansaa vain tuomion oikeusvoiman kumoamisen, ja poikkeuksena taas (syytetyn eduksi tapahtuvaa purkua silmälläpitäen) se, että itse tuomio tulee kumotuksi. Oikeuskäytössämme on siis mainittu poikkeus tullut säännöksi. Seuraavasta esityksestä on ilmenevä, että tällä oikeuskäytön omaksumalla kannalla on merkitystä arvosteltaessa eräitä uudessa oikeudenkäynnissä esiintyviä kysymyksiä.

Lopuksi on tarkasteltava hovioikeuksien kantaa. Kun hovioikeudet joko kirjeellä tai erillisellä päätöksellä toimittavat OK 17:32:n nojalla tuomionpurun, niin käytetään tällöin sellaista sanontaa, joka oikeuttaa päättelemään, että alkuperäinen tuomio on tullut kumotuksi.¹⁸⁴ Praksiksen mukaan ovat siis hovioikeuksien purkupäätösten vaikutukset samanlaiset kuin ylimmän instanssin vastaavanlaisten ratkaisujen vaikutukset: molemmissa tapauksissa on tapahtunut aikaisemman lainvoimaisen tuomion ehdoton kumoaminen.

Purkuanomuksen hyväksyvän päätöksen vaikutuksia tutkittaessa on syytä kosketella sitä kysymystä, mitä sanotunlainen päätös vaikut-

tavoin ehdollinen. Ks. sen johdosta s. 258 aliv. 217:ssä selostettua KKO 1936, tied. n:o 344.

¹⁸⁴ Ks. esim. Turun HO:n kirje Helsingin RO:lle 29. 10. 1935 n:o 6080; Viipurin HO:n p. 8. 10. 1934 n:o 1104 (päätökset elo—lokakuu 1934); ja Vaasan HO:n kirje Turun ja Porin läänin MH:lle 29. 6. 1936. — Mitä tulee juuri Viipurin HO:n puheenalaisiin ratkaisuihin, niin niistä ilmenee hyvin selvästi, että HO:n nimenomaisena tarkoituksena on ollut kumota (poistaa) jutussa aikaisemmin annettu lainvoimainen tuomio (päätös). Ks. tämän johdosta s. 194 aliv. 79:ssä mainittuja Viipurin HO:n päätöksiä.

Tässä yhteydessä saatetaan kysyä, onko HO:n annettava rikosilmoitus silloin, kun se on OK 17:32:n nojalla toimittanut tuomionpurun. Koska HO:n toimenpiteet tällöin merkitsevät itse tuomion kumoamista, niin olisimme valmiit esilläolevassa tapauksessa analogisesti käyttämään 8. 11. 1929 ann. rikosrekisteriasetuksen 5 §:n 1 kappaleen 2 kohdan määräystä KKO:n velvollisuudesta tehdä rikosilmoitus silloin, kun »tällainen päätös puretaan». Vastakkainen käsitys, joka tietäisi rikosrekisteriasetuksen 6 §:n 1 kappaleen määräysten analogista soveltamista, johtaisi taas siihen, että rikosilmoitus on annettava vasta sitten, kun asia on uudelleen ratkaistu alioikeudessa. Tosin on myönnettävä, että nyt puheenaolevissa purkutapauksissa

taa aikaisemman tuomion täytäntöönpanokelpoisuuteen. Päähuomio on tällöin kiinnitettävä OK 31:3:n säännöksiin, jotka lähtevät siitä, että tuomionpurun johdosta ainoastaan tuomion oikeusvoima kumoutuu, kun taas tuomion täytäntöönpanokelpoisuus säilyy.¹⁸⁵ Mainitusta kirjoitetun lain kannasta on — kuten olemme edellä todenneet — pakko tehdä poikkeus siinä tapauksessa, että tuomionpurku on tapahtunut syytetyn eduksi. Kun purkupäätös silloin kumoaa itse tuomion, johtuu tästä, että tuomion täytäntöönpanokelpoisuus on samalla hävinnyt. — Täytäntöönpanokelpoisuuskysymyksen johdosta on lisäksi huomattava seuraavaa: Koska oikeuskäytön mukaan purkuinstanssin rikosjutussa antama purkupäätös samalla sisältää alkuperäisen tuomion ehdottoman kumoamisen, niin on kumoamisen seurauksena, ettei enää ole olemassa täytäntöönpanokelpoista oikeusperustaa.¹⁸⁶ Jossakin määrin vaikeampaa on oikeuskäytön valossa selvittää, mikä vaikutus siviiliprosessuaalisella tuomionpurulla on aikaisemman tuomion täytäntöönpanokelpoisuuteen. On syytä palauttaa mieleen, että oikeuskäytön mukaan tällainen purku merkitsee aikaisemman tuomion *ehdollista* kumoamista, joka siis tulee ehdottomaksi vasta silloin, kun pääasiaa koskevassa uudessa oikeudenkäynnissä on olemassa lainvoimainen tuomio. Purkupäätöksen ehdollisesti kumoavasta vaikutuksesta on tehtävä se johtopäätös, että ehdollisesti kumotun tuomion täytäntöönpanokelpoisuus säilyy siksi, kunnes asianomainen tuomioistuin on jutun uudessa käsittelyssä antanut lainvoimaisen tuomion.¹⁸⁷ Olisimme kuitenkin taipuvaiset kat-

juttu yleensä siirretään alioikeuteen. Mutta samoinhan menetellään säännönmukaisesti niissäkin tilanteissa, jolloin KKO on OK 31:3:n nojalla purkanut alioikeuden antaman tuomion. Ja kuitenkin on KKO:n tällöin tehtävä rikosilmoitus. Lisäksi rikosrekisteriasetuksen 6 §:n 1 kappaleen määräysten analoginen soveltaminen johtaisi siihen, että kun HO:n »purkupäätöksen» antamisen jälkeen ei ole olemassa minkäänlaista tuomiota, ei tämä tosiasia ilmene rikosrekisteristä ennen kuin vasta sitten, kun alioikeus on antanut asiassa uuden tuomion. Mainitulla seikalla on merkitystä juuri silloin, kun syytetty on aikaisemmalla tuomiolla tuomittu liian lievästi rangaistukseen ja HO on tämän tuomion kumonnut. Jos näet liian lievä rangaistus on aikanaan aiheuttanut merkinnän rikosrekisteriin, niin tämä merkintä siitä ehkä aiheutuvine haitallisine seuraamuksineen jää voimaan aina siihen asti, kunnes alioikeus tekee uuden rikosilmoituksen.

¹⁸⁵ Ks. s. 156 aliv. 6:n jäljessä olevaa esitystä.

¹⁸⁶ Ks. myös s. 244 aliv. 182:n edellä lausuttua sekä lisäksi eräitä s. 232 aliv. 157:ssä mainittuja täytäntöönpanon keskeyttämistä valaisevia oikeustapauksia.

¹⁸⁷ Wrede lausuu, että UL:n säännöksiä täytäntöönpanon peruuttamisesta on sovellettava myöskin silloin, kun lainvoimainen tuomio on myöhemmin ylimääräisen muutoksenhakukeinon johdosta kumottu. Tällöin on näet se perusta, joka teki

somaan, että viimeksimainitulla tuomioistuimella on valta määrätä aikaisemman tuomion nojalla tapahtunut täytäntöönpano keskeytettäväksi tai kieltää täytäntöönpanoon ryhtyminen. Tämän mielipiteen tueksi viitattakoon siihen analogiaan, joka on olemassa nyt puheenalaisen tilanteen ja UL 3:13,1:ssä (laissa 19. 12. 1922) säännöstellyn takaisinsaantihaastetta koskevan tapauksen välillä.¹⁸⁸

täytäntöönpanon oikeutetuksi, lakannut olemasta voimassa. Ks. Wrede: Ulosotto-toimi, s. 285. Wreden esityksen nojalla on kumminkin jossakin määrin vaikea päätellä, mitä hän tarkoittaa sanonnalla »lainvoimainen tuomio on kumottu». Kun Wrede on toisessa yhteydessä asettunut sille kannalle, ettei päätös, jolla KKO kumoaa tuomion »lainvoiman», vielä kumoa itse tuomiota (ks. Wrede: II, s. 336), niin lienee päädyttävä siihen tulokseen, että Wrede tarkoittaa tällä sanonnalla juuri sitä hetkeä, jolloin uudessa, pääasialla koskevassa oikeudenkäynnissä on olemassa aikaisemman tuomion kumoava uusi lainvoimainen tuomio. Vasta silloinhan aikaisempi tuomio on tullut lopullisesti kumotuksi.

¹⁸⁸ Tekstissä viitattu analogia ilmenee selvimmin silloin, kun lähdetään OK 31:3:n omaksumasta kannasta. Kun näet vertaa sanotussa lainpaikassa omaksuttua järjestelyä OK 12 luvussa oleviin takaisinsaantia koskeviin säännöksiin, niin havaitsee seuraavaa: OK 31:3:n mukaan tuomionpurku ei kumoa itse tuomiota, vaan ainoastaan sen oikeusvoiman, joten alkuperäinen tuomio on vielä olemassa silloin, kun riita-asia pannaan haastein uudelleen vireille asiassa viimeksi tuomineessa oikeudessa. OK 12:4:n nojalla vireillepantu takaisinsaantioikeudenkäynti ei myöskään aiheuta sitä, että yksipuolinen tuomio olisi tullut kumotuksi. Niinpä Kallenberg lausuu nimenomaan: »Tredskodomen är ej redan i och med anhängigförändret af talan om återvinning bragt ur världen; hvad genom domen fastställts förblir fastställt, till dess den upphäfts» (Kallenberg: II, s. 475). Jos taas uutta oikeudenkäyntiä ei ole pantu vireille purkuinstanssin määräämässä ajassa, on tuloksena, että aikaisempi tuomio saa takaisin oikeusvoimansa. Ja vastaavasti merkitsee takaisinsaantikanteen vireillepanolle säädetyn määräajan laiminlyönti sitä, että yksipuolinen tuomio tulee lopulliseksi, so. sekä lainvoimaiseksi että oikeusvoimaiseksi. Viimeksimainitusta seikasta Sjöström huomauttaa: »Har tredskovis dömd svarande försummat att inom återvinningsfristens utgång använda rättsmedlet, så har tredskodomen vunnit laga kraft» (Tredskodom, s. 239). Ja uudessa oikeudenkäynnissä annetun tuomion vaikutuksiinkin nähdén on olemassa selvä analogia: Uudessa oikeudenkäynnissä ajetun kanteen hylkääminen merkitsee OK 31:3:n mukaan aikaisemman tuomion vahvistamista, kun taas kanteen hyväksyminen sisältää puheenalaisen lainkohdan nojalla sen, että alkuperäinen tuomio kumotaan. Takaisinsaantijutussa annetun tuomion vaikutuksista Kallenberg esittää seuraavaa: »Om — — — talan bifalles, skall domen med upphälvande af tredskodomen ogilla den af återvinningskärandens motpart förda talan — — —; skulle däremot återvinningstalan ogillas, bör i domen förklaras, att skäl ej förekommit till ändring i tredskodomen» (Kallenberg: II, s. 484 s.).

Se, mitä edellä on esitetty täytäntöönpanokiellon sallittavuuden tueksi, rakentuu siis sen OK 31:3:sta ilmenevän käsityksen varaan, että purkuanomuksen hyväksyvä päätös merkitsee vain tuomion oikeusvoiman kumoamista. Mutta vielä

7. OIKEUDENKÄYNNISTÄ TUOMIONPURUN JÄLKEEN.

A. Menettelystä OK 31:3:n nojalla.

OK 31:3:sta siis ilmenee, että kun joku on saanut kuninkaalta luvan saattaa asian uudestaan tarkastettavaksi, on hänet osoitettava siihen oikeuteen, joka viimeksi on asiassa tuominut. Koska juttua viimeksi käsitelleessä tuomioistuimessa tapahtuva oikeudenkäynti muodostuu OK 31:3:ssa olevien säännösten nojalla jossakin määrin erikoislaatuiseksi, on siihen kiinnitettävä tarkempaa huomiota. Erityisesti on jo tässä yhteydessä korostettava seuraavaa seikkaa: Tuomionpurun jälkeistä uutta oikeudenkäyntiä on tarkasteltava sekä kirjoitetun lain — siis OK 31:3:n säännösten — että oikeuskäytön valossa. Tämä on välttämätöntä siitä aikaisemmin mainitusta syystä, että purkuanomuksen hyväksyvän päätöksen vaikutukset muodostuvat oikeuskäytön mukaan toisenlaisiksi kuin OK 31:3:n määräysten nojalla.

a. *Uuden oikeudenkäynnin vireilletulo ja asian vireilläolon vaikutukset.*

Vaikka OK 31:3 lähtee siitä, että muutoksenhakija on osoitettava siihen oikeuteen, joka on asiassa viimeksi tuominut, ei tätä säännöstä noudateta käytännössä poikkeuksettomasti. Olemme jo toisessa yhteydessä huomauttaneet, että purkuinstanssi on toisinaan menetellyt sillä tavoin, että se on OK 31:3:n nojalla purkanut (kumonnut) jutussa antamansa tuomion sekä samalla, kumoten alempien tuomioistuinten asiassa antamat ratkaisut, siirtänyt jutun alimpaan instanssiin. Näissä tapauksissa ei siis pääasian uusi käsittely ole kokonaisuudessaan tapahtunut jutussa viimeksi tuominneessa oikeudessa, vaan pääasiallisesti jossakin muussa tuomioistuimessa.¹⁸⁹

Silmälläpitäen niitä säännönmukaisia tilanteita, jolloin uusi oikeudenkäynti tapahtuu asiaa viimeksi käsitelleessä oikeudessa, voidaan kysyä, milloin tämä oikeudenkäynti tulee vireille. OK 31:3 ei anna kysymykseen suoranaista vastausta, sillä tässä lainpaikassa lausutaan vain, että hakija on osoitettava siihen oikeuteen, joka on asiassa viimeksi

suuremmalla syyllä on täytäntöönpanokiellon antaminen sallittava, jos lähdetään siitä, että purkupäätös sisältää aikaisemman tuomion ehdollisen kumoamisen.

¹⁸⁹ Ks. myös s. 159 aliv. 10:ssä sekä s. 232 aliv. 158:n jäljessä olevaa esitystä.

tuominnut. Sen vuoksi onkin puheenalaista kysymystä tarkasteltava oikeuskäytön valossa kiinnittämällä erikseen huomiota riita- ja rikosasioihin. — Mitä tulee ensiksimainittuihin, niin käytännössä noudatetaan siis sitä tapaa, että purkuinstanssi, suostuessaan anomukseen, samalla asettaa määräajan, jonka kuluessa hakijan on pantava juttu uudelleen vireille asiassa viimeksi tuominneessa oikeudessa. Tämä tosiasia osoittaa, ettei juttu vielä purkuanomuksen hyväksymisen johdosta ole tullut vireille. Ainoastaan niissä poikkeuksellisissa tilanteissa, jolloin purkuinstanssi on samassa päätöksessä (tuomiossa) hyväksynyt purkuanomuksen ja ottanut riita-asian uudestaan käsiteltäväkseen, tulee juttu ilman muuta vireille.¹⁹⁰

Riitajutuissa on siis hakijan yleensä ryhdyttävä toimenpiteisiin pääasian uudelleen vireillepanemiseksi. Ja jos juttua viimeksi käsitellyt tuomioistuin oli alioikeus, on asia pantava vireille riita-asioista säädettyssä järjestyksessä, siis haasteella.¹⁹¹ Positiiviseen oikeuteen sisältyvien laillista haastetta koskevien määräysten lisäksi on hakijan noudattettava sitä määräaika, joka purkupäätöksessä on asetettu jutun vireillepanoa varten. Viimeksimainitun aikamääräyksen noudattamatta jättäminen aiheuttaakin sen, ettei pääasia voida ottaa uudelleen tutkittavaksi, vaan on kanne jätettävä käsiteltäväksi ottamatta.¹⁹² — Mikäli taas riita-asiaa on viimeksi käsitelty HO tai KKO, pannaan juttu vireille sillä tavoin, että hakija jättää purkupäätöksessä mainitun ajan kuluessa asianmukaisen muutoksenhakukirjelmän tuomioistuimeen. Sitä ennen on purkupäätöksessä olevien määräysten mukaisesti vasta-

¹⁹⁰ Vireilletulohetkenä pitäisimme tällöin sitä ajankohtaa, jolloin purkupäätös annetaan. Sen sijaan ei pääasia voine tällaisissa tapauksissa tulla vireille vielä sen johdosta, että purkuanomus jätetään KKO:een. Eihän purkuanomuksen sisäänjättämishetkellä voida tietää, ratkaistaanko »pääasia» samalla kertaa kuin purkuanomus hyväksytään vai tapahtuuko pääasian käsitteleminen erityisessä oikeudenkäyntimenettelyssä. Ks. myös s. 230 aliv. 150:n edellä olevaa esitystä.

¹⁹¹ Ks. myös *Wrede*: II, s. 337 ja *Rättegångsförfarandet*, s. 129. Ks. lisäksi esim. KKO 1935, tied. n:o 395: » — — — laillisin haastein panemaan mainitulla päätöksellä ratkaistun jutun uudelleen vireille — — —».

¹⁹² Tästä on taas seurauksena, että kun oikeuskäytön mukaan purkupäätös riita-asioissa sisältää tuomion ehdollisen kumoamisen, niin tämä ehdollinen kumoaminen »peruutuu» ja tuomio tulee jälleen sellaiseksi ikäänkuin ei mitään tuomionpurkua olisi tapahtunut. Vrt. vastalausutun johdosta myös s. 243 aliv. 180:n kohdalla olevaa esitystä.

puolelle hyvissä ajoin todisteellisesti tiedoitettava aiotusta kirjelmän si-
sään jättämisestä.¹⁹³

Kun selvitetään kysymystä rikosasiaa koskevan uuden oikeuden-
käynnin vireilletulohetkestä, on kiinnitettävä huomio siihen tosiasiaan,
ettei purkupäätöksessä yleensä aseteta minkäänlaista määräaika, vaan
että purkupäätös siihen kuuluvine asiakirjoinen lähetetään KKO:n toi-
mesta jutussa viimeksi tuominneeseen oikeuteen. Lisäksi on viitattava
siihen aikaisemmin mainittuun seikkaan, että purkupäätöksessä käyte-
tään suunnilleen samanlaista sanontaa kuin palautettaessa (siirrettäessä)
tavallinen rikosjuttu alempaan instanssiin uutta lainmukaista käsitte-
lyä varten.¹⁹⁴ Nyt selostettujen tosiasioiden nojalla olisimme valmiit
päätymään siihen tulokseen, että rikosasia (»pääasia») tulee vireille
purkupäätöksen antamishetkellä. Voidaankin sanoa, että KKO:n pur-
kupäätös tällöin vastaa tavallisessa muutoksenhakumenettelyssä annet-
tua ylemmän instanssin tuomiota, jossa alemman tuomioistuimen jutussa
antama tuomio kumotaan (poistetaan) ja asia palautetaan alempaan
instanssiin.¹⁹⁵

Jutun vireilläolon vaikutuksista on taas huomattava, että niitä on
arvosteltava sen mukaan, mitä voimassaoleva prosessilainsäädäntö yleen-
sä määrää asian vireilläolon vaikutuksista. Mitä taas tulee siihen ky-
symykseen, mikä vaikutus purkuanomuksen hyväksyvällä päätöksellä
on anomuksen kohteena olevaan tuomioon, niin on kysymystä jo toi-
sessa yhteydessä seikkaperäisesti selvitetty. Tällä kysymyksellä ei ole-
kaan mitään *välitöntä* yhteyttä uuden oikeudenkäynnin vireilläolon vai-
kutusten kanssa.

¹⁹³ Ks. myös *Wrede*: II, s. 337. Oikeuskäyttöimme alalta mainittakoon esim.
KKO 1924, p:t n:o 722; KKO:n p. 30. 9. 1927 n:o 3316; ja KKO:n p. 19. 6. 1936
n:o 1697.

¹⁹⁴ Ks. tekstissä lausutun johdosta s. 244 aliv. 181:n kohdalla olevaa esitystä. —
Luonteenomaisen esimerkin siitä, että juttu purkuanomuksen hyväksyvässä pää-
töksessä palautetaan (siirretään) alempaan tuomioistuimeen, tarjoaa KKO 1935,
tied. n:o 215 (ks. siitä s. 202 aliv. 97:ssä olevaa selostusta). Ks. lisäksi esim. s. 159
aliv. 10:ssä mainittuja OO 1917, p:t n:o 647 ja KKO 1933, tied. n:o 275.

¹⁹⁵ Tavallisissa palauttamistapauksissa onkin asian laita se, että pääasia, joka
varsinaisen muutoksenhakukeinon käyttämisen johdosta on vireillä ylemmässä
tuomioistuimessa, tulee palauttamisen johdosta ilman muuta vireille siinä oikeu-
dessa, mihin juttu palautetaan (siirretään). Ks. tämän johdosta *Wrede*: II, s. 288 ja
Kallenberg: Rättsmedlen, s. 238. — Tekstissä esitetty pitänee myöskin paikkansa
Ruotsin oikeuskäyttöön nähden. Ks. *Proc. bet.* II, s. 234.

b. OK 31:3:ssa säädetty prestaatiovelvollisuus.

Tässä lainpaikassa määrätään, että ennen kuin hakija saa esittää uudet perusteensa, on hänen täytettävä se, mitä OK 31:2:ssa on sanottu ja lisäksi vannottava OK 31:3:ssa tarkemmin säännöstellty puhtaantunnonvala. Mainittua prestaatiovelvollisuutta on syytä tarkastella seuraavassa.

OK 31:3:n käyttämästä sanonnasta ilmenee, että prestaatiovelvollisuuden täyttämistä on pidettävä erityisenä oikeudenkäyntiedellytyksenä. Ennen prestaatiovelvollisuuden täyttämistä ei hakija näet saa esittää uusia perusteitaan.¹⁹⁶ Ja hänen kanteensa on siis prestaatiovelvollisuuden laiminlyömisestä johdosta jätettävä käsiteltäväksi ottamatta.

Mitä taas tulee prestaatiovelvollisuuden tarkempaan sisällykseen, niin on tätä seikkaa jo aikaisemmin selvitelty. Niinpä on OK 31:3:n säätämään puhtaantunnonvalaan nähden mainittu, että se käytännössä tulee kysymykseen ainoastaan silloin, kun KKO on nimenomaan määrännyt hakijan tekemään valan.¹⁹⁷ Muut puheenalaisen lainpaikan tarkoittamat suoritukset ovat taas samat kuin OK 31:2:ssa. Kun viimeksimainitun lainpaikan säännöksiä tutkittaessa on varsin seikkaperäisesti tarkasteltu mainittua prestaatiovelvollisuutta, niin tyydymme muutama lyhyihin huomautuksiin.

Siviiliprosessuaalisen tuomionpurun ollessa kyseessä rajoittuu tuomion täyttämismvelvollisuus tietenkin sellaisiin tilanteisiin, jolloin itse tuomio on määrännyt hakijan tehtäväksi jonkin prestaation. Tässä yhteydessä on lisäksi viitattava siihen, ettei tuomion täyttämismvelvollisuus tule kysymykseen 1) jos hakija todisteellisesti on niin varaton, ettei hän kykene velvoitustaan täyttämään tai 2) kun tuomion täyttäminen aiheuttaisi olotilan, jonka muuttaminen tuomion täyttämistä edeltänyttä olotilaa vastaavaksi ei käytännössä olisi mahdollista.¹⁹⁸

Rikosprosessuaalisen tuomion täyttämismvelvollisuuteen nähden on aivan yleisesti lausuttava, että se tulee paljon harvemmin kysymykseen

¹⁹⁶ OK 31:3:ssa käytetään nimenomaan sanontaa: »Ennenkuin hän saa siellä tuoda esiin perusteensa, täyttäköön kaiken sen — — —.»

¹⁹⁷ Ks. s. 175 aliv. 42:n ja s. 231 aliv. 153:n jäljessä lausuttua. Ruotsin oikeuskäytön kannasta ks. taas *Proc. bet.* II, s. 234. — *Wrede* lausuu OK 31:3:ssa säännöstelystä valasta, että se on »en kalumnied, genom vilken sökanden bekräftar sin goda tro och redbara avsikt, ungefär som i vrängoeden» (*Wrede*: II, s. 338). Puheenalaisen valan johdosta ks. lisäksi s. 58 aliv. 25a:n kohdalla olevaa esitystä.

¹⁹⁸ Ks. tämän johdosta s. 124 aliv. 68:n edellä olevaa esitystä.

kuin riita-asioissa. Tästä seikasta on jo aikaisemmin huomautettu.¹⁹⁹ Mistään tuomion täyttämisvelvollisuudesta ei yleensä saata olla puhetta, kun purkua haetaan syytetyn (tuomitun) vahingoksi. Poikkeuksellisesti voidaan kumminkin ajatella, että heräisi kysymys tuomion täyttämisvelvollisuudesta. Jos esim. vain asianomistaja, jonka ajama syyte on tullut lainvoimaisella tuomiolla hylätyksi, anoo tuomionpurkua syytetyn vahingoksi, niin voitaneen soveltaa nyt puheenaolevaa määräystä silloin, kun asianomistaja oli tuomiossa velvoitettu korvaamaan vastapuolensa oikeudenkäyntikulut. Mikäli on kyseessä purku syytetyn eduksi, niin tuomion täyttämisvelvollisuus tarkoittaa vain asianomistajan henkilökohtaista laatua olevien vaateitten turvaamista. Sellaisia vaateita ovat välittömästi rikokseen perustuva vahingonkorvaus sekä oikeudenkäyntikulut. Sen sijaan on ilmeistä, ettei rangaistusvaateen ja siihen verrattavissa olevien tuomiossa vahvistettujen julkisoikeudellisten vaateitten »suorittamista» voida mahdollistaa nyt puheenaolevan prestaatiovelvollisuuden puitteisiin. Mitä taas tulee esim. velvoitukseen korvata valtiolle valtionvaroista etukäteen suoritettut todistajanpalkkiot, niin ne on nyt esilläolevassa suhteessa rinnastettava asianomistajalle tuomittuihin oikeudenkäyntikuluihin.²⁰⁰

OK 31: 3:sta verrattuna OK 31: 2:n säännöksiin ilmenee, että hakijan on asetettava takaus »siitä kulungista ja vahingosta, jonka palkitsemiseen hän ehkä katsotaan asiassa velvolliseksi». Puheenaolevan takauksen oikeudellista laatua ja takauksen asettamisen oikeudellista merkitystä olemme jo aikaisemmin käsitelleet.²⁰¹ Tulkoon vain lyhyesti mainituksi, että takauksen asettaminen on säädetty silmälläpitäen lähinnä riita-asioita. Ja ennen kaikkea on huomattava, ettei takauksen asettamista voida vaatia silloin, kun virallinen syyttäjä on joko hakijana tai vastapuolena.²⁰²

OK 31: 3:n säätämän suoritusvelvollisuuden täyttämisen ajankohtaan nähden on mainittava seuraavaa: OK 31: 3:ssa käytetystä sanonnasta ja suoritusvelvollisuuden täyttämistä koskevista OK 31: 2:n määräyksistä on tehty se johtopäätös, että jos pääasia on alioikeuden käsiteltävänä, niin prestaatiovelvollisuus on täytettävä ennen kuin asia ote-

¹⁹⁹ Ks. s. 230 aliv. 151 i.f. ja s. 232 aliv. 157:n edellä lausuttua.

²⁰⁰ Tekstissä lausutun johdosta ks. myös s. 124 aliv. 68:n jäljessä olevaa esitystä. — Esimerkkinä syytetty-hakijan suorittamisvelvollisuudesta mainittakoon KKO 1923, p:t n:o 681.

²⁰¹ Ks. s. 126 aliv. 71:n jäljessä lausuttua.

²⁰² Ks. myös s. 128 aliv. 75:n edellä olevaa esitystä.

taan alioikeudessa ensimmäisen kerran käsiteltäväksi. Mikäli taas pääjutun käsittelee HO tai KKO, on pretaatiot tehtävä ennen kuin asia esitellään lopullista ratkaisua varten.²⁰³

c. Purkuperusteiden asemasta uudessa oikeudenkäynnissä.

Selviteltäessä lainvoiman saaneen tuomion purkamisen käsitettä, on huomautettu siitä, että ainoastaan ne perusteet, joiden nojalla tuomion oikeusvoima kumottiin, voivat joutua harkinnan alaisiksi uudessa oikeudenkäynnissä.²⁰⁴ Tämä lain omaksuma kanta ilmenee selvästi OK 31:3:sta, jossa säädetään: »— — — tutkikoon tuomari ne uudet perusteet, niin myös mitä vastapuoli niihin vastaa, ja olkoon tuomarilla valta muuttaa entinen tuomio, jos perusteet ovat niin pätevät.» Puheenalaisen säännöksen johdosta on kumminkin esitettävä eräitä huomautuksia.

OK 31:3 rajoittaa siis jutussa viimeksi tuominneen oikeuden tutkimisvallan sen seikan selvittämiseen, aiheuttavatko uudet perusteet aikaisemmin annetun tuomion muuttamisen. Tuomion muuttaminen on OK 31:3:n mukaan niin ollen mahdollinen vain sillä edellytyksellä, että KKO:n purkupäätöksen pohjana olevat »uudet perusteet» osoittavat jutussa annetun tuomion olevan aineellisesti väärän. Mikäli näin ei ole asian laita, on aikaisempi tuomio vahvistettava.²⁰⁵ Tämä lain kanta merkitsee samalla sitä, että jutun uuden tutkimisen kannalta on asiaan vaikuttamatonta, onko jutussa annettu tuomio joiltakin muilta osin tai jollakin muulla perusteella väärä.²⁰⁶ Tuntuu lisäksi siltä, ettei aikaisemmassa oikeudenkäynnissä esitettyjä ja tutkittuja perusteita saada lain mukaan ottaa huomioon punnittaessa purkuperusteiden (»uusien perusteiden») vaikutusta.²⁰⁷

Käytännössä ei nyt kosketeltuja johtopäätöksiä voitane kuitenkaan jyrkästi ylläpitää. Kirjallisuudessa on lausuttu, että tuomioistuimen on

²⁰³ Ks. Wrede: II, s. 338. — Oikeuskäytön alalta ks. esim. KKO 1935, tied. n:o 395 (alioikeudessa) ja KKO:n p. 19. 6. 1936 n:o 1697 (HO:ssa). — Mikään ei tietenkään estä, että hakija jo purkuanomuksensa oheen liittää selvityksen suoritusvelvollisuutensa täyttämistä. Ks. sen johdosta s. 175 aliv. 41:n kohdalla ja samassa aliviitassa olevaa esitystä.

²⁰⁴ Ks. s. 157 aliv. 7:ssä lausuttua.

²⁰⁵ Ks. Wrede: II, s. 338, Rättegångsförfarandet, s. 130 ja Zivilprozessrecht, s. 303 s.; Nordling, s. 49; sekä Broomé, s. 321 s.

²⁰⁶ Ks. myös Wrede: II, s. 338 ja Rättegångsbalken II, s. 252 sekä Nordling, s. 49.

²⁰⁷ Näin Broomé, s. 321.

tutkittava, ovatko esitetyt uudet perusteet joko yksinään tai yhdessä jutussa aikaisemmin esitettyjen seikkojen kanssa sellaisia, että ne aiheuttavat tuomion muuttamisen.²⁰⁸ Tämä huomautus on oikea. Uusien perusteiden merkitystä lienee käytännössä varsin vaikea, vieläpä suorastaan mahdoton selvittää, ellei samalla oteta huomioon jutussa aikaisemmin esitettyä näyttöä.²⁰⁹ Ja sellainen aikaisemman näytön huomioon ottaminen johtanee helposti siihen, että aikaisempi näyttö joutuu jonkinlaisen uuden arvioinnin kohteeksi. Näin on asian laita etenkin silloin, kun todisteiden vakuuttavuutta punnittaessa noudatetaan vapaa-ta todisteiden harkintaa.²¹⁰

Edelläoleva esitys purkuperusteiden asemasta uudessa oikeudenkäynnissä rakentuu siis OK 31:3:ssa olevien säännösten varaan. Jos taas oikeuskäytön valossa tarkastellaan puheenalaista kysymystä, niin on yleisenä huomautuksena lausuttava, että oikeuskäytön kanta on ilmeisesti johtanut siihen, että OK 31:3:n edelläselostetut säännökset ovat käytännössä tulleet ehkä kokonaan syrjäytetyiksi. Tämän tosiasian valaisemiseksi lausuttakoon muutama sana.

Purkuanomuksen hyväksyvä päätös sisältää oikeuskäytön mukaan sen, että tuomionpurun kohteena oleva tuomio tulee kumotuksi ja on alkuperäisen tuomion kumoutuminen riita-asioissa ehdollinen ja rikos-jutuissa ehdoton. Tällainen purkupäätös, jonka nojalla jutussa viimeksi tuominnut oikeus sittemmin joutuu pääasiaa uudelleen käsittelemään, ei sisällyksensä nojalla yleensä aseta alemman instanssin tutkimisvallalle sellaisia rajoituksia kuin OK 31:3:n säännökset. Siitä taas tuntuu johtuvan, että kun asianomainen tuomioistuin ryhtyy pääasiaa uudelleen tutkimaan, se ei tule kiinnittäneeksi huomiotaan OK 31:3:n määräyksiin purkuperusteiden asemasta uudessa oikeudenkäynnissä. Onkin varsin todennäköistä, että alemmat instanssit lähtevät siitä, että niillä on purkupäätöksen vetämissä rajoissa mahdollisuus vapaasti käsitellä pääasia uudelleen. Niin ollen muodostuu menettely uudessa oikeudenkäynnissä esitettävän selvityksen kannalta vastaavasti samana-laiseksi kuin sellaisissa jutuissa, joissa asia on tavallisessa oikeuden-

²⁰⁸ Wrede: II, s. 338 ja Zivilprozessrecht, s. 303 s. sekä Wrede-Sjöström, s. 292. Ks. myös Goltdammer, s. 664 ja Wetzell, s. 676 s.

²⁰⁹ Ks. myös Broomé, s. 322; Goltdammer, s. 523; v. Hentig, s. 100 s.; ja v. Kries, s. 432.

²¹⁰ Ks. myös Goltdammer, s. 523.

käyntimenettelyssä palautettu lisänäytön esittämistä varten takaisin alempaan tuomioistuimeen.²¹¹

Vaikka OK 31: 3:n säännökset purkuperusteiden asemasta uudessa oikeudenkäynnissä tuntuvat siis olevan miltei kaikkea käytännöllistä merkitystä vailla silloin, kun on kysymyksessä uusi oikeudenkäynti jutussa viimeksi tuominneessa oikeudessa, ei näiden säännösten mahdollinen soveltaminen ole vielä edellälausutulla tullut selvitettyksi. Saatetaan näet kysyä, eikö puheenalaisia määräyksiä olisi kumminkin analogisesti käytettävä purkuinstanssissa tapahtuvassa purkumenettelyssä. Tähän kysymykseen on annettava myönteinen vastaus. Kun näet purkuinstanssin päätös, jolla purkuanomus hyväksytään, merkitsee oikeuskäytön mukaan purkumenettelyn kohteena olleen tuomioistuinratkaisun joko ehdollista tai ehdotonta kumoamista, niin voidaan syystä sanoa, että tällöin on tapahtunut *eräänlainen pääasiaan kohdistunut tutkimus*. Normaalitilanteissa tämän tutkimuksen vaikutukset rajoittuvat asianomaisen tuomioistuinratkaisun kumoamiseen ja asian siirtämiseen sen tuomioistuimen käsiteltäväksi, joka on jutussa viimeksi tuominut. Samanlaiseksi muodostuu tilanne niissä suhteellisen harvinaisissa tapauksissa, jolloin KKO on purkupäätöksessään kumonnut oman ratkaisunsa ja alempien tuomioistuinten pääasiassa antamat ratkaisut ja siirtänyt asian alimpaan instanssiin. Ja aivan selvästi tapahtuu pääasian uusi tutkiminen silloin, kun purkumenettelyn kohteena oleva ratkaisu pelkää kumotaan, ilman että asia samalla siirrettäisiin jutussa viimeksi tuominneeseen oikeuteen. — Kysymyksessä olevien OK 31: 3:n säännösten käyttäminen purkuinstanssissa tapahtuvassa menettelyssä merkitsee siis sitä, että KKO:ssa on noudatettava edelläselostettuja määräyksiä purkuperusteiden asemasta uudessa oikeudenkäynnissä. Tarkemmin eritellen tämä tietää seuraavaa: Kun purkuinstanssissa harkitaan kysymystä purkuanomuksen hyväksymisestä, on rajoituttava tutkimaan, aiheuttavatko uudet perusteet joko yksinään tai yhdessä jutussa aikaisemmin esitettyjen seikkojen kanssa sen, että purkumenettelyn kohteena olevaa ratkaisua olisi muutettava. Mikäli tämä harkinta johtaa kielteiseen tulokseen, on purkuanomus hylättävä. Jos taas harkinnan tulos on myönteinen, hyväksytään purkuanomus, mikä siis oikeuskäytön mukaan sisältää purun alaisen ratkaisun joko ehdollisen tai ehdottoman kumoamisen.

²¹¹ Vrt. *Tirkkoneen*: *Reformatio in pejus*-kiellosta, s. 231 s. Ks. myös edellä s. 159 aliv. 10 i.f. olevaa esitystä.

Tässä yhteydessä on kuitenkin syytä nimenomaan tuomitun (syytetyn) eduksi tapahtuvaa tuomionpurkua silmälläpitäen todeta, että sekä julkinen että yksityinen etu vaatii sitä, että henkilöä kohtaa aineellisesti oikea tuomio. Siitä puolestaan johtuu, että on tuskin mahdollista edes periaatteessa noudattaa sitä sääntöä, että jutun uuden tutkimisen kannalta on asiaan vaikuttamatonta, onko purkumenettelyn kohteena ollut tuomio joiltakin muilta osin tai jollakin muulla perusteella väärä.

Lopuksi mainittakoon, että jos purkuinstanssi on määrännyt hankittavaksi jotakin tiettyä selvitystä, on se tuomioistuin, joka käsittelee pääasian uudestaan, velvollinen noudattamaan siinä suhteessa saamiaan ohjeita.

d. Muut uudessa oikeudenkäynnissä ehkä ilmenevät erikoisuudet.

Kun OK 31:3:ssa määrätään, että vastapuolta on uusien perusteiden johdosta kuultava (»niin myös mitä vastapuoli niihin vastaa»), ei tällainen säännös sisällä mitään poikkeusta tavallisessa oikeudenkäynnissä noudatettavista periaatteista.²¹² Missä määrin vastapuolen on tällöin henkilökohtaisesti oltava oikeudenkäynnissä saapuvilla, määräytyy yleisten prosessuaalisten normien mukaan.

Tässä yhteydessä on aiheellista kosketella erästä säännöstä 18. 5. 1927 ann. laissa valtion vastuunalaisuudesta virkamiehen aikaansaamasta vahingosta. Tämän lain 7 §:n 1 kappaleessa määrätään seuravaa: »Vaatimus syyttömästi tuomitulle tai vangitulle tulevasta korvauksesta voidaan tehdä ja ratkaista itse rikosasian yhteydessä, kun rikos pannaan syytteeseen tai asia tulee uudestaan käsiteltäväksi.» Tämä säännös verrattuna saman lain 1 §:n määräyksiin osoittaa, että jos rangaistustuomio on syytetyn eduksi kumottu ja pääasia joutunut uudelleen käsiteltäväksi, niin puheenaolevan lain määräyksiin perustuva vahingonkorvausvaade voidaan toteuttaa uudessa oikeudenkäynnissä.

e. Uudessa oikeudenkäynnissä annetun tuomion sisällyksestä ja vaikutuksista.

Ennen kuin ryhdymme tutkimaan otsakkeessa mainittua kysymystä, on lausuttava muutama sana siitä tapauksesta, että muutoksenhakijan

²¹² Siitä, miten puheenalaista sääntöä on käytännössä sovellettu silloin, kun on kyseessä KKO:n oman ratkaisun purkaminen, ks. kuitenkin s. 230 aliv. 150:n koh-

kannetta (syytettä) ei oteta uudessa oikeudenkäynnissä käsiteltäväksi. Mitä ensinnäkin tulee *riita-asioihin*, niin on seurauksena kanteen käsiteltäväksi ottamatta jättämisestä se, että alkuperäinen tuomio jää voimaan.²¹³ *Rikosjuttuihin* nähden huomattakoon taas seuraavaa. Jos lähdetään OK 31: 3:ssa omaksutusta säännöstelystä, jonka mukaan purkuanomuksen hyväksyvä päätös ei kumoa itse tuomiota, vaan ainoastaan sen oikeusvoiman, johtuu tästä, että kun syyte on jätetty käsiteltäväksi ottamatta, saa alkuperäinen tuomio takaisin oikeusvoimansa. Mikäli taas oikeuskäytön valossa tarkastellaan esilläolevaa tapausta, niin on todettava, että koska purkupäätös sisältää rikosjutussa annetun tuomion ehdottoman kumoamisen, on tilanne syytteen käsiteltäväksi ottamatta jättämisen jälkeen edelleenkin se, ettei jutussa ole olemassa minkäänlaista tuomiota. Käytännössä tapahtunee kumminkin harvoin, että rikosasiaa koskevassa uudessa oikeudenkäynnissä annettaisiin sellainen päätös, jolla syyte jätetään käsiteltäväksi ottamatta. Onhan rikosjuttu joutunut asiaa viimeksi käsitelleen oikeuden tutkittavaksi sen johdosta, että KKO on palauttanut (siirtänyt) asian sanottuun tuomioistuimeen.

Siirrymme nyt tarkastelemaan sellaista uudessa oikeudenkäynnissä annettua tuomiota, joka hylkää jutussa esitetyn kanteen (syytteen). Tällaisista tuomioista säädetään OK 31: 3:ssa seuraavaa: »Jos havaitaan toisin olevan» — so. mikäli uudet perusteet eivät ole niin pätevät, että aikaisempaa tuomiota voidaan muuttaa — »maksakoon se, joka on niihin nojautunut, vastapuolen kulut ja vahingon; rangaistakoon myös niinkuin 29 Luvussa on sanottu.» — Kanteen hylkäävän tuomion vaikutuksia silmälläpitäen on lisäksi kiinnitettävä huomio OK 31: 3:ssa käytettyyn sanontaan »ja olkoon tuomarilla valta muuttaa entinen tuomio, jos perusteet ovat niin pätevät». Tätä sanontaa olemme jo aikaisemmin käsitelleet ja maininneet sen osoittavan, ettei tuomionpurkuanomuksen hyväksyvä päätös OK 31: 3:n mukaan kumoa itse tuomiota.²¹⁴ Puheenalaisesta sanonnasta ilmenee epäsuorasti myöskin se, että elleivät perusteet ole »niin pätevät», on aikaisempi tuomio vahvistet-

dalla olevaa esitystä. — Tekstissä lausutun johdosta ks. myös *Wrede: Rättegångsförfarandet*, s. 130.

²¹³ Alkuperäinen tuomio jää siis tekstissä mainitussa tilanteessa voimaan aivan riippumatta siitä, katsotaanko purkupäätöksen sisältävän tuomion ehdollisen kumoamisen vai ainoastaan tuomion oikeusvoiman kumoamisen. Vrt. tämän johdosta s. 243 aliv. 180:n kohdalla olevaa esitystä.

²¹⁴ Ks. s. 156 aliv. 6a:n edellä olevaa esitystä.

tava.²¹⁵ Uudessa oikeudenkäynnissä annetun kanteen (syytteen) hylkäävän tuomion tulee siis OK 31:3:n säännösten mukaan sisältää vain se, että jutussa annettu aikaisempi tuomio vahvistetaan. Ja tilanne on tällöin verrattavissa siihen toisessa yhteydessä kosketeltuun tapaukseen, että takaisinsaantioikeudenkäynnissä ajettu kanne hylätään: yksipuolinen tuomio tulee näet silloin vahvistetuksi.²¹⁶

Edellälausuttu pohjautuu siis OK 31:3:n säännöksiin. Aivan toisenlaiseksi muodostuu uudessa oikeudenkäynnissä annetun kanteen (syytteen) hylkäävän tuomion sisällys silloin, kun lähdetään siitä oikeuskäytön omaksumasta kannasta, että purkuanomuksen hyväksyvä päätös merkitsee riita-asioissa tuomion ehdollista kumoamista ja rikosjutuissa taas tuomion ehdotonta kumoamista. Tällöin ei näet enää ole mitään aikaisempaa tuomiota, joten uusi tuomio on sisällykseltään alkuperäisen tuomion kanssa identtinen. Uusi tuomio onkin tullut purkuinstanssin kumoaman alkuperäisen tuomion tilalle.²¹⁷

²¹⁵ Tällainen »vahvistaminen» ehdotettiin nimenomaan säädettäväksi 1734 vuoden lain oikeudenkäymiskaarta koskeissa ehdotuksissa I ja II. Ks. sen johdosta s. 63 aliv. 39:n edellä olevaa esitystä.

²¹⁶ Ks. s. 247 aliv. 188:ssa olevaa esitystä. — Selvyyden vuoksi on mainittava, ettei OK 31:3:n nyt selostettuja säännöksiä voida käyttää silloin, kun on kysymys tuomionpurusta syytetyn eduksi. Vrt. sen johdosta s. 241 aliv. 178:n kohdalla lausuttua. Tällöin on näet uudessa oikeudenkäynnissä annetun päätöksen sisällystä ja vaikutuksia arvosteltaessa lähdettävä siitä, että purkupäätös merkitsee alkuperäisen tuomion ehdotonta kumoamista.

²¹⁷ Vrt. myös s. 243 aliv. 180:n ja s. 244 aliv. 181:n kohdalla olevaa esitystä.

Käytännössä voi kumminkin syntyä sellaisia poikkeuksellisia tilanteita, jolloin uudessa oikeudenkäynnissä annettu kanne hylkäävä tuomio ei ole sisällykseltään identtinen purkuinstanssin kumoaman alkuperäisen tuomion kanssa. Sellaiseksi muodostui tilanne oikeustapauksessa KKO 1936, tied. n:o 344: Sitten kun KKO oli 14. 10. 1935. antamallaan päätöksellä uuden syytteen nostamista varten purkanut KO:n 22. 10. 1921 julistaman päätöksen, jolla eräät henkilöt oli RL 21:12:n nojalla tuomittu lievistä pahoimpitelyistä rangaistukseen, hylättiin mainittuja henkilöitä vastaan ajettu uusi syyte osittain toteennäyttämättömänä ja osittain vanhentuneena: — Puheenalaisen oikeustapauksen sisällyksestä on vielä mainittava, että KKO lausui uuden syytteen johdosta antamassaan päätöksessä, että KKO:n purkama KO:n päätös »jäi asian näin päättyessä pysyväksi». Tämä josakin määrin oudolta tuntuva lausuma saa riittävän selityksensä oikeustapauksessa ilmenevästä erikoislaatuisesta tilanteesta. KKO oli näet purkanut KO:n päätöksen siinä tarkoituksessa, että vastaajat tuomittaisiin rangaistukseen ankaramman lainpaikan mukaan. Vastaajien syyllisyyttä ei kuitenkaan voitu uudessa oikeudenkäynnissä selvittää eikä vastaajien tuomitseminen jonkin lievemmän lainpaikan mukaan ollut enää mahdollista, koska rikoksen syytteeseenpano oli vanhentunut. Niin ollen vastaajat olisivat välttyneet kaikesta rangaistuksesta, ellei KKO:n pur-

OK 31:3:sta ilmenee, että jos uudessa oikeudenkäynnissä ajettu kanne (syyte) on hylätty, on hakija velvoitettava korvaamaan vasta puolensa kärsimät kulut ja vahinko. Mitä tulee vastapuolelle suoritettavan korvauksen laajuuteen, kohdistuu se sekä KKO:ssa tapahtuneessa purkumenettelyssä että uudessa oikeudenkäynnissä syntyneiden kulujen ja vahingon korvaamiseen.²¹⁸ Onko vastapuolen kulujen ja vahingon korvaamisvelvollisuus sitten aina ehdoton? Puheenalaisen säännöksen samaten kuin OK 31:2:ssa olevan vastaavanlaisen määräyksen sisällys on siksi kategorinen, ettei *yleensä* liene mahdollista analogisesti soveltaa OK 21 lukuun sisältyviä oikeudenkäyntikulujen korvaamisvelvollisuutta koskevia säännöksiä.²¹⁹ Kumminkin saatetaan ajatella sellaisia *poikkeuksellisia* tilanteita, jolloin tuntuu olevan pakko kuitata kulut asianosaisten kesken silloinkin, kun hakijan kanne on hylätty. Niinpä olisimme valmiit OK 21:3:n määräysten analogiseen soveltamiseen, jos »vastapuoli on saatettu valalle». Ja myöskin tuntuu siltä, että »jos asiassa on useampia kanteita, ja riitapuolet niissä vuoroin voittavat, vuoroin kadottavat», on noudatettava OK 21:4,1:ssä (asetuksessa 7. 9. 1901) lausuttua periaatetta, jonka mukaan kummankin asianosaisen on pidettävä jutun vuoksi kärsimänsä kulut omana vahinkonaan.²²⁰

OK 31:3:ssa lähdetään siitä, että jos hakijan vaatimukset on hylätty, on häntä rangaistava OK 29 luvussa olevien säännösten nojalla. Lainlaatijan mielestä on siis kyseessä eräänlainen oikeudenkäynnin väärinkäyttäminen siitä aiheutuvine rangaistusseuraamuksineen.²²¹ Tuntuu kumminkin siltä, ettei mainittua rangaistusmääräystä yhtä vähän kuin vastaavanlaista säännöstä OK 31:2:ssa enää nykyään sovelleta.²²²

kamaa KO:n päätöstä olisi jälleen saatettu voimaan. Nyt selostetun oikeustapauksen nojalla on siis todettava, että KKO:n 14. 10. 1935 antama purkupäätös sisälsi ex post tarkastellen sen, että KO:n 22. 10. 1921 julistama päätös kumottiin jollakin tavoin ehdollisesti.

²¹⁸ Ks. *Wrede*: II, s. 338; vrt. *Wildte*, s. 368 ss.

²¹⁹ Ks. myös *Wildte*, s. 367 s. ja s. 369 s. Vrt. lisäksi s. 148 aliv. 121:n edellä olevaa esitystä. — Tekstissä lausutun täydennykseksi on syytä mainita, ettei vastapuolen kulujen ja vahingon korvaamista koskeva velvollisuus voi tarkoittaa virallisen syyttäjän asemassa olevaa henkilöä — olipa hän sitten hakijana tai vastapuolena.

²²⁰ Vrt. *Wildte*, s. 369 s.

²²¹ Ks. *Wrede*: II, s. 338 ja s. 381 s. sekä *Rättegångsförfarandet*, s. 140 s.; vrt. lisäksi *Uppström*, s. 156; *Sjögren*, s. 155 s.; ja *Wildte*, s. 409.

²²² Vrt. *Wrede*: II, s. 382. Ks. myös *Wildte*, s. 413 ja lisäksi s. 147 aliv. 119:n edellä olevaa esitystä.

Tämän jälkeen on tutkittava uudessa oikeudenkäynnissä annetun *kanteen* (syytteen) *hyväksyvän tuomion* vaikutuksia. OK 31:3:sta ilmenee, että jos (uudet) perusteet ovat tarpeeksi pätevät, on »tuomarella valta muuttaa entinen tuomio». Jutussa annetaan niin ollen uusi tuomio, joka »muuttaa» aikaisemman tuomion. Tämä merkitsee sitä, että uuden tuomion antamisen johdosta tulee jutussa aikaisemmin annettu tuomio kumotuksi, mikäli se on ristiriidassa uuden tuomion sisällyksen kanssa.²²³ Uudella tuomiolla onkin konstitutiivinen vaikutusteho, joka tulee lopulliseksi sillä hetkellä, kun tuomio saavuttaa lainvoiman. Ja mainittu vaikutusteho juuri erottaa uudessa oikeudenkäynnissä annetun tuomion tavallisesta oikeudenkäynnissä annetusta lainvoimaisesta tuomiosta. Lisäksi on tämän vaikutustehon johdosta mainittava, että aikaisemman tuomion kumoutuminen tapahtuu ainakin periaatteessa *ex tunc*-vaikutuksin — siis ikäänkuin jutussa ei olisi ollut mitään aikaisempaa tuomiota. Edelleen huomattakoon, että kun konstitutiivinen vaikutus yleensä ulottuu *inter omnes*, niin se merkitsee esilläolevassa tilanteessa sitä, että aikaisempi tuomio on lakanut olemasta voimassa *inter omnes*-vaikutuksin.²²⁴ On kuitenkin todettava, ettei tilanne uuden (lainvoimaisen) tuomion antamisen jälkeen voi kaikissa suhteissa muodostua sellaiseksi, ikäänkuin aikaisempaa tuomiota ei olisi ollut olemassa. Niinpä hyvään uskoon perustuvia saantoja koskevat positiivisoikeudelliset määräykset, käytännöllinen mahdollisuus toteuttaa aikaisempi ulkoprosessuaalinen tilanne ja eräät muut seikat voivat esiintulevassa yksityistapauksessa aiheuttaa sen, ettei uudessa oikeudenkäynnissä annetun tuomion *inter omnes*-vaikutus pääse kaikessa laajuudessaan toteutumaan. Tämä tosiasia voitaneen pukea seuraavan säännön muotoon: aikaisemman tuomion kumoava uusi lainvoimainen tuomio aiheuttaa sen, että oikeudellinen ja tosiasiallinen tilanne on mahdollisuuksien mukaan palautettava en-

²²³ Tilanne on siis verrattavissa siihen tapaukseen, että takaisinsaantikanne hyväksytään. Silloin näet yksipuolinen tuomio samalla tulee kumotuksi. Ks. tämän johdosta s. 247 aliv. 188:ssa olevaa esitystä.

²²⁴ Vrt. tekstissä esitetyn johdosta myöskin *Schoetensack*, s. 33 s.; *Gaupp—Stein*: II, § 590 IV; *Hellwig*: *Anspruch und Klagerecht*, s. 485 ss.; *Kisch*, s. 182 s.; *Langheineken*, s. 259 s.; ja *v. Kries*, s. 461 ss. — Vrt. myös *Wrede*: II, s. 288, jossa käsiteltäessä vetotuomioistuimessa tapahtuvaa alioikeuden tuomion kumoamista lausutaan, että tällaisella kumoamisella on taannehtiva vaikutus. Nimenomaan *Wrede* sanotussa yhteydessä huomauttaa, että »*rättstillståndet är sådant, som hade en dylik dom alls icke givits*».

nalleen, so. sellaiseksi, ikäänkuin asiassa ei olisi aikaisemmin annettu minkäänlaista tuomiota.²²⁵

Kanteen hyväksyvän tuomion vaikutuksia koskevat edellä selostetut näkökohdat rakentuvat OK 31:3:n säännösten varaan. Jos taas tarkastellaan tällaisen tuomion vaikutuksia oikeuskäytön valossa, muuttuu tilanne melkoisesti. Kun purkuanomuksen hyväksyvä päätös oikeuskäytön mukaan sisältää sen, että tuomio on tullut joko ehdollisesti tai ehdottomasti kumotuksi, niin ei uudessa oikeudenkäynnissä annetulla kanteen (syytteen) hyväksyvällä tuomiolla ole esilläolevassa suhteessa minkäänlaista konstitutiivista vaikutustehoa. Se ei näet kumoa aikaisempaa tuomiota. Konstitutiivinen vaikutusteho liittyikin silloin itse purkupäätökseen. Purkupäätökseen nähden pitää siis paikkansa se, mitä on lausuttu uudessa oikeudenkäynnissä annetun tuomion konstitutiivisesta vaikutuksesta. Tästä seikasta esitettävään muutama täydentävä huomautus.

Riitajutuissa siis purkupäätös sisältää tuomion ehdollisen kumoamisen, joka tulee lopulliseksi silloin, kun uudessa oikeudenkäynnissä on olemassa lainvoimainen tuomio. Viimeksimainitun tuomion lainvoimaiseksitulohetkellä ilmenee purkupäätöksen konstitutiivinen vaikutus; vasta silloinhan on aikaisemman tuomion ehdollinen kumoaminen tullut ehdottomaksi. Rikosjuttuihin nähden on taas mainittava, että kun purkuanomuksen hyväksyvä päätös merkitsee sitä, että purkuanomuksen kohteena ollut tuomio on tullut ehdottomasti kumotuksi, niin tällaisen päätöksen konstitutiivinen vaikutusteho ilmenee jo päätöksen antamishetkellä. Tästä puolestaan johtuu, että aikaisempi olo-tila voidaan palauttaa ennalleen heti purkupäätöksen antamisen jälkeen.²²⁶

²²⁵ Ks. tämän johdosta myös *Gaupp—Stein*: II, § 590 IV ja *Kuttner*: Nebenwirkungen, s. 235 ss. Vrt. lisäksi *Glasson—Tissier*: III, s. 440 ja s. 443.

²²⁶ Vertaa tekstissä lausutun johdosta valtion vastuunalaisuudesta virkamiehen aikaansaamasta vahingosta 18. 5. 1927 ann. lakia, jonka 7 §:n 1 kappaleesta ilmenee, että vaatimus syyttömästi tuomitulle tulevasta korvauksesta voidaan tehdä ja ratkaista itse rikosasian yhteydessä, kun asia tulee uudestaan käsiteltäväksi. Korvaukseen oikeutetun ei niin ollen tarvitse odottaa uudessa oikeudenkäynnissä annettua lainvoimaista tuomiota pannakseen korvauskanteen vireille.

Tässä yhteydessä saatetaan kysyä: Jos puheenalaiseen lakiin perustuva korvausvaade on tämän lain 7 §:n 1 kappaleen mukaisesti käsitelty rikosasian yhteydessä, niin mitä varsinaista muutoksenhakukeinoa on käytettävä jutussa annetun tuomion korvauskysymystä koskevaa osaa vastaan? — Ensi näkemältä tuntuisi siltä, että muutosta on nytkin haettava tavallisessa rikosprosessuaalisessa järjes-

Mitä yleensä tulee aikaisemman olotilan ennalleen palauttamiseen, niin sanotun periaatteen soveltaminen vaatiikin osakseen erityistä huomiota juuri silloin, kun on kysymys rikosprosessuaalisesta tuomionpurusta. Siinä suhteessa voidaan viitata eräisiin toisessa yhteydessä mainittuihin säännöksiin 18. 5. 1927 ann. laissa valtion vastuunalaisuudesta virkamiehen aikaansaamasta vahingosta.²²⁷ Pyrkimys aikaisemman olotilan ennalleen palauttamiseen ilmenee muullakin tavoin. Niinpä on kumotuksi tulleen rangaistustuomion nojalla suoritettu sakko palautettava takaisin.²²⁸ Ja valtiolle menetetyksi julistetut esineet on — mikäli ne vielä ovat tallessa — luovutettava omistajalleen takaisin. Sama koskee mutatis mutandis niitä tapauksia, jolloin henkilö on tuomittu valtiolle menettämään rikoksen kautta saamansa taloudellisen hyödyn.

Vastaselostetut tilanteet lankeavat rikosprosessin piiriin. Mutta periaate aikaisemmin vallinneen olotilan ennalleen palauttamisesta on myöskin voimassa siviiliprosessin alalla. Jos esim. lainvoimainen suoritustuomio on tullut kumotuksi, niin hakijalla on oikeus saada takaisin se, mitä hän on tuomion nojalla suorittanut.²²⁹ Mitä rajoituksia

tyksessä. Näin ei kumminkaan ole asian laita. Useinmainitun lain 7 §:n 3 kappaleessa näet säädetään, että oikeuden tuomioon, joka koskee valtion korvausvelvollisuutta syyttömästi kärsitystä rangaistuksesta tai vangitsemisesta, haetaan muutosta samassa järjestyksessä kuin muutoksenhakemisesta riita-asioissa on säädetty. Selostetun säännöksen asema 7 §:n erillisenä (kolmantena) kappaleena tuntuukin aiheuttavan sen johtopäätöksen, että tämän kappaleen määräyksiä on sovellettava myöskin 7 §:n 1 kappaleen edellyttämiin tilanteisiin. Tuloksena siis on, että rikosasiassa annettuun tuomioon on valtion korvausvelvollisuutta koskevalta osalta haettava muutosta riita-asiaain luontoisessa järjestyksessä. Puheenalaiset määräykset kysymyksessäolevan lain 7 §:n 3 kappaleessa saavat selityksensä siitä, että sanottua lakia laadittaessa käytettiin suoranaisena mallina *Ehdotus 1909, III:een* sisältyviä säännöksiä. Ks. sanotun ehdotuksen 360 §:ää. Tämän pykälän määräykset perustuivat kuitenkin siihen ehdotuksessa omaksuttuun järjestelyyn, että muutoksenhaku asianomistajan yksityisoikeudellisiin vaatimuksiin nähden yleensä tapahtuisi siinä järjestyksessä kuin riita-asioista on säädetty (ks. *Ehdotus 1909, III s. 204*). Kun viimeksimainittu edellytys ei pidä voimassaolevan oikeuden mukaan paikkaansa, ei ehdotuksen orjallinen noudattaminen nyt puheenaolevassa suhteessa ole ollut erityisemmin onnistunutta.

²²⁷ Erityisesti on mainittava tämän lain 1 § (ks. s. 219 aliv. 129:n edellä), 4 § (ks. s. 224 aliv. 138 i.f.) ja 7 § (ks. s. 256 aliv. 212:n jäljessä sekä s. 261 aliv. 226).

²²⁸ Ks. esim. Ok 1920, III s. 32.

²²⁹ Ks. Hakulinen, s. 291; vrt. myös Schoetensack, s. 34; Hellwig: System I, s. 560; ja Kuttner: Nebenwirkungen, s. 242.

voi tällöin esim. hyvän uskon periaatteesta johtua, on kysymys, joka ei kuulu tutkimuksemme puitteisiin.

Lopuksi mainittakoon kanteen hylkääviä ja sen hyväksyviä tuomioita koskevana yhteisenä määräyksenä OK 31:3:n viimeisessä lauseessa oleva säännös: »Jos jompikumpi sitten tahtoo ylemmässä Oikeudessa hakea siihen muutosta, niin olkoon hänellä siihen lupa; ja täytäköön sen, mitä edellä tässä kaaressa on kustakin Oikeudesta määrätty.» Siteeratun määräyksen johdosta on todettava, ettei uudessa oikeudenkäyntimenettelyssä annettu tuomio eroa muutoksenhakukeinon käyttämisen kannalta tavallisista riita- ja rikosjutuissa annetuista tuomioista. Lisäksi on huomattava, että tällaisella tuomiolla on — siten kun se on saavuttanut lainvoiman — myöskin kaikki tavallisen tuomion vaikutukset.

B. Menettelystä OK 17:32:n nojalla.

OK 17:32:ssa ei anneta tarkempia määräyksiä siitä, minkälaiseksi menettely tuomionpurun jälkeisessä oikeudenkäynnissä muodostuu. Ainoa säännös, joka viittaa tällöin noudatettavaan menettelyyn, on lainpaikan määräys siitä, että HO:lla ja muulla ylioikeudella on valta ottaa asia jälleen tutkittavaksi sekä lain ja asian laadun mukaan se päättää. Toisessa yhteydessä on jo mainittu, että OK 17:32 tuntuu lähtevän siitä, että juuri HO:n (tai muun ylioikeuden) on otettava pääasia uudelleen tutkittavakseen. Samalla on todettu, että meillä jutun uusi käsittely tapahtuu säännönmukaisesti asianomaisessa alioikeudessa.²³⁰

Aluksi on kysyttävä, milloin pääasiaa koskeva uusi oikeudenkäynti tulee vireille. Jos HO on kirjeasiana käsitellyt purkujutun ja määrännyt alioikeuden ottamaan rikosasian uudelleen käsiteltäväkseen, tunnetaan siltä, että vireilletulohetki määräytyy tavallisia rikosprosessuaalisia sääntöjä noudattaen. Kun syytetty on vangittuna, tulee asia siis vireille silloin, kun tuomioistuimien määrää ajan jutun käsittelylle. Muussa tapauksessa on taas asian vireilletulohetkenä pidettävä syytetyn haastamishetkeä.²³¹ — Jos purkuasiassa on annettu erityinen päätös —

²³⁰ Ks. s. 238 aliv. 168:n kohdalla olevaa esitystä.

²³¹ Tekstissä lausutun tueksi viitattakoon esim. Turun HO:n kirjeeseen Helsingin RO:lle 29. 10. 1935 n:o 6080. Tässä kirjeessä HO nimenomaan määräsi, että RO:n tuli ottaa asia uudelleen käsiteltäväksi. Jutun uudessa käsittelyssä laadi-

ja siten menetellään Viipurin HO:ssa — riippunee päätöksen sisällyksestä, milloin uuden oikeudenkäynnin on katsottava tulevan vireille. Kun mainittu HO päätöksessään yleensä »poistaa» (kumoo) jutussa annetun aikaisemman päätöksen ja samalla »palauttaa» (siirtää) asian alioikeuteen, niin lienee pääasian vireilletulohetkenä pidettävä sitä ajankohtaa, jolloin HO:n purkupäätös annetaan.²³²

Uutta oikeudenkäyntimenettelyä silmälläpitäen on mainittava, ettei OK 17: 32:ssa aseteta hakijan tehtäväksi minkäänlaisia prestatioita, joiden suorittamisesta riippuisi mahdollisuus ottaa pääasia uudelleen käsiteltäväksi. Myöskään ei OK 17: 32:ssa ole erityisiä määräyksiä tuomioistuimen tutkimisvallan rajoista uudessa oikeudenkäynnissä. Puheenalainen lainpaikka ei näet säädä, että uudessa oikeudenkäynnissä olisi vain harkittava, voivatko »uudet syyt ja seikat» (=purkuperusteet) aiheuttaa aikaisemman tuomion muuttamisen. Vaikka siis lainpaikka tässä kysymyksessä vaikenee, niin tuntuu ainakin teoriassa siltä, että nytkin olisi analogisesti noudatettava sitä OK 31: 3:sta ilmevä periaatetta, että uudessa oikeudenkäyntimenettelyssä on rajoituttava tutkimaan, voivatko purkuinstanssissa esitetyt purkuperusteet aiheuttaa aikaisemman tuomion muuttamisen. Omaksumamme kannan tueksi viitattakoon seuraavaan näkökohtaan: Ei liene riittävää aiheutta olettaa, että OK 17: 32:n puheenalaisia määräyksiä säädettäessä olisi ollut tarkoitus omaksua toisenlainen järjestely kuin OK 31: 3:ssa, jonka määräykset ovat historiallisesti katsoen vanhemmat kuin OK 17: 32:n tuomionpurkua koskevat säännökset.²³³ Toinen asia on, voidaanko nyt esitettyä mielipidettä käytännössä noudattaa. Kun näet

tusta Helsingin RO:n 4:n osaston pöytäkirjasta 28. 12. 1935, pöytäkirjan 11 §:stä taas ilmenee, että rikosjuttua ryhdyttiin käsittelemään aivan kuin tavallista rikosasiaa, joka on ensimmäistä kertaa oikeudessa esillä.

²³² Viipurin HO:n praksiksen johdosta ks. esim. Viipurin HO:n p. 31. 3. 1933 n:o 190 (vrt. myös Ok 1933, s. 36 s.).

Ruotsin oikeuskäytön kannasta on syytä mainita, että kun HO erityisellä välipäätöksellä suostuu purkuanomukseen ja ottaa samalla asian uudelleen käsiteltäväkseen, on tästä tehtävä se johtopäätös, että pääasia tulee uudestaan vireille silloin, kun välipäätös annetaan. Esimerkkinä mainittakoon s. 237 aliv. 167:ssä selostettu Svean HO:n p. 30. 7. 1929 n:o 739 sekä lisäksi Svean HO:n p. 21. 6. 1910 n:o 416, jossa viitataan saman HO:n välipäätökseen 5. 8. 1909, minkä mukaan »upptog Kungl. Hofrätten målet till omedelbart afgörande».

²³³ Vrt. myös Agge, joka lausuu: »Meningen är icke den att en förnyad prövning av målet på grundval av samma fakta, som tidigare varit bevisade, skulle få äga rum utan det kräves, att nya skäl och omständigheter nu föreligga, som motivera en annan utgång av målet» (Agge: II, s. 150).

hövioikeudet joko määräävät jutun otettavaksi alioikeudessa uudelleen käsiteltäväksi tai siirtävät asian asianomaiseen alioikeuteen, ei purkupäätöksessä — olipa se sitten kirjemuotoon laadittu tai erillisenä päätöksenä annettu — yleensä rajoiteta alioikeuden tutkimisvaltaa esilläolevassa suhteessa. Sanottu tosiasia yhtyneenä siihen seikkaan, ettei OK 17:32 nimenomaan säädä minkäänlaista tutkimisvallan rajoitusta, tuntuu johtaneenkin siihen, että alioikeudella katsotaan olevan vapaat kädet, kun se tutkii pääasian uudelleen.

Lopuksi kosketeltakoon uudessa oikeudenkäynnissä annetun tuomion sisällystä ja vaikutuksia. Olemme jo maininneet, että HO:n purkupäätös merkitsee purkumenettelyn kohteena olevan lainvoimaisen tuomion ehdotonta kumoamista.²³⁴ Ja niinpä pitää uudessa oikeudenkäynnissä annetun tuomion sisällykseen ja vaikutuksiin nähden paikkansa se, mitä aikaisemmin on lausuttu vastaavanlaisista rikosprosessuaalisista tuomioista.²³⁵

²³⁴ Ks. s. 245 aliv. 184:n kohdalla olevaa esitystä.

²³⁵ Tekstissä lausutun tarkemmaksi valaisemiseksi viitattakoon s. 258 aliv. 217:n edellä ja s. 261 aliv. 225:n jäljessä olevaan esitykseen.

VI. ANALOGINEN RESTITUUTIO.

1. KÄSITE.

Edellisissä luvuissa on useasti viitattu siihen, että menetetyn ajan palauttamisen ja lainvoiman saaneen tuomion purkamisen ohella on olemassa kolmas tuomionpurkusäännöstön piiriin kuuluva oikeusturvakeino, nimittäin analoginen restituuutio.¹ Tämän oikeusturvakeinon positiivisoikeudellisesta perustasta mainittakoon seuraavassa muutama sana.

Kirjoitettu lakimme on nimenomaan säännöstellyt ainoastaan menetetyn ajan palauttamisen ja lainvoiman saaneen tuomion purkamisen. Kun tarkastelee ylimmän instanssimme purkutoimintaa, on kuitenkin helppo havaita, että tämä toiminta esiintyy sellaisissakin tilanteissa, jotka eivät ole sovellettavissa menetetyn ajan palauttamisen tai lainvoiman saaneen tuomion purkamisen puitteisiin.² Syystä on kirjallisuudessa viitattu siihen, ettei puheenalaisen tuomioistuintäytännön oikeutusta voida asettaa kyseenalaiseksi. Se ei näet merkitse mitään tahallista kirjoitetussa laissa olevien säännösten syrjäyttämistä, vaan

¹ Käyttämämme nimitys »analoginen restituuutio» puolustanee paremman sanonnan puutteessa paikkaansa juuri siitä, alempana tekstissä mainittavasta syystä, että puheenalaisen oikeusturvakeinon piiriin lankeavissa tilanteissa sovelletaan lain analogian perusteella hallitsijalle vanhastaan kuulunutta oikeutta oikaista virheeliset ja väärät tuomiot. — *Wrede* käyttää analogisesta restituuutiosta nimitystä »andra fall av restitution» tai »restitution enligt lagens analogi» (ks. *Wrede*: II, s. 338 s.). Ruotsalaisessa kirjallisuudessa ei analogista restituuutiota yleensä ole käsitelty minään lainvoiman saaneen tuomion purkamisesta erillisenä oikeusturvakeinona. Ks. tämän johdosta myös s. 178 aliv. 48:ssa olevaa esitystä.

² Ks. etenkin *Wrede*: II, s. 338, *Zivilprozessrecht*, s. 304 ja *Om domars ogiltighet*, s. 280 s. Vrt. lisäksi *Erich*: II, s. 441 s.; *Granfelt*: *Rättskraft*, s. 103; *Moring*: *Finlands skiftesrätt*, s. 971; *Tarjanne*: *Lainvoima*, s. 393; sekä *Tirkkonen*: *Oikeusvoimasta*, s. 196 ss. ja s. 508 s.

Wrede lausuu käsitellessään analogisen restitutionen piiriin kuuluvia tilanteita, että ne »strängt taget falla utom de anförda eller åtminstone innebära en i hög grad

tietää ainoastaan sitä, että lain analogian perusteella sovelletaan hallitsijalle vanhastaan kuulunutta oikeutta — tavallisista oikeudenkäyntimuodoista riippumatta — oikaista virheelliset ja väärät tuomioistuinratkaisut.³ On siis lyhyesti todettava, että tuomioistuinkäytännön varassa lepäävän analogisen restituu-tion historiallisena perustana on kunnkaan oikeus purkaa vääräperusteiset ja liian ankarat tuomiot.⁴

Positiivinen kirjoitettu oikeutemme ei niin ollen anna suoranaista vastausta kysymykseen, minkälaisissa tilanteissa analogista restituu-tiota voidaan käyttää. Ja jos tarkastellaan tuomioistuinpraksista, ei senkään avulla ole mahdollista antaa aivan täsmällistä käsitelmäritelmää analogisesta restituu-tiosta. Seuraavassa on kumminkin pyrittävä saamaan jonkinlainen yleislaatuinen kuva puheenalaisen oikeusturva-keinoon piiriin luettavista tapauksista. Tällöin voidaan noudattaa kahta eri menettelytapaa, joita sanomme negatiiviseksi ja positiiviseksi. Edellisen mukaan kuuluvat analogisen restituu-tion puitteisiin kaikki ne purkutapaukset, jotka eivät sisällä menetetyn ajan palauttamista tai lainvoiman saaneen tuomion purkamista uusien aineellisten syiden nojalla.⁵ Kuten huomataan, on erokriterinä tällöin purkuperusteen laatu. Jos siis purkuperuste (palauttamisperuste) ei ole OK 31:2:ssa ja 3:ssa (eikä OK 17:32:ssa) edellytetty, niin on kysymyksessä analoginen restituu-tio. Nyt esitetty karakteristiiikka ei kuitenkaan ole erityisemmin täsmällinen, sillä avoimeksi jää analogisen restituu-tion piiriin luettavien varsin erilaisten tapausten tarkempi laatu.

Kirjallisuudessa on analogisesta restituu-tiosta pyritty antamaan positiivissisältöinenkin karakteristiiikka. Sen mukaan analogisen restituu-tion käyttäminen aina edellyttää sitä, että tuomioistuin on jättänyt ratkaisua antaessaan huomioonottamatta jonkin nimenomaisen lakiin sisältyvän säännöksen tai että tuomioistuin muuten on perustanut ratkaisunsa johonkin ilmeisesti väärään edellytykseen. Samalla on korostettu sitä, että seuraamukset tapahtuneesta erehdyksestä ovat joko

extensiv tolkning av hithörande stadganden i lag» (*Wrede*: II, s. 338 s.). Wreden huomautus on epäilemättä oikea. Toinen asia on, että käytännössä tuskin ollaan tästä selvillä. Menetetyn ajan palauttamiselle ja lainvoiman saaneen tuomion purkamiselle ei näet käytännössä ole annettu niin täsmällistä sisällystä kuin mitä kirjoitetun lain säännökset tuntuvat edellyttävän.

³ Näin *Wrede*: II, s. 339, *Zivilprozessrecht*, s. 304 ja *Om domars ogiltighet*, s. 281; vrt. lisäksi *Bergendal*, s. 52.

⁴ Ks. tämän johdosta myös s. 55 aliv. 15:n edellä.

⁵ Ks. myös s. 104 sekä s. 159 aliv. 11:n jäljessä olevaa esitystä.

yleiseltä tai yksityiseltä kannalta tarkastellen siksi arveluttavia, että julkinen etu vaatii asiaan puuttumista.⁶

Myöskin tässä karakteristiikassa kiinnitetään siis huomio purkuperusteen laatuun. Mutta nyt saamme täsmällisemmän kuvan puheenalaisen oikeusturvakeinon piiriin kuuluvista tilanteista. Kumminkin on todettava, ettei positiivissisältöinenkään karakteristiikka ole tyhjentävästi selvittänyt analogisen restituuion piiriin luettavien purkutapausten tarkempaa laatua. Sen vuoksi on välttämätöntä yksityiskohtaisesti tutustua tärkeimpiin käytännössä esiintyviin tilanteisiin, joissa analoginen restituuio tulee kysymykseen. Tähän tehtävään ryhdymme jäljempänä toisessa yhteydessä. — Kysymyksessäolevan positiivissisältöisen karakteristiikan johdosta on kuitenkin esitettävä eräitä täydentäviä huomautuksia. Niinpä on syytä mainita, että kun purkuperusteena on »ilmeisesti väärä edellytys», on mainittu käsite siksi epämääräinen, että sen puitteisiin voidaan mahduttaa varsin erilaisia tapauksia. Niinikään jää epäselväksi, tarkoitetaanko tuomioistuimen »erehdyksellä» samalla aina sitä, että erehdys osoittaa subjektiivista syyllisyyttä, vai riittääkö tällöin pelkkä objektiivinen erehdys eli siis sellainen »virhe», jota ei subjektiivisesti katsoen voida lukea tuomioistuimen syyksi. Oikeuskäyttöömme nojautuen on vastaus annettava jälkimmäisen vaihtoehdon mukaisesti. Praksis näet osoittaa, että pelkästään objektiiviseen erehdykseen perustuva »virhe» riittää luomaan restituuionmahdollisuuden.⁷ — Lopuksi mainittakoon, että käytännössä on joskus vaikea ratkaista, ovatko sattuneen erehdyksen seuraamukset tosiaan siksi arveluttavia, että julkinen etu vaatii asiaan puuttumista.

Analogisen restituuion käsitettä selvitettäessä on aiheellista tarkastaa tämän oikeusturvakeinon suhdetta menetetyn ajan palauttamiseen ja lainvoiman saaneen tuomion purkamiseen. Niinpä *Wrede* on huo-

⁶ Näin *Wrede*: II, s. 339; vrt. myös *Wrede*: Zivilprozessrecht, s. 304, jossa lausutaan: »Es wird dabei immer vorausgesetzt, dass das Urteil entweder offenbar gesetzwidrig ist oder auf offenbar unrichtigen tatsächlichen Gründen ruht, sowie auch, dass der Fehler so grob ist und seine Folgen das Rechtsgefühl so schwer verletzen, dass eine solche Massregel dem öffentlichen Interesse entspricht.»

⁷ Kun esim. henkilö on tuomittu väärällä nimellä rangaistukseen, ei sattunut erehdys yleensä osoita tuomioistuimen jäsenissä subjektiivista syyllisyyttä. Ja kuitenkin tällainen erehdys konstituoii riittävän restituuiooperusteen. Mutta muunlaisissakin tapauksissa saattaa erehdys olla senlaatuinen, ettei voida puhua tuomioistuimen »syyllisyydestä». Ks. esim. KKO:n p. 19. 1. 1928 (Ok 1927, s. 57 aliv. 1).

mauttanut, etteivät analogisen restituuion puitteisiin kuuluvat tilanteet sisällä menetetyin ajan palauttamista, sillä restituuion perustana ei ole määrääjän laiminlyönnin tapahtuminen.⁸ Tämä huomautus on oikea. Olemmekin jo toisessa yhteydessä maininneet, että ellei tuomionpurku välittömästi nojaudu myöskin siihen, että prosessuaalinen määräpäivä tai määräaika on laiminlyöty, ei olla tekemisissä OK 31:2:ssa olevan muutoksenhakukeinon kanssa.⁹

Lainvoiman saaneen tuomion purkamisen ja analogisen restituuion välisistä suhteista *Wrede* on lausunut seuraavaa: »Ej heller kunna de (so. analogisen restituuion piiriin kuuluvat tilanteet) hänföras till återbrytande av dom på grund av nya skäl, helst det dekret, som undanröjes, ofta ej ens är en dom.»¹⁰ *Wrede* onkin oikeassa korostaessaan sitä, että analogisen restituuion kohteena voivat olla muunlaiset tuomioistuinratkaisut kuin varsinaiset tuomiot. Sen sijaan lainvoiman saaneen tuomion purkaminen OK 31:3:n (ja OK 17:32:n) nojalla kohdistuu yleensä ainoastaan tuomioihin ja eräisiin tuomioon verrattavissa oleviin ratkaisuihin.¹¹ Nyt on kumminkin mainittava, että analoginen restituuio on käytännössä mahdollinen myöskin tuomioita vastaan. Tällaisia tilanteita silmälläpitäen saatetaan kysyä, missä kulkee raja analogisen restituuion ja lainvoiman saaneen tuomion purkamisen välillä. Sanotun seikan selvittämiseksi esitettäköön seuraavaa.

Teoreettisesti tarkastellen on mahdollista »moittia» tuomiota kolmessa eri suhteessa, nimittäin sen nojalla, 1) että oikeudenkäyntimenettely

⁸ *Wrede*: II, s. 339; ks. myös *Wrede*: Om domars ogiltighet, s. 281.

⁹ Ks. s. 102 aliv. 29:n jäljessä lausuttua. — Tekstissä esitetyn nojalla onkin todettava, ettei oikeustapauksissa NJA 1880, ref. n:o 49 ja NJA 1899, ref. n:o 21 suinkaan ole kysymys menetetyin ajan palauttamisesta, vaan analogisesta restituuioista. Ks. näiden tapausten johdosta myös s. 12 aliv. 24. Meidän oikeuskäyttöme alalta mainittakoon JFT bil. 1908, s. 226a n:o 81:ssä selostettu OO:n vähemmistön kanta: OO purki RO:n lainvoimaisen päätöksen sillä perusteella, ettei RO:n olisi pitänyt ottaa kannetta käsiteltäväkseen; OO:n vähemmistö tahtoi kuitenkin palauttaa menetetyin ajan varaamalla hakijalle tilaisuuden tyytymättömyyden ilmoitukseen RO:n päätöstä vastaan. Vähemmistön kanta ei juridisesti tarkastellen merkitse menetetyin ajan palauttamista, vaan analogista restituuioita; se ei näet millään tavoin nojaudu prosessuaalisen määrääjän laiminlyöntiin. Vrt. tämän johdosta kuitenkin *Kallenberg*: I, s. 465.

¹⁰ *Wrede*: II, s. 339; vrt. *Wrede*: Om domars ogiltighet, s. 281.

¹¹ Ks. s. 160 aliv. 13:n, s. 163 aliv. 18:n ja s. 195 aliv. 82:n edellä olevaa esitystä. Vrt. kuitenkin s. 160 aliv. 13:ssa käsiteltyä erikoistapausta, josta ilmenee, että prosessiratkaisukin voi määrätyin edellytyksin joutua OK 31:3:ssa säännöstellyn muutoksenhakukeinon kohteeksi.

ei ole ollut prosessuaalisten normien mukainen, 2) että aineellisoikeudellisia normeja ei ole noudatettu sekä 3) että tuomion tosiasiallinen (aineellinen) perusta on väärä.¹² Näistä kolmesta »moittimisperusteesta» tulee viimeksimainittu kysymykseen aina silloin, kun (OK 31:3:n tai OK 17:32:n nojalla) anotaan lainvoiman saaneen tuomion purkamista uusien aineellisten perusteiden nojalla. Sen sijaan merkitsee jompaankumpaan ensiksimainittuun perusteeseen nojautuva purkutoiminta analogista restituuotiota. Tällöin tuomionpurku pohjautuu siis oikeuskysymykseen eikä tosiasiakysymykseen. Ja oikeuskysymys voi taas olla laadultaan joko prosessuaalinen, menettelyä koskeva tai aineellisoikeudellinen, tuomiolla ratkaistun pääasiakysymyksen oikeudelliseen puoleen kohdistuva.

Analogisen restituuion piiriin kuuluvista purkutapauksista mainittakoon lisäksi, että jokainen oikeuskysymykseen kohdistunut tuomioistuimen »erehdys» ei riitä konstituimaan riittävää perustaa analogiselle restituuotille. Siinä suhteessa on viitattava aikaisemmin kosketeltuun positiivissisältöiseen karakteristiikkaan ja sen nojalla lausuttava: Ainoastaan silloin, kun seuraukset oikeuskysymykseen kohdistuneesta erehdyksestä ovat siksi arveluttavia, että julkinen etu vaatii asiaan puuttumista, on restituuio riittävästi perusteltu. Milloin näin on asian laita, on ratkaistava jokaisessa yksityistapauksessa erikseen. Kumminkin saatetaan nimenomaan muodollisia, prosessuaalista laatua olevia virheitä silmälläpitäen todeta, että analoginen restituuio tulee kysymykseen ennen kaikkea silloin, kun asianosainen on tuomioistuimen virheellisen menettelyn johdosta joko kokonaan tai ainakin osittain jäännyt oikeussuojaa vaille. Mitä taas tulee materiaalisioikeudellisten normien vastaisten tuomioiden purkamiseen, niin riitajutuissa ovat tällä tavoin virheelliset tuomiöt oikeudellisilta seuraamuksiltaan harvoin niin arveluttavia, että julkinen etu vaatii asiaan puuttumista. Analoginen restituuio voi siis vain poikkeuksellisesti nojautua siihen, että riitaasiassa annettu tuomio on materiaaalisten normien vastainen.¹³ Toisin on asian laita rikosjutuissa. Niissähän valtiolla on yleensä välittömiä etuja valvottavanaan. Niinpä julkinen etu vaatii, että syytettyä kohdannut »väärä» rangaistustuomio tulee kumotuksi (oikaistuksi). Ja

¹² Ks. tekstissä lausutun johdosta v. *Kries*, s. 417.

¹³ Ks. tekstissä lausutun johdosta s. 289 aliv. 46:n edellä olevaa esitystä ja sanotussa aliviitassa mainittuja oikeustapauksia.

näin on asian laita silloinkin, kun tuomion virheellisyys johtuu aineelliseen rikosoikeuteen kuuluvien säännösten väärästä soveltamisesta.

Kosketeltaessa tuomion erilaisia »moittimisperusteita» on mainittu, että OK 31:3:een ja 17:32:een pohjautuva tuomionpurku nojautuu siihen, että tuomion tosiasiallinen perusta on väärä. Nyt on kuitenkin huomattava, että analoginen restitutioiden voi toisinaan nojautua tähän samaan seikkaan. Rajan vetäminen lainvoiman saaneen tuomion purkamisen ja analogisen restitutioiden välillä on sellaisissa tilanteissa josakin määrin vaikeata. Voitaneen sanoa, että kun lainvoiman saaneen tuomion purkamisen aina tulee nojautua uusiin perusteisiin (syihin), ei sellaista taas vaadita analogisessa restitutioiden. Niinpä tuomion tosiasialliseen pohjaan kohdistunut ilmeinen erehdys muodostaa riittävän perustan analogiselle restitutioiden, ilman että samalla olisi edellytettävä, että restitutioiden on »uusi» OK 31:3:ssa käytetyssä merkityksessä. Toisaalta on huomattava, että analogisen restitutioiden tulee aina perustua julkisen edun vaatimuksiin.¹⁴ Sen sijaan lainvoiman saaneen tuomion purkaminen uusien syiden nojalla voi olla mahdollinen silloinkin, kun julkinen etu ei välittömästi vaadi asiaan puuttumista.

Olemme jo aikaisemmassa esityksessä asettuneet sille kannalle, että analogista restitutioiden on pidettävä ylimääräisenä muutoksenhakekeinona. Tähän kysymykseen ei niin ollen ole syytä perusteellisemmin puuttua. Erästä seikkaa on sen sijaan nyt kosketettava. Toisessa yhteydessä on todettu, että OK 31:2:n ja 3:n mukaan tuomionpurku nojautuu kohtuusharkintaan. Koska analoginen restitutioiden aina perustuu julkisen edun vaatimuksiin, on tästä tehtävä se johtopäätös, ettei analogisen restitutioiden suominen ole minkäänlainen kohtuusnäkökohtiin nojautuva toimenpide. Asian laita onkin se, että analogisen restitutioiden myöntäminen aina perustuu siihen, mikä on oikeaksi katsottu.¹⁵

¹⁴ Esimerkkinä tuomion tosiasialliseen pohjaan kohdistuvasta erehdyksestä, joka suo mahdollisuuden hakea analogista restitutioiden, mainittakoon tapaukset, jolloin henkilö on tuomittu »väärällä nimellä» tai jolloin tuomioistuim on »rehtynyt» syytetyn iästä. Ks. myös s. 223 aliv. 137:n edellä olevaa esitystä. Vrt. myös *Oetker: Rechtsgang I*, s. 33.

¹⁵ Ks. lisäksi s. 9 aliv. 14:n jäljessä ja s. 19 aliv. 46:ssa olevaa esitystä; vrt. myös s. 155 aliv. 5:n edellä lausuttua. — Oikeuskäyttömme nojalla onkin todettava, että KKO (ja OO) ratkaisuisaan, joissa analoginen restitutioiden on tapahtunut, säännönmukaisesti käyttää sanontaa »harkitsee oikeaksi», (tai: »harkitsee lailliseksi»). Vain poikkeuksellisesti on tällöin turvauduttu sanontaan »harkitsee kohtuulliseksi». Niin esim. JFT bil. 1903, s. 70a n:o 35. — Ruotsin oikeuskäytössä tunnutaan sen sijaan analogisen restitutioiden piiriin lankeavissa tilanteissa yleensä

Mitä taas tulee siihen kysymykseen, mikä tuomioistuin käsittelee analogisen restituuion piiriin kuuluvia asioita, niin on mainittava, että KKO (OO) toimii oikeusasioissa ainoana tällaisena tuomioistuimena. Oikeuskäyttömme näet osoittaa, että hovi- ja muut ylioikeudet eivät sovelleta OK 17:32:n säännöksiä tilanteisiin, joissa on kysymys analogisesta restituuioista.¹⁶

Mikä on sitten analogisen restituuion tarkoitus? Tätä kysymystä ratkaistaessa ei voida välittömästi turvautua kirjoitetun lain säännöksiin, vaan on vastaus siihen saatava oikeuskäytön nojalla. Kun jäljempänä tarkastellaan restituuiohakemuksen hyväksyvän päätöksen vaikutuksia, tullaan havaitsemaan, että tällainen päätös aina sisältää muutoksenhaun alaisen ratkaisun ehdottoman kumoamisen.¹⁷ Tämän mu-

käyttävän sanontaa »kohtuullinen» (»skäligt»). Ks. esim. 1) NJA 1887, ref. n:o 73; 2) NJA 1911, ref. n:o 191; 3) NJA 1912, ref. n:o 82; 4) NJA 1923, ref. n:o 92; sekä 5) NJA 1928, ref. n:o 68.

¹⁶ Ks. myös s. 209 aliv. 110. — Toisin esilläolevassa suhteessa Ruotsin oikeuskäyttö. Ks. sen johdosta s. 209 aliv. 110 if.

Tekstissä lausutun täydennykseksi kosketeltakoon paria seikkaa. — Korkeimmasta oikeudesta 22. 7. 1918 ann. lain 3 §:n 5 kohdassa mainitaan ainoastaan menetetyt ajan palauttaminen ja lainvoiman saaneen tuomion purkaminen. Epäämättömyyttä kumminkin on, että analoginenkin restituuio voidaan sovittaa puheenalaisen lainpaikan puitteisiin. Edelleen on syytä mainita, että eräät analogisen restituuion piiriin kuuluvat purkutapaukset voidaan suorastaan perustaa kysymyksessä olevan lain 4 §:n 3 kohdan säännöksiin. Ks. tämän johdosta s. 280 aliv. 33:ssa olevaa esitystä. Samassa yhteydessä kosketellaan myöskin määräyksiä sotatuomioistuimista ja oikeudenkäynnistä niissä 16. 4. 1920 ann. lain 29 §:ssä, josta ilmenee, että SYO voi ryhtyä sellaisiinkin toimenpiteisiin, jotka merkitsivät analogisen restituuion suomista.

Vaikka KKO on siis toimivaltainen käsittelemään analogista restituuiota koskevia hakemuksia, ei tästä ole katsottu johtuvan, että KKO voisi ryhtyä toimenpiteisiin sakkojen takaisinmaksamiseksi. Ks. KKO 1931, sel. n:o 19: Sakotetun kanneltua oikeuskanslerille siitä, että häneltä ulosotettu sakko oli toistamiseen pantu täytäntöön, saattoi oikeuskansleri asian KKO:n tietoon, mutta KKO katsoi, että kun N.N. jo oli puheenalaisen rangaistuksen kärsinyt eikä KKO:n asia ollut ottaa tutkittavakseen N.N:n anomusta hänen suorittamiensa sakkojen takaisinmaksamisesta, ei oikeuskanslerin kirje antanut aihetta toimenpiteeseen. Ks. myöskin KKO 1920, p:t n:o 117.

¹⁷ Olemme käyttäneet sanontaa »ratkaisun kumoaminen» tämän käsitteen laajassa merkityksessä. Myöhempi esitys onkin osoittava, että restituuiohakemuksen hyväksyvä päätös voi sisältää: 1) ratkaisun pelkän kumoamisen, 2) ratkaisun »oikaisemisen» tai 3) ratkaisun kumoamisen yhtyneenä asian siirtämiseen (palauttamiseen) alempaan tuomioistuimeen.

kaisesti onkin todettava, että analogisen restituu­ tion tarkoituksena on juuri asianomaisen tuomioistuinratkaisun kumoaminen.

Tämän jälkeen ryhdymme yksityiskohtaisesti selvittämään ns. resti­ tuutioedellytyksiä, jotka voidaan ryhmitellä muodollisiin ja asiallisiin restituutioedellytyksiin. Edellisillä tarkoitamme sellaisia, nimenomaan restituutihakemukseen liittyviä seikkoja, joiden on oltava olemassa, jot­ ta KKO voisi ottaa hakemuksen tutkittavakseen. Sen sijaan asiallisten restituutioedellytysten olemassaolo on välttämätön hakemuksen hyväk­ sytyksi tulemiselle. Vielä on selvyiden vuoksi mainittava, että muo­ dollisten restituutioedellytysten ulkopuolelle jäävät ns. yleiset prosessi­ edellytykset.

2. MUODOLLISET RESTITUUTIOEDELLYTYKSET.

Nämä edellytykset voidaan ryhmitellä seuraavaan kolmeen alaryh­ mään:

- a) Minkälaiset ratkaisut ovat analogisen restituu­ tion kohteena?
- b) Kenellä on oikeus tämän muutoksenhakeinon käyttämiseen?
- c) Muut muodolliset restituutioedellytykset.

a. *Minkälaiset ratkaisut ovat analogisen restituu­ tion kohteena?*

Tämän muutoksenhakeinon käsitettä selviteltäessä on otsakkeessa mainittua kysymystä jo kosketeltu. Seuraavassa tätä esitystä vielä jon­ kin verran täydennetään.

Analoginen restituutio voi ensinnäkin kohdistua varsinaisiin tuomioi­ hin, mutta lisäksi saattaa oikeuden vahvistama sovinto samaten kuin välitystuomio joutua analogisen restituu­ tion nojalla kumotuksi.¹⁸ Sa­ moin jakolainsäädännön piiriin kuuluvat jakotoimitukset voivat joutua puheenalaisen muutoksenhakeinon kohteeksi.¹⁹ Edelleen todettakoon, että sekä rangaistusmääräys että vankilaoikeuden päätös saattavat olla sillä tavoin »virheellisiä», että niitä vastaan voidaan käyttää analogista restituutiota. Lopuksi on korostettava sitä seikkaa, että päätökset, joil-

¹⁸ Ks. tämän johdosta s. 167 aliv. 26 i.f. sekä s. 168 aliv. 29:n edellä olevaa esitystä.

¹⁹ Ks. myös *Moring: Finlands skiftesrätt*, s. 971 ja s. 973. — Oikeuskäyttöimme alalta ks. taas esim. OO 1916, p:t n:o 247 ja KKO 1919, p:t n:o 928. Vrt. myös KKO 1935, tied. n:o 418 (ks. siitä s. 164 aliv. 20).

la juttu on jätetty käsiteltäväksi ottamatta, voivat tulla puretuiksi analogisen restituuion avulla. Ja sama koskee valantekopäätöksiä.²⁰

Sääntönä on, ettei ratkaisu voi olla restituuioimenettelyn kohteena, ellei se ole saavuttanut lainvoimaa.²¹ Edelleen on kiinnitettävä huomio seuraavaan erikoistapaukseen: Jos tuomio on varsinaista mitättömyyskantelua käyttäen saatettu ylemmän instanssin tutkittavaksi, ei kantelun ollessa vireillä voida vaatia samoilla perusteilla analogista restituuiota. Tässä yhteydessä on lisäksi tarkasteltava, estääkö mahdollisuus turvautua ylimääräiseen mitättömyyskanteluun analogisen restituuion käyttämisen. Meillä ei tähän kysymykseen liene kiinnitetty

²⁰ Kotimaisen oikeuskäytön alalta emme ole tavanneet tapauksia, joissa analoginen restituuio kohdistuisi valantekopäätöstä vastaan. Ruotsin oikeuskäytön johdosta voidaan sen sijaan viitata NJA 1932, ref. n:o 89, jonka otsakkeessa lausutaan mm. seuraavaa: »Avfattningen av edgångsföreläggande för kåranden i barnauppföstringsmål har tillkommit på grund av missförstånd i fråga om tiden för det uppgivna samlaget; i anledning varav kåranden — som underlåtit att överklaga beslutet — icke förmått fullgöra edgången.» Lisäksi on tämän oikeustapauksen sisällyksestä mainittava, että sitten kun kantaja oli ilmoittanut hakeneensa tuomionpurkua, oli alioikeus jättänyt pääasian lepäämään ilmoituksesta uudelleen käsiteltäväksi otettavaksi. Purkuanomuksessaan kantaja oli pyytänyt joko valateeman oikaisemista tai sitä, että hänelle palautettaisiin määräaika muutoksenhakua varten valantekopäätöstä vastaan. HD suostui sillä tavoin anomukseen, että »H.R:n förklarar äga att handlägga och pröva målet utan hinder av förenämnda utslag och den laga kraft, som åkommit detsamma». — On kuitenkin syytä huomauttaa, että eräässä myöhemmässä vastaavanlaisessa tapauksessa — nimittäin NJA 1934, ref. n:o 196 — HD oli (täysistunnossa) asettunut sille kannalle, ettei tuomionpurku ollut tarpeellinen, jotta alioikeus voisi tutkia »kårandens nya uppgift om tiden för samlaget». Nyt selostetun kannan puolustukseksi voitaneen ehkä viitata siihen, että alioikeuden valantekopäätös rakentui aivan toisenlaisten faktojen varaan kuin niiden, jotka kantaja sittemmin halusi esittää kanteensa tueksi.

²¹ Tässä suhteessa on siis tilanne vastaavasti sama kuin lainvoiman saaneen tuomion purkamisen ollessa kyseessä. Ks. esim. s. 169 aliv. 30:n edellä olevaa esitystä.

Tekstissä lausutun valaisemiseksi viitattakoon KKO 1935, tied. n:o 138: KKO ei ryhtynyt toimenpiteisiin HO:n tekemän purkuesityksen johdosta, koskei rangai-stuomio ollut vielä saavuttanut lainvoimaa. — On kumminkin todettava, että tilanne saattaa joskus muodostua sellaiseksi, että analogisen restituuion käyttäminen on sallittava, vaikkei asianomainen tuomioistuinratkaisu ole tullut muuta kuin yksipuolisesti lainvoimaiseksi. Niin on esim. asian laita, jos ainoastaan toinen asianosainen on hakenut muutosta ja muutoksenhakuinstanssi havaitsee jutussa tapahtuneen sellaisen virheen, jota ei voida korjata muuten kuin restituuioiteitse. Kuvaavina tapauksina mainittakoon KKO:n kirje Turun HO:lle 8. 4. 1929 n:o 1201 (ks. siitä jäljempänä s. 296 aliv. 59) ja KKO 1931, tied. n:o 64 (ks. sen johdosta *Tirkkonen*: Reformatio in pejus-kiellosta, s. 238 aliv. 42).

nimenomaista huomiota. Sen sijaan Ruotsissa on katsottu, että tuomionpurku on siinäkin mielessä viimesijainen oikeusturvakeino, ettei se voi tulla kysymykseen, jos kantelutie on avoinna.²² Emme haluaisi omaksua näin jyrkkää sääntöä. Pitäisimme näet ratkaisevana näkökohdana sitä, vaatiiko julkinen etu asiaan puuttumista jo silloin, kun kantelumahdollisuus vielä on olemassa. Tämän seikan toteaminen on taas riippuvainen tilanteesta in casu. Niinpä jos joku on tuomittu rangaistukseen toisen henkilön nimellä, niin julkinen etu ehdottomasti vaatii tuollaisen tuomion pikaista purkamista (oikaisemista). Silloin ei siis voida jäädä odottamaan, turvautuuko se henkilö, jonka nimeä oli väärinkäytetty, ylimääräiseen mitättömyyskanteluun.²³ Mikäli taas riita-asiassa »poissa oleva, jota ei ole haastettu, tuomitaan», muodostunee tilanne säännönmukaisesti sellaiseksi, ettei julkinen etu vaadi asiaan puuttumista niin kauan kuin kantelutie on avoinna. Missä määrin analoginen restitutio on yleensä sallittua silloin, kun henkilö on laiminlyönyt varsinaisen tai ylimääräisen mitättömyyskantelun tekemisen, on kysymys, jota tullaan jäljempänä tarkemmin pohtimaan.

b. Kenellä on oikeus tämän muutoksenhakukeinon käyttämiseen?

Analogisen restitution perustuminen julkisen edun vaatimuksiin selittää riittävästi sen, että eräät viranomaiset usein käytännössä tekevät aloitteen restitution aikaansaamiseksi. Kun olemme toisessa yh-

²² Ks. Agge: II, s. 148: »Först och främst kräves att utslagets hävande är den enda utvägen för att sökanden skall komma till sin rätt, vilket icke alltid är fallet. Nullitetsbesvär eller rättelse i administrativ ordning av förelupet misstag kunna tänkas som åtgärder med motsvarande syfte — — —.» Ja Ruotsin oikeuskäytön alalta on ennenkaikkea mainittava NJA 1924, ref. n:o 125: Sitten kun henkilö oli toisen nimellä tuomittu rangaistukseen, anoi virallinen syyttäjä tuomionpurkua tarkoituksessa saada kirkonkirjoihin ym. asiakirjoihin tehdyt merkinnät oikaistuksi. HD:n enemmistö yhtyi seuraavaan lausuntoon: »Enär det står Söderström (= henkilö, jonka nimeä rikoksenteikijä on käyttänyt) öppet att genom klagan jämlikt 25 kap. 10 § RB få verkan av utslagen mot Söderström upphävd, lämnar jag ansökningen utan avseende.»

²³ Ruotsin oikeuskäytössä ilmennyt vastakkainen kanta — ks. siitä edellisessä aliviitassa selostettua oikeustapausta — johtaa käytännössä varsin epätydyttäviin tuloksiin. Niin kauan kuin sillä henkilöllä, jonka nimellä oikea rikoksenteikijä on tuomittu, on kantelutie avoinna, jäävät näet rikoksenteikijää koskevat väärät henkilötiedot rasittamaan asianomaisia luetteloita. On sanomattakin selvä, että tällaisesta asiailtilasta voi aiheutua huomattavia haittoja.

teydessä tarkemmin perehtyneet viranomaisien tuomionpurun aikaansaamista tähtäävään toimintaan yleensä,²⁴ niin voimme nyt rajoittaa pariin lyhyeen lisähuomautukseen, jotka nimenomaan koskevat analogista restituuotiota. Niinpä on syytä mainita, että alemmat tuomioistuimet, etenkin hovioikeudet, ovat käytännössä tehneet analogisen restitution aikaansaamista tarkoittavia aloitteita.²⁵ Lisäksi on todettava, että vaikka siis viranomaisilla on valta varsin laajassa mitassa tehdä aloite analogisen restitution aikaansaamiseksi, ei mikään estä asianosaista itseänsä kääntymästä suoraan KKO:n puoleen.²⁶

²⁴ Ks. s. 113 ss. olevaa esitystä. — *Charpentier* huomauttaa käsitellessään oikeuskanslerin tuomionpurun aikaansaamista tarkoittavia esityksiä seuraavaa: »Justitiekanslerns yrkande om att laga kraft vunnne straffdom skall återbrytas grundar sig åter endast på det förhållande att lag oriktigt tillämpats. — — — Utan något egentligt lagstadgande har högsta domstolen tillerkänt justitiekanslern dylik talan. Honom åligger ju att tillse att ingen må lida intrång i sin lagliga rätt och att oskyldig icke dömes till straff» (*Charpentier*, s. 217). Samalla *Charpentier* viittaa 30. 3. 1922 ann. asetuksen, sisältävä valtioneuvoston oikeuskanslerin ohjesääntön, 7 §:n 1 kappaleen säännöksiin (*Charpentier*, s. 217 aliv. 1). Kun mainituissa lainpaikassa nimenomaan säädetään, että oikeuskanslerin on ylimpänä syyttäjänä valvottava, ettei syyttömiä panna syytteeseen eikä rangaistukseen tuomita, niin tämä säännös tuntuu kyllä olevan riittävä peruste oikeuskanslerin aloiteoikeuteen, mikäli tarkoituksena on saada väärään laintulkintaan perustuva liian ankara rangaistustuomio puretuksi. Oikeuskäytössä esiintyy kumminkin esim. sellaisia tapauksia, jolloin oikeuskansleri on tehnyt KKO:lle esityksen *riita-asiassa* annetun tuomion purkamisesta analogisen restitution avulla. Ks. KKO:n p. 13. 3. 1928 (Ok 1927, s. 52 aliv. 1) ja KKO 1925, p:t n:o 302 (ks. siitä myös s. 182 aliv. 56). Näissä tapauksissa ei oikeuskanslerin aloiteoikeutta voida välittömästi perustaa edellä selostettuun lainpaikkaan, vaan oikeuskanslerin yleiseen laillisuuden valvontatehtävään. Ks. sen johdosta myös s. 114 aliv. 48:n kohdalla olevaa esitystä.

²⁵ Ks. myös *Wrede*: II, s. 339 ja *Om domars ogiltighet*, s. 280 sekä *Käpy*, s. 58 s. — Tapauksena, jolloin aloite tuomionpurun aikaansaamiseksi on tullut alioikeuden puheenjohtajan taholta, mainittakoon KKO:n p. 20. 6. 1934 (ks. siitä EO 1934, s. 46). Esimerkkinä vakuutusneuvoston aloiteoikeudesta on taas KKO 1936, tied. n:o 449. Vielä on huomattava, että analogiseen restituuotioon liittyvä julkinen etu oikeuttaa purkuinstanssin toimittamaan omasta aloitteestaan analogisen restitution. Ks. esim. KKO 1935, sel. n:o 59: Vaikkei mitään rangaistustuomion oikaisemista tarkoittavaa alistusta ollut tapahtunut, oikaistiin virheellinen rangaistustuomio, kun virhe havaittiin sitä koskemattomana, samassa jutussa tehtyä valitusta tutkittaessa. — Lopuksi on syytä todeta, että vankeinhoitoviraston aikaisemmin (s. 117 aliv. 55:n jäljessä) kosketeltu aloiteoikeus ilmenee varsinkin silloin, kun on kyseessä analogisen restitution aikaansaaminen. Ks. esim. KKO 1935, tied. n:o 575 ja KKO 1936, tied. n:o 562: Vankeinhoitolaitoksen ylijohtajan aloite rangaistustuomion oikaisemiseksi.

²⁶ Ks. myös s. 113 aliv. 46:ssa ja s. 4 aliv. 9a:n edellä olevaa esitystä. — Mai-

c. Muut muodolliset restituuioedellytykset.

Analogisen restituuion aikaansaamista tarkoittava hakemus on tietenkin tehtävä kirjallisesti ja on se ratkaisu, jonka purkamisesta on kysymys, liitettävä hakemuksen oheen. Mitä taas tulee jutussa aikaisemmin syntyneiden pöytäkirjojen oheistamisvelvollisuuteen, niin tilanne muodostunee käytännössä seuraavanlaiseksi: Aloite restituuion aikaansaamiseksi on tavallisesti lähtöisin jonkun viranomaisen taholta, ja tämä viranomainen liittääkin yleensä »alistukseensa» restituuioasian käsittelylle tarpeelliset pöytäkirjat.²⁷ Mikäli taas pöytäkirjat eivät seuraishi hakemusta, noudatettaneen pöytäkirjojen viran puolesta tapahtuvaan hankkimiseen nähden samoja sääntöjä kuin lainvoiman saaneen tuomion purkamisen ollessa kyseessä.²⁸

Seuraavassa on tarkasteltava, onko analogisessa restituuioissa noudatettava OK 31:2:ssa tai 3:ssa olevia prestaatiovelvollisuutta koskevia määräyksiä. Jos viranomainen esiintyy hakijana, ei prestaatiovelvollisuus tietenkään saata tulla kysymykseen.²⁹ Mikäli taas joku yksityinen on tehnyt aloitteen restituuion aikaansaamiseksi, niin tällaisia tilanteita silmälläpitäen on aluksi mainittava, että analoginen restituuio on juridisesti tarkastellen lähempänä lainvoiman saaneen tuomion purkamista kuin menetetyn ajan palauttamista.³⁰ Tämä merkitsee sitä, että

nittakoon, että niillä viranomaisilla, joilla on oikeus tehdä purkuesityksiä, on tavallisesti suuremmat mahdollisuudet kuin yksityisellä asianosaisella saada analogiseen restituuioon oikeuttava peruste luotettavasti selvitettyksi. Viitattakoon siinä suhteessa esim. Ok 1930, s. 42 selostettuun kiertokirjeeseen. Lisäksi on asian laita usein se, ettei restituuioon oikeuttava seikka ole ollenkaan asianomaisen henkilön tiedossa, vaan ovat sen havainneet viranomaiset tarkastaessaan esim. sakko- tai rangaistusluetteloita.

²⁷ Ks. sen johdosta myös Ok 1930, s. 42 selostettua oikeuskanslerin kiertokirjettä, joka sisältää ohjeita maaherroille väärään henkilöön kohdistuneen rangaistustuomion purkamista tai oikaisemista koskevissa asioissa tarvittavasta selvityksestä. Sanotun kiertokirjeen 1. kohdassa mainitaan nimenomaan »virallisesti oikeaksi vahvistettu ote tai jäljennös rangaistuspäätöksestä siihen kuuluvine täydellisine pöytäkirjoinen».

²⁸ Ks. s. 174 aliv. 40:n jäljessä olevaa esitystä.

²⁹ Ks. myös Wrede: II, s. 340.

³⁰ Vrt. Käpy, s. 58, jossa väärän rangaistustuomion »korjaamista» tarkoittava alistus on perustettu säännöksiin OK 31:1:ssä ja 3:ssa. Ks. lisäksi s. 178 aliv. 48:n edellä lausuttua. — Oikeuskäyttöämme alalta voidaan mainita eräitä tapauksia, joissa analoginen restituuio on nimenomaan perustettu OK 31:3:een. Ks. esim. JFT bil. 1915, s. 286a n:o 55; OO 1916, p:t n:o 596; ja KKO 1936, tied. n:o 449. Toisinaan on restituuiohakemuksen johdosta annetussa ratkaisussa kumminkin nojaututtu mui-

jos analogisessa restituu-tiossa olisi sovellettava OK 31 luvun prestaatioita koskevia määräyksiä, niin tulisivat lähinnä kysymykseen OK 31:3:n säännökset. Oikeammalta tuntuu kuitenkin asettua sille kannalle, ettei analogisessa restituu-tiossa voida *milloinkaan* käyttää viimeksimainitun lainpaikan säännöksiä muutoksenhakijan prestaatiovelvollisuudesta. Tämän mielipiteen tueksi on viitattava siihen näkökohtaan, että analoginen restituu-tio aina nojautuu julkisen edun vaatimuksiin. Jonkinlaisten prestaatioiden vaatiminen muutoksenhakijalta olisikin julkisen intressin vastaista. Tämä riittääköön kysymyksen periaatteellisesta puolesta. Lisäksi mainittakoon eräs käytännöllinen näkökohta. Tulemme jäljempänä huomaamaan, että restituu-tiopäätös aina samalla kumoaa itse alkuperäisen tuomioistuintratkaisun ja että tämä kumoaminen sisältää joko pelkän kumoamisen, tuomion oikaisemisen tai sellaisen kumoamisen, johon liittyy jutun siirtäminen (palauttaminen) alempaan tuomioistuimeen. Tästä tosiasiasta taas johtuu, ettei käytännössä juuri esiinnykään tilanteita, joissa voisi herätä kysymys OK 31:3:n prestaatiovelvollisuutta koskevien säännösten soveltamisesta analogiseen restituu-tioon.³¹

3. ASIALLISET RESTITUUTIOEDELLYTYKSET

Näiden edellytysten olemassaolo on siis välttämätön, jotta restituu-tiohakemus voitaisiin hyväksyä. Aluksi on tutkittava sitä kysymystä, kuuluuko näiden edellytysten joukkoon se vaatimus, että analogista restituu-tiota on pyydettyävä mahdollisimman pian. Sellaista sääntöä tuskin voitaneen asettaa analogisen restituu-tion ollessa kyseessä. Tämän kielteisen kannan tueksi viitattakoon siihen seikkaan, että analoginen restituu-tio aina perustuu julkisen edun vaatimuksiin, joita ei voida syrjäyttää pelkästään sen johdosta, ettei restituu-tiohakemusta ole esitetty kohtuullisessa ajassa siitä lukien, kun restituu-tioon oikeuttavasta perusteesta saatiin tieto.

Olemme analogisen restituu-tion käsitettä koskevassa esityksessä maininneet, että tämä oikeusturvakeino eroaa lainvoiman saaneen tuo-

hin lainpaikkoihin, nimittäin OK 25:21:een ja OK 31:2:een. Siinä suhteessa viitattakoon KKO 1922, p:t n:o 473 (ks. siitä s. 287 aliv. 42) ja n:o 647, jossa KKO mainittujen lainpaikkojen nojalla katsoi, ettei oikeuskanslerin N.N:ää koskevan päätöksen oikaisemista tarkoittava kirje antanut aihetta toimenpiteeseen.

³¹ Vrt. myös s. 230 aliv. 151 i.f.

mion purkamisesta juuri purkuperusteen erityisen laadun nojalla. Nyt on yksityiskohtaisesti tarkasteltava niitä erilaisia tilanteita, joissa analoginen restituuutio voi tulla kysymykseen. Tämä tarkastelu pohjautuu pakostakin juuri oikeuskäyttöön, jonka varaan — kuten olemme huomauttaneet — analoginen restituuutio rakentuu. Tehtävämme helpottamiseksi purkuperusteet ryhmitellään muutamaksi laajajakoksi ryhmäksi. Sopivan pohjan ryhmittelylle tarjoavat ne näkökohdat, jotka on mainittu käsiteltäessä analogisen restituuution suhdetta lainvoiman saaneen tuomion purkamiseen. Tämän mukaisesti ryhmittelemme purkuperusteet seuraavasti:

a) Restituuution perustana virheellinen prosessiratkaisu: tällöin on tuomioistuin prosessuaalisten säännösten vastaisesti jättänyt kanteen (syytteen) käsiteltäväksi ottamatta.

b) Restituuution perustana muodollisesti virheellisellä tavalla syntynyt tuomio: tuomioistuin on juttua käsitellessään syylistynyt prosessuaalisten säännösten vastaiseen menettelyyn.

c) Restituuution perustana materiaalisioikeudellisten normien vastainen tuomio.

d) Restituuution perustana tuomion tosiasialliseen pohjaan kohdistunut ilmeinen erehdys.

Nyt luetellut alaryhmät eivät sulje piiriinsä kaikkia mahdollisia restituuutiotaupauksia. Kuitenkin voidaan niiden puitteisiin vaikeudetta sijoittaa tärkeimmät käytännössä esiintyvät restituuutiotilanteet.

a. *Restituuution perustana virheellinen prosessiratkaisu.*

Käytännössä sattuu suhteellisen usein, että yleinen alioikeus tai siihen rinnastettava erikoistuomioistuin jättää voimassaolevan prosessilain vastaisesti kanteen (syytteen) käsiteltäväksi ottamatta sillä perusteella, ettei tuomioistuin ole oikeellinen. Kun tällainen prosessiratkaisu on tullut oikeusvoimaiseksi,³² ei ratkaisun vaikutuksia saada kumotuksi muuten kuin anomalla menetetyn ajan palauttamista — mikäli tuol-

³² Uudemmassa ruotsalais-suomalaisessa kirjallisuudessa tuntuukin se mielpide voittaneen yhä enemmän alaa, että prosessiratkaisut — so. prosessiedellytyksien olemassaoloa koskevat päätökset — tulevat oikeusvoimasta osallisiksi. Ks. sen johdosta *Tirkkonen*: Oikeusvoimasta, s. 193 ss., s. 207 ss. ja s. 214 ss. — Valaisevana

laisen palauttamisen tueksi voidaan esittää »erinomaisia syitä ja perusteita» — tai pyytämällä analogista restituuotiota.³³

Nyt kosketellun tilanteen johdosta on todettava, että julkinen etu tällöin vaatii analogisen restituuition suomista. Onhan julkisen edun mukaista, ettei kantaja tuomioistuimen oikeellisuutta koskevan *virheel-lisen* prosessiratkaisun johdosta jää oikeussuojaa vaille. Ja samanlai-

esimerkkinä tällaisesta tilanteesta mainittakoon seuraava tapaus: Jos kanne on tuomioistuimen oikeellisuutta koskevien positiivisoikeudellisten säännösten nojalla jätetty käsiteltäväksi ottamatta, niin tällainen lainvoiman saanut prosessiratkaisu estää ottamasta kannetta uudelleen käsiteltäväksi samassa tuomioistuimessa.

³³ Tekstissä mainittujen restituuiotapausten johdosta ks. *Wrede*: I, s. 173 ja II, s. 339 sekä *Om domars ogiltighet*, s. 281; *Tirkkonen*: Oikeusvoimasta, s. 196 ss.; *Kallenberg*: I, s. 465; ja *Myrberg*, s. 1079; vrt. myös *Agge*, s. 70 ss. Ks. lisäksi v. *Kries*, s. 416 s.

Mitä tulee kotimaiseen oikeuskäyttöömme, niin etenkin rikosprosessimenettely tarjoaa lukuisia esimerkkejä siitä, että prosessiratkaisu on purettu analogista restituuotiota käyttäen. Ks. sen johdosta esim. 1) KKO 1920, p:t n:o 638 (verr. oikeuskanslerin kirjeeseen KKO:lle 24. 8. 1920 n:o 1150); 2) KKO 1921, p:t n:o 8 ja n:o 674; 3) KKO 1923, p:t n:o 1948; 4) KKO 1925, p:t n:o 222 (ks. sen johdosta myös *Tirkkonen*: Oikeusvoimasta, s. 197 aliv. 10 ja s. 198 aliv. 11; vrt. *Ok* 1924, s. 10); 5) KKO:n p. 19. 8. 1931 (ks. *Ok* 1931, s. 56 aliv. 1); ja 6) KKO 1932, sel. n:o 120.

Ruotsalaisen tuomioistuinpraksiksen johdosta ks. taas *Tirkkonen*: Oikeusvoimasta, s. 197 aliv. 10 ja s. 199 aliv. 12 sekä lisäksi *Myrberg*, s. 1079, *Flintberg*: IV, s. 754 s. ja *NJA* 1934, ref. n:o 149.

Niissä tapauksissa, jolloin sekä yleinen alioikeus että erikoistuomioistuin on katsonut, ettei se ole oikeellinen syyteasiaa käsittelemään, voidaan KKO:n purkuvalta väärään prosessiratkaisuun nähden perustaa suorastaan korkeimmasta oikeudesta 22. 7. 1918 ann. lain 4 §:n 3 kohtaan, jonka mukaan KKO:n on käsiteltävä mm. kysymykset siitä, onko jokin juttu tai asia yleisen tuomioistuimen vai erikoistuomioistuimen tutkittava. Esimerkkeinä tällaisista tilanteista ovat edellämainitut oikeustapaukset n:ot 3, 4 ja 6. — Tässä yhteydessä on myöskin viitattava säännöksiin sotatuomioistumista ja oikeudenkäynnistä niissä 16. 4. 1920 ann. lain 29 §:ssä, josta ilmenee, että ellei mikään sota-oikeus olisi tai katsoisi olevansa pätevä ottamaan asiaa käsiteltäväkseen, niin SYO:n tulee ilmoituksesta määrätä, missä sota-oikeudessa asia on käsiteltävä. Puheenalainen lainpaikka antaa siis SYO:lle vastaavanlaisen toimivallan kuin mikä KKO:lla on korkeimmasta oikeudesta ann. lain edelläselostetun säännöksen nojalla. Ja samalla on myöskin siis olemassa sellainen poikkeuksellinen tilanne, jolloin SYO:lla on valta suoda restituuio prosessiratkaisuja vastaan. Restituuio tulee näet tarpeelliseksi silloin, kun sota-oikeus on sota-tuomioistuinlain III:nteen lukuun sisältyvien säännösten vastaisesti jättänyt asian käsiteltäväksi ottamatta ja tällainen sota-oikeuden ratkaisu on saavuttanut lainvoiman.

seksi muodostuu tilanne silloinkin, kun tuomioistuin jostakin muusta lakiin perustumattomasta syystä on jättänyt kanteen (syytteen) käsiteltäväksi ottamatta.³⁴

Edelläkosketelluissa tapauksissa siis edellytetään, että tuomioistuin on toiminut lainvastaisesti jättäessään kanteen käsiteltäväksi ottamatta. Toisenlaiseksi muodostuu tilanne silloin, kun tuomioistuimen prosessiratkaisu perustuu sellaisiin tosiseikkoihin (faktoihin), jotka myöhemmin havaitaan paikkansa pitämättömiksi. Sellaisessa tapauksessa ei näet ole kysymyksessä tuomioistuimen lainvastainen menettely, jonka vuoksi kantaja on jäänyt oikeussuojaa vaille. Niinpä jos kanne on jätetty käsiteltäväksi ottamatta sen johdosta, että vastaaja oli esittänyt »väärennettyä» tosiseikka-aineistoa, on tuomioistuin sekä objektiivisesti että subjektiivisesti syytön siihen, ettei juttua ole voitu käsitellä. Tällaisissa tilanteissa analoginen restituuutio ei saata tulla kysymykseen; nyt ei näet ole olemassa restituuution oikeuttavaa purkuperustetta. Sen sijaan on kyllä mahdollista käyttää OK 31:3:ssa olevaa muutoksenhakukeinoa, joka sallii tuomionpurun toimittamisen uusien aineellisten syiden nojalla.^{34 a}

Korkeimmasta oikeudesta ann. lain 4 §:n 3 kohdan säännöksen soveltaminen tulee tietenkin kysymykseen sellaisissakin tilanteissa, jolloin KKO:n ei tarvitse purkaa lainvoimaista prosessiratkaisua, vaan se voi rajoittua määräämään, minkä tuomicistuimen toimivaltaan asia kuuluu. Ks. esim. Ok 1920, III, s. 9. — *Erich* on huomauttanut, että kun KKO kysymyksessäolevan lainpaikan nojalla tutkii, onko jokin juttu tai asia yleisen tuomioistuimen vai erikoistuomioistuimen taikka onko se tuomioistuimen vai hallintoviranomaisen toimivaltaan kuuluva, niin KKO toimii silloin ns. toimivalta- eli kompetenssituomioistuimen asemassa ja tehtävissä (*Erich*: II, s. 109). Samassa yhteydessä hän mainitsee, ettei KKO tällöin tietenkään harjoita tavallista tuomiovaltaa. Vrt. myös *Erich*: II, s. 428, josta ilmenee, että kun KKO ratkaisee kysymyksen yleisen tai erikoistuomioistuimen toimivallasta, niin ratkaisu merkitsee erikoislaatuista lainkäyttöä. — Omasta puolestamme haluissimme korostaa sitä seikkaa, että jos KKO:n puheenalainen toiminta samalla johtaa lainvoimaisen tuomioistuinratkaisun kumoamiseen (purkamiseen), niin tällöin on kysymys myöskin tavallisen tuomiovallan harjoittamisesta.

³⁴ Ks. esim. KKO 1932, sel. n:o 133: Sitten kun KO oli lainvoimaisessa päätöksessään katsonut syyttäjältä puuttuneen kannevallan kuolemantuottamusta koskevassa syytejutussa ja jättänyt syytteen tältä osalta tutkittavaksi ottamatta, niin KKO virallisen syyttäjän anomuksesta harkitsi oikeaksi purkaa ja poistaa KKO:n päätöksen sikäli kuin syyte kuolemantuottamuksesta oli jätetty käsiteltäväksi ottamatta, ja määrätä, että KO:n tuli ottaa juttu sanotulta osalta uudelleen käsiteltäväksi. — Tässä meillä samalla on erikoislaatuinen syytetyn vahingoksi tapahtunut tuomionpurku.

^{34 a} Ks. myös s. 160 aliv. 13:ssa olevaa esitystä.

b. *Restituution perustana muodollisesti virheellisellä tavalla syntynyt tuomio.*

Mikäli asianosainen on laiminlyönyt varsinaisen tai ylimääräisen mitättömyyskantelun käyttämisen eikä edellytyksiä menetetyn ajan palauttamisellekaan ole olemassa, jää analoginen restituuio ainoaksi keinoksi muodollisesti virheellisellä tavalla syntynyttä tuomiota vastaan. Jos taas virheellinen tuomio on ylimmän instanssin antama, voidaan oikeaisuus saada aikaan vain analogisen restituution avulla.³⁵

Kun analogisen restituution tulee aina perustua julkisen edun vaatimuksiin, niin on kysyttävä, milloin oikeudenkäyntivirhe on sellainen, että oikeudenkäyntimenettelyssä annettu tuomio voidaan analogisen restituution avulla purkaa. Kysymyksen selvittäminen ei ole helppoa. Tällöin näet ilmenee, miten vaikeata on käytännössä ratkaista, ovatko sattuneen erehdyksen seuraamukset tosiaan siksi arveluttavia, että julkinen etu vaatii asiaan puuttumista. Olemme toisessa yhteydessä todenneet, että jos prosessuaalista laatua oleva virhe on sattunut, on restituuio mahdollinen ennen kaikkea silloin, kun asianosainen on tuomioistuimen virheellisen menettelyn johdosta jäänyt oikeussuojaa vaille. Niinpä tuomion antaminen jutussa, jossa asianosainen pätevästä syystä ei ole ollut tilaisuudessa valvomaan puhevaltaansa, merkitsee samalla sellaista virheellistä menettelyä, mikä voi luoda pohjan analogiselle restituuuioille.³⁶ Ja vastaavanlainen tilanne on restituution kan-

³⁵ Ruotsin oikeuskäytön alalta olemme tavanneet oikeustapauksen, jossa muodollisesti virheellisellä tavalla syntynyt tuomio on OK 25:10:n (= meidän lakimme OK 25:22:n) nojalla kumottu kolmannen miehen vaatimuksesta. Viitattakoon siihen suhteessa NJA 1935, ref. 41: Pesäerotuomio, joka oli ei-oikeellisen tuomioistuimen antama, kumottiin velkojan kantelun johdosta OK 25:10:n nojalla. Tässä siis kanteluteitse saavutettiin sama tulos kuin analogisen restituution avulla. Vrt. tämän johdosta myöskin s. 275 aliv. 22:ssa selostettua oikeustapausta NJA 1924, ref. n:o 125. — Ks. lisäksi NJA 1905, ref. n:o 152, jonka otsake kuuluu: »Ansökning af förmyndare för omyndig förklarad om resning i ett lagsökningsmål, däri myndlingen blifvit ålagd betalningsskyldighet utan att förmyndarne blifvit i målet hörda eller därom ägt kännedom.» HD:n enemmistö ei katsonut olevan aihetta suostua tehtyyn purkuanomukseen. Mainitun purkuasian käsittelyn aikana eräs HD:n jäsenistä viittasi siihen, että holhoojalla oli vielä mahdollisuus hakea muutosta OK 25:10:n nojalla.

³⁶ Tähän yhteyteen eivät kuitenkaan kuulu ne tapaukset, jolloin syytetty, vaikka hänellä on ollut laillinen este poissaolonsa, on »erehdyksestä» tuomittu poissaolosakkoon tai esteettömän poissaolon varalta asetettuun uhkasakkoon. Sanotunlaisen rangaistustuomion purkaminen perustuu näet siihen, että tuomioistui-

nalta olemassa silloin, kun asianosaiselta on prosessilain vastaisesti evätty mahdollisuus tarpeellisen näytön esittämiseen tai kun tuomiois-

nessa on tapahtunut »tuomion» tosiasialliseen perustaan kohdistuva erehdys. Tällaisista tilanteista tuleekin tarkemmin puhe toisessa yhteydessä.

Tekstissä mainittu tilanne siis edellyttää, että itse pääasia, so. kantajan kanne tai muutoksenhakijan muutoksenhaku, on ratkaistu tuomiolla, vaikka asianosainen — joko vastaaja tai muutoksenhakijan vastapuoli — ei pätevistä syistä ole voinut käyttää jutussa puhevaltaa. Tällaiset tapaukset ovat käytännössä suhteellisen harvinaisia. Esimerkkinä mainittakoon KKO 1923, p:t n:o 1947: Sitten kun RO lainvoimaisella päätöksellä oli julistanut poliisiviranomaisten takavarikoiman konjakkimäärän valtiolle menetetyksi, anoivat hakijat, että »då sistsagda cognacsparti i laga ordning införts till landet med känd emottagare — — —, men denna icke blivit i saken hörd, rådstuvurättens utslag — — — bleve för sådant rättegångsfel genom resning undanröjt». Tähän anomukseen KKO suostui äänestyksen jälkeen. (Vähemmistö sen sijaan katsoi, että sitä vähemmän oli aihetta suostua anomukseen, kun hakijat RO:n päätöksestä tiedon saatuaan olivat laiminlyöneet hakea siihen muutosta OK 25: 22:ssa säädetyn ajan kuluessa.) Hakijoiden olisikin oikeastaan pitänyt olla puheenaolevassa jutussa asianosaisen (lähinnä vastaajan) asemassa. Ks. siitä *Tarjanne*: Vastaajakäsittelystä, s. 14 ss. ja s. 24 ss. — Tekstissä olevaa tilannetta valaisevana tapauksena Ruotsin oikeuskäytön alalta ks. taas NJA 1923, ref. n:o 92.

Käytännössä voidaan ajatella tapauksia, jolloin muutoksenhakijan vastapuoli ei ole syystä tai toisesta ollut tilaisuudessa valvomaan puhevaltaansa. Esimerkkinä Ruotsin oikeuskäytön alalta mainittakoon NJA 1927, ref. n:o 130, jonka sisällys on seuraava: »A., som erlagt vad mot en underrättsdom, har hos motparten B. uppsagt vadet — dock först efter utgången av den i 26 kap. 4 § rättegångsbalken stadgade tiden — men icke förty i HovR:n fullföljt vadetalan; och har HovR:n, där B. utblivit, ändrat domen. Av B. gjord ansökan om resning har på det sätt bifallits, att målet förklarats skola, på anmälan av B. inom viss tid från K.M:s utslags dag, ånyo av HovR:n upptagas till avgörande sedan åt parterna beretts tillfälle att yttra sig.» Samantapainen oli tilanne oikeustapauksessa NJA 1921, ref. n:o 56. Molemmissa näissä oikeustapauksissa oli asian laita se, ettei tuomioistuin olisi saanut ottaa muutoksenhakua käsiteltäväksi. Vrt. tämän johdosta myöskin s. 33 aliv. 67:n edellä ja samassa aliviitassa olevaa esitystä. Puheenalaisten oikeustapausten johdosta on syytä vielä huomauttaa seuraavaa; HD tuntuu lähteneen siitä, että tällöin oli kyseessä jonkinlainen menetetyt määräajan palauttaminen. Omasta puolestamme katsoisimme, että näissä tapauksissa oli faktillisesti kysymys analogisesta restitutiosta. HO:n jutuissa antamat tuomiot olivat näet muodollisesti virheellisesti tavalla syntyneet. Jos HO olisi tietänyt vedon peruutuksen tapahtuneen, niin sen olisi pitänyt jättää muutoksenhaku käsiteltäväksi ottamatta. Ja vastaavasti olisi ollut oikeampaa, että HD olisi rajoittunut poistamaan HO:n antamat tuomiot. Mikäli nyt esitetty kanta hyväksytään, aiheuttaa se seuraavan johtopäätöksen: Puheenalaisista oikeustapauksista ilmenevässä tilanteessa ei muutoksenhakijan vastapuoli olekaan jäänyt oikeussuojaa vaille. Purkuperusteena pitäisi näet oikeastaan olla se seikka, että HO on ottanut muutoksenhaun käsiteltäväkseen. Ja niinpä nämä oikeustapaukset pikemminkin kuuluvat OK 25: 21:n säännöksiä käsittelevään esitykseen. Ks. tämän johdosta s. 288 aliv. 44:ssä lausuttua.

tuin ei ole lain edellyttämässä laajuudessa huolehtinut todisteiden hankkimisesta.³⁷

Nyt mainittuja tapauksia silmälläpitäen on kuitenkin esitettävä eräitä täydentäviä huomautuksia. Tarkastelkaamme ensiksi sitä tilannetta, ettei asianosaisella ole ollut tilaisuutta valvoa puhevaltaansa. OK 25: 22:n ja OK 30: 19, 2:n (sellaisena kuin tämä lainkohta on laissa 19. 12. 1922), nojalla on henkilöllä, jota lainvoimaiseen tuomioon päättäneessä jutussa on pidetty asianosaisena, vaikkei häntä ole asiassa kuultu eikä hänelle edes annettu siihen tilaisuutta, oikeus käyttää ylimääräistä mitättömyyskantelua. Jos hän on kantelunsa laiminlyönyt, niin herää kysymys, voiko hän siitä huolimatta aina turvautua analogiseen restituuioon. Vastaisimme kysymykseen kieltävästi. Katsoisimme; että julkinen etu vaatii asiaan puuttumista analogisen restituuion avulla ainoastaan silloin, kun asianosainen tosiaan on tuomioistuimen virheelisen menettelyn johdosta jäänyt oikeussuojaa vaille. Ja sellaiseksi muodostuu tilanne vain sillä edellytyksellä, että asianosainen olisi voinut esittää sellaista näyttöä, jonka tuloksena olisi ollut hänelle edullisempi tuomio. Mikäli asianosainen, joka on laiminlyönyt ylimääräisen mitättömyyskantelun käyttämisen, haluaa turvautua analogiseen restituuioon, on hänen siis samalla selvitettävä, että jutussa annettu tuomio on aineellisesti väärä. — Mutta miten on tilannetta arvosteltava, jos meillä on KKO:n tuomio, jota vastaan ei voida käyttää ylimääräistä mitättömyyskantelua? Tuntuu siltä, että restituuio on nyt sallittava helpommilla perusteilla kuin niissä tapauksissa, joissa ylimääräisen mitättömyyskantelun käyttäminen on laiminlyöty. Olisimmekin valmiit katsomaan, että jos KKO on antanut tuomion jutussa, jossa asianosainen pätevästä syystä ei ole ollut tilaisuudessa valvomaan puhevaltaansa, niin tämä tosiasia riittää perustaksi analogiselle restituuuolle — ja näin aivan riippumatta siitä, onko tuomio aineellisesti väärä vai ei.

Mitä sitten tulee siihen tapaukseen, jolloin asianosaiselta on prosessilain vastaisesti evätty mahdollisuus tarpeellisen näytön esittämiseen tai kun tuomioistuin ei ole lain edellyttämässä laajuudessa huolehtinut näytön hankkimisesta, niin noudattaisimme tällöinkin seuraavaa sääntöä: Restituuio on sallittava silloin, kun voidaan osoittaa, että puutteellinen näyttö on aiheuttanut aineellisesti väärän tuomion. Restituuotiota ha-

³⁷ Esimerkkinä siitä, että tuomioistuimen laiminlyönnin huolehtia tarpeellisen näytön hankkimisesta on katsottu muodostavan purkuperusteen, mainittakoon KKO 1933, tied. n:o 365 (ks. sen sisällyksestä s. 222 aliv. 136).

kevan on niin ollen samalla aina esitettävä selvitys siitä, että tuomio on väärä.

Nyt siirrytään käsittelemään sellaisia tilanteita, joissa tuomioistuin on syyllistynyt johonkin OK 25:21:ssä mainittuun tuomiovirheeseen. Ennen kaikkea on kysyttävä, vaatiiko julkinen etu asiaan puuttumista aina silloin, kun jutussa on annettu tuomio, vaikka jokin ehdoton oikeudenkäyntiedellytys on puuttunut. Tuomioistuinpraksiksemme tarjoaa kyllä esimerkkejä siitä, että analoginen restituuutio on katsottu mahdolliseksi tällaisissa tilanteissa.³⁸ Kuitenkin on myönnettävä, että oikeuskäytön valossa jää jossakin määrin hämäräksi, milloin absoluutisen prosessiedellytyksen puuttuminen muodostaa riittävän purku-

³⁸ Viitattakoon siinä suhteessa esim. seuraaviin oikeustapauksiin: 1) JFT bil. 1908, s. 226a n:o 81: Avioerotuomio purettu, koskeivät aviopuolisot olleet Suomen tuomioistuinten tuomiovallan alaisia; 2) KKO 1919, p:t n:o 509: Rangaistustuomio purettu, koska KO ei ollut oikeellinen juttua käsittelemään; 3) KKO 1931, tied. n:o 337: Vakuutusneuvoston päätös, jolla se OK 31:1:n vastaisesti oli purkanut aikaisemman lainvoimaisen päätöksensä, purettu ja asia asetettu siihen tilaan, jossa se oli ollut ennen laittoman päätöksen antamista; 4) KKO 1933, tied. n:o 264: KO:n päätös, jossa se kirkkolain 405 §:n vastaisesti oli ylittänyt toimivaltansa, purettu ja asia siirretty tuomiokapitulin käsiteltäväksi; 5) KKO 1918, p:t n:o 78: RO:n vastavaanlainen, sotaväen rikoslain 156 §:n vastainen päätös poistettu ja samalla määrätty, että RO:n tuli ottaa juttu uudelleen tutkittavaksi; 6) KKO 1923, p:t n:o 617: Koska henkilö oli RO:n päätöksillä tuomittu kahdesti samoista rikoksista rangaistukseen, niin KKO poisti jälkimmäisen päätöksen; 7) KKO:n p. 24. 4. 1934 n:o 1262: Samanlainen tilanne HO:ssa; 8) KKO 1929, tied. n:o 604: Koska RO:n päätöksellä rangaistukseen tuomittu henkilö ei ollut R. vaan J. ja kun J. rikosta tehdessään oli ollut sotaväen rikoslain alainen ja rikos luonteeltaan sotilasrikos, minkä tuomitseminen ei kuulunut RO:n toimivaltaan, niin RO:n päätös purettu; 9) KKO:n p. 4. 3. 1937 n:o 595: Kun henkilö oli tuomittu rangaistusmääräyksellä rangaistukseen kotirauhan rikkomisesta, niin rangaistusmääräys sanotun rikoksen osalta poistettu, koskei asiaa olisi saanut rangaistusmääräyksen ratkaista; sekä 10) KKO:n p. 28. 4. 1931 (ks. Ok 1931, s. 51 aliv. 1): KO:n rangaistustuomio purettu, koska henkilö oli jo samasta rikoksesta tuomittu sota-oikeudessa rangaistukseen, jonka hän oli kärsinyt; rikoksen käsitteleminen kuuluikin sotatuomioistuimen toimivaltaan.

Oikeuskäyttömme kannasta nyt kysymyksessä olevissa tapauksissa ks. myös Wrede: I, s. 315 aliv. 6 ja Tarjanne: Lainvoima, s. 393.

On syytä mainita, ettei jutun käsitteleminen väärässä forumissa ole aina riittänyt käytännössä perustamaan restituuutiota. Viitattakoon siinä suhteessa KKO 1924, p:t n:o 607: Sitten kun apulaisoikeuskansleri oli KKO:lle tekemässään esityksessä lausunut, ettei sota-oikeuden olisi pitänyt ottaa tutkittavakseen N.N.:ää vastaan siellä tehtyä syytettä kotirauhan rikkomisesta, KKO totesi asiakirjoista käyneen ilmi N.N:n kärsineen hänelle tuomitun rangaistuksen, minkä vuoksi KKO katsoi,

perusteen. Joltisenkin varmasti voidaan kumminkin sanoa, ettei julkinen etu vaadi asiaan puutturhista, jos muodollinen virhe on aivan vähäpätöinen.³⁹ Ja toisinaan ovat eräät muutkin seikat aiheuttaneet käytännössä sen, ettei KKO ole katsonut voivansa suostua analogisen restituu-tion myöntämistä tarkoittavaan hakemukseen.⁴⁰ Omasta puolestam-

ettei apulaisoikeuskanslerin kirje aiheuttanut toimenpidettä. (Ks. lisäksi KKO 1922, p:t n:o 647 ja samaa asiaa koskeva oikeuskanslerin kirje 15. 2. 1922 n:o 217.) Vrt. kuitenkin nyt selostettua oikeustapausta edellä kosketeltuun oikeustapaukseen n:o 10.

³⁹ Ks. esim. KKO:n p. 17. 11. 1932 (Ok 1932, s. 84 aliv. 1); tämän oikeustapauksen sisällyksestä ks. s. 114 aliv. 49:ssä selostettua tapausta n:o 1.

Oikeuskäyttömme tarjoaa esimerkkejä tilanteista, jolloin analoginen restituu-tio on perustettu sellaisiin oikeudenkäyntimenettelyssä sattuneisiin muodollista laatua oleviin virheisiin, jotka eivät koske prosessiedellytyksiä. Ks. esim. seuraavia oikeustapauksia: 1) OO 1916, p:t n:o 362: HO:n päätös ja tuomio kumottu, koska se oli menetellyt laillisen oikeudenkäyntijärjestyksen vastaisesti siinä, että toisen asianosaisen muutoksenhaku häätöä koskevassa jutussa ja hänen vastapuolensa kuluvaatimus saman jutun johdosta oli käsitelty ja ratkaistu toisistaan riippumattomina asioina; 2) KKO:n p. 20. 1. 1930 (Ok 1929, s. 94 aliv. 2): Kun syytetty ei ollut ollut siinä oikeudenkäyntitilaisuudessa, jossa hänet oli tuomittu rangaistukseen, henkilökohtaisesti saapuvilla eikä myöskään laillisesti edustettuna, niin KO:n päätös purettiin ja juttu palautettiin KO:een; 3) KKO:n p. 23. 1. 1930 (Ok 1929, s. 63 aliv. 1): Metsätorpan hallinto-oikeuden ulosmittaus poistettu, koska hallinto-oikeus ei ollut ulosmittaukelpoinen; 4) KKO 1933, tied. n:o 396: Koska KO oli käsitelty virheellisesti N.N.:ää vastaan samalla kertaa esilläolleet syytteet eri juttuina eikä myöskään ollut alistanut tutkimustaan HO:n tarkastettavaksi, niin KKO purki sen lainvoiman, jonka KO:n päätökset olivat saaneet; 5) KKO:n p. 29. 5. 1934 (EO 1934, s. 25): Koska nyttemmin oli esitetty selvitys kirjelmän saapumisesta ennen määrääjän umpeenkulumista asianomaiseen paikkaan, niin KKO kumosi antamansa päätöksen ja otti jutun uudestaan tutkittavakseen; sekä 6) KKO 1935, tied. n:o 462: Maistraatin antama virheellinen valitusosoitus poistettu ja asia palautettu uuden lainmukaisen valitusosoituksen antamista varten. — Vrt. myös KKO 1920, p:t n:o 510 ja sitä koskeva oikeuskanslerin kirje KKO:lle 8. 5. 1920 n:o 756.

⁴⁰ Ks. esim. s. 285 aliv. 38 i.f. selostettua oikeustapausta KKO 1924, p:t n:o 607. — Lisäksi on huomattava, että KKO on tällöin yleensä soveltanut sitä sääntöä, ettei rangaistustuomion purkaminen tuomitun vahingoksi ole sallittua. Ks. sen johdosta esim. KKO 1934, tied. n:o 392: Sitten kun KO oli tuominnut N.N.:n rangaistukseen ja Turun HO, jonne N.N. oli valittanut, oli päätöksellään alentanut hänelle tuomitun rangaistuksen määrää, on vankeinhoitolaitoksen ylijohtaja ilmoittanut KKO:lle, että N.N. oli Turun lääninvankilassa tyytynyt mainittuun KO:n päätökseen sekä alkanut kärsiä hänelle tuomittua rangaistusta, minkä vuoksi ja kun N.N.:llä siis ei olisi ollut oikeutta hakea muutosta KO:n täten lainvoiman saaneeseen päätökseen, ylijohtaja esitti, että HO:n päätös poistettaisiin. KKO (äänestyksen jälkeen) katsoi, ettei esitys antanut aihetta toimenpiteeseen.

me haluaisimme nyt puheenalaisten tilanteiden valaisemiseksi esittää seuraavaa.

Jos katsottaisiin mahdolliseksi suoda analoginen restituuio kaikissa niissä tilanteissa, jotka OK 25:21:ssä leimataan tuomiovirheiksi⁴¹ — siis ennen kaikkea sellaisissa tapauksissa, jolloin jutussa on ehdottoman oikeudenkäyntiedellytyksen puuttumisesta huolimatta annettu tuomio — niin analoginen restituuio joutuisi korvaamaan OK 25:21:ssä ja OK 30:19, 1:ssä (laissa 19. 12. 1922) säännöstellyn varsinaisen mitättömyyskantelun. Tällainen kanta on kuitenkin varsin vaikeasti sovellettavissa OK 25:21:n loppusäännökseen, jonka mukaan varsinaisen mitättömyyskantelun tekemiselle säädetyn määräajan laiminlyönti oikeuttaa turvautumaan menetetyn ajan palauttamiseen OK 31:2:ssa säädetyn edellytyksin. Määräajan palauttaminen on näet tällöin rajoitettu »erinomaisiin syihin ja perusteisiin», kun taas analoginen restituuio olisi sallittu jo sen nojalla, että tuomioistuin on syylistynyt tuomiovirheeseen.⁴² Analogisen restituuion salliminen merkitsee nyt puheenaolevissa tapauksissa lisäksi sitä, että tapahtunut tuomiovirhe voidaan tehdä tehokkaaksi määräajasta riippumatta.

Nyt mainitut näkökohdat osoittanevat, että jo de lege lata on pyrittävä rajoittamaan tuomiovirheeseen perustuvan restituuion käyttöä. Ja tällöin on nähdäksemme analogisesti sovellettava niitä näkökohtia, jotka edellä esitettiin käsiteltäessä ylimääräisen mitättömyyskantelun suhdetta analogiseen restituuioon. On siis päädyttävä seuraavaan tulokseen: Jos henkilö on laiminlyönyt varsinaisen mitättömyyskantelun

⁴¹ Wrede lausuu OK 25:21:n soveltamisalasta seuraavaa: »För att ett rättegångsfel skall falla under bestämmelserna i förevarande lagrum, måste det hänföra sig till någon för rättegången väsentlig omständighet eller åtminstone vara sådant, att det kunnat inverka på sakens utgång, och att det ej kan omedelbart rättas i överdomstolen» (Wrede: II, s. 312). Wrede huomauttaa samalla nimenomaan, että puheenalainen lainpaikka koskee kaikkia sellaisia tilanteita, jolloin oikeus on tuominnut asiassa, vaikka jokin ehdoton oikeudenkäyntiedellytys on puuttunut.

⁴² Vrt. KKO 1922, p:t n:o 473: KKO lausui (äänestyksen jälkeen) asianosaisten purkuanomuksen johdosta, että koska N.N. x-tilan omistajana oli ollut esteellinen toimimaan vuokralautakunnan puheenjohtajana puheenalaista lunastusasiaa siellä tutkittaessa, niin KKO sellaisen asian käsittelyssä tapahtuneen virheen vuoksi ja asiassa muuten esille tullessiin seikkoihin nähden myöntyi OK 25:21:n ja OK 31:2:n nojalla anomukseen. — Tässä oikeustapauksessa onkin kysymyksessä analoginen restituuio, joka tosin on perustettu OK 25:21:n tuomiovirheitä koskeviin säännöksiin; samalla on purkuperusteena myöskin mainittu asiassa muuten esille tulleet seikat. Tuntuuakin siltä, että KKO:ta olisi arveluttanut sallia restituuio pelkästään sen nojalla, että asian ratkaisuun osallistunut henkilö oli ollut esteellinen.

tekemisen, voi hän turvautua analogiseen restituuioon vain sillä edellytyksellä, että hän samalla selvittää, että tapahtunut oikeudenkäyntivirhe on vaikuttanut jutussa annetun tuomion sisällykseen.⁴³ Muutoksenhakijan on siis näytettävä, että jutussa annettu tuomio on juuri oikeudenkäyntivirheen johdosta tullut aineellisesti vääräksi. Ainoastaan tällä edellytyksellä muodostuu tilanne sellaiseksi, että julkinen etu vaatii analogisen restituuion myöntämistä. — Lopuksi on mainittava, että jos KKO olisi syyllistynyt johonkin OK 25: 21:ssä lueteltuun oikeudenkäyntivirheeseen, niin on — yhdenmukaisesti aikaisemmin lausutun kanssa — katsottava, että tämä tosiasia jo yksinään riittää perustaksi analogiselle restituuuioille.

Kun nyt lausutun valossa tarkastelee KKO:n praksista, niin tuntuu siltä, ettei KKO ole suinkaan noudattanut puheenalaisia näkökohtia, vaan on se varsin laajassa mitassa myöntänyt restituuion silloinkin, kun tapahtunut oikeudenkäyntivirhe ei ole millään tavalla vaikuttanut jutussa annetun tuomion sisällykseen. Ja niinpä tilanne onkin käytännössä muodostunut sellaiseksi, että analoginen restituuio on laajassa mitassa joutunut korvaamaan varsinaisen mitättömyyskantelun.⁴⁴

⁴³ Vrt. s. 287 aliv. 41:ssä siteerattua Wreden lausuntoa: » — ett rättegångsfel — — — måste — — — åtminstone vara sådant, att det kunnat inverka på sakens utgång — — — » — Muuten on syytä mainita, ettei oikeudenkäyntilaitoksemme uudistusehdotuksissa, joissa on ehdotettu säädettäväksi erityinen kantelu tuomiovirheestä, ole tahdottu sallia kantelun käyttämistä kaikkia OK 25: 21:ssä ja 22:ssa lueteltuja oikeudenkäyntivirheitä vastaan; puheenalainen ylimääräinen muutoksenhakeino onkin rajoitettu koskemaan ainoastaan tärkeimpiä näiden lainpaikkojen mainitsemia virheitä. Ks. sen johdosta *Ehdotus 1900*, II s. 321.

⁴⁴ Siinä suhteessa viitattakoon s. 285 aliv. 38:ssa ja s. 286 aliv. 39:ssä selostettuihin oikeustapauksiin.

Tässä yhteydessä kosketeltakoon s. 283 aliv. 36 i.f. mainittua tilannetta. Sen johdosta saatetaan kysyä, onko muutoksenhakijan vastapuolella aina oikeus saada HO:n tuomio puretuksi, jos HO vedon peruuttamisesta huolimatta on ottanut muutoksenhaun tutkittavakseen ja antanut jutussa uuden alioikeuden tuomiota muuttavan tuomion. Juuri se seikka, ettei muutoksenhakua olisi saanut ollenkaan tutkia, oikeuttaa mielestämme myönteisen vastauksen antamiseen. Jos taas katsottaisiin, että muutoksenhakijan vastapuolen on samalla esitettävä selvitys siitä, että HO:n antama tuomio on väärä, jouduttaisiin siihen, että säännökset vedon peruuttamisen vaikutuksesta kadottaisivat merkityksensä. — Nyt esitettyä näkökohtaa olisimme valmiit määrättyssä laajuudessa soveltamaan siihen tapaukseen, että vangittu on tyytynyt rangaistustuomioon ja ryhtynyt sen nojalla rangaistustaan kärsimään. Jos tällaisessa asemassa oleva rangaistusvanki on hakenut muutosta ja saanut ylemmässä instanssissa rangaistuksensa alennetuksi, niin viimeksimainitun instanssin tuomio voidaan purkaa analogisen restituuion avulla. (Vrt.

Lopuksi lausuttakoon muutama sana välitystuomion kumoamisesta analogista restitutiota käyttäen. Kysymys, voidaanko välitystuomiota vastaan käyttää analogista restitutiota, herää juuri silloin, kun se asianosainen, jolle välitystuomio oli vastainen, on laiminlyönyt panna vireille kanteen välitystuomion kumoamisesta. Olisimme valmiit tähän tapaukseen soveltamaan niitä näkökohtia, jotka on esitetty käsiteltäessä mahdollisuutta saada tuomio puretuksi tapahtuneen oikeudenkäyntivirheen perusteella. Välitystuomion kumoaminen analogista restitutiota käyttäen on niin ollen mahdollinen vain sillä edellytyksellä, että väli-miesmenettelyssä sattunut »oikeudenkäyntivirhe» on vaikuttanut välitystuomion sisällykseen. Asianosaisen, joka vaatii KKO:ssa välitystuomion kumoamista, on siis selvitettävä, että välitystuomio on juuri tuollaisen virheen johdosta tullut sisällykseltään aineellisesti vääräksi.⁴⁵

c. Restituution perustana materiaalisioikeudellisten normien vastainen tuomio.

Toisessa yhteydessä on todettu, että aineellisoikeudellisten säännösten vastainen tuomio on purettavissa restitutioteitse vain silloin, kun tapahtunut normiloukkaus on siksi arveluttava, että julkinen etu vaatii asiaan puuttumista. Tämä näkökohta johtaa riita-asioissa siihen aikaisemmin mainittuun tulokseen, että yksityisoikeudellisten säännösten vastainen tuomio voi vain poikkeuksellisesti joutua analogisen restituution kohteeksi. Oikeuskäyttömme tarjoaa kuitenkin joitakin esimerkkejä tällaisesta restitutiosta.⁴⁶

kumminkin s. 286 aliv. 40:ssä mainittua KKO 1934, tied. n:o 392.) Nyt puheenaolevassa tapauksessa on kuitenkin edellytettävä, ettei vangin muutoksenhaun johdosta muutettu alemman instanssin rangaistustuomio sisältänyt mitään sellaista virhettä — esim. maksimin ylittävää rangaistusta — joka jo sinänsä olisi oikeuttanut analogiseen restituutioon. Jos taas ylempi oikeus olisi tuomioonsa tyytyneen vangin muutoksenhaun johdosta kokonaan vapauttanut hänet rangaistuksesta, ei tällaisen muodollisesti virheellisellä tavalla syntyneen tuomion »purkaminen» ole mahdollinen silloin, kun vapauttava tuomio perustuu sellaisiin seikkoihin, että niiden nojalla olisi voitu pyytää alemman instanssin antaman rangaistustuomion purkamista joko OK 31:3:n nojalla tai analogista restitutiota käyttäen.

⁴⁵ Jos analoginen restitutio sallittaisiin ilman rajoituksia aina silloin, kun asianosainen on laiminlyönyt panna vireille kanteen välitystuomion kumoamisesta, niin päädyttäisiin siihen, että analoginen restitutio korvaisi VML 23 §:ssä säännöstellyn menettelyn. Ja sehän ei voi olla lainsäätäjän tarkoitus.

⁴⁶ Ks. esim. 1) JFT bil. 1911, s. 85a n:o 8: KO:n päätös purettu mikäli siinä oli annettu lausunto N.N:n oikeudesta mennä uuteen avioliittoon, koska KO oli mene-

Rikosoikeudellisten normien vastaiset tuomiot vaativat sen sijaan suurempaa huomiota osakseen. On näet todettava, että käytännössä analoginen restituuio hyvin usein nojautuu tähän purkuperusteeseen. — Kun tarkastelee tuomioistuinpraksistamme, niin havaitsee, että oikeuskäyttö on omaksunut sanonnan »rangaistustuomion oikaiseminen». Tämä sanonta ei kuitenkaan tavallisesti viittaa itse purkuperusteen tarkempaan laatuun, vaan ainoastaan purkumenettelyssä annetun päätöksen sisällykseen. Oleellista rangaistustuomion oikaisemiselle on näet se, että purkuinstanssi itse välittömästi »oikaisee» rangaistustuomion sellaiseksi, että se vastaa positiivisen oikeuden vaatimuksia.⁴⁷ Ja juuri

tellyt laittomasti oikeuttaessaan toisen aviopuolison menemään uuteen avioliittoon, vaikkei NK 13:2:ssa säädettyjä edellytyksiä ollut ollut olemassa; 2) JFT bil. 1915, s. 286a n:o 1: KO:n päätös kumottu, koska KO:lla, joka vastaajan mielenvikaisuuden perusteella oli NK 13:8:n nojalla purkanut hänen ja kantajan välisen avioliiton, ei ollut ollut menettelyynsä tukea laissa; 3) KKO 1925, p:t n:o 302: ks. siitä s. 182 aliv. 56; 4) KKO:n p. 13. 3. 1928 (Ok 1927, s. 52 aliv. 1): ks. s. 115 aliv. 49:ssä selostettua tapausta n:o 6; sekä 5) KKO 1936, tied. n:o 449: Vakuutusneuvoston kaksi päätöstä, joissa lainvastaisesti oli lakkautettu vapaussodassa haavoittuneelle soturille myönnetty eläke, purettu OK 31:3:n nojalla.

Nyt mainittujen oikeustapausten kanssa rinnastettavina purkutapauksina, joissa kuitenkin ei ole ollut kysymys *tuomioistuimen* ratkaisua vastaan käytetystä restitutiosta, mainittakoon 1) KKO 1923, p:t n:o 413: Kruununtalon asukas oikeutta koskevaa päätöstä ja sijoituskirjaa oikaistu sillä perusteella, että asukas oikeus oli annettu koko taloon, vaikka asukas oikeus olisi ollut rajoitettava koskemaan vain puolta samasta talosta; sekä 2) OO 1917, p:t n:o 549: Kuvernöörin viraston tientevelvollisuutta koskeva päätös purettu.

⁴⁷ KKO:n käyttämän terminologian johdosta on lausuttava, että toisinaan käytetään sanontaa »rangaistustuomion oikaiseminen» laajemmassakin merkityksessä kuin mitä edellä tekstissä on tapahtunut; ks. esim. KKO 1935, tied. n:o 281. Varsin yleinen tuntuu kumminkin käytännössä olevan se tapa, että rangaistustuomion oikaiseminen (ja vastaavasti: sakkopäätöksen oikaiseminen) rajoitetaan koskemaan ainoastaan sellaisia tilanteita, joissa KKO itse välittömästi oikaisee rangaistustuomion sellaiseksi, että se vastaa positiivisen oikeuden vaatimuksia. Ks. tästä esim. KKO:n p. 10. 4. 1934 n:o 1081 apulaisoikeuskanslerin kirjeen johdosta, joka tarkoitti V.H.L:sta koskevan rangaistustuomion oikaisemista; tässä päätöksessään KKO lausui: »KKO — — — katsoo lailliseksi, esitetyistä syistä oikaisten KO:n puheenaolevaa päätöstä, määrätä, että V.H.L:n on hänen syykseen luetusta näpistämisestä kärsittävä 15 päiväsakon rangaistus.» KO oli näet tuominnut syytetyn 40 päiväsakon rangaistukseen. — KKO:n muissa restituuio tapauksissa käyttämän terminologian johdosta on taas syytä huomauttaa; että KKO:n päätöksissä tällöin käytetään sanontoja rangaistustuomion purkaminen ja rangaistustuomion poistaminen (ja vastaavasti: sakkopäätöksen purkaminen ja sakkopäätöksen poistaminen). Rangaistustuomion purkamisella tarkoitetaan sitä, että KKO »purkaa ja poistaa» alemman instanssin lainvoimaisen tuomion (»päätöksen») sekä määrää, että asianomai-

niissä tapauksissa, jolloin rangaistustuomio on ollut rikosoikeudellisten säännösten vastainen, tulee rangaistustuomion oikaiseminen tavallisimmin kysymykseen.⁴⁸

Käytännössä toimitetaan rangaistustuomion oikaiseminen monesti silloin, kun rangaistusten yhdistäminen on havaittu virheelliseksi. Tuomioistuinpraksiksemme tarjoaa siitä hämmästyttävän suuren joukon esimerkkejä. Nimenomaan on syytä huomauttaa, että ylempienkin instanssien ratkaisut ovat tällöin kaivanneet oikaisemista.⁴⁹ Osa puheenaolevista virheistä on tietenkin sellaisia, että virheellisyys on ollut aivan ilmeinen. Oikeuskäytössämme tavataan kuitenkin tapauksia, jotka antavat selvän kuvan siitä, miten tulkinnan alaisiin tilanteisiin positiivisen oikeuden rangaistusten yhdistämistä koskevat säännökset voivat

sen tuomioistuimen tulee ottaa juttu uudelleen käsiteltäväksi. Ks. esim. KKO:n p. 14. 3. 1934 n:o 776 oikeuskanslerin kirjeen johdosta, joka tarkoitti K.F.S.:ia koskevan rangaistustuomion purkamista; sanotussa päätöksessä KKO lausui: »KKO — — — harkitsee oikeaksi esitetystä syystä purkaa ja poistaa KO:n puheenaolevan päätöksen sekä määrätä, että KO:n tulee ottaa juttu uudelleen käsiteltäväksi ja siinä laillisesti menetellä.» — Mitä taas tulee rangaistustuomion poistamiseen, niin sellaisissa tapauksissa KKO on rajoittunut vain »purkamaan ja poistamaan» muutoksenhaun alaisen ratkaisun. Ks. esim. KKO:n p. 24. 4. 1934 n:o 1265 apulaisoikeuskanslerin kirjeen johdosta, joka tarkoitti J.H.L.:sta koskevan rangaistustuomion poistamista; päätöksessään KKO selitti: »KKO — — — harkitsee oikeaksi esitetystä syystä purkaa ja poistaa KO:n puheenaolevan päätöksen; mikäli J.H.L. siinä on tuomittu rangaistukseen.» Purkuperusteena oli tällöin se, ettei kysymyksessä-olevasta rikkomuksesta syytettäväksi tarkoitettu ollutkaan J.H.L., vaan joku toinen henkilö.

Nyt selostetun terminologian johdosta viitattakoon myöskin oikeuskanslerin kertomuksissa käytettyihin sanontoihin: ks. esim. Ok 1932, s. 23, Ok 1933, s. 26, Ok 1934, s. 20 ja Ok 1935, s. 18. Mainituissa kertomusten kohdissa selostetaan tuomioistuimen päätöksen »oikaisemista tai poistamista» tarkoittavia alistuksia.

⁴⁸ Kuten jäljempänä tulemme huomaamaan, esiintyy rangaistustuomion oikaiseminen toisinaan sellaisissakin tapauksissa, jolloin purkuperuste on jokin muu kuin nyt käsiteltävänä oleva seikka.

⁴⁹ Ks. esim. seuraavia tapauksia: 1) KKO 1921, p:t n:o 1260: Koska N.N.:lle varkauksista tuomitun rangaistuksen kärsimättä oleva osa jo oli yhdistetty eräaseen toiseen rangaistukseen ja kun sitä niin ollen ei olisi pitänyt ottaa huomioon rangaistuksia HO:ssa yhdistettäessä ja HO:n menettelystä oli aiheutunut, että N.N.:lle määrätty yhdistetty rangaistus oli tullut liian suureksi, niin KKO purki tältä osalta HO:n päätöksen ja toimitti rangaistusten yhdistämisen uudelleen; 2) KKO 1924, p:t n:o 1349: Koska HO oli yhdistäessään rangaistuksia määrännyt ankaramman rangaistuksen kuin laki sallii, niin yhdistäminen toimitettiin uudelleen; 3) KKO 1933, tied. n:o 228: KKO oikaisi HO:n päätöstä, koska HO oli, yhdistäessään tuomitut rangaistukset ja aikaisemmasta rangaistuksesta kärsimättä olevan osan,

käytännössä johtaa. Analoginen restituuio tarjoaa silloin keinon edes jonkinlaisen yhtenäisyyden aikaansaamiseksi.⁵⁰ — Missä rajoissa on rangaistusten yhdistämisen oikaiseminen sallittua? KKO tuntuu täl-

laskenut viimeksimainitun liian pitkäksi; 4) KKO 1934, tied. n:o 234: HO oli lainmlynnyt määrätä, että yhdistetystä rangaistuksesta oli vähennettävä, mitä aikaisemmasta rangaistuksesta jo oli pantu täytäntöön sen jälkeen kun uudet rikokset tehtiin; 5) KKO:n p. 17. 10. 1935: ks. siitä EO 1935, s. 26 s.; 6) KKO:n p. 17. 2. 1936: ks. siitä EO 1936, s. 22 s.; sekä 7) KKO 1936, tied. n:o 333. — Vrt. lisäksi KKO 1935, tied. n:o 105 (ks. sen johdosta Ok 1935, s. 41 s.).

⁵⁰ Kuvaavana esimerkkinä mainittakoon KKO:n ratkaisu (täysistunnossa) 18. 2. 1935: ks. siitä EO 1935, s. 63 s. — Seuraavassa mainittakoon eräitä harvinaisempia, rangaistusten yhdistämisen »purkamista» valaisevia tilanteita: 1) KKO:n p. 6. 5. 1930: ks. siitä Ok 1930, s. 44 aliv. 1; 2) KKO 1933, tied. n:o 15; 3) KKO 1935, tied. n:o 86 (jossa HO:n tekemä alistus ei kuitenkaan aiheuttanut toimenpidettä, koska yhdistäminen oli lainmukainen); ja 4) KKO 1935, tied. n:o 549.

Toisinaan on ilmennyt epävarmuutta siinä kysymyksessä, onko syytä suostua rangaistusten yhdistämisen oikaisemista tarkoittavaan esitykseen. Niinpä oikeustapauksessa KKO 1936, tied. n:o 16 (EO 1935, s. 30 s.) KKO oikaisi rangaistusten yhdistämisen, koska KO ei ollut rangaistuksia yhdistäessään ottanut huomioon erään toisen KO:n tuomitulle myöntämää alennusta aikaisemmassa rangaistusten yhdistämisessä ja yhdistetty rangaistus oli sen johdosta määrätty liian korkeaksi. Vrt. kuitenkin KKO 1936, sel. n:o 68 ja tied. n:o 568: KKO ei pitänyt mainitunlaista menettelyä riittävänä oikaisuperusteena.

Lopuksi kosketeltakoon erästä tapausta, jota on pidettävä lähinnä rangaistusten yhdistämisen oikaisemisen piiriin kuuluvana. KKO:n kirje 17. 2. 1920 (Ok 1920, III, s. 4 aliv. 1) sisältää seuraavaa: Apulaisoikeuskanslerin tehtyä KKO:lle esityksen, että aika, minkä rangaistusvankia oli pidetty tutkintovankeudessa syystä, että liikennehäiriöt olivat tehneet mahdottomaksi hänen lähettämisenä rangaistuslaitokseen, luettaisiin hänen hyväkseen rangaistusajana, KKO kirjeessään määräsi, että tämä aika oli luettava N.N:lle rangaistusajaksi. Selostetun tapauksen kanssa analoginen tapaus on KKO 1918, p:t n:o 314. — Sitten kun RTA 2 luvun 3 §:n 3 kappaleeseen on 14. 2. 1925 ann. lailla otettu säännös siitä, että jos rangaistuksen täytäntöönpanon alkaminen on ilman vangin syytä viivästynyt tai sen täytäntöönpano on keskeytynyt, on oikeusministerin asiana määrätä, onko se aika kokonaan tai osaksi luettava hänelle rangaistusajaksi, ei KKO:n tehtäviin enää kuulu puheena alaista laatua olevien »oikaisujen» toimittaminen. Vrt. tämän johdosta myös EO 1935, s. 76 s. Vrt. lisäksi KKO 1935, sel. n:o 53: Alioikeuden päätökseen tyytyneen vangittuna pidetyn henkilön kärsiessä hänelle tuomittua kuritushuonerangaistusta HO oli virallisen syyttäjän valituksen johdosta muuttanut rangaistuksen vankeusrangaistukseksi. Kärsityn kuritushuonerangaistuksen lukeminen tuomitun hyväksi viimeksimainitun rangaistuksen täytäntöönpanossa kuului KKO:n mielestä täytäntöönpanoviranomaisen toimivaltaan. — Joskus on rangaistuksen täytäntöönpanon alkamisen viivästyminen aiheutunut sellaisista seikoista, ettei ole katsottu voitavan soveltaa edelliselostetun lainpaikan määräyksiä, vaan on turvauduttu analogiseen restituuioon. Ks. sen johdosta KKO 1936, tied. n:o 523.

löin noudattaneen sitä sääntöä, että virheellisen yhdistämisen oikaiseminen ei ole mahdollista, jos se johtaisi tuomitun rangaistuksen koven-
tamiseen.⁵¹

Varsin suurimerkityksellisen rangaistustuomioiden oikaisemista koskevien tapausten ryhmän muodostavat seuraavanlaiset tilanteet: Restituutio nojautuu siihen, että tuomio joko sisältää rikoksen väärän rubrisoinnin tai määrää rikoksesta sellaisen rangaistuksen, joka on tapaukseen sovellettavien rikosoikeudellisten normien vastainen. Mitä nimenomaan tulee väärän rubrisoinnin piiriin kuuluviin tapauksiin, niin ne esiintyvät käytännössä tavallisesti siinä muodossa, että tuomioistuim on tehnyt virheen rikoksen uusimista koskevia säännöksiä soveltaessaan.⁵² Mutta muunkinlainen virheellinen rubrisointi on mahdollinen.⁵³ — Jos taas rubrisointi on oikea, mutta tuomittu rangaistus joko laadultaan taikka määrältään voimassaolevan lainsäädännön vastainen, niin virhe on usein siinä, että laillinen rangaistusmaksimi on ylitetty.⁵⁴ Varsin tavallisia ovat sellaisetkin tapaukset, jolloin tuomioistuim on määrännyt muun tilanteeseen soveltumattoman rangaistuksen luontoisen seuraamuksen.⁵⁵

⁵¹ Ks. tämän johdosta myös *Tirkkonen*: Reformatio in pejus-kiellosta, s. 245 aliv. 52 sekä lisäksi seuraavia oikeustapauksia: 1) KKO 1932, tied. n:o 153; 2) KKO 1933, sel. n:o 13; 3) KKO 1934, sel. n:o 47; sekä 4) KKO 1934, tied. n:o 191.

⁵² Ks. esim. 1) KKO 1923, p:t n:o 1641; 2) KKO 1924, p:t n:o 1546; 3) KKO 1929, tied. n:o 837; 4) KKO 1930, tied. n:o 91 sekä 5) KKO 1934, tied. n:o 46.

⁵³ Viitattakoon siinä suhteessa esim. 1) KKO 1931, tied. n:o 64; 2) KKO:n p. 25. 10. 1933 (Ok 1933, s. 81 aliv. 1); ja 3) KKO 1935, tied. n:o 40. — On kuitenkin todettava, että tapaukset n:ot 1 ja 3 ovat varsin lähellä edellisessä aliviitassa mainittuja tilanteita.

⁵⁴ Oikeuskäyttömme alalta voitaisiin mainita suorastaan epäluokainen määrä tällaisia tapauksia. Tyydymme vain viittaamaan pariin yleisimmin esiintyvään tilanteeseen, nimittäin 1) KKO 1924, p:t n:o 751: Näpistykseen rangaistusmaksimi ylitetty; ja 2) KKO 1924, p:t n:o 1533: Esteettömästä poissaolosta tulevan rangaistuksen maksimi ylitetty.

⁵⁵ Tällaisiakin tapauksia on tuomioistuimpraksiksessa harvinaisen runsaasti. Mainittakoon seuraavassa muutamia: 1) KKO 1933, tied. n:o 362: Sotilas julistettu kelvottomaksi enää käytettäväksi sotapalvelukseen; 2) OO 1918, p:t n:o 10: Henkilö julistettu RL 5:3:n vastaisesti menettämään kansalaisluottamuksensa; 3) KKO 1919, p:t n:o 1184: Henkilö julistettu RL 36:5:n vastaisesti menettämään kansalaisluottamuksensa; 4) KKO 1923, p:t n:o 175: Nuori rikoksentekijä määrätty menettämään kansalaisluottamuksensa; 5) KKO 1924, p:t n:o 1097: Henkilö julistettu näpistykseen johdosta todistajaksi kelpaamattomaksi; 6) KKO:n p. 27. 2. 1923 (Ok 1923, s. 41 aliv. 1): Henkilö julistettu kansalaisluottamuksensa menettäneeksi, vaikkei varastetun tavaran kätkemisestä olisi voinut määrätä tällaista seuraamusta,

Nyt selostettuja tapauksia silmälläpitäen mainittakoon lisäksi, että KKO on tällöinkin noudattanut sitä edellä kosketeltua sääntöä, että rangaistustuomion oikaiseminen tuomitun vahingoksi ei ole sallittua.⁵⁶ Sen ohessa on todettava, että KKO on monesti rajoittanut rangaistustuomion oikaisemisen vain siihen, että rikoksen väärä rubrisointi on muutettu »oikeaksi», ilman että samalla olisi kajottu tuomitun rangaistuksen suuruuteen. Tällainen menettely tuntuu kuitenkin toisinaan vievän oikeudellisessa katsannossa jossakin määrin arveluttaviin tuloksiin.⁵⁷

ellei samalla olisi ollut kyseessä kuritushuonerangaistus; 7) KKO:n p. 24. 10. 1930 (Ok 1930, s. 68 aliv. 1): Henkilö tuomittu viraltapanon asemesta RL 2:9:n nojalla muuhun rangaistukseen, vaikkei tekoa voitu pitää virkarikoksena; 8) KKO 1935, tied. n:o 319: Vaarallisista rikoksenuusijoista 27. 5. 1932 ann. lakia sovellettu väärin.

Vuosina 1917 ja 1918 vallinneiden olosuhteiden johdosta annetut erikoissäännökset (ns. armahduskirjat) ovat käytännössä aiheuttaneet rangaistustuomioiden oikaisemisia. Ks. esim. 1) OO 1918, p:t n:o 116; 2) KKO 1919, p:t n:o 1078; 3) KKO 1922, p:t n:o 952; sekä 4) KKO 1925, p:t n:o 415.

Lopuksi mainittakoon muutamia erikoislaatuista tapauksia, jotka ehkä voidaan lukea nyt puheenalaisten oikaisemistilanteiden piiriin: 1) KKO:n määräys 12. 9. 1928 (Ok 1929, s. 125): Koska N.N. asianomaisen tuomarin allekirjoittaman vankipassin vuoksi oli joutunut kärsimään 14 päivän kuritushuonerangaistuksen vankeusrangaistuksen asemesta, määräsi KKO, että mainittu aika oli täytöntöönpanossa luettava N.N:n hyväksi 19 päivän vankeusrangaistuksena; 2) KKO:n p. 25. 1. 1924 (Ok 1923, s. 72 aliv. 1): Oikeuskanslerin tehtyä esityksen sensisältöisen määräyksen antamisesta, että arestirangaistuksen sijaan tullut vankeusrangaistus oli katsottava sovitetuksi sillä, että tuomittua oli vastaava aika pidetty arestissa, suositui KKO tähän esitykseen; sekä 3) KKO:n määräys 17. 5. 1927 (Ok 1927, s. 30 aliv. 1): Oikeuskanslerin esityksestä KKO määräsi, että tutkintovankeusaika oli luettava N.N:lle rangaistusajaksi, koska N.N:ää oli, sen johdosta että KO oli virheellisesti alistanut ratkaisunsa HO:n tutkittavaksi, pidetty liian kauan tutkintovankina.

⁵⁶ Ks. esim. 1) KKO:n p. 10. 11. 1933 (Ok 1932, s. 86 aliv. 1); 2) KKO 1933, tied. n:o 363; ja 3) KKO 1935, tied. n:o 84.

⁵⁷ Esimerkkeinä tällaisista epäilyksiä herättävistä oikaisemistapauksista ovat s. 293 aliv. 52:ssa mainitut. Tuntuukin siltä, että jos esim. uusittu rikos todellisuudessa onkin ensikertainen, niin ei ole niinkään selvää, että henkilö olisi ansainnut ensikertaisesta rikoksesta saman rangaistuksen kuin uusitusta rikoksesta. Uudempi oikeuskäyttö osoittaakin, että KKO on puheenalaisissa rubrisointivirhetapauksissa omaksunut toisenlaisen menettelytavan. Väärä rangaistustuomio näet kumotaan ja asia palautetaan alioikeuteen. Ks. tämän johdosta s. 295 aliv. 58:n jäljessä olevaa esitystä. — Joskus on menetelty silläkin tavoin, että samalla kun rikoksen väärä rubrisointi oikaistaan, määrätään rikoksesta uusi rangaistus. Näin esim. KKO 1926, tied. n:o 40: Alioikeus oli erehdyksestä tuominnut syytetyn toisikertaisesta varkaudesta kuritushuonerangaistukseen, vaikka todellisuudessa oli

Tämän alaosaston puitteissa on siis tarkasteltu sellaisia rangaistus-tuomion oikaisemistapauksia, joissa purkuperusteena on materiaalisoi-keudellisten säännösten vastainen tuomio. Rangaistustuomion oikai-seminen ei kumminkaan aina tarjoa sopivaa keinoa tapahtuneen vir-heellisuuden poistamiseksi. Niin on laita ensinnäkin silloin, kun ai-neellisoikeudellisen virheen »korjaamiseksi» riittää se, että tuomio ku-motaan (»poistetaan»)⁵⁸. Mutta toisinaan tilanne saattaa muodostua sellaiseksi, että virheellinen tuomio on »kumottava» ja juttu samalla siirrettävä alempaan instanssiin uutta lainmukaista käsittelyä varten.⁵⁹

kyseessä ensikertainen varkaus. KKO luki rikoksen tuomitun syyksi ensikertai-sena varkautena ja oikaisi hänelle määrätyn rangaistuksen 5 kk:n vankeusrangai-stukseksi. Puheenalaisessa oikeustapauksessa noudatettu menettely saanee seli-tyksensä siitä, että KKO harkitsi tuomitun ansainneen tekemistään rikoksista ali- oikeuden määräämän yhdistetyn rangaistuksen.

⁵⁸ Tällaisina tapauksina, joista KKO siis tavallisesti käyttää nimitystä »rangais-tustuomion (sakkopäätöksen) poistaminen», mainittakoon: 1) KKO:n p. 9. 9. 1929 (Ok 1929, s. 64 aliv. 1): Sitten kun KO oli tuominnut N.N:n rangaistukseen mm. alkoholipitoisen aineen nauttimisesta kahvilassa, oli oikeuskansleri, viitaten kysy-mykseen kumotun rangaistusmääräyksen soveltamisesta rikokseen, joka oli tapah-tunut ennen rangaistusmääräyksen kumoamista, jättänyt KKO:n harkittavaksi, eikö N.N:lle tuomittu rangaistus olisi poistettava; KKO poisti sanotuilta osilta puheenalaisen päätöksen. Analoginen tapaus nyt selostetun kanssa on KKO:n p. 10. 6. 1929 n:o 2188. Vrt. lisäksi KKO 1936, tied. n:o 17 ja n:o 151. — 2) KKO 1934, tied. n:o 575: Apulaisoikeuskanslerin tehtyä esityksen rangaistusten yhdistämisen poistamisesta KKO, koskei N.N:ää ollut luovutettu Suomen viranomaisille HO:n hänelle tuomitseman rangaistuksen täytäntöönpanoa varten, poisti HO:n päätöksen mikäli siinä oli annettu lausunto rangaistusten yhdistämisestä. Analoginen tapaus on KKO 1935, tied. n:o 220 (vrt. sen johdosta Ok 1935, s. 47 s.). — 3) KKO 1920, p:t n:o 117: Kanneviskaali, joka ei ollut noudattanut prokuraattorin lainvastaista kierto-kirjettä, oli tämän johdosta tuomittu OO:ssa kurinpitoteitse rangaistukseen. Tuo-mitun anomuksen johdosta sanotun rangaistuksen määräävä päätös poistettiin. — 4) KKO 1920, p:t n:o 546: KKO katsoi, että avunannosta valtiopetokseen N.N:ää vastaan nostettu syyte oli pantu vireille liian myöhään, minkä vuoksi KKO poisti valtiorikosoikeuden antaman päätöksen.

⁵⁹ Tällaisissa tapauksissa, joista KKO yleensä käyttää nimitystä »rangaistus-tuomion purkaminen», on purkuperuste tavallisesti samanlainen kuin edellä käsitel-lyissä rangaistustuomioiden oikaisemistilanteissa. — Niinpä virhe rikoksen uusi-mista koskevien säännösten soveltamisessa on toisinaan aiheuttanut sen, että ran-gaistustuomio on kumottu ja asia siirretty alioikeuteen. Ks. esim. 1) JFT bil. 1915, s. 286a n:o 55 (vrt. siihen OO 1917, p:t n:o 379); 2) OO 1916, p:t n:o 596; 3) KKO 1919, p:t n:o 1006; 4) KKO 1920, p:t n:o 116; 5) KKO:n p. 21. 9. 1923 (Ok 1923, s. 62 aliv. 1); 6) KKO:n p. 1. 4. 1925 (Ok 1925, s. 52 aliv. 1); 7) KKO:n p. 19. 1. 1928 (Ok 1927, s. 57 aliv. 1); sekä 8) KKO 1933, tied. n:o 465.

Puheenalainen menettely on joskus aiheutunut siitä, että rikoksen rubricointi

Sellaisissa tapauksissa ei KKO ole yleensä soveltanut sitä rangaistus-tuomioiden oikaisemisessa noudattamaansa sääntöä, ettei restituu-tio ole mahdollinen tuomitun vahingoksi.⁶⁰

Lopuksi esitettäköön eräitä yleislaatuksia huomautuksia. — Kun tarkastelee jonkinlaisena kokonaisuutena niitä tapauksia, jolloin restituu-tion perustana on materiaalisoikeudellisten normien vastainen tuomio, niin on kyllä myönnettävä, että restituu-tiomenettelyn käytännöllinen arvo on näissä tapauksissa usein varsin huomattava. Toisaalta on kuitenkin helppo todeta, että juuri prosessioikeudelliselta kannalta puheen-alaiset tilanteet tarjoavat hyvin vähän tilaisuutta hedelmälliseen juri-diseen tulkintaan ja erittelyyn. Mikäli kysymyksessä olevien tapausten

on ollut muulla tavoin virheellinen. Ks. esim. KKO:n p. 21. 11. 1929 (Ok 1929, s. 86 aliv. 1) ja KKO:n p. 1. 9. 1930 (Ok 1930, s. 47 aliv. 1). — Vrt. myös JFT bil. 1916, s. 55a n:o 11.

Myöskin rangaistusmaksimin ylittäminen tai muun tilanteeseen soveltumatto-man rangaistusseuraamuksen käyttäminen on voinut aiheuttaa kysymyksessä ole-van menettelyn. Ks. esim. 1) JFT bil. 1908, s. 50a n:o 47; 2) JFT bil. 1914, s. 262a n:o 27; 3) KKO 1919, p:t n:o 759; ja 4) KKO 1934, tied. n:o 109. — Vrt. myös KKO:n kirje 24. 1. 1935 (EO 1934, s. 28) ja KKO 1935, tied. n:o 259.

Joskus tuomio on kumottu ja juttu samalla siirretty alioikeuteen sen vuoksi, ettei alioikeus ollut määrännyt kaikkia kysymykseen tulevia rangaistusseuraa-muksia. Ks. esim. KKO:n p. 10. 12. 1931 (Ok 1931, s. 101 aliv. 1).

Joissakin poikkeuksellisissa tilanteissa ei varsinaisen jutun siirtäminen voi tulla kysymykseen. Näin on asian laita silloin, kun juttu vielä on vireillä alem-massa instanssissa. Ks. esim. KKO:n kirje Turun HO:lle 8. 4. 1929 n:o 1201: Sitten kun HO käsitellessään kaupunginviskaali E. H:n valitusta oli havainnut RO:n tuo-minneen N. N:n rangaistusmaksimin ylittävään sakkorangaistukseen, on HO alis-tanut KKO:n harkittavaksi, eikö HO, huolimatta siitä, että N. N. oli tyytynyt RO:n päätökseen, saisi käsitellessään E. H:n valitusta oikaista RO:n päätöstä sanotussa suhteessa; KKO harkitsi hyväksi suostua alistukseen. Tämän oikeustapauksen kanssa analoginen tilanne oli tapauksessa KKO 1931, tied. n:o 64. Vrt. näiden oikeustapausten johdosta myös s. 274 aliv. 21:ssä olevaa esitystä.

Lopuksi mainittakoon eräs jossakin määrin erikoislaatuinen tapaus, nimittäin KKO 1935, tied. n:o 281: Sitten kun alioikeus oli lainvoimaisella päätöksellä yhdis-tänyt tuomitut rangaistukset väärin, on HO alistanut KKO:n harkittavaksi, eikö HO, jolta oli pyydetty erään samalle henkilölle tuomitun sakkorangaistuksen yhdis-tämistä, saisi alioikeuden päätöksen lainvoiman estämättä uudelleen yhdistää en-siksimmäisiä rangaistuksia. Tämän johdosta KKO poisti alioikeuden päätöksen rangaistusten yhdistämistä koskevalta osalta ja salli HO:n uudelleen yhdistää ran-gaistukset.

⁶⁰ Ks. esim. 1) KKO:n p. 1. 4. 1925 (Ok 1925, s. 52 aliv. 1); 2) KKO:n p. 19. 1. 1928 (Ok 1927, s. 57 aliv. 1); ja 3) KKO:n p. 6. 3. 1933 (Ok 1933, s. 40 aliv. 1). Vrt. kuitenkin KKO 1934, tied. n:o 392.

yhteydessä voi jonkinlaista tulkintaa ilmetä, koskee se yleensä vain materiaalisioikeudellisten normien sisällystä ja soveltamista. Lähinnä tämä tulkinta on kohdistunut rangaistusten yhdistämistä koskeviin positiivisioikeudellisiin säännöksiin. Ja siinä suhteessa voidaan jonkinlaisena yleisenä toteamuksena lausua, että puheenalaiset säännökset tuntuvat kyllä kaipaavan uudistamista. Yhdistämistoimitukset saatavatkin käytännössä muodostua siksi mutkikkaiksi, että on suoranainen sattuma, vastaako yhdistämisen tulos »oikeata» tulkintaa. Joka tapauksessa aiheutuu rangaistusten yhdistämisessä tapahtuneista vähäpätöisimmistäkin virheistä monimutkainen ja aikaa vievä kirjeenvaihto, joka tavallisesti päättyy restituu tiomenettelyyn. Ja sellaisissa tilanteissa on analogisen restituu tion *suoranainen* merkitys varsin pieni.

d. *Restituution perustana tuomion tosiasialliseen pohjaan kohdistunut ilmeinen erehdys.*

Tämän alaotsakkeen puitteisiin lankeavista tilanteista saatetaan lausua, etteivät nekään ole prosessioikeudellisessa katsannossa erityisen kiintoisia. Siitä huolimatta niiden käytännöllinen merkitys on suhteellisen huomattava. Tämä tosiasia ilmenee tarkasteltaessa tärkeintä tämän alaosaston piiriin lankeavaa tilannetta, nimittäin niitä tapauksia, joissa henkilö on tuomittu väärällä nimellä. Puheenalaiset tapaukset ovat kyllä riita-asioissa harvinaisia.⁶¹ Sen sijaan analoginen restituu tio perustuu juuri rikosasioissa varsin usein siihen, että henkilö on tuomittu väärällä nimellä rangaistukseen. Tällaisista tapauksista lausuttakoon muutama sana.

⁶¹ Ainoa käytännössä esiintynyt tapaus, joka valaisee tekstissä mainittua tilannetta, lienee KKO 1936, tied. n:o 134: Tuomion oikaiseminen; KKO on selittänyt, että tuomiossa on maksuvelvolliseksi tuomittu toisen nimellä esiintynyt henkilö.

Tätä oikeustapausta silmälläpitäen saatetaan kysyä, eikö olisi ollut oikeampaa jäädä odottamaan, että se henkilö, jonka nimeä oli väärinkäytetty, olisi turvautunut ylimääräiseen mitättömyyskanteluun. Kun puheenaolevassa tapauksessa asia koski avioliiton ulkopuolella syntyneelle lapselle tuomittua elatusapua, niin KKO:n omaksuma menettely voinee puolustaa paikkaansa juuri sillä perusteella, että julkinen etu vaati pikaista tuomion oikaisemista. — Vastalausuttu oikeuttaa kuitenkin tekemään seuraavan johtopäätöksen: Jos tavallisessa riita-asiaassa — jossa siis julkinen intressi ei välittömästi vaadi asiaan puuttumista — henkilö on tuomittu toisen henkilön nimellä, ei tuomion »oikaiseminen» voi tulla kysymykseen ennen kuin on selvitetty, että se henkilö, jonka nimeä oli käytetty väärin, on laiminlyönyt ylimääräisen mitättömyyskantelun käyttämisen. Mutta onko restituu tio-

Tilanne on siis se, että »oikea» rikoksenteijä (A.) on prosessissa syytettynä, mutta tuomitaan »väärällä» (B.) nimellä rangaistukseen. Tällainen tuomion tosiasialliseen pohjaan kohdistunut erehdys aiheutuu useimmiten siitä, että syytetty on tahallaan antanut itsestään väävät henkilötiedot.⁶² Tapauksen tarkemmasta laadusta riippuu, millaisen ratkaisun purkuinstanssi antaa. Eräissä tilanteissa on rajoitettu rangaistustuomion oikaisemiseen. Silloin on tyydytty toteamaan, ettei rangaistustuomio koske siinä nimeltä mainittua henkilöä, vaan tarkoittaa toista henkilöä.⁶³ Aina ei tällainen menettely kuitenkaan ole mahdollinen. Jos näet uusi tutkimus on havaittu tarpeelliseksi, on purkuinstanssi kumonnut (»poistanut») restituuion kohteena olleen ratkaisun

tie tällöin avoinna sen jälkeen, kun mitättömyyskantelun tekeminen on laiminlyöty? Myönteinen vastaus on paikallaan. Julkinen etu näet vaatii, ettei väävällä nimellä tuomittu saa aiheuttamansa erehdyksen avulla lopullisesti vieritetyksi maksuvelvollisuuttaan syyttöman kannettavaksi. Vrt. nyt lausutun johdosta s. 275 aliv. 22:n kohdalla ja s. 284 aliv. 37:n jäljessä olevaa esitystä.

⁶² Erehdys on joskus voinut olla viranomaisenkin aiheuttama. Ks. sen johdosta Ok 1924, s. 11 sekä lisäksi esim. seuraavia oikeustapauksia: 1) JFT bil. 1905, s. 130a n:o 13; 2) KKO 1923, p:t n:o 912; ja 3) KKO:n p. 15. 2. 1927 (Lakimies 1927, s. 310).

Tekstissä kosketeltujen tilanteiden johdosta ks. myös *Tarjanne*: Asianosaisseuraanto, s. 50 aliv. 46, jossa todetaan, että useat tapaukset, jolloin KKO:n on täytynyt purkaa rangaistustuomio, kun rikollinen on esiintynyt väävällä nimellä, osoittavat, että tuon nimen omistaja on katsottu syytettynä tuomion sitomaksi. Ks. lisäksi s. 119 aliv. 57:ssä lausuttua.

⁶³ Näin esim. 1) KKO:n p. 13. 8. 1920 (Ok 1920, III s. 20 aliv. 2); 2) KKO 1922, p:t n:o 511; 3) KKO 1923, p:t n:o 912; 4) KKO 1924, p:t n:o 234; 5) KKO:n p. 26. 11. 1924 (Ok 1924, s. 69); sekä 6) KKO 1933, tied. n:o 279. Ks. myös Ok 1930, s. 42. — Usein KKO:n purkupäätöksessä lausutaan, että asianomaisiin virallisiin asiakirjoihin on tehtävä vastaavat merkinnät. Viimeksilausuttu koskee myöskin seuraavassa kahdessa aliviitassa mainittuja tilanteita.

Ruotsin HD:n praksiksen johdosta ks. esim. NJA 1919, ref. n:o 121: HD ei tosin nimenomaan oikaissut rangaistustuomiota, mutta kun HD lausui, että »enär uttrev vore, att R. R:ns ifrågavarande utslag icke avsåge T. utan en annan person», niin sisältäneen mainittu toteamus asiallisesti katsoen rangaistustuomion oikaisemisen. Ks. tämän johdosta myös *Wrede*: II, s. 340 aliv. 2 ja *Myrberg*, s. 1078 aliv. 3:n edellä; vrt. kuitenkin *Agge*: II, s. 148. — Toinen HD:n kantaa valaiseva oikeustapaus on NJA 1927, ref. n:o 29: Sitten kun kolmaskertaisesta varkaudesta rangaistu henkilö oli toisen nimellä tuomittu rangaistukseen ensikertaisesta ja toiskertaisesta varkaudesta, olivat viimeksimainituissa jutuissa virallisina syyttäjinä toimineet henkilöt virkansa puolesta hakeneet tuomionpurkua, mutta katsoi HD (enemmistö), ettei ollut aihetta suostua anomukseen. Samalla HD kuitenkin päätti lähettää päätöksestään tiedon asianomaisille viranomaisille merkinnän tekemistä varten siitä, että tuomittu ei ollut J. Å. vaan E. Å. *Agge* on sitä mieltä, että puheenalaisessa tapauksessa on saatu aikaan »rättelse i administrativ ordning av förelupet misstag» ja ettei

ja siirtänyt asian alempaan tuomioistuimeen, tavallisesti — joskaan ei aina — asianomaiseen alioikeuteen.⁶⁴ Ja joskus tilanne on saattanut muodostua sellaiseksikin, että rangaistustuomion pelkkä kumoaminen on riittänyt aikaansaamaan asiassa lopullisen »korjauksen».⁶⁵

Tässä yhteydessä mainittakoon, että väärällä nimellä esiintyminen voi ilmetä toisenlaisessakin muodossa. On näet mahdollista, että A., joka ei ole rikoksenteijä, on prosessissa syytettynä ja tuomitaan oikean tekijän B:n nimellä rangaistukseen. Vieläpä saatetaan ajatella seuraavanlaisesta tilannesta: A., josta erehdyksessä käytetään nimeä B., on »oikea» rikoksenteijä; B. on prosessissa syytettynä tästä A:n teosta ja

nyt ole kysymyksessä tuomionpurku. Ks. tämän johdosta Agge: II, s. 148; ks. myös s. 275 aliv. 22:ssa olevaa esitystä. Omasta puolestamme olisimme kuitenkin sillä kannalla, että puheenaolevassakin tapauksessa on tapahtunut analoginen restitutio, joka ilmenee juuri siinä, että HD päätti lähettää päätöksestään tiedon asianomaisille viranomaisille merkinnän tekemistä varten siitä, ettei tuomittu ollut J. Å. vaan E. Å. Tämä HD:n omaksuma menettelytapa saanee selityksensä siitä aikaisemmin kosketellusta seikasta, että Ruotsin oikeuskäytössä ollaan taipuvaisia katsomaan, että tuomionpurku syytetyn vahingoksi voi tapahtua ainoastaan HO:ssa OK 17:32:n nojalla. Vrt. tämän johdosta s. 209 aliv. 110:ssä olevaa esitystä.

⁶⁴ Ks. esim. 1) JFT bil. 1905, s. 130a n:o 13: HO sai OO:lta luvan tutkia uudeleen jutun, josta oli olemassa alioikeuden päätös; 2) KKO 1919, p:t n:o 1133; ja 3) KKO 1921, p:t n:o 283. Ks. lisäksi Wrede, s. 340 aliv. 2:ssa mainitut OO:n päätökset.

Siirtäminen alempaan instanssiin voi johtua muustakin syystä kuin uuden tutkimuksen tarpeellisuudesta. Niinpä se seikka, että syytettyä tulisi uudessa oikeudenkäynnissä todennäköisesti kohtaamaan ankarampi rangaistus, saattaa aiheuttaa puheenalaisen menettelyn. Ja ankarampi rangaistus on mahdollinen ennen kaikkea silloin, kun syytetty oli aikaisemmassa oikeudenkäynnissä ilmoittanut väärän nimen tarkoituksessa välttää rikoksen uusimisesta säädetystä ankarammasta rangaistuksesta. Ks. esim. JFT bil. 1895, mars—september 1895, s. 10 n:o 37.

Kaikissa nyt selostetuissa tilanteissa on KKO:n omaksuman terminologian mukaan kysymys rangaistustuomion purkamisesta. Ks. sen johdosta s. 290 aliv. 47:ssä lausuttua.

⁶⁵ Ks. esim. seuraavia oikeustapauksia: 1) KKO 1923, p:t n:o 738; 2) KKO 1924, p:t n:o 126 (= Ok 1923, s. 75 aliv. 1); 3) KKO:n p. 11. 11. 1924: ks. siitä Ok 1924, s. 72; 4) KKO:n p. 30. 3. 1925: ks. siitä Ok 1925, s. 55 aliv. 1; 5) KKO:n p. 15. 2. 1927: ks. siitä Lakimies 1927, s. 310, josta ilmenee, että KKO poisti rangaistustuomion, vaikka tuomittu jo oli kuollut eivätkä kuolleen omaisetkaan olleet esittäneet tällaista vaatimusta; sekä 6) KKO 1936, tied. n:o 14. — Ks. myöskin Ok 1924, s. 12 olevaa esitystä.

Nyt mainituissa tilanteissa on kysymyksessä »rangaistustuomion (sakkopäätöksen) poistaminen»; ks. sen johdosta s. 290 aliv. 47:ssä olevaa selostusta KKO:n käytämästä terminologiasta.

tuomitaan omalla (B:n) nimellä rangaistukseen.⁶⁶ Emme kuitenkaan ole tavanneet oikeuskäyttömme alalta puheenalaisia tilanteita valaisvia oikeustapauksia.⁶⁷

Tuomion tosiasialliseen pohjaan kohdistunut ilmeinen erehdys esiintyy käytännössä muunlaisissakin kuin edellä kosketelluissa tilanteissa. Olemme jo aikaisemmin maininneet, että jos tuomioistuimessa sattunut erehdys kohdistuu syytetyn ikään tai hänen mielentilaansa, niin tällaisiin seikkoihin nojautuva tuomionpurku merkitsee analogista restituu-tiota.⁶⁸ Ja samoin on asian laita silloin, kun henkilö on joutunut esteettömän poissaolon varalta säädetyn rangaistusseuraamuksen alaiseksi, vaikka hänellä todellisuudessa on ollut laillinen este.⁶⁹

⁶⁶ Ks. tekstissä selostettujen tilanteiden johdosta *Fraeb*: GS 97, s. 345 s.

⁶⁷ Käytännössäkin voinee sattua, että henkilö, joka ei ole rikoksentekijä, on oikeudenkäynnissä syytettynä ja tuomitaan oikean rikoksentekijän nimellä rangaistukseen. Julkaistu kotimainen oikeustapausaineisto ei kumminkaan tunnu sisältävän puheenalaista tilannetta valaisvia tapauksia. Niinpä ei esim. KKO 1921, p:t n:o 411 kuulu tähän. Tutustuminen sanotun oikeustapauksen pohjana oleviin alkuperäisiin asiakirjoihin näet osoittaa, että tällöin on kyseessä tavallinen tapaus väärällä nimellä tuomitsemisesta. Ks. sen johdosta oikeuskanslerinviraston kirjekonseptit vuodelta 1921 n:o 425 sekä KKO:n p. 8. 4. 1921 n:o 836.

Ruotsinkaan oikeuskäytön alalta emme ole löytäneet kysymyksessä olevaa tilannetta valaisvia oikeustapauksia. Tulkoon mainituksi, että NJA 1930, ref. n:o 96 ja NJA 1933, ref. n:o 50 eivät koske väärällä nimellä tuomittuja, vaan ainoastaan sellaisia henkilöitä, jotka oli tuomittu rangaistukseen toisen henkilön tekemistä rikoksista.

⁶⁸ Ks. s. 222 aliv. 135:n jäljessä olevaa esitystä.

Esimerkkinä syytetyn ikään kohdistuvasta erehdyksestä mainittakoon KKO 1920, p:t n:o 888 ja KKO:n p. 6. 3. 1933 (Ok 1933, s. 40 aliv. 1). Ruotsin HD:n praksiksen johdosta ks. taas *Myrberg*, s. 1078.

Mitä taas tulee oikeustapauksiin, jotka valaisevat henkilön syyn-takeisuuteen kohdistuvaa erehdystä purkuperusteena, niin viitattakoon s. 222 aliv. 136:ssa olevaan esitykseen.

Myöskin voi erehdys ilmetä siinä, että tuomioistuin on syyllistynyt erhekirjoitukseen tai muuhun sellaiseen verrattavissa olevaan erehdykseen, josta puolestaan on aiheutunut, että tuomioistuinratkaisun sisällitys on tullut tosioloja vastaamattomaksi. Ks. tämän johdosta s. 12 aliv. 24:ssä olevaa esitystä. Vrt. myös KKO 1935, tied. n:o 257, jossa KKO ei kuitenkaan suostunut rangaistustuomion oikaisemista tarkoittavaan esitykseen.

⁶⁹ Tekstissä kosketeltuja restituu-tiotapauksia kuvaavina mainittakoon esim. 1) KKO 1924, p:t n:o 1288; 2) KKO:n p. 22. 10. 1926 (Ok 1926, s. 49 aliv. 1); 3) KKO 1930, tied. n:o 445; 4) KKO:n p. 1. 9. 1930 (Ok 1930, s. 48 aliv. 1); 5) KKO:n p. 6. 10. 1930 (Ok 1930, s. 58 aliv. 1); 6) KKO:n p. 24. 5. 1932 (Ok 1932, s. 50 aliv. 1); sekä 7) KKO:n p. 22. 9. 1933 (Ok 1934, s. 28).

Tässä yhteydessä tulkoon mainituksi, että KKO:n kanta siinä kysymyksessä,

e. *Asiallisia restituuioedellytyksiä koskevia erikoiskysymyksiä.*

Minkälainen objektiivinen vakuuttavuus on vaadittava purkuperusteilta, jotta purkuinstanssi voisi suostua analogiseen restituuioon? Tällöin on sovellettava samoja näkökohtia kuin lainvoiman saaneen tuomion purkamisen ollessa kyseessä. Niinpä hakijan on esitettävä ainakin todennäköisyys selvitys purkuperusteen olemassaolosta samoin kuin siitä, että peruste on asiaan vaikuttava. Käytännössä tilanne yleensä muodostunee sellaiseksi, että kun viranomainen tekee KKO:lle purkuesityksen, niin samalla oheistetaan mahdollisimman täydellinen selvitys purkuperusteen objektiivisesta vakuuttavuudesta.⁷⁰

Saatetaan kysyä, voiko purkuinstanssi suostua restituuion saamista tarkoittavaan hakemukseen sellaisellakin perusteella, jota hakija ei ole esittänyt. Vastaisimme kysymykseen myöntävästi. Kun näet analoginen restituuio aina pohjautuu julkisen edun vaatimuksiin, johtuu siitä, että jos purkuasiaa tutkittaessa havaitaan jonkin muun riittävän purkuperusteen olevan olemassa, niin tämä seikka on otettava *ex officio* huomioon.⁷¹

milloin vangittuna olevalla henkilöllä on laillinen este, on viime aikoina muuttunut. KKO:n aikaisempaa käsitystä edustavat esim. edellämainitut tapaukset n:o 3 ja n:o 5. Sen sijaan esim. KKO 1930, tied. n:o 582 ja KKO 1933 sel. n:o 74 (ks. siitä myös EO 1933, s. 56) osoittavat KKO:n omaksuneen sen oikeuskanslerin oikeaksi katsoman kannan, että esteettömästä poissaolosta tuomittu sakkopäätös voidaan purkaa ainoastaan silloin, kun on käynyt ilmi, että vangittu on aikanaan poliisi- tai vankilaviranomaisille ilmoittanut saamastaan haasteesta tai muuten yrittänyt antaa tuomioistuimelle tiedon vangitsemisestaan taikka hänellä on ollut pätevistä syistä aihetta luulla, että tuomioistuin ilmoituksettakin saisi siitä tiedon. Ks. tämän johdosta Ok 1930, s. 57 s. — Käytännössä voi kuitenkin esiintyä tilanteita, jolloin nyt mainitusta säännöstä on tehtävä poikkeuksia. Ks. esim. EO 1935, s. 23 s., jossa selostetusta oikeustapauksesta ilmenee seuraavaa: KKO on purkanut alioikeuden uhkasakkopäätöksen sillä perusteella, että syytetyn mielentila oli ollut niin sekava, ettei hän ollut kyennyt toimittamaan tuomioistuimelle ilmoitusta laillisesta esteestään.

⁷⁰ Vrt. myös Ok 1930, s. 42 selostettua oikeuskanslerin kiertokirjettä, jossa seikkaperäisesti luetellaan kaikki se selvitys, jota pidetään tarpeellisena silloin, kun oikeuskansleri tekee KKO:lle esityksen vääriin henkilöön kohdistuneen rangaistus-tuomion purkamisesta tai oikaisemisesta. — Riittävän todennäköisyys selvityksen liittäminen purkuhakemukseen (alistukseen) on sitäkin tärkeämpää, kun purkuhakemuksen hyväksyminen analogisessa restituuiossa aina merkitsee purkumenetelyn kohteena olleen ratkaisun ehdotonta kumoamista. Vrt. tämän johdosta s. 184 aliv. 61a:n edellä ja s. 224 aliv. 138:ssa lausuttua.

⁷¹ Oikeuskäyttömmekin tuntuu tukevan tekstissä lausuttua. Viitattakoon KKO:n p. 18. 7. 1934 n:o 2071 (ks. sen johdosta myös EO 1934, s. 36), jossa KKO »katsoo

4. ANALOGISTA RESTITUUTIOTA TARKOITTAVAN HAKEMUKSEN VAIKUTUKSET.

Tällaisen hakemuksen vaikutukset ja nimenomaan asian vireilläolon vaikutukset ovat vastaavasti samat kuin lainvoiman saaneen tuomion purkamista koskevan anomuksen ollessa kyseessä. Lisäksi on todettava, että restitutioidhakemus lakkaa olemasta vireillä KKO:ssa samoin edellytyksin kuin lainvoiman saaneen tuomion purkamista tarkoittava anomus. Kaikissa nyt mainituissa suhteissa voimme rajoittua viittamaan aikaisempaan esitykseen.⁷²

5. ANALOGISEN RESTITUUTION MYÖNTÄMISTÄ TARKOITTAVA MENETTELY.

Menettely muodostuu tällöin oleellisesti samanlaiseksi kuin muiden tuomionpurkusäännösten piiriin kuuluvien asioiden käsittely.⁷³ Joitakin menettelyyn liittyviä erikoisuuksia on kumminkin seuraavassa kosketeltava.

Kun analogisen restituution aikaansaamista tarkoittavat hakemukset ovat säännönmukaisesti lähtöisin jonkun viranomaisen taholta, niin noudatetaan hakemuksen («alistuksen») laadinnassa ja sen perille toimittamisessa käytännössä vakiintuneita muotoja.⁷⁴ Mitä taas tulee anomuksen esittelyyn, niin on aikaisemmin lausuttuun viitaten todettava, että rikosprosessuaalisen tuomionpurun piiriin lankeavat hakemukset kuuluvat yleensä sille esittelijälle, jonka tehtävänä on rikospurkujen esitleminen, kun taas vastaavanlaisista riita-asiain luontoi-

hovi oikeuden menetelleen virheellisesti niinhyvin oikeusasiamiehen mainitsemalla tavalla kuin myöskin siinä, että — —>.

⁷² Ks. s. 224 ss.

⁷³ Ks. myös Wrede: II, s. 339 s.

⁷⁴ Ks. myös s. 143 aliv. 108. Vrt. lisäksi KKO 1920, p:t n:o 485: Päälystässä KKO:een saapuneessa kirjoituksessa oli rannikkopuolustuksen päällikkö anonut, että koska Helsingin merisotaoikeuden päätös 1. 4. 1920 oli syntynyt lakia virheellisesti käyttäen ja se sen vuoksi oli omiansa heikentämään sotakuria, tuo päätös purettaisiin. Tämän johdosta KKO lausui, että kun mainittu kirjoitus ei ollut saapunut KKO:een asianmukaisessa järjestyksessä vaan päälystässä, ei KKO ottanut tutkittavaksi kirjoituksessa tehtyä anomusta, mutta KKO määräsi samalla, että asiakirjat oli jätettävä oikeuskanslerille sitä tointa varten, johon aihetta saattoi olla. — Selostettu oikeustapaus osoittaa siis myöskin, että vaikka «hakemus» oli pantu virheellisesti vireille, niin KKO kuitenkin ryhtyi viran puolesta asian selvittämistä tarkoittaviin toimenpiteisiin.

sista restituu-tiohakemuksista huolehtii se esittelijä, jonka »rooteliin» siviiliprosessuaaliset purkuasiat kuuluvat.⁷⁵

Kysymystä hakijan prestaatiovelvollisuudesta on jo toisessa yhteydessä käsitelty, joten voimme tyytyä viittaamaan sanottuun esitykseen.⁷⁶ Vastapuolen kuulemiseen nähden huomattakoon, ettei sellainen tule käytännössä yleensä kysymykseen. Tämä johtuu siitä, että viranomaiset, tehdessään KKO:lle purkuesityksiä, ovat tavallisesti jo kuulleet asianomaisia henkilöitä.⁷⁷

Restituutiohakemuksen johdosta annetun ratkaisun muodosta on syytä mainita, että jos KKO hylkää hakemuksen tai ei ota sitä käsiteltäväkseen, ei asiasta tavallisesti laadita erityistä päätöstä. Mikäli hakijana on ollut viranomainen, tyytyy KKO ilmoittamaan sille kirjeellisesti ratkaisustaan.⁷⁸ Jos taas hakemukseen suostutaan, annetaan asiasta säännönmukaisesti erillinen päätös.⁷⁹

Mitä taas tulee hakemuksen hyväksyvän päätöksen tarkempaan sisällykseen, niin tällainen päätös sisältää aina purkumenettelyn koh-

⁷⁵ Ks. s. 143.

⁷⁶ Ks. s. 277 aliv. 29:n kohdalla olevaa esitystä.

⁷⁷ Ks. myös *Wrede*: II, s. 340. — On kuitenkin syytä mainita, että asianomistaja jäänee käytännössä varsin usein kuulematta silloin, kun viranomaiset keräävät aineistoa analogista restituu-tiota varten. Tällainen viranomaisten »laiminlyönti» nojautunee kahteen näkökohtaan: Ensinnäkin siihen, että usein voi olla vaikeata tavoittaa asianomistajaa; hänen kuulemisensa merkitsisikin purkujutun käsittelyn viivästymistä. Lisäksi asianomistajan kuuleminen tuntuu usein varsin tarpeettomalta; se ei yleensä parantaisi hänen asemaansa. Jos esim. henkilö on tuomittu rangaistukseen ja korvausvelvolliseksi väärällä nimellä, niin asianomistaja saanee yleensä yhtä vähän korvausta rikoksentekijältä, olipa tämä tuomittu väärällä tai oikealla nimellä. — Tällainen viranomaisten suhtautuminen asianomistajan kuulemiseen lienee kylläkin käytännöllistä, mutta periaatteessa ei sitä voida hyväksyä. Analogia OK 31 luvussa nimenomaan säännösteltyjen purkutapausten kanssa ja se seikka, että asianomistajakin on rangaistusvaateen tekemiseen legitimoitu henkilö, riittää kyllä perustamaan riittävän oikeudellisen pohjan sille vaatimukselle, että asianomistajaa on restituu-tiojutuissa aina kuultava. Ja näin varsinkin silloin, kun analoginen restituu-tio tapahtuu syytetyn eduksi.

⁷⁸ Ks. esim. 1) KKO 1931, sel. n:o 19; 2) KKO 1933, sel. n:o 13 ja n:o 74; 3) KKO 1934, tied. n:o 392; sekä 4) KKO 1935, tied. n:o 84 ja n:o 86.

⁷⁹ Poikkeuksellisesti on restituu-tiohakemus hyväksytty antamatta asiasta erillistä päätöstä. Näin on menetelty esim. seuraavissa tapauksissa, joissa on rajoitettu lähettämään asianomaisille viranomaisille pelkästään kirje: 1) KKO:n kirje 17. 2. 1920 (ks. siitä s. 292 aliv. 50); 2) KKO:n määräykset 17. 5. 1927 ja 12. 9. 1928 (ks. niistä s. 294 aliv. 55 i.f.); 3) KKO:n kirje 8. 4. 1929 n:o 1201 (ks. siitä s. 296 aliv. 59); sekä 4) KKO 1936, tied. n:o 523.

teenä olevan tuomioistuinratkaisun ehdottoman kumoamisen. Ja tämä kumoaminen voi ilmetä — kuten aikaisemmin on havaittu — kolmessa eri muodossa: 1) ratkaisun pelkkänä kumoamisena, 2) ratkaisun »oikaisemisena» eli ratkaisun korvaamisena toisen sisältöisellä uudella ratkaisulla sekä 3) ratkaisun kumoamisena yhtyneenä asian siirtämiseen (palauttamiseen) alemmassa tuomioistuimessa käsiteltäväksi. Niinpä analogisessa restitutiossa ei suinkaan noudateta sitä OK 31:3:n määräystä, että pääasia on otettava uudelleen käsiteltäväksi siinä oikeudessa, joka on asiassa viimeksi tuominnut.⁸⁰ — Mikäli restituutiopäätös sisältää ratkaisun kumoamisen yhtyneenä asian siirtämiseen, ei tällöin yleensä aseteta minkäänlaista määräaika, jonka kuluessa pääasia olisi pantava vireille. Päinvastoin muodostuu tilanne säännönmukaisesti samanlaiseksi kuin mikä on käytännön mukaan asian laita silloin, kun KKO on uusien aineellisten perusteiden nojalla purkanut rikosprosessuaalisen tuomion. Asianomainen tuomioistuin veloitetaan ottamaan juttu uudelleen käsiteltäväkseen ja siinä laillisesti menettelemään.⁸¹

⁸⁰ Oikeuskäyttömme alalta voidaan mainita miltei epäluokainen määrä sellaisia tapauksia, jolloin KKO on antanut analogisen restitution saamista tarkoittavan hakemuksen johdosta uuden lopullisen asiaratkaisun silloinkin, kun muutoksenhaun kohteena on ollut alemman instanssin ratkaisu. Ks. esim. 1) KKO 1920, p:t n:o 830; 2) KKO 1922, p:t n:o 952; 3) KKO 1923, p:t n:o 912; 4) KKO 1924, p:t n:o 234; 5) KKO 1929, tied. n:o 837; 6) KKO 1933, tied. n:o 362; sekä 7) KKO 1934, sel. n:o 35. — Lisäksi on huomattava, että mikäli asia restituutiopäätöksessä siirretään alemman instanssin tutkittavaksi, ei siirtäminen välttämättä tapahdu siihen tuomioistuimeen, joka antoi purkumenettelyn kohteena olleen ratkaisun. Ks. sen johdosta esim. s. 299 aliv. 64:n ensimmäisessä kappaleessa selostettua oikeustapausta n:o 1.

Käsiteltäessä OK 31:3:ssa säännösteltyä muutoksenhakuineen, on mainittu, ettei tämän lainpaikan määräystä asian osoittamisesta jutussa viimeksi tuomineeseen oikeuteen ole aina käytännössä noudatettu. Ks. sen johdosta s. 232 aliv. 157:n jäljessä olevaa esitystä.

⁸¹ Ks. s. 232 aliv. 156:n edellä olevaa esitystä. Vrt. myöskin Wrede: II, s. 340 aliv. 2:n edellä. — Esimerkkeinä tekstissä lausutusta mainittakoon: 1) KKO 1919, p:t n:o 759 ja n:o 1006; 2) KKO 1920, p:t n:o 116; 3) KKO 1921, p:t n:o 411; 4) KKO:n p^o 21. 9. 1923 (Ok 1923, s. 62 aliv. 1); 5) KKO:n p. 1. 9. 1930 (Ok 1930, s. 47 aliv. 1); 6) KKO:n p. 10. 12. 1931 (Ok 1931, s. 101 aliv. 1); sekä 7) KKO 1932, sel. n:o 133. — Toisinaan on purkuinstanssi päätöksessään nimenomaan lausunut, että asianomainen tuomioistuin saa, huolimatta siitä että sen ratkaisu on tullut lainvoimaiseksi, ottaa asian uudelleen tutkittavaksi. Näin esim. JFT bil. 1903, s. 70a n:o 35 ja JFT bil. 1905, s. 130a n:o 13 sekä eräät Wrede: II, s. 340 aliv. 2:ssa mainitut oikeustapaukset.

Edellälausuttu koski restitutiollahakemuksen hyväksyvän päätöksen oleellista sisällystä. Mutta KKO voi sen ohessa antaa päätöksessä sellaisia erityisiä määräyksiä ja ohjeita, jotka esilläolevassa tilanteessa on havaittu tarpeellisiksi.⁸²

Lopuksi on mainittava, että jos purkupäätös sisältää jutun siirtämisen (palauttamisen) alempaan instanssiin, niin KKO:n purkupäätös ja jutussa kertyneet asiakirjat lähetetään KKO:n toimesta sanottuun tuomioistuimeen. Menettely on siis samanlainen kuin miksi se on käytännössä muodostunut silloin, kun rikosprosessuaalinen tuomio on OK. 31: 3:n nojalla purettu ja asia siirretty alempaan tuomioistuimeen uutta lainmukaista käsittelyä varten. Purkupäätöksen sisällyksestä tiedoitetaan myöskin restitutiota pyytäneelle viranomaiselle. Jos taas KKO on purkupäätöksessään rajoittunut joko pelkästään kumoamaan (poistamaan) restitutiion kohteena olleen ratkaisun tai korvaamaan ratkaisun uudella lopullisella ratkaisulla (oikaiseminen), niin lähetetään purkupäätös sille viranomaiselle, joka on restitutiota pyytänyt. Myöskin on tavallista, että jäljennös KKO:n purkupäätöksestä tällöin toimitetaan erälle muille viranomaisille, ennen kaikkea puretun ratkaisun antaneelle tuomioistuimelle sekä täytäntöönpanoviranomaisille.

6. RESTITUUTIOHAKEMUKSEN JOHDOSTA ANNETUN PÄÄTÖKSEN VAIKUTUKSET.

Niihin ratkaisuihin nähden, joissa analogista restitutiota tarkoittava hakemus on joko jätetty käsiteltäväksi ottamatta tai hylätty, pitää paik-

⁸² Niinpä on mahdollista, että KKO antaa määräyksen rangaistuksen täytäntöönpanon keskeyttämisestä. Ks. esim. KKO 1920, p:t n:o 116 ja n:o 546 sekä KKO 1921, p:t n:o 411. — Joskus on tuomittu määrätty laskettavaksi ehdonalaiseen vapauteen. Ks. esim. KKO 1924, p:t n:o 945. — Toisinaan lausutaan restitutiopäätöksessä nimenomaan, että päätöksen aiheuttamat oikaisut on tehtävä asianomaisiin asiakirjoihin. Siten esim. KKO 1919, p:t n:o 1133; KKO 1922, p:t n:o 511; sekä KKO 1924, p:t n:o 126 ja n:o 234. — Eräissä tapauksissa aiheuttaa restitutiopäätös sen, että samalla on pakko joko toimittaa uudelleen alemmassa instanssissa tapahtunut rangaistusten yhdistäminen tai purkaa tällainen yhdistäminen. Ks. esim. KKO:n p. 9. 9. 1929 (Ok 1929, s. 64 aliv. 1); KKO:n p. 20. 1. 1930 (Ok 1929, s. 94 aliv. 2); sekä KKO:n p. 28. 4. 1931 (Ok 1931, s. 51 aliv. 1).

Kosketeltujen restitutiopäätökseen sisältyvien erityisten määräysten ja ohjeiden johdosta on todettava, että ne pääasiallisesti ovat samanlaisia kuin siinä tapauksessa, jolloin KKO on uusien aineellisten syiden nojalla purkanut rangaistustuomion. Vrt. tämän johdosta s. 232 aliv. 157:ssä olevaa esitystä.

kansa se, mitä on lausuttu vastaavasta kysymyksestä lainvoiman saaneen tuomion purkamista käsiteltäessä.⁸³

Restituutihakemuksen hyväksyvän päätöksen vaikutuksia käsiteltäessä on korostettava sitä seikkaa, että tällainen päätös aina sisältää purkumenettelyn kohteena olleen ratkaisun ehdottoman kumoamisen. Tällaisella päätöksellä on siis samanlainen vaikutusteho kuin oikeuskäytön mukaan on päätöksellä, jolla lainvoiman saanut rikosprosessuaalinen tuomio on »purettu» uusien aineellisten syiden nojalla.⁸⁴ Lisäksi on huomattava, että restituutihakemuksen hyväksyvä päätös varsin usein sisältää itse pääasian lopullisen ratkaisemisen. Näin on asian laita niissä edellisessä alaosastossa kosketelluissa tilanteissa, jolloin purkumenettelyn kohteena ollut tuomioistuinratkaisu pelkästään kumotaan (poistetaan) tai muutetaan (oikaistaan). Jos taas tuomioistuinratkaisun kumoamiseen liittyy jutun siirtäminen (palauttaminen) alempaan tuomioistuimeen, on — jos purun kohteena oli tuomio — pääasian käsittely purkuinstanssissa rajoittunut alkuperäisen ratkaisun kumoami-

⁸³ Ks. s. 238 aliv. 171:n kohdalla olevaa esitystä. — Mitä nimenomaan tulee restituutihakemuksen hylkäävän päätöksen oikeusvoimavaikutukseen, niin ei sellaisesta saata olla analogisessa restituutiassa puhetta seuraavastakaan syystä: Kun analogisen restituuion pohjana on aina julkinen etu, niin ei olisi tällaisen edun mukaista, jos restituutio evättäisiin pelkästään sillä perusteella, että samansisältöinen restituutihakemus on jo aikaisemmin hylätty. Vrt. lisäksi KKO:n p. 17. 11. 1932 (verr. Ok 1932, s. 83 s.): Sitten kun KKO oli päätöksellään hylännyt N.N:n anomuksen tosiseikkoihin perustumattoman tuomion purkamisesta, otti KKO käsiteltäväkseen oikeuskanslerin samoihin seikkoihin nojautuvan »alistuksen», joka kuitenkin hylättiin. Tässä oikeustapauksessa ei siis muutoksenhakua (alistusta) jätetty käsiteltäväksi ottamatta.

⁸⁴ Vrt. tekstissä lausutun johdosta s. 244 aliv. 181:n kohdalla olevaa esitystä. Ks. lisäksi s. 304 aliv. 80:n edellä sekä s. 290 aliv. 47:ssä lausuttua.

Niistä tilanteista, joissa purkupäätös sisältää jutun siirtämisen alempaan tuomioistuimeen, Wrede lausuu, että purkupäätös merkitsee tuomioistuinratkaisun lainvoiman kumoamista. Ks. Wrede: II, s. 340. Tämä Wreden mielipide ei ole oikeuskäytön mukainen. Sanottu tosiasia ilmenee jo siitä, mitä Wrede samassa yhteydessä (Wrede: II, s. 340 aliv. 2) mainitsee kotimaisen praksiksen kannasta. Käsitellessään niitä tapauksia, jolloin henkilö on tuomittu väärällä nimellä, Wrede näet toteaa seuraavaa: »I Finland har i sådana fall den domstol, som avgjort saken, antingen berättigats att, utan hinder av den laga kraft, som åkommit dess utslag, ånyo upptaga saken till behandling — såsom i mål angående återbrytande av dom — — — eller ock har utslaget först uttryckligen undanröjts — — —.» Kursivoimamme sanonta osoittaa, ettei Wredenkaan mainitsema praksis tue hänen esittämäänsä mielipidettä.

seen. Pääasian jatkokäsittely tapahtuu silloin alemmassa tuomioistuimessa.

Kysymys restitutiopäätöksen vaikutuksesta restitutiinon kohteena olleen tuomion täytäntöönpanokelpoisuuteen on edellälausutun nojalla helposti ratkaistavissa. Koska tällainen päätös kumoaa itse tuomion, niin johtuu siitä, ettei tämän jälkeen ole enää olemassa täytäntöönpanokelpoista oikeusperustaa.⁸⁵

Silloin kun KKO on restitutiiohakemuksen hyväksyvässä päätöksessään antanut itse pääasiasta lopullisen uuden ratkaisun, ovat tällaisen ratkaisun vaikutukset rinnastettavissa tavallisessa oikeudenkäyntimenettelyssä annetun lainvoimaisen pääasiaratkaisun vaikutuksiin. Ja mikäli taas restitutiopäätöksessä purkumenettelyn kohteena ollut ratkaisu on kumottu ja juttu siirretty alempaan instanssiin uutta lainmukaista käsittelyä varten, on tilanne ratkaisun vaikutuksien kannalta verrattavissa siihen tapaukseen, jolloin asia on tavallisessa muutoksenhakumenettelyssä palautettu alempaan tuomioistuimeen.⁸⁶

Restitutiopäätöksen vaikutukset eivät rajoitu edellälausuttuun. Koska päätös siis aina sisältää purunalaisen ratkaisun ehdottoman kumoamisen, niin johtuu siitä, että päätöksellä on konstitutiivinenkin vaikutusteho. Tähän vaikutustehoon nähden pitää taas paikkansa se, mitä olemme lausuneet käsitellessämme vastaavaa kysymystä lainvoiman saaneen tuomion purkamisen yhteydessä.⁸⁷ Nimenomaan on syytä mainita, että restitutiopäätöksen antamisen johdosta oikeudellinen ja tosiasiallinen tilanne on mahdollisuuksien mukaan palautettava ennalleen. Restitutiopäätöksellä saattaa lisäksi olla eräitä epäsuoria vaikutuksia. Niinpä esim. rangaistustuomion oikaiseminen voi aiheuttaa virkasyytteen.⁸⁸

⁸⁵ Vrt. tämän johdosta s. 246 aliv. 186:n edellä lausuttua. — Tässä yhteydessä saatetaan tekstissä esitetyn valaisemiseksi viitata s. 305 aliv. 82:ssa mainittuihin rangaistuksen täytäntöönpanon keskeyttämistä koskeviin tapauksiin samoin kuin siihen, että KKO:n on restitutiopäätöksen johdosta tehtävä 8. 11. 1929 ann. rikosrekisteriasetuksen 5 §:n 1 kappaleen 2 kohdan mukainen rikosilmoitus.

⁸⁶ Jos viimeksimainittu tuomioistuin on jutun aikaisemmassa käsittelyssä syylistynyt virheisiin, voi KKO:n restitutiopäätös sisältää ohjeita vastaisen menettelyn varalta. Ks. esim. KKO 1920, p:t n:o 510 ja KKO 1933, tied. n:o 396. Vrt. myös JFT bil. 1915, s. 36a n:o 23.

⁸⁷ Ks. s. 260 aliv. 223:n kohdalla ja s. 261 aliv. 225:n jäljessä olevaa esitystä.

⁸⁸ Ks. esim. EO 1934, s. 36 s.; vrt. myös Käpy, s. 58 s. — Tuomioistuinratkaisun oikaiseminen voi myöskin poistaa eräät virheellisen päätöksen aiheuttamat haitalliset oikeudelliset seuraamukset. Ks. esim. Ok 1930, s. 67 s.

7. RESTITUUTION AIHEUTTAMASTA UUESTA OIKEUDENKÄYNNISTÄ.

Jos purkuinstanssi ei ole restituuiohakemuksen hyväksyvässä päätöksessään antanut pääasiasta uutta lopullista ratkaisua, joutuu siis pääasia uuden erillisen oikeudenkäyntimenettelyn kohteeksi. Olemme jo toisessa yhteydessä kosketelleet tällaisia tilanteita käsitellessämme niitä tapauksia, jolloin restituuion perustana on materiaalisoikeudellisten normien vastainen tuomio tai kun restituuio johtuu siitä, että oikeudenkäynnissä on sattunut tuomion tosiasialliseen pohjaan kohdistunut erehdys. Lisäksi on syytä mainita, että eräissä tapauksissa uusi oikeudenkäyntimenettely tulee suorastaan asian luonnosta välttämättömäksi. Jos esim. KKO on purkanut (poistanut) alemman instanssin virheellisen prosessiratkaisun, niin restituuio päätöksessä on määrättävä, että asianomaisen tuomioistuimen on otettava kanne (syyte) käsiteltäväkseen.⁸⁹ Ja lopuksi huomattakoon, että kun KKO on poistanut alemman instanssin muodollisesti virheellisellä tavalla syntyneen tuomion, niin määrätään samalla tarvittaessa, että pääasian uuden käsittelyn tulee tapahtua asianomaisessa tuomioistuimessa.⁹⁰

Kun tarkastelee restituuion aiheuttamaa uutta oikeudenkäyntiä, niin havaitsee, että se monissa tapauksissa liittyy elimellisenä jatkona KKO:ssa tapahtuneeseen restituuio prosessiin. Näin on asian laita silloin, kun purkumenettelyn kohteena oli tuomio, joka on purettu sen vuoksi, että se oli materiaalisoikeudellisten normien vastainen tai että tuomioistuimessa oli sattunut tuomion tosiasialliseen pohjaan kohdistunut erehdys. Sen sijaan on KKO:ssa tapahtuneen purkumenettelyn ja uuden oikeudenkäynnin välinen yhteys vähemmän kiinteä niissä tilanteissa, jolloin KKO on kumonnut virheellisen prosessipäätöksen.

Tekstissä mainittu aikaisemman olotilan ennalleen palauttaminen ilmenee käytännössä varsin monivaihteisena. Eräs tällainen tapaus mainitaan EO 1936, s. 18: Seurauksena rangaistustuomion oikaisemisesta oli se, että kun vanki jo oli kärsinyt loppuun rangaistuksensa, ei häntä olisi voitu laskea vain ehdonalaiseen vapauteen, minkä vuoksi oikeusasiamies ryhtyi toimenpiteisiin, että ehdonalaisessa vapaudessa olevan vangin valvojalle ilmoitettaisiin, että vanki oli rangaistuksensa täysin sovittanut.

⁸⁹ Esimerkkeinä tällaisista tilanteista ovat s. 280 aliv. 33:ssa mainitut oikeustapaukset.

⁹⁰ Ks. esim. seuraavia oikeustapauksia: 1) OO 1916, p:t n:o 362; 2) KKO 1918, p:t n:o 78; 3) KKO 1919, p:t n:o 509 ja n:o 510; 4) KKO:n p. 20. 1. 1930 (Ok 1929, s. 94 aliv. 2); sekä 5) KKO 1933, tied. n:o 264 ja n:o 396.

Uusi oikeudenkäynti tapahtuu tavallisesti siinä tuomioistuimessa, joka on antanut restituu- tion kohteena olleen ratkaisun. Asia voi kum- minkin, jos restituu- tiopäätös määrää, joutua tutkittavaksi muussakin oikeudessa kuin siinä, joka on juttua viimeksi käsitellyt.

Uuden oikeudenkäynnin vireilletuloon nähden on huomattava seu- raavaa: Silloin kun restituu- tiopäätös sisältää purkumenettelyn kohteena olleen ratkaisun kumoamisen yhtyneenä asian siirtämiseen (palautta- miseen), ei siis yleensä aseteta minkäänlaista määräaika- a, jonka ku- luessa pääasia olisi pantava vireille. Tästä on taas tehtävä se johto- päätös, että pääasia joutuu vireille restituu- tiopäätöksen antamishetkel- lä.⁹¹ Mikäli restituu- tiopäätöksessä olisi poikkeuksellisesti määrätty aika uuden oikeudenkäynnin vireillepanoa varten, määräytyy jutun vireille- tulohetki samalla tavoin kuin lainvoiman saaneen tuomion purkamista koskevassa esityksessä on selitetty.⁹²

Tässä yhteydessä on kosketeltava purkuperusteiden asemaa uudessa oikeudenkäynnissä. Oikeuskäyttö, jonka varaan analoginen restituu- tio rakentuu, tuntuu omaksuneen sen kannan, että alemman instanssin on tutkittava juttu siinä laajuudessa kuin purkupäätös määrää. Analogi- sessa restituu- tiossa ei siis noudateta sitä OK 31:3:sta ilmenevää sään- töä, että tuomioistuimen tutkimisvalta rajoittuu vain sen seikan selvit- tämiseen, voivatko purkuperusteet aiheuttaa aikaisemmasta pääasiarat- kaisusta poikkeavan uuden pääasiaratkaisun antamisen. Puheenalaisen säännön soveltaminen analogiseen restituu- tioon on sitäkin vaikeampaa, kun restituu- tiopäätös aina sisältää purkumenettelyn kohteena olleen ratkaisun ehdottoman kumoamisen.⁹³

Tulkoon myöskin mainituksi, että uudessa oikeudenkäynnissä voi- daan valtiota vastaan kohdistaa korvausvaade valtion vastuunalaisuus- desta virkamiehen aikaansaamasta vahingosta 18. 5. 1927 ann. lain 7 §:n 1 kappaleen säännösten nojalla. Siinä suhteessa ei siis tilanne eroa siitä, mitä on lausuttu käsiteltäessä puheenalaisen lain soveltamista lain- voiman saaneen tuomion purkamiseen.

Uudessa oikeudenkäyntimenettelyssä annettavan ratkaisun sisällyk- seen nähden ei ole mitään erityistä huomautettavaa. Tällöin ovat näet voimassa tavalliset prosessioikeudelliset säännökset.⁹⁴

⁹¹ Ks. myös s. 250 aliv. 193:n jäljessä olevaa esitystä.

⁹² Ks. s. 249 aliv. 190:n kohdalla lausuttua.

⁹³ Vrt. myös s. 255 aliv. 211:n kohdalla olevaa esitystä.

⁹⁴ Joskus voi restituu- tion tarkoituksena kuitenkin olla se, ettei uudessa oikeu-

Lopuksi lausuttakoon muutama sana uudessa oikeudenkäynnissä annettujen ratkaisujen vaikutuksista. Mikäli jutussa on annettu lainvoimainen tuomio, ei se suinkaan kumoa tai vahvista purkumenettelyn kohteena ollutta ratkaisua. Viimeksimainittu on näet jo restituuuonpäättöksen johdosta tullut kumotuksi. Ja niinpä onkin todettava, että uudessa oikeudenkäynnissä annetulla lainvoimaisella ratkaisulla on vain tavallisen lainvoimaisen ratkaisun vaikutukset.

denkäynnissä anneta minkäänlaista lopullista ratkaisua. Ks. esim. KKO 1918, p:t n:o 78. Vrt. myös JFT bil. 1905, s. 130a n:o 13 (ks. siitä s. 12 aliv. 24).

VII. TUOMIONPURKUSÄÄNNÖSTÖN ARVOSTELU JA SEN JÄRJESTELY DE LEGE FERENDA.

Edellisissä luvuissa oleva oikeustapausaineisto osoittaa, että tuomionpurkusäännösten piiriin kuuluvia asioita esiintyy käytännössä suhteellisen paljon. Tämä koskee ennen kaikkea niitä tapauksia, jotka kuuluvat analogisen restitUTION piiriin.¹ Tuomionpurkusäännösten positiivisoikeudellisessa järjestyksessä mahdollisesti esiintyvät puutteellisuudet eivät siis oikeudenhoidon kannalta suinkaan ole vähämerkityksellisiä.

Kirjallisuudessa on huomautettu siitä, että ylimääräisten muutoksenhakukeinojen järjestäminen muodostaa vaikean lainsäädännöllisen tehtävän.² Empimättä onkin myönnettävä, ettei lainsäätäjällä ole meillä onnistunut ratkaisemaan sanottua tehtävää tyydyttävällä tavalla. Nimenomaan tuomionpurkusäännösten positiivisoikeudellisessa järjestyksessä ilmeneviä puutteellisuuksia on seuraavassa tarkasteltava.

OK 31 luvun säännöksiin ja OK 17: 32:n tuomionpurkua koskevien määräyksien pääpuutteellisuuksina on pidettävä seuraavaa kolmea seikkaa: 1) ne perusteet, joiden nojalla tuomionpurku sallitaan, on laissa

¹ Suomen virallisen tilaston (XXIII: oikeustilasto) mukaan ratkaistiin vuosina 1927—1932 1) *riita-asia*in luontoisia purkujuttuja (»anomusasioita, jotka koskivat tuomion purkamista tai menetetyn ajan palauttamista») seuraavasti: 1927: 43; 1928: 37; 1929: 36; 1930: 49; 1931: 49; ja 1932: 38; sekä 2) *rikosasia*in luontoisia purkujuttuja (»tuomion purkamis- tai menetetyn ajan palauttamishakemuksia») taas seuraavasti: 1927: 156; 1928: 122; 1929: 169; 1930: 179; 1931: 174; ja 1932: 161.

Oikeuskanslerin kertomukset antavat valaisevan kuvan KKO:een tehtyjen tuomioistuimen päätöksen oikaisemista tai poistamista tarkoittavien alistusten lukuisuudesta. Niinpä tällaisia alistuksia oli vuosina 1928—1935 seuraavat määrät vuotta kohden: 1928: 93; 1929: 94; 1930: 98; 1931: 130; 1932: 109; 1933: 83; 1934: 46; ja 1935: 39. — Puheenalaisten alistusten väheneminen vuoden 1933 jälkeen saa selityksensä siitä, että 10. 11. 1933 ann. lain nojalla on joukko asioita siirretty oikeuskanslerin virastosta oikeusasiamiehen käsiteltäväksi. Vrt: tämän johdosta myöskin s. 215 aliv. 122:ssa olevaa esitystä.

² Ks. esim. *Wrede*: II, s. 328 ja *Rättegångsförfarandet*, s. 118.

ilmaistu varsin epätasällisesti; 2) tuomionpurun hakemiselle ei ole asetettu mitään täsmällistä määräaika; ja 3) itse purkumenettely on jäänyt tarkempaa säännöstelyä vaille.³ Juuri oikeusturvallisuuden kannalta merkitsevät ensimmäisessä ja toisessa kohdassa mainitut puutteellisuudet varsin huomattavaa epäkohtaa. Niinpä tuomionpurkuun oikeuttavien perusteiden epätasällinen määrittelyminen on johtanut käytännössä siihen, että purkuinstanssilla on hyvin laaja harkintavalta silloin, kun on selvitettävä, onko olemassa purkuun oikeuttava peruste. Tästä harkintavallan laajuudesta kärsii kumminkin oikeusturvallisuus. Myöskään ei ole oikeusturvallisuuden mukaista sallia, että tuomionpurku voidaan aina toimittaa määräajasta riippumatta. Se tietoisopissa esitetty sääntö, että tuomionpurkua on anottava niin pian kuin on saatu tieto purkuun oikeuttavasta perusteesta, ei näet riitä korvaamaan puheenalaista puutteellisuutta.

Vastalausuttu koskee tärkeimpiä kirjoitetun lakimme puutteellisuuksia. Tässä yhteydessä on kuitenkin syytä tarkastella eräitä muitakin kirjoitetussa laissa ilmeneviä puutteellisuuksia. Ne ovat näet omiansa vahvistamaan sitä käsitystä, että tuomionpurkusäännöstön positiivisoikeudellinen järjestely on epätyydyttävällä kannalla. — Ensinnäkin OK 31: 2:n säännöksiin nähden on huomattava, että puheenalaisessa lainpaikassa käytetty sanonta »menetetty laillinen aika» merkitsee nykyisen kielenkäytön mukaan ainoastaan määräaika. Ja kumminkin saatetaan — kuten toisessa yhteydessä olemme selvittäneet — menetetty määräpäiväkin palauttaa OK 31: 2:n säännösten nojalla. Kysymyksessä oleva lainpaikka ei myöskään selvitä sitä seikkaa, voiko joku muu kuin asianosainen anoa menetetyn ajan palauttamista.

Mitä taas tulee OK 31: 3:n määräyksiin, niin ne osoittavat, että lainsäätäjä on pitänyt silmällä etupäässä vain riita-asiassa annetun lainvoimaisen tuomion purkamista. Ja tällöin rikosprosessuaalisen tuomion purkaminen on jäänyt riittävää säännöstelyä vaille. Puheenalaisessa lainpaikassa ei esim. mainita syytetyn vahingoksi tapahtuvaa tuomionpurkua. OK 31: 3:n säännökset tuomionpurun vaikutuksesta on myöskin laadittu sillä tavoin, ettei niitä voida soveltaa syytetyn eduksi tapahtuneeseen purkuun.⁴ Tämän lainpaikan määräykset eivät anna vastausta

³ Ks. tekstissä lausutun johdosta myöskin *Wrede*: II, s. 340 ja *Rättegångsförfarandet*, s. 131; *Ehdotus 1900*, II s. 321 ja s. 322 sekä III s. 309; sekä *Proc. bet.* II, s. 235 ja III, s. 137.

⁴ Ks. tämän johdosta s. 241 aliv. 178:n jäljessä olevaa esitystä.

siihenkään kysymykseen, voiko muu kuin asianosaisen asemassa oleva henkilö anoa tuomionpurkua. Ja nimenomaan on jäänyt avoimeksi se kysymys, kuka on oikeutettu hakemaan tuomionpurkua syytetyn eduksi hänen kuolemansa jälkeen. Laki ei myöskään anna täsmällistä vastausta siihen kysymykseen, miten sitova selvitys on esitettävä purkuinstanssissa.

OK 31 luvun säännöksistä ilmenee se aikaisemmin kosketeltu erikoisuus, että tuomionpurku on lainsäätäjän mielestä jonkinlainen armahdukseen verrattavissa oleva hallitsijan taholta tullut armonosoitus. Mainittu piirre on kumminkin täysin vieras nykyaikaiselle käsitykselle muutoksenhakukeinojen oikeudellisesta luonteesta.

OK 17:32:ssa on siis annettu nimenomaisia säännöksiä tuomionpurusta syytetyn vahingoksi. Aikaisempi esitys lienee riittävästi selvittänyt, miten tulkinnan varaisia nämä säännökset ovat. Tuntuukin siltä, että tuomionpurkusäännöstöä koskevista positiivisoikeudellisista normeista ovat epätydyttävimmät juuri ne, jotka sisältyvät kysymyksessä olevaan lainpaikkaan.

Edellä esitetty koski kirjoitetun lain säännösten puutteellisuutta. Millä tavoin sitten näiden säännösten epätydyttävyys ilmenee oikeuskäytön valossa? Tämän johdosta mainittakoon, että oikeuskäyttö on siis kehittänyt kirjoitetun lain säännösten ulkopuolelle lankeavan analogisen restituu-tion. Ja juuri tällaisessa restituu-tiossa ilmenee, miten epätydyttäviin tuloksiin joudutaan, kun purkuperusteet ovat jääneet tarkempaa järjestelyä vaille. Viitattakoon siinä suhteessa aikaisempaan esitykseen, jossa on todettu, että analoginen restituu-tio on joutunut varsin laajassa mitassa korvaamaan varsinaisen mitättömyyskantelun.⁵

Kun tarkastelee oikeuskäytön suhdetta kirjoitetun lain tuomionpurkua koskeviin säännöksiin, niin on helppo huomata, että käytäntö on muodostunut monessa suhteessa kirjoitetun lain säännöksistä poikkeavaksi. Tämä tosiasia, josta esitämme seuraavassa eräitä esimerkkejä, osoittaa samalla, että kirjoitetun lain omaksuma säännöstely on vastaavissa kohdin havaittu epätydyttäväksi.

Eräänä jossakin määrin toisarvoisena poikkeuksena kirjoitetun lain kannasta mainittakoon, ettei OK 31:3:ssa olevaa puhtaantunnonvalaa käytetä, ellei purkuinstanssi ole nimenomaan määrännyt valaa tehtäväksi. Samoin on huomattava, ettei OK 31:2:een ja 3:een sisältyviä

⁵ Ks. s. 288 aliv. 44:n edellä.

rangaistusmääräyksiä yleensä enää sovelleta. Tärkeämpää on kuitenkin todeta, että purkuanomuksen hyväksyvän päätöksen vaikutukset ovat käytännössä muodostuneet aivan toisenlaisiksi kuin mitä OK 31:3:ssa säädetään.⁶ Sen mukaisesti eroavat uudessa oikeudenkäynnissä annettujen tuomion vaikutukset siitä järjestelystä, joka on omaksuttu puheenalaisessa lainpaikassa.⁷ Edelleen mainittakoon, että kysymys purkuperusteiden asemasta uudessa oikeudenkäynnissä ei käytännössä esiinny sellaisena kuin OK 31:3:ssa oleva järjestely edellyttää.⁸

Nyt lausuttu riittänee osoittamaan, että tuomionpurkusäännöstöä haittaavat siksi suuret puutteellisuudet, että se on täydellisen uudistamisen tarpeessa. Ylempänä mainituista puutteellisuuksista ilmenee samalla, mitkä seikat on otettava huomioon tuomionpurkusäännöstöä uudistettaessa. Tässä yhteydessä esitettäköön eräitä säädettävää oikeutta koskevia yleislaatuista huomautuksia.

Tuomionpurkusäännöstöä järjestettäessä on otettava lähtökohdaksi se aikaisemmin kosketeltu näkökohta, että tuomioistuinratkaisujen oikeusvoimavaikutus on ainakin periaatteessa säilytettävä.⁹ Lisäksi on huomattava, että muiden muutoksenhakukeinojen osaksi tullut säännöstely vaikuttaa pakostakin tuomionpurkuinstituutin tarkempaan järjestelyyn. Mitä rajoitetumpi on varsinaisten muutoksenhakukeinojen käyttämismahdollisuus, sitä tarpeellisempi on riittävän tilaisuuden järjestäminen ylimääräisten muutoksenhakukeinojen käyttämiseen.¹⁰ Eikä siinä kyllin. Tuomionpurkusäännöstöä järjestettäessä on otettava huomioon voimassaolevan tai säädettävän prosessin rakenne kokonaisuudessaan. Tällaisen kokonaistarkastelun nojalla onkin pääteltävä, mitä takeita prosessi tarjoaa juttujen oikeasta ratkaisemisesta. Kuta suuremman varmuuden prosessimenettely siinä suhteessa antaa, sitä pienemmäksi käy ylimääräisten muutoksenhakukeinojen tarve.¹¹ Nä-

⁶ Ks. s. 243 aliv. 180:n ja s. 244 aliv. 181:n kohdalla olevaa esitystä.

⁷ Ks. s. 258 aliv. 216:n ja s. 261 aliv. 225:n jäljessä lausuttua.

⁸ Viitattakoon tämän johdosta s. 254 aliv. 210:n jäljessä olevaan esitykseen.

⁹ Ks. s. 160 aliv. 15:n jäljessä lausuttua sekä lisäksi *Arnold*, s. 46.

¹⁰ Vrt. tekstissä lausutun johdosta *Uppström*: *Straffprocessrätten*, s. 252; *Wrede*: II, s. 328; *Herkerath*, s. 29 ss.; *v. Kries*, s. 438 s. etenkin aliv. 237a ja *Neumann*: *Wiederaufnahme*, s. 4. Ks. myös *Ehdotus 1900*, III s. 309.

¹¹ Ks. myös *Goltdammer*, s. 522 ss.; *Herkerath*, s. 31 ss.; sekä *v. Kries*, s. 438 aliv. 237a i.f. verr. s. 421 ss., s. 432 ja s. 434.

mä eivät kuitenkaan käy milloinkaan tarpeettomiksi. Ja näin on varsinakin rikosprosessuaalisen tuomionpurun laita.¹²

Vaikka tuomionpurkusäännöstö on tarkoitettu palvelemaan oikeudenkäynnin varmuutta, niin säädettävääkin oikeutta silmälläpitäen on todettava, ettei purkumenettelyä ole mahdollista järjestää sellaiseksi, että se ehdottomasti takaisi »oikean» tuloksen saavuttamisen. Purkumenettely ei tarjoakaan mitään ehdotonta varmuutta siitä, että sen tulos muodostuisi oikeammaksi kuin jutussa aikaisemmin annettu ratkaisu. Pikemminkin on asian laita se, että purkumenettelyn luotettavuus on in abstracto tarkastellen pienempi kuin tavallisen oikeudenkäynnin: Mikäli tuomionpurkua haetaan vasta pitkähkön ajan kuluttua, on näet se todistusaineisto, joka voidaan esittää hakemuksen tueksi, usein vähemmän vakuuttava kuin jutun aikaisemmassa käsittelyssä esitetty aineisto. Käyhän todisteiden luotettavuus yhä pienemmäksi, mitä pitempi aika on kulunut todistettavan seikan tapahtumisesta.¹³ Mutta kosketellulla seikalla on myöskin merkitystä muutoksenhakijan vastapuolen kannalta. Todistusaineiston luotettavuuden heikkeneminen tietää näet samalla sitä, että vastapuoli voi menettää osan »puolustuskeinoistaan». Ja tämä tosiasia on otettava huomioon etenkin silloin, kun on kyseessä syytetyn vahingoksi tapahtuva tuomionpurku. Syytetyn asema saattaa vastatodisteiden häviämisen johdosta käydä sitäkin kestävämmäksi, jos prosessilaki ei ole riittävästi huolehtinut syytetyn puolustuksesta.

Viimeksilausuttu johtaa meidät koskettelemaan kysymystä lainvoimaisen tuomion purkamisesta rikosprosessissa. Yksimielisiä oltaneen siitä, että mikäli tuomionpurku syytetyn vahingoksi (eli syytteen eduksi) on yleensä sallittava, tulee sellaisen purkumahdollisuuden olla rajoitumpi kuin rangaistustuomion purkamisen syytetyn eduksi.¹⁴ Tämän mielipiteen tueksi voidaan viitata siihen näkökohtaan, että syytetyn

¹² Vrt. myös *Wrede*: II, s. 328.

¹³ Tekstissä lausuttu koskee lähinnä todistajien ja asiantuntijoiden avulla tapahtuvaa todistelua. — Tuomionpurkumenettelyssä tapahtuvasta jutussa aikaisemmin kuultujen todistajien uudesta kuulustuttamisesta on sattuvasti huomautettu, että jutussa annettu aikaisempi tuomio perustui siihen, mitä todistajat silloin tiesivät, kun taas »die neue Entscheidung aber auf das beschränkt bleiben muss, was sie (so. todistajat) jetzt nur noch wissen» (ks. *Goldammer*, s. 522). Vrt. myös *v. Hentig*, s. 108 ja *Arnold*, s. 48 s.

¹⁴ Ks. tekstissä lausutun johdosta *Ehdotus 1900*, III s. 310; *Proc. bet.* II, s. 236 ss.; *v. Kries*, s. 440 s. ja s. 516 s.; *Arnold*, s. 48 ss.; *v. Hentig*, s. 107 ss.; *Uppström*: *Straffprocessrätten*, s. 252 s.; ja *Remeis*, s. 78 ss.

vahingoksi annettu väärä rangaistustuomio on oikeuspoliittisesti paljon suurempi paha kuin syytetyn eduksi annettu väärä tuomio.¹⁵ Kosketeltu oikeuspoliittinen näkökohta selittää myöskin sen, ettei syytetyn eduksi tapahtuvaa tuomionpurkua saateta de lege ferenda tehdä riippuvaksi prosessuaalisen määräajan noudattamisesta.

Vaikkemme pidä mahdollisena esittää yksityiskohtaista tuomionpurkusäännöstön uudistamista tarkoittavaa ehdotusta, haluamme kuitenkin seuraavassa tarkastella KKO:n ehdotusta OK 31 luvun muuttamisesta.¹⁶ Sanottuun ehdotukseen tutustuminen puolustanee paikkaansa ennen kaikkea sen vuoksi, että KKO:n ehdotuksen toteuttaminen merkitsisi tuomionpurkusäännöstön uudistamista voimassaolevan prosessilain puitteissa.

Aluksi mainittakoon, että KKO:n puheenalainen ehdotus on yhtäpitävä niitten tuomionpurkua koskevien määräysten kanssa, jotka sisältyvät Ehdotukseen 1929. Ja viimeksimainitun ehdotuksen määräykset vastaavat taas *suurin piirtein* aikaisempien ehdotusten omaksumaa järjestelyä.¹⁷ Tulemme kuitenkin huomaamaan, ettei KKO:n ehdotuksen pohjana olevan vuoden 1929 ehdotuksen sananmukainen noudattaminen ole ollut kaikissa suhteissa onnistunutta.

KKO viittaa ehdotuksensa perusteluissa siihen, että OK 31 luvun tuomionpurkua koskevat säännökset ovat puutteelliset etenkin siinä, ettei ole määrätty, minkä ajan kuluessa purkua voidaan hakea ja millaisissa tapauksissa purku voidaan myöntää.¹⁸ Tämän johdosta on

¹⁵ Vrt. myös *Goldammer*, s. 519; *Arnold*, s. 50; ja *Neumann*: Wiederaufnahme, s. 2. Puheenalaisen näkökohdan varaan rakentuu rikosprosessuaalinen periaate »in dubio pro reo» kuten myöskin virallisen syyttäjän oikeus hakea muutosta syytetyn eduksi.

¹⁶ Tämä ehdotus sisältyy *Hallituksen esityksen n:o 39:n* liitteeseen 2. — Teoksemme painatuksen aikana on ilmestynyt lainvalmistelukunnan julkaisuja n:o 16, joka sisältää ehdotuksen hallituksen esitykseksi eduskunnalle oikeudenkäyntilaitoksen uudistamisesta.

¹⁷ Kuitenkin on syytä mainita, että Ehdotus 1900 eroaa varsinkin kahdessa kohdassa Ehdotuksesta 1929. Ensiksimmäisessä ehdotuksessa on näet riita-asiaassa annetun tuomion purkaminen sidottu 5 vuoden määräaikaan. Ks. tämän johdosta *Ehdotus 1900*, II s. 322. Ja lisäksi toimisi puheenalaisen ehdotuksen mukaan purkuinstanssina HO, ellei asia ole KKO:ssa ratkaistu, missä tapauksessa KKO:n asiana olisi toimittaa tuomionpurku. Ks. tämän johdosta *Ehdotus 1900*, II s. 323 ja III s. 312.

¹⁸ *Hallituksen esitys n:o 39*, s. 21.

aluksi tarkasteltava KKO:n ehdotukseen sisältyviä määräaikoja. Kysymyksessä olevan lakiehdotuksen 5 §:ssä on menetetyn ajan palauttamista silmälläpitäen mainittu kaksi eri määräaikaa, nimittäin esteen lakkaamisesta alkava lyhyt määräaika ja lisäksi yhden vuoden pituinen aika, joka asettaa äärimmäisen rajan mahdollisuudelle hakea menetetyn ajan palauttamista. Viimeksimainittuun aikamääräykseen verrattavissa olevaa määräaikaa ei sen sijaan ole ehdotettu säädettäväksi niissä tapauksissa, joissa on kysymys lainvoiman saaneen tuomion purkamisesta uusien syiden nojalla. Niinpä lakiehdotuksen 1 §:ssä on riitaasiassa annetun lainvoimaisen tuomion purkaminen tehty riippuvaksi 60 päivän pituisesta määräajasta, joka luetaan alkavaksi siitä, kun henkilö on saanut purkuperusteesta tiedon.¹⁹ Ja rikosasiassa annetun lainvoimaisen tuomion purkaminen on ehdotuksen mukaan täysin riippumaton *prosessuaalisista* määräajoista.²⁰

Ehdotetun järjestelyn johdosta voidaan kuitenkin huomauttaa seuraavaa. Oikeusturvallisuuden kannalta tuntuu suotavalta, että riitaasiassa annetun tuomion purkamismahdollisuutta rajoitetaan myös sellaisen määräajan avulla, joka asettaa ehdottoman rajan purun hakemiselle. Tämä määräaika on kumminkin säädettävä pitemmäksi kuin menetetyn ajan palauttamisessa.²¹ Sen sijaan on kyllä yhdyttävä siihen KKO:n ehdotukseen, ettei syytetyn eduksi tapahtuvaa tuomionpurkua ole sidottava prosessuaaliseen määräaikaan. Vaikeampi on sen sijaan ratkaista sitä kysymystä, olisiko syytetyn vahingoksi tapahtuvaa tuomionpurkua silmälläpitäen säädettävä jokin määräaika, minkä kuluessa purkua olisi viimeistään pyydetävä, vai olisiko yhdyttävä KKO:n ehdottamaan järjestelyyn. KKO:n omaksuman kannan tueksi saatetaan

¹⁹ Tätä aikaa ei kumminkaan lueta alkavaksi ennen kuin se tuomio, jonka purkamista halutaan, on saanut lainvoiman.

²⁰ Lakiehdotuksen 4 §:n 1 kappaleeseen sisältyvä määräys siitä, että rikoksen syytteenpanon vanhentuminen estää pyytämästä tuomion purkamista syytteen eduksi, ei ole mikään *prosessuaalinen* aikamääräys. Ja jos asetetaan sille kannalle, että syytteenpanon vanhentuminen aiheuttaa jutussa ajetun syytteen hylkäämisen, olisi oikeampaa katsoa, että syytteenpanon vanhentuminen aikaansaa purkumenettelyssä sen, että hakemus on hylättävä. Ks. tämän johdosta myöskin s. 203 aliv. 98. Vrt. kuitenkin puheenalaisen lakiehdotuksen 7 §:ää, jossa nimenomaan ehdotetaan säädettäväksi seuraavaa: »Jollei Korkein oikeus katso, että sen on jätettävä hakemus tutkittavaksi ottamatta, koska se on liian myöhään tehty — — —»

²¹ Vrt. tämän johdosta s. 316 aliv. 17:ssä olevaa selostusta Ehdotuksesta 1900.

kuitenkin viitata siihen, että julkinen etu vaatii syytetylle edullisten väärien rangaistustuomioiden purkamista määräajasta riippumatta.²²

Mitä taas tulee KKO:n ehdotuksessa oleviin määräyksiin siitä, millaisissa tapauksissa tuomionpurku on mahdollinen, niin ne ovat nykyiseen puutteelliseen järjestelyyn verrattuina varsin täydellisiä. Näiden määräysten johdosta on kumminkin esitettävä eräitä huomautuksia. Niinpä on mainittava, että lakiehdotuksen 5 §:ssä olevat säännökset menetetyt ajan palauttamisesta tuntuvat liaksi supistavan tämän oikeusturvakeinon käyttämismahdollisuutta. Se rajoitetaan näet koskemaan sitä tapausta, että »asianosainen on laiminlyönyt laillisessa ajassa ilmoittaa tai perilleajaa muutoksenhakua». Tämän sanonnan ulkopuolelle jäävät ainakin seuraavat tilanteet: 1) määräpäivän laiminlyönti; 2) muutoksenhakijan vastapuolen puhevallan laiminlyönti; sekä 3) laiminlyönti, joka ilmenee sillä tavoin, että muutoksenhakija ei ole noudattanut muita laissa olevia muotomääräyksiä ajaessaan muutoksenhakunsa perille.²³ Siteerattu sanonta ei myöskään anna vastausta siihen kysymykseen, voivatko muut kuin asianosaisen asemassa olevat henkilöt turvautua kysymyksessäolevaan muutoksenhakekeinoon.

Kun tarkastelee puheenalaisen lakiehdotuksen 1—3 §:ään sisältyviä säännöksiä niistä perusteista, joiden nojalla lainvoimainen tuomio voidaan purkaa, niin on kyllä myönnettävä, että nämä perusteet on varsin seikkaperäisesti lueteltu. Ja tällöin on myöskin otettu huomioon se oikeuspoliittinen vaatimus, että purku syytetyn eduksi on sallittava helpommilla perusteilla kuin purku hänen vahingokseen. Kysymyksessä olevien purkuperusteiden yksityiskohtainen tarkastelu osoittaa kuitenkin, etteivät ne sulje piiriinsä kaikkia niitä tilanteita, joissa analoginen restituuio on de lege lata mahdollinen. Niinpä on syytä todeta, että ehdotetun järjestelyn ulkopuolelle jäävät ne tapaukset, joissa analogisen restituuition perustana on muodollisesti virheellisellä tavalla syntynyt tuomio.²⁴ Tämän johdosta on kysyttävä, onko tarkoitus, että analogista restituuotiota voitaisiin edelleenkin käyttää nykyisessä laajuudessaan kaikilla niillä aloilla, joihin eivät lakiehdotuksen määräykset nimenomaan sovellu. Vastalausuttu osoittaa samalla, että voimassa-

²² Vrt. tekstissä lausutun johdosta v. Kries, s. 428 s. ja v. Hentig, s. 107 s.

²³ Vrt. tekstissä lausutun johdosta s. 106 aliv. 32a:n edellä olevaa esitystä.

²⁴ Asian laita onkin se, ettei KKO:n ehdotus OK 31 luvun muuttamisesta sisällä minkäänlaisia määräyksiä tuomion poistamisesta tapahtuneen tuomiovirheen perusteella.

olevan oikeutemme tuomionpurkusäännösten uudistamiseksi eivät riitä pelkästään ne Ehdotukseen 1929 sisältyvät määräykset, jotka koskevat lainvoiman saaneen tuomion purkamista, vaan että KKO:n ehdotusta laadittaessa olisi myöskin ollut kiinnitettävä huomio sellaisiin Ehdotuksen 1929 säännöksiin, jotka järjestelevät kysymyksen tuomion poistamisesta tuomiovirheen nojalla.²⁵

KKO:n ehdotuksessa olevien määräysten soveltaminen voimassa-olevaan prosessilainsäädäntöön herättää muitakin tulkintakysymyksiä. Tässä suhteessa huomattakoon ehdotuksen 9 §:n säännös siitä, että jos KKO suostuu hakemukseen tuomion purkamisesta, on sen määrättävä, minkä ajan kuluessa ja missä tuomioistuimessa hakijan tulee ajaa asian sa perille. Voidaanko selostettua säännöstä käyttää siinä tapauksessa, että muutoksenhakijana on ollut syytetty? Onhan positiivisen oikeutemme kanta se, ettei syytetyllä ole oikeutta saada vireille oikeudenkäyntiä syyttömyytensä toteamiseksi.²⁶

Selostettu 9 §:n määräys herättää lisäksi erään toisenkin kysymyksen: Mikä on ehdotuksen mukaan oleva tuomionpurkuhakemuksen hyväksyvän päätöksen vaikutus? Sisältääkö tällainen päätös jutussa aikaisemmin annetun tuomion (ehdollisen) kumoamisen vai kumoutuuko purkupäätöksen johdosta vain aikaisemman tuomion oikeusvoima? Tähän kysymykseen ei ehdotus anna täsmällistä vastausta. Asian järjestäminen nimenomaisen säännöksen avulla on sitäkin tärkeämpää, kun kysymyksellä purkuhakemuksen hyväksyvän päätöksen vaikutuksista on — kuten aikaisemmin olemme huomanneet — suuri käytännöllinen merkitys. — Lopuksi mainittakoon, ettei KKO:n ehdotus selvitä sitäkään kysymystä, saako riita-asiassa annetun tuomion purkamista pyytää joku muu kuin asianosainen.

²⁵ Ks. tämän johdosta vuoden 1929 ehdotuksen riita-asiain oikeudenkäyntilain 317 § ja seuraavat pykälät sekä rikosasiain oikeudenkäyntilain 264 § ja seuraavat pykälät.

²⁶ Vrt. tekstissä lausutun johdosta s. 241 aliv. 178:n jäljessä ja s. 190 aliv. 71 i.f. olevaa esitystä.

LIITTEITÄ

Liite n:o 1.

Riksregistratur 1682. Sept.—Okt. (Fol. 101 r.)

Datum Stockholm Septemb. 15. 1682.

L. Wallenstedt.

Till Swea Hofrätt at inkomma med des
Förklaring uti saaken emellan Borgmästaren Anders Jönson och Handelsmännen Anders Alderman.

Carl etc.

Wår synnerlige ynnest etc. Wid det Wij för några dagar sedan afdömde den saak som war under Wår Revision ifrån Eder kommen emellan Borgmästaren Anders Jönsson och Handelsmännen Anders Alderman, hafwe Wij sedt huruledes J hafwen restituerat dhe dommar som dem emellan redan hade wunnit vim rei judicatae och lågo under Executionen, hwilket Oss mycket sällsamt förekommer som Wij och det intet utan serdeles missnöije förnummit, kunnandes Wij intet underlåta at inhämta Eder underdånige Förklaring huru J kommen till at tillwälla Eder den rättigheet at restituera in integrum den saak som hade wunnit laga krafft och war under Execution, kunnandes Wij intet see at den Förklaring som Magistraten uppå Executorem [*lacuna*] hafwer giordt effter den förr afsagde Domen om quanto, wara aff den egenskap at hållas för någon Dom hwar emot appelleras kunde. Och aldenstund restitutio causae in integrum, är en sådan saak som Oss allena tillkommer, hwilken Wij intet tänkie låta förfalla, warandes effter Sweriges Lag et ibland Wåra högsta regalia at bryta Skråk och Afsoknar; Altfördenskill wele Wij hafwa Eder åtwarnade det J sådane Förseelser intet mera begån, utan låte Eder benöija at fullgiöra Edert Embete emot dem som hoos sin rätt sökia etc.

Carolus.

Liite n:o 2.

Riksregistratur 1683. Maj—Juni. (Fol. 238 r.)

Datum Stockholm Maijus. 18. A:o 1683.

L. Wallenstedt.

Kongl. Majjtz Resolution uppå Commisarien Johan Fricks underdånige klagan emot Kongl. Bergz Collegium angående dhet at Bergz Collegium hafwer d. 7 De-

cemb. 1682 tillåtit Håf Contrefeyaren Ehrenstrahl sedan fatalierne woro förflutne at appellera emot dhen bergstingz domb som här uthi Stockholm d. 25 Novemb. samma år är worden afdömbd emellan Fricken och Ehrenstrahl warandes Frickens underdånige begiäran at blifwa bijbehållen wid sin effter Lag och processen acqvirerade Rätt.

Kongl. M:t hafwer af Commissariens Frickens inlagde klagan och dhen förklaring som Kongl. Bergz Collegium genom et Extractum Protocolli under Notariens hand inlefwärerad är, uthi noga öfwerwägende tagit, och befinner Kongl. M:t at dhe skiälen som Bergz Collegium angifwer aldeles intet kunna bestå därföre Tingz Rättens domb emellan Fricken och Ehrenstrahl rättwijsligen förklaras för Judicat och remitteras till fodersamb execution. Därtillmed kan Kongl. M:t intet uthan med största Missnöije förspöria dhet Bergz Collegium så oförswarligen tillwällar sig dhen Myndigheeten som alléna K. M:t competerar, warandes K. M:t enskijlte Höga Rättigheet at disponera uthi Fatalierne, hwilket Kongl. M:t intet tänker eller kan tåhla låta ryckias sig uthur händerne [*lacuna*] borde lämbna orördt. Och ehuruwål dhetta Förseendet borde på wederbörligit sätt och effter förtiensten at gripa in uti Kongl. M:t Högheet och enskijlte Rätt blifwa beifrat, så will H. Kongl. M:t af Nåde nu dhenna gången öfwerse och [*lacuna*] at Collegium sig hädan effter tager i acht och låter dhenna Åtwarning lända sig till underdånig effterrettelse.

Carolus.

Liite n:o 3.

Justitierevisionens registratur 1688.

Datum Stockholm April. 5. A:o 1688.

L. Mörling.

Till Swea Hoffrätt ang:de den Twistige Saaken emellan Fru Barbro Margaretha Banneer och Landz Höffdingen Harald Oxe.

Carl etc.

Wår synnerl. ynnest etc. Wij hafwe utaf Eder underdånige berättelsse, af d. 23 Martij, förnummet den, emellan framledne wårt Rådz Herr Georg Gyllenstiernas Änckie Fru, Fru Barbro Margareta Baner och Landzhöffdingen Harald Oxe, opwuxne disput, ang:de Landzhöffdingens försummelse af Fataliernes i acht tagande, som J Honom och Hans interessenter uthi Eder interlocutorie dom af d. 29 octob. nestförledne hafwe förelagdt, att inkomma med en directe förklaring opå förberörde Fruus Libell: Och ehuruwähl J andrage åthskillige förlupne omständigheeten i detta fall, så finné Wij dem lijckwähl icke af den gjiltigheet, att dhe kunna eller böra bryta Fatalierne, Hwilka äre strictissimi juris och hwar och en bör wara

bunden till och ingalunda på något sätt eller wijs för dheras försummande ändskyllas, Hwilket skulle wara en öpen dör till många påfölgiande orimligheeter, serdheles för elaka exempel skull, när den ene då finge tillfälle att beropa sigh uppå det, som en annan i lijka Händelsse är wedarfart, hwarigenom rättwijsan till des enahanda skipande, olijka blefwe uthdeelt och icke ringa men lijda skulle; Hwarföre och emädan Landzhöfdingen Harald Oxe nogsamnt har tijd och råderum haftt till att innom den Fatalie ålagde Terminen inkomma eller å föresattan dagh, på wederbörligit maneer, sin ändskyldnings skriff och begähran om wijdare opskåf medh saken, insinuera och föredraga; Dy må Han tacka sigh sielf, som waksamare icke warit hafwer, och sigh ej bätter i samma Erende föreseet, warandes icke rättwijsan lijkmätigt, att taga den eenes wälförwärfwade rätt bort och gifwa den samma åt en annan; efftersom hwad den ene i så mätto willfahres, det ländet den andra till förfång och förkränckelse. Detta Wij Eder till nådigt swar och underdånig effterrättelsse lemna etc. Och Wij befalle etc.

Carolus.

Liite n:o 4.

Justitierevisionens registratur 1694—1697.

Den 29. Februarius 1696.

Till Giöta Hoffrätt om twisten emellan hemmanen Nygård och Simansrijd angående Agge dala äng.

Carl etc.

Emedan Wij uthaf Eder Underdåniga skrifwelse, daterat d. 18 hujus hafwa förnummit Härads höfdingen Daniel Göransson Westman, uthi den emellan frelsehemmanet Nygård och Rustningshemmanet Simansrijd och lilla Mosshult, den 14 Junij år 1684 afdömbt sakn angående ängen Aggedahlen, hafwa emot lag prolongerat fatalia sådan den uthi dess år 1685 gifne tingsdomen föresatte natt och år terminen war förfluten, hwilket honom intet hafwer tillkommit, så att han derutinnan uthi Processen hafwer merkeligen fehlhet, och Wij derhoos utaf den Copia af Rustningshållarens till Eder ingifne Supplication som I till Oss d. 9 Decembris förledne år hafwa insendt förnimma dem åtskillige skäl andraga mot samma domb; som derutinnan torde någon ändring förorsaka; för denskull är hermed Wår nådiga willia och befallning att I hela denna saken lagligen uptaga, och låten wederbörande på Wåra wägnar tillijka med Rustningshållaren den samma hos Eder uthföra, så att Wår rätt derutinnan blifwer behörigen i acht tagen, görandes sådan derutinnan ett sådant slut som I finnen sakens rätta beskaffenhet sampt lag och Processen lijkmätigt wara, hwar med I förrätta det Oss lender till nådigt behag och Wij etc.

d. 29. Februarij 1696.

Carolus.

Liite n:o 5.

Göta hovrätt: Kungl. Maj:ts brev och resolutioner 1696. (Fol. 79 r.)

D. 5 Decemb. 1696.

Carl med Gudz Nåde, Sweriges, Giöthes
och Wändes Konungh, Storfurste till
Finlandh, Hertig uti Skåne Estlandh Lif-
landh Carelen Bremen Verden Stetin
Pommern Cassuben och Wänden, Furste
till Rügen, herre öfwer Ingermanlandh
och Wissmar så och Pfaltzgrefwe wijd
Rhein i Beijern, till Gülich Clewe och
Bergen Hertig etc.

Wår synnerlige ynnest och nådige benägenheet med Gud Allsmechtigh. Tro
Män och Tienare, respective Wårt Råd H:r Grefwe och Praesident så och samptelige
Assessores. Wij hafwe i nåder låtit oss föreläsas Eder underdånige skrifwelse af
d. 3 hujus angående någre remisser, som dhe rättsökiande Parter kunna erhålla om
nya skiähls uptagande, huru långa fatalia dhe böra niuta till samma skiähls fram-
wijsande, och att däruppå sökia om utslag emedan somblige några åhr bortåth
därmed dröija, och Wår Stadga om nya skiähls uptagande der om intet förmåler.
Och länder Eder deruppå till Nådigt swar, att sådane rättsökiande Parter skola sigh
med desse remissers framwijsande förhålla aldeles effter dhe fatalier som uti den
nya rättegångs processen ifrån dombstolarne föreskrifwes, inom hwilken tijd dhe
äro skyldige deras remisser och nya skiähl i Rätterne ingifwa och där om sluth
anhålla, såframt dhe samma nya skiähl och deras uptagande wele tillgode niuta.
Hwarmed Wij befalle Eder Gud Allsmechtigh synnerligen Nådel:n. Stockholm d.
26 Novembris A:o 1696.

Carolus.
Jacob Wattrang.

Liite n:o 6.

Justitierevisionens registratur 1694—1697.

Datum Carlberg Iunius 5. 1697.

J. Wattrang.

Carl etc.

Till Åbo hofrätt angående en Gräntz-
twist emellan twenne bondehemman.

Wår synnerlige ynnest etc. Tro Män och tienare etc. Oss hafwer Landzhöf-
dingen öfwer Wiborgs Lähn Baron Anders Lindehielm medelst hoosföliande des
underdånige skrifwelse uti underdånigheet berättat, om en wijd Safwitaipal hä-
radz- och Lapväsi Laghmans tings rätter åhr 1693 och 1695 afdömd gräntzetwist
emellan et Cronohemman i Huchtula byy och Safwitaipal Sochn, Wiborgs Lähn,
och et bördeshemman i samma Sochn Sneterfwo byy, uti hwilken bördeshemman

fuller wijsd häradztinget Succumberat, men wijsd Lagmansrätten wunnit så wijsda, at det strijdige landet skulle Byerne emellan delas, emedan ingendera då kunde någon wiss rågång upwisa, men som Cronobonden nu sedermera kommit i erfarenheet, om rätta rågången, hafwer han fuller af Lagmanstinget anhållit at hans saak å nyo skulle uptagas, men det samma blifwit honom wägrat, hwarföre bette Landzhöfdinge på hans wägnar ansöker, at saken de novo måtte under skiärskådan komma. Och såsom Wij för godt funnit detta till Eder at remittera till at undersökia om några nya skiähl kunna upgifwas, som någon uplysning i saken och ändring af Lagmans domen kunna förorsaka. Fördenskull är här med till Eder Wår Nådige wilie och befallningh, att J Eder detta ährendet företagen, och där J någre sådane skiähl finnen, att J saken då lagligen ändra och rätta, hwarmed J förrätten etc. Och Wij befalle Eder etc.

Uppå högstbette hans Kongl. Maj:tz respective Wår elskelige kiäre herr Sohns, så och Allernådigste Konungs och Herres wägnar.

Hedewig Eleonora.

Bengt Oxenstierna. Christoph. Gyllenstierna.

F. Wrede. N. Gyldenstolpe. L. Wallenstedt.

Liite n:o 7.

Justitierevisionens protokoll 1750. Del 1. (Fol. 159 r.)

1750 d. 1 Martii

Torsdagen, förmiddagen,
Närwarande uti RådCammaren i Stockholm,

Så föredrog Revisions Secreteraren Gerdeschiöld:

1:o -----

2:o Swea HofRätts underdåniga skrifwelse af d. 7 nästledne Februarii, hwarutinnan berättas, huru sedan qwinspersonen Maria Olofsdotter för barnamord blifwit af HofRätten dömd at mista lifwet, men thes moder Brita Hansdotter, som för delaktighet theruti warit angifwen, icke funnits kunna med något straff beläggas, wid en ytterligare, i anledning af Marias senare bekännelse på thes moder, hållen ransakning, Brita Hansdotters delaktighet uti sin dotters missgierning är funnen wara af ganska grof beskaffenhet. Och som någon skilljaktighet förefallit theruti, huruwida HofRätten måtte äga frie händer, at then person, som förut genom HofRättens Utslag uti något gröfre brottmål ifrån straff befriad bliwit, sedermera uti samma mål, så nya omständigheter sig yppat, antingen til döden eller någon swår kroppsplikt döma, i thet en del ledamöter hållit före, at en ogierningsman ej kan, genom någon slags praescription, winna rättighet, at undandraga sig answar för sitt brott, för än han therföre undergådt thet straff, som lagen och rättwisan kräfwer; Hwarföre han sedermera och så nya bewis emot honom förekomma, lika

fullt och utan hinder af thet förra, på the skiäl tå förhanden warit, gifne Utslaget, bör til thet straff, som på hans missgierning efter lagen följer, dömas; så at i anseende härtil icke nödigt woro, at Kongl. Maj:ts sielf med thet förre Utslagets uphäfwande beswära; men the fläste Ledamöterne theremot warit af then mening, at ej någon annan, än Kongl. Maj:tt hafwer wäld bryta en ÖfwerRätts dom, och at HofRätten således utan Kongl. Maj:ts särskilte tilstädielse ej kan ändra sin egen gifne dom; emedan fast lagen om domars återbrytande har sitt afseende på twistemål, kunde likwäl thet förordnandet ock sträcka sig til brottmål, hälst så stor och större makt ligger therpå, at bewara folks, efter nogaste ransakande, en gång fundne oskuld, som theras egendom; så framt Kongl. Maj:tt ej skulle finna skiäligt en sådan myndighet HofRätten i brottmål nådigst updraga; Altså och på thet framdeles wid thylika förefallande händelser, som thenna, all anledning til twifwelsemål betagas må hemställer HofRätten i underdånighet, om icke så i thetta som flere sådane mål, HofRätten må hafwa frihet, at sig utlåta, utan afseende på thet förra Utslaget, och at behöfwa uti hwarje sak Kongl. Maj:tt förut med underdånig förfrågan beswära.

Thetta kom härupå hos Theras Excellencer i öfwerwägande; Och fants, i anseende til the af HofRättens fläste Ledamöter andragne skiäl, och så wida Kongl. Maj:tt i allmänhet icke lemnat HofRätten frie händer, at i brottmål theras redan utgifne dommar, på nya skiäl, uphäfwa, at thetta mål til Kongl. Maj:ts ompröfwande rätteligen blifwit hemställt.

Och hwad sedan angår, huru med thet samma, så wäl som andre thylike brottmål i gemen förhållas skal, så althenstund lagens mening så mycket mindre kan wara, at en grof missgierningsman, fast han, wid första angifwandet, icke kan förmås til bekännelse och öfvertygas om sitt begångne brott, utan winner befrielse, sedan, när nya omständigheter och bewis emot honom therutinnan förekomma, skulle för thet han en gång fått befrielse, therefore blifwa ostraffad, som samma befrielse merendels härrörer theraf, at han kunnat dölja sitt brott, samt dels theraf, at i stället andre twistemål — — — — —

sig förfråga.

Hwarom swar til Swea HofRätt afgår, och the öfrige HofRätterne och Öfwerdomstolarne förständigas.

Liite n:o 8.

Borgarståndets arkiv 1778—79. 3. (Pag. 463.) (Riksarkivet.)

Kongl. Maj:ts Nådige Proposition till Rikens Ständer om Praescriptions tid i brottmål, Gifwen Stockholms Slott på Rikssalen den 31 October 1778.

Personliga säkerhetens befestande och stadgande ibland Kongl. Maj:ts Undersåtare, har ifrån första stunden Kongl. Maj:tt till Regeringen trädde, warit ett mål för Dess omsorg och et ämne för ett Dess noga och granlaga eftersinnande. Kongl.

Maj:t har erfarit, at hända kunnat, det afdömde Brottmål blifwit å nyo uptagne och at den angifne brottslige sin en gång erhållne befrielse icke tillgodo njuta fått. At hwad i flere år blifwit lämnat utan åtal och likasom af tiden mistat all egenskap af brott, sedermera blifwit upletat och för Domstohlen dragit. The Personer thet angåt, till så mycket större lidande, som theras förswarsskjäl af tid och omständigheter kunnat förswinna, hwarigenom brottslighet kunnat finnas i sådane Gerningar, hwilka i sin början åtalade, blifwit för oskyldige ansedde. Mildhet i lagar är en wäsentelig egenskap i en fri regering. Den brottslige har rättigheter både som menniskja och Medborgare och enär han en gång undagådt Dommaren och åklagaren blifwa desse rättigheter ännu större. Alla RegeringsLagar, the ther syfta på medborgerlig sällhet, taga thet för grund at hädre fria än fälla, och then reglen står fast, at bättre är, at fria tio skyldige än fälla en oskyldig. These omständigheter och då Kongl. Maj:t funnit, at Swenska folket redan i Konung Gustaf den Förstes tid uti trettonde puncten af 1538 Års Örebro Beslut haft, ett stadgande till förmån för sig i brottmål, hafwa föranlåtit Kongl. Maj:t at inhämta Riksens Råds tankar om icke någon wiss tid kunde utstakas, efter hwilkens förlopp brottmål ej mera finge åtalas. Riksens Råd hafwa sine yttrander afgifwit, them Riksens ständer nu få höra sig föreläsas. Ämnet fordrar et ömt och noga öfwerwägande, hwilket Riksens Ständer icke lära underlåta at therå lemna.

Gustaf.

Liite n:o 9.

Borgarståndets arkiv 1778—79. 3. (Pag. 479.) (Riksarkivet.)

Afskrift.

Upl. hos Borg.St. d. 11 Jan. 1779. D:o
Resol:t ut in prot.

Testor
L. J. Hagtorn.

Höglofl. Ridderskapets och Adelens Ut-
sedde Ledamöters i Lag Utskottet Betän-
kande, om praescriptions tid i Brottmål.

Kongl:e Maj:t har i afseende på Personliga säkerhetens befastande och stadgande ibland Dess undersåtare i Nåder behagat infordra Riksens Ständers underdåniga utlåtande, om icke någon wiss tid kunde utstakas, efter hwilkens förlopp brottmål ej mera fingo åtalas.

Då tideböckerna och de urgamla jemte samtida lagar nästan utan undantag utwisa, huruledes Regenter til deras Regeringz styrka och uprätthållande warit sorgfällige om missdådares straffande och brotts åtalan, ehuru de på många år warit dåld; så upoffrar deremot Kongl:e Maj:t Sine Höga rättigheter, för undersåtarnas ostörda trygghet i den borgerliga samlefningen, och Kongl:e Maj:ts til Nåd och mildhet böjde hjertelag har afsky til och med för en möjlig händelse, at en anklagad Person under tidens omlopp kunde förlora sine förswarsskäl och blifwa oskyldigt lidande. En så öm och nådig omwårdnad för den Personliga säkerhetens

förwarande kräfwer den djupaste wördnad af samtid och efterwerld, så som en wälgärning för Fäderneslandet och för menniskjo slägtet, wärdig en Högt uplyst och ädelmodig Konung. Lag utskottet har därföre med all möjlig upmärksamhet öfwerwägat detta ämne och derwid för ögnamärke haft, at å ena sidan Landets inwånare må til godo niuta det dem tilbudne beskydd, och at å andra sidan ei tråda Konungens och Allmänna säkerhetens rätt för nära, finnandes at berörde ämne grenar sig uti twänne särskildte frågor, först huruwida en för större eller mindre brott anklagad Person, som på fulla skäl eller i brist af bewis blifwit befriad, må kunna i anseende til nya upkomne omständigheter åter taltalas och för rätta ställas; och sedan om icke Kongl: e Maj:ts och Kronans sakdrifware, ei mindre än enskild man, bör inom wiss tid instämma och åkåra brottmål.

Hwad nu det förra angår, finner Lagutskottet intet hinder, at den, som en gång wid Domstol antingen blifwit befriad, eller til et anmält brott i brist af fulla bewis icke kunnat sak fällas, må också oföränderligen niuta denne befrielse til godo i alla de mål, som med penningar bötas kunna ehwad skäl man ock emot honom sedermera skulle tro sig kunna anföra, men wid de grofwa brottmål, som å lif och ära gå, eller där Lagen för brottet utsätter kroppsstraff, möta flera betänkligheter, at i lika tilstyrkande ingå, som wid de öfrige och nyssnämde. Wid sådane gröfre missgärningar, tyckes allmänna säkerheten fordra, at missdådaren icke må tro sig befriad ifrån det i Lagen stadgade straffet, för det at det lyckats honom wid första undersökningen i mörker inwekla bewisen til sin brottsliga gerning. Illgärningsmän torde därföre mindre afskräckas från dylike brott, än stärkas i den föresatsen, at dem i löndom föröfwa, eller bewisningen förwilla när målet wid domstolen före warit. Därjemte styrker förfarenheten, at sådane brott af swårare beskaffenhet, ofta därigenom å nyo wid domstolarne förekommit, at missgärningsmannen sig sjelf uptäkt; i synnerhet har ofta händt wid menederi, samt wid mord och dråpsaker med mera, där missgärningsmannen icke kunnat til gärningen bindas, at han flera år efteråt friwilligt sig anmält. Guds hämnande hand har förfölgt honom, dess upwaknade samwete har icke lemnat honom någon ro, och han har begärt som en wälgärning, at få undergå det Lagliga straffet. J anseende så wäl til dessa skäl, som de flera, hwilka anföras i Kongl: e Maj:ts Nådiga Bref af den 1 Martii 1750, anser utskottet tryggast wara, at tilstyrka, det Högstberörde Konunga Bref äfwen hädanefter må bibehållas i dess kraft och wärkan i alla de gröfre brottmål, som gå å lif och ära, samt blott med penningar efter Lagens stadgande icke kunna försonas. Dock på det at Kongl: e Maj:ts Nådiga syftemål til den Personliga säkerhetens förwarande tillika må winnas, så at alt, som någonsin möjligeligen med oskäl i rättegången til förföljelser och förtryck leda kunde, må för alla tider bordtrödjäs, tror utskottet sig tillika böra tilstyrka, at ifrån det Allmänna stadgandet uti Konunga Brefwet af den 1 Martii 1750 om swårare brotts uptagande å nyo wid domstolarne, må undantagas alle de mål, som få nämn af Statsbrott och anses begångne emot Regeringen, eller de Regerandes Personer. — — — — —

Under namn af Statsbrott komma wäl förbrytelser dels af swårare dels af lindrigare beskaffenhet; men wid dem alla, bör det anses för en så stor olycka, at där-före hafwa blifwit misstänkt, och utan fulla skäl anklagad, at det icke tyckes wara billigt, densamma föröka med et nytt lidande, om en oskyldigt anklagad, hwarföre en fridömd anses bör, skulle i hela sin lefnad blottställas för fruktan och möjlig-het til ny lagsökning, hälst wid sådane anklagningar mäst kan inträffa, hwad

Kongl. Maj:ts Aller Nädigst täckts andraga i Sin Nädiga Proposition at den anklagades förswarsskäl af tid och omständigheter kunnat förswinna.

Utskottet har härwid fäst sitt afseende därpå, at wid de så kallade Statsbrott företer sig en märkelig skillnad ifrån andre brottmål i det, at Regeringens medvärkan wid anklagningen ofta warit inblandad, som icke sällan gifwit en förkrossande öfwerwigt emot den anklagade; men wid alla andra brottmål, finnes icke något interesse hos åklagare ell:r domare, som kunde leda Lagens tillämpning til afsteg och förtryckande missbruk.

Tideböckerne utwisa därföre, at nästan aldrig i några andra brottmål har Personliga säkerheten warit blottställd för större wäda, än i dem, som fått namn af Statsbrott, och följaktigt, at största warsamhet fordras i sådane mål, til at förwara medborgares trygghet och lagliga rättigheter. — — — — —

Utskottet skulle därföre förebrå sig, om det icke tilstyrkte Ridderskapet och Adelen, at härutinnan i underdånighet instämma med en Proposition, hwilken gifwit det mäst lysande wedermäle af Kongl. Maj:ts Höga Ädelmod, och hwilken ofelbart äfwen af de senaste tider med oförgängelig wördnad, lærer högt skattas.

Det har icke undfallit utskottets upmärksamhet, at wärkelige Statsbrott, wid det Swenska Folkets urgamla wördnad för Öfwerhet och Lag, warit i Wårt Fädersnes Land mera sällsynta, än angifwelser för sådana brott, så wäl som at, med uphörande af allmän twedrägt, igenom förbättrade Lagar och Riksstyrelse, böra de hädaneftär än mera sällan förmodas; Men Utskottet har trodt sig böra följa Kongl:e Maj:ts Höga och Wälgörande afsigt och syftemål, til befästade af den Personliga säkerheten, för en så lång följd af tiden, som man hoppas, at det Swenska Samhället må äga bestånd. Då företer sig nyttan wid de så kallade Statsbrott af de mildrande rättegångszätt, som för framtiden förekomma, så wäl at oskyldige medborgare wid sådane anklagningar icke må blifwa lidande, — — — — —

— — — Hwilket alt til Höglöf:e Ridderskapet och Adelens godtfinnande understäldt warder.

På Lag Utskottets wägnar

Carl A. Wachtmeister.

And. Schönberg.

Fred. von Post.

Lika lydande med Originalen, intygar

Frid. Dahlman.

DIE RESTITUTION.

EINE PROZESSRECHTLICHE UNTERSUCHUNG.

ZUSAMMENFASSUNG.

I. ÜBER DIE RECHTSMITTEL IM ALLGEMEINEN.

Der Begriff des Rechtsmittels gehört zum Gebiet der allgemeinen Rechtslehre. Der Verfasser beschränkt sich darauf, diesen Begriff vom Standpunkt des geltenden finnischen Zivil- und Strafprozessrechts aus prüfend zu betrachten. Darauf geht der Verfasser dazu über, den Unterschied zwischen den ordentlichen und den ausserordentlichen Rechtsmitteln zu untersuchen. Die Betrachtung der verschiedenen in der Litteratur zu findenden Unterschiedskriterien führt zu dem Ergebnis, dass nach dem geltenden finnischen Recht der Unterschied zwischen den ordentlichen und den ausserordentlichen Rechtsmitteln daraus hervorgeht, ob die Einlegung des Rechtsmittels regelmässig erlaubt ist oder ob man nur in Ausnahmefällen das Rechtsmittel einlegen kann. Im ersteren Falle handelt es sich um ein ordentliches, im letzteren aber um ein ausserordentliches Rechtsmittel.

Durch die Annahme des genannten Unterschiedskriteriums wird es auch möglich als formelle Rechtskraft die Eigenschaft der richterlichen Entscheidung zu charakterisieren, dass eine Abänderung der Entscheidung durch die ordentlichen Rechtsmittel nicht mehr beantragt werden kann. Um klarzulegen, wann eine Entscheidung *de lege lata* formell rechtskräftig wird, werden die ordentlichen Rechtsmittel des geltenden Rechts erörtert. Zugleich wird festgestellt, dass gerade die in den Kreis des Restitutionsinstituts gehörenden Rechtsschutzmittel, nämlich die Wiedereinsetzung in den vorigen Stand (Prozessabschnitt des Gesetzes vom Jahre 1734, Kapitel 31 § 1 und 2), die Wiederaufnahme

des Verfahrens (Prozessabschnitt u.s.w. Kapitel 31 § 1 und 3) und die analogische Restitution ihrer Natur nach ausserordentliche Rechtsmittel sind. Darauf wird der Zeitpunkt, wann die richterlichen Entscheidungen formell rechtskräftig werden, einer eingehenden Untersuchung unterzogen.

II. ÜBER DEN RESTITUTIONSBEGRIFF.

Zuerst werden das in *integrum restitutio* benannte Institut des römischen Rechts und die prozessuale Restitution des deutschen gemeinen Rechts berührt. Der Verfasser charakterisiert die prozessuale Restitution als ein Rechtsschutzmittel, wodurch eine frühere prozessuale Rechtslage wiederhergestellt wird. Vom Standpunkt der Untersuchung des Restitutionsinstituts hat der Verfasser sich einen noch engeren Restitutionsbegriff angeeignet. Er versteht nämlich darunter alle in den Kreis des Restitutionsinstituts gehörenden Spezial-Institute als Gesamtheit betrachtet.

Schliesslich wird der Unterschied zwischen der Restitution einerseits und der Begnadigung und der Dispensation andererseits deutlich gemacht. Die Restitution unterscheidet sich von der Begnadigung darin, dass die letztere ihrer Natur nach kein Rechtsmittel ist; die Begnadigung bedeutet auch nicht eine Wiederherstellung einer früheren prozessualen Rechtslage. Von der Dispensation wieder unterscheidet sich die Restitution dadurch, dass, während die Dispensation die Gewährung einer Ausnahme von der durch die Gesetzgebung festgesetzten Rechtsordnung enthält, die Restitution sowie die Begnadigung eine Ausnahme von der durch die Ausübung der Gerichtsbarkeit festgesetzten Ordnung bedeutet.

III. DIE GESCHICHTLICHE ENTWICKLUNG DES RESTITUTIONSINSTITUTS IN SCHWEDEN—FINNLAND.

Als geschichtliche Grundlage des Restitutionsinstituts ist das dem König seit alters zukommende Recht anzusehen, ungerechte und allzu strenge Urteile aufzuheben. In den gegen Ende des 17:ten Jahrhunderts erlassenen königlichen Briefen und Entscheidungen wird auch hervorgehoben, dass nur der König das Recht hat, eine Restitution zu

gewähren. Die wichtigste Rechtsquelle jener Zeit ist die »Stadga och Förordning om nya skiäls uptagande — —» vom 6. Juni 1692. Unter den im folgenden Jahrhundert erlassenen gesetzlichen Vorschriften sind vor allem die im 31:ten Kapitel des Prozessabschnittes vom Gesetz des Jahres 1734 enthaltenen Bestimmungen zu erwähnen, die noch heute für die Wiedereinsetzung in den vorigen Stand und die Wiederaufnahme des Verfahrens die wesentliche Grundlage bilden.

Besondere Aufmerksamkeit hat der Verfasser denjenigen im 18:ten Jahrhundert erlassenen Vorschriften zugewandt, welche die Wiederaufnahme des Verfahrens zum Nachteil des Angeklagten (Verurteilten) betreffen. Dabei ist der am 1. März 1750 erlassene an alle Hof- und Obergerichte gerichtete königliche Brief untersucht und dessen Inhalt mit der am 20. Januar 1779 erlassenen Verordnung verglichen worden, deren Bestimmungen im jetzigen Kapitel 17 § 32 des Prozessabschnittes des Gesetzes vom Jahre 1734 enthalten sind. Als Stütze dieser vergleichenden Untersuchung dienen einige Urkunden, die auf die Entstehung des besagten Briefes und der fraglichen Verordnung Licht werfen.

Nachdem Finnland dem russischen Reich einverleibt worden war, wurde die höchste Gerichtsgewalt des Königs neu geregelt, indem sie durch das Reglement vom Jahre 1809 dem Justizdepartement des Regierungskonseils für das Grossfürstentum Finnland, des späteren kaiserl. Senats für Finnland, übertragen wurde, das infolgedessen auch mit der Behandlung der Restitutionssachen betraut wurde. Als Finnland selbständig geworden war, wurde durch ein am 22. Juli 1918 gegebenes Gesetz ein besonderer Oberster Gerichtshof für die Handhabung der höchsten Gerichtsgewalt in bürgerlichen Streitigkeiten und Strafsachen gegründet. In den Bereich der Gerichtsgewalt dieses Gerichtshofs gehören auch Gesuche, welche die Wiedereinsetzung in den vorigen Stand und die Wiederaufnahme des Verfahrens betreffen.

Der Verfasser geht dann dazu über, das Verhältnis des Restitutionsinstituts zu einigen anderen Instituten von rechtshistorischem Gesichtspunkt zu betrachten. Vor allem wird die Aufmerksamkeit dem Begnadigungsrecht zugewandt, das sich sowie das Restitutionsinstitut historisch auf das dem König zukommende Recht, ungerechte und allzu strenge Urteile aufzuheben, gründet. Die Begnadigung und die Restitution hatten im Laufe der historischen Entwicklung bestimmte Be-

rührungspunkte, die auch jetzt noch nicht ganz verloren gegangen sind. Bei keiner von den beiden ist im Gesetz das Ersuchen an eine ausdrücklich bestimmte Frist gebunden. Ferner sind die Gründe, vermöge welcher eine Restitution de lege lata bewilligt werden kann, verhältnismässig unbestimmt angegeben, weshalb das positive Recht einen recht ausgedehnten Spielraum bietet, der mit dem freien Ermessen vergleichbar ist, das in Begnadigungssachen stattfindet. Es sei auch erwähnt, dass die bei dem Restitutionsverfahren und in den Begnadigungssachen zu beobachtenden Formen des gesetzten Rechts nicht genau festgestellt sind.

IV. DIE WIEDEREINSETZUNG IN DEN VORIGEN STAND.

1. DER BEGRIFF.

Im Kapitel 31 § 2 des Prozessabschnittes des Gesetzes vom Jahre 1734 (cit. OK 31:2) wird u.a. bestimmt, dass niemand um Restitution einer Frist ersuchen darf, ohne ausserordentliche Ursachen und Gründe anzuführen, vermöge welcher ihm eine Restitution gewährt werden sollte. Mit dem in dem erwähnten Gesetzartikel gebrauchten Ausdruck »gesetzliche Zeit« werden sowohl die Notfristen als auch die Termine gemeint. In der Praxis sind am wichtigsten die Fälle, wo es sich um die Wiedereinsetzung in den vorigen Stand gegen die Versäumnis von Notfristen handelt. Und mit Notfristen werden dabei nur solche prozessuale Fristen gemeint, deren Innehalten vom Standpunkt der Fortsetzung des Prozesses notwendig ist. Infolge dessen werden gewisse positivrechtliche Sondervorschriften betrachtet, um zu ermitteln, ob man es mit einer solchen Frist zu tun hat, die gemäss OK 31:2 restituiert werden kann. — Was dann die Möglichkeit betrifft, laut OK 31:2 einen Termin zu restituieren, handelt es sich um die Restitution eines beim Prozessverfahren vorkommenden, also prozessualen Termins. Eine solche Restitutionsmöglichkeit hat jedoch keine grosse praktische Bedeutung.

Die Wiedereinsetzung in den vorigen Stand und die Wiederaufnahme des Verfahrens haben bemerkenswerte Berührungspunkte. Wenn die Möglichkeit eine Prozesshandlung vorzunehmen verwirkt ist, bieten die fraglichen Rechtsbehelfe ein exceptionelles Mittel, um die verwirkte Handlung vorzunehmen. Der Grundunterschied ist,

dass bei der Wiedereinsetzung in den vorigen Stand die Restitution sich immer auch auf formelle Umstände d.h. darauf stützen muss, dass die prozessuale Frist oder der prozessuale Termin versäumt ist, während bei der Wiederaufnahme des Verfahrens ausschliesslich neue materielle Umstände den Grund der Restitution bilden.

2. DIE FORMELLEN VORAUSSETZUNGEN DER BEHANDLUNG DES DIE WIEDEREINSETZUNG IN DEN VORIGEN STAND BETREFFENDEN GESUCHES.

Mit diesen Voraussetzungen oder den s.g. formellen Wiedereinsetzungsvoraussetzungen werden solche Umstände gemeint, welche vorhanden sein müssen, damit der Oberste Gerichtshof ein die Wiedereinsetzung in den vorigen Stand betreffendes Gesuch zu sachlicher Prüfung aufnehmen kann. Die fraglichen Voraussetzungen werden jedoch dahin beschränkt, dass sie nur diejenigen Umstände umfassen, die als spezielle formelle Voraussetzungen für die Anwendung des fraglichen Rechtsmittels anzusehen sind. Man kann die formellen Wiedereinsetzungsvoraussetzungen in drei Untergruppen einteilen, welche im Folgenden getrennt berührt werden.

a. *In welcher Situation kann dieses Rechtsmittel eingelegt werden?*

In der Praxis wird die wichtigste Gruppe von denjenigen Fällen gebildet, wo eine Person versäumt hat, ein ordentliches Rechtsmittel binnen der bestimmten Notfrist einzulegen oder zu verfolgen.

b. *Wer hat das Recht dieses Rechtsmittel einzulegen?*

Zunächst kommt dieses Recht derjenigen Partei zu, welche die für die Einlegung oder Verfolgung eines Rechtsmittels festgesetzte Notfrist versäumt hat. Im Zivilprozess gehört dieses Recht auch dem privatrechtlichen Gesamtnachfolger und Sondernachfolger, wenn die Nachfolge post rem iudicatam stattgefunden hat. Ein Nebenintervenient dagegen kann um Wiedereinsetzung in den vorigen Stand nur in dem Fall ersuchen, dass er berechtigt gewesen wäre, ordentliche Rechtsmittel selbständig einzulegen.

Besondere Aufmerksamkeit erheischen die Fälle, wo eine Behörde im eigenen Namen, aber im Interesse einer Privatperson um Wiedereinsetzung in den vorigen Stand oder sonst um Restitution ersucht. Eine solche Initiative gehört vor allem dem Justizkanzler des Staatsrats in Fällen, wo das öffentliche Interesse ein Eingreifen in die Sache erfordert. Und ein gleiches Recht hat auch der Justizsachwalter des

Reichstags. Auch einige andere Behörden haben in bestimmten Fällen die Befugnis die Wiedereinsetzung in den vorigen Stand betreffende Anträge zu stellen.

c. Übrige formelle Wiedereinsetzungsvoraussetzungen.

Von diesen ist zu erwähnen, dass um Wiedereinsetzung schriftlich ersucht werden soll und dass dem Gesuch diejenige gerichtliche Entscheidung beigelegt werden muss, gegen welche sich das Rechtsmittel richtet. Zu den formellen Wiedereinsetzungsvoraussetzungen ist auch gezählt worden, dass um Wiedereinsetzung möglichst bald ersucht werden soll. Da aber das Gesetz keine ausdrückliche Frist bestimmt hat, scheint es richtiger davon auszugehen, dass die Forderung, das Gesuch solle möglichst bald gemacht werden, eine sachliche Voraussetzung der Genehmigung des Gesuches ist.

Eine wichtige Gruppe formeller Wiedereinsetzungsvoraussetzungen bilden die Prästanda zu deren Erfüllung OK 31:2 den Gesuchsteller verpflichtet. Es wird nämlich vorgeschrieben, dass das Gesuch des Gesuchstellers nicht geprüft werden darf, bevor er für die Gerichtskosten des Gegners Bürgschaft leistet und das Urteil erfüllt.

3. DIE ALLGEMEINEN PROZESSVORAUSSETZUNGEN BEIM WIEDEREINSETZUNGSVERFAHREN.

Die das gewöhnliche Prozessverfahren regelnden Normen geben die Antwort auf die Frage, welche Umstände in den Kreis der allgemeinen Prozessvoraussetzungen fallen.

4. DIE SACHLICHEN VORAUSSETZUNGEN DER GENEHMIGUNG DER WIEDEREINSETZUNG IN DEN VORIGEN STAND BETREFFENDEN GESUCHES.

Die wichtigste von diesen Voraussetzungen ist, dass der Gesuchsteller sein Gesuch mit »ausserordentlichen Ursachen und Gründen« stützen soll. Diese Umstände werden Wiedereinsetzungsgründe genannt. Als solche Gründe kommen zunächst in Betracht Umstände, die das positive Recht für gesetzliche Hindernisse hält. Der Kreis der »ausserordentlichen Ursachen und Gründe« ist aber weiter als das Gebiet der gesetzlichen Hindernisse. — Die Wiedereinsetzung in den vorigen Stand kommt vor allem dann in Frage, wenn die Versäumnis einer prozessualen Frist der betreffenden Person nicht als Schuld zu-

zuschreiben ist. Die Praxis hat sich doch zu der Forderung, dass die Versäumnis der betreffenden Person nicht als Schuld zuzuschreiben sein darf, sehr liberal verhalten. Wenn zum Beispiel der Gesuchsteller sein Gesuch nicht durch genügende formelle Umstände hat stützen können, ist die besondere Beschaffenheit der Hauptsache bei der Beurteilung der Frage nach den »ausserordentlichen Ursachen und Gründen« mitwirkend geworden. Die Wiedereinsetzung hat sich also in solchen Fällen sowohl auf formelle Umstände als darauf gestützt, dass das in dem Prozess gefällte Urteil materiell unrichtig ist.

Noch sei als Beispiel der Praxis zu erwähnen, dass, wenn äussere Umstände oder unrichtiges Verfahren der Behörden die Versäumnis der Notfrist veranlasst haben, dies als ein genügender Wiedereinsetzungsgrund angesehen worden ist. Was dann die von dem Prozessbevollmächtigten versäumten Notfristen betrifft, scheint die Praxis in solchen Fällen ziemlich leicht Gesuche betreffs der Wiedereinsetzung in den vorigen Stand genehmigt zu haben.

5. DIE WIRKUNGEN DER WIEDEREINSETZUNG IN DEN VORIGEN STAND BETREFFENDEN GESUCHES.

In dem das Gesuch bei dem Obersten Gerichtshof eingereicht wird, wird der Prozess dort rechtshängig. Die Wirkungen der Rechtshängigkeit sind den gewöhnlichen prozessualen Grundsätzen gemäss zu beurteilen. Dagegen hat die Rechtshängigkeit des Gesuches auf den Hauptprozess keinerlei Einfluss. Endlich ist zu bemerken, dass das Gesuch zurückgenommen werden kann, ehe die Sache im Obersten Gerichtshof zur endgültigen Entscheidung aufgenommen worden ist.

6. VON DEM VERFAHREN IM OBERSTEN GERICHTSHOF.

Da die das Verfahren betreffenden Bestimmungen in OK 31:2 recht spärlich sind, sind die Einzelheiten des Verfahrens von der Praxis ausgebildet worden. Das Verfahren gestaltet sich ungefähr ähnlich wie die Behandlung anderer Restitutionssachen im Obersten Gerichtshof. Was die Vorbereitung des Vortrages des Gesuches und den Vortrag selbst betrifft, ist zu bemerken, dass die Restitutionssachen im Obersten Gerichtshof in derjenigen Abteilung zur Entscheidung vorgetragen werden, wo der Referent, dem das Vortragen der Sache obliegt, an der Reihe ist vorzutragen. Der Gegner wird über

das Gesuch nur dann gehört, wenn die Genehmigung des Gesuches wahrscheinlich ist.

Wenn das Gesuch abgelehnt oder ohne Entscheidung der Sache abgewiesen wird, wird die in der Sache getroffene Entscheidung auf das Gesuch geschrieben. Wird das Gesuch dagegen genehmigt, so wird in der Sache eine besondere Entscheidung aufgesetzt, wo zugleich vorgeschrieben wird, was der Gesuchsteller beobachten muss, um von der ihm gewährten Wiedereinsetzung Gebrauch zu machen. Meistens wird dem Gesuchsteller für das Ausführen der versäumten Prozesshandlung eine neue Frist bestimmt.

7. DIE WIRKUNGEN DER ENTSCHEIDUNG DES OBERSTEN GERICHTSHOFS.

In der Litteratur ist die Ansicht vertreten worden, dass eine ablehnende Entscheidung des die Wiedereinsetzung in den vorigen Stand betreffenden Gesuches in bestimmtem Umfang rechtskräftig wird. In der Praxis hat sich das Verfahren so gestaltet, dass es unmöglich ist festzustellen, ob das neue Gesuch dem früher abgelehnten inhaltlich gleich ist. Die fraglichen Entscheidungen haben somit in der Praxis keine Rechtskraftwirkung.

Was wieder die genehmigenden Entscheidungen des Wiedereinsetzungsantrags anbelangt, veranlasst die Entscheidung nicht, dass die Hauptsache selbst unmittelbar zur Prüfung aufgenommen würde. Die Wirkung einer solchen Entscheidung ist nämlich, dass der Gesuchsteller das Recht erhalten hat, die versäumte Prozesshandlung vorzunehmen. Die Entscheidung bedeutet gewöhnlich auch, dass das in der Hauptsache gefällte endgültige Urteil seine formelle Rechtskraft verloren hat. Und infolge der Aufhebung der formellen Rechtskraft verliert das Urteil seine materielle Rechtskraft und seine Vollstreckbarkeit.

V. DIE WIEDERAUFNAHME DES VERFAHRENS.

1. DER BEGRIFF.

Laut der Bestimmungen im Kapitel 31 § 3 des Prozessabschnittes des Gesetzes vom Jahre 1734 (cit. OK 31:3) ist über den Begriff des fraglichen Rechtsmittels Folgendes zu sagen: Die Wiederaufnahme

des Verfahrens ist ein ausserordentliches Rechtsmittel, durch welches die materielle Rechtskraft eines Urteils vermöge neuer materieller Ursachen («Gründe») aufgehoben wird, damit es möglich sei, die Sache in dem Gericht, das in der Sache zuletzt geurteilt hat, zu neuer Prüfung vorzunehmen. Das Endziel des fraglichen Rechtsmittels ist, dass in dem neuen Prozess ein rechtskräftiges Urteil gefällt werde, das in der im Wiederaufnahmegesuch vorausgesetzten Hinsicht das frühere Urteil entweder aufhebt oder ändert.

2. DIE WIEDERAUFNAHMEVORAUSSETZUNGEN IM ZIVILPROZESS.

Man kann die fraglichen Voraussetzungen in zwei Gruppen: formelle und sachliche Wiederaufnahmevoraussetzungen einteilen. Die formellen Wiederaufnahmevoraussetzungen können in drei Untergruppen eingeteilt werden, die in folgenden drei Unterabteilungen berührt werden. In der vierten Unterabteilung (d) werden die sachlichen Wiederaufnahmevoraussetzungen behandelt.

a. *Welche Entscheidungen sind Gegenstand dieses Rechtsmittels?*

Die Wiederaufnahme des Verfahrens richtet sich gewöhnlich nur gegen Urteile. Aber auch ein Eidesbeschluss und ein Beschluss, durch den das Gericht ein Ermittlungsverfahren von Liquidatoren anordnet und zugleich den Grund der Abrechnung bestimmt, können restituiert werden. Dagegen kann ein vom Gericht bestätigter Vergleich, eine vom Gericht abgegebene Urteilserklärung und ein im schiedsrichterlichen Verfahren gefällter Schiedsspruch nicht laut OK 31:3 restituiert werden. — Die Anwendung des fraglichen Rechtsmittels setzt regelmässig voraus, dass die gerichtliche Entscheidung, gegen welche es sich richtet, formell rechtskräftig geworden ist.

b. *Wer hat das Recht dieses Rechtsmittel einzulegen?*

Dieses Recht hat die Partei des ursprünglichen Prozesses. Ausserdem kommt dieses Recht dem privatrechtlichen Gesamtnachfolger und Sondernachfolger, wenn die Nachfolge post rem iudicatam stattgefunden hat, zu. De lege lata kann aber eine solche allgemeine Regel, dass jeder in den Bereich der Rechtskraftwirkung kommende Dritte berechtigt wäre um Wiederaufnahme des Verfahrens zu ersuchen, nicht aufgestellt werden.

c. *Übrige formelle Wiederaufnahmevoraussetzungen.*

Das Gesuch um Wiederaufnahme des Verfahrens soll schriftlich

eingereicht werden und dem Gesuch ist die gerichtliche Entscheidung beizufügen, gegen welche sich die Wiederaufnahme richtet.

d. *Die sachlichen Wiederaufnahmevoraussetzungen.*

Die Wiederaufnahme des Verfahrens soll möglichst bald beantragt werden. Gemäss OK 31:3 ist das Wiederaufnahmegesuch durch »neue Gründe« zu stützen. Mit »neuen Gründen« (Wiederaufnahmegründen) werden materielle (tatsächliche) Umstände gemeint, die auf die Entscheidung der Sache einwirken können. Die genannten Umstände sollen auch von der Art sein, dass der Gesuchsteller sie früher nicht gekannt, oder deren Bedeutung er nicht verstanden hat. Als Wiederaufnahmegrund kann nur ein Umstand gelten, der schon, als das Urteil gefällt wurde, dagewesen ist und der beweist, dass das rechtskräftige Urteil materiell unrichtig ist.

Betreffs der Frage, welche objektive Überzeugungskraft die von dem Gesuchsteller vorgebrachten Wiederaufnahmegründe besitzen sollen, ist Folgendes zu bemerken: der Gesuchsteller soll das Dasein des Wiederaufnahmegrundes sowie dass der Grund auf die Sache einwirkt, glaubhaft machen. Und ausserdem hat der Gesuchsteller glaubhaft zu machen, dass der Grund neu ist.

3. DIE WIEDERAUFNAHMEVORAUSSETZUNGEN IM STRAFPROZESS.

A. Kapitel 17 § 32 im Prozessabschnitt u.s.w. (cit. OK 17:32) und sein Verhältnis zum Kapitel 31 § 3 im Prozessabschnitt u.s.w. (cit. OK 31:3).

In dem zweiten, dritten und vierten Satze des OK 17:32 werden Vorschriften darüber gegeben, unter welchen Voraussetzungen Hof- und andere Obergerichte eine Strafsache, in der ein rechtskräftiges Urteil gefällt ist, zum Nachteil des Angeklagten (Verurteilten) zu neuer Behandlung wiederaufnehmen können. Das durch die fraglichen Vorschriften angeordnete Rechtsschutzmittel ist seiner Natur nach ein ausserordentliches Rechtsmittel, das mit dem in OK 31:3 geregelten ausserordentlichen Rechtsmittel vergleichbar ist.

Laut OK 31:3 wird die Wiederaufnahme des Verfahrens von dem Obersten Gerichtshof stattgegeben, während in den in OK 17:32 geregelten Fällen die Wiederaufnahme den Hof- und anderen Obergerichten obliegt, zu denen der Oberste Gerichtshof nicht gezählt werden kann.

In den Fällen, wo Hof- und andere Obergerichte laut OK 17:32 eine Strafsache zum Nachteil des Angeklagten restituieren können, kann die Wiederaufnahme auch auf Veranlassung des Obersten Gerichtshofs gemäss OK 31:3 erfolgen. Eine Strafsache, wo der Oberste Gerichtshof das Urteil gefällt hat, kann nur vom Obersten Gerichtshof gemäss OK 31:3 wiederaufgenommen werden. Und kein Gericht ist berechtigt, solche Strafsachen wiederaufzunehmen, die durch Geldstrafe sühnbare Verbrechen oder s.g. Staatsverbrechen betreffen. Das Wiederaufnahmerecht der Hof- und anderen Obergerichte umfasst nicht nur die Fälle, wo auf Freisprechung erkannt worden ist, sondern auch solche Fälle, wo jemand in einer nicht durch Geldstrafe sühnbaren Sache zu einer geringeren Strafe als er verdient hatte, verurteilt worden ist. Doch wird dabei immer vorausgesetzt, dass die Strafe noch nicht verbüsst worden ist. Falls eine allzu milde Strafe verbüsst sein sollte, kann nur der Oberste Gerichtshof die Wiederaufnahme laut OK 31:3 stattgeben.

B. Die Wiederaufnahmevoraussetzungen bei dem im Hofgericht stattfindenden Wiederaufnahmeverfahren.

a. Welche Entscheidungen sind Gegenstand des in OK 17:32 geregelten Rechtsmittels?

Das Wiederaufnahmerecht des Hofgerichts bezieht sich auf seine eigenen Urteile und diejenigen der ihm untergeordneten Untergerichte. Dagegen hat das Hofgericht keine Befugnis die von den dem Hofgericht gleichgestellten Obergerichten oder von den den letztgenannten untergeordneten Untergerichten gefällten Urteile wiederaufzunehmen.

Die Möglichkeit, eine Wiederaufnahme laut OK 17:32 zu gewähren, ist auch in anderer Weise begrenzt worden. Namentlich sind aus dem Bereich der Wiederaufnahmebefugnis der Hofgerichte diejenigen Sachen ausgeschlossen worden, die durch Geldstrafe sühnbare Verbrechen betreffen. Mit solchen Verbrechen werden Verbrechen gemeint, für welche die Strafe in abstracto betrachtet nur eine Geldstrafe ist. Dagegen fallen in den Bereich der Wiederaufnahmebefugnis der Hofgerichte Urteile, die »das Leben oder die Ehre, Diebstähle oder nicht durch Geldstrafe sühnbare Sachen« gelten. Hierbei handelt es sich um Verbrechen, die sich gegen das Leben und die Ehre richten, und um Diebstähle wie auch um Verbrechen, die in abstracto betrachtet auch eine

Strafe anderer Art als eine Geldstrafe zur Folge haben können. Laut OK 17: 32 kann eine Wiederaufnahme nicht nur in der Absicht gewährt werden, um dem Gesuchsteller die Möglichkeit zu bereiten seine Schadensersatzansprüche geltend zu machen.

b. Wer hat das Recht dieses Rechtsmittel einzulegen?

In dieser Hinsicht gilt das, was in der entsprechenden Frage bei der Behandlung der laut OK 31: 3 stattfindenden strafprozessualen Wiederaufnahme gesagt werden wird.

c. Die übrigen formellen Wiederaufnahmevoraussetzungen.

Über diese ist weiter nichts Besonderes zu erwähnen, als dass in OK 17: 32 dem Gesuchsteller keinerlei Prästanda auferlegt werden.

d. Die sachlichen Wiederaufnahmevoraussetzungen.

Wenn Verfolgungsverjährung eingetreten ist oder die Wiederaufnahme nicht möglichst bald beantragt worden ist, fehlt eine sachliche Wiederaufnahmevoraussetzung, weshalb das Gesuch als unbegründet abgelehnt werden soll. Was wieder die Wiederaufnahmegründe anbelangt, werden diese in OK 17: 32 mit den Worten »neue Ursachen und Umstände« charakterisiert. Mit diesen wird dasselbe gemeint wie in OK 31: 3 mit dem Ausdruck »neue Gründe«.

C. Die Wiederaufnahmevoraussetzungen bei dem im Obersten Gerichtshof stattfindenden Wiederaufnahmeverfahren.

a. Welche Entscheidungen sind Gegenstand des in OK 31: 3 geregelten Rechtsmittels?

Hierbei gilt das, was von der entsprechenden Frage bei der Behandlung der laut OK 31: 3 stattfindenden zivilprozessualen Wiederaufnahme gesagt worden ist. — Die Begnadigung hindert nicht die Wiederaufnahme des Verfahrens zum Vorteil des Begnadigten. Es ist auch gestattet laut OK 31: 3 eine strafprozessuale Wiederaufnahme ausschliesslich in der Absicht zu gewähren um dem Privatkläger Gelegenheit zu geben, seine Schadensersatzansprüche geltend zu machen.

b. Wer hat das Recht dieses Rechtsmittel einzulegen?

Ausser von den Parteien kann die Wiederaufnahme von einem solchen staatsanwaltschaftlichen Beamten beantragt werden, der kraft seines Devolutionsrechtes die Befugnis hätte, die Amtsgeschäfte eines Unterstellten selbst zu übernehmen. Die Staatsanwaltschaft hat auch die Pflicht, eine Wiederaufnahme bezweckende Massregeln zu treffen,

wenn sie findet, dass jemand unschuldig zu einer Strafe verurteilt worden ist.

Ein Privatkläger wieder hat das Recht eine Wiederaufnahme nur zum Nachteil des Angeklagten zu beantragen. Und die Stellung eines Privatklägers nimmt dabei auch derjenige ein, der sich als Privatkläger an dem Prozess früher nicht beteiligt hat, obschon er dazu die Befugnis gehabt hätte.

c. Übrige formelle Wiederaufnahmevoraussetzungen.

Für diese gilt das, was in der entsprechenden Frage bei der zivilprozessualen Wiederaufnahme gesagt worden ist.

d. Die sachlichen Wiederaufnahmevoraussetzungen.

Die Forderung, dass die Wiederaufnahme eines durch rechtskräftiges Urteil geschlossenen Verfahrens möglichst bald zu beantragen ist, kann bei der strafprozessualen Wiederaufnahme nicht ebenso streng durchgeführt werden wie bei der zivilprozessualen Wiederaufnahme. Namentlich wenn es sich um eine Wiederaufnahme zum Vorteil des Angeklagten (Verurteilten) handelt, scheint das öffentliche Interesse immer eine Wiederaufnahme zu fordern. Bei der günstigen Wiederaufnahme kann die Verjährung der Verfolgung oder der Vollstreckung von Einfluss auf den Restitutionsanspruch nicht sein.

Über die in OK 31: 3 vorgeschriebenen neuen Gründe sei erwähnt, dass es sich auch bei der strafprozessualen Wiederaufnahme um materielle (tatsächliche) Umstände handelt, die der Gesuchsteller früher nicht gekannt, oder deren Bedeutung er nicht verstanden hat. Darum kann die Wiederaufnahme eines Verfahrens nicht darauf gestützt werden, dass die Straftat in dem rechtskräftigen Urteil unrichtig rubriziert war.

4. DIE WIRKUNGEN DES DIE WIEDERAUFNAHME DES VERFAHRENS BETREFFENDEN GESUCHES.

Diese Wirkungen sind entsprechend dieselben wie die Wirkungen eines die Wiedereinsetzung in den vorigen Stand betreffenden Gesuches.

5. ÜBER DAS WIEDERAUFNAHMEVERFAHREN.

A. Über das Verfahren im Obersten Gerichtshof.

In OK 31: 3 werden keine auf das zu beobachtende Verfahren bezüglichen Vorschriften gegeben. Das Verfahren hat sich in der Praxis

ungefähr gleich gestaltet wie beim Wiedereinsetzungsverfahren. Ist das Wiederaufnahmegesuch genehmigt worden, so wird die Sache an das Gericht, das dieselbe in letzter Instanz entschieden hat, verwiesen und zugleich wird, falls es sich um eine bürgerliche Streitigkeit handelt, eine gewisse Frist bestimmt, innerhalb deren sie dort anhängig gemacht werden soll. Und gewöhnlich wird für den Fall der Versäumnis der genannten Frist zugleich als Versäumnisfolge angedroht, dass das in der Sache gefällte ursprüngliche Urteil sonst in Kraft bleibe. In Strafsachen dagegen wird überhaupt keine Frist für die Anhängigmachung des Prozesses bestimmt, sondern der Oberste Gerichtshof begnügt sich zu befehlen, dass das betreffende Gericht die Sache unverzüglich zu neuer Behandlung aufnehmen soll.

B. Über das Verfahren im Hofgericht.

Die verschiedenen Hofgerichte Finnlands beobachten keine gleichförmige Praxis in den das Verfahren betreffenden Fragen. — In der Praxis hält man es nicht für möglich, gegen die im Wiederaufnahmeverfahren gefällten Entscheidungen Beschwerde führen zu lassen. Prinzipiell muss man sich doch auf den Standpunkt stellen, dass, wenn das Hofgericht ein Wiederaufnahmegesuch abgelehnt hat, der Gesuchsteller das Recht hat, beim Obersten Gerichtshof Beschwerde zu führen. Wenn dagegen das Wiederaufnahmegesuch genehmigt worden ist, bedeutet eine solche Entscheidung gewöhnlich, dass der Hauptprozess zu neuer gesetzmässiger Behandlung an das Untergericht zurückverwiesen wird. Und eine solche Entscheidung kann nach dem geltenden Recht nicht durch Rechtsmittel angegriffen werden.

6. DIE WIRKUNGEN DER INFOLGE DES WIEDERAUFNAHMEGESUCHES GETROFFENEN ENTSCHEIDUNG.

Falls das Gesuch ohne Entscheidung der Sache abgewiesen oder aus sachlichen Gründen abgelehnt worden ist, kann der Gesuchsteller sein Gesuch später erneuern.

Was die Wirkungen einer das Wiederaufnahmegesuch genehmigenden Entscheidung anbelangt, zeigen die Bestimmungen in OK 31:3, dass die wichtigste unmittelbare Wirkung einer solchen Entscheidung ist, dass das betreffende gerichtliche Urteil seine materielle Rechtskraft verliert. Das Urteil ist also durch die Genehmigung des Gesuches noch

nicht aufgehoben worden. Die Wirkungen einer das Wiederaufnahmegesuch genehmigenden Entscheidung gestalten sich *im Lichte der Gerichtspraxis* aber folgendermassen: Eine in bürgerlichen Streitigkeiten gefällte Entscheidung enthält die bedingte Aufhebung desjenigen Urteils, gegen welches sich das Wiederaufnahmeverfahren richtete; und diese Aufhebung wird unbedingt in dem Augenblick, wo im nachfolgenden Hauptprozess ein neues rechtskräftiges Urteil gefällt ist. Die Wiederaufnahmeentscheidung in einer Strafsache bedeutet dagegen, dass das betreffende Urteil unbedingt aufgehoben worden ist.

Die Bestimmungen in OK 31:3 scheinen davon auszugehen, dass eine das Wiederaufnahmegesuch genehmigende Entscheidung keine Einwirkung auf die Vollstreckbarkeit des betreffenden Urteils hat. Auf Grund der *Gerichtspraxis* dagegen ist zu konstatieren, dass, da eine solche Entscheidung in Strafsachen die unbedingte Aufhebung des betreffenden Urteils bedeutet, die Restitution zur Folge hat, dass kein vollstreckbares Strafurteil mehr existiert. In bürgerlichen Streitigkeiten enthält die das Wiederaufnahmegesuch genehmigende Entscheidung der Gerichtspraxis gemäss, dass das Urteil bedingt aufgehoben wird. In Folge dessen bleibt die Vollstreckbarkeit des bedingt aufgehobenen Urteils erhalten, bis in der Hauptsache ein neues rechtskräftiges Urteil gefällt ist. Doch hat das Gericht, das die Hauptsache zur neuen Prüfung aufgenommen hat, das Recht, die Vollstreckung des bedingt aufgehobenen Urteils zu unterbrechen oder die Vollstreckung zu verbieten.

7. ÜBER DAS VERFAHREN NACH DER WIEDERAUFNAHME.

A. Über das Verfahren laut OK 31:3.

In bürgerlichen Streitigkeiten wird der neue Prozess erst dadurch anhängig, dass der Gesuchsteller die Sache in gewöhnlicher Weise anhängig macht. In Strafsachen dagegen wird die Sache in dem Augenblick von neuem anhängig, als die Wiederaufnahmeentscheidung gefällt wurde. Hinsichtlich des neuen Prozesses wird in OK 31:3 vorgeschrieben, dass der Gesuchsteller bevor er seine neuen Gründe vorbringen darf, die in OK 31:2 genannten Prästanda zu erfüllen hat und ausserdem seinen guten Glauben durch Eid bekräftigen soll. — Aus OK 31:3 geht auch hervor, dass nur diejenigen neuen Gründe, vermöge welcher der Oberste Gerichtshof die materielle Rechtskraft des Urteils

aufgehoben hat, in dem neuen Prozess zur Prüfung kommen können. Die Bedeutung der neuen Gründe ist aber schwer klar zu machen, wenn die in der Sache früher vorgebrachten Beweise nicht zugleich in Betracht gezogen werden.

Hinsichtlich des Inhalts und der Wirkungen des in dem neuen Prozess gefällten Urteils sind zunächst solche Urteile zu betrachten, die die Klage verwerfen. Laut OK 31:3 soll dann das frühere Urteil bestätigt werden. Auf Grund der *Praxis* gestaltet sich doch die Situation anders. Da eine das Wiederaufnahmegesuch genehmigende Entscheidung die (bedingte oder unbedingte) Aufhebung des früheren Urteils bedeutet, tritt das im neuen Prozess gefällte Urteil, das die Klage verurteilt, an die Stelle des ursprünglichen Urteils. — Über die im neuen Prozess gefällten die Klage genehmigenden Urteile wieder ist zu bemerken, dass laut OK 31:3 ein derartiges Urteil das frühere Urteil ändert. Dieses neue Urteil hat auch eine konstitutive Wirkungskraft. Weil nach der *Rechtspraxis* gerade die Wiederaufnahmeentscheidung eine aufhebende Wirkung auf das frühere Urteil hat, so kann das im neuen Prozess gefällte die Klage genehmigende Urteil das ursprüngliche Urteil nicht mehr aufheben. In der Praxis ist die konstitutive Wirkung mit der Wiederaufnahmeentscheidung selbst verknüpft. Die besagte konstitutive Wirkung bedeutet, dass die frühere rechtliche und tatsächliche Situation soweit möglich wiederhergestellt werden soll.

B. Über das Verfahren laut OK 17:32.

In OK 17:32 werden keine genaueren Vorschriften über das im neuen Prozess zu beobachtende Verfahren gegeben. Was den Inhalt und die Wirkungen des im neuen Prozess gefällten Urteils anbelangt, gilt für sie das, was oben über die strafprozessualen Urteile entsprechender Art dargelegt worden ist.

VI. DIE ANALOGISCHE RESTITUTION.

1. DER BEGRIFF.

Die Restitutionstätigkeit des Obersten Gerichtshofs äussert sich auch in Situationen, die nicht als in den Bereich der Wiedereinsetzung in den vorigen Stand oder der Wiederaufnahme des Verfahrens gehörend

angesehen werden können. In diesen Situationen wird in der Praxis ein dem Herrscher (König) seit alters zukommendes Recht verwertet, von dem regelmässigen Prozessverfahren unabhängig fehlerhafte und unrichtige gerichtliche Entscheidungen zu berichtigen. Eine solche Restitutionsstätigkeit — analogische Restitution — setzt immer voraus, dass die betreffende Entscheidung offenbar gesetzwidrig ist oder auf offenbar unrichtigen tatsächlichen Gründen ruht. Überdies sollen die Folgen des Fehlers entweder von allgemeinem oder von privatem Standpunkt betrachtet so bedenklich sein, dass das öffentliche Interesse ein Eingreifen in die Sache fordert.

2. DIE FORMELLEN RESTITUTIONSVORAUSSETZUNGEN.

Die analogische Restitution kann sich auf Urteile, auf einen vom Gericht bestätigten Prozessvergleich, auf Eidesbeschlüsse sowie auf Entscheidungen beziehen, durch welche eine Klage ohne Entscheidung der Sache abgewiesen worden ist. Auch ein im schiedsrichterlichen Verfahren gefällter Schiedsspruch kann unter bestimmten Voraussetzungen durch die analogische Restitution aufgehoben werden. Die Möglichkeit, die ausserordentliche Nichtigkeitsklage einzulegen, hindert nicht die analogische Restitution, wenn das öffentliche Interesse das Eingreifen in die Sache schon zu einer Zeit fordert, wo der Klageweg noch offen steht.

Aus dem Umstand, dass die analogische Restitution sich immer auf das öffentliche Interesse gründet, folgt, dass die Initiative zum Herbeiführen der Restitution oft von gewissen Behörden ergriffen wird. Das öffentliche Interesse erklärt auch, dass bei der analogischen Restitution die Bestimmungen des OK 31:2 und 3 über die Prästanda des Gesuchstellers nicht befolgt werden können.

3. DIE SACHLICHEN RESTITUTIONSVORAUSSETZUNGEN.

Bei der analogischen Restitution kann die Regel kaum befolgt werden, dass um Restitution möglichst bald ersucht werden soll. Was dann die Restitutionsgründe anbelangt, kann man die in der Praxis am häufigsten vorkommenden Restitutionsfälle folgendermassen gruppieren:

- a. *Die Restitution gründet sich auf eine fehlerhafte Prozessentscheidung.*

Der Hauptfall ist, dass das Untergericht dem Prozessgesetze zuwider

die Klage ohne Entscheidung der Sache abgewiesen hat. Das öffentliche Interesse fordert in diesem Fall die Restitution, denn der Kläger ist infolge der fehlerhaften Prozessentscheidung ohne Rechtsschutz geblieben.

b. Die Restitution gründet sich auf ein in formell fehlerhafter Weise zustande gekommenes Urteil.

In der Praxis ist die analogische Restitution in weitem Umfang ein Ersatz der ordentlichen Nichtigkeitsklage geworden. Die Möglichkeit der Restitution ist in den fraglichen Fällen folgenderweise zu begrenzen: Wenn jemand das Einlegen der ordentlichen Nichtigkeitsklage unterlassen hat, kann er nur unter der Voraussetzung zu der analogischen Restitution greifen, dass er klarlegt, der Fehler im Verfahren habe auf die Richtigkeit des in der Sache gefällten Urteils eingewirkt. Derselbe Gesichtspunkt ist auch in dem Fall zu beachten, dass jemand das Einlegen der ausserordentlichen Nichtigkeitsklage unterlassen hat. Die Restitution ist dagegen ohne Einschränkungen zuzulassen, wenn der Oberste Gerichtshof das Urteil unter solchen Umständen gefällt hat, dass, wenn das Urteil von einer unteren Instanz gefällt worden wäre, die Nichtigkeitsklage gegen dasselbe hätte eingelegt werden können.

Betreffs der Aufhebung eines Schiedsspruchs durch analogische Restitution ist zu fordern, dass der »Prozessfehler« im schiedsrichterlichen Verfahren von der Art ist, dass der Schiedsspruch dadurch materiell unrichtig geworden ist.

c. Die Restitution gründet sich auf ein den materiellrechtlichen Normen zuwiderlaufendes Urteil.

Ein den materiellrechtlichen Normen zuwiderlaufendes Urteil kann nur dann aufgehoben werden, wenn der Fehler so bedenklich ist, dass das öffentliche Interesse das Eingreifen in die Sache fordert. Daraus folgt, dass gerade bei den strafprozessualen Urteilen die analogische Restitution sich auf den fraglichen Restitutionsgrund stützen kann.

d. Die Restitution gründet sich auf einen auf den tatsächlichen Grund des Urteils sich beziehenden offenbaren Irrtum.

Der wichtigste in der Praxis vorkommende Fall ist, dass der Verbrecher im Prozess angeklagt ist, aber irrtümlich unter »falschem« Namen zur Strafe verurteilt wird. Es ist aber auch möglich, dass der Irrtum sich auf das Alter oder auf die Zurechnungsfähigkeit des Beschuldigten bezieht.

4. DIE WIRKUNGEN DES DIE ANALOGISCHE RESTITUTION BETREFFENDEN GESUCHES.

Hierbei gilt das, was von den Wirkungen eines die Wiedereinsetzung in den vorigen Stand betreffenden Gesuches gesagt worden ist.

5. DAS RESTITUTIONSVERFAHREN.

Das Verfahren bei der analogischen Restitution gestaltet sich wesentlich ähnlich wie bei den anderen Restitutionssachen. Was namentlich den Inhalt der das Restitutionsgesuch genehmigenden Entscheidungen betrifft, ist darüber zu bemerken, dass eine solche Entscheidung die Aufhebung der den Gegenstand des Restitutionsverfahrens bildenden gerichtlichen Entscheidung enthält. Und die Aufhebung kann in drei verschiedenen Formen auftreten, nämlich als blosse Aufhebung, als Berichtigung der betreffenden Entscheidung oder als Aufhebung der Entscheidung in Verbindung mit Zurückverweisung der Sache zur Behandlung in einem unteren Gericht.

6. DIE WIRKUNGEN DER IM RESTITUTIONSVERFAHREN GEFÄLLTEN ENTSCHEIDUNG.

Eine das Restitutionsgesuch genehmigende Entscheidung enthält die Aufhebung der betreffenden Entscheidung und hat demgemäss eine konstitutive Wirkung. Eine solche Entscheidung enthält aber häufig auch ein Endurteil zur Hauptsache. Und da das ursprüngliche Urteil immer durch die analogische Restitution aufgehoben wird, so folgt daraus, dass kein vollstreckbarer Rechtsgrund mehr da ist.

7. ÜBER DEN NEUEN DURCH DIE ANALOGISCHE RESTITUTION VERANLASSTEN PROZESS.

Dieser Prozess spielt sich gewöhnlich in dem Gericht ab, das die aufgehobene Entscheidung gefällt hat. Im allgemeinen wird der neue Prozess in dem Augenblick anhängig, wo die das Restitutionsgesuch genehmigende Entscheidung gefällt wurde. Das in einem solchen Prozess gefällte Urteil hat die Wirkungen einer gewöhnlichen rechtskräftigen Entscheidung.

VII. EINE KRITIK DES RESTITUTIONSINSTITUTS UND SEINE REGELUNG DE LEGE FERENDA.

Die Hauptmängel der positivrechtlichen Bestimmungen sind: 1) die Gründe, auf welche sich eine Restitution stützen kann, sind im Gesetz sehr ungenau angegeben; 2) für die Einreichung des Restitutionsgesuches ist keine bestimmte Frist festgesetzt; und 3) das Restitutionsverfahren selbst ist ohne genauere Regelung geblieben. Auch hat sich die Praxis in vielen Punkten anders gestaltet als die Anwendung der Bestimmungen des gesetzten Rechts voraussetzen. Jedenfalls muss man zu dem Ergebnis kommen, dass das Restitutionsinstitut des geltenden Rechts einer vollständigen Reform bedarf.

De lege ferenda ist davon auszugehen, dass die materielle Rechtskraft der gerichtlichen Entscheidungen prinzipiell beizubehalten ist. Ausserdem ist bei der Regelung des Restitutionsinstituts die Struktur des Prozesses in ihrer Gesamtheit zu beachten. Speziell mit Hinblick auf die strafprozessuale Wiederaufnahme ist zu erwähnen, dass die Restitution zum Nachteil des Angeklagten unter beschränkteren Voraussetzungen zugelassen werden soll als die Restitution zum Vorteil des Angeklagten.

Zum Schluss wird in diesem Kapitel der Vorschlag des Obersten Gerichtshofs betreffs Änderung des 31 Kapitels im Prozessabschnitt des Gesetzes vom Jahre 1734 prüfend betrachtet und werden einige den Inhalt des Vorschlags berührende kritische Bemerkungen gemacht.
